SÁRATTHAPPAKÁSINÍ

COMMENTARY TO THE

SAMYUTTA NIKÁYA

PART III.

සාරත්ථප්පකාසිනී

නාම

සංයුත්තනිකායට්ඨකථා.

තතියොභාගො.

Vol. XXXI.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

BHADANTĀCARIYA BUDDHAGHOSA MAHA THERA'S

SÁRATTHAPPAKÁSINÍ

COMMENTARY TO THE

SAMYUTTA NIKÁYA

PART III.

සාරත්ථප්පකාසිනී

නාම

සංයුත්තනිකායට්ඨකථා.

තතියොභාගො.

සිරිනාථ කුමාරදාස මුනසිංහාභිධානෙන වාචි

වීහි සොගතෙහි

මුද්‍රණය:
එස් ඇන්ඩ් එස් ප්‍රින්ටර්ස්
නො: 49,ජයන්ත වීරසේකර මාවත,
කොළඹ - 10

බු: ව: 2474.
ක්‍රි: ව: 1930.

මිල 120/=

(තිපිටකමුද්දඞ්කනෙ එකතිංසතිමං පොත්ථකං.)

භදන්තාචරිය බුද්ධඝොස මහාථෙරවරපණීතා

සාරත්ථප්පකාසිනී

නාම

සංයුත්තනිකායට්ඨකථා.

ततियो

තතියො භාගො.

Vol. XXXI.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

BHADANTĀCARIYA BUDDHAGHŌSA MAHĀ THERA'S

SĀRATTHAPPAKĀSINĪ

COMMENTARY TO THE

SAMYUTTA NIKĀYA

PART III.

REVISED AND EDITED BY

The Ven'ble Pandit
WIDURUPOLA PIYATISSA MAHA THERA

Mahā Nāyaka of Amarapura Sect,
Up-country, Ceylon.

PUBLISHED BY THE TRUSTEE:

SRINATHA KUMARADASA MOONESINGHE ESQ.

THE TRIPITAKA PUBLICATION PRESS,
MALIGAKANDA,
COLOMBO, (CEYLON.)

B: E: 2474.
C: E: 1930.

තුන්වන මුද්‍රණය 2008
පිටපත් 1000

(තිපිටකමුද්දණකෘත එකතිංසතිමං පොත්ථකං.)

භදන්තාචරිය බුද්ධඝොස මහාථෙරවරප්පණීතා

සාරත්ථප්පකාසිනී

නා ම

සංයුත්තනිකායට්ඨකථා.

තතියො භාගො.

විදුරුපොලගාමෙ සිරිසුමඞ්ගලාරාමාධිවාසිනා

උදුම්බරවංසිය අමරපුරනිකායික මහානායකධුරන්ධරෙන

භදන්තපණ්ඩිතෙන

විදුරුපොලපියතිස්ස මහාථෙරෙන

සංසොධිතාභිසඞ්ඛතාව

සයිමන් හේවාවිතාරණ මහාසයාණන්තෙන

සොගතෙන

සිරිනාථ කුමාරදාස මුනසිංහාභිධානෙන

තිපිටකමුද්දාලයෙ මුද්දාපෙත්වා

පාකටීකතා.

බු: ව: 2474.

කි: ව: 1930.

PUBLISHERS NOTE

The late Mr. SIMON ALEXANDER HEWAVITARANE, who in his life time had begun to publish the TRIPITAKA, left a bequest for its completion after his death. He died suddenly on 17th January 1913 and in accordance with his wishes his Trustees had published the Commentaries on the Text in 49 volumes. After seventy years these books are no longer readily available.

His widow Mrs. SOMAWATI HEWAVITARANE who passed away on 10th January 1982 at the age of 94, had prior to her death, created the SOMAWATI HEWAVITARANE TRUST to carry on the good work started by her late husband and bequeathed her entire estate to this Trust.

We the Trustees of the Somawati Hewavitarane Trust, having seen the need to re-print the Commentaries, have undertaken this task to help both the student and teacher of the Dhamma and in the hope that this act of ours will help to preserve the Noble Teachings of the Blessed One for the benefit of the future generations and thereby prolong the life of the Buddha Sasana by many more thousands of years.

May the fruits of this meritorious act help the late Simon Alexander Hewavitarane and Somawati Hewavitarane Maha Upasikawa in Sansara and towards their final attainment of Nibbana.

Noel Wijenaike
Nanda Amerasinghe
Tissa Ratnatunge

22-05-2008

Somawati Hewavitarane Trust Office,
130, Maligakanda Road, Colombo-10,
SRI LANKA.

THE LATE
MR. SIMON ALEXANDER HEWAVITARNE.

BORN 20TH MARCH, 1875. DIED 17TH JANUARY, 1913

සෝමාවතී හේවාවිතාරණ මැතිනිය

THE LATE

VEN'BLE ANAGARIKA DHARMAPALA.

(SIRI DEVAMITTA DHAMMAPALA)

Director of Tripitaka Mudrana Sabha

BORN 17TH SEPTEMBER 1864 — DIED 29TH APRIL, 1933

PREFATORY NOTE.

With the issue of this volume, the 3rd Part of the Samyutta **Nikāya** Commentary, we have much pleasure in placing before the public the 31st volume of the Simon Hewavitarne Bequest Series.

The editing of this volume is done by the Ven'ble Pandit Vidurupola Piyatissa Mahā Nāyaka Thero of the Up-country **Amarapura** Sect, Bambarakele Vihare, Nuwara Eliya, to whom our **thanks** are due.

We have the pleasure to announce that the Third Part of **Jātakaṭṭhakathā** by the same editor is nearly ready and will be out soon.

Anagarika Dharmapala,
S. K. Moonesinghe.

Tripitaka Publication Office,
Maligakanda, Colombo.

September 20, 2474/1930.

PREFACE.

මුඛබන්ධසෙසො.

යං ඛො මයා ඉමිස්සා සංයුත්තනිකායට්ඨකථාය සොධනම්පති වත්තබ්බං සබ්බම්පි තං පඨමදුතියභාගෙසු මුඛබන්ධෙ වුත්තමෙවාති න පුන වුච්චතෙ.

පරන්තු යො මං ඉමාය අට්ඨකථාය පටිසඞ්ඛරණමයාචිත්ථ මහාසයො සො රතනත්තයමාමකො **චාර්ලස් අල්විස් හේවාවිතාරණාභිධෙයො** තිපිටකමුද්දඞ්කණසහායජ්ඣෙසකො මහාසද්ධො ගහපති අනිට්ඨිතෙයෙවස්සා ඉමස්මිං තතියභාගපටිසංඛරණෙ කාලමකාසි යථා තං අනිච්චා අද්ධුවා අනස්සාසිකා ච සබ්බෙ සඞ්ඛාරා.

ඉමස්ස පන මෙ තතියභාගස්ස පටිසංඛරණං පුරිමභාගද්වයතො අතීව බලවප්පයාසකරමහොසි පටිපොත්ථකස්ස ස්‍යාමක්ඛරපොත්ථකතො ලෙඛාපිතත්තා තස්ස ච බහුසො සීහලක්ඛරපොත්ථකෙන විසදිසත්තා.

තෙනෙවච හෙතුනා මහතා පරිස්සමෙන සොධිතස්සාපිමස්ස තතියභාගස්ස පාසංසතරා සුද්ධීති න මයා සක්‍යතෙ මන්තුං වත්තුං වා. ධරණීධරාසිතපරගුණපරමාණවො සදයහදයා සන්තොයෙවෙත්ථ විදුරවරාපමාණං. යස්මා ච දිස්සන්තෙව පුරිමභාගෙසුපි මම පමාදබ්භමපතිතානි කානිචි අසොධිතට්ඨානානි තස්මා මමායමායාචනා සබ්බානිපි තාදිසානි සදොසට්ඨානානි පරියත්තිධරෙහි බහුස්සුතෙහි ඛමිතබ්බානි සොධෙතබ්බානි ච ලොකසාසනමනුග්ගණ්හන්තෙහීති.

කිඤ්චෙතරහි මයහං ඉමිනා පටිසඞ්ඛරණෙන පරිපුණ්ණායං **සංයුත්තනිකායට්ඨකථා** පඨමවාරෙ සීහලක්ඛරෙහෙවං මුද්දාපිතා සමානා ආයතිසොධකානං මුද්දාපකානඤ්ච පරිස්සමලහුතාය භවිස්සතීති නූනම්ති මඤ්ඤමානොහං පරං පීතිසොමනස්සං භජාමි පත්ථයාමි චායං. මයා මහන්තං පරිස්සමමඞ්ගීකරොන්තෙනෙවං සංසොධිතාභිසඞ්ඛතා ච සංයුත්තනිකායට්ඨකථා සාසනට්ඨිතියා චිරං හෙස්සතූති.

යෙ පන තෙ **සයිමන් ඇලෙක්සැණ්ඩර් හේවාවිතාරණෝ චාර්ලස් අල්විස් හේවාවිතාරණෝ** චාති ද්වෙ සාසනමාමකා ගහපතයො තිපිටකමුද්දඞ්කණසහාය පුරිමතරජ්ඣෙසකධුරන්ධරා අහෙසුං සග්ගපරායණා තෙ ච භොන්තො ඉමිස්සා අට්ඨකථාය පඨමපටිසඞ්ඛරණෙ නියුත්තා දිවඞ්ගතා මහාථෙරවරා ච සබ්බෙ ඉමිනා පුඤ්ඤෙන සුඛී භවන්තු.

සළායතනවග්ග-මහාවග්ගවණ්ණනා සමෙතොයං සංයුත්ත නිකායට්ඨකථාය තතියභාගො තිපිටකමුද්දණසභාය සම්පති අජ්ඣක්ඛධුරං ධරන්තෙහි පරමසොගතෙන **සිරිමතා අනගාරික ධම්මපාලමහොදයෙන** චෙව තස්ස භාගිනෙය්‍යෙන **සිරිනාථ කුමාරදාස මුනසිංහෙන** චාති වීහි සොගතෙහෙවං මුද්දාපෙත්වා පාකටී කතො අහොසි.

ඉමාය ච පන අට්ඨකථාය පඨමදුතියභාගානං පටිසඞ්ඛරණෙ මම පියසිස්සෙන **අලවතුගොඩ දෙවරක්ඛිතව්හයෙන** භික්ඛුනා ථෙරවංසිකෙන තථා ඉමස්ස තතියභාගස්ස පටිසඞ්ඛරණෙ මය්හං සිස්සත්‍රජ පාමොක්ඛස්ස **නුවරඑළියේ විමලබුද්ධිථෙරස්ස**චෙව· මම ච සිස්සස්ස චෙව **විදුරුපොලබුද්ධප්පියව්හයෙන** භික්ඛුනා ච පටිපොත්ථකවාච නාදීසු සබ්බකිච්චෙසු වත්තන්තෙහි මහාඋපත්ථම්භො කරීයිත්ථාති මයා කතඤ්ඤුතායානුස්සරීයතෙ.

සංවණ්ණිතපදානුක්කමණිකා පනෙතිස්සා විසුං පොත්ථකවසෙන මුද්දාපියිස්සතෙති.

විදුරුපොල පියතිස්ස මහානායකථෙරෙ.

Widurupola Piyatissa

20th September 2474. / 1930

Abinavarama Vihare,

Nuwara Eliya.

සූචිපත්තං.

CONTENTS.

අඞ්කො.	වණ්ණනා.	පිට්ඨඞ්කො.
1.	අනිච්චවග්ගො පඨමො	2.
2.	යමකවග්ගො දුතියො.	3
3.	සබ්බවග්ගො තතියො.	8.
4.	ජාතිධම්මවග්ගො චතුත්ථො.	8.
5.	අනිච්චවග්ගො පඤ්චමො.	8.
	පඨමො පණ්ණාසකො.	
1.	අවිජ්ජාවග්ගො පඨමො.	9.
2.	මිගජාලවග්ගො දුතියො.	11.
3.	ගිලානවග්ගො තතියො.	12.
4.	ඡන්නවග්ගො චතුත්ථො.	19.
5.	ඡළවග්ගො පඤ්චමො.	22.
	දුතියො පණ්ණාසකො.	
1.	යොගක්ඛෙමිවග්ගො පඨමො.	23.
2.	ලොකකාමගුණවග්ගො දුතියො.	26.
3.	ගහපතිවග්ගො තතියො.	31.
4.	දෙවදහවග්ගො චතුත්ථො.	32.
5.	නවපුරාණවග්ගො පඤ්චමො.	33.
	තතියපණ්ණාසකො.	
1.	සට්ඨිපෙය්‍යාලො.	34.
2.	නන්දික්ඛයවග්ගො පඨමො.	34.
3.	සමුද්දවග්ගො දුතියො.	36.
4.	ආසීවිසවග්ගො සමත්තො.	83.
	චතුත්ථපණ්ණාසකො.	
1.	සගාථාවග්ගො පඨමො.	85.
2.	රහොගතවග්ගො දුතියො.	87.
34.	**වෙදනාසංයුත්තං සමත්තං.**	90.

අඞ්කා.	වණ්ණනා.	පිට්ඨඞ්කා.
35.	මාතුගාමසංයුත්තං සමත්තං.	91.
36.	ජම්බුඛාදකසංයුත්තං සමත්තං.	92.
37.	සාමණ්ඩකසංයුත්තං සමත්තං.	92.
38.	මොග්ගල්ලානසංයුත්තං සමත්තං.	92.
39.	චිත්තසංයුත්තං සමත්තං.	99.
40.	ගාමණිසංයුත්තං සමත්තං.	104.
41.	අසඞ්ඛතසංයුත්තං සමත්තං.	105.
42.	අබ්‍යාකතසංයුත්තං සමත්තං.	107.

ඉති සාරත්ථප්පකාසිනියා සංයුත්තනිකායට්ඨකථාය
සළායතනවග්ගවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

1.	පඨමො වග්ගො.	115.
2.	දුතියො වග්ගො.	118.
3.	තතියො වග්ගො.	118.
4.	චතුත්ථො වග්ගො.	118.
5.	අඤ්ඤතිත්ථියපෙය්‍යාලො.	119.
6.	සුරියපෙය්‍යාලො.	119.
7.	අප්පමාදවග්ගො.	120.
8.	බලකරණීයවග්ගො.	121.
9.	එසනාවග්ගො.	121.
43.	මග්ගසංයුත්තං නිට්ඨිතං.	122.
1.	පබ්බතවග්ගො පඨමො.	128.
2.	ගිලානවග්ගො දුතියො.	129.
3.	උදායිවග්ගො තතියො.	130.
4.	නීවරණවග්ගො චතුත්ථො.	131.
5.	චක්කවත්තිවග්ගො පඤ්චමො.	133.
44.	බොජ්ඣඞ්ගසංයුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.	147.
1.	අම්බපාලිවග්ගො පඨමො.	168.
2.	නාලන්දවග්ගො දුතියො.	183.
3.	සීලට්ඨිතිවග්ගො තතියො.	183.
4.	අනනුස්සුතවග්ගො චතුත්ථො.	184.
5.	අමතවග්ගො පඤ්චමො.	185.
45.	සතිපට්ඨානසංයුත්තං සමත්තං.	185.
1.	සද්ධින්ද්‍රියවග්ගො පඨමො.	186.
2.	මුදුතරවග්ගො දුතියො.	188.
3.	ජළින්ද්‍රියවග්ගො තතියො.	191.

අඞ්කා.	වණ්ණනා.	පිට්ඨඞ්කා.
4.	සුඛින්ද්‍රියවග්ගො චතුත්ථො.	193.
5.	ජරාවග්ගො පඤ්චමො.	196.
6.	සූකරඛතවග්ගො ඡට්ඨො.	197.
	46. ඉන්ද්‍රියසංයුත්තං සමත්තං.	197.
	47. සම්මප්පධානසංයුත්තං සමත්තං.	197.
	48. බලසංයුත්තං සමත්තං.	197.
1.	චාපාලවග්ගො පඨමො.	200.
2.	පාසාදකම්පනවග්ගො දුතියො.	204.
	49. ඉද්ධිපාදසංයුත්තං සමත්තං.	205.
1.	රහොගතවග්ගො පඨමො.	205.
	50. අනුරුද්ධසංයුත්තං සමත්තං.	206.
	51. ඣානසංයුත්තං සමත්තං.	206.
1.	එකධම්මවග්ගො පඨමො.	212.
	52. ආනාපානසංයුත්තං සමත්තං.	213.
1.	වෙළුද්වාරවග්ගො පඨමො.	218.
2.	රාජකාරාමවග්ගො දුතියො.	221.
3.	සරකානිවග්ගො තතියො.	222.
4.	පුඤ්ඤාභිසන්දවග්ගො චතුත්ථො.	223.
5.	සගාථකපුඤ්ඤාභිසන්දවග්ගොපඤ්චමො	223.
6.	සප්පඤ්ඤවග්ගො ඡට්ඨො.	224.
7.	මහාපඤ්ඤවග්ගො සත්තමො	224.
	53. සොතාපත්තිසංයුත්තං සමත්තං.	224
1.	සමාධිවග්ගො පඨමො.	226.
2.	ධම්මචක්කප්පවත්තනවග්ගො දුතියො	228.
3.	කොටිගාමවග්ගො තතියො.	229.
4.	සිංසපාවනවග්ගො චතුත්ථො.	229.
5.	පපාතවග්ගො පඤ්චමො,	231.
6.	ආමකධඤ්ඤපෙය්‍යාලවණ්ණනා.	234.
	54. සච්චසංයුත්තංසමත්තං.	234

නිට්ඨිතා ච මහාවග්ගවණ්ණනාති.

සංයුත්තනිකායට්ඨකථා

නිට්ඨිතා.

සුද්ධිපත්තං.

ERRATA.

පිට්ඨං.	පන්තියං.	අසුද්ධි.	සුද්ධි.
38	8	කාලෙ කාලන්ති.	කාලෙන කාලන්ති
61	13	දුස්සීලාති.	දුස්සීලොති.
64	33	වම්මිතා.	වම්මිතා.
66	9	පසාණා.	පාසාණා.
78	7	තජ්ජෙතොති ස	තජ්ජෙතොති.
78	35	යථාති.	යථාති ස.
97	37	කිඤ්චති.	කිඤ්චයති.
104	28	බසගාහො.	බයගාහො.
104	28	අයං කො.	අයං බො.
104	29	චිත්තසමාධි.	චිත්තසමාධිං.
112	18	කසමා ච.	කතමා ච.
171	13	පකාර.	පාකාර.
171	31	පවිසිත.	පවිසත.
172	15	උප්පට්ඨාකො.	උපට්ඨාකො.
192	23	අපරිසෙසං.	අපරිසෙසං.
211	28	වෙදයාමීති.	වෙදියාමීති.

අඤ්ඤානිපි අම්හාකං පමාදෙන සඤ්ජාතානි සදෙසට්ඨානානි දිස්සන්ති චෙ තානි පරියත්තිසාසනාභිවුද්ධිකාමෙහි බහුස්සුතෙහි සොධෙතබ්බානීති.

සඞ්කෙතනිරූපනං.

ABBREVIATIONS.

ස්‍යා. ස්‍යාමක්ඛරපොත්ථකං.

සී. පොකුණුවිටගාමෙ කොණ්ඩඤ්ඤාරම විහාරයත්තපොත්ථකං.

„ නැලවගාමෙ පොත්කාලය (පොත්ගුල්) විහාරයත්තපොත්ථකං.

„ විදුරුපොලගාමෙ සිරිසුමඞ්ගලාරාම විහාරයත්තපොත්ථකඤ්ච.

THE PALI ALPHABET

IN SINHALESE CHARACTERS

VOWELS.

අa ආá ඉi ඊī උu ඌū එé ඔó

CONSONANTS.

කka	ඛkha	ගga	ඝgha	ඞṅa
චca	ඡcha	ජja	ඣjha	ඤña
ටta	ඨtha	ඩda	ඪdha	ණna
තta	ථtha	දda	ධdha	නna
පpa	ඵpha	බba	භbha	මma

යya රra ලla වva සsa හha ළḷa අං an

ක ka	කා ká	කි ki	කී kī	කු ku	කූ kū	කෙ ké	කො kó
ඛ kha	ඛා khá	ඛි khi	ඛී khī	ඛු khu	ඛූ khū	ඛෙ khé	ඛො khó
ගga	=	=	=	=	=	=	=

ක්ක kka	ඤ්ඤ ñña	ත්ව tva, ත්‍ර tra	ම්ඵmpha
ක්ඛ kkba	ඤ්හ ñha	ද්දdda	ම්බ, ඹmba
ක්‍ය kya	ඤ්ච, ච ñca	ද්ධ, ඩ ddha	ම්භ mbha
ක්‍රි kri	ඦ ඤ්ඡñcha	ද්‍ර dra	ම්ම mma
ක්ව kva	ඦ, ඤ්ජ ñja	ද්ව dva	ම්හ mha
ඛ්‍ය khya	ඤ්ඣ ñjha	ධ්ව dhva	ය්‍ය, ය්‍ය yya
ඛ්ව khva	ට්ට ṭṭa	න්ත nta	ය්හ yha
ග්ග gga	ට්ඨ, ඨ ṭṭha	න්ථ ntha	ල්ලlla
ග්ඝ ggha	ඩ්ඩ ḍḍa	න්ද nda	ල්‍යlya
ග්‍ර gra, ඞ්කṅka	ඩ්ඪ ḍḍha	න්ධ ndha	ල්හ lha
ඞ්ඛ ṅkha	ණ්ණ ṇṇa	න්න nna, න්හnha	ව්හ wha
ඞ්ග ṅga	ණ්ට ṇṭa	ප්ප ppa	ස්ස ssa
ඞ්ඝ ṅgha	ණ්ඨ ṇṭha	ප්ඵ ppha	ස්ම sma
ච්ච cca	ණ්ඩ, ඬ nda	බ්බ bba	ස්ව swa
ච්ඡ ccha	ණ්හ ṇha	බ්භ bbha	හ්ම hma
ජ්ජ jja	ත්ත tta	බ්‍ර bra	හ්ව bva
ජ්ඣ jjha	ත්ථ ttha	ම්ප mpa	ළ්හ ḷha

ා á ි i ී ī ු ු u ූ ූ ū ෙ é ො ó

සාරත්ථප්පකාසිනී

නාම

සංයුත්තනිකායට්ඨකථා.

(තතියභාගඃ)

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

---

34. 1. 1-10.

සළායතනවග්ගස්ස පඨමෙ-චක්ඛුන්ති ද්වෙ චක්ඛූනි ඤාණචක්ඛුඤ්චෙව මංසචක්ඛුඤ්ච. තත්ථ ඤාණචක්ඛුං පඤ්චවිධං බුද්ධචක්ඛුං ධම්මචක්ඛුං සමන්තචක්ඛුං දිබ්බචක්ඛුං පඤ්ඤාචක්ඛුන්ති. තෙසු බුද්ධචක්ඛුං නාම. අසයානුසයඤාණඤ්චෙව ඉන්ද්‍රියපරොප්පරියත්තඤාණඤ්ච යං "බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො"ති ආගතං. ධම්මචක්ඛුං නාම හෙට්ඨිමා තයො මග්ගා තීණි ච ඵලානි යං "විරජං වීතමලං ධම්මචක්ඛුං උදපාදී"ති ආගතං. සමන්තචක්ඛුං නාම සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං යං "පාසාදමාරුය්හ සමන්තචක්ඛූ"ති ආගතං. දිබ්බචක්ඛුං නාම ආලොකවඩ්ඪනෙන උප්පන්නං ඤාණං යං "දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙනා"ති ආගතං. පඤ්ඤාචක්ඛුං නාම චතුසච්චපරිච්ඡෙදකඤාණං යං "චක්ඛුං උදපාදී"ති ආගතං. මංසචක්ඛුම්පි දුවිධං සසම්භාරචක්ඛුං පසාදචක්ඛුන්ති. තෙසු ය්වායං අක්ඛිකූපකෙ අක්ඛිපටලෙහි පරිවාරිතො මංසපිණ්ඩො යත්ථ චතස්සො ධාතුයො වණ්ණගන්ධරසොජා සම්භවො ජීවිතං භාවො චක්ඛුප්පසාදො කායප්පසාදොති සංඛෙපතො තෙරස. සම්භාරා හොන්ති විත්ථාරතො පන චතස්සො ධාතුයො වණ්ණගන්ධරසොජා සම්භවොති ඉමෙ පන චතුසමුට්ඨානවසෙන ඡත්තිංස, ජීවිතං භාවො චක්ඛුප්පසාදො කායප්පසාදොති ඉමෙ කම්මසමුට්ඨානා තාව චත්තාරොති චත්තාලීස සම්භාරා හොන්ති ඉදං සසම්භාරචක්ඛු නාම. යං පනෙත්ථ සෙතමණ්ඩලපරිච්ඡින්නෙන කණ්හමණ්ඩලෙන පරිවාරිතෙ දිට්ඨිමණ්ඩලෙ සන්නිවිට්ඨං රූපදස්සනසමත්ථං ඉදං පසාදචක්ඛු නාම. තස්ස තතො පරෙසඤ්ච සොතාදීනං විත්ථාරකථා විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තාව.

තත්ථ යදිදං පසාදචක්ඛුං තං ගහෙත්වා භගවා **චක්ඛුං භික්ඛවෙ අනිච්ච**න්ති ආදිමාහ. තත්ථ චතූහි කාරණෙහි අනිච්චං උදයබ්බයවන්තතායාති ආදිනා නයෙන විත්ථාරකථා හෙට්ඨා පකාසිතායෙව. **සොතඤ්චා**ති පසාදසොතමෙව අධිප්පෙතං. තථාපි ඝාණජිව්හා

කාගම්මනොති තෙභූමිකං සම්මසනචාරචිත්තං. ඉති ඉදං සුත්තං ඡසු අජ්ඣත්තිකායතනෙසු තීණි ලක්ඛණානි දස්සෙත්වා කථිතෙ බුජ්ඣනකානං අජ්ඣාසයෙන වුත්තං. දුතියං ද්වෙ ලක්ඛණානි. තතියං එකං ලක්ඛණං දස්සෙත්වා කථිතෙ බුජ්ඣනකානං අජ්ඣාසයෙන වුත්තං. සෙසානි පන තෙහි සල්ලක්ඛිතානි වා එත්තකෙනෙව වා තං සල්ලක්ඛෙස්සන්තීති.

චතුත්ථෙ-රූපගන්ධරසඵොට්ඨබ්බා චතුසමුට්ඨානා සද්දො ද්විසමුට්ඨානො. **ධම්මා**ති තෙභූමිකධම්මාරම්මණං. ඉදම්පි බාහිරෙසු ඡසු ආයතනෙසු තිලක්ඛණං දස්සෙත්වා කථිතෙ බුජ්ඣනකානං වසෙන වුත්තං.

පඤ්චමෙ ඡට්ඨෙ ච දුතියතතියෙසු වුත්තසදිසොව නයො. සත්තමාදීනි අතීතානාගතෙසු චක්ඛාදීසු අනිච්චලක්ඛණාදීනි සල්ලක්ඛෙත්වා පච්චුප්පන්නෙසු බලවගාහෙන කිලමන්තානං වසෙන වුත්තානි. සෙසං සබ්බත්ථ හෙට්ඨා වුත්තනයමෙවාති.

අනිච්චවග්ගො පඨමො.

---

34. 2. 1-10.

යමකවග්ගස්ස පඨමදුතියෙසු **අජ්ඣත්තිකාන**න්ති අජ්ඣත්තජ්ඣත්ත වසෙන අජ්ඣත්තිකානං. සො පන තෙසං අජ්ඣත්තිකභාවො ඡන්දරාගස්ස අධිමත්තබලවතාය වෙදිතබ්බො. මනුස්සානං හි අන්තොඝරං විය ඡ අජ්ඣත්තිකායතනානි ඝරූපචාරං විය ඡ බාහිරායතනානි යථා තෙසං පුත්තදාරධනධඤ්ඤපුණ්ණෙ අන්තොඝරෙ ඡන්දරාගො අධිමත්තබලවා හොති. තත්ථ කස්සචි පවිසිතුං න දෙන්ති අප්පමත්තකෙන භාජනසද්දමත්තෙනාපි කිං එතන්ති වත්තාරො භවන්ති එවමෙව ඡසු අජ්ඣත්තිකෙසු ආයතනෙසු අධිමත්තබලවා ඡන්දරාගොති ඉති ඉමාය ඡන්දරාගස්ස බලවතාය තානි අජ්ඣත්තිකානීති වුත්තානි. ඝරූපචාරෙ පන නො තථා බලවා හොති තත්ථ චරන්තෙ මනුස්සෙපි චතුප්පදෙපි න සහසා නිවාරෙන්ති කිඤ්චාපි න නිවාරෙන්ති අතිච්ඡන්තා පන පංසුපච්ඡිමත්තම්පි ගහිතුං න දෙන්ති. ඉති තෙසං තත්ථ න අධිමත්තබලවා ඡන්දරාගො තස්මා තානි බාහිරානීති වුත්තානි. විත්ථාරතො පන අජ්ඣත්තිකබාහිර විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තා සෙසං ඊදිසෙසු සුත්තෙසු හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව තථා තතියචතුත්ථෙසු.

පඤ්චමෙ **නිස්සටා**ති නික්ඛන්තා. **විසඤ්ඤුත්තා**ති නො සංයුත්තා. **විප්පමුත්තා**ති නො අධිමුත්තා. **විමරියාදිකතෙන චෙතසා**ති නිම්මරියාදිකතෙන චෙතසා. **යත්ථ** යං කිලෙසජාතං වා වට්ටං වා අප්පහීනං හොති තෙන සෙක්ඛානං චිත්තං සමරියාදිකතං නාම යං පහීනං තෙන විමරියාදිකතං. ඉධ පන සබ්බසො කිලෙසානඤ්චෙව වට්ටස්ස ච පහීනත්තා විමරියාදිකතෙන කිලෙසවට්ටමරියාදං අතික්කන්තෙන චිත්තෙන විහරිංසූති අත්ථො. ඡට්ඨෙපි එසෙව නයො.

ජ්ඣුපි පනෙතෙසු සුත්තෙසු චතුසච්චමෙව කථිතන්ති වෙදිතබ්බං. සත්තමාදිසු චතුසු වට්ටවිවට්ටමෙව කථිතං. අනුපුබ්බකථා පන තෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බාති.

යමකවග්ගො දුතියො.

---

34. 3. 1.

සබ්බවග්ගස්ස පඨමෙ-**සබ්බං වො භික්ඛවෙති** සබ්බං නාම චතුබ්බිධං සබ්බසබ්බං ආයතනසබ්බං සක්කායසබ්බං පදෙසසබ්බන්ති.

තත්ථ-

"න තස්ස අද්දිට්ඨමිධත්ථි කිඤ්චි
අථො අවිඤ්ඤාතමජානිතබ්බං,
සබ්බං අභිඤ්ඤාසි යදත්ථි නෙය්‍යං
තථාගතො තෙන සමන්තචක්ඛූ"ති

ඉදං සබ්බසබ්බං නාම. "සබ්බං වො භික්ඛවෙ දෙසිස්සාමි තං සුණාථා"ති ඉදං ආයතනසබ්බං නාම. "සබ්බධම්මමූලපරියායං වො භික්ඛවෙ දෙසිස්සාමී"ති ඉදං සක්කායසබ්බං නාම. "සබ්බධම්මෙසු වා පඨමසමන්නාහාරෙ උප්පජ්ජති චිත්තං මනො මානසං තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතූ"ති ඉදං පදෙසසබ්බං නාම. ඉති පඤ්චාරම්මණමත්තං පදෙසසබ්බං තෙභූමිකධම්මා සක්කායසබ්බං චතුභූමිකධම්මා ආයතනසබ්බං යංකිඤ්චි නෙය්‍යං සබ්බසබ්බං. පදෙසසබ්බං සක්කායසබ්බං න පාපුණාති සක්කායසබ්බං ආයතනසබ්බං න පාපුණාති ආයතනසබ්බං සබ්බසබ්බං න පාපුණාති කස්මා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස අයං නාම ධම්මො ආරම්මණං න හොතීති නත්ථිතාය. ඉමස්මිං පන සුත්තෙ ආයතනසබ්බං අධිප්පෙතං. **පච්චක්ඛායාති** පටික්ඛිපිත්වා. **වාචාවත්ථුරෙවස්සාති** වාචාය වත්තබ්බං වත්ථුමත්තමෙව භවෙය්‍ය. ඉමානි පන ද්වාදසායතනානි අතික්කමිත්වා අයං නාම අඤ්ඤො සභාවධම්මො අත්ථීති දස්සෙතුං න සක්කුණෙය්‍ය. **පුට්ඨො ච න සම්පායෙය්‍යාති** කතමං අඤ්ඤං සබ්බං නාමාති පුච්ඡිතො ඉදං නාමාති වචනෙන සම්පාදෙතුං න සක්කුණෙය්‍ය. **විඝාතං ආපජ්ජෙය්‍යාති** දුක්ඛං ආපජ්ජෙය්‍ය. **යථා තං භික්ඛවෙ අවිසයස්මින්ති** එත්ථ **තන්ති** නිපාතමත්තං. **යථාති** කාරණවචනං. යස්මා අවිසයෙ පුට්ඨොති අත්ථො අවිසයස්මිංහි සත්තානං විඝාතොව හොති කූටාගාරමත්තසිලං සීසෙන උක්ඛිපිත්වා ගම්භීරෙ උදකෙ තරණං අවිසයො තථා චන්දිමසූරියානං ආකඩ්ඪිත්වා පාතනං තස්මිං අවිසයෙ වායමන්තො විඝාතමෙව ආපජ්ජති එවං ඉමස්මිම්පි අවිසයෙ විඝාතමෙව ආපජ්ජෙය්‍යාති අධිප්පායො.

34. 3. 2.

දුතියෙ **සබ්බප්පහානායාති** සබ්බස්ස පහානාය. **චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා උප්පජ්ජති වෙදයිතන්ති** චක්ඛුසම්ඵස්සං මූලපච්චයං කත්වා උප්පන්නා සම්පටිච්ඡනසන්තීරණවොට්ඨපන ජවනවෙදනා. චක්ඛු

විඤ්ඤාණසම්පයුත්තාය පන වත්තබ්බමෙව නත්ථි. සොතද්වාරාදිවෙදනාපච්චයාදීසුපි එසෙව නයො. එත්ථ පන **මනොති** භවඞ්ගචිත්තං. **ධම්මාති** ආරම්මණං. **මනොවිඤ්ඤාණන්ති** සහාවජ්ජනකං ජවනං. **මනොසම්ඵස්සොති** භවඞ්ගසහජාතො ඵස්සො. **වෙදයිතන්ති** සහාවජ්ජනවෙදනාය ජවනවෙදනා. භවඞ්ගසම්පයුත්තාය පන වත්තබ්බමෙව නත්ථි. ආවජ්ජනං භවඞ්ගතො අමොචෙත්වා **මනොති** සහාවජ්ජනෙන භවඞ්ගං දට්ඨබ්බං. **ධම්මාති** ආරම්මණං. **මනොවිඤ්ඤාණන්ති** ජවනවිඤ්ඤාණං. **මනොසම්ඵස්සොති** භවඞ්ගසහජාතො සම්ඵස්සො. **වෙදයිතන්ති** ජවනසහජාතා වෙදනා සහාවජ්ජනෙන භවඞ්ගසහජාතාපි වට්ටතියෙව. යාපනෙත්ථ දෙසනාඅනුසන්ධි අයං පඤ්ඤත්ති නාමාති.

34. 3. 3.

තතියෙ-**සබ්බං අභිඤ්ඤා පරිඤ්ඤා පහාණායාති** සබ්බං අභිජානිත්වා පරිජානිත්වා පජහනත්ථාය. **අභිඤ්ඤා පරිඤ්ඤා පහාතබ්බන්ති** අභිජානිත්වා පරිජානිත්වා පහාතබ්බං. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

34. 3. 4.

චතුත්ථෙ-**අනභිජානං අපරිජානං අවිරාජයං අප්පජහන්ති** අනභිජානන්තො අපරිජානන්තො අවිරාජෙන්තො අප්පජහන්තො. එත්ථ ච අවිරාජෙන්තොති අවිගච්ඡාපෙන්තො. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ තිස්සොපි පරිඤ්ඤා කථිතා හොන්ති. අභිජානන්ති හි වචනෙන ඤාතපරිඤ්ඤා කථිතා පරිජානන්ති වචනෙන තීරණපරිඤ්ඤා විරාජයං පජහන්ති ද්වීහි පහාණපරිඤ්ඤාති.

34. 3. 5.

පඤ්චමෙ-**චක්ඛුවිඤ්ඤාණවිඤ්ඤාතබ්බා ධම්මාති** හෙට්ඨා ගහිතමෙව ගණ්හිත්වා දස්සෙති හෙට්ඨා වා ආපාථගතං ගහිතං ඉධ අනාපාථගතං ඉදං පනෙත්ථ සන්නිට්ඨානං. හෙට්ඨා ආපාථගතම්පි අනාපාථගතම්පි ගහිතමෙව ඉධ පන චක්ඛුවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තා තයො ඛන්ධා තෙ හි චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන සහ විඤ්ඤාතබ්බත්තා චක්ඛුවිඤ්ඤාණවිඤ්ඤාතබ්බාති වුත්තා. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො.

34. 3. 6.

ඡට්ඨෙ- **ගයාසීසෙති** ගයාගාමස්ස හි අවිදූරෙ ගයාති එකා පොක්ඛරණීපි අත්ථි නදීපි. ගයාසීසනාමකො හත්ථිකුම්භසදිසො පිට්ඨිපාසාණොපි, යත්ථ භික්ඛුසහස්සස්ස ඔකාසො පහොති. භගවා තත්ථ විහරති. තෙන වුත්තං ගයාසීසෙති. **භික්ඛූ ආමන්තෙසීති** තෙසං සප්පායධම්මදෙසනං විචිනිත්වා තං දෙසෙස්සාමීති ආමන්තෙසි.

තත්‍රායං ආනුපුබ්බිකථා-ඉතො කිර ද්වානවුතෙ කප්පෙ මහින්දො නාම රාජා අහොසි තස්ස ජෙට්ඨපුත්තො ඵුස්සො නාම, සො පූරිතපාරමී පච්ඡිමභවිකසත්තො පරිපාකගතෙ ඤාණෙ බොධිමණ්ඩං ආරුය්හ සබ්බඤ්ඤුතං පටිවිජ්ඣි කණිට්ඨපුත්තො තස්ස අග්ගසාවකො අහොසි.

පුරොහිතපුත්තො දුතියසාවකො. රාජා චින්තෙසි මය්හං ජෙට්ඨපුත්තො නික්ඛමිත්වා බුද්ධො ජාතො කනිට්ඨපුත්තො අග්ගසාවකො පුරොහිත පුත්තො දුතියසාවකොති.

සො අම්හාකංයෙව බුද්ධො අම්හාකං ධම්මො අම්හාකංයෙව සංඝොති විහාරං කාරෙත්වා විහාරද්වාරකොට්ඨකතො යාව අත්තනො ඝරද්වාරා උභතො වෙළුකිලිකාහි පරික්ඛිපිත්වා මත්ථකෙ සුවණ්ණ තාරකඛචිතසමොසරිතගන්ධදාමමාලාදාමවිතානං බන්ධාපෙත්වා හෙට්ඨා රජතවණ්ණං වාලිකං සන්ථරෙත්වා පුප්ඵානි විකිරාපෙත්වා තෙන මග්ගෙන භගවතො ආගමනං කාරෙසි. සත්ථා විහාරස්මිංයෙව ඨිතො චීවරං පාරුපිත්වා අන්තොසාණියාව සද්ධිං භික්ඛුසංඝෙන රාජගෙහං ආගච්ඡති, කතභත්තකිච්චො අන්තොසාණියාව ගච්ඡති. කොචි කටච්ඡුභික්ඛමත්තම්පි දාතුං න ලභති. තතො නාගරා උජ්ඣායිංසු බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො නච මයං පුඤ්ඤානි කාතුං ලභාම යථාහි චන්දිමසූරියා සබ්බෙසං ආලොකං කරොන්ති එවං බුද්ධා නාම සබ්බෙසං හිතත්ථාය උප්පජ්ජන්ති අයං පන රාජා සබ්බෙසං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං අත්තනොව අනෙන්තා පවෙසෙතීති.

තස්ස ච රඤ්ඤො අඤ්ඤෙ තයො පුත්තා අත්ථි නාගරා තෙහි සද්ධිං එකතො හුත්වා සම්මන්තයිංසු රාජකුලෙහි සද්ධිං අනෙන්තා නාම නත්ථි. එකං උපායං කරොමාති. තෙ පච්චන්තෙ චොරෙ වුට්ඨාපෙත්වා කතිපයා ගාමා පහටාති සාසනං ආහරාපෙත්වා රඤ්ඤො ආරොචයිංසු. රාජා පුත්තෙ පක්කොසාපෙත්වා තාතා අහං මහල්ලකො ගච්ඡථ චොරෙ වූපසමෙථාති පෙසෙසි. පයුත්තකචොරා ඉතොචිතොච විප්පකිරිත්වා තෙසං සන්තිකමෙව ආගමිංසු.

තෙ අනාවාසෙ ගාමෙ වාසාපෙත්වා වූපසමිතා චොරාති ආගන්ත්වා රාජානං වන්දිත්වා අට්ඨංසු. රාජා තුට්ඨො තාතා වරං වො දෙමීති ආහ. තෙ අධිවාසෙත්වා ගන්ත්වා නාගරෙහි සද්ධිං මන්තයිංසු. රඤ්ඤා අම්හාකං වරො දින්නො කිං ගණ්හාමාති. අය්යපුත්තා තුම්හාකං හත්ථිඅස්සාදයො න දුල්ලභා. බුද්ධරතනං පන දුල්ලභං න සබ්බකාලං උප්පජ්ජති තුම්හාකං ජෙට්ඨභාතිකස්ස ඵුස්සබුද්ධස්ස පටිජග්ගනවරං ගණ්හථාති.

තෙ එවං කරිස්සාමාති නාගරානං පටිස්සුත්වා කතමස්සුකම්මා න්හාතානුලිත්තා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා දෙව වරං නො දෙථාති යාචිංසු. ගණ්හථ තාතාති. දෙව අම්හාකං හත්ථිආදීහි අත්ථො නත්ථි. ජෙට්ඨභාතිකස්ස නො ඵුස්සබුද්ධස්ස පටිජග්ගනවරං දෙථාති. අයං වරො න සක්කා මයා ජීවමානෙන දාතුන්ති ද්වෙ කණ්ණෙපි ඨකෙසි. දෙව න තුම්හෙ අම්හෙහි බලක්කාරෙන වරං දාපිතා. තුම්හෙහි අත්තරුචියා තුට්ඨෙහි දින්නො කිං දෙව රාජකුලස්ස ද්වෙ කථා වට්ටන්ති. මයං සච්චවාදිතාය ගණ්හිම්හාති ආහංසු.

රාජා විනිවත්තිතුං අලභන්තො තාතා සත්තසංවච්ඡරෙ සත්තමාසෙ සත්තදිවසෙ උපට්ඨහිත්වා තුම්හාකං දස්සාමීති ආහ. සුන්දරං දෙව පාටිභොගං දෙථාති. කිස්ස පාටිභොගං තාතාති. එත්තකං කාලං අමරණපාටිභොගං දෙවාති. තාතා න යුත්තං පාටිභොගං දාපෙථ. න සක්කා එවං පාටිභොගං දාතුං තිණග්ගෙ උස්සාවබින්දුසදිසං සත්තානං ජීවිතන්ති. නො චෙ දෙව පාටිභොගං දෙථ මයං අන්තරා මතා කිං කුසලං කරිස්සාමාති. තෙනහි තාතා ඡ සංවච්ඡරානි දෙථාති න සක්කා දෙවාති. තෙනහි පඤ්ච චත්තාරි තීණි ද්වෙ එකසංවච්ඡරං ඡමාසෙ දෙථ මාසමත්තං දෙථාති. න සක්කා දෙවාති. තෙනහි සත්තදිවසමත්තං දෙථාති. සාධු දෙවාති. සත්ත දිවසෙ සම්පටිච්ඡිංසු.

රාජා සත්තසංවච්ඡරෙ සත්තමාසෙ සත්තදිවසෙ කත්තබ්බ සක්කාරං සත්තසුයෙව දිවසෙසු අකාසි. තතො පුත්තානං වසනට්ඨානං සත්ථාරං පෙසෙතුං අට්ඨඋසභවිත්ථතං මග්ගං අලඞ්කාරාපෙසි. මජ්ඣට්ඨානෙ චතුඋසභප්පමාණං පදෙසං හත්ථීහි මද්දාපෙත්වා කසිණමණ්ඩලසදිසං කත්වා වාලිකාය සත්ථරාපෙත්වා පුප්ඵාභිකිණ්ණං අකාසි තත්ථ තත්ථ කදලියො පුණ්ණඝටෙ ච ඨපාපෙත්වා ධජපතාකා උක්ඛිපාපෙසි. උසභෙ උසභෙ පොක්ඛරණිං ඛණාපෙසි. අපරභාගෙ ද්වීසු පස්සෙසු ගන්ධමාලාපුප්ඵාපණෙ පසාරාපෙසි. මජ්ඣට්ඨානෙ චතුඋසභ විත්ථාරස්ස අලඞ්කතමග්ගස්ස උභොසු පස්සෙසු ද්වෙ ද්වෙ උසභවිත්ථාර මග්ගෙ ඛාණුකණ්ටකෙ හරාපෙත්වා දණ්ඩදීපිකායො කාරාපෙසි. රාජපුත්තාපි අත්තනො ආණාපවත්තිට්ඨානෙ සොළසඋසභමග්ගෙ තථෙව අලඞ්කාරාපෙසුං. රාජා අත්තනො ආණාපවත්තිට්ඨානස්ස කෙදාරසීමං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පරිදෙවමානො තාතා මය්හං දක්ඛිණක්ඛිං උප්පාටෙත්වා ගණ්හන්තා විය ගච්ඡථ එවං ගණ්හිත්වා ගතා පන බුද්ධානං අනුච්ඡවිකං කරෙය්‍යාථ මා සුරාසොණ්ඩා විය පමත්තා විහරිත්ථාති ආහ.

තෙ ජානිස්සාම මයං දෙවාති සත්ථාරං ගහෙත්වා ගතා විහාරං කාරෙත්වා සත්ථු නීයාදෙත්වා තත්ථ සත්ථාරං පටිජග්ගන්තා කාලෙන ථෙරාසනෙ කාලෙන මජ්ඣිමාසනෙ කාලෙන සඞ්ඝනවකාසනෙ තිට්ඨන්ති දානං උපපරික්ඛමානා. තිණ්ණම්පි ජනානං දානං එකසදිසමෙව අහොසි. තෙ උපකට්ඨාය වස්සූපනායිකාය චින්තයිංසු කථං නු ඛො සත්ථු අජ්ඣාසයං ගණ්හෙය්‍යාමාති. අථ නෙසං එතදහොසි බුද්ධානාම ධම්මගරුනො න ආමිසගරුනො සීලෙ පතිට්ඨාය මයං සත්ථු අජ්ඣාසයං ගණ්හිතුං සක්ඛිස්සාමාති දානසංවිධායකෙ මනුස්සෙ පක්කොසාපෙත්වා තාතා ඉමිනාව නීහාරෙන යාගුභත්තඛාදනීයාදීනි සම්පාදෙන්තා දානං පවත්තෙථාති වත්වා දානසංවිදහනපලිබොධං ඡින්දිංසු. අථ නෙසං ජෙට්ඨභාතා පඤ්චසතෙ පුරිසෙ ආදාය දසසීලෙසු පතිට්ඨාය ද්වෙ කාසායානි අච්ඡාදෙත්වා කප්පියං උදකං පරිභුඤ්ජමානො වාසං කප්පෙසි. මජ්ඣිමො තීහි කණිට්ඨො ද්වීහි පුරිසසතෙහි සද්ධිං තථෙව පටිපජ්ජි. තෙ සත්ථාරං යාවජීවං උපට්ඨහිංසු. සත්ථා තෙසංයෙව සන්තිකෙ පරිනිබ්බායි.

තෙපි කාලං කත්වා තතො පට්ඨාය චාතවුත්තිකප්පෙ දෙවලොකතො මනුස්සලොකං මනුස්සලොකතො දෙවලොකං සංසරන්තා අම්හාකං සත්ථු කාලෙ දෙවලොකා චවිත්වා මනුස්සලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. තෙසං දායකො චාවතො මහාමච්චො අඞ්ගමාගධානං රාජා බිම්බිසාරො හුත්වා නිබ්බත්ති. තෙ තස්සෙව රඤ්ඤො රට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිංසු. ජෙට්ඨභාතා ජෙට්ඨොව ජාතො මජ්ඣිමකනිට්ඨා මජ්ඣිමකනිට්ඨායෙව යෙපි තෙසං පරිවාරමනුස්සා තෙ පරිවාරමනුස්සාව ජාතා. තෙ වුඩ්ඪිමන්වාය තයොපි ජනා තං පුරිසසහස්සං ආදාය නික්ඛමිත්වා තාපසා හුත්වා උරුවෙලාය නදීතීරෙ වසිංසු. අඞ්ගමගධවාසිනො මාසෙ මාසෙ තෙසං මහාසක්කාරං අභිහරන්ති.

අථ අම්හාකං බොධිසත්තො කතාභිනික්ඛමණො අනුපුබ්බෙන සබ්බඤ්ඤුතං පත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො යසාදයො කුලපුත්තෙ විනෙත්වා සට්ඨි අරහන්තෙ ධම්මදෙසනත්ථාය දිසාසු උය්‍යොජෙත්වා සයං පත්තචීවරමාදාය තෙ තයො ජටිලභාතිකෙ දමෙස්සාමීති උරුවෙලං ගන්ත්වා අනෙකෙහි පාටිහාරියසතෙහි තෙසං දිට්ඨිං භින්දිත්වා තෙ පබ්බාජෙසි. සො තං ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරං සමණසහස්සං ආදාය ගයාසීසං ගන්ත්වා තෙහි පරිවාරිතො නිසීදිත්වා කතරා නු ඛො එතෙසං ධම්මකථා සප්පායාති විචිනන්තො ඉමෙ සායං පාතං අග්ගිං පරිචරන්ති. ඉමෙසං ද්වාදසායතනානි ආදිත්තානි සම්පජ්ජලිතානි විය කත්වා දෙසෙස්සාමි එවං ඉමෙ අරහත්තං පාපුණිතුං සක්ඛිස්සන්තීති සන්නිට්ඨානමකාසි.

අථ තෙසං තථා ධම්මං දෙසෙතුං ඉමං ආදිත්තපරියායං අභාසි. තත්ථ වුත්තං භික්ඛූ ආමන්තෙසීති තෙසං සප්පායධම්මදෙසනං විදිත්වා තං දෙසෙස්සාමීති ආමන්තෙසීති. තත්ථ ආදිත්තන්ති පදිත්තං සම්පජ්ජලිතං. සෙසං වුත්තනයමෙව. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ දුක්ඛලක්ඛණං කථිතං.

34. 3. 7.

සත්තමෙ–**අන්ධභූතන්ති** අභිභූතං අජ්ඣොත්ථටං උපද්දුතන්ති අත්ථො. ඉමස්මිම්පි සුත්තෙ දුක්ඛලක්ඛණමෙව කථිතං.

34. 3. 8.

අට්ඨමෙ–**සබ්බමඤ්ඤිතසමුග්ඝාතසාරුප්පන්ති** සබ්බෙසං තණ්හාමානදිට්ඨිමඤ්ඤිතානං සමුග්ඝාතාය අනුච්ඡවිකං. **ඉධාති** ඉමස්මිං සාසනෙ. **චක්ඛුං න මඤ්ඤතීති** චක්ඛුං අහන්ති වා මමන්ති වා පරොති වා පරස්සාති වා න මඤ්ඤති. **චක්ඛුස්මිං න මඤ්ඤතීති** අහං චක්ඛුස්මිං මම කිඤ්චනපලිබොධො චක්ඛුස්මිං පරෙසං කිඤ්චනපලිබොධො චක්ඛුස්මින්ති න මඤ්ඤති. **චක්ඛුතො න මඤ්ඤතීති** අහං චක්ඛුතො නිග්ගතො මම කිඤ්චනපලිබොධො චක්ඛුතො නිග්ගතො පරෙසං කිඤ්චනපලිබොධො චක්ඛුතො නිග්ගතොති එවම්පි න මඤ්ඤති තණ්හාමානදිට්ඨිමඤ්ඤනානං එකම්පි න උප්පාදෙතීති අත්ථො. **චක්ඛුං මෙති න මඤ්ඤතීති** මම චක්ඛුන්ති න මඤ්ඤති මමත්තභූතං

තණ්හාමඤ්ඤිතං න උප්පාදෙතීති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති. ඉමස්මිං සුත්තෙ චතුචත්තාළීසාධිකසතෙසු ඨානෙසු අරහත්තං පාපෙත්වා විපස්සනා කථිතා.

34. 3. 9.

නවමෙ—**සමුග්ඝාතසප්පායන්ති** සමුග්ඝාතස්ස උපකාරභූතං. **තතො තං හොති අඤ්ඤථාති** තතො තං අඤ්ඤථාකාරෙන හොති. **අඤ්ඤථාභාවී භවසත්තො ලොකො භවමෙවාභිනන්දතීති** අඤ්ඤථාභාවං විපරිණාමං උපගමනෙන අඤ්ඤථාභාවී හුත්වාපි භවෙසු සත්තො ලග්ගො ලග්ගිතො පලිබුද්ධො අයං ලොකො භවංයෙව අභිනන්දති. **යාවතා භික්ඛවෙ ඛන්ධධාතුආයතනන්ති** භික්ඛවෙ යත්තකං ඉදං ඛන්ධා ච ධාතුයො ච ආයතනානි චාති ඛන්ධධාතුආයතනං. **තම්පි න මඤ්ඤතීති** සබ්බම්පි න මඤ්ඤතීති හෙට්ඨා ගහිතමෙව සංඛිපිත්වා පුන දස්සෙති. ඉමස්මිං සුත්තෙ අට්ඨචත්තාළීසාධිකසතෙසු ඨානෙසු අරහත්තං පාපෙත්වා විපස්සනා කථිතා.

34. 3. 10.

දසමෙ—එතං මමාති ආදීහි තීහි තීහි පදෙහි තණ්හාමානදිට්ඨිග්ගාහෙ දස්සෙත්වා තිපරිවට්ටනයෙන දෙසනා කතා. පටිපාටියා පන තීසුපි ඉමෙසු සුත්තෙසු සහ විපස්සනාය චත්තාරොපි මග්ගා කථිතා

සබ්බවග්ගො තතියො.

---

34. 4. 1-10.

ජාතිධම්මවග්ගෙ—**ජාතිධම්මන්ති** ජායනධම්මං නිබ්බත්තනසභාවං. **ජරාධම්මන්ති** ජීරණසභාවං. **ව්‍යාධිධම්මන්ති** ව්‍යාධිනො උප්පත්තිපච්චයභාවෙන ව්‍යාධිසභාවං. **මරණධම්මන්ති** මරණසභාවං. **සොකධම්මන්ති** සොකස්ස උප්පත්තිපච්චයභාවෙන සොකසභාවං. **සංකිලෙසිකධම්මන්ති** සංකිලිස්සනසභාවං. **ඛයධම්මන්ති** ඛයගමනසභාවං. වයධම්මාදීසුපි එසෙව නයොති.

ජාතිධම්මවග්ගො චතුත්ථො.

---

34. 1. 1-10.

අනිච්චවග්ගෙ—**අභිඤ්ඤෙය්‍යන්ති** ඤාතපරිඤ්ඤා ආගතා ඉතරා පන ද්වෙ ගහිතායෙවාති වෙදිතබ්බා. පරිඤ්ඤෙය්‍යපහාතබ්බපදෙසුපි තීරණපහානපරිඤ්ඤාව ආගතා. ඉතරාපි පන ද්වෙ ගහිතායෙවාති වෙදිතබ්බා. **සච්ඡිකාතබ්බන්ති** පච්චක්ඛං කාතබ්බං. **අභිඤ්ඤෙය්‍ය පරිඤ්ඤෙය්‍යන්ති** ඉධාපි පහානපරිඤ්ඤා අවුත්තාපි ගහිතායෙවාති වෙදිතබ්බා. **උපද්දුතන්ති** අනෙකග්ගට්ඨෙන. **උපස්සට්ඨන්ති** උපහතට්ඨෙන. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

අනිච්චවග්ගො පඤ්චමො.

පඨමො පණ්ණාසකො.

34. 1. 1-10.

අවිජ්ජාවග්ගෙ-**අවිජ්ජාති** චතූසු සච්චෙසු අඤ්ඤාණං. **විජ්ජාති** අරහත්තමග්ගවිජ්ජා. **අනිච්චතො ජානතො පස්සතොති** දුක්ඛානත්තවසෙනාපි ජානතො පස්සතො පහීයති යෙව. ඉදං පන අනිච්චවසෙන කථිතෙ බුජ්ඣනකපුග්ගලස්ස අජ්ඣාසයෙන වුත්තං. එසෙව නයො සබ්බත්ථ. අපිචෙත්ථ **සඤ්ඤොජනානීති** දස සඤ්ඤොජනානි. **ආසවාති** චත්තාරො ආසවා. **අනුසයාති** සත්ත අනුසයා. **සබ්බුපාදානපරිඤ්ඤායාති** සබ්බෙසං චතුන්නම්පි උපාදානානං තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානනත්ථාය. **පරියාදානායාති** ඛෙපනත්ථාය. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

අවිජ්ජාවග්ගො පඨමො.

---

34. 2. 1.

මිගජාලවග්ගස්ස පඨමෙ-**චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යාති** චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන පස්සිතබ්බා. සොතවිඤ්ඤෙය්‍යාදීසුපි එසෙව නයො. **ඉට්ඨාති** පරියිට්ඨා වා හොන්තු මා වා ඉට්ඨාරම්මණභූතාති අත්ථො. **කන්තාති** කමනීයා. **මනාපාති** මනවඩ්ඪනකා. **පියරූපාති** පියජාතිකා. **කාමූප සංහිතාති** ආරම්මණං කත්වා උප්පජ්ජමානෙන කාමෙන උපසංහිතා. **රජනීයාති** රජ්ජනීයා රාගුප්පත්තිකාරණභූතාති අත්ථො. **නන්දීති** තණ්හානන්දි. **සඤ්ඤොගොති** සඤ්ඤොජනං. **නන්දිසඤ්ඤොජනසම්ප යුත්තාති** නන්දිබන්ධනෙන බද්ධො. **අරඤ්ඤවනපත්ථානීති** අරඤ්ඤානි ච වනපත්ථානි ච. තත්ථ කිඤ්චාපි අභිධම්මෙ නිප්පරියායෙන නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දඛීලා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤන්ති වුත්තං. තථාපි යන්තං පඤ්ච ධනුසතිකං පච්ඡිමන්ති ආරඤ්ඤකඞ්ගනිප්පාදකං සෙනාසනං වුත්තං තදෙව අධිප්පෙතන්ති වෙදිතබ්බං. වනපත්ථන්ති ගාමන්තං අතික්ක මිත්වා මනුස්සානං අනුපචාරට්ඨානං යත්ථ න කසීයති න වපීයති. වුත්තම්පි චෙතං-වනපත්ථන්ති දූරානමෙතං සෙනාසනානං අධිවචනං වනපත්ථන්ති වනසණ්ඩානමෙතං වනපත්ථන්ති භිංසනකානමෙතං වන පත්ථන්ති සලොමහංසානමෙතං වනපත්ථන්ති පරියන්තානමෙතං වන පත්ථන්ති අමනුස්සූපචාරානං සෙනාසනානමෙතං අධිවචනන්ති. එත්ථ පරියන්තානන්ති ඉමං එකං පරියායං ඨපෙත්වා සෙසපරියායෙහි වන පත්ථානි වෙදිතබ්බානි. **පන්තානීති** පරියන්තානි අතිදූරානි. **අප්පසද්දානීති** උදුක්ඛල මුසලසරවාදිසද්දානං අභාවෙන අප්පසද්දානි. **අප්පනිග්ඝොසානීති** තෙසං තෙසං නින්නාදමහානිග්ඝොසස්ස අභාවෙන අප්ප නිග්ඝොසානි. **විජනවාතානීති** සඤ්චරණජනස්ස සරීරවාතවිරහිතානි. **මනුස්සරාහසෙය්‍යකානීති** මනුස්සානං රහොකම්මස්ස අනුච්ඡවිකානි. **පටිසල්ලානසාරුප්පානීති** නිලීයනසාරුප්පානි.

---

34. 2. 2.

දුතියෙ-**නන්දිනිරොධා දුක්ඛනිරොධොති** තණ්හානන්දියා නිරොධෙන වට්ටදුක්ඛස්ස නිරොධො.

---

34. 2. 3-5.

තතියෙ-**සමිද්ධීති** අත්තභාවස්ස සමිද්ධතාය එවං ලද්ධනාමො. තස්ස කිර ථෙරස්ස අත්තභාවො අභිරූපො අහොසි පාසාදිකො උක්ඛිත්තමාලාපටො විය අලඞ්කතමාලාගබ්භො විය සබ්බාකාරපාරිපූරියා සමිද්ධො තස්මා සමිද්ධිත්වෙව සඞ්ඛං ගතො. **මාරොති** මරණං පුච්ඡති. **මාරපඤ්ඤත්තීති** මාරොති පඤ්ඤත්ති නාමං නාමධෙය්‍යං. **අත්ථි තත්ථ මාරොව මාරපඤ්ඤත්තිවාති** තත්ථ මරණං වා මරණන්ති ඉදං නාමං වා අත්ථීති දීපෙති. චතුත්ථං උත්තානත්ථමෙව. තථා පඤ්චමං.

---

34. 2. 6.

ඡට්ඨෙ-**ලොකොති** ලුජ්ජනට්ඨෙන ලොකො. ඉති මිගජාලත්ථෙරස්ස ආයාචනසුත්තතො පට්ඨාය පඤ්චසුපි සුත්තෙසු වට්ටවිවට්ටමෙව කථිතං.

---

43. 2. 7.

සත්තමෙ-**සීතවනෙති** එවං.නාමකෙ සුසානවනෙ. **සප්පසොණ්ඩිකපබ්භාරෙති** සප්පඵණසදිසතාය එවං ලද්ධනාමෙ පබ්භාරෙ. **උපසෙනස්සාති** ධම්මසෙනාපතිනො කණිට්ඨභාතිකඋපසෙනත්ථෙරස්ස. **ආසීවිසො පතිතො හොතීති** ථෙරො කිර කතභත්තකිච්චො මහාචීවරං ගහෙත්වා ලෙණච්ඡායාය මන්දමන්දෙන වාතපානවාතෙන වීජියමානො නිසීදිත්වා දුපට්ටනිවාසනො සූචිකම්මං කරොති තස්මිං ඛණෙ ලෙණච්ඡදනෙ ද්වෙ ආසීවිසපොතකා කීළන්ති. තෙසු එකො පතිත්වා ථෙරස්ස අංසකූටෙ අවත්ථාසි. සො ච දුට්ඨවිසො හොති තස්මා පතිතට්ඨානතො පට්ඨාය ථෙරස්ස කායෙ දීපසිඛාවිය වට්ටිං පරියාදියමානමෙවස්ස විසං ඔතිණ්ණං ථෙරො විසස්ස තථා ගමනං දිස්වා කිඤ්චාපි තං පතිතමත්තමෙව යථාපරිච්ඡෙදන ගතං අත්තනො පන ඉද්ධිබලෙන අයං අත්තභාවො ලෙණෙ මා විනස්සතූති අධිට්ඨහිත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි **පුරායං කායො ඉධෙව විකිරතීති** යාව න විකිරති තාව නං බහිද්ධා නීහරථාති අත්ථො. **අඤ්ඤථත්තන්ති** අඤ්ඤථාභාවං. **ඉන්ද්‍රියානං විපරිණාමන්ති** චක්ඛුසොතාදීනං ඉන්ද්‍රියානං පකතිජහනභාවං. **තත්ථෙව විකිරීති** බහි නීහරිත්වා ඨපිතට්ඨානෙ මඤ්චකස්මිංයෙව විකිරි.

---

34. 2. 8.

අට්ඨමෙ-**රූපපටිසංවෙදීති** නීලපීතාදිභෙදං ආරම්මණං වවත්ථපෙන්තො රූපං පටිසංවිදිතං කරොති තස්මා රූපපටිසංවෙදී නාම හොති. **රූපරාගපටිසංවෙදීති** කිලෙසස්ස අත්ථිභාවෙනෙව පන රූපරාගං පටිසංවිදිතං කරොති නාම තස්මා රූපරාගපටිසංවෙදීති වුච්චති.

සන්දිට්ඨිකොති ආදීනි විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තත්ථානෙව. **නොච රූපරාග පටිසංවෙදී**ති කිලෙසස්ස නත්ථිභාවෙනෙව රූපරාගං පටිසංවිදිතං කරොති නාම තස්මා නොච රූපරාගපටිසංවෙදීති වුච්චති. ඉමස්මිං සුත්තෙ සෙක්ඛාසෙක්ඛානං පච්චවෙක්ඛණා කථිතා.

---

34. 2. 9.

නවමෙ-**ඵස්සායතනාන**න්ති ඵස්සාකරානං. **අවුසිත**න්ති අවුත්ථං. **ආරකා**ති දූරෙ. **එත්ථාහං භන්තෙ අනස්සාසි**න්ති භන්තෙ අහං එත්ථ අනස්සාසිං නට්ඨො නාම අහන්ති වදති. භගවා අයං භික්ඛු අහං නට්ඨො ඉමස්මිං සාසනෙ නට්ඨොති වදති කින්නුඛ්වස්ස අඤ්ඤෙසු ධාතුකම්මට්ඨානකසිණාදීසු අභියොගො අත්ථීති විචිනන්තො තම්පි අපස්සන්තො කතරං නුඛො කම්මට්ඨානං ඉමස්ස සප්පායං භවිස්සතීති විචිනෙසි. තතො ආයතනකම්මට්ඨානමෙව සප්පායන්ති දිස්වා තං කථෙන්තො **තං කිං මඤ්ඤසි භික්ඛූ**ති ආදිමාහ. **සාධූ**ති තස්ස බ්‍යාකරණෙ සම්පහංසනං. **එසෙවන්තො දුක්ඛස්සා**ති අයමෙව වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තො පරිච්ඡෙදො නිබ්බානන්ති අත්ථො.

---

34. 2. 10.

දසමෙ-**අනස්සාසි**න්ති නස්සාසිං නට්ඨො නාම ආසින්ති අත්ථො. **ආයතිං අපුනබ්භවායා**ති එත්ථ ආයතිං අපුනබ්භවො නාම නිබ්බානං. අනිබ්බත්තත්ථාය ඨිතං භවිස්සතීති අත්ථො.

---

34. 2. 11.

එකාදසමෙ-**පනස්සස්ස**න්ති පනට්ඨො අස්සං අතිනට්ඨො. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

මිගජාලවග්ගො දුතියො.

---

34. 3. 1–5.

ගිලානවග්ගස්ස පඨමෙ-**අනුකම්පි**න්ති අනුකම්පිං. අයමෙව වා පාඨො. **අප්පඤ්ඤාතො**ති අඤ්ඤාතො අපාකටො. සඤ්ඤාතොපි හි කොචි ඤාතො හොති රාහුලත්ථෙරො විය සුමනසාමණෙරොවිය ච. අයං පන නවො චෙව අප්පඤ්ඤාතො ච. සෙසමෙත්ථ වුත්තනයමෙවාති. තථා ඉතො පරෙසු චතූසු.

---

34. 3. 6.

ඡට්ඨෙ-**අනිච්චතො ජානතො**ති දුක්ඛානත්තවසෙන ජානතොපි පස්සතියෙව. ඉදං පන අනිච්චලක්ඛණං දස්සෙත්වා වුත්තෙන බුජ්ඣනකස්ස අජ්ඣාසයෙන වුත්තං.

34. 3. 7.

සත්තමෙ-**සබ්බෙ ධම්මාති** සබ්බෙ තෙභූමකධම්මා. **නාලං අභිනිවෙසායාති** පරාමාසග්ගාහෙන ගාහෙතුං න යුත්තා. **සබ්බනිමිත්තානීති** සබ්බානි සඞ්ඛාරනිමිත්තානි. **අඤ්ඤතො පස්සතීති** යථා අපරිඤ්ඤාතාභිනිවෙසො ජනො පස්සති තතො අඤ්ඤතො පස්සති. අපරිඤ්ඤාතාභිනිවෙසො හි ජනො සබ්බනිමිත්තානි අත්තතො පස්සති පරිඤ්ඤාතාභිනිවෙසො පන අනත්තතො පස්සති නො අත්තතොති. එවං ඉමස්මිං සුත්තෙ අනත්තලක්ඛණමෙව කථිතං.

---

34. 3. 8.

අට්ඨමෙ-**ඉධ නොති** එත්ථ නොකාරො නිපාතමත්තමෙව. සෙසං උත්තානමෙව. කෙවලං ඉධ දුක්ඛලක්ඛණං කථිතන්ති වෙදිතබ්බන්ති.

---

34. 3. 9.

නවමෙ-**ලුජ්ජතීති** පලුජ්ජති භිජ්ජති. ඉධ අනිච්චලක්ඛණං කථිතං.

---

34. 3. 10.

දසමෙ- **ඡින්නපපඤ්චෙති** තණ්හාපපඤ්චස්ස ඡින්නත්තා ඡින්නපපඤ්චෙ. **ඡින්නවටුමෙති** තණ්හාවටුමස්සෙව ඡින්නත්තා ඡින්නවටුමෙ. කිං පුච්ඡාමීති පුච්ඡති අතික්කන්තබුද්ධෙහි පරිහරිතානි චක්ඛුසොතාදීනි පුච්ඡාමීති පුච්ඡති. අථවා සචෙ මග්ගෙ භාවිතෙපි අනාගතෙ චක්ඛුසොතාදිවට්ටං වඩ්ඪෙය්‍ය. තං පුච්ඡාමීති පුච්ඡති.

ගිලානවග්ගො තතියො.

---

34. 4. 1, 3.

ඡන්නවග්ගස්ස පඨමෙ-**පලොකධම්මන්ති** භිජ්ජනකසභාවං. එවමෙත්ථ අනිච්චලක්ඛණමෙව කථිතං. දුතියෙ-**අත්තනියෙනාති** අත්තනො සන්තකෙන පරික්ඛාරෙන. එවමෙත්ථ අනත්තලක්ඛණමෙව කථිතං. තතියං ඛන්ධවග්ගෙ ආනන්දොවාදෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

---

34. 4. 4.

චතුත්ථෙ-**ඡන්නොති** එවංනාමකො ථෙරො න අභිනික්ඛමණං නික්ඛන්තථෙරො. **පෙසලානාති** ඵලසමාපත්තිකො. **ගිලානපුච්ඡකාති** ගිලානුපට්ඨානං නාම බුද්ධපසත්ථං බුද්ධවණ්ණිතං තස්මා එවමාහ. **සීසවෙඨං දදෙය්‍යාති** සීසෙ වෙඨනං සීසවෙඨං තඤ්ච දදෙය්‍ය. **සත්ථන්ති** ජීවිතහාරකං සත්ථං. **නාවකඞ්ඛාමීති** න ඉච්ඡාමි. **පරිචිණ්ණොති** පරිචිතො. **මනාපෙනාති** මනවඩ්ඪනකෙන කායකම්මාදිනා. එත්ථ ච සත්ත සෙක්ඛා පරිචරන්ති නාම භගවා පරිචරියති නාම අරහා පරිචරි නාම. භගවා පරිචිණ්ණො නාම. **එතං හි ආවුසො සාවකස්ස පතිරූපන්ති**

ආවුසො සාවකස්ස නාම එතං අනුච්ඡවිකං. **අනුපවජ්ජන්ති** අප්පවත්තිකං අප්පටිසන්ධිකං. **පුච්ඡාවුසො සාරිපුත්ත සුත්වා වෙදිස්සාමාති** අයං සාවකපවාරණා නාම. **එතං මමාති** ආදීනි තණ්හාමානදිට්ඨිගාහවසෙන වුත්තානි. **නිරොධං දිස්වාති** ඛයවයං ඤත්වා. **නෙතං මම නෙසොහමස්මි නමෙසො අත්තාති සමනුපස්සාමීති** අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තාති සමනුපස්සාමි. එත්තකෙසු ඨානෙසු ඡන්නත්ථෙරො සාරිපුත්තත්ථෙරෙන පුච්ඡිතපුච්ඡිතං පඤ්හං අරහත්තෙ පක්ඛිපිත්වා කථෙසි. සාරිපුත්තත්ථෙරො පනස්ස පුථුජ්ජනභාවං ඤත්වාපි තං පුථුජ්ජනොති වා ඛීණාසවොති වා අවත්වා තුණ්හීයෙව අහොසි. චුන්දත්ථෙරො පනස්ස පුථුජ්ජනභාවං සඤ්ඤාපෙස්සාමීති චින්තෙත්වා ඔවාදං අදාසි.

තස්මාති යස්මා මාරණන්තිකං වෙදනං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො සත්ථං ආහරාමීති වදසි තස්මා පුථුජ්ජනො ආයස්මා තෙන ඉදම්පි මනසිකරොහීති දීපෙති. යස්මා වා ඡන්නං ආයතනානං නිරොධං දිස්වා චක්ඛාදීනි තිණ්ණං ගාහානං වසෙන සමනුපස්සාමීති වදසි තස්මා ඉදම්පි තස්ස භගවතො සාසනං ආයස්මතා මනසි කාතබ්බන්ති පුථුජ්ජනභාවමෙව දීපෙන්තො වදති.

නිච්චකප්පන්ති නිච්චකාලං. **නිස්සිතස්සාති** තණ්හාමානදිට්ඨීහි නිස්සිතස්ස. **චලිතන්ති** විප්ඵන්දිතං හොති. යථා ඉදං ආයස්මතො උප්පන්නං වෙදනං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තස්ස අහං වෙදියාමි මම වෙදනාති අප්පහීනගාහස්ස ඉදානි විප්ඵන්දිතං හොති ඉමිනාපි තං පුථුජ්ජනොව ත්වන්ති වදති. **පස්සද්ධීති** කායචිත්තප්පස්සද්ධි කිලෙසප්පස්සද්ධි නාම හොතීති අත්ථො. **රතීති** තණ්හාරතියං. **අසතීති** භවත්ථාය ආලයස්ස නිකන්තිපරියුට්ඨානෙ අසති. **ආගතිගති න හොතීති** පටිසන්ධිවසෙන ආගති නාම චුතිවසෙන ගමනං නාම න හොති. **චුතූපපාතොති** චවනවසෙන චුති උපපජ්ජනවසෙන උපපාතො. **නෙවිධ න හුරං න උභයමන්තරෙනාති** න ඉධ ලොකෙ න පරලොකෙ න උභයත්ථ හොති. **එසෙවන්තො දුක්ඛස්සාති** වට්ටදුක්ඛකිලෙසදුක්ඛස්ස අයමෙව අන්තො අයං පරිච්ඡෙදො පරිවටුමභාවො හොතීති අයමෙවහි එත්ථ අත්ථො. යෙ පන උභයමන්තරෙනාති වචනං ගහෙත්වා අන්තරාභවං ඉච්ඡන්ති තෙසං වචනං නිරත්ථකං. අන්තරාභවස්ස හි භාවො අභිධම්මෙ පටික්ඛිත්තොයෙව. අන්තරෙනාති වචනං පන විකප්පන්තරදීපනං තස්මා අයමෙත්ථ අත්ථො. නෙව ඉධ න හුරං අපරො විකප්පො න උභයන්ති. **සත්ථං ආහරෙසීති** ජීවිතහාරකං සත්ථං ආහරි කණ්ඨනාළිං ඡින්දි. අථස්ස තස්මිං ඛණෙ මරණභයං ඔක්කමි. ගතිනිමිත්තං උපට්ඨාසි. සො අත්තනො පුථුජ්ජනභාවං ඤත්වා සංවිග්ගචිත්තො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා සඞ්ඛාරෙ පරිග්ගණ්හන්තො අරහත්තං පත්වා සමසීසී හුත්වා පරිනිබ්බුතො. **සම්මුඛායෙව අනුපවජ්ජතා බ්‍යාකතාති** කිඤ්චාපි ඉදං ථෙරස්ස පුථුජ්ජනකාලෙ බ්‍යාකරණං හොති එතෙන බ්‍යාකරණෙන අනන්තරායෙවස්ස පරිනිබ්බානං අහොසි. තස්මා භගවා

තදෙව බ්‍යාකරණං ගහෙත්වා කථෙසි. **උපවජ්ජකුලානීති** උපසඞ්කමිතබ්බකුලානි. ඉමිනා ථෙරෙ ගණ්හන්ත එවං උපට්ඨායකෙසු ච උපට්ඨායිකාසු ච විජ්ජමානාසු සො භික්ඛු තුම්හාකං සාසනෙ පරිනිබ්බායිස්සතීති පුබ්බභාගපටිපත්තියං කුලසංසග්ගදොසං දස්සෙන්තො පුච්ඡති. අථස්ස භගවා කුලෙසු සංසග්ගාභාවං දීපෙන්තො **හොන්ති භන්තෙ සාකිපුත්තාති** ආදිමාහ. ඉමස්මිං කිරට්ඨානෙ ථෙරස්ස කුලෙසු අසංසට්ඨභාවො පාකටො අහොසි. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙව.

---

84. 4. 5.

පඤ්චමෙ-**තඤ්චෙති** තං චක්ඛුඤ්චෙව රූපඤ්ච. **නන්දිසමුදයා දුක්ඛසමුදයොති** තණ්හාය සමොධානෙන පඤ්චක්ඛන්ධදුක්ඛස්ස සමොධානං හොති. ඉති ඡසු ද්වාරෙසු නන්දිසමුදයා දුක්ඛසමුදයොති ඉමිනා ද්වින්නං සච්චානං වසෙන වට්ටං මත්ථකං පාපෙත්වා දස්සෙසි. දුතියෙ නයෙ නිරොධො මග්ගොති ද්වින්නං සච්චානං වසෙන විවට්ටං මත්ථකං පාපෙත්වා දස්සෙසි. **ඉමිනා ත්වං පුණ්ණාති** එකො අනුසන්ධි. එවං තාව වට්ටවිවට්ටවසෙන දෙසනං අරහත්තෙන පක්ඛිපිත්වා ඉදානි පුණ්ණත්ථෙරං සත්තසු ඨානෙසු සීහනාදං නදාපෙතුං ඉමිනා ත්වන්ති ආදිමාහ. **චණ්ඩාති** දුට්ඨා කිබ්බිසා. **ඵරුසාති** කක්ඛලා. **අක්කොසිස්සන්තීති** දසහි අක්කොසවත්ථූහි අක්කොසිස්සන්ති. **පරිභාසිස්සන්තීති** කිං සමණො නාම ත්වං ඉදඤ්ච ඉදඤ්ච කරිස්සාමාති තජ්ජෙස්සන්ති. **එවමෙත්ථාති** එවං මය්හං එත්ථ භවිස්සති. **දණ්ඩෙනාති** චතුහත්ථදණ්ඩෙන ඛදිරමුග්ගරෙන වා. **සත්ථෙනාති** එකතොධාරාදිනා සත්ථෙන. **සත්ථහාරකං පරියෙසන්තීති** ජීවිතහාරකසත්ථං පරියෙසන්ති. ඉදං ථෙරො තතියපාරාජිකවත්ථුස්මිං අසුභකථං සුත්වා අත්තභාවෙන ජිගුච්ඡන්තානං භික්ඛූනං සත්ථහාරකපරියෙසනං සන්ධායාහ. **දමූපසමෙනාති** එත්ථ දමොති ඉන්ද්‍රියසංවරාදීනං එතං නාමං. 'සච්චෙන දන්තො දමසා උපෙතො වෙදන්තගූ වුසිතබ්‍රහ්මචරියො"ති එත්ථ හි ඉන්ද්‍රියසංවරො දමොති වුත්තො. "යදි සච්චා දමා චාගා ඛන්ත්‍යා භිය්‍යො න විජ්ජතී"ති එත්ථ පඤ්ඤා දමොති වුත්තා. "දානෙන දමෙන සඤ්ඤමෙන සච්චවාදෙනා"ති එත්ථ උපොසථකම්මං දමොති වුත්තං. ඉමස්මිං පන සුත්තෙ ඛන්ති දමොති වෙදිතබ්බා. උපසමොති තස්සෙව වෙවචනං.

අථ ඛො ආයස්මා පුණ්ණොති කො පනෙස පුණ්ණො කස්මා පනෙත්ථ ගන්තුකාමො අහොසීති. සුනාපරන්තවාසිකො එව එස සාවත්ථියං පන අසප්පායවිහාරං සල්ලක්ඛෙත්වා තත්ථ ගන්තුකාමො අහොසි. තත්‍රායං ආනුපුබ්බීකථා.

සුනාපරන්තරට්ඨෙ කිර එකස්මිං වාණිජගාමෙ එතෙ ද්වෙ භාතරො තෙසු කදාචි ජෙට්ඨො පඤ්ච සකටසතානි ගහෙත්වා ජනපදං ගන්ත්වා භණ්ඩං ආහරති කදාචි කණිට්ඨො. ඉමස්මිං පන සමයෙ කණිට්ඨං ඝරෙ ඨපෙත්වා ජෙට්ඨභාතා පඤ්ච සකටසතානි ගහෙත්වා ජනපදචාරිකං

චරන්තො අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං පත්වා ජෙතවනස්ස නාතිදූරෙ සකට සත්ථං නිවෙසෙත්වා භුත්තපාතරාසො පරිජනපරිවුතො ඵාසුකට්ඨානෙ නිසීදි. තෙනෙව සමයෙන සාවත්ථිවාසිනො භුත්තපාතරාසා උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය සුද්ධුත්තරාසඞ්ගා ගන්ධපුප්ඵාදිහත්ථා යෙන බුද්ධො යෙන ධම්මො යෙන සඞ්ඝො තන්නින්නා තප්පොණා තප්පබ්භාරා හුත්වා දක්ඛිණද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා ජෙතවනං ගච්ඡන්ති. සො තෙ දිස්වා කහං ඉමෙ ගච්ඡන්තීති එකං මනුස්සං පුච්ඡි. කිං ත්වං අය්‍යො න ජානාසි. ලොකෙ බුද්ධධම්මසඞ්ඝරතනානි නාම උප්පන්නානි ඉච්චෙස මහාජනො සත්ථුසන්තිකං ධම්මකථං සොතුං ගච්ඡතීති. තස්ස බුද්ධොති වචනං ඡවිචම්මාදීනි ඡින්දිත්වා අට්ඨිමිඤ්ජං ආහච්ච අට්ඨාසි. සො අත්තනො පරිසපරිවුතො තාය පරිසාය සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා සත්ථු මධුරස්සරෙන ධම්මං දෙසෙන්තස්ස පරිසපරියන්තෙ ඨිතො ධම්මං සුත්වා පබ්බජ්ජාය චිත්තං උප්පාදෙසි.

අථ තථාගතෙන කාලං විදිත්වා පරිසාය උය්‍යොජිතාය සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා දුතියදිවසෙ මණ්ඩපං කාරාපෙත්වා ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා බුද්ධපමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා භුත්තපාතරාසො උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය භණ්ඩාගාරිකං පක්කොසාපෙත්වා එත්තකං භණ්ඩං විස්සජ්ජිතං එත්තකං භණ්ඩං න විස්සජ්ජිතන්ති සබ්බං ආචික්ඛිත්වා ඉමං සාපතෙය්‍යං මය්හං කණිට්ඨස්ස දෙහීති සබ්බං නිය්‍යාදෙත්වා සත්ථුසන්තිකෙ පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානපරායණො අහොසි. අථස්ස කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තස්ස කම්මට්ඨානං න උපට්ඨාති. තතො චින්තෙසි අයං ජනපදො මය්හං අසප්පායො යන්නූනාහං සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා සකට්ඨානමෙව ගච්ඡෙය්‍යන්ති. අථ පුබ්බණ්හසමයෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා සායණ්හෙ පටිසල්ලානා වුට්ඨහිත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා කම්මට්ඨානං කථාපෙත්වා සත්ත සීහනාදෙ නදිත්වා පක්කාමි. තෙන වුත්තං-අථඛො ආයස්මා පුණ්ණො-පෙ-විහරතීති.

කත්ථ පනායං විහාසීති. චතුසු ඨානෙසු විහාසි. සුනාපරන්තරට්ඨං තාව පවිසිත්වා ච අබ්භගත්ථපබ්බතං නාම පත්වා වාණිජගාමං පිණ්ඩාය පාවිසි. අථ නං කණිට්ඨභාතා සඤ්ජානිත්වා භික්ඛං දත්වා භන්තෙ අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා ඉධෙව වසථාති පටිඤ්ඤං කාරෙත්වා තත්ථෙව වසාපෙසි. තතො සමුද්දගිරිවිහාරං නාම අගමාසි. තත්ථ අයකන්තපාසාණෙහි පරිච්ඡින්දිත්වා කතචඞ්කමො අත්ථි. කොචි තං චඞ්කමිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. තත්ථ සමුද්දවීචියො ආගන්ත්වා අයකන්තපාසාණෙසු පහරිත්වා මහාසද්දං කරොන්ති. ථෙරො කම්මට්ඨානං මනසි කරොන්තානං ඵාසුවිහාරො හොතූති සමුද්දං නිස්සද්දං කත්වා අධිට්ඨාසි. තතො මාතුලගිරිං නාම අගමාසි. තත්ථ සකුණසඞ්ඝො උස්සන්නො රත්තිඤ්ච දිවා ච සද්දො එකාබද්ධොව හොති. ථෙරො ඉමං ඨානං න ඵාසුකන්ති තතො මකුලකාරාමවිහාරං නාම ගතො. සො

වාණිජගාමස්ස නාතිදූරෙ නාවාවසෙන ගමනාගමනසම්පන්නා විවිත්තා අප්පසද්දා. ථෙරො ඉමං ඨානං ඵාසුකන්ති තත්ථ රත්තිට්ඨාන දිවාට්ඨානචඞ්කමනට්ඨානාදීනි කාරෙත්වා වස්සං උපගච්ඡි. එවං චතූසු ඨානෙසු විහාසි.

අථෙකදිවසං තස්මිංයෙව අන්තොවස්සෙ පඤ්ච වාණිජසතා පර සමුද්දං ගච්ඡාමාති නාවාය භණ්ඩං පක්ඛිපිංසු. නාවාරොහණදිවසෙ ථෙරස්ස කණිට්ඨභාතා ථෙරං භොජෙත්වා ථෙරස්ස සන්තිකෙ සික්ඛා පදානි ගහෙත්වා වන්දිත්වා භන්තෙ සමුද්දො නාම අස්සද්ධෙය්‍යො අනෙකන්තරායො අම්හෙ ආවජ්ජෙය්‍යාථාති වත්වා නාවං අභිරුහි. නාවා උත්තමජවෙන ගච්ඡමානා අඤ්ඤතරං දීපකං පාපුණි. මනුස්සා පාතරාසං කරිස්සාමාති දීපකෙ උත්තිණ්ණා. තස්මිං පන දීපකෙ අඤ්ඤං කිඤ්චි නත්ථි. චන්දනවනමෙව අහොසි.

අථෙකො වාසියා රුක්ඛං ආකොටෙත්වා ලොහිතචන්දනභාවං ඤත්වා ආහ භො මයං ලාභත්ථාය පරසමුද්දං ගච්ඡාම ඉතො ච උත්තරිං ලාභො නාම නත්ථි චතුරඞ්ගුලමත්තා ඝටිකා සතසහස්සං අග්ඝති. හාරෙතබ්බ යුත්තකං භණ්ඩං හාරෙත්වා චන්දනස්ස පූරෙස්සාමාති. තෙ තථා කරිංසු. චන්දනවනෙ අධිවත්ථා අමනුස්සා කුජ්ඣිත්වා ඉමෙහි අම්හාකං චන්දනවනං නාසිතං ඝාතෙස්සාම නෙති චින්තෙත්වා ඉධෙව ඝාතිතෙසු සබ්බං එක කුණපං භවිස්සති. සමුද්දමජ්ඣෙ නෙසං නාවං ඔසීදෙස්සාමාති ආහංසු.

අථ තෙසං නාවං අභිරුය්හ මුහුත්තං ගතකාලෙයෙව උප්පාතිකං උට්ඨපෙත්වා සයම්පි තෙ අමනුස්සා භයානකානි රූපානි දස්සයිංසු. භීතා මනුස්සා අත්තනො අත්තනො දෙවතා නමස්සන්ති. ථෙරස්ස කණිට්ඨො චූළපුණ්ණකුටුම්බිකො මය්හං භාතා අවස්සයො හොතූති ථෙරස්ස නාමං සරමානො අට්ඨාසි. ථෙරොපි කිර තස්මිංයෙව ඛණෙ ආවජ්ජෙත්වා තෙසං ව්‍යසනුප්පත්තිං ඤත්වා වෙහාසං උප්පතිත්වා අභිමුඛො අට්ඨාසි. අමනුස්සා ථෙරං දිස්වාව අය්‍යො පුණ්ණත්ථෙරො එතීති අපක්කමිංසු. උප්පාතිකං සන්නිසීදි.

ථෙරො මා භායිත්ථාති තෙ අස්සාසෙත්වා කුහිං ගන්තුකාමත්ථාති පුච්ඡි. භන්තෙ අම්හාකං සකට්ඨානමෙව ගච්ඡාමාති. ථෙරො නාවං ඵලෙ අක්කමිත්වා එතෙසං ඉච්ඡිතට්ඨානං ගච්ඡතූති අධිට්ඨාසි. වාණිජකා සකට්ඨානං ගන්ත්වා තං පවත්තිං පුත්තදාරස්ස ආරොචෙත්වා එථ ථෙරං සරණං ගච්ඡාමාති පඤ්ච සතානි අත්තනො පඤ්චහි මාතුගාමසතෙහි සද්ධිං තීසු සරණෙසු පතිට්ඨාය උපාසකත්තං පවෙදෙසුං. තතො නාවාය භණ්ඩං ඔතාරෙත්වා ථෙරස්සෙකං කොට්ඨාසං කත්වා අයං භන්තෙ තුම්හාකං කොට්ඨාසොති ආහංසු.

ථෙරො මය්හං විසුං කොට්ඨාසකිච්චං නත්ථි. සත්ථා පන තුම්හෙහි දිට්ඨපුබ්බොති. න දිට්ඨපුබ්බො භන්තෙති. තෙනහි ඉමිනා සත්ථු මණ්ඩල මාලං කරෙථ එවං සත්ථාරං පස්සිස්සථාති. තෙ සාධු භන්තෙති තෙනෙව කොට්ඨාසෙන අත්තනො ච කොට්ඨාසෙහි මණ්ඩලමාලං කාතුං ආරභිංසු.

සත්ථා කිර තං ආරද්ධකාලතො පට්ඨාය පරිභොගං අකාසි. ආරක්ඛක මනුස්සා රත්තිං ඔභාසං දිස්වා මහෙසක්ඛා දෙවතා අත්ථීති සඤ්ඤං කරිංසු. උපාසකා මණ්ඩලමාළඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච සෙනාසනානි නිට්ඨාපෙත්වා දානසම්භාරං සජ්ජෙත්වා කතං භන්තෙ අම්හෙහි අත්තනො කිච්චං සත්ථාරං පක්කොසථාති ථෙරස්ස ආරොචෙසුං.

ථෙරො සායණ්හසමයෙ ඉද්ධියා සාවත්ථිං ගන්ත්වා භන්තෙ වාණිජ ගාමවාසිනො තුම්හෙ දට්ඨුකාමා තෙසං අනුකම්පං කරොථාති භගවන්තං යාචි. භගවා අධිවාසෙසි. ථෙරො සකට්ඨානමෙව පච්චාගතො. භගවාපි ආනන්දත්ථෙරං ආමන්තයි. ආනන්ද ස්වෙ සුනාපරන්තෙ වාණිජගාමෙ පිණ්ඩාය චරිස්සාම ත්වං එකූනපඤ්චසතානං භික්ඛූනං සලාකං දෙහීති. ථෙරො සාධු භන්තෙති භික්ඛුසඞ්ඝස්ස තමත්ථං ආරොචෙත්වා භන්තෙ ආකාසචාරී භික්ඛූ සලාකං ගණ්හන්තූති ආහ. තං දිවසං කුණ්ඩධානත්ථෙරො පඨමං සලාකං අග්ගහෙසි.

වාණිජගාමවාසිනොපි ස්වෙ කිර සත්ථා ආගමිස්සතීති ගාමමජ්ඣෙ මණ්ඩපං කත්වා දානග්ගං සජ්ජයිංසු. භගවා පාතොව සරීරපටිජග්ගනං කත්වා ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා ඵලසමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසීදි. සක්කස්ස පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං උණ්හං අහොසි. සො කිං ඉදන්ති ආවජ්ජෙත්වා සත්ථු සුනාපරන්තගමනං දිස්වා විස්සකම්මං ආමන්තෙසි. තාත අජ්ජ භගවා තිංසමත්තානි යොජනසතානි පිණ්ඩචාරං ගමිස්සති පඤ්ච කූටාගාර සතානි මාපෙත්වා ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකමත්ථකෙ ගමනසජ්ජානි කත්වා ඨපෙහීති. සො තථා අකාසි. භගවතො කූටාගාරං චතුමුඛං අහොසි ද්වින්නං අග්ගසාවකානං ද්විමුඛානි, සෙසානි එකමුඛානි. සත්ථා ගන්ධකුටිතො නික්ඛම්ම පටිපාටියා ඨපිතකූටාගාරෙසු ධුරං කූටාගාරං පවිසිත්වා නිසීදි. ද්වෙ අග්ගසාවකෙ ආදිං කත්වා එකූනපඤ්චභික්ඛුසතානි අහෙසුං. එකං තුච්ඡං කූටාගාරං අහොසි. පඤ්චපි කූටාගාරසතානි ආකාසෙ උප්පතිංසු. සත්ථා සච්චබන්ධපබ්බතං නාම පත්වා කූටාගාරං ආකාසෙ ඨපෙසි. තස්මිං පබ්බතෙ සච්චබන්ධො නාම මිච්ඡාදිට්ඨිතාපසො මහාජනං මිච්ඡාදිට්ඨිං ගණ්හාපෙන්තො ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො හුත්වා වසති. අබ්භන්තරෙ පනස්ස අන්තොචාටියං පදීපො විය අරහත්තස්ස උපනිස්සයො ජලති. තං දිස්වා ධම්මමස්ස කථෙස්සාමීති ගන්ත්වා ධම්මං දෙසෙසි.

තාපසො දෙසනාපරියොසානෙ අරහත්තං පාපුණි. මග්ගෙනෙවස්ස අභිඤ්ඤා ආගතා. සො එහිභික්ඛු හුත්වා ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරො කූටාගාරං පාවිසි. භගවා කූටාගාරගතෙහි පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං වාණිජගාමං ගන්ත්වා කූටාගාරානි අදිස්සමානානි කත්වා වාණිජගාමං පාවිසි. වාණිජා බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා සත්ථාරං මකුලකාරාමං නයිංසු. සත්ථා මණ්ඩලමාළං පාවිසි. මහාජනො යාව සත්ථා භත්තදරථං පටිප්පස්සම්භෙතීති පාතරාසං කත්වා උපොසථඞ්ගානි සමාදාය බහුං ගන්ධඤ්ච පුප්ඵඤ්ච ආදාය ධම්මසවණත්ථාය ආරාමං පච්චාගමාසි. සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි. මහාජනස්ස බන්ධනමොක්ඛො ජාතො මහන්තං බුද්ධකොලාහලං අහොසි.

සත්ථා මහාජනස්ස සඞ්ගහත්ථං සත්තාහං තත්ථෙව වසි. අරුණං පන මහාගන්ධකුටියංයෙව උට්ඨාපෙසි. සත්තාහම්පි ධම්මදෙසනා පරියොසානෙ චතුරසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. තත්ථ සත්තාහං වසිත්වා වාණිජගාමෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා ත්වං ඉධෙව වසාහීති පුණ්ණත්ථෙරං නිවත්තෙත්වා අනන්තරෙ නම්මදානදී නාම අත්ථි. තස්සා තීරං අගමාසි. නම්මදො නාම නාගරාජා සත්ථු පච්චුග්ගමනං කත්වා නාගභවනං පවෙසෙත්වා තිණ්ණං රතනානං සක්කාරං අකාසි. සත්ථා තස්ස ධම්මං කථෙත්වා නාගභවනා නික්ඛමි. සො මය්හං භන්තෙ පරිචරිතබ්බං දෙථාති යාචි. භගවා නම්මදානදීතීරෙ පදචෙතියං දස්සෙසි. තං වීචීසු ආගතාගතාසු පිධියති ගතාසු විවරීයති මහාසක්කාරප්පත්තං අහොසි. සත්ථා තතො නික්ඛමිත්වා සච්චබද්ධපබ්බතං ගන්ත්වා සච්චබද්ධං ආහ. තයා මහාජනො අපායමග්ගෙ ඔතාරිතො ත්වං ඉධෙව වසිත්වා එතෙසං ලද්ධිං විස්සජ්ජාපෙත්වා නිබ්බාණමග්ගෙ පතිට්ඨාපෙහීති. සොපි පරිචරිතබ්බං යාචි. සත්ථා ඝනපිට්ඨිපාසාණෙ අල්ලමත්තික පිණ්ඩම්හි ලඤ්ඡනං විය පදචෙතියං දස්සෙසි. තතො ජෙතවනමෙව ගතො. එතමත්ථං සන්ධාය **තෙනෙව අන්තරවස්සෙනාති** ආදි වුත්තං. **පරිනිබ්බායීති** අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බායි. මහාජනො ථෙරස්ස සත්ත දිවසානි සරීරපූජං කත්වා බහූනි ගන්ධකට්ඨානි සමොධානෙත්වා සරීරං ඣාපෙත්වා ධාතුයො ආදාය චෙතියං අකාසි. **සම්බහුලා භික්ඛූති** ථෙරස්ස ආසන්නට්ඨානෙ ඨිතා භික්ඛූ. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙව. ඡට්ඨං උත්තානමෙව.

34. 4. 7-9.

සත්තමෙ–**එජාති** තණ්හා. සාපි චලනට්ඨෙන එජාති වුච්චති. සාව බාධනට්ඨෙන **රොගො**. අන්තො දුස්සනට්ඨෙන **ගණ්ඩො**. නිකන්තනට්ඨෙන **සල්ලං**. **තස්මාති** යස්මා එජා රොගො චෙව ගණ්ඩො ච සල්ලඤ්ච තස්මා. **චක්ඛුං න මඤ්ඤෙය්‍යාති** ආදි උත්තානත්ථමෙව. ඉධාපි **සබ්බන්ති** හෙට්ඨා ගහිතමෙව කඩ්ඪිත්වා දස්සිතං. අට්ඨමං වුත්තනයමෙව. නවමෙ **ද්වයන්ති** ද්වෙ කොට්ඨාසෙ.

34. 4. 10.

දසමෙ–**ඉත්ථෙතං ද්වයන්ති** එවමෙතං ද්වයං. **චලඤ්චෙව ව්‍යථඤ්චාති** අත්තනො සභාවෙන අසණ්ඨහනතො චලති චෙව ව්‍යථති ච. **යොපි හෙතු යොපි පච්චයොති** චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස වත්ථාරම්මණං හෙතු චෙව පච්චයො ච. **කුතො නිච්චං භවිස්සතීති** කෙන කාරණෙන නිච්චං භවිස්සති යථා පන දාසස්ස දාසියා කුච්ඡිස්මිං ජාතො පුත්තො දාසොව හොති එවං අනිච්චමෙව හොතීති අත්ථො. **සඞ්ගතීති** සමාගති. **සන්නිපාතොති** එකතො සන්නිපතනං. **සමවායොති** එකතො සමාගමො. **අයං වුච්චති චක්ඛුසම්ඵස්සොති** ඉමිනා සඞ්ගතිසන්නිපාතසමවායසඞ්ඛාතෙන පච්චයෙන උප්පන්නත්තා පච්චයනාමෙනෙව සඞ්ගති සන්නිපාතො සමවායොති අයං වුච්චති චක්ඛුසම්ඵස්සො. **සොපි හෙතූති** එතස්ස වත්ථු ආරම්මණං සහජාතා තයො ඛන්ධාති අයං හෙතු.

ඵුට්ඨොති උපයොගත්ථෙ පච්චත්තං ඵස්සෙන ඵුට්ඨමෙව ගොචරං වෙදකො වෙදෙති චෙතනා චෙතෙති. සඤ්ඤා සඤ්ජානාතීති අත්ථො. **ඵුට්ඨොති** ඵස්සසමඞ්ගී පුග්ගලො. ඵස්සෙන ඵුට්ඨං ආරම්මණමෙව වෙදනාදීහි වෙදෙති සඤ්ජානාති චෙතෙතීතිපි වුත්තං හොති. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ සමතිංස ධම්මා කථිතා හොන්ති. කථං, චක්ඛුද්වාරෙ තාව වත්ථු චෙව ආරම්මණඤ්ච රූපක්ඛන්ධො ඵුට්ඨො වෙදෙතීති වෙදනාක්ඛන්ධො චෙතෙතීති සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සඤ්ජානාතීති සඤ්ඤාක්ඛන්ධො විජානාතීති විඤ්ඤාණක්ඛන්ධොති. සෙසද්වාරෙසුපි එසෙව නයො. මනොද්වාරෙපි හි වත්ථුරූපං එකන්තතො රූපක්ඛන්ධො. රූපෙ පන ආරම්මණෙ සති ආරම්මණම්පි රූපක්ඛන්ධොති ඡ පඤ්චකාති තිංස හොන්ති සඞ්ඛෙපතො පනෙතෙ ඡසුපි ද්වාරෙසු පඤ්චක්ඛන්ධාති සප්පච්චයෙ පඤ්චක්ඛන්ධෙ අනිච්චාති විත්ථාරෙත්වා වුච්චමානෙ බුජ්ඣනකානං අජ්ඣාසයෙන ඉදං සුත්තං දෙසිතන්ති.

ඡන්නවග්ගො චතුත්ථො.

---

34. 6. 1.

ඡළවග්ගස්ස පඨමෙ-**අදන්තාති**. අදමිතා **අගුත්තාති** අගොපිතා. **අරක්ඛිතාති** න රක්ඛිතා **අසංවුතාති** අපිහිතා. **දුක්ඛාධිවාහා හොන්තීති** නෙරයිකාදිභෙදං අධිකදුක්ඛං ආවහනකා හොන්ති. **සුඛාධිවාහා හොන්තීති** ඣානමග්ගඵලප්පභෙදං අධිකසුඛං ආවහනකා හොන්ති අධිවාහනකා හොන්ති. **අධිවහාතිපි** පාඨො. එසෙවත්ථො.

ඡළෙවාති ඡ එව. **අසංවුතො යත්ථ දුක්ඛං නිගච්ඡතීති** යෙසු ආයතනෙසු සංවරණවිරහිතො දුක්ඛං පාපුණාති. **තෙසඤ්ච යෙ සංවරණං අවෙදිසුන්ති** යෙ තෙසං ආයතනානං සංවරං වින්දිංසු, පටිලභිංසු. **විහරන්තානවස්සුතාති** විහරන්ති අනවස්සුතා අතින්තා. **සාදුඤ්ච සාදුඤ්චාති** අස්සාදවන්තඤ්ච මධුරඤ්ච. **ඵස්සද්වයං සුඛදුක්ඛං උපෙක්ඛෙති** සුඛසම්ඵස්සං වා දුක්ඛසම්ඵස්සං වාති ඉදං ඵස්සද්වයං උපෙක්ඛෙ උපෙක්ඛමෙවෙත්ථ උප්පාදෙය්‍යාති අත්ථො. **ඵස්සද්වයං සුඛදුක්ඛං උපෙක්ඛොති** වා පාඨො. ඵස්සහෙතුකං සුඛදුක්ඛං උපෙක්ඛො සුඛෙ අනුරොධං දුක්ඛෙ ච විරොධං අනුප්පාදෙන්තො උපෙක්ඛකො භවෙය්‍යාතිපි අත්ථො. **අනානුරුද්ධො අවිරුද්ධ කෙනචීති** කෙනචි සද්ධිං නෙව අනුරුද්ධො න විරුද්ධො භවෙය්‍ය. **පපඤ්චසඤ්ඤාති** කිලෙසසඤ්ඤාය පපඤ්චසඤ්ඤා නාම හුත්වා. **ඉත්තරීතරාති** ලාමකලාමකා සත්තා. **පපඤ්චයන්තා උපයන්තීති** පපඤ්චයමානා වට්ටං උපගච්ඡන්ති. **සඤ්ඤිනොති** සසඤ්ඤා සත්තා. **මනොමයං ගෙහසිතඤ්ච සබ්බන්ති** සබ්බමෙව පඤ්චකාමගුණගෙහනිස්සිතං මනොමයං විතක්කං. **පනුජ්ජාති** පනුදිත්වා. **නෙක්ඛම්මසිතං ඉරියතීති** දබ්බජාතිකො භික්ඛු නෙක්ඛම්මසිතං ඉරියති. **ඡසු**

යදා සුභාවිතොති ඡසු ආරම්මණෙසු යදා සුවඩ්ඪ භාවිතො. **ධුවඨ්ඨං චිත්තං න විකම්පතෙ කුදාචීති.** සුඛඵස්සෙන වා දුක්ඛඵස්සෙන වා ධුවට්ඨස්ස කිඤ්චි චිත්තං න කම්පති න වෙධති. **භවථ ජාතිමරණස්ස පාරගාති** ජාතිමරණානං පාරං නිබ්බානං ගමනකා හොථ.

84. 6. 2.

දුතියෙ– **මාලුඞ්ක්‍යපුත්තොති.** මාලුඞ්ක්‍යබ්‍රාහ්මණියා පුත්තො. **එත්ථාති** එතස්මිං තව ඔවාදයාචනෙ. ඉමිනා ථෙරං අපසාදෙතිපි උස්සාදෙතිපි. කථං අයං කිර දහරකාලෙ රූපාදීසු පමජ්ජිත්වා පච්ඡා මහල්ලකකාලෙ අරඤ්ඤවාසං පත්ථෙන්තො කම්මට්ඨානං යාචති අථ භගවා එත්ථ දහරෙ කිං වක්ඛාමි මාලුඞ්ක්‍යපුත්තො විය තුම්හෙපි තරුණකාලෙ රූපාදීසු පමජ්ජිත්වා පච්ඡා මහල්ලකකාලෙ අරඤ්ඤං පවිසිත්වා සමණධම්මං කරෙය්‍යාථාති ඉමිනා අධිප්පායෙන භණන්තො ථෙරං අපසාදෙති නාම. යස්මා පන ථෙරො මහල්ලකකාලෙපි අරඤ්ඤං පවිසිත්වා සමණධම්මං කාතුකාමො තස්මා භගවා එත්ථ දහරෙ කිං වක්ඛාමි අයං අම්හාකං මාලුඞ්ක්‍යපුත්තො මහල්ලකකාලෙපි අරඤ්ඤං පවිසිත්වා සමණධම්මං කත්තුකාමො කම්මට්ඨානං යාචති. තුම්හෙ නාම තරුණකාලෙපි විරියං න කරොථාති ඉමිනා අධිප්පායෙන භණන්තො ථෙරං උස්සාදෙති නාම. **යත්‍ර හි නාමාති** යො නාම. **කිඤ්චාපිහන්ති** කිඤ්චාපි අහං. ජානාති මං භගවා මහල්ලකොති යදි අහං මහල්ලකො සමානොපි සක්ඛිස්සාමි සමණධම්මං කාතුං දෙසෙතු මෙ භගවාති අධිප්පායෙන මහල්ලකභාවං අනුජානන්තො ඔවාදඤ්ච පසංසන්තො එවමාහ. **අදිට්ඨා අදිට්ඨපුබ්බාති** ඉමස්මිං අත්තභාවෙ අදිට්ඨා අතීතෙපි අදිට්ඨපුබ්බා. **න ච පස්සසීති** එතරහිපි න පස්සසි. **න ච තෙ හොන්ති පස්සෙය්‍යන්ති** එවං සමන්නාහාරොපි තෙ යත්ථ නත්ථි. අපිනු තෙ තත්ථ ඡන්දාදයො උප්පජ්ජෙය්‍යුන්ති පුච්ඡති. **දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තන්ති** රූපායතනෙ චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තං භවිස්සති චක්ඛුවිඤ්ඤාණං හි රූපෙ රූපමත්තමෙව පස්සති න අනිච්චාදිසභාවං ඉති සෙසවිඤ්ඤාණෙහිපි මෙ එත්ථ දිට්ඨමත්තමෙව භවිස්සතීති අත්ථො. අථවා දිට්ඨෙ දිට්ඨං නාම චක්ඛුවිඤ්ඤාණං රූපෙ රූපවිජානනන්ති අත්ථො. **මත්තාති** පමාණං. දිට්ඨං මත්තා අස්සාති දිට්ඨමත්තං චිත්තං චක්ඛුවිඤ්ඤාණමත්තමෙව මෙ චිත්තං භවිස්සතීති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති. යථා ආපාථගතරූපෙ චක්ඛුවිඤ්ඤාණං න රජ්ජති න දුස්සති න මුය්හති එවං රාගාදිවිරහෙන චක්ඛුවිඤ්ඤාණප්පමාණෙනෙව ජවනං භවිස්සති. චක්ඛුවිඤ්ඤාණප්පමාණෙනෙව ජවනං ඨපෙස්සාමීති. අථවා දිට්ඨං නාම චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන දිට්ඨරූපං. දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තං නාම තත්ථෙව උප්පන්නසම්පටිච්ඡනසන්තීරණවොත්ථපනසඞ්ඛාතං චිත්තත්තයං යථා තං න රජ්ජති න දුස්සති න මුය්හති එවං ආපාථගතෙ රූපෙ තෙනෙව සම්පටිච්ඡනාදිප්පමාණෙන ජවනං උප්පාදෙස්සාමි නාස්ස තං පමාණං අතික්කමිත්වා රජ්ජනාදිවසෙන උප්පජ්ජිතුං දස්සාමීති අයමෙත්ථ අත්ථො. එසනයො සුතමුතෙසු. **විඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාත**

මත්තන්ති එත්ථ පන විඤ්ඤාතං නාම මනොද්වාරාවජ්ජනෙන විඤ්ඤාතා රම්මණං තස්මිං විඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාතමත්තන්ති ආවජ්ජනප්පමාණං යථා ආවජ්ජනං න රජ්ජති න දුස්සති න මුය්හති එවං රජ්ජනාදිවසෙන උප්පජ්ජිතුං අදත්වා ආවජ්ජනප්පමාණෙනෙව චිත්තං ඨපෙස්සාමීති අයමෙත්ථ අත්ථො. **යතොති** යදා. **තතොති** තදා. **තෙනාති** තෙන රාගෙන වා රත්තො දොසෙන වා දුට්ඨො මොහෙන වා මූළ්හො න භවිස්සසි. **තතො ත්වං මාලුඞ්ක්‍යපුත්ත න තෙනාති** යදා ත්වං තෙන රාගෙන වා දොසමොහෙහි වා රත්තො වා දුට්ඨො වා මූළ්හො වා න භවිස්සසි. තදා ත්වං න තත්ථ තස්මිං දිට්ඨෙ වා සුතමුතවිඤ්ඤාතෙ වා පටිබද්ධො අල්ලීනො පතිට්ඨිතො නාම න භවිස්සසි. **නෙවිධාති** ආදි වුත්තත්ථමෙව. **සතිමුට්ඨාති** සතිනට්ඨා. **තඤ්ච අජ්ඣොසායාති** තං ආරම්මණං ගිලිත්වා. **අභිජ්ඣා ච විහෙසා චාති** අභිජ්ඣාය ච විහෙසාය ච අථවා. **වඩ්ඪන්තීති** පදෙනපි සද්ධිං යොජෙතබ්බං, අභිජ්ඣා විහෙසා චාති ඉමෙපි ද්වෙ ධම්මා තස්ස වඩ්ඪන්තීති අත්ථො. **චිත්තමස්සූපහඤ්ඤතීති** අභිජ්ඣා විහෙසාහි අස්ස චිත්තං උපහඤ්ඤති. **ආචිනතොති** ආචිනන්තස්ස. **ආරා නිබ්බාණං වුච්චතීති** එවරූපස්ස පුග්ගලස්ස නිබ්බාණං නාම දූරෙ පවුච්චති. **ඝත්වාති** ඝායිත්වා. **භොත්වාති** භුත්වා සායිත්වා ලෙහිත්වා. **ඵුස්සාති** ඵුසිත්වා. **පටිස්සතොති** පටිස්සතිසඞ්ඛාතාය සතියා, යුත්තො. **සෙවතො චාපි වෙදනන්ති** චතුමග්ගසම්පයුත්තං නිබ්බත්තිත ලොකුත්තරවෙදනං සෙවන්තස්ස. **ඛීයතීති** ඛයං ගච්ඡති කිං තං දුක්ඛම්පි කිලෙසජාතම්පි. **අඤ්ඤතරොති** අසීතියා මහාසාවකානං අබ්භන්තරො එකො. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ ගාථාහිපි වට්ටවිවට්ටමෙව කථිතං.

34. 5. 3.

තතියෙ—පරිහානධම්මන්ති පරිහානසභාවං. **අභිභායතනානීති** අභිභාවිතානි ආයතනානි. **සරසඞ්කප්පාති** එත්ථ සරන්තීති සරා ධාවන්තීති අත්ථො. සරා ච තෙ සඞ්කප්පා ච සරසඞ්කප්පා. **සංයොජනියාති** බන්ධනීයා බන්ධනස්ස පච්චයභූතා. **තඤ්චෙ භික්ඛූති** තං එවං උප්පන්නකිලෙසං තං වා ආරම්මණං. **අධිවාසෙතීති** චිත්තෙ ආරොපෙත්වා වාසෙති. **නප්පජහතීති** ඡන්දරාගප්පහානෙන නප්පජහති. එවං සබ්බපදෙහි යොජෙතබ්බං. **අභිභායතනං හෙතං වුත්තං භගවතාති** එතං බුද්ධෙන භගවතා අභිභාවිතං ආයතනන්ති කථිතං. ඉධ ධම්මං පුච්ඡිත්වා විභජන්තෙන පුග්ගලෙන ධම්මො දස්සිතො.

34. 5. 4.

චතුත්ථෙ—අසංවුතස්සාති අපිහිතස්ස න පිදහිත්වා සංවරිත්වා ඨපිතස්ස. **බ්‍යාසිඤ්චතීති** වියාසිඤ්චති කිලෙසතින්තං හුත්වා වත්තති. **පාමුජ්ජන්ති** දුබ්බලපීති. **පීතීති** බලවපීති. **පස්සද්ධීති** දරථප්පස්සද්ධි. **ධම්මා න පාතුභවන්තීති** සමථවිපස්සනා ධම්මා න උප්පජ්ජන්ති. ඉමස්මිං **සුත්තෙ** පුග්ගලං පුච්ඡිත්වා භාජෙන්තෙන ධම්මෙන පුග්ගලො දස්සිතො.

34. 5. 5.

පඤ්චමෙ-**ඡළඤ්ච භික්ඛවෙ අසංවරොති** ඉදං මග්ගකුසලස්ස වාමං මුඤ්චිත්වා දක්ඛිණං ගණ්හෙය්‍යාසීති පඨමං පහාතබ්බමග්ගක්ඛානං විය උද්දෙසක්කමෙන අවත්වා දෙසනාකුසලතාය පඨමං පහාතබ්බධම්මානං අක්ඛානවසෙන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ඉධ ධම්මං පුච්ඡිත්වා ධම්මො ච විභත්තො.

34. 5. 6.

ඡට්ඨෙ-**සමාධින්ති** චිත්තෙකග්ගතං. ඉදංහි සුත්තං චිත්තෙකග්ගතාය පරිහායමානෙ දිස්වා ඉමෙසං චිත්තෙකග්ගතං ලභන්තානං කම්මට්ඨානං ඵාතිං ගමිස්සතීති ඤත්වා කථිතං.

34. 5. 7-9.

සත්තමෙ-**පටිසල්ලාන**න්ති කායවිවෙකං. ඉදං හි සුත්තං කායවිවෙකෙන පරිහායමානෙ දිස්වා ඉමෙසං කායවිවෙකං ලභන්තානං කම්මට්ඨානං ඵාතිං ගමිස්සතීති ඤත්වා කථිතං. අට්ඨමං උපමාය පරිවාරෙත්වා කථිතෙ බුජ්ඣනකානං, නවමං සුද්ධිකවසෙනෙව බුජ්ඣනකානං අජ්ඣාසයවසෙන වුත්තං. අත්ථො පන උභයත්ථාපි ඛන්ධකවග්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

34. 5. 10.

දසමෙ-**උද්දෙකො සුදන්ති** එත්ථ සුදන්ති නිපාතමත්තං. උද්දෙකොති තස්ස නාමං. **ඉදං ජාතු වෙදගූති** එත්ථ ඉදන්ති නිපාතමත්තං. අථවා. ඉදං මම වචනං සුණාථාති දීපෙන්තො එවමාහ. ජාතු වෙදගූති අහං එකංසෙන සබ්බං වට්ටං ජානිත්වා අභිභවිත්වා ඨිතොස්මීති වදති. **අපලිඛතං ගණ්ඩමූල**න්ති අපලිඛාතං දුක්ඛමූලං. **පලිඛණී**න්ති පලිඛතං මයා, ඛණිත්වා ඨිතොස්මීති දීපෙති. **මාතාපෙත්තිකසම්භවස්සාති** මාතිතො ච පිතිතො ච නිබ්බත්තෙන මාතාපෙත්තිකෙන සුක්කසොණිතෙන සම්භූතස්ස. **ඔදනකුම්මාසූපචයස්සාති** ඔදනෙන චෙව කුම්මාසෙන ච උපචිතස්ස. **අනිච්චුච්ඡාදනපරිමද්දනභෙදනවිද්ධංසනධම්මස්සාති** එත්ථ අයං කායො හුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චධම්මො. දුග්ගන්ධවිඝාතත්ථාය ගන්ධවිලෙපනෙන උච්ඡාදනධම්මො. අඞ්ගපච්චඞ්ගාබාධවිනොදනත්ථාය උදකසම්බාහනෙන පරිමද්දනධම්මො. දහරකාලෙ වා ඌරූසු සයාපෙත්වා ගබ්භවාසෙන දුස්සණ්ඨිතානං තෙසං තෙසං අඞ්ගානං සණ්ඨානසම්පාදනත්ථං අඤ්ඡනපීළනාදිවසෙන පරිමද්දනධම්මො. එවං පරිහරිතොපි ච භෙදනවිද්ධංසනධම්මොති භිජ්ජති චෙව විකිරති ච එවං සභාවොති අත්ථො. තත්ථ මාතාපෙත්තිකසම්භවඔදනකුම්මාසූපචයපරිමද්දනපදෙහි වුඩ්ඪි කථිතා. අනිච්චභෙදනවිද්ධංසනපදෙහි පරිහානි. පුරිමෙහි වා සමුදයො පච්ඡිමෙහි අත්ථඞ්ගමොති එවං චාතුම්මහාභූතිකස්ස කායස්ස වුඩ්ඪිපරිහානිනිබ්බත්තිභෙදා දස්සිතා. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

ඡළවග්ගො පඤ්චමො.

දුතියො පණ්ණාසකො.

34. 1. 1-10.

යොගක්ඛෙමිවග්ගස්ස පඨමෙ- **යොගක්ඛෙමිපරියායන්ති** චතූහි යොගෙහි ඛෙමිනො කාරණභූතං. **ධම්මපරියායන්ති** ධම්මකාරණං. **අක්ඛාසි යොගන්ති** සුත්තං කථෙසි. **තස්මාති** යස්මා කිං අක්ඛාතත්තා උදාහු පහීනත්තාති. පහීනත්තා නහි අක්ඛාතෙන යොගක්ඛෙමී නාම හොති.

දුතියෙ-වෙදනා සුඛදුක්ඛා කථිතා. තං පන විපාකසුඛදුක්ඛං වට්ටති. තතියෙ-**දුක්ඛස්සාති** වට්ටදුක්ඛස්ස. චතුත්ථෙ-**ලොකස්සාති** සංඛාරලොකස්ස. පඤ්චමාදීසු යං වත්තබ්බං සියා තං ඛන්ධකවග්ගෙ වුත්තනයමෙව.

යොගක්ඛෙමිවග්ගො පඨමො.

---

34. 2. 1. 2.

ලොකකාමගුණවග්ගස්ස පඨමෙ-**ආවාසගතොති** වසනට්ඨානං ගතො. **මාරස්ස වසගතොති** මාරස්ස වසංගතො. **පටිමුක්කස්ස මාරපාසොති** අස්ස ගීවාය මාරපාසො පටිමුක්කො පවෙසිතො. දුතියං උත්තානමෙව.

34. 2. 3.

තතියෙ-**ලොකස්සාති** චක්කවාළලොකස්ස. **ලොකස්ස අන්තන්ති** සඞ්ඛාරලොකස්ස අන්තං. **විහාරං පාවිසීති** මයි විහාරං පවිට්ඨෙ ඉමෙ භික්ඛූ ඉමං උද්දෙසං ආනන්දං පුච්ඡිස්සන්ති සො තෙසං මම සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන සංසන්දිත්වා කථෙස්සති තතො තං ථොමෙස්සාමි මම ථොමනං සුත්වා භික්ඛූ ආනන්දං උපසඞ්කමිතබ්බං වචනම්පිස්ස සොතබ්බං සද්ධාතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති, තං තෙසං භවිස්සති දීඝරත්තං හිතාය සුඛායාති චින්තෙත්වා සඞ්ඛිත්තෙන භාසිතස්ස විත්ථාරෙන අත්ථං අවිභජිත්වාව නිසින්නාසනා අන්තරහිතො ගන්ධකුටියං පාතුරහොසි. තෙන වුත්තං වුට්ඨායාසනා විහාරං පාවිසීති. **සත්ථු චෙව සංවණ්ණිතොති** සත්ථාරා ච පසත්ථො. **විඤ්ඤූනන්ති** ඉදම්පි කරණත්ථෙ සාමිවචනං. **පණ්ඩිතෙහි** සබ්‍රහ්මචාරීහි ච සම්භාවිතොති අත්ථො. **පහොතීති** සක්කොති. **අතික්කම්මෙව මූලං අතික්කම්ම ඛන්ධන්ති** සාරෙ නාම මූලෙ වා ඛන්ධෙ වා භවෙය්‍ය, තම්පි අතික්කමිත්වාති අත්ථො. **එවං සම්පදමිදන්ති** එවං සම්පත්තිකං ඊදිසන්ති අත්ථො. **අතිසිත්වාති** අතික්කමිත්වා. **ජානං ජානාතීති** ජානිතබ්බමෙව ජානාති. **පස්සං පස්සතීති** පස්සිතබ්බමෙව පස්සති. යථා වා එකච්චො විපරීතං ගණ්හන්තො ජානන්තොපි න ජානාති පස්සන්තොපි න පස්සති න එවං භගවා. භගවා පන ජානන්තො ජානාති පස්සන්තො පස්සතියෙව ස්වායං දස්සනපරිණායකට්ඨෙන **චක්ඛුභූතො**. විදිතකරණට්ඨෙන **ඤාණභූතො**. අවිපරීතසභාවට්ඨෙන පරියත්තිධම්මප්පවත්තනතො වා හදයෙන චින්තෙත්වා වාචාය නිච්ඡාරිතධම්මමයොති **ධම්මභූතො**. සෙට්ඨට්ඨෙන බ්‍රහ්ම

ඤාණභූතොති. අථවා චක්ඛු විය භූතො චක්ඛුභූතො එවමෙතෙසු පදෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො. ස්වායං ධම්මස්ස වත්තනතො **වත්තා**. පවත්තා පනතො **පවත්තා**. අත්ථං නීහරිත්වා දස්සනසමත්ථතාය **අත්ථස්ස නෙතා**. අමතාධිගමාය පටිපත්තිං දෙසෙතීති **අමතස්ස දාතා**. **අගරුංකරිත්වාති** පුනප්පුනං ආයාචාපෙන්තොපි ගරුං කත්වා කරොති නාම අත්තනො සෙක්ඛපටිසම්භිදාඤාණෙ ඨත්වා සිනෙරුපාදතො වාලිකං උද්ධරමානො විය දුවිඤ්ඤෙය්‍යං කත්වා කථෙන්තොපි ගරුං කරොති යෙව නාම එවං අකත්වා අම්හෙ පුනප්පුනං අයාචාපෙත්වා සුවිඤ්ඤෙය්‍යම්පි නො කත්වා කථෙහීති වුත්තං හොති. **යං ඛො වොති** යඤ්චඛො තුම්හාකං. **චක්ඛුනා ඛො ආවුසො ලොකස්මිං ලොකසඤ්ඤී හොති ලොකමානීති** චක්ඛුංහිලොකෙ අප්පහීනදිට්ඨි පුථුජ්ජනො සත්තලොකවසෙන ලොකොති සඤ්ජානාති චෙව මඤ්ඤති ච තථා චක්කවාළලොකවසෙන න හි අඤ්ඤත්‍ර චක්ඛ්වාදීහි ද්වාදසආයතනෙහි තස්ස සා සඤ්ඤා වා මානො වා උප්පජ්ජති තෙන වුත්තං–චක්ඛුනා ඛො ආවුසො ලොකස්මිං ලොකසඤ්ඤී හොති ලොකමානීති. ඉමස්ස ච ලොකස්ස ගමනෙන අන්තො නාම ඤාතුං වා පස්සිතුං වා න සක්කා ලුජ්ජනට්ඨෙන පනෙතස්සෙව චක්ඛාදිභෙදස්ස ලොකස්ස නිබ්බාණසංඛාතං අන්තං අප්පත්වා වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තකිරියා නාම නත්ථීති වෙදිතබ්බං. එවං පඤ්හං විස්සජ්ජෙත්වා ඉදානි සාවකෙන පඤ්හො කථිතොති මා නික්කඞ්ඛා අහුවත්ථ අයං භගවා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණතුලං ගහෙත්වා නිසින්නො ඉච්ඡමානා තමෙව උපසඞ්කමිත්වා නික්කඞ්ඛා හොථාති උය්‍යොජෙන්තො **ආකඞ්ඛමානාති** ආදිමාහ. **ඉමෙහි ආකාරෙහීති** ඉමෙහි කාරණෙහි චක්කවාළලොකස්ස අනන්තභාවකාරණෙහි චෙව සඞ්ඛාරලොකස්ස අන්තාපත්තිකාරණෙහි ච. **ඉමෙහි පදෙහීති** ඉමෙහි අක්ඛරසම්පිණ්ඩනෙහි. **බ්‍යඤ්ජනෙහීති** පාටිඑකෙකෙහි අක්ඛරෙහි. **පණ්ඩිතොති** පණ්ඩිච්චෙන සමන්නාගතො. චතූහි වා කාරණෙහි පණ්ඩිතො ධාතුකුසලො ආයතනකුසලො පච්චයාකාරකුසලො කාරණාකාරණකුසලොති. **මහාපඤ්ඤොති** මහන්තෙ අත්ථෙ මහන්තෙ ධම්මෙ මහන්තා නිරුත්තියො මහන්තානි පටිභාණානි පරිග්ගණ්හනසමත්ථාය මහාපඤ්ඤාය සමන්නාගතො. **යථා තං ආනන්දෙනාති** යථා ආනන්දෙන බ්‍යාකතං වා සළායතනන්ති වුත්තං යථා ආනන්දෙන තං බ්‍යාකතං අහම්පි තං එවමෙව බ්‍යාකරෙය්‍යන්ති අත්ථො.

34. 2. 4.

චතුත්ථෙ–යෙ මෙති යෙ මම. **චෙතසො සම්ඵුට්ඨපුබ්බාති** චිත්තෙන අනුභූතපුබ්බා. **තත්‍ර මෙ චිත්තං බහුලං ගච්ඡමානං ගච්ඡෙය්‍යාති** තෙසු පාසාදත්තයතිවිධනාටකාදිභෙදසම්පත්තිවසෙන අනුභූතපුබ්බෙසු පඤ්චසු කාමගුණෙසු බහුතරෙ උප්පජ්ජමානං උප්පජ්ජෙය්‍යාති දීපෙති. **පච්චුප්පන්නෙසු වාති** ඉධ පධානචරියකාලෙ ඡබ්බස්සානි සුපුප්ඵිතවනසණ්ඩජාතස්සරම්මගණාදීනං වසෙන දිට්ඨසුතාදිභෙදං මනොරමාරම්මණං කාමගුණං කත්වා දස්සෙන්තො එවරූපෙසු

පච්චුප්පන්නෙසු වා බහුලං උප්පජ්ජන්තීති දස්සෙති. අයං වා අනාගතෙසූති අනාගතෙ මෙත්තෙය්‍යො නාම බුද්ධො භවිස්සති සංඛො නාම රාජා කෙතුමතී නාම රාජධානීති ආදිවසෙන පරිත්තකමෙව අනාගතෙසු කාමගුණෙසු උප්පජ්ජන්තීති දස්සෙති. තස්මා මෙ අත්තරූපෙනාති තත්‍ර මයා අත්තනො හිතකාමජාතිකෙන. අප්පමාදෙති සක්කච්චකිරියං පඤ්චසු කාමගුණෙසු චිත්තස්ස අවොස්සග්ගො. සතීති ආරම්මණපරිග්ගහිකා සති. ආරක්ඛොති අයං අප්පමාදො ච සති ච චෙතසො ආරක්ඛො කරණීයො එවං මෙ අහොසීති දස්සෙති. ආරක්ඛත්ථාය ඉමෙ ච ධම්මා කත්තබ්බාති වුත්තං හොති. තස්මා තිහ භික්ඛවෙ සෙ ආයතනෙ වෙදිතබ්බෙති යස්මා චෙතසො ආරක්ඛත්ථාය අප්පමාදො ච සති ච කාතබ්බා තස්මා තස්මිං ආයතනෙ විදිතෙ අප්පමාදෙන වා සතියා වා කාතබ්බං නත්ථි තස්මා සෙ ආයතනෙ වෙදිතබ්බෙ තං කාරණං ජානිතබ්බන්ති අත්ථො. සළායතනනිරොධන්ති සළායතනනිරොධො වුච්චති නිබ්බානං තං සන්ධාය භාසිතන්ති අත්ථො. නිබ්බාණස්මිං හි චක්ඛුආදීනි චෙව නිරුජ්ඣන්ති රූපසඤ්ඤාදයො ච නිරුජ්ඣන්ති සෙසං වුත්තනයමෙව.

34. 2. 5-7.

පඤ්චමෙ—දිට්ඨෙවධම්මෙති ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ. පරිනිබ්බායන්තීති කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බායන්ති. තං නිස්සිතං විඤ්ඤාණං හොතීති තණ්හානිස්සිතං කම්මවිඤ්ඤාණං හොති. තදුපාදානන්ති තං ගහණං තණ්හාගහණෙන සබ්බගහණං හොතීති අත්ථො. ඡට්ඨං උත්තානමෙව. සත්තමෙ—සක්කානෙසොතීති සමෙසොති විච්ඡෙදමස්ස පාපුණිතුං න දස්සෙති.

34. 2. 8-10.

අට්ඨමෙ—විමුත්තිපරිපාචනියා ධම්මාති විමුත්තිං පරිපාචෙන්තීති විමුත්තිපරිපාචනියා. ධම්මාති පණ්ණරස ධම්මා තෙ සද්ධින්ද්‍රියාදීනං විසුද්ධිකරණවසෙන වෙදිතබ්බා. වුත්තං හෙතං—අස්සද්ධෙ පුග්ගලෙ පරිවජ්ජයතො සද්ධෙ පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො පසාදනීයෙ සුත්තන්තෙ පච්චවෙක්ඛතො ඉමෙහි තීහාකාරෙහි සද්ධින්ද්‍රියං විසුජ්ඣති. කුසීතෙ පුග්ගලෙ පරිවජ්ජයතො ආරද්ධවිරියෙ පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො සම්මප්පධානෙ පච්චවෙක්ඛතො ඉමෙහි තීහාකාරෙහි විරියින්ද්‍රියං විසුජ්ඣති. මුට්ඨස්සතිපුග්ගලෙ පරිවජ්ජයතො උපට්ඨිතස්සතිපුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො සතිපට්ඨානෙ පච්චවෙක්ඛතො ඉමෙහි තීහාකාරෙහි සතින්ද්‍රියං විසුජ්ඣති. අසමාහිතෙ පුග්ගලෙ පරිවජ්ජයතො සමාහිතෙ පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො ඣානවිමොක්ඛෙ පච්චවෙක්ඛතො ඉමෙහි තීහාකාරෙහි සමාධින්ද්‍රියං විසුජ්ඣති. දුප්පඤ්ඤෙ පුග්ගලෙ පරිවජ්ජයතො පඤ්ඤවන්තෙ පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො ගම්භීරඤාණචරියං පච්චවෙක්ඛතො ඉමෙහි තීහාකාරෙහි පඤ්ඤින්ද්‍රියං

විසුජඣති. ඉති පඤච පුගගලෙ පරිවජජයතො පඤච පුගගලෙ සෙවනතො භජනතො පයිරුපාසනතො පඤච සුතතනතඛනෙධ පචචවෙකඛනතො ඉමෙහි පණණරසහි ආකාරෙහි ඉමානි පඤචිනද්‍රියානි විසුජඣනතීති. අපරෙ පණණරස ධමමා විමුතතිපරිපාචනියා සදධාපඤචමානි ඉනද්‍රියානි අනිචචසඤඤා අනිචෙච දුකඛසඤඤා දුකෙඛ අනතතසඤඤා පහාණ සඤඤා විරාගසඤඤා ඉමා පඤච නිබෙබධභාගියා සඤඤා. මෙඝියතෙථරසස කථිතා කලයාණමිතතතාදයො පඤච ධමමාති. කාය පන වෙලාය භගවතො එතදහොසීති. පචචූසසමයෙ ලොකං වොලොකෙනතසස. අනෙකානි දෙවතා සහසසානීති ආයසමතා රාහුලෙන පදුමුතතරසස භගවතො පාදමූලෙ පාලිතනාගරාජකාලෙ පතථනං ඨපෙනෙතන සදධිං පතථනං ඨපිතදෙවතාසු පන කාචි භුමමටඨකා කාචි අනතලිකඛටඨකා කාචි චාතුමමහාරාජිකා කාචි දෙවලොකෙ කාචි බ්‍රහමලොකෙ නිබබතතා. ඉමසමිං පන දිවසෙ සබබා එකටඨානෙ අමබවනසමිංයෙව සනනිපතිතා. තා සනධාය-අනෙකානි දෙවතා සහසසානීති.

ධමමචකඛුනති ඉමසමිං සුතෙත චතතාරො මගගා චතතාරි ඵලානි ධමමචකඛූති වෙදිතබබානි. තතථ හි කාචි දෙවතා සොතාපනනා අහෙසුං. කාචි සකදාගාමී අනාගාමී කාචි ඛීණාසවා තාසඤච පන දෙවතානං එතතකානි ගණනවසෙන පරිචෙජෙදො නතථි. සෙසං සබබතථ උතතානමෙව. නවම දසමානි අතිටඨාරමමණවසෙන කථිය මානෙ බුජඣනකානං වසෙන වුතතානීති.

ලොකකාමගුණවගෙගා දුතියො.

---

34. 3. 1-3.

ගහපතිවගගසස පඨමෙ-උගෙගාති පණීතදායකො උගෙගා යො භගවතා "එතදගගං භිකඛවෙ මම සාවකානං පණීතදායකානං යදිදං උගෙගා ගහපතී"ති එවං එතදගෙග ඨපිතො. සෙසමෙතෙසු චෙව විසු තතියෙ ච වුතතතථමෙව.

34. 3. 4-5.

චතුතෙථ- පිණඩං උලමානො පරියෙසමානො පබබජිතොති පිණෙඩාලො. සො කිර පරිජිණණභොගො බ්‍රාහමණො අහොසි. අථ භිකඛුසඞඝසස ලාභසකකාරං දිසවා පිණඩතථාය නිකඛමිතවා පබබජිතො. සො මහනතං කපලලපතතං ගහෙතවා චරති තෙන කපලලපූරං යාගුං පිවති කපලලපූරපූවෙ ඛාදති. කපලලපූරං භතතං භුඤජති. අථසස මහගඝසභාවං සතථු ආරොචයිංසු. සතථා තසස පතතතථවිකං නානුජානි. හෙටඨාමඤචෙයෙව පතතං නිකකුජජිතවා ඨපෙති. සො ඨපෙනෙතාපි සංසනෙතාව පණාමෙතවා ඨපෙති. ගණහනෙතාපි සං සනෙතාව ආකඩඪිතවා ගණහාති තං ගචඡනෙත කාලෙ ඝංසනෙතන

පරික්ඛීණං නාළිකොදනමත්තමෙව ගණ්හණකං ජාතං. තතො සත්ථු ආරොචෙසුං අථස්ස සත්ථා පත්තත්ථවිකං අනුජානි. ථෙරො අපරෙන සමයෙන ඉන්ද්‍රියභාවනං භාවෙත්වා අග්ගඵලෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. ඉති සො පිණ්ඩත්ථාය පබ්බජිතත්තා පිණ්ඩොලො ගොත්තෙන පන භාරද්වාජොති උභයං එකතො කත්වා පිණ්ඩොලභාරද්වාජොති වුච්චති.

උපසඞ්කමීති උග්ගතුග්ගතෙහි මහාමච්චෙහි පරිවුතො උපසඞ්කමි. ථෙරො කිර එකදිවසං සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චො නිදාඝසමයෙ සීතවාතෙ දිවාවිහාරං නිසීදිස්සාමීති ආකාසෙන ගන්ත්වා ගඞ්ගාතීරෙ උදෙනස්ස රඤ්ඤො උදකපාතං නාම උය්‍යානං අත්ථි තත්ථ විචරිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ දිවාවිහාරං නිසීදි සීතෙන උදකවාතෙන බීජයමානො. උදෙනොපි ඛො රාජා සත්තාහං මහාපානං පිවිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ උය්‍යානං පටිජග්ගාපෙත්වා මහාජනපරිවාරො උය්‍යානං ගන්ත්වා මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ අත්ථතාය සෙය්‍යාය නිපජ්ජි. තස්ස එකා පරිචාරිකා පාදෙ සම්බාහමානා නිසින්නා රාජං කමෙන නිද්දං ඔක්කමි. තස්මිං නිද්දං ඔක්කන්තෙ නාටකිත්ථියො යස්සත්ථාය මයං ගීතාදීනි පයොජෙය්‍යාම සො නිද්දං උපගතො න ච නිද්දාකාලෙ මහාසද්දං කාතුං වට්ටතීති අත්තනො අත්තනො තුරියානි ඨපෙත්වා උය්‍යානං පක්කන්තා තා තත්ථ තත්ථ ඵලාඵලානි ඛාදමානා පුප්ඵානි පිළන්ධමානා විචරන්තියො ථෙරං දිස්වා මා සද්දමකරිත්ථාති අඤ්ඤමඤ්ඤං නිවාරයමානා වන්දිත්වා නිසීදිංසු. ථෙරො ඉස්සා පහාතබ්බා මච්ඡෙරං විනොදෙතබ්බන්ති ආදිනා නයෙන තාසං ධම්මකථං කථෙසි. සාපි ඛො රඤ්ඤො පාදෙ සම්බාහමානා නිසින්නා ඉත්ථී පාදෙ චාලෙත්වා රාජානං පබොධෙසි. සො කහං තා ගතාති පුච්ඡි. කිං තාසං තුම්හෙහි එකං සමණං පරිවාරෙත්වා නිසින්නාති. රාජා කුද්ධො උද්ධනෙ පක්ඛිත්ත ලොණං විය තටතටායමානො උට්ඨහිත්වා තම්බකිපිල්ලිකාහි නං ඛාදාපෙස්සාමීති ගච්ඡන්තො එකස්මිං අසොකරුක්ඛෙ තම්බකිපිල්ලිකාපුටං දිස්වා ගහෙත්වා කඩ්ඪිත්වා සාඛං ගණ්හිතුං නාසක්ඛි. කිපිල්ලිකාපුටො ඡින්දිත්වා රඤ්ඤො සීසෙ පති. සකලසරීරං සාලිථුසෙහි පරිකිණ්ණං විය දණ්ඩදීපිකාහි ඣාපියමානං විය ච අහොසි. ථෙරො රඤ්ඤො පදුට්ඨභාවං ඤත්වා ඉද්ධියා ආකාසං පක්ඛන්දි. තාපි ඉත්ථියො උට්ඨාය රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා සරීරං පුඤ්ඡන්තියො විය භූමියං පතිතපතිතා කිපිල්ලිකායො ගහෙත්වා සරීරෙ ඛිපමානා සබ්බා මුඛසත්තීහි විජ්ඣිංසු කිං නාමෙතං අඤ්ඤෙ රාජානො පබ්බජිතෙ දිස්වා වන්දන්ති අයං පන රාජා කිපිල්ලකපුටං සීසෙ භින්දිතුකාමො ජාතොති. රාජා අත්තනො අපරාධං දිස්වා උය්‍යානපාලං පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡි කිං එස පබ්බජිතො අඤ්ඤෙසුපි දිවසෙසු ඉධ ආගච්ඡතීති. ආම දෙවාති. ඉධ තං ආගතදිවසෙ මය්හං ආරොචෙය්‍යාසීති. ථෙරොපි කතිපාහෙනෙව පුන ආගන්ත්වා රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. උය්‍යානපාලො දිස්වා මහන්තො මෙ අයං පණ්ණාකාරොති වෙගෙන ගන්ත්වා රඤ්ඤො

ආරොචෙසි. රාජා උට්ඨහිත්වා සබ්බපණ්ණාදිසද්දං නිවාරෙත්වා උය්‍යානගුත්තෙහි අමච්චෙහි සද්ධිං උය්‍යානං අගමාසි. තෙනවුත්තං උපසඞ්කමීති.

අනිකීළිතාවිනො කාමෙසූති යෙ කාමෙසු කාමකීළං න අකීළිතපුබ්බා අපරිභුත්තකාමාති අත්ථො. **අද්ධානඤ්ච ආපාදෙන්තීති** පවෙණිං පටිපාදෙන්ති දීඝරත්තං අනුබන්ධාපෙන්ති. **මාතුමත්තීසූති** මාතුසමානාසු. ලොකස්මිං හි මාතා භගිනී ධීතාති ඉදං තිවිධං ගරුකාරම්මණං නාම. ඉති ගරුකාරම්මණෙන උපනිබන්ධං චිත්තං සොධෙතුං න ලභතීති දස්සෙන්තො එවමාහ. අථස්ස තෙන පඤ්හෙන චිත්තං අනොතරන්තං දිස්වා භගවතා පටිකූලමනසිකාරවසෙන චිත්තපටිබන්ධනත්ථං වුත්තං බත්තිංසාකාරකම්මට්ඨානං කථෙසි.

අභාවිතකායාති අභාවිතපඤ්චද්වාරිකකායා **එතෙසං තං දුක්කරං හොතීති** එතෙසං තං අසුභකම්මට්ඨානං භාවෙතුං දුක්කරං හොති. ඉතිස්ස ඉමිනාපි චිත්තං අනොතරන්තං දිස්වා ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං කථෙසි. ඉන්ද්‍රියසංවරස්මිං හි උපනිබන්ධචිත්තං විසොධිතුං න ලභති. රාජා තං සුත්වා තත්ථ ඔතිණ්ණචිත්තො **අච්ඡරියං භො භාරද්වාජාති** ආදිමාහ. **අරක්ඛිතෙනෙව කායෙනාති** ආදිසු හත්ථපාදෙ කීළාපෙන්තො ගීවං පරිවත්තෙන්තො කායං න රක්ඛති නාම. නානප්පකාරං දුට්ඨුල්ලං කථෙන්තො වචනං න රක්ඛති නාම. කාමවිතක්කාදයො විතක්කෙන්තො චිත්තං න රක්ඛති නාම. **රක්ඛිතෙනෙව කායෙනාති** ආදිසු වුත්තවිපරියායෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. **අතිවිය මං තස්මිං සමයෙ ලොභධම්මා පරිසහන්තීති** මං තස්මිං සමයෙ අතික්කමිත්වා ලොභො අභිභවතීති අත්ථො. **උපට්ඨිතාය සතියාති** කායගතාය සතියා උපට්ඨිතාය. **න මං තථා තස්මිං සමයෙති** තස්මිං සමයෙ මං යථා පුබ්බෙ න තථා ලොභො අතික්කමති උප්පජ්ජතීති අත්ථො. **පරිසහන්තීති** පදස්ස උප්පජ්ජතීති අත්ථො යෙව. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ තයො කායා කථිතා. කථං. **ඉමමෙව කායන්ති** එත්ථ හි කරජකායො කථිතො. **භාවිතකායොති** එත්ථ පඤ්චද්වාරිකකායො. **රක්ඛිතෙනෙව කායෙනාති** එත්ථ චොපනකායො කායවිඤ්ඤත්තීති අත්ථො. පඨමං උත්තානමෙව.

34. 6. 6.

ඡට්ඨෙ-රූපා ච මනාපාති රූපා ච මනාපා සංවිජ්ජන්ති. **චක්ඛුවිඤ්ඤාණඤ්චාති** චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සංවිජ්ජති. **සුඛවෙදනියං ඵස්සන්ති** චක්ඛුවිඤ්ඤාණසම්පයුත්තඋපනිස්සයවසෙන ජවනකාලෙ සුඛවෙදනාය පච්චයභූතං ඵස්සං. **සුඛාවෙදනාති** එකං ඵස්සං පටිච්ච ජවනෙ සුඛවෙදනා උප්පජ්ජති. සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ තෙවීසති ධාතුයො කථිතා. කථං එත්ථ හි චක්ඛුප්පසාදො චක්ඛුධාතු තස්සාරම්මණං රූපධාතු චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු සහජාතා තයො ඛන්ධා ධම්මධාතු එවං ඡසුපි ද්වාරෙසු චතුන්නං චතුන්නං වසෙන වීසති

මනොද්වාරෙ මනොධාතූති ආවජ්ජනචිත්තං ගහිතං ආරම්මණස්සෙව ච හදයවත්ථුඤ්ච ධම්මධාතු වත්ථුනිස්සිතං චිත්තං මනොවිඤ්ඤාණධාතු එවං **තෙවීසති** හොන්ති. එවං තෙවීසාය ධාතූනං වසෙන ධාතුනානත්තං වුත්තං භගවතාති දස්සෙති.

34. 3. 7–8.

සත්තමෙ- **මනාපං ඉට්ඨන්ති** පජානාතීති යං මනෙන මනාපං රූපං දිට්ඨං තං ඉට්ඨන්ති එවමෙතං මනාපමෙව සන්තන්ති පජානාති. චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සුඛවෙදනීයං ඵස්සං පටිච්ච චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්සෙව යො ච උපනිස්සයකොටියා වා අනන්තරකොටියා වා සමනන්තරකොටියා වා සම්පයුත්තකොටියා වා සුඛවෙදනාය පච්චයො ඵස්සො තං සුඛවෙදනීයං ඵස්සඤ්ච පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛවෙදනාති එසනයො සබ්බත්ථ. ඉති ඉමෙසු ද්වීසු සුත්තෙසු කිරියාමනොවිඤ්ඤාණධාතු ආවජ්ජනකිච්චා මනොධාතුයෙව වා සමානා මනොධාතු නාමෙන වුත්තාති වෙදිතබ්බා. අට්ඨමං උත්තානමෙව.

34. 3. 9.

නවමෙ-**මක්කරකතෙති** එවං නාමකෙ නගරෙ. **අරඤ්ඤකුටිකායන්ති** අරඤ්ඤෙ කතාය පාටිඑක්කාය කුටියං න විහාරපච්චන්තකුටියං. **අන්තෙවාසිකමාණවකාති** යෙපි තත්ථ මහල්ලකා තෙ මහල්ලකාපි අන්තෙවාසිකතාය මාණවකාත්වෙව වුත්තා. **තෙනුපසඞ්කමිංසූති** පාතො සිප්පං උග්ගණ්හිත්වා සායං ආචරියස්ස කට්ඨානි ආහරිස්සාමාති අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විචරන්තා යෙන සා කුටිකා තෙනුපසඞ්කමිංසු. **පරිතො පරිතො කුටිකායාති** තස්සා කුටිකාය සමන්තතො සමන්තතො. **සෙලිස්සකානීති** අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස පිට්ඨිං ගහෙත්වා ලඞ්ඝෙන්තා ඉතොචිතොච තංපත්තකීළනානි. **මුණ්ඩකාති** ආදීසු මුණ්ඩෙ මුණ්ඩාති සමණෙ ච සමණාති වත්තුං වට්ටෙය්‍ය ඉමෙ පන කීළන්තා මුණ්ඩකා සමණකාති ආහංසු. **ඉබ්භාති** ගහපතිකා. **කිණ්හාති** කණ්හා කාළකාති අත්ථො. **බන්ධුපාදපච්චාති** එත්ථ බන්ධූති බ්‍රහ්මා අධිප්පෙතො තං හි බ්‍රාහ්මණා පිතාමහොති වොහරන්ති. පාදානං අපච්චා පාදපච්චා බ්‍රහ්මුනො පිට්ඨිපාදතො ජාතාති අධිප්පායො. තෙසං කිර අයං ලද්ධි. බ්‍රාහ්මණා බ්‍රහ්මුනො මුඛතො නික්ඛන්තා ඛත්තියා උරතො වෙස්සා නාභිතො සුද්දා ජාණුතො සමණා පිට්ඨිපාදතොති. **භරතකානන්ති** කුටුම්බිකා හි යස්මා රට්ඨං භරන්ති තස්මා භරතාති වුච්චන්ති. ඉමෙ පන පරිභවං කත්වා වදමානා භරතකානන්ති ආහංසු. **විහාරා නික්ඛමිත්වාති** රත්තිට්ඨකාපරිච්ඡන්නෙ රජතපට්ටසන්නිභසමවිප්පකිණ්ණවාලිකෙ රමණීයෙ පරිවෙණෙ කට්ඨකලාපෙ බන්ධිත්වා ඛිපමානා වාලිකං ආලුළෙත්වා ගච්ඡන්ත හත්ථං ආදාය පණ්ණකුටිං පරියායන්තා ඉමෙ ඉමෙසං භරතකානං සක්කතා ඉමෙ ඉමෙසං භරතකානං සක්කතාති පුනප්පුනං විරවන්තා අතිවිය ඉමෙ මාණවකා කීළං කරොන්ති විහාරෙ භික්ඛූනං අත්ථිභාවම්පි න ජානන්ති දස්සෙස්සාමි නෙසං භික්ඛූනං අත්ථිභාවන්ති චින්තෙත්වා පණ්ණකුටිතො නික්ඛමි. **සීලුත්තමා**

පුබ්බකස අහෙසුන්ති ගුණවන්තානං ගුණෙ කථිතෙ නිග්ගුණානං නිග්ගුණභාවො පාකටොව භවිස්සතීති පොරාණකබ්‍රාහ්මණානං ගුණං කථෙන්තො එවමාහ. තත්ථ **සීලුත්තමා**ති සීලජෙට්ඨකා. සීලං හි නෙසං උත්තමං, න ජාතිගොත්තං. **යෙ පුරාණං සරන්තී**ති යෙ පොරාණකං බ්‍රාහ්මණධම්මං සරන්ති. **අභිභුය්‍ය කොධ**න්ති කොධං අභිභවිත්වා තෙසං වාරති සුගුත්තාති සුරක්ඛිතාති අහෙසුං. **ධම්මෙ ච ඣානෙ ච රතා**ති දසවිධෙ කුසලකම්මපථකම්මෙ අට්ඨසමාපත්තිජ්ඣානෙසු ච රතා. එවං පොරාණානං ගුණං කථෙත්වා අථෙතරහි බ්‍රාහ්මණානං මදං නිම්මදෙන්තො **ඉමෙව වොක්කම්ම ජපාමසෙ**ති ආදිමාහ. තත්ථ **වොක්කම්මා**ති එතෙහි ගුණෙහි අපක්කමිත්වා. **ජපාමසෙ**ති මයං ජපාම සජ්ඣායාමාති එත්තකෙනෙව බ්‍රාහ්මණම්හාති මඤ්ඤමානා බ්‍රාහ්මණා මයන්ති **ඉමිනා** ගොත්තෙන මත්තා හුත්වා **විසමං චරන්ති** විසමාති කායකම්මාදීනි කරොන්තීති අත්ථො. **පුථුත්තදණ්ඩා**ති පුථූ අත්තදණ්ඩා එතෙසන්ති පුථුත්තදණ්ඩා ගහිතනානාවිධදණ්ඩාති අත්ථො. **තසථාවරෙසූ**ති සතණ්හනිත්තණ්හෙසු **අගුත්තද්වාරස්ස භවන්ති මොඝා**ති අසංවුතද්වාරස්ස සබ්බම්පි වත්තසමාදානං මොඝංභවන්තීති දීපෙති. යථා සිනන්ති **සුපිනෙව ලද්ධං පුරිසස්ස විත්තං** යථා සුපිනෙ පුරිසස්ස ලද්ධං මණිමුත්තාදිනානාවිධං විත්තං මොඝං හොති. පබුජ්ඣිත්වා කිඤ්චි න පස්සති එවං මොඝා භවන්තීති අත්ථො. **අනාසකා**ති එකාහවීහාදිවසෙන අනාහාරකා. **ථණ්ඩිලසායිකා චා**ති හරිතකුසසන්ථතෙ භූමිභාගෙ සයනං. **පාතො සිනානඤ්ච තයො ච වෙදා**ති පාතොව උදකං පවිසිත්වා නහානඤ්චෙව තයො ච වෙදා. **ඛරාජිනං ජටා පඞ්කො**ති ඛරසම්ඵස්සං අජිනචම්මං චෙව ජටාකලාපො ච. **පඞ්කො** නාම දන්තමලං. **මන්තා සීලබ්බතං** තපොති මන්තා ච අජවතගොවතසඞ්ඛාතං වතඤ්ච අයං ඉදානි බ්‍රාහ්මණානං තපොති වදති. **කුහනා වඞ්ක දණ්ඩා චා**ති පටිච්ජන්නභූතො විය පටිච්ජන්නදෙසං කාහඤ්ඤදෙඤ්ච වඞ්කදණ්ඩො ච උදුම්බරපලාසබෙලුවරුක්ඛානං අඤ්ඤතරතො ගහිතං වඞ්කදණ්ඩකට්ඨඤ්චාති අත්ථො. **උදකාචමනානි චා**ති උදකෙන මුඛපරිමජ්ජනානි. **වණ්ණා එතෙ බ්‍රාහ්මණාන**න්ති එතෙ බ්‍රාහ්මණානං පරික්ඛාරභණ්ඩකවණ්ණානීති දස්සෙති. **කතා කිඤ්චික්ඛභාවනා**ති කතා කිඤ්චික්ඛභාවනා අයමෙව වා පාඨො. ආමිසකිඤ්චික්ඛස්ස වඩ්ඪනත්ථාය කතාති අත්ථො. එවං එතරහි බ්‍රාහ්මණානං මදං නිම්මාදෙත්වා පුන පොරාණබ්‍රාහ්මණානං වණ්ණං කථෙන්තො **චිත්තඤ්ච සුසමාහිත**න්ති ආදිමාහ. තත්ථ **සුසමාහිත**න්ති තෙසං බ්‍රාහ්මණානං චිත්තං උපචාරප්පණාසමාධීහි සුසමාහිතං අහොසීති දස්සෙති. **අඛිල**න්ති මුදු අථද්ධං. **සො මග්ගො බ්‍රහ්මපත්තියා**ති සො සෙට්ඨපත්තියා මග්ගො. තුම්හෙ පන කිං බ්‍රාහ්මණා නාමාති දීපෙන්තො එවමාහ.

ආගමිංසු තුබ්භෙති ආගමිංසු තුබ්භෙ ඉධ. **අධිමුච්චතී**ති කිලෙසවසෙන අධිමුච්චතො ගිද්ධො හොති. **පරිත්තචෙතසො**ති අනුපට්ඨිතසතිතාය සඞ්කිලෙසචිත්තෙන පරිත්තචිත්තො. **චෙතොවිමුත්තී**ති ඵලසමාධි. **පඤ්ඤාවිමුත්තී**ති ඵලපඤ්ඤා. **අප්පමාණචෙතසො**ති උපට්ඨිතසතිතාය නික්කිලෙසචිත්තෙන අප්පමාණචිත්තො.

34. 3. 10.

දසමෙ-කාමණ්ඩායන්ති එවං නාමකෙ නගරෙ. ගණෙණති වොද නත්ථෙ නිපාතො. සෙසං උත්තානමෙවාති.

ගහපතිවග්ගො තතියො.

---

34. 4. 1.

දෙවදහවග්ගස්ස පඨමෙ- දෙවදහන්ති නපුංසකලිඞ්ගෙන ලද්ධනාමො නිගමො. මනොරමාති මනං රමයන්ති මනාපාති අත්ථො. අමනොරමාති අමනාපා.

34. 4. 2.

දුතියෙ-ඡඵස්සායතනිකා නාමාති විසුං ඵස්සායතනිකා නාම නිරයා නත්ථි. සබ්බෙසුපි එකතිංසමහානිරයෙසු ඡ ද්වාරඵස්ස පඤ්ඤත්ති හොති යෙව ඉදං පන අවීචිමහානිරයං සන්ධාය වුත්තං. සග්ගාති ඉධාපි තාවතිංසපුරමෙව අධිප්පෙතං කාමාවචරදෙවලොකෙසු පන එකස්මිම්පි ඡ ඵස්සායතනෙ යති විසඤ්ඤත්තියා අභාවො නාම නත්ථි. ඉමිනා කිං දීපෙති නිරයෙ එකන්තදුක්ඛසමප්පිතභාවෙන දෙවලොකෙච එකන්තසුඛසමප්පිතත්තා එකන්තඛිඩ්ඩාරතිවසෙන උපපන්නපමාදෙන මග්ගබ්‍රහ්මචරියවාසං වසිතුං න සක්කා මනුස්සලොකො පන වොකිණ්ණසුඛදුක්ඛො ඉධෙව අපායොපි සග්ගොපි පඤ්ඤායති අයං මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස කම්මභූමි නාම සා තුම්හෙහි ලද්ධා තස්මා යෙ වො ඉමෙ මානුස්සකා ඛන්ධා ලද්ධා තෙ වො ලාභා. යස්මා ච වො ඉදං මනුස්සත්තං ලද්ධං පටිලද්ධො වො බ්‍රහ්මචරියවාසස්ස ඛණො සමයොති. වුත්තම්පි චෙතං පොරාණෙහි.

> අයං කම්මභූමි ඉධ මග්ගභාවනා
> ඨානානි සංවෙජනියා බහූ ඉධ,
> සංවෙග සංයොජනියෙසු වත්ථුසු
> සංවෙග ජාතොව පයුඤ්ජ යොනිසොති.

තත්ථ-සංවෙගාති සංවිධා.

34. 4. 3.

තතියෙ-රූපසම්මුදිතාති රූපෙසම්මුදිතා. දුක්ඛාති දුක්ඛිතා. සුඛාති නිබ්බාණසුඛෙන සුඛිතො. කෙවලාති සකලා. යාවතත්ථීති වුච්චතීති යත්තකා අත්ථීති වුච්චති. එතෙ වොති එත්ථ වොකාරො නිපාතමත්තං. පච්චනීකමිදං හොති සබ්බලොකෙන පස්සතන්ති යං ඉදං පස්සන්තානං පණ්ඩිතානං දස්සනං තං සබ්බලොකෙන පච්චනීකං හොති විරුද්ධං. ලොකොහි පඤ්චක්ඛන්ධෙ නිච්චා සුඛා අත්තා සුභාති මඤ්ඤති පණ්ඩිතා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා අසුභාති. සුඛතො ආහූති සුඛන්ති කථෙන්ති. සුඛතො විදූති සුඛතො විදුන්ති සුඛන්ති ජානන්ති. සබ්බමෙතං නිබ්බාණමෙව සන්ධාය වුත්තං. සම්මූළ්හෙත්ථාති එත්ථ නිබ්බාණෙ සම්පමූළ්හා.

අවිද්දසූති බාලා. සබ්බෙපි හි පඤ්චනවුති පාසණ්ඩිනො නිබ්බාණං පාපුණිස්සාමාති සඤ්ඤිනො හොන්ති තෙ පන නිබ්බාණං නාම ඉදන්තිපි න ජානන්ති. **නිවුතානන්ති** කිලෙසනීවරණෙන නිවුතානං පරියොනද්ධානං **අන්ධකාරෙ අපස්සතන්ති** අපස්සන්තානං අන්ධකාරෙ හොති. කිං තං එවං හොති. නිබ්බාණං වා නිබ්බාණදස්සනං වා අපස්සන්තානං හි බාලානං නිබ්බාණං නිබ්බාණදස්සනම්පි කාළමෙඝච්ඡාදිතං විය චන්දමණ්ඩලං කවාටෙන පටිකුජ්ජිතපත්තො විය ච නිච්චකාලං තමො විවටංවිය ච සම්පජ්ජති. **සතඤ්ච විවටං හොති ආලොකො පස්සතාමිවාති** සතඤ්ච සප්පුරිසානං පඤ්ඤාදස්සනෙන පස්සන්තානං නිබ්බාණං ආලොකො විය විවටං හොති. **සන්තිකෙ න විජානන්ති මගා ධම්මස්ස අකොවිදාති** යං අත්තනො සරීරෙ කෙසෙ වා ලොමාදීසු වා අඤ්ඤතර කොට්ඨාසං පරිච්ඡින්දිත්වා අනන්තරමෙව අධිගන්තබ්බතො අත්තනො වා ඛන්ධානං නිරොධමත්තතො සන්තිකෙ නිබ්බාණං තං එතං සන්තිකෙ සමානම්පි මිගභූතා ජනා මග්ගාමග්ගධම්මස්ස චතුසච්චස්ස ධම්මස්ස වා අකොවිදා න ජානන්ති. **මාරධෙය්‍යානුපන්නෙහීති** තෙභූමිකවට්ටං මාරස්ස නිවාසට්ඨානං අනුපන්නෙහි. **කො නු අඤ්ඤත්‍රමරියෙහීති** ඨපෙත්වා අරියෙ කො නු අඤ්ඤො නිබ්බාණං පජානිතුං අරහති. **සම්මදඤ්ඤාය පරිනිබ්බන්තීති** අරහත්තපඤ්ඤාය සම්මා ජානිත්වා අනන්තරමෙව අනාසවා හුත්වා කිලෙසපරිනිබ්බාණෙන පරිනිබ්බන්ති. අථවා සම්මදඤ්ඤාය අනාසවා හුත්වා අන්තෙ ඛන්ධපරිනිබ්බාණෙන පරිනිබ්බායන්ති.

34. 4. 4.-10.

චතුත්ථං පුච්ඡිකං කත්වා දෙසියමානෙ බුජ්ඣන්තානං අජ්ඣාසයෙන වුත්තං. පඤ්චමාදීනි තථා තථා බුජ්ඣන්තානං අජ්ඣාසයෙන වුත්තානි. අත්ථො පන තෙසං පාකටොයෙවාති.

දෙවදහවග්ගො චතුත්ථො.

---

34. 5. 1.

නවපුරාණවග්ගස්ස පඨමෙ—**නවපුරාණානීති** නවානි ච පුරාණානි ච. **චක්ඛුං භික්ඛවෙ පුරාණකම්මන්ති** න චක්ඛු පුරාණං කම්මමෙව පුරාණං කම්මතො පන නිබ්බත්තත්තා පච්චයනාමෙන එවං වුත්තං. **අභිසඞ්ඛතන්ති** පච්චයෙහි අභිසමාගන්ත්වා කතං. **අභිසඤ්චෙතයිතන්ති** චෙතනාය පකප්පිතං. **වෙදනීයං දට්ඨබ්බන්ති** වෙදනාය වත්ථූති පස්සිතබ්බං. **නිරොධා විමුත්තිං ඵුසතීති** ඉමස්ස තිවිධකම්මස්ස නිරොධෙන විමුත්තිං ඵුසති. **අයං වුච්චතීති** අයං තස්සා විමුත්තියා ආරම්මණභූතො නිරොධො කම්මනිරොධොති වුච්චති. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙන පුබ්බභාගවිපස්සනා කථිතා.

34. 5. 2.

දුතියෙ—**නිබ්බාණසප්පායන්ති** නිබ්බාණස්ස සප්පායං උපකාරපටිපදං. තතියාදීසුපි එසෙව නයො. පටිපාටියා පන චතූසුපි එතෙසු සුත්තෙසු සහ විපස්සනාය චත්තාරො මග්ගා කථිතා.

34. 5. 6-7.

ඡට්ඨෙ-**අනන්තෙවාසිකන්ති** අන්තෙවාසකකිලෙසවිරහිතං. **අනාචරියකන්ති** ආවරණකකිලෙසවිරහිතං. **අන්තෙවසන්තීති** අන්තො වසන්ති. **තෙ නං සමුදාචරන්තීති** තෙ එතං අධිභවන්ති අජ්ඣොත්ථරන්ති සික්ඛාපෙන්ති වා. එවං වෙජ්ජකම්මං කරොහි එවං දූතකම්මන්ති ඉති සික්ඛාපනසඞ්ඛාතෙන සමුදාචරණට්ඨෙන තෙ ආචරියා නාම හොන්ති තෙහි ආචරියෙහි සාචරියකොති වුච්චති. සෙසමෙත්ථ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. සත්තමං හෙට්ඨා කථිතනයමෙව.

34. 5. 8.

අට්ඨමෙ-**යං පරියායං ආගම්මාති** යං කාරණං ආගම්ම. **අඤ්ඤත්‍රෙව සද්ධායාති** විනා සද්ධාය සද්ධං අපනෙත්වා එත්ථ ච සද්ධාති න පච්චක්ඛා සද්ධා. යො පන පරස්ස එවං කිරාති කථෙන්තස්ස සුත්වා උප්පන්නා සද්දහනාකාරෙ තං සද්ධායෙතං වුත්තං. රුචිආදීසුපි,/රුච්චාපෙත්වා ඛමාපෙත්වා අත්තනොති ගහණාකාරෙ රුචි නාම. එවං කිර භවිස්සතීති අනුස්සවණං අනුස්සවො. නිසීදිත්වා එකං කාරණං චින්තෙන්තස්ස කාරණං උපට්ඨාති එවං උපට්ඨිතස්ස අත්තනොති ගහණං **ආකාරපරිවිතක්කො** නාම. කාරණපරිවිතක්කොති අත්ථො. නිසීදිත්වා චින්තෙන්තස්ස පාපිකා ලද්ධි උප්පජ්ජති. තං අත්තනොති ගහණාකාරෙ දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්ති නාම. **අඤ්ඤං බ්‍යාකරෙය්‍යාති** ඉමානි පඤ්චට්ඨානානි මුඤ්චිත්වා අරහත්තං බ්‍යාකරෙය්‍ය. ඉමස්මිං සුත්තෙ සෙඛඅසෙඛානං පච්චවෙක්ඛණා කථිතා.

34. 5. 9-10.

නවමෙ-**ඉන්ද්‍රියසම්පන්නොති** පරිපුණ්ණින්ද්‍රියො. තත්ථ යෙන **ඉන්ද්‍රියානි** සම්මසිත්වා අරහත්තං පත්තො සො තෙහි නිබ්බිසෙවනෙහි ඉන්ද්‍රියෙහි සමන්නාගතත්තා චක්ඛාදීනිවා ඉන්ද්‍රියානි සම්මසන්තස්ස උප්පන්නෙහි සද්ධාදීහි ඉන්ද්‍රියෙහි සමන්නාගතත්තා පරිපුණ්ණින්ද්‍රියො නාම හොති. තං සඞ්ඛායස්ස භගවා චක්ඛුන්ද්‍රියෙ චෙති ආදිනා නයෙන දෙසනං විත්ථාරෙත්වා එත්තාවතා **ඛො භික්ඛු ඉන්ද්‍රියසම්පන්නො හොතීති** ආහ. දසමං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙවාති.

නවපුරාණවග්ගො පඤ්චමො.

තතියපණ්ණාසකො.

---

34. 1. 1-12.

නන්දික්ඛයවග්ගස්ස පඨමෙ-**නන්දික්ඛයා රාගක්ඛයො රාගක්ඛයා නන්දික්ඛයොති** නන්දියා ච රාගස්ස ච අත්ථතො එකත්තං වුත්තං. **සුවිමුත්තන්ති** අරහත්තඵලවිමුත්තිවසෙන සුට්ඨු විමුත්තං. සෙසමෙත්ථ දුතියාදීසු ච උත්තානත්ථමෙව. පඤ්චමං සමාධිවිකලානං ඡට්ඨං පටිසල්ලානවිකලානං චිත්තෙකග්ගතඤ්ච කායවිවෙකඤ්ච ලභන්තානං එතෙසං කම්මට්ඨානං ඵාතිං ගමිස්සතීති ඤත්වා කථිතං, තත්ථ

ඔක්ඛායතීති පඤ්ඤායති පාකටං හොති. ඉති විසුපි එතෙසු සහ විපස්සනාය චත්තාරො මග්ගා කථිතා. සත්තමාදිසු තීසු ථෙරස්ස විමුත්තිපරිපාචනීයා ධම්මාව කථිතා. දසමාදීනි තීණි පාටිඑකෙන පුග්ගලජ්ඣාසයවසෙන වුත්තානි. තෙසං අත්ථො වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බොති.

නන්දික්ඛයවග්ගො පඨමො.

තදනන්තරෙ සට්ඨිපෙය්‍යාලො නාම හොති සොළසන්නානත්ථොව. යානි පනෙත්ථ සට්ඨි සුත්තානි වුත්තානි තානි **ඡන්දො පහාතබ්බොති** එවං තස්ස තස්සෙව පදස්ස වසෙන බුජ්ඣනකානං අජ්ඣාසයවසෙන වුත්තානි. ඉති සබ්බානි තානි පාටිඑකෙන පුග්ගලජ්ඣාසයවසෙන කථිතානි. එකෙකසුත්තපරියොසානෙ චෙත්ථ සට්ඨි සට්ඨි භික්ඛූ අරහත්තං පත්තාති.

34. 2. 1.

සමුද්දවග්ගස්ස පඨමෙ-**චක්ඛුං භික්ඛවෙ පුරිසස්ස සමුද්දොති** යදි දුප්පූරණට්ඨෙන යදිවා සමුද්දනට්ඨෙන සමුද්දො චක්ඛුමෙව සමුද්දො. තස්ස හි පඨවිතො යාව අකණිට්ඨබ්‍රහ්මලොකා නීලාදිආරම්මණං සමොසරන්තං පරිපුණ්ණභාවං කාතුං න සක්කොති එවං දුප්පූරණට්ඨෙනපි සමුද්දො. චක්ඛු ච තෙසු තෙසු නීලාදීසු ආරම්මණෙසු සමුද්දති අසංවුතං හුත්වා ඔසරමානං කිලෙසුප්පත්තියා කාරණභාවෙන සදොසගමනෙන ගච්ඡතීති සමුද්දනට්ඨෙනපි සමුද්දො. **තස්ස රූපමයො වෙගොති** සමුද්දස්ස අප්පමාණො ඌමිමයො වෙගො විය තස්සාපි චක්ඛුසමුද්දස්ස සමොසරන්තස්ස නීලාදිභෙදස්ස ආරම්මණස්ස වසෙන අප්පමෙය්‍යො රූපමයො වෙගො වෙදිතබ්බො. **යො තං රූපමයං වෙගං සහතීති** යො තං චක්ඛුසමුද්දෙ සමොසටං රූපමයං වෙගං මනාපෙ රාගං අමනාපෙ දොසං අසමපෙක්ඛිතෙ මොහන්ති එවං රාගාදිකිලෙසෙ අනුප්පාදෙන්තො උපෙක්ඛකභාවෙන සහති. සඌමින්ති ආදීසු කිලෙසඌමීහි **සඌමිං**. කිලෙසාවට්ටෙහි **සාවට්ටං**. කිලෙසගාහෙහි **සගාහං**. කිලෙසරක්ඛසෙන **සරක්ඛසං**. කොධූපායාසස්ස ච වසෙන සඌමිං. වුත්තං හෙතං-"ඌමිභයන්ති ඛො භික්ඛවෙ කොධූපායාසස්සෙතං අධිවචනන්"ති. කාමගුණවසෙන සාවට්ටං. වුත්තං හෙතං-"ආවට්ටන්ති ඛො භික්ඛවෙ පඤ්චන්නෙතං කාමගුණානං අධිවචනන්"ති. මාතුගාමවසෙන සරක්ඛසං. වුත්තං හෙතං- "සරක්ඛසොති ඛො භික්ඛවෙ මාතුගාමස්සෙතං අධිවචනන්"ති. සෙසවාරෙසුපි එසෙව නයො. **ඌමිභයං දුත්තරං අච්චතරීති** ඌමිභයෙන සභයං දුරතික්කමං අතික්කමි. **ලොකන්තගූති** සඞ්ඛාරලොකස්ස අන්තං ගතො. **පාරං ගතොති වුච්චතීති** නිබ්බානං ගතොති කථීයති.

34. 2. 2-3.

දුතියෙ-**සමුද්දොති** සමුද්දනට්ඨෙන සමුද්දො කිලෙදනට්ඨෙන තෙමනට්ඨෙනාති වුත්තං හොති. **යෙභුය්‍යෙනාති** ඨපෙත්වා අරියසාවකෙ. **සමුන්නාති** කිලින්නා තින්තා නිමුග්ගා. **තන්තාකුලකජාතාති** ආදි ගෙඨා

විත්ථාරිතමෙවාති. **මච්චුජහොති** තයො මච්චූ ජහිත්වා ඨිතො. **නිරූපධීති** තීහි උපධීහි අනුපධි. **අපුනබ්භවායාති** නිබ්බානත්ථාය. **අමොහයි මච්චුරාජන්ති** යථාස්ස ගතිං න ජානාති එවං මච්චුරාජානං මොහෙත්වා ගතො. තතියං වුත්තනයමෙව.

34. 2. 4.

චතුත්ථෙ-අප්පහීනට්ඨෙන අත්ථි තෙනෙවාහ- සො අප්පහීනොති. **පරිත්තාති** පබ්බතමත්තම්පි හි රූපං අනිට්ඨං අරජනීයං පරිත්තං නාම හොති. එවරූපාපිස්ස රූපා චිත්තං පරියාදියන්තීති දස්සෙති. **කො පන වාදො අධිමත්තානන්ති** ඉට්ඨාරම්මණං පනස්ස රජනීයං වත්ථුං චිත්තං පරියාදියිස්සතීති එත්ථ කා කථා. නඛපිට්ඨිප්පමාණම්පි මණිමුත්තාදිරජනීයං වත්ථු අධිමත්තාරම්මණමෙවාති වෙදිතබ්බං. **සාගරාති** ආදීනි තීණිපි අඤ්ඤමඤ්ඤං වෙවචනානෙව. **භින්දෙය්‍යාති** පහරෙය්‍ය පදාලෙය්‍ය වා.

34. 2. 5.

පඤ්චමෙ-**ද්වයන්ති** තං උභයං. ඡට්ඨං උත්තානමෙව. සත්තමෙ-**අනෙකපරියායෙනාති** අනෙකෙහි කාරණෙහි. **ඉතිපායන්ති** ඉතිපි අයං. ඉමස්මිං සුත්තෙ අනිච්චෙන අනත්තලක්ඛණං කථිතං.

34. 2. 8.

අට්ඨමෙ-**අනුබ්‍යඤ්ජනසො නිමිත්තග්ගාහොති** හත්ථා සොභනා පාදා සොභනාති එවං අනුබ්‍යඤ්ජනවසෙන නිමිත්තග්ගාහො. නිමිත්තග්ගාහො හි සංසන්දිත්වා ගහණං අනුබ්‍යඤ්ජනග්ගාහො විභත්තිගහණං නිමිත්තග්ගාහො කුම්භිලසරීරසදිසො සබ්බමෙව ගණ්හාති. අනුබ්‍යඤ්ජනග්ගාහො විභජිත්වා හත්ථපාදාදීසු තං තං කොට්ඨාසං. ඉමෙ පන ද්වෙ ගාහා එකජවනවාරෙපි ලබ්භන්ති නානාජවනවාරෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථි. **නිමිත්තස්සාදගථිතන්ති** නිමිත්තස්සාදෙන ගන්ථිතං බද්ධං. **විඤ්ඤාණන්ති** කම්මවිඤ්ඤාණං. **තස්මිං චෙ සමයෙ කාලං කරෙය්‍යාති** න කොචි සංකිලිට්ඨෙන චිත්තෙන කාලං කරොන්තො නාම අත්ථි සබ්බසත්තානං හි භවඞ්ගෙනෙව කාලකිරියා හොති. කිලෙසභයං පන දස්සෙන්තො එවමාහ. සමයවසෙනවා එවං වුත්තං චක්ඛුද්වාරස්මිං හි ආපාථගතෙ ආරම්මණෙ රාගචිත්තං වා දුට්ඨචිත්තං වා මූළ්හචිත්තං වා ආරම්මණරසං අනුභවිත්වා භවඞ්ගං ඔතරති භවඞ්ගෙ ඨත්වා කාලකිරියං කරොති තස්මිං සමයෙ කාලං කරොන්තස්ස වෙව ගතියො පාටිකඞ්ඛා. ඉමස්ස සමයස්ස වසෙනෙතං වුත්තං. **ඉමං ඛ්වාහං භික්ඛවෙ ආදීනවන්ති** ඉමං අනෙකානි වස්සසතසහස්සානි නිරයෙ අනුභවිතබ්බං දුක්ඛං සම්පස්සමානො එවං වදාමි තත්තාය අයොසලාකාය අක්ඛීනි අඤ්ජාපෙතුකාමොති. ඉමිනා නයෙන සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. **අයොසඞ්කුනාති** අයසූලෙන. **සම්පලිමට්ඨන්ති** වෙපි කණ්ණච්ඡිද්දානි විනිවිජ්ඣිත්වා පඨවියං ආකොටනවසෙන සම්පලිමට්ඨං. තතියවාරෙ **සම්පලිමට්ඨන්ති** නිබාදනං පවෙසෙත්වා උක්ඛිපිත්වා සහ ධූමනෙත්තෙන ඡින්දිත්වා පාතනවසෙන සම්පලිමට්ඨං. චතුත්ථවාරෙ **සම්පලිමට්ඨන්ති** බන්ධනමූලං ඡෙත්වා පාතනවසෙන සම්පලිමට්ඨං. පඤ්චමවාරෙ **සම්පලිමට්ඨන්ති** තිඛිණාය

සත්තියා කායප්පසාදං උප්පාටෙත්වා පාතනවසෙන සම්පලිමට්ඨං. සත්තීති එත්ථ මග්ගති දණ්ඩකවාසි වෙදිතබ්බා. සොත්තනත්ති නිපජ්ජිත්වා නිද්දොක්කමනං. පඨමරූපානං නිමිත්තානං වසං ගතො සඞ්ඝං භින්දෙය්‍යාති ඉමිනා චික්කකානං යාව සඞ්ඝභෙද පපාකම්මාවගන්තා දස්සිතා. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව.

34. 2. 9–10.

නවමෙ-භණ්ඩෙසු භික්ඛවෙ සතීති භණ්ඩෙසු විජ්ජමානෙසු. දසමං නහොතීති වුච්චමානෙ මුජ්ඣිතකානං අජ්ඣාසයෙන වුත්තං. විසුපි වෙතෙසු විපාකසුඛදුක්ඛමෙව දස්සෙත්වා වට්ටවිවට්ටං කථිතන්ති.

සමුද්දවග්ගො දුතියො.

---

34. 3. 1.

ආසීවිසවග්ගස්ස පඨමෙ-භික්ඛූ ආමන්තෙසීති එකචාරිකද්විචාරික තිචාරිකචතුචාරිකපඤ්චචාරිකෙ සභාගවුත්තිනො කාරකෙ යුත්ත පයුත්තෙ සබ්බෙපි දුක්ඛලක්ඛණකම්මට්ඨානිකෙ පරිවාරෙත්වා නිසින්නෙ ගොභාවචරෙ භික්ඛූ ආමන්තෙසි. ඉදං හි සුත්තං පුග්ගලජ්ඣාසයෙන වුත්තං. පුග්ගලෙසු පි විපඤ්චිතඤ්ඤූනං දිසාවාසිකානං දුක්ඛලක්ඛණ කම්මට්ඨානිකානං උපට්ඨානවෙලායං අගන්ත්වා සත්ථාරං පරිවාරෙත්වා නිසින්නානං වසෙන වුත්තං. එවං සන්තෙපි උග්ඝටිතඤ්ඤූආදීනං චතුන්නම්පි පුග්ගලානං පච්චයභූතමෙවෙතං. උග්ඝටිතඤ්ඤූ පුග්ගලො හි ඉමස්ස සුත්තස්ස මාතිකානික්ඛෙපෙනෙව අරහත්තං පාපුණිස්සති විපඤ්චිතඤ්ඤූ මාතිකාය විත්ථාරභාජනෙන නෙය්‍යපුග්ගලො ඉමමෙව සුත්තං සජ්ඣායන්තො පරිපුච්ඡන්තො යොනිසොමනසිකරොන්තො කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවන්තො භජන්තො පයිරුපාසන්තො අරහත්තං පාපුණිස්සති පදපරමස්සතං සුත්තං අනාගතෙ වාසනා භවිස්සතීති එවං සබ්බෙසම්පි උපකාරභාවං ඤත්වා භගවා සිනෙරුං උක්ඛිපන්තො විය ආකාසං විත්ථාරෙන්තො විය චක්කවාළපබ්බතං කම්පෙන්තො විය ච මහන්තෙන උස්සාහෙන සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙති ඉමං ආසිවිසොපම සුත්තං ආරභි.

තත්ථ-චත්තාරො ආසීවිසාති කට්ඨමුඛො පූතිමුඛො අග්ගිමුඛො සත්ථමුඛොති ඉමෙ චත්තාරො. තෙසු කට්ඨමුඛෙන දට්ඨස්ස සකලසරීරං සුක්ඛකට්ඨං විය ථද්ධං හොති සන්ධිපබ්බෙසු අධිමත්තං අයසූලසමප්පිතං විය තිට්ඨති පූතිමුඛෙන දට්ඨස්ස පක්කපූතිපණසං විය විපුබ්බකභාවං ආපජ්ජිත්වා පග්ඝරති චඞ්ගවාරෙ පක්ඛිත්තඋදකං විය හොති. අග්ගි මුඛෙන දට්ඨස්ස සකලසරීරං ඣායිත්වා භස්මමුට්ඨිවිය ථුසමුට්ඨි විය ච විප්පකිරීයති. සත්ථමුඛෙන දට්ඨස්ස සකලසරීරං ඡිජ්ජති. අසනි පාතට්ඨානං විය මහානිඛාදනෙන ඛනසන්ධිමුඛං විය ච හොති. එවං විසවසෙන විභත්තා චත්තාරො ආසීවිසා විසවෙගවිකාරෙන පනෙතෙ සොළස හොන්ති. කට්ඨමුඛො හි දට්ඨවිසො දිට්ඨවිසො ඵුට්ඨවිසො වාත

විසොති චතුබ්බිධො හොති. තෙනහි දට්ඨම්පි දිට්ඨම්පි ඵුට්ඨම්පි තස්ස වාතෙන පහතම්පි සරීරං වුත්තප්පකාරෙන ථද්ධං හොති. සෙසෙසුපි එසෙව නයොති. එවං විසවෙගවිකාරවසෙන සොළස හොන්ති. පුන පුග්ගලපණ්ණත්තිවසෙන චතුසට්ඨී හොන්ති. කථං. කට්ඨමුඛෙසු තාව දට්ඨවිසො ච ආගතවිසො නො ඝොරවිසො ඝොරවිසො නො ආගතවිසො ආගතවිසො ච ඝොරවිසො ච නෙවාගතවිසො න ඝොරවිසොති චතුබ්බිධො හොති. තත්ථ යස්ස විසං පජ්ජලිතතිණුක්කාය අග්ගිවිය සීඝං අභිරුය්හිත්වා අක්ඛීනි ගහෙත්වා ඛන්ධං ගහෙත්වා සීසං ගහෙත්වා ඔතරති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති මණිසප්පාදීනං විසං විය. මන්තං පන පරිවත්තෙත්වා කණ්ණවාතං දත්වා දණ්ඩකෙන පහටමත්තෙන ඔතරිත්වා දට්ඨට්ඨානෙයෙව තිට්ඨති, අයං ආගතවිසො නො ඝොරවිසො නාම.

යස්ස පන විසං සණිකං අභිරුහති ආරූළ්හට්ඨානෙ පන අයං පිතඋදකං විය හොති උදකසප්පාදීනං විසං විය ද්වාදසවස්සච්චයෙනාපි කණ්ණපිට්ඨිඛන්ධපිට්ඨිකාදිසු පඤ්ඤායති. මන්තපරිවත්තනාදීසු ච කයිරමානාසු සීඝං න ඔතරති අයං ඝොරවිසො නො ආගතවිසො නාම.

යස්ස පන විසං සීඝං අභිරුහති. න සීඝං ඔතරති අතෙළකසප්පාදීනං විසං විය අයං ආගතවිසො ච ඝොරවිසො ච යස්ස විසං මන්දං හොති ඔතාරියමානම්පි සුඛෙනෙව ඔතරති නීලසප්පධම්මනීසප්පාදීනං විසං විය. අයං නෙව ආගතවිසො න ඝොරවිසො.

ඉමිනා උපායෙන කට්ඨමුඛෙ දට්ඨවිසාදයො පූතිමුඛාදීසු ච දට්ඨවිසාදයො වෙදිතබ්බාති. එවං පුග්ගලපණ්ණත්තිවසෙන චතුසට්ඨී. තෙසු අණ්ඩජා නාගාති ආදිනා යොනිවසෙන එකෙකං චතුධා විභජිත්වා ඡපණ්ණාසාධිකානි ද්වෙසතානි හොන්ති. තෙ ජලජාථලජාති විගුණිතා ද්වාදසාධිකානි පඤ්චසතානි හොන්ති. තෙ කාමරූපඅකාමරූපානං වසෙන විගුණිතා චතුවීසාධිකසහස්සසඞ්ඛා හොන්ති පුන ගතමග්ගස්ස පටිලොමතො සඞ්ඛිපමානා කට්ඨමුඛාදිවසෙන චත්තාරොව හොන්තීති තෙ සන්ධාය භගවා සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ චත්තාරො ආසිවිසාති ආහ. කුලවසෙනහි එතෙ ගහිතා.

තත්ථ-**ආසිවිසාති** ආසිත්තවිසාතිපි ආසිවිසා අසිතවිසාතිපි ආසිවිසා. අසිසදිසවිසාතිපි ආසිවිසා. ආසිත්තවිසාති සකලකායෙ ආසිඤ්චිත්වා විය ඨපිතවිසා පරස්ස ච සරීරෙ ආසිඤ්චනවිසාති අත්ථො. අසිතවිසාති යං යං එතෙහි අසිතං හොති පරිභුත්තං තං විසමෙව සම්පජ්ජති තස්මා අසිතං විසං හොති එතෙසන්ති අසිතවිසා. අසිසදිසවිසාති අසිවිය තිඛිණං පරමම්මච්ඡෙදනසමත්ථං විසං එතෙසන්ති අසිසදිසවිසාති එවමෙත්ථ වචනත්ථො වෙදිතබ්බො.

උග්ගතෙජාති උග්ගතතෙජා බලවතෙජා. **ඝොරවිසාති** දුන්නිම්මදනවිසා. **එවං වදෙය්‍යුන්ති** පටිජග්ගාපනත්ථං එවං වදෙය්‍යුං. රාජානො හි ආසිවිසෙ ගාහාපෙත්වා තථාරූපෙ වෙරෙ එතෙහි ඩංසාපෙත්වා

මාරෙස්සාම. නගරූපරොධකාලෙ පරසෙනාය තං ඛිපිස්සාම. පරබලං
නිම්මථෙතුං අසක්කොන්තා සුභොජනං භුඤ්ජිත්වා වරසයනං ආරුය්හ
එතෙහි අත්තානං ඩංසාපෙත්වා සත්තූනං වසං අනාගච්ඡන්තා
අත්තනො රුචියා මරිස්සාමාති ආසීවිසෙ ජග්ගාපෙන්ති. තෙ චොරෙ
සහසාව මාරෙතුං න ඉච්ඡන්ති එවමෙතෙ දීඝරත්තං දුක්ඛප්පත්තා හුත්වා
මරිස්සන්තීති ඉච්ඡන්තා තං පුරිසං එවං වදන්ති **ඉමෙ තෙ අම්භො
පුරිස චත්තාරො ආසීවිසාති.**

තත්ථ-**කාලෙන කාලන්ති** කාලෙ කාලෙ. **සංවෙසෙතබ්බාති**
නිපජ්ජාපෙතබ්බා. **අඤ්ඤතරො වා අඤ්ඤතරො වාති** කට්ඨමුඛාදීසු
යොකොචි. **යං තෙ අම්භො පුරිස කරණීයං තං කරොහීති** ඉදං අත්ථ
චරකස්ස වචනං වෙදිතබ්බං. තස්ස කිර පුරිසස්ස එවං ආසීවිසෙ
පටිපාදෙත්වා අයං වො උපට්ඨාකොති වත්වා පෙළාසු ඨපිතානං
ආසීවිසානං ආරොචෙන්ති. අථෙකො නික්ඛමිත්වා ආගම්ම තස්ස
පුරිසස්ස දක්ඛිණපාදනුසාරෙන අභිරූහිත්වා දක්ඛිණහත්ථං මණි
බන්ධතො පට්ඨාය වෙඨෙන්තො කණ්ණසොතමූලෙ ඵණං කත්වා සුසූති
කරොන්තො නිපජ්ජි. අපරො වාමපාදනුසාරෙන අභිරූහිත්වා තථෙව
වාමහත්ථං වෙඨෙත්වා වාමකණ්ණසොතමූලෙ ඵණං කත්වා සුසූති
කරොන්තො නිපජ්ජි. තතියො නික්ඛමිත්වා අභිමුඛං අභිරූහිත්වා කුච්ඡිං
වෙඨෙත්වා ගලවාටකමූලෙ ඵණං කත්වා සුසූති කරොන්තො නිපජ්ජි.
චතුත්ථො පිට්ඨිභාගෙන අභිරූහිත්වා ගීවං වෙඨෙත්වා උපරිමුද්ධනි
ඵණං ඨපෙත්වා සුසූති කරොන්තො නිපජ්ජි. එවං චතූසු ආසීවිසෙසු
සරීරට්ඨකෙසුයෙව ජාතෙසු එකො තස්ස පුරිසස්ස අත්ථචරපුරිසො තං
දිස්වා කිං තෙ භො පුරිස ලද්ධන්ති පුච්ඡි. තතො තෙන ඉමෙ භො
හත්ථෙසු හත්ථකටකං විය බාහාසු කෙයූරං විය කුච්ඡිම්හි කුච්ඡිවෙඨන
සාටකො විය කණ්ණෙසු කණ්ණචූළිකා විය ගලෙ මුත්තාවලියො විය
සීසෙ සීසපසාධනං විය කොචි අලංකාරවිසෙසො රඤ්ඤා දින්නොති වුත්තෙ
ආහ. භො අන්ධබාල මා එවං මඤ්ඤිත්ථ රඤ්ඤා තෙ තුට්ඨෙන එතං පසා
ධනං දින්නන්ති ඉමං රඤ්ඤො ආගුචාරිචොරෙ ඉමෙ ච චත්තාරො ආසි
වීසා දුප්පට්ඨහා දුප්පටිජග්ගියා එකස්මිං උට්ඨාතුකාමෙ එකො නහායිතු
කාමො හොති එකස්මිං නහායිතුකාමෙ එකො භුඤ්ජිතුකාමො
එකස්මිං නිපජ්ජිතුකාමෙ එකො භුඤ්ජිතුකාමො තෙසු යස්සෙව ඉච්ඡා
න පූරති සො තත්ථෙව ඩසිත්වා මාරෙතීති. අත්ථි පන භො එවං සන්තෙ
කොචි සොත්ථිමග්ගොති. ආම රාජපුරිසානං වික්ඛිත්තභාවං ඤත්වා
පලායනං සොත්ථිභාවොති වත්වා යං තෙ කරණීයං තං කරොහීති
වදෙය්‍ය, තං සුත්වා ඉතරො චතුන්නං ආසීවිසානං පමාදක්ඛණං රාජ
රාජපුරිසෙහි විවිත්තං දිස්වා වාමහත්ථෙන දක්ඛිණහත්ථං වෙඨෙත්වා
දක්ඛිණකණ්ණචූළිකාය ඵණං ඨපෙත්වා සයිතාසීවිසස්ස සරීරං පරි
මජ්ජන්තො විය සණිකං තං අපනෙත්වා තෙනෙවූපායෙන සෙසෙපි
අපනෙත්වා තෙසං භීතො පලායෙය්‍ය. අථ තං තෙ ආසීවිසා අයං

අම්හාකං රඤ්ඤො උපට්ඨාකො දින්නොති අනුබන්ධන්තා ගවෙසෙය්‍යුං ඉදං සන්ධාය **අථඛො භික්ඛවෙ පුරිසො භීතො චතුන්නං ආසිවිසානං පලායෙථාති** වුත්තං.

තස්මිං පන පුරිසෙ එවං ආගතමග්ගං ඔලොකෙත්වා ඔලොකෙත්වා පලායන්තෙ රාජා පලාතො සො පුරිසොති සුත්වා කොනුඛො තං අනුබන්ධිත්වා ඝාතෙතුං සක්ඛිස්සතීති විචින්තෙත්වා තස්සෙව පච්චත්ථිකෙ පඤ්ච ජනෙ ලභිත්වා ගච්ඡථ තං අනුබන්ධිත්වා ඝාතෙථාති පෙසෙය්‍ය. අථස්ස අත්ථචර පුරිසා තං පවත්තිං ඤත්වා ආරොචෙය්‍යුං භීයො සො මත්තාය භීතො පලායෙථ ඉමමත්ථං සන්ධාය **තමෙනං එවං වදෙය්‍යුන්ති** ආදි වුත්තං.

ඡට්ඨො අන්තරචරො වධකොති පඨමං ආසිවිසෙහි අනුබද්ධො ඉතො චිතො ච තෙ වඤ්චෙන්තො පලායි. ඉදානි පඤ්චහි පච්චත්ථිකෙහි අනුබද්ධො පුබ්බුත්තරං පලායති. න සක්කා එවං ගහෙතුං උපලාලනාය පන සක්කා තස්මා දහරකාලතො පට්ඨාය එකතො ඛාදිත්වා ච පිවිත්වා ච සම්භත්තං අන්තරචරං වධකම්මෙ පෙසෙථාති අමච්චෙහි වුත්තෙන රඤ්ඤා පරියෙසිත්වා පෙසිතො අබ්භන්තරචරො වධකො. **සො පස්සෙය්‍ය සුඤ්ඤං ගාමන්ති** නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො පදං ඝායිත්වා ඝායිත්වා වෙගෙනාගච්ඡන්තෙ චත්තාරො ආසිවිසෙ පඤ්ච වධකෙ පච්චත්ථිකෙ ඡට්ඨං අන්තරචරං වධකං නිවත්ත භො මා පලායි පුත්තදාරෙන සද්ධිං කාමෙ පරිභුඤ්ජන්තො සුඛං වසිස්සසීති වත්වා ආගච්ඡන්තං දිස්වා භීයො සොමත්තාය යෙන වා තෙන වා පලායන්තො පච්චන්තරට්ඨෙ අභිමුඛගතං එකං ඡ කුටිකං සුඤ්ඤං ගාමං පස්සෙය්‍ය. **රිත්තකංයෙව පවිසෙය්‍යාති** ධනධඤ්ඤමඤ්චපීඨාදීහි විරහිතත්තා රිත්තකඤ්ඤෙව පවිසෙය්‍ය. **තුච්ඡකං සුඤ්ඤන්ති** එතස්සෙව වෙවචනං. **පරිමසෙය්‍යාති** සචෙ පානීයං භවිස්සති පිවිස්සාමි සචෙ භත්තං භවිස්සති භුඤ්ජිස්සාමීති ආසාය විවරිත්වා හත්ථං අන්තො පවෙසෙත්වා පරිමසෙය්‍ය. **තමෙනං එවං වදෙය්‍යුන්ති** ඡන්නං ඝරානං එකඝරෙපි කිඤ්චි අලභිත්වා ගාමමජ්ඣෙ එකො සන්දච්ඡායො රුක්ඛො අත්ථි. තත්ථ වඩ්ඪඵලකං අත්ථි තං දිස්වා ඉධ තාව නිසීදිස්සාමීති ගන්ත්වා තත්ථ නිසින්නං මන්ද මන්දෙන වාතෙන බීජියමානං තන්තකම්මන්තම්පි සුඛං සන්තන්තං අනුස්සාරයමානං තමෙනං පුරිසං කෙචිදෙව අත්ථචරකා බහි පවත්තිං ඤත්වා ආගතා එවං වදෙය්‍යුං. **ඉදානිම්භො පුරිසාති** ඉදානි අම්භො පුරිස. **චොරා ගාමඝාතකාති** යදෙවෙත්ථ ලභිස්සාම තං ගණ්හිස්සාම වා ඝාතෙස්සාම වාති ආගතා ඡ ගාමඝාතකචොරා. **උදකණ්ණවන්ති** ගම්භීරං උදකං පුථුලං උදකං ගම්භීරම්පිහි අපුථුලං පුථුලම්පි වා අගම්භීරං න **අණ්ණවොති** වුච්චති යං පන ගම්භීරඤ්ච පුථුලඤ්ච තස්සෙවෙතං නාමං. **සාසඞ්කං සප්පටිභයන්ති** චතුන්නං ආසිවිසානං පඤ්චන්නං වධකානං ඡට්ඨස්ස අන්තරචරස්ස ඡන්නං ගාමඝාතකචොරානං වසෙන සාසඞ්කං සප්පටිභයං. **ඛෙමං අප්පටිභයන්ති** තෙසංයෙව ආසිවිසාදීනං අභාවෙන ඛෙමඤ්ච නිබ්භයඤ්ච විචිත්‍රුය්‍යානවරං බවනන්තපාණං දෙව

නගරසදිසං. **න චස්ස නාවා සන්තාරණීති** ඉමාය නාවාය ඔරිමතීරතො පරතීරං ගමිස්සාමීති එවං ඨපිතා ව සන්තාරණී නාවා න භවෙය්‍ය. **උත්තරසෙතු වාති** රුක්ඛසෙතුජඞ්ඝසෙතුසකටසෙතූනං අඤ්ඤතරො උත්තරසෙතු වා න භවෙය්‍ය. **තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණොති** න එස බ්‍රාහ්මණො කස්මා තං බ්‍රාහ්මණොති ආහ. එත්තකානං පච්චත්ථිකානං බාහිතත්තා. දෙසනං වා විනිවත්තෙන්තො එකං ඛීණාසවබ්‍රාහ්මණං දස්සෙතුම්පි එවමාහ.

තස්මිං පන එවං උත්තිණ්ණෙ චත්තාරො ආසීවිසා න ලද්ධොවතාසි අම්හෙහි අජ්ජ තෙ මුරුමුරාය ජීවිතං ඛාදිත්වා ජඩ්ඩයාම. පඤ්ච පච්චත්ථිකා න ලද්ධොවතාසි අම්හෙහි අජ්ජ තෙ පරිවාරෙත්වා අඞ්ගමඞ්ගානි ඡින්දිත්වා රඤ්ඤො සන්තිකෙ ගන්ත්වා සතං වා සහස්සං වා ලභෙය්‍යාම. ඡට්ඨො අන්තරචරො න ලද්ධොවතාසි මයා අජ්ජ තෙ ඵලිකවණ්ණෙන අසිනා සීසං ඡින්දිත්වා සෙනාපතිට්ඨානං ලභිත්වා සම්පත්තිං අනුභවෙය්‍යන්ති. ඡ චොරා න ලද්ධොවතාසි අම්හෙහි අජ්ජ තං විවිධානි කම්මකරණානි කාරෙත්වා බහුං ධනං ආහරාපෙය්‍යාමාති විනොතත්වා උදකණ්ණවං ඔතරිතුං අසක්කොන්තා රඤ්ඤො ආණාය කොපිතත්තා පරතො ගන්තුම්පි අවිසහන්තා තත්ථෙව සුස්සිත්වා මරෙය්‍යුං.

උපමාඔපම්මයොගන්ති එත්ථ එවං ආදිතො පට්ඨාය ඔපම්මසංසන්දනං වෙදිතබ්බං. රාජා විය හි කම්මං දට්ඨබ්බං. රාජාපරාධිකපුරිසො විය වට්ටනිස්සිතො පුථුජ්ජනො. චත්තාරො ආසීවිසා විය චත්තාරි මහාභූතානි. රඤ්ඤො තස්ස චත්තාරො ආසීවිසෙ පටිච්ඡාපිතකාලො විය කම්මුනා පුථුජ්ජනස්ස පටිසන්ධික්ඛණෙයෙව චතුන්නං මහාභූතානං දින්නකාලො. ඉමෙසං ආසීවිසානං පමාදක්ඛණෙ රාජපුරිසානඤ්ච විවිත්තක්ඛණෙ නික්ඛමිත්වා යං තෙ අම්භො පුරිස කරණීයං තං කරොහීති වචනෙන පලායස්සූති වුත්තකාලො විය සත්ථාරා ඉමස්ස භික්ඛුනො මහාභූතකම්මට්ඨානං කථෙත්වා ඉමෙසු චතූසු මහාභූතෙසු නිබ්බිදං විරජ්ජං එවං වට්ටතො පරිමුච්චිස්සතීති කථිතකාලො. තස්ස පුරිසස්ස අත්ථචරකවචනං සුත්වා චතුන්නං ආසීවිසානං පමාදක්ඛණෙ රාජපුරිසානඤ්ච විවිත්තක්ඛණෙ නික්ඛමිත්වා යෙනවා තෙනවා පලායනං විය ඉමස්ස භික්ඛුනො සත්ථුසන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ලභිත්වා මහාභූතාසීවිසෙහි පරිමුච්චනත්ථාය ඤාණපලායනෙන පලායනං.

ඉදානි චතුන්නං මහාභූතානං අධිවචනං පථවීධාතුයා ආපොධාතුයාති ආදීසු චතුමහාභූතකථා ච පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධකථා ච ආයතනකථාව විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. එත්ථ ච කට්ඨමුඛආසීවිසො විය පථවීධාතු දට්ඨබ්බා. පූතිමුඛඅග්ගිමුඛසත්ථමුඛා විය සෙසධාතුයොව. යථෙව හි කට්ඨමුඛෙන දට්ඨස්ස සකලකායො ථද්ධො හොති. එවං පථවීධාතුප්පකොපෙනාපි. යථා ච පූතිමුඛාදීහි දට්ඨස්ස පග්ඝරති චෙව ඣායති භිජ්ජති ච එවං ආපොධාතුතෙජොධාතුවායොධාතුප්පකොපෙනාපි. තෙනාහු අට්ඨකථාචරියා :–

පත්ථද්ධො භවති කායො දට්ඨො කට්ඨමුඛෙන වා,
පඨවිධාතුප්පකොපෙන හොති කට්ඨමුඛෙව සො.

පූතිකො භවති කායො දට්ඨො පූතිමුඛෙන වා,
ආපොධාතුප්පකොපෙන හොති පූතිමුඛෙව සො.

සන්තත්තො භවති කායො දට්ඨො අග්ගිමුඛෙන වා,
තෙජොධාතුප්පකොපෙන හොති අග්ගිමුඛෙව සො

සඤ්ඡින්නො භවති කායො දට්ඨො සත්ථමුඛෙන වා,
වායොධාතුප්පකොපෙන හොති සත්ථමුඛෙව සො.

එවං තාවෙත්ථ විසෙසතො සරීරසම්භවො වෙදිතබ්බො.

අවිසෙසතො පන ආසයතො විසවෙගවිකාරතො අනත්ථගහණතො දුරුපට්ඨානතො දුරාසදතො අකතඤ්ඤුතතො අවිසෙසකාරිතො අනන්තදොසූපද්දවතොති ඉමෙහි කාරණෙහි එතෙහි එතෙසං ආසීවිසසදිසතා වෙදිතබ්බා.

තත්ථ **ආසයතොති** ආසීවිසානං හි වම්මිකො ආසයො තත්ථෙව තෙ වසන්ති මහාභූතානම්පි කායගහණං කායවම්මිකො ආසයො ආසීවිසානඤ්ච රුක්ඛසුසිරතිණපණ්ණගහණසඞ්කාරට්ඨානානිපි ආසයො. එතෙසුපි හි තෙ වසන්ති මහාභූතානම්පි කායසුසිරං කායගහණං කායසඞ්කාරට්ඨානං ආසයොති එවං තාව ආසයතො සදිසතා වෙදිතබ්බා.

විසවෙගවිකාරතොති ආසීවිසා හි කුලවසෙන කට්ඨමුඛාදිභෙදතො චත්තාරො. තත්ථ එකෙකො විසවිකාරතො විභජ්ජමානො දට්ඨවිසාදිවසෙන චතුබ්බිධො හොති. මහාභූතානිපි පච්චත්තලක්ඛණවසෙන පඨවිආදිභෙදතො චත්තාරි. තත්ථ එකෙකං කම්මසමුට්ඨානාදිවසෙන චතුබ්බිධං හොති; එවං විසවෙගවිකාරතො සදිසතා වෙදිතබ්බා.

අනත්ථග්ගහණතොති ආසීවිසං ගණ්හන්තා පඤ්ච අනත්ථෙ ගණ්හන්ති දුක්ඛං ගණ්හන්ති අසුචිං ගණ්හන්ති ව්‍යාධිං ගණ්හන්ති විසං ගණ්හන්ති මරණං ගණ්හන්ති. මහාභූතානිපි ගණ්හන්තා පඤ්ච අනත්ථෙ ගණ්හන්ති දුක්ඛං ගණ්හන්ති අසුචිං ගණ්හන්ති ව්‍යාධිං ගණ්හන්ති ජරං ගණ්හන්ති මරණං ගණ්හන්ති. තෙනාහු පොරාණා.

යෙ කෙචි සප්පං ගණ්හන්ති මීළ්හලිත්තං මහාවිසං,
පඤ්චගණ්හන්තනත්ථානි ලොකෙ සප්පාභිනන්දිනො. _

දුක්ඛං අසුචිං ව්‍යාධිං විසං මරණපඤ්චමං,
අනත්ථා හොන්ති පඤ්චෙතෙ මීළ්හලිත්තෙන භුජඞ්ගමෙ.

එවමෙවං අකුසලා අන්ධබාලා පුථුජ්ජනා,
පඤ්ච ගණ්හන්තනත්ථානි භවෙ ජාතාභිනන්දිනො.

දුක්ඛං අසුචිං ව්‍යාධිං ජරං මරණපඤ්චමං
අනත්ථා හොන්ති පඤ්චෙතෙ මීළ්හලිත්තෙන භවන්තරෙති.

එවං අනත්ථගහණතො වෙදිතබ්බං.

දූරුපට්ඨානතොති තෙ ආසීවිසා දූරුපට්ඨානා එකස්මිං උට්ඨාතුකාමෙ එකො නහායිතුකාමො හොති. තස්මිං නහායිතුකාමෙ අපරො භුඤ්ජිතුකාමො තස්මිං භුඤ්ජිතුකාමෙ අඤ්ඤො නිපජ්ජිතුකාමො හොති තෙසු යස්ස යස්සෙව අජ්ඣාසයො න පූරති සො තත්ථෙව ඩසිත්වා මාරෙති. ඉමෙහි පන ආසීවිසෙහි භූතානෙව දූරුපට්ඨානතරානි. පඨවීධාතුයා හි භෙසජ්ජෙ කයිරමානෙ ආපොධාතු පකුප්පති තස්සා භෙසජ්ජං කරොන්තස්ස තෙජොධාතූති එවං එකිස්සා භෙසජ්ජෙ කයිරමානෙ අපරා කුප්පතීති එවං දූරුපට්ඨානතො සදිසතා වෙදිතබ්බා.

දුරාසදතොති දුරාසදාහි ආසීවිසා ගෙහස්ස පුරිමභාගෙ ආසීවිසං දිස්වා පච්ඡිමභාගෙන පලායන්ති පච්ඡිමභාගෙ දිස්වා පුරිමභාගෙන ගෙහමජ්ඣෙ දිස්වා ගබ්භං පවිසන්ති ගබ්භෙ දිස්වා මඤ්චපීඨං අභිරූහන්ති. මහාභූතානි තතොපි දුරාසදතරානි. යථාරූපෙන හි කුට්ඨරොගෙන ඵුට්ඨස්ස කණ්ණනාසාදීනි ඡිජ්ජිත්වා පතන්ති. සරීරං සම්පුච්චති. නීලමක්ඛිකා පරිවාරෙන්ති සරීරගන්ධො දූරතොව උබ්බාහති තං පුරිසං අක්කොසමානම්පි පරිදෙවමානම්පි නෙව රොසවසෙන න කාරුඤ්ඤෙන උපසඞ්කමිතුං සක්කොන්ති. නාසිකං පිදහිත්වා ඛෙළං පාතෙත්වා දූරතොව ව තං විවජ්ජෙන්ති එවං අඤ්ඤෙසම්පි භගන්දර කුච්ඡිරොගානං වසෙන අයමත්ථො විභාවෙතබ්බොති එවං දුරාසදතො සදිසතා වෙදිතබ්බා.

අකතඤ්ඤුතතොති ආසීවිසාහි අකතඤ්ඤුනො හොන්ති නහාපියමානාපි භොජියමානාපි ගන්ධමාලාදීහි පූජියමානාපි පෙළායං පක්ඛිපිත්වා පරිහරියමානාපි ඔතාරමෙව ගවෙසන්ති. යත්ථ ඔතාරං ලභන්ති තත්ථෙව තං ඩසිත්වා මාරෙන්ති. ආසීවිසෙහි මහාභූතානෙව අකතඤ්ඤුතරානි. එතෙසං හි කතං නාම නත්ථි. සීතෙන වා උණ්හෙන වා නිම්මලෙන ජලෙන නහාපියමානානිපි ධූපගන්ධමාලාදීහි සක්කරියමානානිපි මුදුවත්ථමුදුසයනමුදුආසනාදීහි පරිහරියමානානිපි වරභොජනං භොජියමානානිපි වරපානං පායාපියමානානිපි ඔතාරමෙව ගවෙසන්ති යත්ථ ඔතාරං ලභන්ති තත්ථෙව කුප්පිත්වා අනයව්‍යසනං පාපෙන්තීති එවං අකතඤ්ඤුතතො සදිසතා වෙදිතබ්බා.

අවිසෙසකාරිතොති ආසීවිසාහි අයං ඛත්තියො වා බ්‍රාහ්මණො වා වෙස්සො වා සුද්දො වා ගහට්ඨො වා පබ්බජිතො වාති විසෙසං න කරොන්ති සම්පත්තසම්පත්තමෙව ඩසිත්වා මාරෙන්ති. මහාභූතානිපි අයං ඛත්තියො වා බ්‍රාහ්මණො වා වෙස්සො වා සුද්දො වා ගහට්ඨො වා පබ්බජිතො වා දෙවො වා මනුස්සො වා මාරො වා බ්‍රහ්මා වා නිග්ගුණො වා සගුණො වාති විසෙසං න කරොන්ති. යදිහි එතෙසං අයං ගුණවාති ලජ්ජා උප්පජ්ජෙය්‍ය, සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගපුග්ගලෙ තථාගතෙ ලජ්ජං උප්පාදෙය්‍යුං අථාපි එතෙසං අයං මහාපඤ්ඤො අයං මහිද්ධිකො අයං ධුතවාදොති ආදිනා නයෙන ලජ්ජා උප්පජ්ජෙය්‍ය, ධම්මසෙනාපති

සාරිපුත්තත්ථෙරාදීසු ලජ්ජං උප්පාදෙය්‍යුං. අථාපි තෙසං අයං නිග්ගුණො දුරූණො ථද්ධොති භයං උප්පජ්ජෙය්‍ය, සදෙවකෙ ලොකෙ නිග්ගුණ දුරූණථද්ධානං අග්ගස්ස දෙවදත්තස්ස ජත්තං වා සක්කාරං භායෙය්‍යුං න ච භායන්ති කුප්පිත්වා යං කිඤ්චි අනයව්‍යසනං ආපාදෙන්තියෙව එවං අවිසෙසකාරිතො සදිසතා වෙදිතබ්බා.

අනන්තදොසූපද්දවතොති ආසිවිසෙ නිස්සාය උප්පජ්ජනකානං දොසූපද්දවානං පමාණං නත්ථි. තථාහෙතෙ ඩසිත්වා කාණම්පි කරොන්ති ඛුජ්ජම්පි පීඨසප්පිම්පි එකපක්ඛලම්පීති එවං අපරිමාණං විප්පකාරං දස්සෙන්ති. භූතානිපි කුපිතානි කාණාදිභාවෙසු කිඤ්චි විප්පකාරං කරොන්ති. අප්පමාණො එතෙසං දොසූපද්දවොති එවං අනන්තදොසූපද්දවතො සදිසතා වෙදිතබ්බා.

ඉදන්තෙත්ථ චතුමහාභූතවසෙන යාව අරහත්තා කම්මට්ඨානං කථෙතබ්බං සියා. තං විසුද්ධිමග්ගෙ චතුධාතුවවත්ථානනිද්දෙසෙ කථිතමෙව.

පඤ්ච වධකා පච්චත්ථිකාති ඛො භික්ඛවෙ පඤ්චන්නෙතං උපාදානක්ඛන්ධානං අධිවචනන්ති එත්ථ ද්වීහි ආකාරෙහි ඛන්ධානං වධකපච්චත්ථිකසදිසතා වෙදිතබ්බා.

ඛන්ධා හි අඤ්ඤමඤ්ඤම්පි වධෙන්ති තෙසු සන්තෙසු වධොනාම පඤ්ඤායති. කථං රූපං තාව රූපම්පි වධෙති අරූපම්පි තථා අරූපං අරූපම්පි වධෙති රූපම්පි. කථං. අයම්පි පථවිධාතු භිජ්ජමානා ඉතරා තිස්සො ධාතුයො ගහෙත්වාව භිජ්ජති. ආපොධාතු ආදීසුපි එසෙව නයො. එවං තාව රූපං රූපමෙව වධෙති. රූපක්ඛන්ධො පන භිජ්ජමානො චත්තාරො අරූපඛන්ධෙ ගහෙත්වාව භිජ්ජතීති එවං අරූපම්පි වධෙති. වෙදනාඛන්ධොපි භිජ්ජමානො සඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණක්ඛන්ධෙ ගහෙත්වාව භිජ්ජති සඤ්ඤාක්ඛන්ධාදීසුපි එසෙව නයො. එවං අරූපං අරූපමෙව වධෙතීති. චුතික්ඛණෙ පන චත්තාරො අරූපක්ඛන්ධා භිජ්ජමානා වත්ථුරූපං ගහෙත්වාව භිජ්ජන්ති. එවං අරූපං රූපං වධෙති. එවං තාව අඤ්ඤමඤ්ඤං වධෙන්තීති වධකා. යත්ථ පන ඛන්ධා අත්ථි තත්ථෙව ඡෙදනභෙදනවධබන්ධනාදයො හොන්ති න අඤ්ඤත්ථාති ඛන්ධෙසු සති වධො පඤ්ඤායතීති පි වධකා. ඉදානි පඤ්චක්ඛන්ධෙ රූපාරූපවසෙන ද්වෙ කොට්ඨාසෙ කත්වා රූපවසෙන වා නාමස්ස නාමවසෙන වා රූපස්ස විග්ගහං ආදිං කත්වා යාව අරහත්තං කම්මට්ඨානං කථෙතබ්බං සියාති තම්පි විසුද්ධිමග්ගෙ කථිතමෙව.

ඡට්ඨො අන්තරචරො වධකො උක්ඛිත්තාසිකොති ඛො භික්ඛවෙ නන්දිරාගස්සෙතං අධිවචනන්ති එත්ථ ද්විහාකාරෙහි නන්දිරාගස්ස උක්ඛිත්තාසිකවධකසදිසතා වෙදිතබ්බා. පඤ්ඤාසිරපාතනතො ච යොනිසංපටිපාදනතො ච. කථං, චක්ඛුද්වාරස්මිං හි ඉට්ඨාරම්මණෙ ආපාථගතෙ තං ආරම්මණං නිස්සාය ලොභො උප්පජ්ජති එත්තාවතා

පඤ්ඤාය සීසං පතිතං නාම හොති. සොතද්වාරාදීසුපි එසෙව නයො. එවං තාව පඤ්ඤාසිරපාතනතො සදිසතා වෙදිතබ්බා. නන්දිරාගො පනෙස අණ්ඩජාදිභෙදා චතස්සො යොනියො උපනෙති තස්ස යොනි උපගමනමූලකානි පඤ්චවීසති මහාභයානි ද්වත්තිංසකම්මකාරණානි ච ආගතානෙව හොන්තීති එවං යොනිසම්පටිපාදනතොපිස්ස උක්ඛිත්තාසිකවධකසදිසතා වෙදිතබ්බා. ඉති නන්දිරාගවසෙනාපි එකස්ස භික්ඛුනො කම්මට්ඨානං කථිතමෙව හොති. කථං, අයං හි නන්දිරාගො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධොති වවත්ථපෙත්වා තං සම්පයුත්තා වෙදනා වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො චිත්තං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තෙසං වත්ථාරම්මණං රූපක්ඛන්ධොති එවං පඤ්චක්ඛන්ධෙ වවත්ථපෙති ඉදානි තෙ පඤ්චක්ඛන්ධෙ නාමරූපවසෙන වවත්ථපෙත්වා තෙසං පච්චයපරියෙසනතො පට්ඨාය විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අනුපුබ්බෙන එකො අරහත්තං පාපුණාතීති එවං නන්දිරාගවසෙන කම්මට්ඨානං කථිතං හොති. ඡන්නං අජ්ඣත්තිකායතනානං සුඤ්ඤගාමසදිසතා පාළියං යෙව ආගතා. අයං පනෙත්ථ කම්මට්ඨාන නයො.

යථා ච චොරා ඡකුටිකං සුඤ්ඤගාමං පවිසිත්වා අපරාපරං විචරන්තා කිඤ්චි අලභිත්වා ගාමෙ අනත්ථිකා හොන්ති එවමෙව භික්ඛු ඡසු අජ්ඣත්තිකායතනෙසු අභිනිවිසිත්වා විචිනන්තො අහන්ති වා මමන්ති වා ගහෙතබ්බං කිඤ්චි අදිස්වා තෙහි අනත්ථිකො හොති. සො විපස්සනං පට්ඨපෙස්සාමීති උපාදාරූපකම්මට්ඨානවසෙන චක්ඛුප්පසාදාදයො පරිග්ගහෙත්වා අයං රූපක්ඛන්ධොති වවත්ථපෙති මනායතනං අරූපක්ඛන්ධොති ඉති සබ්බානි චෙතානි නාමඤ්චෙව රූපඤ්චාති නාමරූපවසෙන වවත්ථපෙත්වා තෙසං පච්චයං පරියෙසිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තො අනුපුබ්බෙන අරහත්තෙ පතිට්ඨාතීති ඉදං එකස්ස භික්ඛුනො යාව අරහත්තා කම්මට්ඨානං කථිතං හොති.

ඉදානි බාහිරානි ගාමඝාතකචොරෙහි සදිසතං දස්සෙන්තො චොරා **ගාමඝාතකාති** ඛොති ආදිමාහ.

තත්ථ-**මනාපාමනාපෙසූති** කරණත්ථෙ භුම්මං. මනාපාමනාපෙහීති අත්ථො. තත්ථ චොරෙසු ගාමං ගණ්හන්තෙසු පඤ්ච කිච්චානි වත්තන්ති. චොරා තාව ගාමං පරිවාරෙත්වා ඨිතා අග්ගිං දත්වා කලහසද්දං උට්ඨාපෙන්ති. තතො මනුස්සා සාරං ගහෙත්වා බහි නික්ඛමන්ති තතො තෙහිපි සද්ධිං භණ්ඩකස්ස කාරණා හත්ථපරාමාසං කරොන්ති. කෙචි පනෙත්ථ පහාරං පාපුණන්ති කෙචි පහාරට්ඨානෙ පතන්ති අවසෙසෙ පන අරොගජනෙ බන්ධිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං නෙත්වා රජ්ජුබන්ධනාදීහි බන්ධිත්වා දාසපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජන්ති. තත්ථ ගාමඝාතකචොරානං ගාමං පරිවාරෙත්වා අග්ගිදානං විය ඡසු ද්වාරෙසු ආරම්මණෙ ආපාථගතෙ කිලෙසපරිළාහුප්පත්ති වෙදිතබ්බා, හත්ථසාරං ආදාය බහිනික්ඛමනං විය තං ඛණං කුසලධම්මං පහාය අකුසලසමඞ්ගිතා භණ්ඩකස්ස කාරණා හත්ථපරාමාසාපජ්ජනං විය දුක්කට

දුබ්භාසිතපාචිත්තියදුල්ලච්චයානං ආපජ්ජනකාලො පහාරෙ ලද්ධකාලො විය සංඝාදිසෙසං ආපජ්ජනකාලො පහාරං ලද්ධා පන පහාරන්තෙ පතිතකාලො විය පාරාජිකං ආපජ්ජිත්වා අස්සමණකාලො අවසෙසජනස්ස බන්ධිත්වා වසනට්ඨානං නෙත්වා දුස්සපරිභොගෙන භුඤ්ජනකාලො විය තමෙව ආරම්මණං නිස්සාය සබ්බෙසං පස්සන්තානංයෙව චූළසීලමජ්ඣිමසීලමහාසීලානි භින්දිත්වා සික්ඛං පච්චක්ඛාය ගිහිභාවං ආපජ්ජනකාලො. තත්ථස්ස පුත්තදාරං පොසෙන්තස්ස සන්දිට්ඨිකො දුක්ඛක්ඛන්ධො වෙදිතබ්බො. කාලං කත්වා අපායෙ නිබ්බත්තස්ස සම්පරායිකො. ඉමානිපි බාහිරායතනානි එකස්ස භික්ඛුනො කම්මට්ඨානවසෙනෙව කථිතානි.

එත්ථ හි රූපාදීනි චත්තාරි උපාදාරූපානි ඵොට්ඨබ්බායතනං තිස්සො ධාතුයො ධම්මායතනෙ ආපොධාතුයා සද්ධිං තා චතස්සොති ඉමානි චත්තාරි භූතානි තෙසං පරිච්ඡෙදවසෙන ආකාසධාතු ලහුතාදිවසෙන ලහුතාදයොති එවමිදං සබ්බම්පි භූතුපාදායරූපං රූපක්ඛන්ධො තදාරම්මණා වෙදනාදයො චත්තාරො අරූපක්ඛන්ධා. තත්ථ රූපක්ඛන්ධො රූපං චත්තාරො අරූපිනො ඛන්ධා නාමන්ති නාමරූපං වවත්ථපෙත්වා පුරිමනයෙනෙව පටිපජ්ජන්තස්ස යාව අරහත්තා කම්මට්ඨානං කථිතං හොති.

ඔඝානන්ති එත්ථ දුරුත්තරණට්ඨෙන ඔඝට්ඨො එතෙ හි සීලසංවරං පූරෙත්වා අරහත්තං පාපුණිස්සාමීති අජ්ඣාසයං සමුට්ඨාපෙත්වා කල්‍යාණමිත්තෙ නිස්සාය සම්මාවායමන්තෙන තරිතබ්බා. යෙනවා තෙනවා ඉමිනා දුරුත්තරණට්ඨෙන ඔඝාති වුච්චන්ති. තෙපි එකස්ස භික්ඛුනො කම්මට්ඨානවසෙන කථිතා. චත්තාරොපිහි එතෙ සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො සෙසං තන්දිරගෙ වුත්තනයෙන යොජෙත්වා විත්ථාරෙතබ්බං. **සක්කායස්සෙතං** අධිවචනන්ති සක්කායො හි ආසිවිසාදීහි උදකණ්ණවස්ස ඔරිමතීරං විය චතුමහාභූතාදීහි සාසඞ්කො සප්පටිභයො සොපි එකස්ස භික්ඛුනො කම්මට්ඨානවසෙනෙව කථිතො. සක්කායො හි තෙභූමිකා පඤ්චක්ඛන්ධා තෙ ච සමාසතො නාමරූපමෙවාති එවමෙත්ථ නාමරූපවවත්ථානං ආදිං කත්වා යාව අරහත්තා කම්මට්ඨානං විත්ථාරෙතබ්බං.

නිබ්බානස්සෙතං අධිවචනන්ති නිබ්බානං හි උදකණ්ණවස්ස පාරිමතීරං විය වායාමමෙව විරියන්ති ගණ්හිත්වා දස්සෙති. **තිණ්ණො පාරඞ්ගතොති** තරිත්වා පාරං ගතො.

තත්ථ යථා සාසඞ්කෙ ඔරිමතීරෙ ඨිතෙන උදකණ්ණවං තරිතුකාමෙන කතිපාහං වසිත්වා සණිකං නාවං සජ්ජෙත්වා උදකකීළං කීළන්තෙන විය නාවං න අභිරූහිතබ්බං එවං කරොන්තො හි අනාරුළ්හොව ව්‍යසනං පාපුණාති. එවමෙව කිලෙසණ්ණවං තරිතුකාමෙන තරුණො තාවම්හි මහල්ලකකාලෙ අට්ඨඞ්ගිකමග්ගකුල්ලං බන්ධිස්සාමීති පපඤ්චො න කාතබ්බො. එවං කරොන්තො හි මහල්ලක

කාලං අප්පත්වාපි විනාසං පාපුණාති. පත්වාපි කාතුං න සක්කොති
භද්දකරත්තාදීනි පන අනුස්සරිත්වා වෙගගෙනෙව අයං අරියමග්ග
කුල්ලො බන්ධිතබ්බො යථා ච කුල්ලං බන්ධන්තස්ස හත්ථපාදපාරිපූරි ඉච්ඡි
තබ්බා කුණ්ඨපාදෙහි ඛඤ්ජපාදො වා පතිට්ඨාතුං න සක්කොති ඵණ
හත්ථකාදයො තිණපණ්ණාදීනි ගහෙතුං න සක්කොන්ති එවමිමං අරිය
මග්ගකුල්ලං බන්ධන්තස්ස සීලපාදානං චෙව සද්ධාහත්ථස්ස ච පාරිපූරි
ඉච්ඡිතබ්බා න හි දුස්සීලො අස්සද්ධො සාසනෙ අප්පතිට්ඨිතො පටිපත්තිං
අසද්දහන්තො අරියමග්ගකුල්ලං බන්ධිතුං සක්කොති යථා ච පරිපුණ්ණ
හත්ථපාදොපි දුබ්බලො ව්‍යාධිපීළිතො කුල්ලං බන්ධිතුං න සක්කොති
ථාමසම්පන්නොව සක්කොති. එවං සීලවා සද්ධොපි අලසො කුසීතො
ඉමං මග්ගකුල්ලං බන්ධිතුං න සක්කොති ආරද්ධවිරියොව සක්කොතීති
ඉමං බන්ධිතුකාමෙන ආරද්ධවිරියෙන භවිතබ්බං යථා සො පුරිසො
කුල්ලං බන්ධිත්වා තීරෙ ඨත්වා යොජනවිත්ථාරං උදකණ්ණවං අයං
මයා පච්චත්තපුරිසකාරං නිස්සාය නිත්ථරිතබ්බොති මානසං බන්ධති
එවං යොගිනාපි චඞ්කමං ඔරුය්හ අජ්ජ මයා චතුමග්ගවජ්ඣං කිලෙ
සණ්ණවං තරිත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාතබ්බන්ති මානසං බන්ධිතබ්බං
යථාච පුරිසො කුල්ලං නිස්සාය උදකණ්ණවං තරන්තො ගාවුත
මග්ගං ගන්ත්වා නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො එකං කොට්ඨාසං
අතික්කන්තොම්හි අඤ්ඤෙ තයො සෙසාති ජානාති අපරම්පි ගාවුත
මග්ගං ගන්ත්වා නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො ද්වෙ අතික්කන්තොම්හි
ද්වෙ සෙසාති ජානාති අපරම්පි ගාවුතමග්ගං ගතො නිවත්තිත්වා
ඔලොකෙන්තො තයො අතික්කන්තොම්හි එකො සෙසොති ජානාති
තම්පි අතික්කම්ම නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො චත්තාරොපිමෙ
කොට්ඨාසා අතික්කන්තාති ජානාති තඤ්ච කුල්ලං පාදෙන අක්ක
මිත්වා සොතාභිමුඛං ඛිපිත්වා උත්තරිත්වා තීරෙ තිට්ඨති එවං අයම්පි
භික්ඛු අරියමග්ගකුල්ලං නිස්සාය කිලෙසණ්ණවං තරන්තො සොතා
පත්තිමග්ගෙන පඨමමග්ගවජ්ඣෙ කිලෙසෙ තරිත්වා මග්ගානන්තරෙ
ඵලෙ ඨිතො පච්චවෙක්ඛණඤාණෙන නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො
චතුමග්ගවජ්ඣානං මෙ කිලෙසානං එකො කොට්ඨාසො පහීනො
ඉතරෙ තයො සෙසාති ජානාති. පුන තෙයෙව ඉන්ද්‍රියබලබොජ්ඣඞ්ගානි
සමොධානෙත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තො සකදාගාමිමග්ගෙන දුතිය
මග්ගවජ්ඣෙ කිලෙසෙ තරිත්වා මග්ගානන්තරෙ ඵලෙ ඨිතො පච්ච
වෙක්ඛණඤාණෙන නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො චතුමග්ගවජ්ඣානං මෙ
කිලෙසානං ද්වෙ කොට්ඨාසා පහීනා ඉතරෙ ද්වෙ සෙසාති ජානාති
පුන තෙයෙව ඉන්ද්‍රියබලබොජ්ඣඞ්ගානි සමොධානෙත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්ම
සන්තො අනාගාමිමග්ගෙන තතියමග්ගවජ්ඣෙ කිලෙසෙ තරිත්වා මග්ගා
නන්තරෙ ඵලෙ ඨිතො පච්චවෙක්ඛණඤාණෙන නිවත්තිත්වා ඔලො
කෙන්තො චතුමග්ගවජ්ඣානං මෙ කිලෙසානං තයො කොට්ඨාසා පහීනා
එකො සෙසොති ජානාති පුන තෙයෙව ඉන්ද්‍රියබලබොජ්ඣඞ්ගානි සමො
ධානෙත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තො අරහත්තමග්ගෙන චතුමග්ගවජ්ඣෙ

කිලෙසෙ තරිත්වා මග්ගානන්තරෙ ඵලෙ ඨිතො පච්චවෙක්ඛණඤාණෙන නිවත්තිත්වා ඔලොකෙන්තො සබ්බෙ කිලෙසා මෙ පහීනාති ජානාති තතො යථා සො පුරිසො තං කුල්ලං සොතෙ පවාහෙත්වා උත්තරිත්වා ථලෙ වා ඨිතො නගරං වා පවිසිත්වා උපරිපාසාදවරගතො අත්තනො වතම්හි අනත්ථෙන මුත්තොම්හීති එකග්ගචිත්තො තුට්ඨමානසො නිසීදති එවං තස්මිංයෙව වා ආසනෙ අඤ්ඤෙසු වා රත්තිට්ඨාන දිවාට්ඨානාදීසු යත්ථ කත්ථචි නිසින්නො අත්තනො වතම්හි අනත්ථෙන මුත්තොම්හීති නිබ්බානාරම්මණං ඵලසමාපත්තිං අප්පෙත්වා එකග්ගචිත්තො තුට්ඨමානසො නිසීදති. ඉදං වා සන්ධාය වුත්තං—**තිණ්ණො පාරඞ්ගතො ථලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණොති ඛො භික්ඛවෙ අරහතො එතං අධිවචනන්ති** එවං නානාවෙත්ථ නානාකම්මට්ඨානානි කථිතානි සමොධානෙත්වා පන සබ්බානි එකමෙව කත්වා දස්සෙතබ්බානි. එකං කත්වා දස්සෙන්තෙනාපි ච පඤ්චක්ඛන්ධවසෙනෙව විනිවට්ටෙතබ්බානි. කථං එත්ථ හි චත්තාරි මහාභූතානි අජ්ඣත්තිකානි පඤ්චායතනානි බාහිරානි පඤ්චායතනානි ධම්මායතනෙ පණ්ණරස සුඛුමරූපානි සක්කායස්ස එකදෙසොති අයං රූපක්ඛන්ධො මනායතනං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො ධම්මායතනෙකදෙසො චත්තාරො ඔඝා සක්කායෙකදෙසො ඉමෙ චත්තාරො අරූපිනො ඛන්ධා තත්ථ රූපක්ඛන්ධො රූපං අරූපක්ඛන්ධා නාමන්ති නාමරූපං තස්ස නන්දිරාගො කාමොඝො භවොඝො ධම්මායතනෙකදෙසො සක්කායෙකදෙසොති ඉමෙ පච්චයා ඉති සප්පච්චයං නාමරූපං වවත්ථපෙත්වා තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තො අරහත්තං පාපුණාතීති ඉදමෙකස්ස භික්ඛුනො නිය්‍යාණමුඛං. තත්ථ චත්තාරො මහාභූතා පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා අජ්ඣත්තිකබාහිරානි එකාදසායතනානි ධම්මායතනෙකදෙසො දිට්ඨොඝො අවිජ්ජොඝො සක්කායෙකදෙසොති ඉදං දුක්ඛසච්චං නන්දිරාගො ච ධම්මායතනෙකදෙසො කාමොඝො භවොඝො සක්කායෙකදෙසොති ඉදං සමුදයසච්චං පාරිමතීරසඞ්ඛාතං නිබ්බානං නිරොධසච්චං අරියමග්ගො මග්ගසච්චං තත්ථ ද්වෙ සච්චානි වට්ටං ද්වෙ විවට්ටං ද්වෙ ලොකියානි ද්වෙ ලොකුත්තරානීති චත්තාරි සච්චානි සොළසහාකාරෙහි සට්ඨිනයසහස්සෙහි විභජිත්වා දස්සෙතබ්බානීති. දෙසනාපරියොසානෙ විපඤ්චිතඤ්ඤූ තො පඤ්චසතා භික්ඛූ අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු. සුත්තං පන දුක්ඛලක්ඛණවසෙන කථිතං.

34. 8. 2.

දුතියෙ—**සුඛසොමනස්සබහුලොති** කායිකසුඛඤ්චෙව චෙතසිකසොමනස්සඤ්ච බහුලං අස්සාති සුඛසොමනස්සබහුලො. **යොනි චස්ස ආරද්ධා හොතීති** කාරණඤ්චස්ස පරිපුණ්ණං හොති. **ආසවානං ඛයායාති** ඉධ ආසවක්ඛයොති අරහත්තමග්ගො අධිප්පෙතො. තදත්ථායාති අත්ථො. **ඔධස්තපතොදොති** රථමජ්ඣෙ තිරියං ඨපිතපතොදො. **යෙනිච්ඡකන්ති** යෙන දිසාභාගෙන ඉච්ඡති. **යදිච්ඡකන්ති** යං යං ගමනං ඉච්ඡති. **සාරෙය්‍යාති** පෙසෙය්‍ය. **පච්චාසාරෙය්‍යාති** පටි

නිවත්තෙය්‍ය. **ආරක්ඛායාති** රක්ඛණත්ථාය. **සඤ්ඤමායාති** වෙගනිග්ගහණත්ථාය. **දමායාති** නිබ්බිසෙවනත්ථාය. **උපසමායාති** කිලෙසූපසමත්ථාය. **එවමෙව ඛොති** එත්ථ යථා අකුසලස්ස සාරථිනො අදන්තෙ සින්ධවෙ යොජෙත්වා විසමමග්ගෙන රථං පෙසෙන්තස්ස චක්කානිපි භිජ්ජන්ති අක්ඛොපි සින්ධවානඤ්ච ඛුරා. අත්තනාපි අනයබ්‍යසනං පාපුණාති න ච ඉච්ඡිතිච්ඡිතෙන ගමනෙන සාරෙතුං සක්කොති. එවං ඡසු ඉන්ද්‍රියෙසු අගුත්තද්වාරො භික්ඛු න ඉච්ඡිතිච්ඡිතං සමණරතිං අනුභවිතුං සක්කොති. යථා පන ඡෙකො සාරථි දන්තෙ සින්ධවෙ යොජෙත්වා සමෙ භූමිභාගෙ රථං ඔතාරෙත්වා රස්මියො ගහෙත්වා සින්ධවානං ඛුරෙසු සතිං ඨපෙත්වා පතොදං ආදාය නිබ්බිසෙවනෙ ගහෙත්වා පෙසෙන්තො ඉච්ඡිතිච්ඡිතෙන ගමනෙන සාරෙති එවමෙව ඡසු ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො භික්ඛු ඉමස්මිං සාසනෙ ඉච්ඡිතිච්ඡිතං සමණරතිං අනුභොති සචෙ අනිච්චානුපස්සනාභිමුඛං ඤාණං පෙසෙතුකාමො හොති තදභිමුඛං ඤාණං ගච්ඡති. දුක්ඛානුපස්සනාදීසුපි එසෙව නයො. **භොජනෙ මත්තඤ්ඤූති** භොජනම්හි පමාණඤ්ඤූ. තත්ථ ද්වෙ පමාණානි පටිග්ගහණපමාණඤ්ච පරිභොගපමාණඤ්ච. තත්ථ පටිග්ගහණපමාණෙ දායකස්ස වසො වෙදිතබ්බො දෙය්‍යධම්මස්ස වසො වෙදිතබ්බො අත්තනො ථාමො වෙදිතබ්බො එවරූපො හි භික්ඛු සචෙ දෙය්‍යධම්මො බහුකො හොති දායකො අප්පං දාතුකාමො දායකස්ස වසෙන අප්පං ගණ්හාති. දෙය්‍යධම්මො අප්පො දායකො බහුං දාතුකාමො දෙය්‍යධම්මස්ස වසෙන අප්පං ගණ්හාති. දෙය්‍යධම්මොපි බහු දායකොපි බහුං දාතුකාමො අත්තනො ථාමං ඤත්වා පමාණෙන ගණ්හාති. සො තාය පටිග්ගහණමත්තඤ්ඤුතාය අනුප්පන්නඤ්ච ලාභං උප්පාදෙති උප්පන්නඤ්ච ථාවරං කරොති.

ධම්මිකතිස්ස මහාරාජකාලෙ සත්තවස්සික සාමණෙරොවිය. රඤ්ඤා කිර පඤ්චහි සකටසතෙහි ගුළං ආහරිංසු. රාජා මනාපො පණ්ණාකාරො අය්‍යෙහි විනා න ඛාදිස්සාමාති අඩ්ඪතෙය්‍යානි සකටසතානි මහාවිහාරං පෙසෙත්වා සයම්පි භුත්තපාතරාසො අගමාසි. භෙරියා පහටාය ද්වාදස භික්ඛුසහස්සානි සන්නිපතිංසු. රාජා එකමන්තෙ ඨිතො ආරාමිකං පක්කොසාපෙත්වා ආහ රඤ්ඤො නාම දානෙ පත්තපූරොව පමාණං ගහිතභාජනං පූරෙත්වාව දෙහි සචෙ කොචි මත්තපටිග්ගහණෙ ඨිතො න ගණ්හාති මය්හං ආරොචෙය්‍යාසීති.

අථෙකො මහාථෙරො මහාබොධිං මහාචෙතියානි ච වන්දිස්සාමීති චෙතියපබ්බතා ආගන්ත්වා විහාරං පවිසන්තො මහාමණ්ඩපට්ඨානෙ භික්ඛූ ගුළං ගණ්හන්තෙ දිස්වා පච්ඡතො ආගච්ඡන්තං සාමණෙරං ආහ නත්ථි තෙ ගුළෙන අත්ථොති ආම භන්තෙ නත්ථීති. සාමණෙර මයං මග්ගකිලන්තා එකෙන කපිට්ඨඵලමත්තෙන පිණ්ඩෙන අත්ථොති. සාමණෙරො ථාලකං නීහරිත්වා ථෙරස්ස වස්සග්ග පටිපාටියං අට්ඨාසි. ආරාමිකො ථාලකං ගගණ්ඩුපගං පූරෙත්වා උක්ඛිපි.

සාමණෙරෙ අඞ්ගුලිං චාලෙසි. තාත සාමණෙර රජකුලානං දත්තෙ භාජනපූරමෙව පමාණං ථාලකපූරං ගණ්හාහීති. ආම උපාසක රාජානො නාම මහජ්ඣාසයා හොන්ති අම්හාකං පන උපජ්ඣායස්ස එත්තකෙනෙව අත්ථොති.

රාජා තස්ස කථං සුත්වා කිං භො සාමණෙරො භණතීති තස්ස සන්තිකං ආගතො. ආරාමිකො ආහ සාමණෙරස්ස භාජනං ඛුද්දකං බහුං න ගණ්හාතීති. රාජා ආහ ආනීතභාජනං පූරෙත්වා ගණ්හථ භන්තෙති. මහාරාජ රාජානො නාම මහජ්ඣාසයා හොන්ති උක්ඛිත්ත භාජනං පූරෙත්වාව දාතුකාමා අම්හාකං පන උපජ්ඣායස්ස එත්තකෙනෙව අත්ථොති. රාජා චින්තෙසි අයං සත්තවස්සිකදාරකො අජ්ජාපිස්ස මුඛතො ඛීරගන්ධො න මුච්චති ගහෙත්වා සඨෙ වා කුම්භෙ වා පූරෙත්වා සෙවපි පුනදිවසෙපි ඛාදිස්සාමාති න වදති. න සක්කා බුද්ධස්ස සාසනං පරිග්ගහෙතුන්ති පුරිසෙ ආණාපෙසි භො පසන්නාම්හි සාමණෙරස්ස ඉතරන්තිපි අඩ්ඪතෙය්‍යානි සකටසතානි ආනෙත්වා සඞ්ඝස්ස දෙථාති.

සොයෙව පන රාජා එකදිවසං තිත්තිරමංසං ඛාදිතුකාමො චින්තෙසි සචෙ අහං අඞ්ගාරපක්කං තිත්තිරමංසං ඛාදිතුකාමොම්හීති අඤ්ඤස්ස කථෙස්සාමි සමන්තා යොජනට්ඨානෙ තිත්තිරසමුග්ඝාතං කරිස්සන්තීති උප්පන්නං පිපාසං අධිවාසෙන්තො තීණි සංවච්ඡරානි වීතිනාමෙසි. අථස්ස කණ්ණෙහි පුබ්බො සණ්ඨාසි.

සො අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො අත්ථි නු ඛො අම්හාකං කොචි උපට්ඨාකුපාසකො සීලරක්ඛකොති පුච්ඡි. ආම දෙව අත්ථි තිස්සො නාම සො අඛණ්ඩසීලං රක්ඛතීති. අථ නං වීමංසිතුකාමො පක්කොසාපෙසි. සො ආගන්ත්වා රාජානං වන්දිත්වා අට්ඨාසි. තතො නං ආහ ත්වං තාත තිස්සො නාමාති. ආම දෙවාති. තෙන හි ගච්ඡාති තස්මිං ගතෙ එකං කුක්කුටං ආහරාපෙත්වා එකං පුරිසං ආණාපෙසි ගච්ඡ තිස්සං වදහි ඉමං තීසු පාකෙහි පචිත්වා අම්හාකං උපට්ඨාපෙහීති. සො ගන්ත්වා තථා අවොච. සො ආහ සචෙ භො අයං මතකො අස්ස යථා ජානාමි තථා පචිත්වා උපට්ඨහෙය්‍යං පාණාතිපාතංහි නාහං කරොමීති.

සො ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා පුන එකවාරං ගච්ඡාති පෙසෙසි. සො ගන්ත්වා රාජුපට්ඨානං නාම භාරියං මා එවං කරි පුනපි සීලං සක්කා සමාදාතුං පච තාතාති ආහ. අථ නං තිස්සො අවොච භො එකස්මිං නාම අත්තභාවෙ ධුවං එකං මරණං නාහං පාණාතිපාතං කරිස්සාමීති. සො පුනපි රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා තතියම්පි පෙසෙත්වා අසම්පටිච්ඡන්තං පක්කොසාපෙත්වා අත්තනා පුච්ඡි. රඤ්ඤොපි තථෙව පටිවචනං අදාසි.

අථ රාජා පුරිසෙ ආණාපෙසි. අයං රඤ්ඤො ආණං කොපෙති ගච්ඡථ තස්ස ආඝාතනගණ්ඩිකායං ඨපෙත්වා සීසං ඡින්දථාති රහො ච පන තෙසං සඤ්ඤමදාසි ඉමං සන්තජ්ජියමානං නෙත්වා සීසමස්ස ආඝාතන

ගණ්ඨිකායං ඨපෙත්වා ආගන්ත්වා මය්හං ආරොචෙථාති. තෙ තං ආඝාතන ගණ්ඨිකායං නිපජ්ජාපෙත්වා තමස්ස කුක්කුටං හත්ථෙසු ඨපයිංසු. සො තං හදයෙ ඨපෙත්වා අහං තාත මම ජීවිතං තුය්හං දෙමි තව ජීවිතං අහං ගණ්හාමි ත්වං නිබ්භයො ගච්ඡාති විස්සජ්ජෙසි. කුක්කුටො පක්ඛෙ පප්ඵොටෙත්වා ආකාසෙන ගන්ත්වා වටරුක්ඛෙ නිලීයි. තස්ස කුක්කුටස්ස අභයදින්නට්ඨානං කුක්කුටගිරිනාම ජාතං.

රාජා තං පවත්තිං සුත්වා අමච්චපුත්තං පක්කොසාපෙත්වා සබ්බාභරණෙහි අලඞ්කරිත්වා ආහ තාත මයා ත්වං එතදත්ථමෙව වීමංසිතො මය්හං තිත්තිරමංසං ඛාදිතුකාමස්ස තීණි සංවච්ඡරානි අතික්කන්තානි සක්ඛිස්සසි මෙ තිකොටිපරිසුද්ධං කත්වා උපට්ඨාපෙතුන්ති. එතං නාම දෙව මය්හං කම්මන්ති නික්ඛමිත්වා ද්වාරන්තරෙ ඨිතො එකං පුරිසං පාතොව තයො තිත්තිරෙ ගහෙත්වා පවිසන්තං දිස්වා ද්වෙ කහාපණෙ දත්වා තිත්තිරෙ ආදාය පරිසොධෙත්වා ජීරකාදීහි වාසෙත්වා අඞ්ගාරෙසු සුපක්කෙ පචිත්වා රඤ්ඤො උපට්ඨාපෙසි.

රාජා මහාතලෙ නිසින්නපල්ලඞ්කෙ නිසින්නො එකං ගහෙත්වා ථොකං ඡින්දිත්වා මුඛෙ පක්ඛිපි තාවදෙවස්ස සත්තරසහරණීසහස්සානි ඵරිත්වා අට්ඨාසි. තස්මිං සමයෙ භික්ඛුසඞ්ඝං සරිත්වා මාදිසො නාම පථවිස්සරො රාජා තිත්තිරමංසං ඛාදිතුකාමො තීණි සංවච්ඡරානි න ලභි අප්පමාණො භික්ඛුසඞ්ඝො කුතො ලභිස්සතීති මුඛෙ පක්ඛිත්තඛණ්ඩං භූමියං ඡඩ්ඩෙසි. අමච්චපුත්තො ජන්නුකෙහි පතිත්වා මුඛෙන ගණ්හි. රාජා අපෙහි තාත ජානාමහං තව නිද්දොසභාවං ඉමිනා නාම කාරණෙන මයා එතං ඡඩ්ඩිතන්ති කථෙත්වා සෙසකං තථෙව සඞ්ගොපෙත්වා ඨපෙහීති ආහ. පුනදිවසෙ රාජකුලූපකො ථෙරො පිණ්ඩාය පාවිසි.

අමච්චපුත්තො තං දිස්වා පත්තං ගහෙත්වා රාජගෙහෙ පවෙසෙසි. අඤ්ඤතරොපි වුඩ්ඪපබ්බජිතො ථෙරස්ස පච්ඡාසමණො විය හුත්වා අනුබන්ධන්තො පාවිසි. ථෙරො රඤ්ඤො පක්කොසාපිතභික්ඛු භවිස්සතීති පමජ්ජි. අමච්චපුත්තොපි ථෙරස්ස උපට්ඨාකො භවිස්සතීති පමාදං ආපජ්ජි. තෙසං නිසීදාපෙත්වා යාගුං අදංසු. යාගුයා පීතාය රාජා තිත්තිරෙ උපනෙසි. ථෙරොපි එකං ගණ්හි. ඉතරොපි එකං ගණ්හි. රාජා අනුභාගො අත්ථි අනාපුච්ඡිත්වා ඛාදිතුං න යුත්තන්ති මහාථෙරං ආපුච්ඡි. ථෙරො හත්ථං පිධෙසි. මහල්ලකත්ථෙරො සම්පටිච්ඡි.

රාජා අනත්තමනො හුත්වා කතභත්තකිච්චං ථෙරං පත්තං ආදාය අනුගච්ඡන්තො ආහ භන්තෙ ˙කුලගෙහං ආගච්ඡන්තෙහි උග්ගහිතවත්තං භික්ඛුං ගහෙත්වා ආගන්තුං වට්ටතීති. ථෙරො තස්මිං ඛණෙ අඤ්ඤාසි න එස රඤ්ඤො පක්කොසාපිතොති පුනදිවසෙ උපට්ඨාකසාමණෙරං ගහෙත්වා පාවිසි. රාජා තදාපි යාගුයා පීතාය තිත්තිරෙ උපනාමෙසි. ථෙරො එකං අග්ගහෙසි. සාමණෙරො අඞ්ගුලිං චාලෙත්වා මජ්ඣෙ ඡින්දාපෙත්වා එකකොට්ඨාසමෙව අග්ගහෙසි. රාජා තං කොට්ඨාසං මහාථෙරස්ස උපට්ඨපෙසි. මහාථෙරො හත්ථං පිදහි. සාමණෙරොපි පිදහි.

රාජා අවිදූරෙ නිසීදිත්වා ඛණ්ඩාඛණ්ඩං ඡින්දිත්වා ඛාදන්තො උග්ගහිතවන්තෙ නිස්සාය දිගඩ්ඪත්තිනතිරං ඛාදිතුං ලභිම්හාති ආහ. තස්ස මංසෙ ඛාදිතමත්තෙයෙව කාරණන්ති පුඤ්ඡිත්වා නික්ඛමි. තතො මුඛං වික්ඛාලෙත්වා සාමණෙරං උපසඞ්කමිත්වා පසන්නොස්මි තාත අට්ඨ තෙ ධුවභත්තානි දෙමීති ආහ. අහං මහාරාජ උපජ්ඣායස්ස දම්මීති. අපරානි අට්ඨ දෙමීති. තානි අම්හාකං ආචරියස්ස දම්මීති. අපරානි අට්ඨ දෙමීති. තානි සමානුපජ්ඣායානං දම්මීති. අපරානි අට්ඨ දෙමීති. තානි භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දෙමීති. අපරානි අට්ඨ දෙමීති සාමණෙරො අධිවාසෙසි. එවං තං පටිග්ගහණමත්තං ජානන්තො අනුප්පන්නඤ්චෙව ලාභං උප්පාදෙති. උප්පන්නඤ්ච ථාවරං කරොති. ඉදං පටිග්ගහණෙ පමාණං නාම. ඉදමත්ථි යං භොජනං භුඤ්ජිස්සාමීති පන පච්චවෙක්ඛිතපරිභොගභාවෙයෙව පරිභොගප්පමාණං නාම. තං ඉධ අධිප්පෙතං. තෙනෙව **පටිසඞ්ඛා යොනිසො**ති ආදිමාහ. ඉතරම්පි පන වට්ටතියෙව.

සීහසෙය්යන්ති එත්ථ කාමභොගිසෙය්යා පෙතසෙය්යා සීහසෙය්යා තථාගතසෙය්යාති චතස්සො සෙය්යා. තත්ථ "යෙභුය්යෙන භික්ඛවෙ කාමභොගී සත්තා වාමෙන පස්සෙන සයන්තී"ති අයං කාමභොගිසෙය්යා. තෙසු හි යෙභුය්යෙන දක්ඛිණපස්සෙන සයානො නාම නත්ථි. "යෙභුය්යෙන භික්ඛවෙ පෙතා උත්තානා සයන්තී"ති අයං පෙතසෙය්යා. පෙතා හි අප්පමංසලොහිතත්තා අට්ඨිසඞ්ඝාටජටිතා එකෙන පස්සෙන සයිතුං න සක්කොන්ති. උත්තානාව සයන්ති. "යෙභුය්යෙන භික්ඛවෙ සීහො මිගරාජා නඞ්ගුට්ඨං අන්තරසත්ථිම්හි අනුපක්ඛිපිත්වා දක්ඛිණෙන පස්සෙන සයතී"ති අයං සීහසෙය්යා. තෙජුස්සදත්තා හි සීහො මිගරාජා ද්වෙපි පුරිමපාදෙ එකස්මිං පච්ඡිමපාදෙ එකස්මිං ඨානෙ ඨපෙත්වා නඞ්ගුට්ඨං අන්තරසත්ථිම්හි පක්ඛිපිත්වා පුරිමපාදපච්ඡිමපාදනඞ්ගුට්ඨානං ඨිතොකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා ද්වින්නං පුරිමපාදානං මත්ථකෙ සීසං ඨපෙත්වා සයති. දිවසම්පි සයිත්වා පබුජ්ඣමානො න උත්‍රසන්තො පබුජ්ඣති සීසං උක්ඛිපිත්වා පුරිමපාදාදීනං ඨිතොකාසං සල්ලක්ඛෙති. සචෙ කිඤ්චි ඨානං විජහිත්වා ඨිතං හොති නයිදං තුය්හං ජාතියා ච සූරභාවස්ස ච අනුරූපන්ති අනත්තමනො හුත්වා පුන තත්ථෙව සයති න ගොචරාය පක්කමති, අවිජහිත්වා ඨිතෙ පන තුය්හං ජාතියා ච සූරභාවස්ස ච අනුරූපමිදන්ති හට්ඨතුට්ඨො උට්ඨාය සීහවිජම්භිතං විජම්භිත්වා කෙසරභාරං විධුනිත්වා තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදිත්වා ගොචරාය පක්කමති. චතුත්ථජ්ඣානසෙය්යා පන තථාගතසෙය්යාති වුච්චති. තාසු ඉධ සීහසෙය්යා ආගතා. අයං හි තෙජුස්සදඉරියාපථත්තා උත්තමසෙය්යා නාම. **පාදෙ පාද**න්ති දක්ඛිණපාදෙ වාමපාදං. **අච්චාධායා**ති අතිආධාය ඊසකං අතික්කම්ම ඨපෙත්වා. ගොප්ඵකෙන හි ගොප්ඵකෙ ජාණුනා වා ජාණුම්හි සඞ්ඝට්ටියමානෙ අභිණ්හං වෙදනා උප්පජ්ජති. චිත්තං එකග්ගං න හොති. සෙය්යා අඵාසු හොති. යථා පන න සඞ්ඝට්ටෙති එවං අතික්කම්ම ඨපිතෙ වෙදනා නුප්පජ්ජති චිත්තං එකග්ගං හොති සෙය්යා ඵාසු හොති. තස්මා එවං සෙය්යං කප්පෙති.

සතො සම්පජානොති කථං නිද්දායන්තො සතො සම්පජානො හොතීති. සතිසම්පජඤ්ඤස්ස අප්පහානෙන. අයං හි දිවසඤ්චෙව සකලයාමඤ්ච ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙත්වා පඨමයාමාවසානෙ චඞ්කමා ඔරුය්හ පාදෙ ධොවන්තොපි මූලකම්මට්ඨානං අවිජහන්තොව ධොවති. තං අවිජහන්තොව ද්වාරං විවරති මඤ්චෙ ච නිසීදති අවිජහන්තොව නිද්දං ඔක්කමති. පබුජ්ඣන්තො පන ගහෙත්වාව පබුජ්ඣති එවං නිද්දං ඔක්කමන්තොපි සතො සම්පජානො හොති. එතං පනත්ථං ඤාණධාතුකන්ති න රොචයිංසු. වුත්තනයෙන පනෙස චිත්තං පරිසොධෙත්වා පඨමයාමාවසානෙ උපාදින්නකං සරීරං නිද්දාය සමස්සාසෙස්සාමීති චඞ්කමා ඔරුය්හ මූලකම්මට්ඨානං අවිජහන්තොව පාදෙ ධොවති ද්වාරං විවරති. මඤ්චෙ පන නිසීදිත්වා මූලකම්මට්ඨානං අප්පහාය ඛන්ධාව ඛන්ධෙසු ධාතුයොව ධාතූසු පටිහඤ්ඤන්තීති සෙනාසනං පච්චවෙක්ඛන්තො කමෙන නිද්දං ඔක්කමති. පබුජ්ඣන්තො පන මූලකම්මට්ඨානං ගහෙත්වාව පබුජ්ඣති. එවං නිද්දං ඔක්කමන්තොපි සතො සම්පජානො නාම හොතීති වෙදිතබ්බො. ඉමස්මිං සුත්තෙ තිවඩ්ඪිකා පුබ්බභාගවිපස්සනාව කථිතා. එත්තකෙනෙව පන ඔසානං අනාපජ්ජිත්වා තානෙව ඉන්ද්‍රියබලබොජ්ඣඞ්ගානි සමොධානෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා භික්ඛු අරහත්තං පාපුණාතීති. එවං යාව අරහත්තා දෙසනා කථෙතබ්බා.

34. 8. 3.

තතියෙ-**කුම්මොති** අට්ඨිකුම්මො. **කච්ඡපොති** තස්සෙව වෙවචනං. **අනුනදීතීරෙති** නදියා අනුතීරෙ. **ගොචරපසුතොති** සචෙ කිඤ්චි ඵලාඵලං ලභිස්සාමි ඛාදිස්සාමීති ගොචරත්ථාය පසුතො උස්සුක්කො තන්නිබන්ධො. **සමොදහිත්වාති** සමුග්ගෙ විය පක්ඛිපිත්වා. **සඞ්කසායතීති** අච්ඡති. **සමොදහන්ති** සමොදහන්තො ඨපෙන්තො. ඉදං වුත්තං හොති-යථා කුම්මො අඞ්ගානි සකෙ කපාලෙ සමොදහන්තො සිගාලස්ස ඔතාරං න දෙති. න ච තං සිගාලො පසහති. එවං භික්ඛු අත්තනො **මනොවිතක්කෙ** සකෙ ආරම්මණකපාලෙ සමොදහන්තො කිලෙසමාරස්ස ඔතාරං න දෙති. න ච තං මාරො පසහති. **අනිස්සිතොති** තණ්හාදිට්ඨිනිස්සයෙහි අනිස්සිතො. **අඤ්ඤමහෙඨයානොති** අඤ්ඤං කඤ්චි පුග්ගලං අවිහෙඨෙන්තො. **පරිනිබ්බුතොති** කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතො. **න උපවදෙය්‍ය කඤ්චීති** අඤ්ඤං කඤ්චි පුග්ගලං සීලවිපත්තියා වා ආචාරවිපත්තියා වා අත්තානං උක්කංසෙතුකාමතාය වා පරං වම්භෙතුකාමතාය වා න උපවදෙය්‍ය. අඤ්ඤදත්ථු පඤ්ච ධම්මෙ අජ්ඣත්තං උපට්ඨපෙත්වා කාලෙන වක්ඛාමි නො අකාලෙන. භූතෙන වක්ඛාමි නො අභූතෙන. සණ්හෙන වක්ඛාමි නො ඵරුසෙන. අත්ථසංහිතෙන වක්ඛාමි නො අනත්ථසංහිතෙන. මෙත්තචිත්තො වක්ඛාමි නො දොසන්තරොති එවං උල්ලපනසභාවසණ්ඨිතෙනෙව චිත්තෙන විහරති.

34. 3. 4.

චතුත්ථෙ-අද්දසාති ගඞ්ගාතීරෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො අද්දස. උය්හමානන්ති චතුරස්සං තච්ඡෙත්වා පබ්බතන්තරෙ ඨපිතං වාතාතපෙන සුපරිසුක්ඛං පාවුස්සකෙ මෙඝෙ වස්සන්තෙ උදකෙන උප්ලවිත්වා අනුපුබ්බෙන ගඞ්ගාය නදියා සොතෙ පතිතං තෙන සොතෙන උය්හමානං. භික්ඛූ ආමන්තෙසීති ඉමිනා දාරුක්ඛන්ධෙන සදිසං කත්වා මම සාසනෙ සද්ධාපබ්බජිතකුලපුත්තං දස්සෙස්සාමීති ධම්මං දෙසෙතුකාමතාය ආමන්තෙසි. අමුං මහන්තං දාරුක්ඛන්ධං ගඞ්ගාය නදියා සොතෙන උය්හමානන්ති ඉදං පන අට්ඨදොසවිමුත්තත්තා සොතපටිපන්නස්ස දාරුක්ඛන්ධස්ස අපරෙ සමුද්දපත්තියා අන්තරායකරෙ අට්ඨ දොසෙ දස්සෙතුං ආරභි. තත්‍රස්ස එවං අට්ඨදොසවිමුත්තතා වෙදිතබ්බා.

එකො හි ගඞ්ගාය නදියා අවිදූරෙ පබ්බතතලෙ ජාතො නානාවල්ලීහි පලිවෙඨිතො පණ්ඩුපලාසතං ආපජ්ජිත්වා උපචිකාදීහි ඛජ්ජමානො තස්මිංයෙව ඨානෙ අපණ්ණත්තිකභාවං ගච්ඡති. අයං දාරුක්ඛන්ධො ගඞ්ගං ඔතරිත්වා වඞ්කට්ඨානෙසු විලාසමානො සාගරං පත්වා මණිවණ්ණෙ ඌමිපිට්ඨෙ සොභිතුං න ලභති.

අපරො ගඞ්ගාතීරෙ බහිමූලො අන්තොසාඛො හුත්වා ජාතො අයං කිඤ්චාපි කාලෙනකාලං ඔලම්බිනීහි සාඛාහි උදකං ඵුසති. බහිමූලත්තා පන ගඞ්ගං ඔතරිත්වා වඞ්කට්ඨානෙසු විලාසමානො සාගරං පත්වා මණිවණ්ණෙ ඌමිපිට්ඨෙ සොභිතුං න ලභති.

අපරො මජ්ඣෙ ගඞ්ගාය ජාතො දළ්හමූලෙන පන සුප්පතිට්ඨිතො බහිද්ධා වස්ස ගතා වඞ්කසාඛා නානාවල්ලීහි ආබද්ධා අයම්පි දළ්හමූලත්තා බහිද්ධා වල්ලීහි ආබද්ධත්තා ච ගඞ්ගං ඔතරිත්වා-පෙ-සොභිතුං න ලභති.

අපරො පතිතට්ඨානෙයෙව වාලිකාය ඔත්ථතො පූතිභාවං ආපජ්ජති -පෙ-අයම්පි ගඞ්ගං ඔතරිත්වා-පෙ-න ලභති.

අපරො ද්වින්නං පාසාණානං අන්තරෙ ජාතත්තා සුනිබද්ධො විය නිච්චලො ඨිතො ආගතාගතං උදකං භින්දා ඵාලෙති. අයං පාසාණන්තරෙ සුට්ඨු පතිට්ඨිතත්තා ගඞ්ගං ඔතරිත්වා-පෙ-න ලභති.

අපරො අබ්භොකාසට්ඨානෙ නභං පූරෙත්වා වල්ලීහි ආබද්ධො ඨිතො එකං ද්වෙ සංවච්ඡරෙ අතික්කමිත්වා ආගතෙ මහොඝෙ සකිං වා ද්වික්ඛත්තුං වා තෙමෙති. අයම්පි නභං පූරෙත්වා ඨිතත්තායෙව එකස්ස වා ද්වින්නං වා සංවච්ඡරානං අච්චයෙන සකිං වා ද්වික්ඛත්තුං වා තෙමිතත්තා ච ගඞ්ගං ඔතරිත්වා-පෙ-න ලභති.

අපරොපි මජ්ඣෙ ගඞ්ගාය දීපකෙ ජාතො මුදුක්ඛන්ධසාඛො ඔඝෙ ආගතෙ අනුසොතං නිපජ්ජිත්වා උදකෙ ගතෙ සීසං උක්ඛිපිත්වා නච්චන්තො විය තිට්ඨති. යස්සත්ථාය සාගරො ගඞ්ගං එවං විය වදති

හොති ගඞ්ගෙ ත්වං මයං චන්දනසාරසළලසාරාදීනි නාම දාරූනි ආහරසි. දාරුක්ඛන්ධං පන න ආහරසීති. සුලභො එස දෙව පුනවාරෙ ජානිස්සාමීති. පුනවාරෙ තම්බවණ්ණෙ උදකොඝෙන ආලිඞ්ගමානා විය ආගච්ඡති සොපි තථෙව අනුසොතං නිපජ්ජිත්වා උදකෙ ගතෙ සීසං උක්ඛිපිත්වා නච්චන්තො විය තිට්ඨති. අයං අත්තනො මුදුතාය ගඞ්ගං ඔතරිත්වා-පෙ-න ලභති.

අපරෙ ගඞ්ගාය නදියා තිරියං පතිතො වාලිකාය ඔත්ථරිතො අන්තරසෙතු විය බහුන්නං පච්චයො ජාතො. උභොසු තීරෙසු වෙළුනළ කරඤ්ජකකුධාදයො උපලවිත්වා තත්ථෙව ලග්ගන්ති. තථා නානාවිධා ගච්ජා වුය්හමානා භින්නමුසලභින්නසුප්පඅහිකුක්කුරහත්ථිඅස්සාදිකුණපානිපි තත්ථෙව ලග්ගන්ති. මහාගඞ්ගාපි තං ආසජ්ජ භිජ්ජිත්වා ද්විධා ගච්ඡති මච්ඡකච්ඡපකුම්භිලමකරාදයොපි තත්ථෙව වාසං කප්පෙන්ති අයම්පි තිරියං පතිත්වා මහාජනස්ස පච්චයත්ථකනභාවෙන ගඞ්ගං ඔතරිත්වා චණ්ඩකට්ඨානෙසු විලාසමානො සාගරං පත්වා මණිවණ්ණෙ ඌම්මිපිට්ඨෙ සොභිතුං න ලභති.

ඉති භගවා ඉමෙහි අට්ඨහි දොසෙහි විමුත්තත්තා සොතපටිපන්නස්ස දාරුක්ඛන්ධස්ස අපරෙ සමුද්දපත්තියා අන්තරායකරෙ අට්ඨ දොසෙ දස්සෙතුං **අමුං මහන්තං දාරුක්ඛන්ධං ගඞ්ගාය නදියා සොතෙන වුය්හමානන්ති** ආදිමාහ.

තත්ථ- **න ථලෙ උස්සදිස්සතීති** ථලං නාභිරූහිස්සති. **න මනුස්සගාහො ගහෙස්සතීති** මහාවනායං දාරුක්ඛන්ධොති දිස්වා උළුම්පෙන තරමානා ගන්ත්වා ගොපාණසිආදීනං අත්ථාය මනුස්සා න ගණ්හිස්සන්ති. **න අමනුස්සගාහො ගහෙස්සතීති** මහග්ඝො අයං චන්දනසාරො විමානද්වාරෙ නං ඨපෙස්සාමාති මඤ්ඤමානා න අමනුස්සා ගණ්හිස්සන්ති.

එවමෙව ඛො ති එත්ථ සද්ධිං බාහිරෙහි අට්ඨහි දොසෙහි එවං ඔපම්මසංසන්දනං වෙදිතබ්බං. ගඞ්ගාය දූරෙ පබ්බතතලෙ ජාතො තත්ථෙව උපචිකාදීහි ඛජ්ජමානො අපණ්ණත්තිකභාවං ගතදාරුක්ඛන්ධො විය හි නත්ථි දින්නන්ති ආදිකාය මිච්ඡාදිට්ඨියා සමන්නාගතො පුග්ගලො වෙදිතබ්බො. අයං හි සාසනස්ස දූරීභූතත්තා අරියමග්ගං ඔරුය්හ සමාධිකූලෙ තිසිතො නිබ්බාණසාගරං පාපුණිතුං න සක්කොති.

ගඞ්ගාතීරෙ බහිමූලො අන්තොසාඛො හුත්වා ජාතො විය අජ්ඣත්ත ගිහිබන්ධනො සමණකුටුම්බිකපුග්ගලො දට්ඨබ්බො. අයං හි චිත්තං නාමෙතං අනිබන්ධං සමණොම්හීති වදන්තොව ගිහී හොති ගිහීම්හීති වදන්තොව සමණො හොති. කො ජානිස්සති. කිං භවිස්සාමීති. මහල්ලකකාලෙ පබ්බජන්තොපි ගිහිබන්ධනං න විස්සජ්ජෙති. මහල්ලකපබ්බජිතානඤ්ච සම්පත්ති නාම නත්ථි. තස්ස සචෙ චීවරං පාපුණාති. අන්තච්ඡින්නකං වා ජිණ්ණදුබ්බණ්ණං වා පාපුණාති. සෙනාසනම්පි

විහාරපච්චන්තෙ පණ්ණසාලා වා මණ්ඩපකො වා පාපුණාති. පිණ්ඩාය චරන්තෙනාපි පුත්තනත්තකානං දාරකානං පච්ඡතො චරිතබ්බං හොති. පරියන්තෙ නිසීදිතබ්බං හොති. තෙන සො දුක්ඛී දුම්මනො අස්සූනි මුඤ්චන්තො අත්ථි මෙ කුලසන්තකං ධනං කප්පති නු ඛො තං ඛාදන්තෙන ජීවිතුන්ති චින්තෙත්වා එකං විනයධරං පුච්ඡි කිං භන්තෙ ආචරිය අත්තනො සන්තකං විචාරෙත්වා ඛාදිතුං කප්පති න කප්පතීති. නත්ථෙත්ථ දොසො වට්ටතෙතන්ති. සො අත්තනො භජමානකෙ කතිපයෙ දුබ්බචෙ දුරාචාරෙ භික්ඛූ ගහෙත්වා සායණ්හසමයෙ අන්තොගාමං ගන්ත්වා ගාමමජ්ඣෙ ඨිතො ගාමිකෙ පක්කොසාපෙත්වා අම්හාකං පයොගතො උට්ඨිතං අයං කස්ස දෙථාති ආහ. භන්තෙ තුම්හෙ පබ්බජිතා මයං කස්ස දස්සාමාති. කිං පබ්බජිතානං අත්තනො සන්තකං න වට්ටතීති කුද්දාලපිටකං ගාහාපෙත්වා ඛෙත්තමරියාදබන්ධනාදීනි කරෙන්තො නානප්පකාරං පුබ්බණ්ණාපරණ්ණඤ්චෙව ඵලාඵලෙච සඞ්ගණ්හිත්වා හෙමන්තගිම්හවස්සානෙසු යං යං ඉච්ඡති තං තං පචාපෙත්වා ඛාදන්තො සමණකුටුම්බිකො හුත්වා ජීවති. කෙවලමස්ස පඤ්චචූළකෙන දාරකෙන සද්ධිං පාදපරිකාච එකා නත්ථි. අයං පුග්ගලො කිඤ්චාපි ඔලම්බතීහි සාඛාහි උදකං ඵුසමානො අන්තොසාඛො රුක්ඛො විය චෙතියඞ්ගණබොධියඞ්ගණාදීසු භික්ඛූනං කායසාමග්ගිං දෙති. ගිහිබන්ධනස්ස පන අච්ඡින්නත්තාය බහිමූලත්තා අරියමග්ගං ඔතරිත්වා සමාධිකුල්ලෙ නිසීදිත්වා නිබ්බානසාගරං පාපුණිතුං න සක්කොති.

ගඞ්ගාය මජ්ඣෙ ජාතො බහිද්ධා වල්ලීහි ආබද්ධවඞ්කසාඛො විය සඞ්ඝසන්තකං නිස්සාය ජීවමානො භින්නාජීවපුග්ගලො දට්ඨබ්බො. එකච්චො ගිහිබන්ධනං පහාය පබ්බජන්තොපි සාරුප්පට්ඨානෙ පබ්බජ්ජං න ලභති පබ්බජ්ජාහි නාමෙසා පටිසන්ධිග්ගහණසදිසා යථා මනුස්සා යත්ථ පටිසන්ධිං ගණ්හන්ති තෙසංයෙව කුලානං ආචාරං සික්ඛන්ති. එවං භික්ඛූපි යෙසං සන්තිකෙ පබ්බජති තෙසංයෙව ආචාරං ගණ්හාති. තස්මා එකච්චො අසාරුප්පට්ඨානෙ පබ්බජිත්වා ඔවාදානුසාසනීඋද්දෙසපරිපුච්ඡාදීහි පරිබාහිරෙ හුත්වා පාතොව මුණ්ඩකටං ගහෙත්වා උදකතිත්ථං ගච්ඡති. ආචරියුපජ්ඣායානං භත්තත්ථාය බන්ධෙ පත්තං කත්වා භත්තසාලං ගච්ඡති. දුබ්බචසාමණෙරෙහි සද්ධිං නානාකීළං කීළති. ආරාමිකදාරකෙහි සංසට්ඨො විහරති. සො දහරභික්ඛුකාලෙ අත්තනො අනුරූපෙහි දහරභික්ඛූහි චෙව ආරාමිකෙහි ච සද්ධිං සඞ්ඝභොගං පත්වා අයං කිණ්ණාස වෙහි අනුකරණකෙසු සන්තිකා පටිග්ගහිතසඞ්ඝභොගො තුම්හෙ සඞ්ඝස්ස ඉදඤ්චිදඤ්ච න දෙථ. න හි තුම්හාකං පවත්තිං සුත්වා රාජා වා රාජමහාමත්තා වා අත්තමනා භවිස්සන්ති. එත්දති ඉදඤ්චිදඤ්ච කරොථාති කුද්දාලපිටකානි ගාහාපෙත්වා ගෙට්ඨාතලාකමාතිකාසු කත්තබ්බකිච්චානි කරිත්වා බහුං පුබ්බණ්ණාපරණ්ණං විහාරං පවෙසෙත්වා ආගතෙහි අත්තනො උපකාරභාවං සඞ්ඝස්ස ආරොචාපෙති. සඞ්ඝො අයං දහරො බහූපකාරො ඉමස්ස සතං වා විසතං වා දෙථාති දාපෙති ඉති සො

ඉතොවිතොව සබ්බසන්තානෙන වඩ්ඪෙන්තො බහිද්ධා එකවීසතිවිධාහි අනෙසනාහි බද්ධො අරියමග්ගං ඔතරිත්වා සමාධිකුල්ලෙ නිසින්නො නිබ්බාණසාගරං පාපුණිතුං න සක්කොති.

පතිතට්ඨානෙයෙව වාලිකාය ඔතරිත්වා පූතිභාවං ආපාදිතරුක්ඛො විය ආලසියමග්ගසො වෙදිතබ්බො. එවරූපං හි පුග්ගලං ආමිසචක්ඛුං පච්චයලොලං විස්සට්ඨආචරිඋපජ්ඣායවත්තං උද්දෙසපරිපුච්ඡායොනිසොමනසිකාරවජ්ජිතං සන්ධාය පඤ්ච නීවරණානි අත්ථතො එවං වදන්ති. හො සාසස සන්තිකං ගච්ඡාමාති. අථ ථිනමිද්ධං උට්ඨාය එවමාහ. කිං න පස්සථ එසො අසුකවිහාරවාසී කුසීතපුග්ගලො අසුකං නාම ගාමං ගන්ත්වා යාගුමත්තෙ යාගුං පූවමත්තෙ පූවං භත්තමත්තෙ භත්තං අජ්ඣොහරිත්වා විහාරං ආගම්ම විස්සට්ඨසබ්බවත්තො උද්දෙසාදිවිරහිතො මඤ්චං උපගච්ඡන්තො මය්හං ඔකාසං කරෙතීති. තතො කාමච්ඡන්දනීවරණං උට්ඨායාහ. තාව ඔකාසෙ කතෙ මය්හං කතොව හොති ඉදානෙව නිද්දායිත්වා කිලෙසානුරත්තොව පබුජ්ඣිත්වා කාමවිතක්කං විතක්කෙස්සතීති. තතො ව්‍යාපාදනීවරණං උට්ඨායාහ. තුම්හාකං ඔකාසෙ කතෙ මය්හං කතොව හොති. ඉදානෙව නිද්දායිත්වා වුට්ඨිතො වත්තපටිවත්තං කාරෙහිති වුච්චමානො හො ඉමෙ අත්තනො කම්මං අකත්වා අම්හෙසු ව්‍යාවටාති නානප්පකාරං ඵරුසවචනං වදන්තො අක්ඛීනි නීහරිත්වා විචරිස්සතීති. තතො උද්ධච්චනීවරණං උට්ඨායාහ. තුම්හාකං ඔකාසෙ කතෙ මය්හං කතොව හොති. කුසීතො නාම වාතාහතො අග්ගික්ඛන්ධො විය උද්ධතො හොතීති. අථ කුක්කුච්චනීවරණං උට්ඨායාහ. තුම්හාකං ඔකාසෙ කතෙ මය්හං කතොව හොති. කුසීතො නාම කුක්කුච්චපකතො හොති අකප්පියෙ කප්පියසඤ්ඤං කප්පියෙ ච අකප්පියසඤ්ඤං උප්පාදෙතීති. අථ විචිකිච්ඡා උට්ඨායාහ. තුම්හාකං ඔකාසෙ කතෙ මය්හං කතොව හොති. එවරූපො හි අට්ඨසු ඨානෙසු මහාවිචිකිච්ඡං උප්පාදෙතීති. එවං ආලසියමග්ගසං පඤ්ච නීවරණානි චණ්ඩසුනඛාදයො විය සිඛාවජ්ජිතං ජරග්ගවං අජ්ඣොත්ථරිත්වා ගණ්හන්ති. සොපි අරියමග්ගසොතං ඔතරිත්වා සමාධිකුල්ලෙ නිසින්නො නිබ්බාණසාගරං පාපුණිතුං න සක්කොති

ඵීතානං පාසාණානං අන්තරෙ නිබාතමූලාකාරෙන ඨිතරුක්ඛො විය දිට්ඨිං උප්පාදෙත්වා ඨිතො දිට්ඨිගතිකො වෙදිතබ්බො. සො හි අරූපභවෙ රූපං අත්ථි. අසඤ්ඤීභවෙ චිත්තං පවත්තති බහුචිත්තක්ඛණිකො ලොකුත්තරමග්ගො අනුසයො චිත්තවිප්පයුත්තො තදෙව සත්තා සන්ධාවන්ති සංසරන්තීති වදන්තො අරිට්ඨො විය කණ්ටකසාමණෙරො විය ච විචරති. පිසුණාවාචාවො පන හොති. උපජ්ඣායාදයො සද්ධිවිහාරිකාදීහි භින්දන්තො විචරති. සොපි අරියමග්ගසොතං ඔතරිත්වා සමාධිකුල්ලෙ නිසින්නො නිබ්බාණසාගරං පාපුණිතුං න සක්කොති.

අථෙකාකාලෙ තනං පූරෙත්වා වල්ලීහි ආබද්ධො සීතො එකං චෙ සංවච්ඡරෙ අතික්කමිත්වා ආගතෙ මෙඝෙ සකිංවා විකබිතුං වා තෙ එකරුක්ඛො විය මහල්ලකකාලෙ පබ්බජිත්වා අච්චන්ත වසමානො චෙව දුල්ලභසඞ්ඝදස්සනො දුල්ලභධම්මස්සවණො ච පුග්ගලො වෙදිතබ්බො. එකච්චොහි බුද්ධකාලෙ පබ්බජිතො කතිපාහෙගත පච්චන්ත උපසම්පදං ලභිත්වා පඤ්චවස්සකාලෙ පාතිමොක්ඛං පගුණං කත්වා දසවස්සිකකාලෙ විනයධරථෙරස්ස සන්තිකෙ විනයකථාකාලෙ මරිචං වා හරීතකඛණ්ඩං වා මුඛෙ ඨපෙත්වා විජනෙන මුඛං පිධාය නිද්දායන්තො නිසීදිත්වා ලෙසකප්පෙන කතවිනයො නාම හුත්වා පත්තචීවරං ආදාය පච්චන්තං ගච්ඡති. තත්‍ර තං මනුස්සා සක්කරිත්වා භික්ඛුදස්සනස්ස දුල්ලභතාය ඉධෙව භන්තෙ වසථාති විහාරං කාරෙත්වා පුප්ඵූපගඵලූපගරුක්ඛෙ රොපෙත්වා තත්ථ වාසෙන්ති. අථ මහාවිහාර අදිසා විහාරා බහුස්සුතා භික්ඛූ ජනපදෙ විපස්සනාදීනි කත්වා ආගමිස්සාමාති තත්ථ ගච්ඡන්ති. සො තෙ දිස්වා තුට්ඨහට්ඨො වත්තපටිවත්තං කත්වා පුන දිවසෙ ආදාය භික්ඛාචාරගාමං පවිසිත්වා අසුකො ථෙරො සුත්තන්තිකො අසුකො ආභිධම්මිකො අසුකො විනයධරො අසුකො තෙපිටකො එවරූපෙ ථෙරෙ කදා ලභිස්සථ ධම්මස්සවණං කාරෙථාති වදති. උපාසකා ධම්මස්සවණං කාරෙස්සාමාති විහාරමග්ගං සොධෙත්වා සප්පිතෙලාදීනි ආදාය මහාථෙරං උපසඞ්කමිත්වා භන්තෙ ධම්මස්සවණං කාරෙස්සාම ධම්මකථිකානං වීචාරෙථාති වත්වා පුනදිවසෙ ආගන්ත්වා ධම්මං සුණන්ති. නෙවාසිකත්ථෙරො ආගන්තුකානං පත්තචීවරානි පටිසාමෙන්තො අන්තොගබ්භෙයෙව දිවසභාගං වීතිනාමෙති. දිවාකථිකො උට්ඨිතෙ පදභාණකො ඝටෙන උදකං වමෙන්තො විය පදභාණං භණිත්වා උට්ඨිතො තම්පි සො න ජනාති. රත්තිකථිකො සාගරං බොධෙන්තො විය රත්තිං කථෙත්වා උට්ඨිතො තම්පි සො න ජානාති. පච්චූසකථිකො කථෙත්වා උට්ඨාසි තම්පි සො නජානාති. පාතොව පන උට්ඨාය මුඛං ධොවිත්වා ථෙරානං පත්තචීවරානි උපනාමෙත්වා භික්ඛාචාරං උපගච්ඡන්තො මහාථෙරං ආහ. භන්තෙ දිවාකථිකො කතරං ජාතකං නාම කථෙසි. පදභාණකො කතරං සුත්තං නාම භණි. රත්තිකථිකො කතරං ධම්මකථං නාම කථෙසි. පච්චූසකථිකො කිං ජාතකං නාම කථෙසි. ඛන්ධා නාම කති. ධාතුයො නාම කති. ආයතනා නාම කතීති. එවරූපො එකං චෙ සංවච්ඡරානි අතික්කමිත්වා භික්ඛුදස්සනඤ්චෙව ධම්මස්සවණඤ්ච ලභන්තොපි මෙඝෙ ආගතෙ උදකෙන තෙමිතසදිසො හොති. සො එවං සඞ්ඝදස්සනතො ච ධම්මස්සවණතො ච පටික්කම්ම දූරෙ වසන්තො අරියමග්ගං ඔතරිත්වා සම්මාඛිකුලෙල නිසීතෙනතා නිබ්බාණසාගරං පාපුණිතුං න සක්කොති.

මජ්ඣෙ ගඞ්ගාය දීපකෙ ජාතො මුදුරුක්ඛො විය මධුරසරභාණක පුග්ගලො වෙදිතබ්බො. සො හි අභිසම්බුද්ධානි අනභිසම්බුද්ධානි වෙස්සන්තරාදීනි ජාතකානි උග්ගණ්හිත්වා දුල්ලභභික්ඛුදස්සනං පච්චන්තං ගන්ත්වා තත්ථ ධම්මකථාය පසාදිතහදයෙන ජනෙන උපට්ඨියමානො අත්තානං

උද්දිස්ස තතෙ සම්පන්නපුප්ඵඵලරුක්ඛෙ නන්දනවනාභිරාමෙ විහාරෙ වසති. අථස්ස භාරහාරා භික්ඛූ තං පවත්තිං සුත්වා අසුකො කිර එවං උපට්ඨාකෙසු පටිබද්ධචිත්තො විහරති පණ්ඩිතො භික්ඛු පටිබලො බුද්ධවචනං වා උග්ගණ්හිතුං කම්මට්ඨානං වා මනසිකාතුං ආනෙත්වා නෙන සද්ධිං අසුකථෙරස්ස සන්තිකෙ ධම්මං උග්ගණ්හිස්සාම අසුකථෙරස්ස සන්තිකෙ කම්මට්ඨානන්ති තත්ථ ගච්ඡන්ති. සො තෙසං වත්තං කත්වා සායණ්හසමයං විහාරචාරිකං නික්ඛන්තෙහි තෙහි ඉමං ආවුසො චෙතියං තයා කාරිතන්ති පුට්ඨො ආම භන්තෙති වදති. අයං බොධි අයං මණ්ඩපො ඉදං උපොසථාගාරං එසා අග්ගිසාලා අයං චඞ්කමො තයා කාරිතො ඉමෙ රුක්ඛෙ රොපාපෙත්වා තයා නන්දනවනාභිරාමො විහාරො කාරිතොති. ආම භන්තෙති. සො සායං ථෙරුපට්ඨානං ගන්ත්වා වන්දිත්වා පුච්ඡති කස්මා භන්තෙ ආගතත්ථාති. ආවුසො තං ආදාය ගන්ත්වා අසුකථෙරස්ස සන්තිකෙ ධම්මං උග්ගණ්හිත්වා අසුකථෙරස්ස සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං අසුකස්මිං නාම අරඤ්ඤෙ සමග්ගා සමණධම්මං කරිස්සාමාති ඉමිනා කාරණෙන ආගතම්හාති. සාධු භන්තෙ තුම්හෙ නාම මය්හං අත්ථාය ආගතා අහම්පි චිරනිවාසෙන ඉධ උක්කණ්ඨිතො ගච්ඡාමි පත්තචීවරං ගණ්හාමි භන්තෙති. ආවුසො සාමණෙරදහරා මග්ග කිලන්තා අජ්ජ වසිත්වා සෙව පච්ඡාභත්තං ගමිස්සාමාති. සාධු භන්තෙති පුන දිවසෙ තෙහි සද්ධිං පිණ්ඩාය පවිසති. ගාමවාසිනො අම්හාකං අය්‍යො බහු ආගන්තුකෙ භික්ඛූ ගහෙත්වා ආගතොති ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා යාගුං පායෙත්වා සුඛං නිසින්නාව ධම්මකථං සුත්වා භත්තං දදන්ති. ථෙරා ත්වං ආවුසො අනුමොදනං කත්වා නික්ඛම මයං උදකඵාසුකට්ඨානෙ භත්තකිච්චං කරිස්සාමාති නික්ඛමන්ති. ගාමවාසිනො අනුමොදනං සුත්වා පුච්ඡන්ති. කුතො භන්තෙ ථෙරා ආගතාති. එතෙ අම්හාකං ආචරියුපජ්ඣායා සමානුපජ්ඣායා සන්දිට්ඨසම්භත්තාති. කස්මා ආගතාති. මං ගහෙත්වා ගන්තුකාමතායාති. තුම්හෙ පන ගන්තුකාමාති. ආම ආවුසොති. කිං වදෙථ භන්තෙ අම්හෙහි තස්ස උපොසථාගාරං කාරිතං තස්ස භොජනසාලා තස්ස අග්ගිසාලාදයො කාරිතා. මඞ්ගලාමඞ්ගලෙසු කස්ස සන්තිකං ගමිස්සාමාති. මහාඋපාසිකායොපි තත්ථෙව නිසීදිත්වා අස්සූනි පවත්තෙන්ති. දහරො තුම්හෙසු එවං දුක්ඛිතෙසු අහං ගන්ත්වා කිං කරිස්සාමි ථෙරෙ උය්‍යොජෙස්සාමීති විහාරං ගච්ඡති. ථෙරාපි කතභත්තකිච්චා පත්තචීවරානිපි ගහෙත්වා නිසින්නා තං දිස්වාව කිං ආවුසො චිරායසි දිවා හොති ගච්ඡාමාති ආහංසු. ආම භන්තෙ තුම්හෙ පුබ්බතො අසුකගෙහස්ස ඉට්ඨකාමූලං නීතසණ්ඨානෙනෙව සීතං අසුකගෙහාදීනං චිත්තකම්මමූලාදීනි අජ්ජ ගතස්සාපි මෙ චිත්තවික්ඛෙපො භවිස්සති තුම්හෙ පුරතො ගන්ත්වා අසුකවිහාරෙ චීවරධොවනරජනාදීනි කරොථ. අහං තත්ථ පාපුණිස්සාමීති. තෙ තස්ස ඔසක්කිතුකාමතං ඤත්වා ත්වං පච්ඡා ආගච්ඡෙය්‍යාසීති පක්කමන්ති. සො ථෙරෙ අනුගන්ත්වා නිවත්තෙන්තො විහාරමෙව ආගන්ත්වා භොජනසාලාදීනි ඔලොකෙන්තො විහාරං රමණෙය්‍යකං දිස්වා චින්තෙති සාධු

වත්තමිති න ගතො සචෙ ගමිස්සං කොචිදෙව ධම්මකථිකො ආගන්ත්වා සබ්බෙසං මතං භින්දිත්වා විහාරං අත්තනො සන්තකං කරෙය්‍ය. අථ මයා පච්ඡා ආගන්ත්වා තස්ස පච්ඡතො ලද්ධපිණ්ඩං භුඤ්ජන්තෙන චරිතබ්බං භවිස්සතීති. සො අපරෙන සමයෙන සුණාති තෙ කිර භික්ඛූ ගතට්ඨානෙ එකනිකායද්වෙනිකායඑකපිටකද්වෙපිටකාදිවසෙන බුද්ධවචනං උග්ගණ්හිත්වා අට්ඨකථාචරියා ජාතා විනයධරා ජාතා, සතපරිවාරාපි සහස්සපරිවාරාපි චරන්ති. යෙ පනෙත්ථ සමණධම්මං කාතුං ගතා තෙ සචෙතනා වායමන්තා සොතාපන්නා ජාතා සකදාගාමිනො අනාගාමිනො අරහන්තා ජාතා මහාසක්කාරෙන පරිනිබ්බුතාති. සො චින්තෙති සචෙ අහං අගමිස්සං මය්හම්පෙසා සම්පත්ති අභවිස්ස ඉමිං පනට්ඨානං මුඤ්චිතුං අසක්කොන්තො අතිවිය පරිහීනම්හීති. අයං පුග්ගලො අත්තනො මුදුතාය තං ඨානං අමුඤ්චන්තො අරියමග්ගං ඔතරිත්වා සමාධිකුල්ලෙ නිසීදන්තො නිබ්බාණසාගරං පාපුණිතුං න සක්කොති.

ගඞ්ගාය නදියා තිරියං පතිත්වා වාලිකාය ඔත්ථතභාවෙන අන්තර සෙතු විය හුත්වා බහුන්නං පච්චයො ජාතරුක්ඛො විය රට්ඨවිනීත මහා අරියවංසවණ්ණූපමාදිපටිපදාසු අඤ්ඤතරං පටිපදං උග්ගහෙත්වා ඨිතො ඔලීනවුත්තිකො පුග්ගලො වෙදිතබ්බො. සො හි තං පටිපත්තිනිස්සිතං ධම්මං උග්ගහෙත්වා පකතියා මඤ්ජුස්සරො චිත්තලපබ්බතාදිසදිසං මහන්තං ඨානං ගන්ත්වා චෙතියඞ්ගණවත්තාදීනි කරොති. අථ නං ධම්මස්සවණත්ථං පත්තා ආගන්තුකදහරා ධම්මං කථෙථාති වදන්ති සො සම්මා උග්ගහිතං ධම්මං පටිපදං දීපෙත්වා කථෙති. අථස්ස පංසුකූලිකපිණ්ඩපාතිකාදයො සබ්බෙ ථෙරනවමජ්ඣිමා භික්ඛූ අහො සප්පුරිසොති අත්තමනා භවන්ති සො කස්සචි නිදානමත්තං කස්සචි උපඩ්ඪගාථං කස්සචි ගාථං උපදහන්තො අයපට්ටකෙන ආබන්ධන්තො විය දහරසාමණෙරෙ සඞ්ගණ්හිත්වා මහාථෙරං උපසඞ්කමිත්වා භන්තෙ අයං පන පොරාණකවිහාරො අත්ථි එත්ථ කොචි තත්‍රුප්පාදොති පුච්ඡති. ථෙරො කිං වදෙසි ආවුසො චතුවීසති කරීසසහස්සානි තත්‍රුප්පාදොති. භන්තෙ තුම්හෙ එවං වදෙථ උද්ධනෙ පන අග්ගිපි න ජලතීති. ආවුසො මිහා විහාරවාසීහි ලද්ධං නාම එවමෙව නස්සති න කොචි පට්ඨපෙතීති. භන්තෙ පොරාණකරාජූහි දින්නං ඛීණාසවෙහි පටිග්ගහිතං කස්මා එවං නාසෙන්තීති. ආවුසො තාදිසෙන ධම්මකථිකෙන සක්කා භවෙය්‍ය ලද්ධුන්ති. භන්තෙ මා එවං වදෙථ අම්හෙ පටිපත්තිදීපකධම්මකථිකා නාම තුම්හෙ මං සඞ්ඝකුට්ටුම්බිකො විහාරුපට්ඨාකොති මඤ්ඤමානා කාතුකාමාති කිං තුම්හෙ ආවුසො අකප්පියම්පි තං තුම්හාදිසෙහි පන කථිතෙ අම්හාකං උපපජ්ජෙය්‍යාති. තෙනහි භන්තෙ ආරාමිකෙසු ආගතෙසු අම්හාකං භාරං කරොථ එකං කප්පියචාරං කථෙස්සාමීති. සො පුනෙකාව ගන්ත්වා සන්නිපාතවෙලායං ඨත්වා ආරාමිකෙසු ආගතෙසු උපාසකා අසුකඛෙත්තෙන භාගො කුහිං අසුකඛෙත්තෙන කහාපණං කුහින්ති ආදීනි වත්වා අඤ්ඤස්ස හත්ථා ගහෙත්වා අඤ්ඤස්ස දාපෙති.

එවං අනුක්කමෙන තං තං පටිසෙධෙන්තා තස්ස තස්ස දෙන්තා තථා අකාසි යථා යාගුහත්ථා පූවහත්ථා භත්තහත්ථා තෙල මධුඵාණිත කරණ්ඩකාදිහත්ථා ච අත්තනොව සන්තිකං ආගච්ඡන්ති සකලවිහාරෙ එකකොලාහලො හොති. පෙසලා භික්ඛූ නිබ්බිජ්ජ අපක්කමන්ති. සොපි ආචරියඋපජ්ඣායෙහි අනත්ථිකානං බහූනං දුබ්බචපුග්ගලානං උපජ්ඣං දෙන්තො විහාරං පූරෙති. ආගන්තුකා භික්ඛූ විහාරචාරෙ ඨත්වාව විහාරෙ කෙ වසන්තීති පුච්ඡිත්වා එවරූපා නාම භික්ඛූති සුත්වා බාහිරෙනෙව පක්කමන්ති. අයං පුග්ගලො සාසනෙ තිරියං නිපන්නතාය මහාජනස්ස පච්චයභාවං උපගතො අරියමග්ගං ඔතරිත්වා සමාධිකුල්ලෙ නිසීනො නිබ්බාණසාගරං පාපුණිතුං න සක්කොති.

භගවන්තං එතදවොචාති නිබ්බාණපබ්භාරන්ති පදෙන ඔසාපිතං ධම්මදෙසනං සුත්වා අනුසන්ධිකුසලතාය එතං කිං නුඛො භණෙනාති ආදිවචනං අවොච. තථාගතොපිහි ඉමිස්සං පරිසතිං නිසින්නො අනුසන්ධිකුසලො භික්ඛු අත්ථි සො මං පඤ්හං පුච්ඡිස්සතීති තස්සෙව ඔකාසකරණත්ථං ඉමස්මිං ඨානෙ දෙසනං නිට්ඨපෙසි.

ඉදති ඔරිමං තීරන්ති ආදිනා නයෙන වුත්තෙසු අජ්ඣත්තිකායතනාදීසු එවං උපගමනානුපගමනාදීනි වෙදිතබ්බානි. මය්හං චක්ඛු පසන්නං අහං අප්පමත්තකම්පි රූපාරම්මණං පටිවිජ්ඣිතුං සක්කොමීති එතං නිස්සාය චක්ඛුං අස්සාදෙන්තොපි තිමිරකචාකාදීහි උපහතප්පසාදො අමනාපං මය්හං චක්ඛු මහන්තම්පි රූපාරම්මණං විභාවෙතුං න සක්කොමීති දොමනස්සං ආපජ්ජන්තොපි චක්ඛායතනං උපගච්ඡති නාම. අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තාති තිණ්ණං ලක්ඛණානං වසෙන විපස්සන්තො පන න උපගච්ඡති නාම. සොතාදීසුපි එසෙව නයො. මනායතනෙ පන මනාපං වත මෙ මනො කිඤ්චි චින්තෙන්තො අග්ගහෙත්වා සබ්බං දක්ඛිණතොව ගණ්හාතීති වා මනෙන මෙ චින්තිතචින්තිතස්ස අලාභො නාම නත්ථීති වා එවං අස්සාදෙන්තොපි දුච්චින්තිතචින්තිතස්ස මෙ මනො අපදක්ඛිණග්ගාහීති එවං දොමනස්සං උප්පාදෙන්තොපි මනායතනං උපගච්ඡති නාම. ඉමෙසු පන රූපෙ රාගං අතිවෙසී පටිඝං උප්පාදෙන්තො රූපායතනං උපගච්ඡති නාම. සද්දායතනාදීසුපි එසෙව නයො. නන්දීරාගස්සෙතං අධිවචනන්ති යථා හි මජ්ඣෙ සංසීදිත්වා ථලං පත්තදාරුක්ඛන්ධං ඝණ්ඩුලමාලිකා පිදහති සො පුන සීසං උක්ඛිපිතුං න සක්කොති එවං නන්දීරාගෙන ආබද්ධො පුග්ගලො චතූසු අපායෙසු පතිතො මහාදුක්ඛෙන පීළියති. සො අනෙකෙහිපි වස්සසහස්සෙහි පුන සීසං උක්ඛිපිතුං න සක්කොති. තෙන වුත්තං– නන්දීරාගස්සෙතං අධිවචනන්ති.

අස්මිමානස්සෙතං අධිවචනන්ති. යථාහි ථලෙ ආරූළ්හො දාරුක්ඛන්ධො හෙට්ඨා ගබ්භොදකෙන උපරි වස්සෙන තෙමෙන්තො අනුක්කමෙන සෙවාලපරියොනද්ධො පාසාණො නුඛො එස ඛාණු ඛොති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති. එවමෙව අස්මිමානෙන උන්නතො

පුග්ගලො පංසුකූලිකවණ්ණෙන පංසුකූලිකො හොති ධම්මකථිකවණ්ණෙන ධම්මකථිකො ගන්ථකාරකවණ්ණෙන ගන්ථකාරකො වෙජ්ජවණ්ණෙන වෙජ්ජො පිසුණවණ්ණෙන පිසුණො. සො නානප්පකාරං අනෙසනං ආපජ්ජන්තො තාහි තාහි ආපත්තීහි සම්පලිවෙඨිතො අන්තො තුච්ඡො අයං අබ්භන්තරෙ කිඤ්චි සීලං උදකං නත්ථීති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති. තෙන වුත්තං– අස්මිමානස්සෙතං අධිවචනන්ති.

පඤ්චන්නෙතං කාමගුණානං අධිවචනන්ති යථා හි ආවට්ටෙ පතිතදාරුක්ඛන්ධො අනෙකායෙව පාසාණාදීසු ආඝාතසම්බාහගතො භිජ්ජිත්වා චුණ්ණවිචුණ්ණො හොති එවං පඤ්චකාමගුණාවට්ටෙ පතිතපුග්ගලො චතූසු අපායෙසු කම්මකාරණඛුප්පිපාසාදිදුක්ඛෙහි ආඝාතසම්බාහගතො දීඝරත්තං චුණ්ණවිචුණ්ණතං ආපජ්ජති. තෙන වුත්තං– පඤ්චන්නෙතං කාමගුණානං අධිවචනන්ති.

දුස්සීලොති නිස්සීලො. **පාපධම්මොති** ලාමකධම්මො. **අසුචීති** න සුචි. **සඞ්කස්සරසමාචාරොති** ඉමස්ස මඤ්ඤෙ ඉමස්ස මඤ්ඤෙ ඉදං කම්මන්ති එවං පරෙහි සඞ්කාය සරිතබ්බසමාචාරො. සඞ්කාය වා පරෙසං සමාචාරං සරතීතිපි සඞ්කස්සරසමාචාරො. තස්ස හි ද්වෙ තයො ජනෙ කථෙන්තෙ දිස්වා මම දොසං මඤ්ඤෙ කථෙන්තීති තෙසං සමාචාරං සඞ්කාය සරති ධාවතීතිපි සඞ්කස්සරසමාචාරො. **සමණපටිඤ්ඤොති** සලාකග්ගහණාදීසු කිත්තකා විහාරෙ සමණාති ගණනාය ආරද්ධාය අහම්පි සමණො අහම්පි සමණොති පටිඤ්ඤං දෙති. සලාකග්ගහණාදීනි කරෙති. **බ්‍රහ්මචාරිපටිඤ්ඤොති** උපොසථපවාරණාදීසු අහම්පි බ්‍රහ්මචාරීති පටිඤ්ඤාය නාති කම්මානි පවිසති. **අන්තොපූතීති** වක්කහදයාදීසු අපූතිකස්සපි ගුණානං පූතිභාවෙන අන්තොපූති. **අවස්සුතොති** රාගෙන තින්තො. **කසම්බුජාතොති** රාගාදීහි කිලෙසෙහි කචවරජාතො.

එකද්වෙවාති ගොගණං ගඞ්ගාතීරාභිමුඛං කත්වා පරිසපරියන්තෙ ඨිතො ආදිතො පට්ඨාය යාවපරියොසානා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා සත්ථා ඔරිමතීරාදීනං අනුපගච්ඡනතාදිවසෙන සක්කා පටිපත්තිං පූරෙතුන්ති වදති යදි එවං පූරෙතුං සක්කා අහං පබ්බජිත්වා පූරෙස්සාමීති චින්තෙත්වා එතං අහං භන්තෙති ආදිවචනං අවොච. **වච්ඡගිද්ධිනියොති** වච්ඡෙසු සසෙනහා එතෙහි තීරං පහාරෙන්තෙහි වච්ඡකසොකෙන සයමෙව ගමිස්සන්තීති. **නිය්‍යාතෙස්සෙවාති** නිය්‍යාතෙහි යෙව. ගාවීසු හි අනිය්‍යාතිතාසු ගොසාමිකා ආගන්ත්වා එකා ගාවී න දිස්සති එකො ගොණො එකො වච්ඡකො න දිස්සතීති තුය්හං පිට්ඨිතො විචරිස්සන්ති. ඉති තෙ අඵාසුකං භවිස්සති පබ්බජ්ජාව නාමෙසා සඉණස්ස න රුහති අනණස්සෙව රුහති අනනුවජ්ජා ච විඤ්ඤූනං බුද්ධාදීහි ච සංවණ්ණිතානි දස්සෙන්තො නං එවමාහ. **නිය්‍යාතාති** නිය්‍යාතිතා. **ඉමස්මිං** සුත්තෙ වට්ටවිවට්ටං කථිතං.

84. 8. 5.

පඤ්චමෙ — **කිම්බිලායන්ති** කිම්බිලනාමකෙ නගරෙ. **සඞ්කිලිට්ඨන්ති** පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය අසඞ්කිලිට්ඨා නාම ආපත්ති නත්ථි. එවරූපා සඞ්කිලිට්ඨා ආපත්ති. **උට්ඨානං පඤ්ඤායතීති** පරිවාසමානත්ත අබ්භානෙහි වුට්ඨානං දිස්සතීති.

84. 8. 6.

ඡට්ඨෙ — **නවං සන්ථාගාරන්ති** අධුනා කාරිතං සන්ථාගාරං එකා මහාසාලාති අත්ථො. උය්‍යොගකාලාදීසු රාජානො තත්ථ ඨත්වා එත්තකා පුරතො ගච්ඡන්තු එත්තකා පච්ඡා එත්තකා උභොහි පස්සෙහි එත්තකා හත්ථිං අභිරූහන්තු එත්තකා අස්සෙ එත්තකා රථෙසු තිට්ඨන්තූති එවං සබ්බං කරොන්ති මරියාදං බන්ධන්ති. තස්මා තං ඨානං සන්ථාගාරන්ති වුච්චති. උය්‍යොගට්ඨානතො ච ආගන්ත්වා යාව ගෙහෙසු අල්ලගොමයපරිභණ්ඩාදීනි කාරෙන්ති තාව ද්වෙ තීණි දිවසානි තෙ රාජානො තත්ථ සන්ථම්භන්තීතිපි සන්ථාගාරං. තෙසං රාජූනං සහ අත්ථානුසාසනං අගාරන්තිපි සන්ථාගාරං. ගණරාජානො හි තෙ තස්මා උප්පන්නං කිච්චං එකස්සවසෙන න ඡිජ්ජති. සබ්බෙසං ඡන්දොපි ලද්ධුං වට්ටති. තස්මා සබ්බෙ තත්ථ සන්නිපතිත්වා අනුසාසන්ති. තෙන වුත්තං සහ අත්ථානුසාසනං අගාරන්තිපි සන්ථාගාරන්ති. යස්මා පන තෙ තත්ථ සන්නිපතිත්වා ඉමස්මිං කාලෙ කසිතුං වට්ටති ඉමස්මිං කාලෙ වපිතුන්ති එවමාදිනා නයෙන ඝරාවාසෙ කිච්චානි සම්මන්තයන්ති තස්මා ඡිද්දාවච්ඡිද්දං ඝරාවාසං තත්ථ සන්ථරන්තීතිපි සන්ථාගාරං.

අචිරකාරිතං හොතීති ඉට්ඨකකම්මසුධාකම්මචිත්තකම්මාදිවසෙන සුසජ්ජිතං දෙවවිමානං විය අධුනා නිට්ඨාපිතං. **සමණෙන වාති** එත්ථ යස්මා ඝරවත්ථුපරිග්ගහකාලෙයෙව දෙවතා අත්තනො වසනට්ඨානං ගණ්හන්ති තස්මා දෙවෙනවාති අවත්වා සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා කෙනචි වා මනුස්සභූතෙනාති වුත්තං. **යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසූති** සන්ථාගාරං නිට්ඨිතන්ති සුත්වා ගච්ඡාම නං පස්සිස්සාමාති ගන්ත්වා ද්වාරකොට්ඨකතො පට්ඨාය සබ්බං ඔලොකෙත්වා ඉදං සන්ථාගාරං අතිවිය මනොරමං සස්සිරිකං කෙන පඨමං පරිභුත්තං අම්හාකං දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය අස්සාති චින්තෙත්වා අම්හාකං ඤාතිසෙට්ඨස්ස පඨමං දිය්‍යමානෙපි සත්ථුනො අනුච්ඡවිකං දක්ඛිණෙය්‍යවසෙන දිය්‍යමානෙපි සත්ථුනොව අනුච්ඡවිකං තස්මා පඨමං සත්ථාරං පරිභුඤ්ජාපෙස්සාම භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ආගමනං කරිස්සාම භික්ඛුසඞ්ඝෙ ආගතෙ තෙපිටකං බුද්ධවචනං ආගතමෙව භවිස්සති. සත්ථාරං තියාමරත්තිං අම්හාකං ධම්මකථං කථාපෙස්සාම ඉති තීහි රතනෙහි පරිභුත්තං පච්ඡා මයං පරිභුඤ්ජිස්සාම එවං නො දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය භවිස්සතීති සන්නිට්ඨානං කත්වා උපසඞ්කමිංසු. **යෙන නවං සන්ථාගාරං තෙනුපසඞ්කමිංසූති.** තං දිවසං කිර සන්ථාගාරං කිඤ්චාපි රාජකුලානං දස්සනත්ථාය දෙවවිමානං විය සුසජ්ජිතං හොති සුපටි

ජඝිතං බුද්ධානං අරහං පන කත්වා අපඤ්ඤත්තං බුද්ධාහි නාම අරඤ්ඤජ්ඣාසයා අරඤ්ඤාරාමා අන්තොගාමෙ වසෙය්‍යුං වා නොවා තස්මා භගවතො මනං ජානිත්වාව පඤ්ඤපෙස්සාමාති චින්තෙත්වා තෙන භගවන්තං උපසඞ්කමිංසු. ඉදානි පන මනං ලභිත්වා පඤ්ඤපෙතුකාමා යෙන සන්ථාගාරං තෙනුපසඞ්කමිංසු.

සබ්බසන්ථරං සන්ථාගාරං සන්ථරිත්වාති යථා සබ්බමෙව සන්ථතං හොති එවං සන්ථරිත්වා. සබ්බපඨමං තාව ගොමයං නාම සබ්බමඞ්ගලෙසු වට්ටතීති සුධාපරිකම්මකතම්පි භූමිං අල්ලගොමයෙන ඔපුඤ්ජාපෙත්වා පරිසුක්ඛභාවං ඤත්වා යථා අක්කන්තට්ඨානෙ පදං පඤ්ඤායති එවං චතුජ්ජාතියගන්ධෙහි ලිම්පිත්වා උපරි නානාවණ්ණකටසාරකෙ සන්ථරිත්වා තෙසං උපරි මහාපිට්ඨිකකොජවෙ ආදිං කත්වා හත්ථත්ථරඅස්සත්ථර සීහත්ථරව්‍යග්ඝත්ථරචන්දත්ථරසූරියත්ථරචිත්තත්ථරකාදීහි නානා වණ්ණෙහි අත්ථරකෙහි අත්ථරිතබ්බයුත්තං සබ්බොකාසං සන්ථරාපෙසුං. තෙන වුත්තං–සබ්බසන්ථරං සන්ථාගාරං සන්ථරිත්වාති.

ආසනානීති මජ්ඣට්ඨානෙ තාව මඞ්ගලථම්භං නිස්සාය මහාරහං බුද්ධාසනං පඤ්ඤපෙත්වා තත්ථ තත්ථ යං යං මුදුකඤ්ච මනොරමඤ්ච පච්චත්ථරණං තං තං පච්චත්ථරිත්වා උභතො ලොහිතකමනුඤ්ඤ දසසන්තං උපධානං උපදහිත්වා උපරි සුවණ්ණරජතතාරකවිචිත්ත විතානං බන්ධිත්වා ගන්ධදාමපුප්ඵදාමවත්ථදාමාදීහි අලඞ්කරිත්වා සමන්තා ද්වාදසහත්ථෙ ඨානෙ පුප්ඵජාලං කාරෙත්වා තිංසහත්ථමත්තං ඨානං පුප්ඵසාණියා පරික්ඛිපාපෙත්වා පච්ඡිමභිත්තිං නිස්සාය භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පල්ලඞ්කපීඨඅපස්සයපීඨමුණ්ඩපීඨානි පඤ්ඤපෙත්වා උපරි සෙතපච්චත්ථ රණෙහි පත්ථරාපෙත්වාව පාචීනභිත්තිං නිස්සාය අත්තනො මහාපිට්ඨික කොජවෙ පඤ්ඤපෙත්වා හංසලොමාදිපූරිතානි උපධානානි ඨපාපෙසුං. එවං අකිලමමානා සබ්බරත්තිං ධම්මං සුණිස්සාමාති ඉදං සන්ධාය වුත්තං ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වාති.

උදකමණිකන්ති මහාකුච්ඡිකං උදකචාටිං. **පතිට්ඨාපෙත්වාති** එවං භගවා භික්ඛුසඞ්ඝො ච යථාරුචියා හත්ථෙ වා ධොවිස්සන්ති පාදෙ වා මුඛං වා වික්ඛාලෙස්සන්තීති තෙසු තෙසු ඨානෙසු මණිවණ්ණස්ස උදකස්ස පූරෙත්වා වාසත්ථාය නානාපුප්ඵානි චෙව උදකවාසචුණ්ණානි ච පක්ඛිපිත්වා කදලිපණ්ණෙහි පිදහිත්වා පතිට්ඨාපෙසුං. ඉදං සන්ධාය වුත්තං– පතිට්ඨාපෙත්වාති.

තෙලප්පදීපං ආරොපෙත්වාති රජතසුවණ්ණාදිමයදණ්ඩදීපිකාසු යොනකරූපචිලාසරූපකාදීනං හත්ථෙ ඨපිතසුවණ්ණරජතාදිමයාසු කපල්ලිකාසු ච තෙලප්පදීපං පජ්ජාලෙත්වාති අත්ථො.

යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසූති එත්ථ පන තෙ සක්‍යරාජානො න කෙවලං සන්ථාගාරමෙව අථඛො යොජනපථෙ කපිලවත්ථුස්මිං නගර වීථියොපි සම්මජ්ජාපෙත්වා ධජෙ උස්සාපෙත්වා ගෙහද්වාරෙසු පුණ්ණ ඝටෙ කදලියො ච ඨපාපෙත්වා සකලනගරං දීපමාලාදීහි විප්ප

කිණ්ණතාරකං විය කත්වා ඛීරපකෙ දූරකෙ ඛීරං පායෙථ දහරෙ කුමාරෙ ලහුං භොජෙත්වා සයාපෙථ උළාරසද්දං මා කරිත්ථ. අජ්ජ එකරත්තිං සත්ථා අන්තොගාමෙ වසිස්සති. බුද්ධා නාම අප්පසද්දකාමා හොන්තීති භෙරිං චරාපෙත්වා සයං දණ්ඩදීපිකා ආදාය යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමිංසු.

අථ ඛො භගවා නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන යෙන නවං සන්ථාගාරං තෙනුපසඞ්කමීති යස්සදානි භන්තෙ භගවා කාලං මඤ්ඤතීති එවං කිර කාලෙ ආරොචිතෙ භගවා ලාඛාරසතින්තරත්තකොවිළාරපුප්ඵවණ්ණං රත්තදුපට්ටං කත්තරියා පදුමං කන්තෙන්තො විය සංවිධාය තිමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙන්තො නිවාසෙත්වා සුවණ්ණපාමඞ්ගෙන පදුමකලාපං පරික්ඛිපන්තො විය විජ්ජුලතාසස්සිරිකං කායබන්ධනං බන්ධිත්වා රත්තකම්බලෙන රජතකූටං පරියොනන්ධන්තො විය රතනසතුබ්බෙධෙ සුවණ්ණග්ඝිකෙ පවාළජාලං ඛිපමානො විය සුවණ්ණචෙතියෙ රත්තකම්බලකඤ්චුකං පටිමුඤ්චන්තො විය ගච්ඡන්තං පුණ්ණචන්දං රත්තවලාහකෙන පටිච්ඡාදයමානො විය කඤ්චනපබ්බතමත්ථකෙ සුපක්කලාඛාරසං පරිසිඤ්චන්තො විය චිත්තකූටපබ්බතමත්ථකං විජ්ජුලතාය පරික්ඛිපන්තො විය ච සචක්කවාළසිනෙරුයුගන්ධරං මහාපථවිං චාලෙත්වා ගහිතං නිග්‍රොධපල්ලවසමානරත්තවරපංසුකූලං පාරුපිත්වා ගන්ධකුටිද්වාරතො නික්ඛමි. කඤ්චනගුහාතො සීහො විය උදයපබ්බතමත්ථකා පුණ්ණචන්දො විය ච නික්ඛමිත්වා පන ගන්ධකුටිපමුඛෙ අට්ඨාසි. අථස්ස කායතො මෙඝමුඛෙහි විජ්ජුකලාපා විය රස්මියො නික්ඛමිත්වා සුවණ්ණරසධාරාපරිසෙකපිඤ්ජරපත්තපුප්ඵඵලවිටපෙ විය ආරාමරුක්ඛෙ කරිංසු. තාවදෙව අත්තනො පත්තචීවරමාදාය මහාභික්ඛුසඞ්ඝො භගවන්තං පරිවාරෙසි.

තෙ පන පරිවාරෙත්වා ඨිතා භික්ඛූ එවරූපා අහෙසුං. අප්පිච්ඡා සන්තුට්ඨා පවිවිත්තා අසංසට්ඨා ආරද්ධවීරියා වත්තාරො වචනක්ඛමා චොදකා පාපගරහිනො සීලසම්පන්නා සමාධිසම්පන්නා පඤ්ඤාසම්පන්නා විමුත්තිවිමුත්තිඤාණදස්සනසම්පන්නා තෙහි පරිවාරිතො භගවා රත්තකම්බලපරික්ඛිත්තො විය සුවණ්ණක්ඛන්ධො රත්තපදුමසණ්ඩමජ්ඣගතා විය සුවණ්ණනාවා පවාළවෙදිකාපරික්ඛිත්තො විය සුවණ්ණපාසාදො විරොචිත්ථ. සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානාදයො මහාථෙරා පන මෙඝවණ්ණං පංසුකූලං පාරුපිත්වා මණිවම්මවම්මිතා විය මහානාගා පරිවාරයිංසු වන්තදොසා භින්නකිලෙසා විජටිතජටා ඡින්නබන්ධනා කුලෙ වා ගණෙ වා අලග්ගා.

ඉති භගවා සයං වීතරාගො වීතරාගෙහි වීතදොසො වීතදොසෙහි වීතමොහො වීතමොහෙහි නිත්තණ්හො නිත්තණ්හෙහි නික්කිලෙසො නික්කිලෙසෙහි සයං බුද්ධො බහුස්සුතබුද්ධෙහි පරිවාරිතො පත්තපරිවාරං විය කෙසරං කෙසරපරිවාරිතා විය කණ්ණිකා අට්ඨනාග

සහස්සපරිවාරිතො විය ඡද්දන්තො නාගරාජා නවුතිහංසසහස්ස පරිවාරිතො විය ධතරට්ඨො හංසරාජා සෙනඞ්ගපරිවාරිතො විය චක්කවත්තිරාජා මරුගණපරිවාරිතො විය සක්කො දෙවරාජා බ්‍රහ්මගණපරිවාරිතොවිය හාරිතමහාබ්‍රහ්මා තාරාගණපරිවාරිතොවිය පුණ්ණචන්දො අසමෙන බුද්ධවෙසෙන අපරිමාණෙන බුද්ධවිලාසෙන කපිලවත්ථුගාමිනං මග්ගං පටිපජ්ජි.

අථස්ස පුරත්ථිමකායතො සුවණ්ණවණ්ණා රංසි උට්ඨහිත්වා අසීතිහත්ථං ඨානං අග්ගහෙසි. පච්ඡිමකායතො දක්ඛිණහත්ථතො වාමහත්ථතො සුවණ්ණරංසි උට්ඨහිත්වා අසීතිහත්ථට්ඨානං අග්ගහෙසි. උපරි කෙසන්තතො පට්ඨාය සබ්බකෙසාවට්ටෙහි මොරගීවවණ්ණා රස්මි උට්ඨහිත්වා ගගනතලෙ අසීතිහත්ථට්ඨානං අග්ගහෙසි. හෙට්ඨා පාදතලෙහි පවාලවණ්ණා රස්මි උට්ඨහිත්වා ඝන පඨවිං අසීතිහත්ථට්ඨානං අග්ගහෙසි. එවං සමන්තා අසීතිහත්ථට්ඨානං ඡබ්බණ්ණා බුද්ධරස්මියො විජ්ජොතමානා විප්ඵන්දමානා කඤ්චනදණ්ඩදීපිකාහි නිච්ඡරිත්වා ආකාසං පක්ඛන්දජාලා විය චාතුද්දීපිකමහාමෙඝතො නික්ඛන්ත විජ්ජුලතාවිය විධාවිංසු. සබ්බදිසාභාගා සුවණ්ණචම්පකපුප්ඵෙහි විකිරියමානා විය සුවණ්ණඝටතො නික්ඛන්තසුවණ්ණරසධාරාහි සිඤ්චමානාවිය පසාරිතසුවණ්ණපටපරික්ඛිත්තා විය වෙරම්භවාතසමුද්ධත කිංසුකකණිකාරපුප්ඵචුණ්ණසමොකිණ්ණාවිය විප්පභාසිංසු.

භගවතොපි අසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනපපභාද්වත්තිංසවරලක්ඛණසමුජ්ජල සරීරං සමුග්ගතතාරකං විය ගගනතලං විකසිතමිව පදුමවනං සබ්බපාලිඵුල්ලොවිය යොජනසතිකො පාරිච්ඡත්තකො පටිපාටියා ඨපිතානං ද්වත්තිංසචන්දානං ද්වත්තිංසසූරියානං ද්වත්තිංසචක්කවත්තීනං ද්වත්තිංසදෙවරාජානං ද්වත්තිංසමහාබ්‍රහ්මානං සිරියා සිරිං අභිභවමානං විය විරොචිත්ථ. යථා තං දසහි පාරමීහි දසහි උපපාරමීහි දසහි පරමත්ථපාරමීහි සම්මදෙව පූරිතාහි සමතිංසපාරමිතාහි අලඞ්කතං කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසංඛෙය්‍යානි දින්නදානං රක්ඛිතසීලං කතකල්‍යාණධම්මං එකස්මිං අත්තභාවෙ ඔතරිත්වා විපාකං දාතුං ඨානං අලභමානං සම්බාධපත්තං අහොසි. නාවාසහස්සභණ්ඩං එකං නාවං ආරොපනකාලො විය පඤ්චවීසතියා ගඞ්ගානං ඔඝස්ස සංභිජ්ජමුඛද්වාරෙ එකතො රාසිභූතකාලොවිය අහොසි.

ඉමාය බුද්ධසිරියා ඔභාසමානස්සාපි භගවතො පුරතො අනෙකානි දණ්ඩදීපිකසහස්සානි උක්ඛිපිංසු. තථා පච්ඡතො. වාමපස්සෙ දක්ඛිණපස්සෙ ජාතිකුසුමචම්පකවනමල්ලිකා රත්තුප්පලනීලුප්පලබකුලසින්ධුවාරපුප්ඵානි චෙව නීලපීතාදිවණ්ණසුගන්ධචුණ්ණානි ච චාතුද්දීපිකමෙඝවිස්සට්ඨාඋදකවුට්ඨියොවිය විප්පකිරිංසු. පඤ්චඞ්ගිකතුරියනිග්ඝොසා චෙව බුද්ධධම්මසඞ්ඝගුණපටිසංයුත්තා ථුතිඝොසා ච සබ්බදිසා පූරයිංසු.

දෙවමනුස්ස නාගසුපණ්ණගන්ධබ්බයක්ඛාදීනං අක්ඛීනි අමතපානං විය ලභිංසු. ඉමස්මිං පන ඨානෙ ඨත්වා පදසතෙන පදසහස්සෙන ගමනවණ්ණං වත්තුං වට්ටති. තත්‍රිදං මුඛමත්තං.

එවං සබ්බඞ්ගසම්පන්නො කම්පයන්තො වසුන්ධරං,
අහෙඨයන්තො පාණානි යාති ලොකවිනායකො.

දක්ඛිණං පඨමං පාදං උද්ධරන්තො නරාසභො,
ගච්ඡන්තො සිරිසම්පන්නො සොභති දිපදුත්තමො.

ගච්ඡතො බුද්ධසෙට්ඨස්ස හෙට්ඨාපාදතලංමුදු,
සමං සම්ඵුසතෙ භූමිං රජසානුපලිප්පති.

නින්නට්ඨානං උන්නමති ගච්ඡන්තෙ ලොකනායකෙ,
උන්නතඤ්ච සමං හොති පඨවීච අචෙතනා.

පාසාණාසක්ඛරා චෙව කඨලා ඛාණුකණ්ටකා,
සබ්බෙ මග්ගං විවජ්ජන්ති ගච්ඡන්තෙ ලොකනායකෙ.

නාතිදූරෙ උද්ධරති නාච්චාසන්නෙව නික්ඛිපං,
අඝට්ටයන්තො නියාති උභොජානුච ගොප්ඵකෙ.

නාතිසීඝං පක්කමති සම්පන්නචරණො මුනි,
නචාපි සනිකං යාති ගච්ඡමානො සමාහිතො.

උද්ධං අධොච තිරියඤ්ච දිසඤ්ච විදිසං තථා,
නපෙක්ඛමානො සො යාති යුගමත්තංච පෙක්ඛති.

නාගවික්කන්තචාරො සො ගමනෙ සොභතෙ ජිනො,
චාරුං ගච්ඡති ලොකග්ගො හාසයන්තො සදෙවකෙ.

උළුරාජාව සොභන්තො චාතුචාරීව කෙසරී,
තොසයන්තො බහූසත්තෙ පුරං සෙට්ඨං උපාගමි.

වණ්ණකාලො නාම කිරෙස එවං විධෙසු කාලෙසු බුද්ධස්ස සරීරවණ්ණෙ වා ගුණවණ්ණෙ වා ධම්මකථිකස්ස ථාමොයෙව පමාණං චුණ්ණිකපදෙහිවා ගාථාබන්ධෙනෙහිවා යත්තකං සක්කොති තත්තකං වත්තබ්බං දුක්කථිතන්ති න වත්තබ්බං. අප්පමාණවණ්ණාහි බුද්ධා. තෙසං බුද්ධාපි අනවසෙසතො වණ්ණං වත්තුං අසමත්ථා පගෙව ඉතරා පජාති.

ඉමිනාපි සිරිවිලාසෙන අලඞ්කතපටියත්තං සක්‍යරාජපුරං පවිසිත්වා භගවා පසන්නචිත්තෙන ජනෙන ගන්ධධූප වාසචුණ්ණාදීහි පූජියමානො සන්ථාගාරං පාවිසි. තෙන වුත්තං–අථඛො භගවා නිවාසෙත්වා පත්තචීවර මාදාය සද්ධිං භික්ඛු සඞ්ඝෙන යෙන නවං සන්ථාගාරං තෙනුපසඞ්කමීති. **භගවන්තංයෙව පුරක්ඛත්වාති** භගවන්තං පුරතො කත්වා. තත්‍ර භගවා භික්ඛූනඤ්ච උපාසකානඤ්ච මජ්ඣෙ නිසින්නො ගන්ධොදකෙන නහාපෙත්වා දුකූලචුම්බටකෙන නීවොදකං කත්වා ජාතිහිඞ්ගුලකෙන මජ්ජිත්වා රත්තකම්බලපළිවෙඨිතා පීඨෙ ඨපිතරත්තසුවණ්ණඝන පටිමාවිය අතිවිරොචිත්ථ. අයං පනෙත්ථ පොරාණානං වණ්ණභණනමග්ගො.

ගන්ත්වාන මණ්ඩලමාලං නාගවික්කන්තචාරණො,
ඔභාසයන්තො ලොකග්ගො නිසීදි වරමාසනෙ.

තහිං නිසින්නො නරදම්මසාරථී
දෙවාතිදෙවො සතපුඤ්ඤලක්ඛණො,
බුද්ධාසනෙ මජ්ඣගතො විරොචති
සුවණ්ණනෙක්ඛං විය පණ්ඩුකම්බලෙ.

නෙක්ඛං ජම්බුනදස්සෙව නික්ඛිත්තං පණ්ඩුකම්බලෙ,
විරොචති වීතමලො මණිවෙරොචනො යථා.

මහාසාලොව සම්ඵුල්ලො නෙරුරාජාව ලඞ්කතො,
සුවණ්ණ යූපසංකාසො පදුමො කොකාසකො යථා.

ජලන්තො දීපරුක්ඛොව පබ්බතග්ගෙ යථා සිඛී,
දෙවානං පාරිච්ඡත්තොව සබ්බඵුල්ලො විරොචථාති.

කාපිලවත්ථවෙ සක්‍යෙ බහුදෙවරත්තිං ධම්මියා කථායාති එත්ථ ධම්මකථා නාම සන්ථාගාරඅනුමොදනපටිසංයුත්තා පකිණ්ණකකථා වෙදිතබ්බා. තදා හි භගවා ආකාසගඞ්ගං ඔතාරෙන්තොවිය පථවොජං ආකඩ්ඪෙන්තොවිය මහාජම්බුරුක්ඛං මත්ථකෙ ගහෙත්වා චාලෙන්තො විය යොජනිකමධුගණ්ඩං චක්කයන්තෙන පීළෙත්වා මධුපානං පායෙන්තොවිය කපිලවත්ථුවාසීනං සක්‍යානං හිතසුඛාවහං පකිණ්ණකං කථෙසි. ආවාසදානං නාමෙතං මහාරාජා මහන්තං තුම්හාකං ආවාසො මයා පරිභුත්තො භික්ඛුසඞ්ඝෙනච පරිභුත්තො මයාච භික්ඛුසඞ්ඝෙන ච පරිභුත්තෙ පන ධම්මරතනෙන පරිභුත්තොයෙව හොතීති තීහි රතනෙහි පරිභුත්තොනාම හොති. ආවාසදානස්මිං හි දින්නෙ සබ්බදානං දින්නමෙව හොති. භුම්මට්ඨකපණ්ණසාලාය සාඛාමණ්ඩපකස්සාපි ආනිසංසො නාම පරිච්ඡින්දිතුං න සක්කා. ආවාසදානානුභාවෙන හි භවෙ නිබ්බත්තස්සාපි සම්බාධිත ගබ්භවාසො න හොති. ද්වාදසහත්ථො ඔවරකො විය මාතුකුච්ඡි අසම්බාධො හොතීති. එවං නානානයවිචිත්තං බහුං ධම්මිංකථං කථෙත්වා :—

"සීතං උණ්හං පටිහන්ති තතො වාළමිගානි ච,
සිරිංසපෙච මකසෙ සිසිරෙචාපි වුට්ඨියො.

තතො වාතාතපො ඝොරො සඤ්ජාතො පටිහඤ්ඤති,
ලෙණත්ථඤ්ච සුඛත්ථඤ්ච ඣායිතුඤ්ච විපස්සිතුං.

විහාරදානං සඞ්ඝස්ස අග්ගං බුද්ධෙහි වණ්ණිතං,
තස්මාහි පණ්ඩිතො පොසො සම්පස්සං අත්ථමත්තනො.

විහාරෙ කාරයෙ රම්මෙ වාසයෙත්ථ බහුස්සුතෙ,
තෙසං අන්නඤ්ච පාණඤ්ච වත්ථසෙනාසනානි ච.

දදෙය්‍ය උජුභූතෙසු විප්පසන්නෙන චෙතසා,
තෙ තස්ස ධම්මං දෙසෙන්ති සබ්බදුක්ඛාපනූදනං,
යං සො ධම්මං ඉධඤ්ඤාය පරිනිබ්බාති අනාසවො"ති.

එවං අයම්පි ආවාසෙ ආනිසංසො අයම්පි ආවාසෙ ආනිසංසොති බහුදෙව රත්තිං අතිරෙකතරං දියඩ්ඪයාමං ආවාසානිසංසකථං කථෙසි. තත්ථ ඉමා තාව ගාථා සඞ්ගහං ආරුළ්හා පකිණ්ණකධම්මදෙසනා පන සඞ්ගහං නාරුළ්හා.

සන්දස්සෙත්වාති ආදීනි වුත්තත්ථානෙව. **අභික්කන්තා**ති අතික්කන්තා ද්වෙ යාමා ගතා. **යස්සදානි කාලං මඤ්ඤථා**ති යස්ස තුම්හෙ ගමණස්ස කාලං මඤ්ඤථ. ගමණකාලො තුම්හාකං ගච්ඡථාති වුත්තං හොති. කස්මා පන භගවා තෙ උය්‍යොජෙසීති. අනුකම්පාය. සුඛුමාලා හි තෙ තියාමරත්තිං නිසීදිත්වා වීතිනාමෙන්තානං සරීරෙ ආබාධො උප්පජ්ජෙය්‍ය භික්ඛුසඞ්ඝස්සාපි මහතස්ස ඨානනිසජ්ජානං ඔකාසො ලද්ධුං වට්ටතීති උභයානුකම්පාය උය්‍යොජෙසි.

විගතථීනමිද්ධොති තත්‍ර කිර භික්ඛූ යාමද්වයං ඨිතාපි නිසින්නාපි ආලසිංසු. පච්ඡිමයාමෙ පන ආහාරො පරිණමති. තස්ස පරිණතත්තා භික්ඛුසඞ්ඝො විගතථීනමිද්ධො ජාතොති අකාරණමෙතං. බුද්ධානං හි කථං සුණන්තස්ස කායිකචෙතසිකදරථො න හොති කායචිත්තලහුතාදයො උප්පජ්ජන්ති. තෙන තෙසං ද්වෙ යාමෙ ඨිතානම්පි නිසින්නානම්පි ධම්මං සුණන්තානං ථීනමිද්ධං විගතං. පච්ඡිමයාමෙපි සම්පත්තෙ තථා විගතමෙව ජාතං. තෙනාහ විගතථීනමිද්ධොති.

පිට්ඨි මෙ අගිලායතීති කස්මා අගිලායති භගවතො හි ඡබ්බස්සානි මහාපධානං පදහන්තස්ස කායදුක්ඛං අහොසි. අථස්ස අපරභාගෙ මහල්ලකකාලෙ පිට්ඨිරොගො උප්පජ්ජි. අකාරණං වා එතං. පහොති හි භගවා උප්පන්නං වෙදනං වික්ඛම්භෙත්වා එකම්පි ද්වෙපි සත්තාහානි එකපල්ලඞ්කෙන නිසීදිතුං. සන්ථාගාරසාලං පන චතූහි ඉරියාපථෙහි පරිභුඤ්ජිතුකාමො අහොසි. තත්ථ පාදධොවනට්ඨානතො යාව ධම්මාසනා අගමාසි. එත්තකෙ ඨානෙ ගමණං නිප්ඵන්නං. ධම්මාසනං සම්පත්තො ථොකං ඨත්වා නිසීදි. එත්තකෙ ඨානෙ ගමණං නිප්ඵන්නං ද්වෙ යාමං ධම්මාසනෙ නිසීදි. එත්තකෙ ඨානෙ ඨානං. නිප්ඵන්නා, ඉදානි දක්ඛිණෙන පස්සෙන ථොකං නිපන්නො සයනං නිප්ඵජ්ජිස්සතීති එවං චතූහි ඉරියාපථෙහි පරිභුඤ්ජිතුකාමො අහොසි. උපාදින්නකසරීරඤ්ච නාම නො අගිලායතීති න වත්තබ්බං තස්මා චිරනිසජ්ජාය සඤ්ජාතං අප්පකම්පි අගිලායනං ගහෙත්වා එවමාහ.

සඞ්ඝාටිං පඤ්ඤපෙත්වාති සන්ථාගාරස්ස කිර එකපස්සෙ තෙ රාජානො සත්ත සාණියො පරික්ඛිපාපෙත්වා කප්පියමඤ්චකං පඤ්ඤපෙත්වා කප්පියමඤ්චත්ථරණෙන අත්ථරිත්වා උපරි සුවණ්ණතාරකගන්ධමාලාදිදාමපටිමණ්ඩිතං විතානං බන්ධිත්වා ගන්ධතෙලප්පදීපං ආරොපයිංසු. අප්පෙව නාම සත්ථා ධම්මාසනතො වුට්ඨාය ථොකං විස්සමන්තො ඉධ නිපජ්ජෙය්‍ය. එවං නො ඉමං සන්ථාගාරං භගවතා චතූහි ඉරියාපථෙහි පරිභුත්තං දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය භවිස්සතීති. සත්ථාපි තදෙව සන්ධාය තත්ථ සඞ්ඝාටිං පඤ්ඤපෙත්වා නිපජ්ජි.

උට්ඨානසඤ්ඤං මනසිකරිත්වාති එත්තකං කාලං අතික්කමිත්වා වුට්ඨහිස්සාමීති වුට්ඨානසඤ්ඤං චිත්තෙ ඨපෙත්වා. තඤ්ච ඛො අතිදූරගතත්තාව ථෙරස්ස ධම්මකථං සුණමානො. **අවස්සුතපරියායන්ති** අවස්සුතස්ස පරියායං අවස්සුතස්ස කාරණන්ති අත්ථො. **අධිමුච්චතීති** කිලෙසාධිමුච්චනෙන අධිමුච්චති ගිද්ධො හොති. **බ්‍යාපජ්ජතීති** බ්‍යාපාදවසෙන පූතිචිත්තො හොති. **චක්ඛුතොති** චක්ඛුභාවෙන. **මාරොති** කිලෙසමාරොපි දෙවපුත්තමාරොපි. **ඔතාරන්ති** විවරං. **ආරම්මණන්ති** පච්චයං.

නළාගාරන්ති තිණාගාරං. විය හි සවිසෙවනානි ආයතනානි, තිණුක්කා විය කිලෙසුප්පත්තිරහං ආරම්මණං, තිණුක්කාය ඨපිතඨපිතට්ඨානෙ අගාරස්ස පජ්ජලනං විය ආරම්මණෙ ආපාථගතෙ කිලෙසානං උප්පත්ති. තෙන වුත්තං— ලභෙථෙව මාරො ඔතාරන්ති. සුක්කපක්ඛෙ බහලමත්තිකපිණ්ඩාලෙපනං කූටාගාරං විය නිබ්බිසෙවනානි ආයතනානි, තිණුක්කා විය වුත්තප්පකාරං ආරම්මණං, තිණුක්කාය ඨපිතට්ඨානෙ නිබ්බාපනං විය නිබ්බිසෙවනානං ආයතනානං ආරම්මණෙ ආපාථගතෙ කිලෙසපරිළාහස්ස අනුප්පත්ති. තෙන වුත්තං— නෙව ලභෙථ මාරො ඔතාරන්ති.

81. 8. 7.

සත්තමෙ— **දුක්ඛධම්මානන්ති** දුක්ඛසම්භවධම්මානං. පඤ්චසු හි ඛන්ධෙසු සති ඡෙදනවධබන්ධනාදිභෙදං දුක්ඛං සම්භවති. තස්මා තෙ දුක්ඛසම්භවධම්මත්තා දුක්ඛධම්මාති වුච්චන්ති. **තථා ඛො පනස්සාති** තෙනාකාරෙනස්ස. **යථාස්ස කාමෙ පස්සතොති** යෙනාකාරෙනස්ස කාමෙ පස්සන්තස්ස. **යථා චරන්තන්ති** යෙනාකාරෙන ගාරඤ්ච විහාරඤ්ච අනුබන්ධිත්වා චරන්තං. **අඞ්ගාරකාසූපමා කාමා දිට්ඨා හොන්තීති** පරියෙට්ඨිමූලකස්ස චෙව පටිසන්ධිමූලකස්ස ච දුක්ඛස්ස වසෙන අඞ්ගාරකාසු විය මහාපරිළාහාති දිට්ඨා හොන්ති. කාමෙ පරියෙසන්තානං හි නාවාය මහාසමුද්දොගාහණ අජපථසඞ්කුපථපටිපජ්ජන උභතොබ්‍යූළ්හසඞ්ගාමපක්ඛන්දනාදිවසෙන පරියෙට්ඨිදුක්ඛමූලකම්පි කාමෙ පරිභුඤ්ජන්තානං කාමපරිභොගචෙතනාය චතූසු අපායෙසු දින්නපටිසන්ධිමූලකම්පි මහාපරිළාහං දුක්ඛං උප්පජ්ජති. එවමෙතස්ස දුවිධස්සාපි දුක්ඛස්ස වසෙන අඞ්ගාර කාසූපමා පරිළාහාති දිට්ඨා හොන්ති. **දායන්ති** අටවිං. **පුරතොපි කණ්ටකොති** පුරිමපස්ස විජ්ඣිතුකාමො විය ආසන්නට්ඨානෙයෙව ඨිතකණ්ටකො. **පච්ඡතොති** ආදීසුපි එසෙව නයො. හෙට්ඨා පන පාදෙහි අක්කන්තට්ඨානස්ස සන්තිකෙ අක්කන්තට්ඨානෙයෙව වා. සො කණ්ටකගබ්භං පවිට්ඨො විය භවෙය්‍ය. **මා මං කණ්ටකොති** මාමං කණ්ටකො විජ්ඣීති කණ්ටකවෙධං රක්ඛමානො. **දන්ධො භික්ඛවෙ සතුප්පාදොති** සතියා උප්පාදොයෙව දන්ධො, උප්පන්නමත්තාය පන තාය ජීවිතකිලෙසා නිග්ගහිතාව හොන්ති න සණ්ඨාතුං සක්කොන්ති. චක්ඛුද්වාරස්මිං හි රාගාදීසු උප්පන්නෙසු දුතියජවනවාරෙන කිලෙසා මෙ උප්පන්නාති ඤත්වා තතියෙ ජවනවාරෙ සංවරජවනංයෙව ජවති. අනච්ඡරියං චෙතං යං විපස්සකො තතියෙ ජවනවාරෙ

කිලෙසෙ නිග්ගණ්හයනු, චක්ඛුද්වාරෙ පන ඉට්ඨාරම්මණෙ ආපාථගතෙ
භවඞ්ගං ආවජ්ජෙත්වා ආවජ්ජනාදීසු උප්පන්නෙසු වොත්ථපනානන්තරං
සම්පත්තකිලෙසජවනවාරං නිවත්තෙත්වා කුසලමෙව උප්පාදෙති.
ආරද්ධවිපස්සකානංහි අයමානිසංසො භාවනාපටිසංඛානෙ පතිට්ඨිත
භාවස්ස. **අභිහට්ඨුං පවාරෙය්‍යුන්ති** සුදින්නත්ථෙරස්සවිය රට්ඨපාල
කුලපුත්තස්සවියච කාලෙ නවා සත්ත රතනානි අභිහරිත්වා වාචාය වා
අම්හාකං ධනතො යත්තකං ඉච්ඡසි තත්තකං ගණ්හාහි වදන්තා
පවාරෙය්‍යුං. අනුදහන්තීති සරීරෙ පළිවෙඨිතත්තා උණ්හපරිළාහං
ජනෙත්වා අනුදහන්ති. සඤ්ජාත සෙදෙ වා සරීරෙ ලග්ගිතා අනුසෙන්තීති
අත්ථො. **සංඛිත්තං ඛිප්පමෙව** විනස්සන්ති ඉදං යස්මා විතෙන අනා
වජ්ජෙන්ත පුග්ගලස්ස ආවජ්ජනං නාම නත්ථි එවරූපඤ්ච චිත්තං න
වත්තති තස්මා වුත්තං ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ විපස්සනාබලමෙව දීපිතං.

34. 3. 8.

අට්ඨමෙ—**දස්සනන්ති** පඨමමග්ගස්සෙතං අධිවචනං පඨමමග්ගො හි
කිලෙසප්පහාණකිච්චං සාධෙන්තො පඨමං නිබ්බාණං පස්සති. තස්මා
දස්සනන්ති වුච්චති, ගොත්‍රභුඤාණං පන කිඤ්චාපි මග්ගතො පඨමතරං
පස්සති පස්සිත්වා පන කත්තබ්බකිච්චස්ස කිලෙසප්පහාණස්ස අභාවෙන
දස්සනන්ති න වුච්චති. අපිච චත්තාරොපි මග්ගා දස්සනමෙව තස්මා
සොතාපත්තිමග්ගක්ඛණෙ දස්සනං විසුජ්ඣති. ඵලක්ඛණෙ විසුද්ධං සකද
ගාමිඅනාගාමිඅරහත්තමග්ගක්ඛණෙ විසුජ්ඣති. ඵලක්ඛණෙ විසුද්ධන්ති
එවං කථෙන්තානං භික්ඛූනං සුත්වා සො භික්ඛු අහම්පි දස්සනං විසො
ධෙත්වා අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨිතො දස්සනවිසුද්ධිකං නිබ්බාණං සච්ඡි
කත්වා විහරිස්සාමීති තං භික්ඛුං උපසඞ්කමිත්වා එවං පුච්ඡි. සො ඵස්සා
යතනකම්මට්ඨානිකො ඡන්නං ඵස්සායතනානං වසෙන රූපාරූපධම්මෙ
පරිග්ගහෙත්වා අරහත්තං පත්තො. එත්ථ හි පුරිමානි පඤ්ච ආයතනානි
රූපං මනායතනං අරූපං ඉති සො අත්තනා අධිගතමග්ගමෙව කථෙසි.

අසන්තුට්ඨොති පදෙසසඞ්ඛාරෙසු ඨත්වා කථිතත්තා අසන්තුට්ඨො.
එවං කිරස්ස අහොසි. අයං පදෙසසඞ්ඛාරෙසු ඨත්වා කථෙසි. සක්කා
නුඛො පදෙසසඞ්ඛාරෙසු ඨත්වා දස්සනවිසුද්ධිකං නිබ්බාණං පාපුණි
තුන්ති. තතො තං පුච්ඡි. ආවුසො ත්වං යෙව නුඛො ඉමං දස්සන
විසුද්ධිකං නිබ්බාණං ජානාසි. උදාහු අඤ්ඤොපි ජානන්තො අත්ථීති.
අත්ථාවුසො අසුකවිහාරෙසු අසුකත්ථෙරො නාමාති සො තම්පි උප
සඞ්කමිත්වා පුච්ඡි එතෙනුපායෙන අඤ්ඤම්පි අඤ්ඤම්පීති එත්ථ දුතියො
පඤ්චක්ඛන්ධකම්මට්ඨානිකො රූපක්ඛන්ධවසෙන රූපං සෙසක්ඛන්ධ
වසෙන නාමන්ති නාමරූපං වවත්ථපෙත්වා අනුක්කමෙන අරහත්තං
පත්තො තස්මා සොපි අත්තනා අධිගතමග්ගමෙව කථෙසි. අයං පන
ඉමෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං න සමෙති පඨමෙන සප්පදෙසසඞ්ඛාරෙසු ඨත්වා
කථිතං ඉමිනා. නිප්පදෙසෙසූති අසන්තුට්ඨො හුත්වා තථෙව තං
පුච්ඡිත්වා පක්කාමි. තතියො මහාභූතකම්මට්ඨානිකො චත්තාරි මහා
භූතානි සඞ්ඛෙපතොච විත්ථාරතොච පරිග්ගහෙත්වා අරහත්තං පත්තො

තස්මා අයම්පි අත්තනා අධිගතං මග්ගමෙව කථෙසි. අයං පන ඉමෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං න සමෙති පඨමෙන සප්පදෙසසඞ්ඛාරෙසු ඨත්වා කථිතං දුතියෙන නිප්පදෙසෙසු තතියෙන අනිප්පදෙසෙසූති අසන්තුට්ඨො හුත්වා තථෙව තං පුච්ඡිත්වා පක්කාමි. චතුත්ථො තෙභූමිකකම්මට්ඨානිකො තස්ස කිර සමප්පවත්තා ධාතුයො අහෙසුං. කන්තං සරීරං බලප්පත්තං කම්මට්ඨානම්පිස්ස සබ්බානෙව සප්පායානි අතීතා වා සඞ්ඛාරා හොන්තු අනාගතා පච්චුප්පන්නා වා කාමාවචරා වා රූපාවචරා වා අරූපාවචරා වා සබ්බෙ සප්පායාව අසප්පායකම්මට්ඨානං නාම නත්ථි කාලෙපි පුරෙභත්තං වා හොතු පච්ඡාභත්තං වා පඨමයාමාදයො වා අසප්පායො කාලො නාම නත්ථි. යථා නාම චාරිභූමිංඔතිණ්ණො මහාහත්ථී ගණ්හිතබ්බං හත්ථෙනෙව ලුඤ්චිත්වා ගණ්හාති පාදෙහි පහරිත්වා ගහෙතබ්බං පහරිත්වා ගණ්හාති එවමෙව සකලතෙභූමිකධම්මෙ කලාපග්ගහණෙන ගහෙත්වා සම්මසන්තො අරහත්තං පත්තො තස්මා එසොපි අත්තනා අධිගතමග්ගමෙව කථෙසි. අයං පන ඉමෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං න සමෙති. පඨමෙන සප්පදෙසසඞ්ඛාරෙසු ඨත්වා කථිතං දුතියෙන නිප්පදෙසෙසු පුන තතියෙන සප්පදෙසෙසු චතුත්ථෙන නිප්පදෙසෙසුයෙවාති අසන්තුට්ඨො හුත්වා තං පුච්ඡි. කිං තුම්හෙ ආවුසො ඉදං දස්සනවිසුද්ධිකං නිබ්බානං තුම්හෙහි අත්තනොව ධම්මතාය ඤාතං උදාහු කෙනචි වො අක්ඛාතන්ති ආවුසො මයං කිං ජානාම අත්ථි පන සදෙවකෙ ලොකෙ සම්මාසම්බුද්ධො තං නිස්සායෙතං අම්හෙහි ඤාතන්ති. සො චින්තෙසි. ඉමෙ භික්ඛූ මය්හං අජ්ඣාසයං ගහෙත්වා කථෙතුං න සක්කොන්ති. අහම්පි සබ්බඤ්ඤුබුද්ධමෙව පුච්ඡිත්වා නික්කඞ්ඛො භවිස්සාමීති සෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි. භගවා තස්ස වචනං සුත්වා යෙහි තෙ පඤ්හා කථිතා තෙ චත්තාරොපි ඛීණාසවා සුකථිතා තෙහි. එවං පන අත්තනො අබ්බාලතාය තං න සල්ලක්ඛෙසීති න එවං විභජෙසි. කාරකභාවං පනස්ස ඤත්වා අත්තගවෙසකො එසධම්මදෙසනාය එව තං බුජ්ඣාපෙස්සාමීති කිංසුකොපමං ආහරි. තත්ථ භූතං වත්ථුං කත්වා එවමත්ථො විභාවෙතබ්බො.

එකස්මිං කිර මහානගරෙ එකො සබ්බගන්ථධරො බ්‍රාහ්මණවෙජ්ජො පණ්ඩිතො පටිවසති. අථෙකො නගරස්ස පාචීනවාරගාමවාසී පණ්ඩුරොගී පුරිසො තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං වන්දිත්වා අට්ඨාසි. වෙජ්ජපණ්ඩිතො තෙන සද්ධිං සම්මොදිත්වා කෙනත්ථෙන ආගතොසි භද්‍රමුඛාති පුච්ඡි. රොගෙනම්හි අය්‍ය උපද්දුතො භෙසජ්ජං මෙ කථෙහීති තෙනහි භො ගච්ඡ කිංසුකරුක්ඛං ඡින්දිත්වා සොසෙත්වා ඣාපෙත්වා තස්ස ඛාරොදකං ගහෙත්වා ඉමිනාව ඉමිනාව භෙසජ්ජෙන යොජෙත්වා අරිට්ඨං කත්වා පිව. ඵාසුකං තෙ භවිස්සතීති. සො තථා කත්වා නිරොගො බලවා පාසාදිකො ජාතො. අථඤ්ඤො දක්ඛිණවාරගාමවාසී පුරිසො තෙනෙව රොගෙන ආතුරො අසුකො කිර භෙසජ්ජං කත්වා අරොගො ජාතොති සුත්වා තං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡි. කෙන තෙ සම්ම ඵාසුකං

ජාතන්ති කිංසුකාරිට්ඨෙන නාම ගච්ඡ ත්වම්පි කරෙහීති සොපි තථා කත්වා තාදිසොව ජාතො. අථඤ්ඤො පච්ඡිමද්වාරගාමවාසී–පෙ–උත්තරද්වාරගාමවාසී පුරිසො තෙනෙව රොගෙන ආතුරෙ අසුකො කිර භෙසජ්ජං කත්වා අරොගො ජාතොති උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡි කෙන තෙ සම්ම ඵාසුකං ජාතන්ති, කිංසුකාරිට්ඨෙන නාම ගච්ඡ ත්වම්පි කරෙහීති සොපි තථා කත්වා තාදිසොව ජාතො. අථඤ්ඤො පච්චන්තවාසී අදිට්ඨපුබ්බකිංසුකො එකො පුරිසො තෙනෙව රොගෙන ආතුරෙ චිරං නානි නානි භෙසජ්ජානි කත්වා රොගෙ අවූපසම්මන්තෙ අසුකො කිර නගරස්ස පාචීනද්වාරගාමවාසී පුරිසො භෙසජ්ජං කත්වා අරොගො ජාතොති සුත්වා ගච්ඡාමහම්පි තෙන කතභෙසජ්ජං කරිස්සාමීති දණ්ඩමොලුබ්භ අනුපුබ්බෙන තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා කෙන තෙ සම්ම ඵාසුකං ජාතන්ති පුච්ඡි. කිංසුකාරිට්ඨෙන සම්මාති. කීදිසො පන භො කිංසුකොති ඣාපිතගාමෙ ඨිතඣාමථූණො වියාති ඉති සො පුරිසො අත්තනො දිට්ඨාකාරෙනෙව කිංසුකං ආචික්ඛි. තෙනහි දිට්ඨකාලෙ කිංසුකො පතිතපත්තො ඛාණුකකාලෙ දිට්ඨත්තා තාදිසොව අහොසි. සො පන පුරිසො සුතමඞ්ගලිකත්තා අයං ඣාපිතගාමෙ ඣාමථූණො වියාති ආහ අමඞ්ගලමෙතං එතස්මිං හි මෙ භෙසජ්ජෙ කතෙපි රොගො න වූපසම්මිස්සතීති තස්ස වෙය්‍යාකරණෙන අසන්තුට්ඨො තං පුච්ඡ කිං තුම්හෙ භො ත්වඤ්ඤෙව කිංසුකං ජානාසි. උදාහු අඤ්ඤෙ අත්ථීති. අත්ථි භො දක්ඛිණද්වාරගාමෙ අසුකො නාමාති සො තං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡි සො අස්ස පුප්ඵිතකාලෙ දිට්ඨත්තා අත්තනො දස්සනානුරූපෙන ලොහිතකො කිංසුකොති ආහ. සො අයං පුරිමෙන විරුද්ධං ආහ. කාළකො ලොහිතකන්තො සුවිදූරදූරෙති තස්සපි වෙය්‍යාකරණෙන අසන්තුට්ඨො අත්ථි පන භො අඤ්ඤොපි කොචි කිංසුකදස්සාවී යෙන කිංසුකො දිට්ඨපුබ්බොති පුච්ඡිත්වා අත්ථි පච්ඡිමද්වාරගාමෙ අසුකො නාමාති වුත්තෙ තම්පි උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡි සො අස්ස ඵලිතකාලෙ දිට්ඨත්තා අත්තනො දස්සනානුරූපෙන ඔචිරකජාතො ආදිණ්ණසිපාටිකොති ආහ. ඵලිතකාලස්මිං හි කිංසුකො ඔලම්බමානචීරකො විය අධොමුඛං කත්වා ගහිත අසිකොසො වියච සිරීසරුක්ඛොවිය ච ලම්බමානඵලො හොති සො අයං පුරිමෙහි විරුද්ධං ආහ. න සක්කා ඉමස්ස වචනං ගහෙතුන්ති තස්සාපි වෙය්‍යාකරණෙන අසන්තුට්ඨො අත්ථි පන භො අඤ්ඤොපි කොචි කිංසුකදස්සාවී යෙන කිංසුකො දිට්ඨපුබ්බොති පුච්ඡිත්වා අත්ථි උත්තරද්වාරගාමෙ අසුකො නාමාති වුත්තෙ තම්පි උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡි. සො අස්ස සඤ්ජාතපත්තකාලෙ දිට්ඨත්තා අත්තනො දස්සනානුරූපෙන බහලපත්තපලාසො සන්දච්ඡායොති ආහ. සන්දච්ඡායො නාම සංසන්දිත්වා දිට්ඨච්ඡායොව සො අයං පුරිමෙහි විරුද්ධං ආහ න සක්කා ඉමස්ස වචනං ගහෙතුන්ති තස්සාපි වෙය්‍යාකරණෙන අසන්තුට්ඨො තං ආහ. කිං තුම්හෙ භො තුම්හෙ අත්තනොව ධම්මතාය කිංසුකං ජානාථ උදාහු කෙනචි වො අක්ඛාතොති. කිං භො මයං ජානාම අත්ථි පන මහානගරස්ස

ජෙට්ඨො අම්හාකං ආචරියො වෙජ්ජපණ්ඩිතො තං තිණ්ණංග අමෙහසි සුනන්ති, තෙනහි අහම්පි ආචරියමෙව උපසඞ්කමිත්වා තිකාචෙඛා භවිස්සාමීති තස්ස සන්තිකං උපසඞ්කමිත්වා තං වන්දිත්වා අට්ඨාසි. වෙජ්ජපණ්ඩිතො තෙන සද්ධිං සම්මොදිත්වා කෙනත්ථෙන ආගතොසි සද්ධුම්බාති පුච්ඡි. රොගෙනම්හි අය්‍ය උපද්දුතො භෙසජ්ජමෙතං කරොථාති. තෙනහි භො ගච්ඡ කිංසුකරුක්ඛං ඡින්දිත්වා තොයෙත්වා ඛාපෙත්වා තස්ස බාරොදකං ගහෙත්වා ඉමිනා ච ඉමිනා ච භෙසජ්ජෙන යොජෙත්වා අරිට්ඨං කත්වා පිව එතෙන තෙ ඵාසුකං භවිස්සතීති. සො තථා කත්වා නිරොගො බලවා පාසාදිකො ජාතො. තත්ථ මහා නගරං විය නිබ්බාණනගරං දට්ඨබ්බං. වෙජ්ජපණ්ඩිතො විය සම්මාසම්බුද්ධො. වුත්තම්පි චෙතං— “භිසක්කො සල්ලකත්තොති ඛො සුනක්ඛත්ත තථාගතස්සෙතං අධිවචනං අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්සා”ති. චතූසු චාරගාමෙසු චත්තාරො වෙජ්ජන්තෙවාසිකා විය චත්තාරො දස්සනවිසුද්ධිපත්තා ඛීණාසවා. පච්චන්තවාසී පඨමපුරිසො විය පඤ්හපුච්ඡකො භික්ඛු පච්චන්තවාසිකො චතුන්නං වෙජ්ජන්තෙවාසිකානං කථාය අසන්තුට්ඨස්ස ආචරියමෙව උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡනකාලො විය ඉමස්ස භික්ඛුනො චතුන්නං දස්සනවිසුද්ධිපත්තානං ඛීණාසවානං කථාය අසන්තුට්ඨස්ස සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡනකාලො.

යථා යථා අධිමුත්තානන්ති යෙන යෙනාකාරෙන අධිමුත්තානං. **දස්සනං සුවිසුද්ධන්ති** නිබ්බාණදස්සනං සුට්ඨු විසුද්ධං. **තථා තථා ඛො තෙහි සප්පුරිසෙහි බ්‍යාකතන්ති** තෙන තෙනෙවාකාරෙන තුය්හං තෙහි සප්පුරිසෙහි කථිතං. යථාහි කාළකො කිංසුකොති කථෙන්තො න අසච්චං කථෙසි. අත්තනො දිට්ඨනයෙන කිංසුකමෙව කථෙසි. එවමෙව ඡඵස්සායතනවසෙන දස්සනවිසුද්ධිපත්තඛීණාසවොපි ඉමං පඤ්හං කථෙන්තො න අසච්චං කථෙසි. අත්තනා අධිගතමග්ගෙන දස්සනවිසුද්ධිකං නිබ්බාණමෙව කථෙසි. යථා ච ලොහිතකො ඔචිරකජාතො බහලපත්තපලාසො කිංසුකොති කථෙන්තොපි න අසච්චං කථෙසි අත්තනො දිට්ඨනයෙන කිංසුකමෙව කථෙසි එවමෙව පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධවසෙන චාතුම්මහාභූතවසෙන වා තෙභූමිකධම්මවසෙන දස්සනවිසුද්ධිපත්තඛීණාසවො ඉමං පඤ්හං කථෙන්තො න අසච්චං කථෙසි අත්තනා අධිගතමග්ගෙන දස්සනවිසුද්ධිකං නිබ්බාණමෙව කථෙසි. තත්ථ යථා කාළකකාලෙ කිංසුකදස්සාවිනො තං දස්සනං භූතං තච්ඡං න තෙන අසච්චං දිට්ඨං කිංසුකොව දිට්ඨො එවමෙව ඡඵස්සායතනවසෙන දස්සනවිසුද්ධිපත්තස්සාපි ඛීණාසවස්ස දස්සනං භූතං තච්ඡං න තෙන අසච්චං කථිතං අත්තනා අධිගතමග්ගෙන දස්සනවිසුද්ධිකං නිබ්බාණමෙව කථිතං. යථා ච ලොහිතකාලෙ ඔචිරකජාතකාලෙ බහලපත්තපලාසකාලෙ කිංසුකදස්සාවීනොපි තං දස්සනං භූතං තච්ඡං න තෙන අසච්චං කථිතං කිංසුකොව දිට්ඨො එවමෙව පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධවසෙන චාතුම්මහාභූතවසෙන තෙභූමික

ධම්මවසෙන දස්සනවිසුද්ධිප්පත්තස්සාපි ඛීණාසවස්ස දස්සනං භූතං තච්ඡං න තෙන අඤ්ඤං කථිතං අත්තනා අධිගතමග්ගෙන දස්සනවිසුද්ධිකං නිබ්බානමෙව කථිතං.

සෙය්‍යථාපි භික්ඛු රඤ්ඤො පච්චන්තිමං නගරන්ති කස්මා ඉදං ආරද්ධං. සචෙ තෙන භික්ඛුනා තං සල්ලක්ඛිතං අත්ථස්ස ධම්මදෙසනත්ථං ආරද්ධං. සචෙ න සල්ලක්ඛිතං අත්ථස්ස ඉමිනා නගරෙපමෙන තස්සෙව චතුස්ස දීපනත්ථාය ආවිභාවනත්ථාය ආරද්ධං. තත්ථ යස්මා මජ්ඣිමපදෙසෙ න නගරස්ස පාකාරාදීනි ථිරානි වා හොන්ති දුබ්බලානි වා සබ්බසො වා පන මා හොන්තු චොරාසඞ්කා න හොති තස්මා තං අග්ගහෙත්වා පච්චන්තිමං නගරන්ති ආහ. දළ්හන්ති ථිරං. **පාකාර තොරණන්ති** ථිරපාකාරඤ්චෙව ථිරතොරණඤ්ච. තොරණන්ති නාම පුරිසුබ්බෙධානි නගරස්ස අලඞ්කාරත්ථං කරීයන්ති වරනිවාරණට්ඨානම්පි හොන්තියෙව. අථවා තොරණන්ති පිට්ඨසඞ්ඝාටස්සෙතං නාමං ථිර පිට්ඨසඞ්ඝාටන්තිපි අත්ථො. **ඡ ද්වාරන්ති** නගරද්වාරං නාම එකම්පි හොති ද්වෙපි සතම්පි සහස්සම්පි ඉධ පන සත්ථා ඡද්වාරිකං නගරං දස්සෙන්තො එවමාහ. **පණ්ඩිතොති** පණ්ඩිච්චෙන සමන්නාගතො. **ව්‍යත්තොති** වෙය්‍යත්තියෙන සමන්නාගතො විසදඤාණො. **මෙධාවීති** ඨානුප්පත්තිකපඤ්ඤාසඞ්ඛාතාය මෙධාය සමන්නාගතො. **පුරත්ථිමාය දිසායාති** ආදිම්හි භූතමත්ථං කත්වා එවමත්ථො වෙදිතබ්බො.

සම්බොධි කිර මහානගරෙ සත්තරතනසම්පන්නො රාජා චක්කවත්ති රජ්ජං අනුසාසති තස්සෙතං න පච්චන්තනගරං රාජයුත්තවිරහිතං. අථ පුරිසා ආගන්ත්වා අම්හාකං දෙව නගරෙ ආයුත්තකො නත්ථි දෙහි නො කිඤ්චි ආයුත්තකන්ති ආහංසු. රාජා එකං පුත්තං දත්වා ගච්ඡථ එතං ආදාය තත්ථ අභිසිඤ්චිත්වා විනිච්ඡයට්ඨානාදීනි කත්වා වසථාති. තෙ තථා අකංසු. රාජපුත්තො පාපමිත්තසංසග්ගෙන කතිපාහච්චයෙන සුරාසොණ්ඩො හුත්වා සබ්බානි විනිච්ඡයට්ඨානාදීනි හරිත්වා නගරමජ්ඣෙ ධුත්තෙහි පරිවාරිතො සුරං පිවන්තො නච්චගීතාදිරතියා වීතිනාමෙති. අථ රඤ්ඤො ආගන්ත්වා ආරොචයිංසු.

රාජා එකං පණ්ඩිතං අමච්චං ආණාපෙසි. ගච්ඡ කුමාරං ඔවදිත්වා විනිච්ඡයට්ඨානාදීනි කාරෙත්වා පුන අභිසෙකං කත්වා එහීති. න සක්කා දෙව කුමාරං ඔවදිතුං චණ්ඩො කුමාරො ඝාතෙය්‍යාපි මන්ති. අථෙකං බලසම්පන්නං යොධං ආණාපෙසි ත්වං ඉමිනා සද්ධිං ගන්ත්වා සචෙ සො ඔවාදෙ න තිට්ඨති සීසමස්ස ඡින්දාහීති. ඉති සො අමච්චො යොධො චාති ඉදං සීඝං දූතයුගං තත්ථ ගන්ත්වා දොවාරිකං පුච්ඡි. කහං භො නගරස්ස සාමි කුමාරොති. එස මජ්ඣෙ සිඞ්ඝාටකෙ සුරං පිවන්තො ධුත්තපරිවාරිතො ගීතාදිරතිං අනුභොන්තො නිසින්නොති.

අථ තං දූතයුගං ගන්ත්වා අමච්චො තාවෙත්ථ සාමි විනිච්ඡයට්ඨානාදීනි කිර කාරෙත්වා සාධුකං රජ්ජමනුසාසාහීති ආහ. කුමාරො අසුණන්තො විය නිසීදි. අථ තං යොධො සීසෙ ගහෙත්වා සචෙ

රඤ්ඤො ආණං කරොසි කරොහි කිර නො චෙ එත්ථෙව තෙ සීසං පාතෙස්සාමීති ඛග්ගං අබ්බාහි. පරිවාරකා ධුත්තා තාවදෙව දිසාසු පලායිංසු. කුමාරො භීතො සාසනං සම්පටිච්ඡි. අථස්ස තත්ථෙව අභිසෙකං කත්වා සෙතච්ඡත්තං උස්සාපෙත්වා සම්මා රජ්ජං අනුසාසාහීති රඤ්ඤො වුත්තං යථාභූතවචනං සාසනං දත්වා යථාගතමග්ගමෙව පටිපජ්ජිංසු.

ඉමමත්ථං ආවිකරොන්තො භගවා පුරත්ථිමාය දිසායාති ආදිමාහ. තත්‍රිදං ඔපම්මසංසන්දනං–සමිද්ධමහානගරං විය හි නිබ්බානනගරං දට්ඨබ්බං. සත්තරතනසමන්නාගතො රාජා චක්කවත්ති විය සත්ත බොජ්ඣඞ්ගරතනසමන්නාගතො ධම්මරාජා සම්මාසම්බුද්ධො පච්චන්තිම නගරං විය සක්කායනගරං තස්මිං නගරෙ කූටරාජපුත්තො විය ඉමස්ස භික්ඛුනො කූටචිත්තුප්පාදො කූටරාජපුත්තස්ස ධුත්තෙහි පරිවාරිත කාලො විය ඉමස්ස භික්ඛුනො පඤ්චහි නීවරණෙහි සමඞ්ගිකාලො ද්වෙ සීඝදූතා විය සමථකම්මට්ඨානං විපස්සනාකම්මට්ඨානඤ්ච මහා යොධෙන සීසෙ ගහිතකාලො විය උප්පන්නෙන පඨමජ්ඣානසමාධිනා නිච්චලං කත්වා චිත්තස්ස ගහිතකාලො. යොධෙන සීසෙ ගහිතමත්තෙන ධුත්තානං දිසාසු පලායිත්වා දූරීභාවො විය පඨමජ්ඣානම්හි උප්පන්න මත්තෙන නීවරණානං දූරීභාවො. කරිස්සාමි රඤ්ඤො සාසනන්ති සම්පටිච්ඡිතමත්තෙන විස්සට්ඨකාලො විය ඣානතො වුට්ඨිතකාලො අමච්චෙන රඤ්ඤො සාසනං ආරොචිතකාලො විය සමාධිනා චිත්තං කම්ම නියං කත්වා විපස්සනාකම්මට්ඨානස්ස වඩ්ඪිතකාලො. තත්ථෙවස්ස තෙහි ද්වීහි දූතෙහි කතාභිසෙකස්ස සෙතච්ඡත්තඋස්සාපනං විය සමථවිපස්සනා කම්මට්ඨානං නිස්සාය අරහත්තපත්තස්ස විමුත්ති සෙතච්ඡත්තුස්සාපනං වෙදිතබ්බං.

නගරන්ති ඛො භික්ඛු ඉමස්සෙතං චාතුමහාභූතිකස්ස කායස්ස අධිවචනන්ති ආදීසු පන චාතුමහාභූතිකස්සාති ආදීනං පදානං අත්ථො හෙට්ඨා විත්ථාරිතොව. කෙවලං පන විඤ්ඤාණරාජ පුත්තස්ස නිවාසට්ඨානත්තා එත්ථ කායො නගරන්ති වුත්තො. තස්සෙව ද්වාරභූතත්තා ඡ ආයතනානි ද්වාරානීති. තෙසු ද්වාරෙසු නිච්චං සුපතිට්ඨිතත්තා සති දොවාරිකොති. කම්මට්ඨානං ආචික්ඛන්තෙන ධම්මරාජෙන පෙසිතත්තා සමථවිපස්සනා සීඝං දූතයුගන්ති එත්ථ මහායොධො විය සමථො පණ්ඩිතාමච්චො විය විපස්සනා වෙදි තබ්බා. මජ්ඣෙ සිංඝාටකොති නගරස්ස මජ්ඣෙ සිංඝාටකෙ. මහාභූතානන්ති හදයවත්ථුස්ස නිස්සයභූතානං මහාභූතානං. වත්ථු රූපස්ස හි පච්චයදස්සනත්ථමෙව තඤ්ච චාතුමහාභූතග්ගහණං කතං නගරමජ්ඣෙ පන සො රාජකුමාරො විය සරීරමජ්ඣෙ හදයරූප සිංඝාටකෙ නිසින්නො සමථවිපස්සනා දූතෙහි අරහත්තාභිසෙකෙන අභි සිඤ්චිතබ්බො විපස්සනාවිඤ්ඤාණරාජපුත්තො දට්ඨබ්බො. නිබ්බානං පන සභාවභූතං අකුප්පං අවිකාරීති කත්වා යථාභූතං වචනන්ති වුත්තං. අරියමග්ගො පන සාදිසො ච පුබ්බභාගවිපස්සනාමග්ගො

අයම්පි අවත්ථාපුසම්භතාගතත්තා ඊදිසො භවාති කත්වා යථාමග්ගොති වුත්තං. ඉදං තාවෙත්ථ ධම්මදෙසනත්ථං ආභතාය උපමාය සංසන්දනං. තස්සෙවත්ථස්ස පාකටකරණත්ථං ආභතපක්ඛෙ පන ඉදං සංසන්දනං. එත්ථ හි ඡ ද්වාරූපමා ඡ ඵස්සායතනවසෙන දස්සනවිසුද්ධිප්පත්තං ඛීණාසවං දස්සෙතුං ආභතා. නගරසාමිඋපමා පඤ්චක්ඛන්ධවසෙන සිංඝාටකූපමා චාතුම්මහාභූතවසෙන නගරූපමා තෙභූමිකධම්මවසෙන දස්සනවිසුද්ධිප්පත්තං ඛීණාසවං දස්සෙතුං ආභතා. සඞ්ඛෙපතො පනිමස්මිං සුත්තෙ චතුසච්චමෙව කථිතං. සකලෙනාපි හි නගරසම්භාරෙන දුක්ඛසච්චමෙව කථිතං. යථාභූතවචනෙන නිරොධසච්චං. යථාගතමග්ගෙන මග්ගසච්චං. දුක්ඛස්ස පන පභාවිකා තණ්හා සමුදයසච්චං. දෙසනාපරියොසානෙ පඤ්හපුච්ඡකො භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතොති.

34. 8. 9.

නවමෙ-යස්ස කස්සචි භික්ඛවෙ භික්ඛුස්ස වා භික්ඛුනියා වාති ඉදං සත්ථා යථා නාම මහාකුටුම්බිකො මහන්තං කසිකම්මං කත්වා නිප්ඵන්නසස්සො ඝරද්වාරෙ මණ්ඩපං කත්වා උභතොසඞ්ඝස්ස දානං පවත්තෙය්‍ය. කිඤ්චාපි තෙන උභතොසඞ්ඝස්ස දානං පතිට්ඨාපිතං ද්වීසු පන පරිසාසු සන්තප්පිතාසු සෙසජනාපි සන්තප්පිතායෙව එවමෙව භගවා සම්බිකාති චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි පාරමියො පූරෙත්වා බොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං අධිගන්ත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො ජෙතවනමහාවිහාරෙ නිසින්නො භික්ඛුපරිසායචෙව භික්ඛුනිපරිසාය ච ධම්මයාගං යජන්තො වීණොපමසුත්තං ආරභි. තං පනෙතං කිඤ්චාපි ද්වෙ පරිසා සන්ධාය ආරද්ධං චතුන්නම්පි පන පරිසානං අවාරිතං තස්මා සබ්බෙහි සොතබ්බඤ්චෙව සද්ධාතබ්බඤ්ච පරියොගාහිත්වා පනස්ස අත්ථරසො වින්දිතබ්බොති.

තත්ථ-ඡන්දොති ආදීසු ඡන්දො නාම පුබ්බුප්පත්තිකා දුබ්බලතණ්හා සා රජ්ජෙතුං න සක්කොති. අපරාපරං උප්පජ්ජමානා පන බලවතණ්හා රාගො නාම සො රජ්ජෙතුං සක්කොති. දණ්ඩාදානාදීනි කාතුං අසමත්ථො පුබ්බුප්පත්තිකො දුබ්බල කොධො දොසො නාම තානි කාතුං සමත්ථො අපරාපරුප්පත්තිකො බලවකොධො පටිඝං නාම. මොහො පන මොහනසම්මොහනවසෙන උප්පන්නං අඤ්ඤාණං. එවමෙත්ථ පඤ්චහිපි පදෙහි තීණි අකුසලමූලානි ගහිතානි තෙසු ගහිතෙසු සබ්බෙපි තං මූලකා කිලෙසා ගහිතා හොන්ති. ඡන්දො රාගොති පදද්වයෙන අට්ඨලොභසහගතචිත්තුප්පාදා දොසො පටිඝන්ති පදද්වයෙන ද්වෙ දොමනස්සසහගතචිත්තුප්පාදා මොහපදෙන ලොභදොසරහිතා ද්වෙ උද්ධච්චවිචිකිච්ඡාසහගතචිත්තුප්පාදා ගහිතාති එවං සබ්බෙපි ද්වාදස චිත්තුප්පාදා දස්සිතාව හොන්ති. **සභයොති** කිලෙසචොරානං නිවාසට්ඨානත්තා සභයො. **සප්පටිභයොති** වධබන්ධනාදීනං කාරණත්තා සප්පටිභයො. **සකණ්ටකොති** රාගාදීහි සකණ්ටකො. **සගහනොති** රාගගහනාදීහි සගහනො.

උම්මග්ගොති දෙවලොකං වා මනුස්සලොකං වා නිබ්බානං වා ගච්ඡන්තස්ස අමග්ගො. **කුම්මග්ගොති** කුච්ඡිතජෙගුච්ඡභූතට්ඨානගාමී එකපදිකමග්ගො විය අපායසම්පාපකත්තා කුම්මග්ගො. **දුහිතිකොති** එත්ථ ඉහිතීති ඉරියනං. දුක්ඛා ඉහිති එත්ථාති දුහිතිකො. යස්මිං හි මග්ගෙ මූලඵලාදිඛාදනීයං වා සායනීයං වා නත්ථි තස්මිං ඉරියනා දුක්ඛා හොතීති න සක්කා තං පටිපජ්ජිත්වා ඉච්ඡිතට්ඨානං ගන්තුං කිලෙසමග්ගම්පි පටිපජ්ජිත්වා න සක්කා සම්පත්තිභවං ගන්තුන්ති කිලෙසමග්ගො දුහිතිකොති වුත්තො. **ද්වීහිතිකොතිපි** පාඨො. එසෙවනයො. **අසප්පුරිසසෙවිතොති** කොකාලිකාදීහි අසප්පුරිසෙහි සෙවිතො. **තතො චිත්තං නිවාරයෙති** තෙහි චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යෙහි රූපෙහි තං ඡන්දාදිවසෙන පවත්තං චිත්තං අසුභාවජ්ජනාදීහි උපායෙහි නිවාරයෙ චක්ඛුවාරස්මිං හි ඉට්ඨාරම්මණෙ රාගෙ උප්පන්නෙ අසුභතො ආවජ්ජන්තස්ස චිත්තං නිවත්තති අනිට්ඨාරම්මණෙ දොසෙ උප්පන්නෙ මෙත්තතො ආවජ්ජන්තස්ස චිත්තං නිවත්තති මජ්ඣත්තාරම්මණෙ මොහෙ උප්පන්නෙ උද්දෙසපරිපුච්ඡං ගරුවාසං ආවජ්ජන්තස්ස චිත්තං නිවත්තති. එවං අසක්කොන්තෙන පන සත්ථු මහන්තතං ධම්මස්ස ස්වාක්ඛාතතං සඞ්ඝස්ස සුප්පටිපත්තිඤ්ච ආවජ්ජිතබ්බං. සත්ථු මහන්තතං පච්චවෙක්ඛතොපි චිත්තං නිවත්තති. තෙන වුත්තං—අසුභාවජ්ජනාදීහි උපායෙහි නිවාරයෙති.

කිට්ඨන්ති කිට්ඨට්ඨානෙ උප්පන්නසස්සං. **සම්පන්නන්ති** පරිපුණ්ණං සුනිප්ඵන්නං. **කිට්ඨාදොති** සස්සං ඛාදකො. **එවමෙව ඛොති** එත්ථ සම්පන්නං කිට්ඨං විය පඤ්චකාමගුණා දට්ඨබ්බා. කිට්ඨාදො ගොණො විය කූටචිත්තං. කිට්ඨාරක්ඛස්ස පමාදකාලො විය භික්ඛුනො ඡසු ද්වාරෙසු සතිං පහාය විචරණකාලො කිට්ඨාරක්ඛස්ස පමාදමාගම්ම ගොණෙන ගහිතගබ්භස්ස කිට්ඨස්ස බාදිතත්තා සස්සසාමිනො සස්සඵලානධිගමො විය ඡ ද්වාරරක්ඛිකාය සතියා විප්පවාසමාගම්ම පඤ්චකාමගුණං අස්සාදෙන්තෙන චිත්තෙන කුසලපක්ඛස්ස නාසිතත්තා භික්ඛුනො සාමඤ්ඤඵලාධිගමාභාවො වෙදිතබ්බො. **උපරිඝටායාති** චිත්තං සිඞ්ගානං අන්තරෙ. **සුනිග්ගහිතං නිග්ගණ්හෙය්‍යාති** නාසායං පතිවිද්ධෙන නාසාරජ්ජුකෙන සුට්ඨු නිග්ගහිතං කත්වා නිග්ගණ්හෙය්‍ය. **දණ්ඩෙනාති** මුග්ගරසදිසෙන ථූලදණ්ඩකෙන. **එවං හි සො භික්ඛවෙ ගොණොති** එවං සො කිට්ඨාරක්ඛස්ස පමාදම්භිය යස්මිං යස්මිං ඛණෙ කිට්ඨං ඔතරිතුකාමො හොති තස්මිං තස්මිං ඛණෙ එවං නිග්ගණ්හිත්වා තාළෙත්වා ඔසජ්ජෙන්තො නිබ්බිසෙවනභාවං උපනීතො ගොණො. **එවමෙව ඛොති** ඉධාපි සම්පන්නං කිට්ඨං විය පඤ්චකාමගුණා දට්ඨබ්බා. කිට්ඨාදො විය කූටචිත්තං කිට්ඨාරක්ඛස්ස අප්පමාදො විය ඉමස්ස භික්ඛුනො ඡසු ද්වාරෙසු සතියා අවිස්සජ්ජනං දණ්ඩො විය සුත්තන්තො ගොණස්ස කිට්ඨාභිමුඛකාලො විය චිත්තස්ස බහිද්ධා පුථුත්තාරම්මණාභිමුඛකාලො දණ්ඩෙන තාළනං විය අනමතග්ගියාදෙව

ධූතආදිත්තාසීවිසූපමඅනාගතභයාදිසු සුත්තෙසු තං තං සුත්තං ආවජ්ජිත්වා චිත්තුප්පාදස්ස පුථුත්තාරම්මණතො නිවාරෙත්වා මූලකම්මට්ඨානෙ ඔතාරණං වෙදිතබ්බං. තෙනාහු පොරාණා:–

"සුභාසිතං සුත්වා මනො පසීදති
සමෙති තං පීතිසුඛඤ්ච වින්දති,
තස්ස ආරම්මණෙ තිට්ඨති මනො
ගොණොව කිට්ඨාදකො දණ්ඩතජ්ජිතො"ති.

උදුජ්ජිතන්ති තජ්ජිතං **සුදුජ්ජිත**න්ති සුතජ්ජිතං ජාතං. **සුජ්ජිත**න්ති පි අත්ථො. **උරුසුරු**ති ඉදං පන නිපාතමත්තමෙව. **අජ්ඣත්ත**න්ති ගොචරඅජ්ඣත්තං. **සන්තිට්ඨතී**ති ආදීසු පඨමජ්ඣානවසෙන **සන්තිට්ඨති** දුතියජ්ඣානවසෙන **සන්නිසීදති** තතියජ්ඣානවසෙන **එකොදි හොති** චතුත්ථජ්ඣානවසෙන **සමාධියති** සබ්බම්පි එතං පඨමජ්ඣානවසෙන වෙදිතබ්බං. එත්තාවතා හි සම්මාසම්බුද්ධෙන සමථානුරක්ඛණං ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං නාම කථිතං. **රඤ්ඤො වා**ති කස්සචිදෙව පච්චන්තරඤ්ඤො. **සද්දං සුණෙය්‍යා**ති පච්චූසකාලෙ පබුද්ධොව කුසලෙන වීණාවාදකෙන වාදියමානාය මධුරසද්දං සුණෙය්‍ය. **රජනීයො**ති ආදීසු චිත්තං රජ්ජෙතීති රජනීයො. කාමෙතබ්බතාය **කමනීයො**. චිත්තං මදයතීති **මදනීයො**. චිත්තං මුච්ඡිතං විය කරණතො **මුච්ඡනීයො**. ආබන්ධිත්වා විය ගහණතො බන්ධතීති **බන්ධනීයො**. **අලං මෙ හොති** වීණාය සණ්ඨානං දිස්වා තං අතිච්ඡන්තො එවමාහ. **උපධාරණෙ**ති වෙධිකෙ. **කොණ**න්ති චතුරස්සසාරදණ්ඩකං. **සො තං වීණ**න්ති සො රාජා ආහරථ තං වීණං අහමස්සා සද්දං පස්සිස්සාමීති තං වීණං ගහෙත්වා. **දසධා**ති ආදීසු පඨමං තාව දසධා ඵාලෙය්‍ය. අථස්සා සද්දං අපස්සන්තො සතධා ඵාලෙය්‍ය. තථාපි අපස්සන්තො සකලිකං සකලිකං කරෙය්‍ය. තථාපි අපස්සන්තො සකලිකා ඛායිස්සන්ති සද්දො පන නික්ඛමිත්වා පලායිස්සති තදා නං පස්සිස්සාමීති අග්ගිනා දහෙය්‍ය. තථාපි අපස්සන්තො සල්ලහුකානි මසිචුණ්ණානි වාතෙන හවිස්සන්ති නික්ඛමිත්වා සාරධඤ්ඤං විය පාදමූලෙ පතිස්සති තදා නං පස්සිස්සාමීති මහාවාතෙ වා ඔපුනෙය්‍ය තථාපි අපස්සන්තො මසිචුණ්ණානි යථොදකං ගමිස්සන්ති සද්දො පන වාරං ගච්ඡන්තො පුරිසොවිය නික්ඛමිත්වා පතිස්සති තදා නං පස්සිස්සාමීති නදියා වා සීඝසොතාය පවාහෙය්‍ය. **එවං වදෙය්‍යා**ති සබ්බෙහි විමෙහි අපස්සන්තො තෙ මනුස්සෙ එවං වදෙය්‍ය. **අසතී කිරය**න්ති අසතී කිර අයං වීණා. ලාමිකාති අත්ථො. අසතීති ලාමකාධිවචනමෙතං. යථාහ.

"අසා ලොකිත්ථියො නාම වෙලා තාසං න විජ්ජති,
සාරද්ධා ච පගබ්භා ච සිඛී සබ්බඝසො යථා"ති.

යථෙව යං කිඤ්චි වීණා නාමාති න කෙවලඤ්ච වීණායෙව ලාමිකා. යථෙව අයං වීණායෙව ලාමිකා. යථෙවස්ස අයං වීණා නාම එවං යං කිඤ්චි අඤ්ඤම්පි තන්තිබද්ධං සබ්බං තං ලාමකමෙවාති අත්ථො. එව

1. අසාතමන්තජාතකං–ජාතකපාළි.

මෙවඛොති එත්ථ වීණා විය පඤ්චක්ඛන්ධා දට්ඨබ්බා. රාජා විය යොගාවචරො. යථා සො රාජා තං වීණං දසධා ඵාලෙන්තො පච්චාය විචිනන්තො සද්දං අදිස්වා වීණාය අනත්ථිකො හොති එවං යොගාවචරො පඤ්චක්ඛන්ධෙ සම්මසන්තො අහන්ති වා මමන්ති වා ගහෙතබ්බං අපස්සන්තො ඛන්ධෙහි අනත්ථිකො හොති තෙනස්ස තං ඛන්ධසම්මසනං දස්සෙන්තො **රූපං සමන්නෙසති යාවතා රූපස්ස ගතීති** ආදිමාහ.

තත්ථ-**සමන්නෙසතීති** පරියෙසති. **යාවතා රූපස්ස ගතීති** යත්තකා රූපස්ස ගති. තත්ථ ගතීති ගතිගති සඤ්ජාතිගති සලක්ඛණගති විභවගති භෙදගතීති පඤ්චවිධා හොති. තත්ථ ඉදං රූපං නාම හෙට්ඨා අවීචිපරියන්තං කත්වා උපරි අකනිට්ඨං බ්‍රහ්මලොකං අන්තො කත්වා එත්ථන්තරෙ සංසරති වත්තති. අයමස්ස ගතිගති නාම. අයං පන කායො නෙව පදුමගබ්භෙ න පුණ්ඩරීකනීලුප්පලාදීසු සඤ්ජායති ආමාසයපක්කාසයානං පන අන්තරෙ බහලන්ධකාරෙ දුග්ගන්ධපවනවිචරිතෙ පරමජෙගුච්ඡෙ ඔකාසෙ පූතිමච්ඡාදීසු කිමි විය සඤ්ජායති අයං රූපස්ස සඤ්ජාතිගතිනාම. දුවිධං පන රූපස්ස ලක්ඛණං රුප්පතීති භික්ඛවෙ රූපන්ති එවං වුත්තං රුප්පනසඞ්ඛාතං පච්චත්තලක්ඛණඤ්ච අනිච්චාදිභෙදං සාමඤ්ඤලක්ඛණඤ්ච අයමස්ස සලක්ඛණගති නාම.

"ගති මිගානං පවනං ආකාසො පක්ඛිනං ගති,
විභවො ගති ධම්මානං නිබ්බානං අරහතො ගති"ති.

එවං වුත්තො රූපස්ස අභාවො විභවගති නාම. යො පනස්ස භෙදො අයං භෙදගති නාම. වෙදනාදීසුපි එසෙව නයො. කෙවලං හෙට්ඨා උපරි යාව භවග්ගා තෙසං සඤ්ජාතිගති සලක්ඛණගති යඤ්ච වෙදයිතසඤ්ජානනඅභිසඞ්ඛරණවිජානනවසෙන පච්චත්තලක්ඛණං වෙදිතබ්බං. **තම්පි තස්ස න හොතීති** යදෙතං රූපාදීසු අහන්ති වා මමන්ති වා අස්මීති වා එවං තිවිධං දිට්ඨිතණ්හාමානගාහත්තයං තං ඛීණාසවස්ස න හොතීති යථානුසන්ධි නාම සුත්තං. තෙන වුත්තං මහාඅට්ඨකථායං:–

"ආදිම්හි සීලං කථිතං මජ්ඣෙ සමාධි භාවනා,
පරියොසානෙ ච නිබ්බානං එසා වීණූපමා කථා"ති.

34. 3. 10.

දසමෙ–**අරුගත්තොති** වණසරීරො. තෙසංයෙව අරූනං පක්කත්තා පක්කගත්තො. **සරවණන්ති** කණ්ඩකවණං. **එවමෙවඛොති** අරුගත්තො පුරිසො විය දුස්සීලපුග්ගලො වෙදිතබ්බො. තස්ස කුසකණ්ටකෙහි විද්ධස්ස සරපත්තෙහි ච අසිධාරූපමෙහි විලිඛිතගත්තස්ස භීයොසො මත්තාය දුක්ඛදොමනස්සං විය තත්ථ තස්ස සබ්‍රහ්මචාරීහි අයං සො ඉමෙසඤ්ච කම්මානං කාරකොති වුච්චමානස්ස උප්පජ්ජනදුක්ඛං වෙදිතබ්බං. **ලභති වත්තාරන්ති** ලභති චොදකං. **එවං කාරීති** එවරූපානං වෙජ්ජකම්මදූතකම්මාදීනං කාරකො. **එවං සමාචාරොති**

තිවිධගොචරාදිවසෙන එවරූපගොචරෙ. **අසුචිගාමකණ්ටකොති** අසුද්ධට්ඨෙන අසුචි. ගාමවාසීනං විජ්ඣනට්ඨෙන කණ්ටකොති ගාම කණ්ටකො. **පක්ඛින්ති** හත්ථිසොණ්ඩිකසකුණං. **බන්ධෙය්‍යාති** විබන්ධෙය්‍ය. **ආවිඤ්ඡෙය්‍යුන්ති** ආකඩ්ඪෙය්‍යුං. **පවෙක්ඛාමීති** පවිසිස්සාමි. **ආකාසං ඩෙස්සාමීති** ආකාසං උප්පතිස්සාමි. එතෙසු පන අහි භොගෙහි මණ්ඩලං බන්ධිත්වා සුපිස්සාමීති වම්මිකං පවිසිතුකාමො හොති. සුංසුමාරෙ දූරෙ බිලං පවිසිත්වා නිපජ්ජිස්සාමීති උදකං පවිසිතුකාමො හොති පක්ඛී අජටාකාසෙ සුඛං විචරිස්සාමීති ආකාසං ඩෙතුකාමො කුක්කුරෙ උද්ධනට්ඨානෙ ඡාරිකං වියූහිත්වා උසුමං ගණ්හන්තො නිපජ්ජිස්සාමීති ගාමං පවිසිතුකාමො හොති සිගාලො මනුස්සමංසං ඛාදිත්වා පිට්ඨිං පසාරෙත්වා සයිස්සාමීති ආමකසුසානං පවිසිතුකාමො හොති මක්කටො උච්චෙ රුක්ඛෙ අභිරුහිත්වා දිසාදිසං පක්ඛන්දිස්සාමීති පවනං පවිසිතුකාමො හොති. **අනුවිධායෙය්‍යුන්ති** අනුගච්ඡෙය්‍යුං. **අනුවිධෙය්‍යුන්තිපි** පාඨො. අනුවිධානං ආපජ්ජෙය්‍යුන්ති අත්ථො. යත්ථ සො යාති තත්ථෙව ගච්ඡෙය්‍යුන්ති වුත්තං හොති.

එවමෙවාති එත්ථ ඡප්පාණකා විය ඡ ආයතනානි දට්ඨබ්බානි. දළ්හ රජ්ජු විය තණ්හා මජ්ඣෙ ගන්ථි විය අවිජ්ජා යස්මිං යස්මිං ද්වාරෙ ආරම්මණං බලවං හොති තං තං ආයතනං තස්මිං තස්මිං ආරම්මණෙ ආවිඤ්ඡති ඉමං පන උපමං භගවා සරික්ඛකෙනවා ආහරෙය්‍ය. ආයතනානං වා නානත්තදස්සනවසෙන. තත්ථ සරික්ඛකෙන තාව විසුං අප්පණාකිච්චං නත්ථි. පාළියංයෙව අප්පිතා ආයතනානං නානත්තදස්සනෙන පන අයං අප්පණා. අහි නාමෙස බහි සිත්තසම්මට්ඨෙ ඨානෙ නාභිරමති. සඞ්කාරට්ඨානතිණපණ්ණගහනවම්මිකානියෙව පන පවිසිත්වා නිපන්නකාලෙ අභිරමති එකග්ගං ආපජ්ජති එවමෙව චක්ඛුම්පෙතං විසමජ්ඣාසයං මට්ඨෙසු සුවණ්ණභිත්තිආදීසු නාභිරමති ඔලොකෙතුම්පි න ඉච්ඡති රූපචිත්තපුප්ඵලතාදිවිචිත්තෙසුයෙව පන අභිරමති තාදිසෙසුපි ඨානෙසු චක්ඛුම්හි අප්පහොන්තෙ මුඛම්පි විවරිත්වා ඔලොකෙතුකාමො හොති. සුංසුමාරොපි බහි නික්ඛන්තො ගහෙතබ්බං න පස්සති අක්ඛිං නිමීලෙත්වා විචරති. යදා පන බ්‍යාමසතමත්තං උදකං ඔගාහිත්වා බිලං පවිසිත්වා නිපන්නො හොති තදා තස්ස චිත්තං එකග්ගං හොති සුඛං සුපති එවමෙව සොතම්පෙතං විසමජ්ඣාසයං ආකාසසන්නිස්සිතං කණ්ණච්ඡිද්දකූපකෙයෙව අජ්ඣාසයං කරොති. කණ්ණච්ඡිද්දවාතොයෙව තස්ස සද්දසවනෙ පච්චයො හොති. අජටාකාසොපි වට්ටතියෙව අන්තොලෙණස්මිං හි සජ්ඣායෙ කයිරමානෙ ලෙණච්ඡදනං භින්දිත්වා සද්දො බහි නික්ඛමති ද්වාරවාතපානච්ඡිද්දෙන පන නික්ඛමිත්වා ධාතුපරම්පරං ඝට්ටෙන්තො ආගන්ත්වා සොතපසාදං ඝට්ටෙති. අථ තස්මිං කාලෙ අසුකං නාම සජ්ඣායන්තීති ලෙණපිට්ඨෙ නිසින්නා ජානන්ති එවං සන්තෙ සම්පත්තගොචරතා හොති කිං පනෙතං සම්පත්තගොචරන්ති. ආම සම්පත්තගොචරං.

යදි එවං දූරෙ භෙරිආදිසු වජ්ජමානෙසු දූරෙ සද්දොති ජානනං භවෙය්‍යාති. නො න භවති. සොතපසාදස්මිං හි ඝට්ටිතෙ දූරෙ සද්දො ආසන්නෙ සද්දො පරතීරෙ ඔරිමතීරෙති තථා තථා ජානනාකාරො හොති ධම්මතා එසාති. කිං එතාය ධම්මතාය. යතො යතො ඡිද්දං තතො තතො සවණං හොති. චන්දිමසූරියාදීනං දස්සනං වියාති අසම්පත්ත ගොචරමෙව චෙතං. පක්ඛීපි රුක්ඛෙ වා භූමියං වා න රමති යදා පන එකං වා ද්වෙ වා ලෙඩ්ඩුපාතෙ අතික්කම්ම අජටාකාසං පක්ඛන්දො හොති තදා එකග්ගතං ආපජ්ජති. එවමෙව ඝාණම්පි ආකාසජ්ඣාසයං වාතූපනිස්සයගන්ධගොචරං තථාහි ගාවො නවවුට්ඨෙ. දෙවෙ භූමියං ඝායිත්වා ආකාසාභිමුඛා හුත්වා වාතං ආකඩ්ඪන්ති. අඞ්ගුලීහි ගන්ධපිණ්ඩං ගහෙත්වාපි ච උපසිඞ්ඝනකාලෙ වාතං අනාකඩ්ඪන්තො නෙව තස්ස ගන්ධං ජානාති. කුක්කුරොපි බහි චරන්තො ඛෙමට්ඨානං න පස්සති. ලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදීහි උපද්දුතො හොති. අන්තොගාමං පවිසිත්වා උද්ධනට්ඨානෙ ඡාරිකං වියූහිත්වා නිපන්නස්ස පනස්ස ඵාසු හොති එවමෙව ජිව්හාපි ගාමජ්ඣාසයා ආපොසන්නිස්සිතා රසාරම්මණා. තථාහි තියාමරත්තිං සමණධම්මං කත්වාපි පාතොව පත්තචීවරං ආදාය ගාමං පවිසිතබ්බං හොති. සුක්ඛඛාදනීයස්සපි න සක්කා ඛෙළෙන අතෙමිතස්ස රසං ජානිතුං. සිඞ්ගාලො බහි චරන්තො රතිං න වින්දති ආමකසුසානෙ මනුස්සමංසං ඛාදිත්වා නිපන්නස්සෙව පනස්ස ඵාසු හොති. එවමෙව කායොපි උපාදින්නකජ්ඣාසයො පඨවීසන්නිස්සිත ඵොට්ඨබ්බාරම්මණො. තථාහි අඤ්ඤං උපාදින්නකං අලභමානා සත්තා අත්තනොව හත්ථතලෙ සීසං කත්වා නිපජ්ජන්ති අජ්ඣත්තිකබාහිරා පනස්ස පඨවී ආරම්මණග්ගහණෙ පච්චයො හොති. සුසන්ථතස්සාපි හි සයනස්ස හෙට්ඨාඨිතානම්පි වා ඵලකානං න සක්කා අතිසිද්ධත්තා වා අනුපට්ඨිතත්තා වා ථද්ධමුදුභාවො ජානිතුන්ති අජ්ඣත්තිකබාහිරා පඨවී එතස්ස ඵොට්ඨබ්බජානනෙ පච්චයො හොති. මක්කටොපි භූමියං විචරන්තො නාභිරමති. ගන්ත්වා සතුබ්බෙධං පනස්ස රුක්ඛං ආරුය්හ විටපපිට්ඨෙ නිසීදිත්වා දිසාවිදිසා ඔලොකෙන්තස්සෙව ඵාසු හොති. එවමෙව මනොපි නානාජ්ඣාසයො භවඞ්ගපච්චයො දිට්ඨපුබ්බෙපි නානාරම්මණෙ අජ්ඣාසයං කරොතියෙව මූලභවඞ්ගං පනස්ස පච්චයො හොතීති.

අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරෙන පන ආයතනානං නානත්තං විසුද්ධිමග්ගෙ ආයතනනිද්දෙසෙ වුත්තමෙව. **තං චක්ඛු නාවිඤ්ඡතීති** තණ්හාරජ්ජුකානං ආයතනපාණකානං කායගතාසතිථම්භෙ බද්ධානං නිබ්බිසෙවනභාවං ආපන්නත්තා න ආකඩ්ඪතීති ඉමස්මිං සුත්තෙ පුබ්බභාගවිපස්සනාව කථිතා.

34. 8. 11.

එකාදසමෙ-යවකලාපීති ලායිත්වා ඨපිතයවපුඤ්ජො. **ඛ්‍යාභඞ්ගිහත්ථාති** කාජහත්ථා. **ඡහි ඛ්‍යාභඞ්ගීහි හනෙය්‍යුන්ති** ඡහි පුථුලකාජදණ්ඩකෙහි පොථෙය්‍යුං. **සත්තමොති** තෙසු ඡසු ජනෙසු යවෙ ලායිත්වා

පසිබ්බකෙ පූරෙත්වා ආදාය ගන්තුං අසක්කුණෙය්‍යා සත්තමො ආගච්ඡෙය්‍යා. **සුහතතරා අස්සා**ති යං තත්‍ථ අවසිට්ඨං අත්‍ථි භුසපලාපමත්තම්පි තස්ස ගහණත්‍ථං සුට්ඨුතරං හතා. **එවමෙව ඛො**ති එත්‍ථ චාතුම්මහාපථො විය ඡ ආයතනානි දට්ඨබ්බානි චාතුම්මහාපථෙ නික්ඛිත්තයවකලාපී විය සත්තා ඡ බ්‍යාභඞ්ගියො විය ඉට්ඨානිට්ඨමජ්ඣත්තවසෙන අට්ඨාරස ආරම්මණානි. සත්තමා බ්‍යාභඞ්ගී විය භවපත්‍ථනා කිලෙසා. යථා චාතුම්මහාපථෙ ඨපිතා යවකලාපී ඡහි බ්‍යාභඞ්ගීහි හඤ්ඤති. එවමෙව සත්තා අට්ඨාරසහි ආරම්මණකණ්ටකෙහි ඡසු ආයතනෙසු හඤ්ඤන්ති යථා සත්තමෙන සුහතතරා හොති. එවං සත්තා භවපත්‍ථනකිලෙසෙහි සුහතතරා හොන්ති භවමූලකං දුක්ඛං අනුභවමානා. ඉදානි තෙසං තං භවපත්‍ථනකිලෙසං දස්සෙතුං **භූතපුබ්බං භික්ඛවෙ**ති ආදිමාහ.

තත්‍ර **සුධම්මං දෙවසභ**න්ති භුම්මං සුධම්මාය දෙවසභාය ද්වාරෙති අත්‍ථො. **ධම්මිකා ඛො දෙවා**ති ධම්මිකා එතෙ දෙවා නාම. යෙහි මාදිසං අසුරාධිපතිං ගහෙත්වා මය්හං භෙදනමත්තකම්පි න කතන්ති සන්ධාය වදති. **අධම්මිකා දෙවා**ති අධම්මිකා එතෙ දෙවා නාම. යෙ මාදිසං අසුරාධිපතිං වනගුප්ඵසූකරං විය කණ්ඨපඤ්චමෙහි බන්ධනෙහි බන්ධිත්වා නිසීදාපෙන්ති. **එවං සුඛුමං ඛො භික්ඛවෙ වෙපචිත්තිබන්ධන**න්ති තං කිර පදුමනාළසුත්තකං විය මක්කටජාලසුත්තකං විය ච සුඛුමං හොති. ඡෙත්තුං පන නෙව වාසියා න ඵරසුනා සක්කා යස්මා පන චිත්තෙනෙව සජ්ජායති චිත්තෙන මුච්චති තස්මා වෙපචිත්තිබන්ධනන්ති වුත්තං. **තතො සුඛුමතරං මාරබන්ධන**න්ති කිලෙසබන්ධනං පනෙතං තතො සුඛුමතරං නෙව චක්ඛුස්ස ආපාථං ගච්ඡති. න ඉරියාපථං නිවාරෙති. තෙනහි බද්ධා සත්තා පඨවීතලෙපි ආකාසෙපි යොජනසතම්පි යොජනසහස්සම්පි ගච්ඡන්තිපි ආගච්ඡන්තිපි ඡිජ්ජමානං පනෙතං ඤාණෙනෙව ඡිජ්ජති න අඤ්ඤෙනාති ඤාණමොක්ඛං බන්ධනන්තිපි වුච්චති. **මඤ්ඤමානො**ති තණ්හාදිට්ඨිමානානං වසෙන ඛන්ධෙ මඤ්ඤමානො. **බද්ධො මාරස්සා**ති මාරබන්ධනෙන බද්ධො. කරණත්‍ථෙ වා එතං සාමිවචනං. කිලෙසමාරෙන බද්ධොති අත්‍ථො. **මුත්තො පාපිමතො**ති මාරස්ස බන්ධනෙන මුත්තො. කරණෙයෙව වා ඉදං සාමිවචනං පාපිමතා කිලෙසබන්ධනෙන මුත්තොති අත්‍ථො.

අස්මීති පදෙන තණ්හාමඤ්ඤිතං වුත්තං. **අයමහමස්මී**ති දිට්ඨිමඤ්ඤිතං. **භවිස්ස**න්ති සස්සතවසෙන දිට්ඨිමඤ්ඤිතමෙව. **න භවිස්ස**න්ති උච්ඡෙදවසෙන. රූපීති ආදීනි සස්සතවසෙන පභෙදදීපනානි. **තස්මා**ති යස්මා මඤ්ඤිතං ආබාධං අන්තොදොසනිකන්තනවසෙන රොගො චෙව ගණ්ඩො ච සල්ලඤ්ච තස්මා ඉඤ්ජිතන්ති ආදීනි යස්මා ඉමෙහි කිලෙසෙහි සත්තා ඉඤ්ජන්ති චෙව ඵන්දන්ති ච පපඤ්චිතා ච හොන්ති පමත්තාකාරං පත්තා. තස්මා තෙසං ආකාරදස්සනත්‍ථං වුත්තානීති. මානගතවාරෙ පන මානස්ස ගතං මානගතං මානං වත්තතීති අත්‍ථො. මානොයෙව මානගතං ගූථගතං මුත්තගතං විය. තත්‍ථ අස්මීති

ඉදං තණ්හාය සම්පයුත්තමානවසෙන වුත්තං අයමහමස්මීති දිට්ඨිවසෙන. තත්ථ දිට්ඨිසම්පයුත්තො නාම මානො නත්ථි. ආම නත්ථි මානස්ස පන අප්පහීනත්තා දිට්ඨි නාම හොති. මානමූලකං දිට්ඨිං සන්ධායෙතං වුත්තං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

ආසීවිසවග්ගො සමත්තො.

චතුත්ථො පණ්ණාසකො.

---

36. 1. 1.

සගාථාවග්ගස්ස පඨමෙ-**සමාහිතොති** උපචාරෙන වා අප්පණාය වා සමාහිතො. **වෙදනාච පජානාතීති** වෙදනා දුක්ඛසච්චවසෙන පජානාති. **වෙදනානඤ්ච සම්භවන්ති** තාසංයෙව සම්භවං සමුදයසච්ච වසෙන පජානාති. **යත්ථ චෙතාති** යත්ථෙතා වෙදනා නිරුජ්ඣන්ති තං නිබ්බාණං නිරොධසච්චවසෙන පජානාති. **ඛයගාමිනන්ති** තාසංයෙව වෙදනානං ඛයගාමිනං මග්ගං මග්ගසච්චවසෙන පජානාති. **නිච්ඡාතො පරිනිබ්බුතොති** නිත්තණ්හො හුත්වා කිලෙසපරිනිබ්බාණෙන පරිනිබ්බුතො එවමෙත්ථ සුත්තෙ සම්මසනවාරකා වෙදනා කථිතා. ගාථාසු ද්වීහි පදෙහි සමථවිපස්සනා කථිතා සෙසෙහි චතුසච්චං කථිතං. එවමෙත්ථ සබ්බසඞ්ගාහිකො චතුභූමිකධම්මපරිච්ඡෙදො වුත්තො.

36. 1. 2.

දුතියෙ-**අදුක්ඛමසුඛං සහාති** අදුක්ඛමසුඛඤ්ච සුඛදුක්ඛෙහි සහ. **අජ්ඣත්තඤ්ච බහිද්ධාචාති** අත්තනො ච පරස්ස ච. **මොසධම්මන්ති** නස්සනසභාවං. **පලොකිනන්ති** පලුජ්ජනකං භිජ්ජනසභාවං. **ඵුස්ස ඵුස්ස වයං ඵුස්සන්ති** ඤාණෙන ඵුසිත්වා සම්මසන්තො. එවං **තත්ථ විරජ්ජතීති** එවං තාසු වෙදනාසු විරජ්ජති ඉධාපි සුත්තෙ සම්මසනවාර වෙදනා කථිතා ගාථාසු ඤාණඵුසනං.

36. 1. 3.

තතියෙ- **අච්ඡෙච්ඡි තණ්හන්ති** සබ්බම්පි තණ්හං ඡින්දිත්වා සමුච්ඡින්දි. **වාවත්තයි සංයොජනන්ති** දසවිධම්පි සංයොජනං පරිවත්තයි නිම්මූලමකාසි. **සම්මාති** හෙතුනා කාරණෙන. **මානාභිසමයාති** මානස්ස දස්සනාභිසමයා පහාණාභිසමයා ච අරහත්තමග්ගො හි කිච්චවසෙන මානං පස්සති අයමස්ස දස්සනාභිසමයො තෙන දිට්ඨො පන සො තාවදෙව පහීයති දිට්ඨවිසෙන දට්ඨසත්තානං ජීවිතං විය අයමස්ස පහාණාභිසමයො. **අන්තමකාසි දුක්ඛස්සාති** එවං අරහත්තමග්ගෙන මානස්සදිට්ඨත්තා ච පහීනත්තා ච යෙ ඉමෙ කායබන්ධනස්ස අන්තො ජීරති හරිතන්තං වාති එවං වුත්තඅන්තිමමරියාදන්තො ච අන්තමිදං භික්ඛවෙ ජීවිකානන්ති එවං වුත්තලාමකන්තො ච සක්කායො එකො අන්තොති එවං වුත්තකොට්ඨාසන්තො ච එසෙවන්තො දුක්ඛස්ස

සබ්බපච්චයසඞ්ඛයාති එවං වුත්ත කොණෙනා වාති චත්තාරො අන්තා තෙසං සබ්බෙසංව වට්ටදුක්ඛස්ස චතුත්ථකොටිසඞ්ඛාතං අන්තමකාසි පරිච්ඡෙදං පරිවටුමමකාසි අනතිමසමුස්සයමුත්තාවසෙසං දුක්ඛමකාසීති වුත්තං හොති. **සම්පජඤ්ඤං න රිඤ්චතීති** සම්පජඤ්ඤං න ජහති. **සඞ්ඛං නුපෙතීති** රත්තො දුට්ඨො මූළ්හොති පඤ්ඤත්තිං න උපෙති මහාඛීණාසවො නාම හොතීති ඉමස්මිං සුත්තෙ ආරම්මණානුසයො කථිතො.

84. 1. 4.

චතුත්ථෙ-**පාතාලොති** පාතස්ස අලං පරියත්තො නත්ථි එත්ථ පතිට්ඨාති පාතාලො. **අසන්තං අසංවිජ්ජමානන්ති** අසම්භූතත්තං අපඤ්ඤායමානත්තං **එවං වාචං භාසතීති** අත්ථි මහාසමුද්දෙ පාතාලොති එවං වාචං. සො හි යං තං බලවාමුඛං මහාසමුද්දස්ස උදකං වෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා චක්කවාළං වා සිනෙරුං වා ආහච්ච යොජනවියොජනදසයොජනප්පමාණම්පි උග්ගන්ත්වා පුන මහාසමුද්දෙ පතති යස්ස පතිතට්ඨානෙ මහානරකප්පපාතො විය හොති යං ලොකෙ බලවාමුඛන්ති වුච්චති තං සන්ධාය එවං වදති. යස්මා පන තත්ථ තථා රූපානං මච්ඡකච්ඡපදෙවදානවානං පතිට්ඨාපි හොති සුඛතිවාසොපි තස්මා අසන්තං අවිජ්ජමානං තං තං වාචං භාසති නාම යස්මා පන සබ්බපුථුජ්ජනා සාරීරිකාය දුක්ඛවෙදනාය පතිට්ඨාතුං න සක්කොන්ති තස්මා පාතස්ස අලන්ති අත්ථෙන අයමෙව පාතාලොති දස්සෙන්තො **සාරීරිකානං ඛො එතං භික්ඛවෙති** ආදිමාහ. **පාතාලෙ න පච්චුට්ඨාසීති** පාතාලස්මිං පතිට්ඨාසි. **ගාධන්ති** පතිට්ඨං.

කන්දතීති අතිබද්ධං විලාපං විලපන්තො කන්දති. **දුබ්බලොති** දුබ්බලඤාණො. **අප්පථාමකොති** ඤාණථාමස්ස පරිත්තතාය පරිත්තථාමකොති ඉමස්මිං සුත්තෙ අරියසාවකො සොතාපන්නො සොතාපන්නොහි එත්ථ ධුරං බලවවිපස්සකො පන තික්ඛබුද්ධි උප්පන්නං වෙදනං අනනුවත්තිත්වා පතිට්ඨාතුං සමත්ථො යොගාවචරොපි වට්ටති.

84. 1. 5.

පඤ්චමෙ-**දුක්ඛතො දට්ඨබ්බාති** විපරිණාමනවසෙන දුක්ඛතො දට්ඨබ්බා. **සල්ලතොති** දුක්ඛාපනවිනිවිජ්ඣනට්ඨෙන සල්ලාති දට්ඨබ්බා **අනිච්චතොති** අදුක්ඛමසුඛා හුත්වා අභාවාකාරෙන අනිච්චතො දට්ඨබ්බා. **අද්දූති** අද්දස. **සන්තන්ති** සන්තසභාවං.

84. 1. 6.

ඡට්ඨෙ-**තත්‍රාති** තෙසු වීසු ජනෙසු. **අනුවෙධං විජ්ඣෙය්‍යුන්ති** තස්සෙව වණමුඛස්ස අඞ්ගුලන්තරෙ වා ද්වඞ්ගුලන්තරෙ වා ආසන්නප්පදෙසෙ අනුගතවෙධං. එවං විද්ධස්ස හි අනුවෙධා වෙදනා පඨම වෙදනාය බලවතරා හොති පච්ඡා උප්පජ්ජමානා දොමනස්සවෙදනාපි එවමෙව පුරිමවෙදනාය බලවතරා හොති. **දුක්ඛාය වෙදනාය නිස්සරණන්ති** දුක්ඛවෙදනායපි සමාධිමග්ගඵලානි නිස්සරණන්ති සො න ජානාති

කාමසුඛමෙව නිස්සරණන්ති ජානාති. තාසං වෙදනානන්ති තාසං සුඛදුක්ඛවෙදනානං. සඤ්ඤුත්තො නං වෙදයතීති කිලෙසෙහි සම්පයුත්තොව හුත්වා තං වෙදනං වෙදයති. න විප්පයුත්තො. සඤ්ඤුත්තො දුක්ඛෙනාති කරණත්ථෙ නිස්සක්කං දුක්ඛෙන සම්පයුත්තොති අත්ථො. සඞ්ඛාත ධම්මස්සාති විදිතධම්මස්ස තුලිතධම්මස්ස. බහුස්සුතස්සාති පරියත්තිබහුස්සුතස්ස පටිවෙධබහුස්සුතස්ස ච. සම්මා පජානාති භවස්ස පාරගූති භවස්ස පාරං නිබ්බානං ගතො තදෙව නිබ්බානං සම්මා පජානාති. ඉමස්මිම්පි සුත්තෙ ආරම්මණානුසයොව කථිතො. අරිය සාවකොපුව ඛීණාසවො. එත්ථ ධුරං අනාගාමී තවට්ටතීති වදන්ති.

34. 1. 7.

සත්තමෙ-යෙන ගිලානසාලා තෙනුපසඞ්කමීති සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගපුග්ගලො තථාගතොපි ගිලානුපට්ඨානං ගච්ඡති. උපට්ඨාතබ්බයුත්තකා නාම ගිලානාති භික්ඛූ සද්දහිත්වා ඔකප්පෙත්වා ගිලානෙ උපට්ඨාතබ්බෙ මඤ්ඤිස්සන්තීති ච යෙ තත්ථ කම්මට්ඨානසප්පායා තෙසං කම්මට්ඨානං කථෙස්සාමීති චින්තෙත්වා උපසඞ්කමි. කායෙ කායානුපස්සීති ආදීසු යං වත්තබ්බං තං පරතො වක්ඛාම. අනිච්චානුපස්සීති අනිච්චතං අනුපස්සන්තො. වයානුපස්සීති වයං අනුපස්සන්තො විරාගානුපස්සීති විරාගං අනුපස්සන්තො. නිරොධානුපස්සීති නිරොධං අනුපස්සන්තො. පටිනිස්සග්ගානුපස්සීති පටිනිස්සග්ගං අනුපස්සන්තො. එත්තාවතා කිං දස්සිතං හොති. ඉමස්ස භික්ඛුනො ආගමනීයපටිපදා සතිපට්ඨානා පිහි පුබ්බභාගායෙව සම්පජඤ්ඤම්පි අනිච්චානුපස්සනා වයානුපස්සනා විරාගානුපස්සනාපි ඉමාපි තිස්සො අනුපස්සනා පුබ්බභාගායෙව. නිරොධානුපස්සනා පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාති ඉමා වෙ මිස්සකා. එත්තාවතා ඉමස්ස භික්ඛුනො භාවනාකාලො දස්සිතො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

34. 1. 8.–9.

අට්ඨමෙ-ඉමමෙව ඵස්සං පටිච්චාති වුත්තෙ බුජ්ඣනකානං අජ්ඣාසයෙන වුත්තං. අත්ථතො පනෙතං නානාකාරණං කායොව හි එත්ථ ඵස්සොති වුත්තො. නවමං උත්තානමෙව.

34. 1. 10.

දසමෙ-සුඛවෙදනීයන්ති සුඛවෙදනාය පච්චයභූතං. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. අනුපදවණ්ණනා පනෙත්ථ හෙට්ඨා විත්ථාරිතාව. ඉමස්මිං සුත්තද්වයෙ සම්මසනචාරවෙදනාව කථිතා.

සගාථාවග්ගො පඨමො.

---

34. 2. 1.

රහොගතවග්ගස්ස පඨමෙ-යං කිඤ්චි වෙදයිතං තං දුක්ඛස්මින්ති යං කිඤ්චි වෙදයිතං තං සබ්බං දුක්ඛන්ති අත්ථො. සඞ්ඛාරානංයෙව අනිච්චතන්ති ආදීසු යං එවං සඞ්ඛාරානං අනිච්චතං ඛයධම්මතං

වයධම්මතා විපරිණාමධම්මතා එතං සන්ධාය යං කිඤ්චි වෙදයිතං තං දුක්ඛන්ති මයා භාසිතන්ති දීපෙති. යා හි සඞ්ඛාරානං අනිච්චතා වෙදනානම්පි සා අනිච්චතාව. අනිච්චතාව නාමෙසා මරණං මරණතො උත්තරිං දුක්ඛං නාම නත්ථීති ඉමිනා අධිප්පායෙන සබ්බා වෙදනා දුක්ඛාති අත්ථො. **අථ ඛො පන භික්ඛු මයාති** ඉදං න කෙවලං අහං වෙදනානංයෙව නිරොධං පඤ්ඤපෙමි. ඉමෙසම්පි ධම්මානං නිරොධං පඤ්ඤපෙමීති දස්සනත්ථං ආරද්ධං. වූපසමො ච පස්සද්ධියො ච එව රූපාය දෙසනාය බුජ්ඣනකානං අජ්ඣාසයෙන වුත්තා. සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධග්ගහණෙන එත්ථ චත්තාරො ආරුප්පා ගහිතාව හොන්තීති වෙදිතබ්බා.

34. 2. 2.–3.

දුතියෙ–**පුථූ වායන්ති මාලුතාති** බහුවාතා වායන්ති. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති. තතියං විනා ගාථාහි බුජ්ඣනකානං අජ්ඣාසයෙන වුත්තං.

34. 2. 4.

චතුත්ථෙ–**පුරත්ථිමාති** පුරත්ථිමාය එවං සබ්බත්ථ. **සාමිසාපි සුඛා වෙදනාති** ආදීසු සාමිසා සුඛා නාම කාමාමිසපටිසංයුත්තා වෙදනා. නිරාමිසා සුඛා නාම පඨමජ්ඣානාදිවසෙන විපස්සනාවසෙන ච උප්පන්නවෙදනා. සාමිසා දුක්ඛා නාම කාමාමිසෙනෙව සාමිසවෙදනා, නිරාමිසා දුක්ඛා නාම අනුත්තරෙසු විමොක්ඛෙසු පිහං උපට්ඨාපයතො පිහපච්චයා උප්පන්නදොමනස්සවෙදනා. සාමිසා අදුක්ඛමසුඛා නාම කාමාමිසෙනෙව සාමිසා වෙදනා. නිරාමිසා අදුක්ඛමසුඛා නාම චතුත්ථජ්ඣානවසෙන උප්පන්නා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා.

34. 2. 5. 6. 7. 8.

පඤ්චමාදීනි චත්තාරි හෙට්ඨා කථිතනයානෙව. **පුරිමාති** පනෙත්ථෙපි පරිපුණ්ණපස්සද්ධිකාති පච්ඡිමාති උපඩ්ඪපස්සද්ධිකාති දෙසනාය බුජ්ඣනකානං අජ්ඣාසයෙන වුත්තාති.

34. 2. 9. 10.

නවමෙ–**පඤ්චකඞ්ගො ථපතීති** පඤ්චකඞ්ගොති තස්ස නාමං. වාසිඵරසුනිඛාදනදණ්ඩමුග්ගරකාළසුත්තනාළිසඞ්ඛාතෙහි වා පඤ්චහි අඞ්ගෙහි සමන්නාගතත්තා සො පඤ්චකඞ්ගොති පඤ්ඤාතො. ථපතීති වඩ්ඪකීජෙට්ඨකො. උදායීති පණ්ඩිතඋදායිත්ථෙරො. **පරියායන්ති** කාරණං. **ද්වෙපානන්දාති** ද්වෙ ආනන්ද **පරියායෙනාති** කාරණෙන එත්ථ ච කායිකචෙතසිකවසෙන ද්වෙ වෙදිතබ්බා. සුඛාදිවසෙන තිස්සොපි ඉන්ද්‍රියවසෙන සුඛින්ද්‍රියාදිකා පඤ්ච ද්වාරවසෙන චක්ඛුසම්ඵස්සජාදිකා ච උපවිචාරවසෙන චක්ඛුනා රූපං දිස්වා සොමනස්සට්ඨානියං රූපං උපවිචරතීති ආදිකා අට්ඨාරස ඡ ගෙහසිතානි සොමනස්සානි ඡ නෙක්ඛම්මසිතානි ඡ ගෙහසිතා උපෙක්ඛා ඡ නෙක්ඛම්මසිතාති එවං ඡත්තිංස අතීතෙ ඡත්තිංස අනාගතෙ ඡත්තිංස පච්චුප්පන්නෙ ඡත්තිංසාති එවං

අට්ඨසතං වෙදනං වෙදිතබ්බා. **පඤ්චිමෙ ආනන්ද කාමගුණාති** අයං පාටිඑක්කො අනුසන්ධි. න කෙවලඤ්හි ද්වෙ ආදිං කත්වා වෙදනා භගවතා පඤ්ඤත්තා පරියායෙන එකාපි වෙදනා කථිතා. තං දස්සෙන්තො පඤ්චකඞ්ගථපතිවාදං උපච්ඡෙත්තුං ඉමං දෙසනං ආරභි. **අභික්කන්තතරන්ති** සුන්දරතරං. **පණීතතරන්ති** අතප්පකතරං. එත්ථ ච චතුත්ථජ්ඣානතො පට්ඨාය අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා තාමිසට්ඨෙන පණීතට්ඨෙන ච සුඛන්ති වුත්තා. නිරොධො අවෙදයිතසුඛවසෙන සුඛං නාම ජාතො. පඤ්චකාමගුණවසෙන හි අට්ඨසමාපත්තිවසෙන ච උප්පන්නං වෙදයිතං සුඛං නාම නිරොධො අවෙදයිතසුඛං නාම ඉති වෙදයිතසුඛං වා හොතු. අවෙදයිතසුඛං වා නිද්දුක්ඛභාවසඞ්ඛාතෙන සුඛට්ඨෙන එකන්තසුඛමෙව ජාතං. **යත්ථ යත්ථාති** යස්මිං යස්මිං ඨානෙ. **සුඛං උපලබ්භතීති** වෙදයිතං සුඛං වා උපලබ්භති අවෙදයිතං සුඛං වා **තං තං තථාගතො සුඛස්මිං පඤ්ඤපෙති** තං සබ්බං තථාගතො නිද්දුක්ඛභාවං සුඛස්මිංයෙව පඤ්ඤපෙතීති. ඉධ භගවා නිරොධසමාපත්තිසීසං කත්වා නෙය්‍යපුග්ගලස්සවසෙන අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. දසමං උත්තානත්ථමෙවාති.

රහොගතවග්ගො දුතියො.

---

36. 3. 1.

තතියවග්ගස්ස පඨමෙ—**මොළියසීවකොති** තස්ස නාමං. චූළා පනස්ස අත්ථි තස්මා මොළියසීවකොති වුච්චති. **පරිබ්බාජකොති** ඡන්නපරිබ්බාජකො. **පිත්තසමුට්ඨානානීති** පිත්තපච්චයා. **වෙදයිතානීති** පිත්තපච්චයා තිස්සො වෙදනා උප්පජ්ජන්ති. කථං එකච්චො හි පිත්තං මෙ කුපිතං දුජ්ජානං ඛො පන ජීවිතන්ති දානං දෙති සීලං සමාදියති උපොසථකම්මං කරොති එවමස්ස කුසලවෙදනා උප්පජ්ජති. එකච්චො පිත්තභෙසජ්ජං කරිස්සාමීති පාණං හනති අදින්නං ආදියති මුසා භණති දසපි දුස්සීලකම්මානි කරොති එවමස්ස අකුසලවෙදනා උප්පජ්ජති. එකච්චො එත්තකෙනාපි මෙ භෙසජ්ජකරණෙන පිත්තං න වූපසම්මති අලං යං හොති තං හොතූති මජ්ඣත්තො කායිකවෙදනං අධිවාසෙන්තො නිපජ්ජති එවමස්ස අබ්‍යාකතවෙදනාව උප්පජ්ජති. **සාමම්පි ඛො එතන්ති** තන්තං පිත්තවිකාරං දිස්වා අත්තනාපි එතං වෙදිතබ්බං. **සච්චසම්මතන්ති** භූතසම්මතං. ලොකොපි හිස්ස සරීරෙ සබලවණ්ණතාදිපිත්තවිකාරං දිස්වා පිත්තමස්ස කුපිතන්ති ජානාති. **තස්මාති** යස්මා සාමඤ්ච විදිතං ලොකස්ස ච සච්චසම්මතං අතිධාවන්ති තස්මා සෙම්හසමුට්ඨානාදීසුපි එසෙව නයො. එත්ථ පන **සන්නිපාතිකානීති** තිණ්ණම්පි පිත්තාදීනං කොපෙන සමුට්ඨිතානි. **උතුපරිණාමජානීති** විසභාගඋතුතොජාතානි, ජඞ්ගලදෙසවාසිනං හි අනූපදෙසෙ වසන්තානං විසභාගො උතුඋප්පජ්ජති, අනූපවාසීනඤ්ච ජඞ්ගලදෙසෙති එවං මරුසමුද්දනීරදිවසෙනාපි උතුවිසභාගතා

උප්පජ්ජතියෙව තතො ජාතානි උතුපරිණාමජානි. **විසමපරිහාර ජානීති** මහාභාරවහනෙසු ආකොටනාදිතො වා අවෙලාය චරන්තස්ස සප්පඩංසනකූපපාතාදිතො වා විසමපරිහාරතො ජාතානි. **ඔපක්කමිකානීති** අයං චොරො වා පාරදාරිකො වාති ගහෙත්වා ජණ්ණුකකප්පර මුග්ගරාදීහි නිප්පොථනඋපක්කමං පච්චයං කත්වා උප්පන්නානි එතං බහි උපක්කමං ලභිත්වා කොචි වුත්තනයෙනෙව කුසලං කරොති කොචි අකුසලං කොචි අධිවාසෙන්තො නිපජ්ජති. **කම්මවිපාකජානීති** කෙවලං කම්මවිපාකතො ජාතානි. තෙසුපි හි උප්පන්නෙසු වුත්තනයෙනෙව කොචි කුසලං කරොති කොචි අකුසලං කොචි අධිවාසෙන්තො නිපජ්ජති. එවං සබ්බවාරෙසු තිවිධාව වෙදනා හොන්ති. තත්ථ පුරිමෙහි සත්තහි කාරණෙහි උප්පන්නා සාරීරිකා වෙදනා සක්කා පටිබාහිතුං, කම්මවිපාකජානං පන සබ්බභෙසජ්ජානිපි සබ්බපරිත්තානිපි නාලං පටිඝාතාය. ඉමස්මිං සුත්තෙ ලොකවොහාරො නාම කථිතො.

84. 8 2.

දුතියෙ–**අට්ඨසතපරියායන්ති** අට්ඨසතකාරණභූතං. **ධම්මපරියායන්ති** ධම්මකාරණං. **කායිකා ච චෙතසිකා චාති** එත්ථ කායිකා කාමාවචරෙයෙව ලබ්භන්ති චෙතසිකා චතුභූමිකාපි. **සුඛාති** ආදීසු සුඛා වෙදනා අරූපාවචරෙ නත්ථි. සෙසාසු තීසු භූමීසු ලබ්භන්ති. දුක්ඛා කාමාවචරාව ඉතරා චතුභූමිකා. පඤ්චකෙ සුඛින්ද්‍රියදුක්ඛින්ද්‍රිය දොමනස්සින්ද්‍රියානි කාමාවචරානෙව සොමනස්සින්ද්‍රියං තෙභූමිකං උපෙක්ඛින්ද්‍රියං චතුභූමිකං. ඡක්කෙ පඤ්චසු වාරෙසු වෙදනා කාමාවචරාව මනොවාරෙ චතුභූමිකා. අට්ඨාරසකෙ ඡසු ඉට්ඨාරම්මණෙසු සොමනස්සෙන සහ උපවිචරතීති සොමනස්සූපවිචාරෙ සෙසවාරෙසුපි එසෙව නයො. ඉති අයං දෙසනා විචාරවසෙන ආගතා. තං සම්පයුත්තානං පන සොමනස්සාදීනංවසෙන ඉධ අට්ඨාරසවෙදනා වෙදිතබ්බා. **ඡ ගෙහසිතානි සොමනස්සානීති** ආදීසු චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යානං රූපානං ඉට්ඨානං කන්තානං මනාපානං මනොරමානං ලොකාමිසපටිසංයුත්තානං පටිලාභං වා පටිලාභතො පුබ්බෙ වා පටිලද්ධපුබ්බං අතීතං නිරුද්ධං විපරිණතං සමනුස්සරතො උප්පජ්ජති සොමනස්සං යං එවරූපං සොමනස්සං ඉදං වුච්චති ගෙහසිතං සොමනස්සන්ති එවං ඡසු වාරෙසු වුත්තකාමගුණනිස්සිතානි සොමනස්සානි ඡ ගෙහසිතසොමනස්සානි නාම. රූපානං ත්වෙව අනිච්චතං විදිත්වා විපරිණාමවිරාගනිරොධං පුබ්බෙ චෙව රූපා එතරහි ච සබ්බෙ රූපා අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මාති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො උප්පජ්ජති සොමනස්සං යං එවරූපං සොමනස්සං ඉදං වුච්චති නෙක්ඛම්මසිතං සොමනස්සන්ති එවං ඡසු ද්වාරෙසු ඉට්ඨාරම්මණෙ ආපාථගතෙ අනිච්චතාදිවසෙන විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා උස්සුක්කාපෙත්වා සක්කොන්තස්ස උස්සක්කිතා මෙ විපස්සනාති සොමනස්සජාතස්ස උප්පන්නසොමනස්සානි ඡ නෙක්ඛම්මසිතසොමනස්සානි. චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යානං රූපානං ඉට්ඨානං කන්තානං මනොරමානං.

ලොකාමිසපටිසංයුත්තානං අප්පටිලාභං වා අප්පටිලාභතො සමනුපස්සතො පුබ්බෙ වා අප්පටිලද්ධපුබ්බං අතීතං නිරුද්ධං විපරිණතං සමනුස්සරතො උප්පජ්ජති දොමනස්සං යං එවරූපං දොමනස්සං ඉදං වුච්චති ගෙහසිතං දොමනස්සන්ති. එවං ඡසු ද්වාරෙසු ඉට්ඨාරම්මණං නානුභවිස්සාමි නානුභවාමීති විතක්කයතො උප්පන්නං කාමගුණනිස්සිතදොමනස්සං ගෙහසිතදොමනස්සං නාම. රූපානං ත්වෙව අනිච්චතං විදිත්වා විපරිණාමවිරාගනිරොධං පුබ්බෙ චෙව රූපා එතරහි ච සබ්බෙ තෙ රූපා අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මාති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා අනුත්තරෙසු විමොක්ඛෙසු පිහං උපට්ඨාපෙති කුදාස්සු නාමාහං තදායතනං උපසම්පජ්ජ විහරිස්සාමි යදරියා එතරහි ආයතනං උපසම්පජ්ජ විහරන්තීති ඉති අනුත්තරෙසු විමොක්ඛෙසු පිහං උපට්ඨාපයතො උප්පජ්ජති පිහපච්චයා දොමනස්සං යං එවරූපං දොමනස්සං ඉදං වුච්චති නෙක්ඛම්මසිතදොමනස්සන්ති. එවං ඡසු ද්වාරෙසු ඉට්ඨාරම්මණෙ ආපාථගතෙ අනුත්තරවිමොක්ඛසඞ්ඛාතඅරියඵලධම්මෙසු පිහං උපට්ඨපෙත්වා තදධිගමාය අනිච්චාදිවසෙන විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා උස්සුක්කාපෙතුං අසක්කොන්තස්ස ඉමම්පි පක්ඛං ඉමම්පි මාසං ඉමම්පි සංවච්ඡරං විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරියභූමිං පාපුණිතුං නාසක්ඛින්ති අනුසොචතො උප්පන්නං දොමනස්සන්ති ච නෙක්ඛම්මසිතදොමනස්සන්ති නාම. චක්ඛුනා රූපං දිස්වා උප්පජ්ජති උපෙක්ඛා බාලස්ස මූළ්හස්ස පුථුජ්ජනස්ස අනොධිජිනස්ස අවිපාකජිනස්ස අනාදීනවදස්සාවිනො අස්සුතවතො පුථුජ්ජනස්ස යා එවරූපා උපෙක්ඛා රූපං සා නාතිවත්තති තස්මා සා උපෙක්ඛා ගෙහසිතාති වුච්චති. එවං ඡසු ද්වාරෙසු ඉට්ඨාරම්මණෙ ආපාථගතෙ හුත්වා උප්පන්නා රූපාදීනි අනතිවත්තමානා තත්ථෙව ලග්ගා ලග්ගිතා ගුළපිණ්ඩකෙ නීලමක්ඛිකා විය කාමගුණනිස්සිතා උපෙක්ඛා ගෙහසිතා උපෙක්ඛා නාම. රූපානං ත්වෙව අනිච්චතං විදිත්වා විපරිණාමවිරාගනිරොධං පුබ්බෙ චෙව රූපා එතරහි ච සබ්බෙ තෙ රූපා අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මාති එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතො උප්පජ්ජති උපෙක්ඛා යා එවරූපා උපෙක්ඛා රූපං සා අතිවත්තති. තස්මා සා උපෙක්ඛා ච නෙක්ඛම්මසිතාති වුච්චතීති. එවං ඡසු ද්වාරෙසු ඉට්ඨාරම්මණෙ ආපාථගතෙ ඉට්ඨෙ අරජ්ජන්තස්ස අනිට්ඨෙ අදුස්සන්තස්ස අසමපෙක්ඛනෙ අමූළ්හස්ස උප්පන්නා විපස්සනාඤාණසම්පයුත්තා උපෙක්ඛා ච නෙක්ඛම්මසිතඋපෙක්ඛා නාම. ඉමස්මිං සුත්තෙ සබ්බසඞ්ගාහකො චතුභූමිකධම්මපරිච්ඡෙදො කථිතො. තතියාදීනි උත්තානත්ථානෙව.

34. 3. 11.

එකාදසමෙ–සාමිසාති කිලෙසාමිසෙන සාමිසා. නිරාමිසතරාති නිරාමිසායපි ඣානපීතියා නිරාමිසතරාව. තත්ථ ච ද්විසු ඣානෙසු පීති මහග්ගතාපි හොති ලොකුත්තරාපි පච්චවෙක්ඛණපීති ලොකියාව සා කස්මා නිරාමිසතරා ජාතාති. සන්තපණීතධම්මපච්චවෙක්ඛණවසෙන

උප්පන්නත්තා. යථා හි රාජවල්ලභො චූළුපට්ඨාකො අප්පටිහාරිකං යථාසුඛං රාජකුලං පවිසන්තො සෙනාපතිආදයො පාදෙන පහරන්තොපි න ගණෙති. කස්මා? රඤ්ඤො ආසන්නපරිචාරකත්තා. ඉති සො තෙහි උත්තරිතරො හොති. එවමයම්පි සන්තපණීතධම්මපච්චවෙක්ඛණවසෙන උප්පන්නත්තා ලොකුත්තරපීතිතොපි උත්තරිතරාති වෙදිතබ්බා. සෙසවාරෙසුපි එසෙව නයො. විමොක්ඛවාරෙ පන රූපපටිසංයුත්තො විමොක්ඛො අත්තනො ආරම්මණභූතෙන රූපාමිසවසෙනෙව සාමිසො නාම, අරූපපටිසංයුත්තො අරූපාමිසාභාවෙන නිරාමිසො නාමාති.

වෙදනාසංයුත්තං සමත්තං.

---

35. 1. 1-2.

මාතුගාමසංයුත්තස්ස පඨමෙ—**අඞ්ගෙහීති** අගුණඞ්ගෙහි. **න ච රූපවාති** රූපවිපන්නො විරූපො දුද්දසිකො. **න ච භොගවාති** න භොගසම්පන්නො නිද්ධනො. **න ච සීලවාති** සීලවිපන්නො දුස්සීලො. **අලසො චාති** කන්තනපචනාදීනි කම්මානි කාතුං න සක්කොති කුසීතො ආලසියො නිසින්නට්ඨානෙ නිසින්නොපි ඨිතට්ඨානෙ ඨිතොපි නිද්දායති එව. **පජඤ්චස්ස න ලභතීති** අස්ස පුරිසස්ස කුලවංසපතිට්ඨාපකං පුත්තං න ලභති වඤ්ඣිත්ථී නාම හොති. සුක්කපක්ඛො වුත්තවිපරියායෙන වෙදිතබ්බො. දුතියං පඨමෙ වුත්තනයෙනෙව පරිවත්තෙතබ්බං.

35. 1. 3.

තතියෙ—**ආවෙණිකානීති** පාටිපුග්ගලිකානි පුරිසෙහි අසාධාරණානි. **පාරිචරියන්ති** පරිචාරිකභාවං.

35. 1. 4.-9.

චතුත්ථෙ—**මච්ඡෙරමලපරියුට්ඨිතෙනාති** පුබ්බණ්හසමයස්මිං හි මාතුගාමො ඛීරදධිසඞ්ගොපනපචනාදීනි කාතුං ආරද්ධො පුත්තකෙහිපි යාචියමානො කිඤ්චි දාතුං න ඉච්ඡති. තෙනෙතං වුත්තං— පුබ්බණ්හසමයං මච්ඡෙරමලපරියුට්ඨිතෙන චෙතසාති. මජ්ඣන්හිකසමයෙ පන මාතුගාමො කොධාභිභූතොව හොති. අන්තොඝරෙ කලහං අලභන්තො පටිවිස්සකඝරෙපි කලහං කරොති. සාමිකස්ස ච ඨිතනිසින්නට්ඨානානි විලොමෙන්තො චරති. තෙන වුත්තං— මජ්ඣන්හිකසමයං ඉස්සාපරියුට්ඨිතෙන චෙතසාති. සායණ්හෙ පනස්සා අසද්ධම්මං පටිසෙවනාය චිත්තං නමති. තෙන වුත්තං— සායණ්හසමයං කාමරාගපරියුට්ඨිතෙන චෙතසාති. පඤ්චමාදීනි උත්තානත්ථානෙව.

35. 1. 10.

දසමෙ—**රූපබලන්ති** ආදීසු රූපසම්පත්ති රූපබලං. භොගසම්පත්ති භොගබලං. ඤාතිසම්පත්ති ඤාතිබලං. පුත්තසම්පත්ති පුත්තබලං. සීලසම්පත්ති සීලබලං. පඤ්චසීලදසසීලානි අඛණ්ඩානි කත්වා රක්ඛන්තස්ස හි

සීලසම්පන්නා **එව සීලබලං නාම හොති. ඉමානි ඛො භික්ඛවෙ පඤ්ච බලානීති** ඉමානි පඤ්ච උපත්ථම්භනට්ඨෙන බලානි නාම වුච්චන්ති. **පසය්හාති** අභිභවිත්වා. **අභිභුය්‍යතීති** අභිභවති අජ්ඣොත්ථරති. **නෙව රූපබලං තායතීති** නෙව රූපබලං තායිතුං රක්ඛිතුං සක්කොති. **නාසෙන්තෙව නං කුලෙ න වාසෙන්තීති** දුස්සීලා සම්භින්නාචාරා අතික්කන්තමරියාදාති ගීවායං ගහෙත්වා නීහරන්ති න තස්මිං කුලෙ වාසෙන්ති. **වාසෙන්තෙව නං කුලෙ න නාසෙන්තීති** කිං රූපෙන භොගාදීහි වා පරිසුද්ධසීලා එසා ආචාරසම්පන්නාති ඤත්වා ඤාතකා තස්මිං කුලෙ වාසයන්තියෙව න නාසෙන්ති. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

මාතුගාමසංයුත්තං සමත්තං.

---

36. 1. 1.

ජම්බුඛාදකසංයුත්තෙ—**ජම්බුඛාදකො පරිබ්බාජකොති** එවංනාමො ථෙරස්ස භාගිනෙය්‍යො ඡන්නපරිබ්බාජකො. **යො ඛො ආවුසො රාගක්ඛයොති** නිබ්බානං ආගම්ම රාගො ඛීයති තස්මා නිබ්බානං රාගක්ඛයොති වුච්චති. දොසමොහක්ඛයෙසුපි එසෙව නයො. යො පන ඉමිනාව සුත්තෙන කිලෙසක්ඛයමත්තං නිබ්බානන්ති වදෙය්‍ය. සො වත්තබ්බො කස්ස කිලෙසානං ඛයො කිං අත්තනො උදාහු පරෙසන්ති. අද්ධා අත්තනොති වක්ඛති. තතො පුච්ඡිතබ්බො ගොත්‍රභුඤාණස්ස කිං ආරම්මණන්ති. ජානමානො නිබ්බානන්ති වක්ඛති. කිං පන ගොත්‍රභුඤාණක්ඛණෙ කිලෙසා ඛීණා ඛීයන්ති ඛීයිස්සන්තීති ඛීණාති වා ඛීයන්තීති වා න වත්තබ්බා, ඛීයිස්සන්ති පන වත්තබ්බාති. කිං පන තෙසු අඛීණෙසුයෙව කිලෙසෙසු ගොත්‍රභුඤාණං කිලෙසක්ඛයං ආරම්මණං කරොතීති. අද්ධා එවං වුත්තෙ නිරුත්තරො භවිස්සති. මග්ගඤාණෙනාපි එතං යොජෙතබ්බං. මග්ගක්ඛණෙපි හි කිලෙසා ඛීයන්තීති න වුච්චන්ති, න ච අඛීණෙසුයෙව කිලෙසෙසු කිලෙසක්ඛයො ආරම්මණං හොති. තස්මා සම්පටිච්ඡිතබ්බමෙතං යං ආගම්ම රාගාදයො ඛීයන්ති තං නිබ්බානං තං පනෙතං රූපිනො ධම්මා අරූපිනො ධම්මාති ආදීසු දුකෙසු අරූපිනො ධම්මාති සඞ්ගහිතත්තා න කිලෙසක්ඛයමත්තමෙවාති. අරහත්තපඤ්හාබ්‍යාකරණෙ යස්මා අරහත්තං රාගදොසමොහානං ඛීණන්තෙ උප්පජ්ජති තස්මා රාගක්ඛයො දොසක්ඛයො මොහක්ඛයොති වුත්තං. **යෙ ලොකෙ සුගතාති** යෙ රාගාදයො පහාය ගතත්තා සුට්ඨු ගතාති සුගතා. **දුක්ඛස්ස ඛො ආවුසො පරිඤ්ඤත්ථන්ති** වට්ටදුක්ඛස්ස පරිජානනත්ථං. **දුක්ඛතාති** දුක්ඛසභාවා. **දුක්ඛදුක්ඛතාති** ආදීසු දුක්ඛසඞ්ඛාතො දුක්ඛසභාවො දුක්ඛදුක්ඛතා. සෙසපදද්වයෙපි එසෙව නයො. **අභිරතීති** පබ්බජ්ජාය අනුක්කණ්ඨනතා. **න චිරං ආවුසොති** ආවුසො ධම්මානුධම්මපටිපන්නො භික්ඛු පාතො අනුසිට්ඨො සායං විසෙසමධිගමිස්සති සායං අනුසිට්ඨො,

පාතො විසෙසමධිගමිස්සතීති වුත්තත්තා සචෙත්තො වායමන්තො න චිරස්සං ලහුමෙව අරහං අස්ස අරහත්තෙ පතිට්ඨහෙය්‍යාති දස්සෙති සෙසං සබ්බත්‍ථ උත්තානත්‍ථමෙවාති.

ජම්බුඛාදකසංයුත්තං සමත්තං.

---

87. 1. 1.

සාමණ්ඩකාදිසංයුත්තම්පි ඉමිනාව නයෙන අත්‍ථො වෙදිතබ්බො.

සාමණ්ඩකසංයුත්තං සමත්තං.

---

88. 1. 1.

මොග්ගල්ලානසංයුත්තෙ–**කාමසහගතාති** පඤ්චනීවරණසහගතා. තස්ස හි පඨමජ්ඣානා වුට්ඨිතස්ස පඤ්ච නීවරණානි සන්තතො උපට්ඨහිංසු. තෙනස්ස තං පඨමජ්ඣානං හානභාගියං නාම අහොසි. තං පමාදං ඤත්වා සත්‍ථා මා පමාදෙති ඔවාදමස්ස අදාසි. දුතියජ්ඣානාදීසුපි ඉමිනාව නයෙන අත්‍ථො වෙදිතබ්බො. ආරම්මණසහගතමෙව හෙත්‍ථ සහගතන්ති වුත්තං. **අනිමිත්තං චෙතොසමාධින්ති** නිච්චනිමිත්තාදීනි පහාය පවත්තං විපස්සනාසමාධිංයෙව සන්ධායෙතං වුත්තන්ති. **නිමිත්තානුසාරි විඤ්ඤාණං හොතීති** එවං ඉමිනා විපස්සනාසමාධිවිහාරෙන විහරතො විපස්සනාඤාණෙ තික්ඛෙ සූරෙ වහමානෙ යථා නාම පුරිසස්ස තිඛිණෙන ඵරසුනා රුක්ඛං ඡින්දන්තස්ස සුට්ඨු වත මෙ ඵරසුං වහතීති ඛණෙ ඛණෙ ඵරසුධාරං ඔලොකෙන්තස්ස ඡෙජ්ජකිච්චං න නිප්ඵජ්ජති, එවං ථෙරස්සාපි සූරං වත මෙ හුත්වා ඤාණං වහතීති විපස්සනං ආරබ්භ නිකන්ති උප්පජ්ජති. අථ විපස්සනාකිච්චං සාධෙතුං නාසක්ඛි. තං සන්ධාය වුත්තං–නිමිත්තානුසාරි විඤ්ඤාණං හොතීති. **සබ්බනිමිත්තානං අමනසිකාරා අනිමිත්තං චෙතොසමාධිං උපසම්පජ්ජ විහාසින්ති** සබ්බෙසං නිච්චසුඛඅත්තනිමිත්තානං අමනසිකාරෙන වුට්ඨානගාමිනීවිපස්සනාසම්පයුත්තචෙතොසමාධිං නිබ්බාණාරම්මණං උපරිමග්ගඵලසමාධිං උපසම්පජ්ජ විහාසිං.

අවෙච්චප්පසාදෙනාති අචලප්පසාදෙන. **දසහි ඨානෙහීති** දසහි කාරණෙහි. **අධිගණ්හන්තීති** අභිභවන්ති අතික්කමිත්වා තිට්ඨන්ති. සෙසං උත්තානත්‍ථමෙවාති.

මොග්ගල්ලානසංයුත්තං සමත්තං.

---

89. 1. 1.

චිත්තසංයුත්තස්ස පඨමෙ–**මච්ඡිකාසණ්ඩෙති** එවංනාමකෙ වනසණ්ඩෙ. **අයමන්තරා කථා උදපාදීති** පොරාණකත්ථෙරා අතිරච්ඡානකථා හොන්ති නිසින්නට්ඨානෙ පඤ්හං සමුට්ඨාපෙත්වා අජානන්තා

පුච්ඡන්ති ජානන්තා විස්සජ්ජෙන්ති. තෙන තෙසං අයං කථා උදපාදි. **මිගපථකන්ති** එවංනාමකං අත්තනො භොගගාමං. සො කිර අම්බාටකාරාමස්ස පිට්ඨිභාගෙ හොති. **තෙනුපසඞ්කමීති** ථෙරානං පඤ්හං විස්සජ්ජෙත්වා ඵාසුවිහාරං කත්වා දස්සාමීති චින්තෙත්වා උපසඞ්කමි. **ගම්භීරෙ බුද්ධවචනෙති** අත්ථගම්භීරෙ චෙව ධම්මගම්භීරෙ ච බුද්ධවචනෙ. **පඤ්ඤාචක්ඛු කමතීති** ඤාණචක්ඛු වහති පවත්තති.

39. 1. 2.

දුතියෙ–**ආයස්මන්තං ථෙරන්ති** තෙසු ථෙරෙසු ජෙට්ඨකං මහාථෙරං. **තුණ්හී අහොසීති** ජානන්තොපි අවිසාරදත්තා න කිඤ්චි බ්‍යාකරි. **බ්‍යාකරොතු භන්තෙති** අයං ථෙරො නෙව අත්තනා බ්‍යාකරොති න **අඤ්ඤං අජ්ඣෙසති** උපාසකො ච භික්ඛුසඞ්ඝං විහෙසෙති. අහමෙතං බ්‍යාකරිත්වා ඵාසුවිහාරං කත්වා දස්සාමීති චින්තෙත්වා ආසනතො වුට්ඨාය ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා එවං ඔකාසමකාසි. කතාවකාසො පන අත්තනො ආසනෙ නිසීදිත්වා බ්‍යාකාසි. **සහත්ථාති** සහත්ථෙන. **සන්තප්පෙසීති** යාවදිච්ඡකං දදන්තො සුට්ඨු තප්පෙසි. **සම්පවාරෙසීති** අලං අලන්ති හත්ථසඤ්ඤාය චෙව වාචාය ච පටික්ඛිපාපෙසි. **ඔනීතපත්තපාණිනොති** පාණිතො අපනීතපත්තා, ධොවිත්වා ථවිකාය ඔසාපෙත්වා අංසෙ ලග්ගිතපත්තාති අත්ථො.

39. 1. 3.

තතියෙ–අවන්තියන්ති අවන්තිදක්ඛිණාපථෙ. **කල්‍යාණං වුච්චතීති** චතූසු පච්චයෙසු පටිජග්ගිස්සාමීති වචනං නිද්දොසං අනවජ්ජං වුච්චති තයා උපාසකාති අධිප්පායෙන වදති.

39. 1. 4.

චතුත්ථෙ–**සෙසකං විස්සජ්ජෙථාති** තස්ස කිර ථෙරෙහි සද්ධිංයෙව කංසථාලං පමජ්ජිත්වා පායාසං වඩ්ඪෙත්වා අදංසු. සො භුත්තපායාසො ථෙරෙහියෙව සද්ධිං ගන්තුකාමො චින්තෙසි ඝරෙ තාව උපාසිකා සෙසකං විචාරෙති ඉධ පනිමෙ දාසකම්මකරා මයා පවුත්තා න විචාරෙස්සන්ති එවමෙවායං පණීතපායාසො නස්සිස්සතීති තෙසං අනුජානන්තො එවමාහ. **කුථිතන්ති** කුථිතං හෙට්ඨා සන්තත්තවාලිකාය උපරි ආතපෙන ච අතිතිඛිණන්ති අත්ථො. ඉදං පන තෙපිටකෙ බුද්ධවචනෙ අසම්භින්නපදං. **පවෙලියමානෙනාති** පවිලීයමානෙන. **සාධු භන්තෙති** ඵාසුවිහාරං කරිස්සාමීති චින්තෙත්වා එවමාහ. **ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරීති** අධිට්ඨානිද්ධිං අකාසි. එත්ථ ච මන්දමන්දසීතකවාතො වායතු අබ්භමණ්ඩලං කත්වා දෙවො එකමෙකං ඵුසායතූති එවං අධිට්ඨානං නානාපරිකම්මතො සවාතො දෙවො වස්සතූති එවං අධිට්ඨානං එකතොපි හොති. සවාතො දෙවො වස්සතූති එකතො පරිකම්මං මන්දමන්දසීතවාතො වායතු අබ්භමණ්ඩලං කත්වා දෙවො එකමෙකං ඵුසායතූති නානාඅධිට්ඨානම්පි හොති. වුත්තනයෙනෙව නානාපරිකම්මං නානාධිට්ඨානං එකතො පරිකම්මං එකතො

අධිට්ඨානම්පි හොති යෙව. යථා යථා කරොන්තස්ස පන පාදකජ්ඣානතො වුට්ඨාය කතපරිකම්මස්ස පරිකම්මානන්තරෙන මහග්ගත අධිට්ඨානචිත්තෙනෙව තං ඉජ්ඣති. **ඔභාසෙසීති** විප්පකිරි.

39. 1. 5.

පඤ්චමෙ-**නෙලඞ්ගොති** නිද්දොසො. **සෙතපච්ඡාදොති** සෙත පරිච්ඡාදනො. **අනීඝන්ති** නිද්දුක්ඛං. **මුහුත්තං තුණ්හී හුත්වාති** තස්ස අත්ථපෙක්ඛනත්ථං තීණි පිටකානි කණ්ණෙ කුණ්ඩලං විය සඤ්චාලෙන්තො අයං ඉමස්ස අත්ථොති උපපරික්ඛණත්ථං මුහුත්තං තුණ්හී හුත්වා. **විමුත්තියාති** අරහත්තඵලවිමුත්තියා. ඉමං පන පඤ්හං කථෙන්තො උපාසකො දුක්කරං අකාසි. සම්මාසම්බුද්ධො හි පස්සථ නො භික්ඛවෙ තුම්හෙ එතං භික්ඛුං ආගච්ඡන්තං ඔදාතකං තනුකං තුඞ්ගනාසිකන්ති අත්තනො දිට්ඨෙන කථෙසි. අයම්පන නයග්ගාහෙන අරහතො එතං අධිවචනන්ති ආහ.

39. 1. 6.

ඡට්ඨෙ-**කති නු ඛො භන්තෙ සඞ්ඛාරාති** අයං කිර ගහපති නිරොධං වළඤ්ජෙති තස්මා නිරොධපාදකෙ සඞ්ඛාරෙ පුච්ඡිස්සාමීති චින්තෙත්වා එවමාහ. ථෙරොපිස්ස අධිප්පායං ඤත්වා පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරාදීසු අනෙකෙසු සඞ්ඛාරෙසු විජ්ජමානෙසුපි කායසඞ්ඛාරාදයොව ආචික්ඛන්තො **තයො ඛො ගහපතීති** ආදිමාහ. තත්ථ කායපටිබද්ධත්තා කායෙන සඞ්ඛරීයති නිබ්බත්තීයතීති කායසඞ්ඛාරො. වචීපටිබද්ධත්තා වාචාය සඞ්ඛරීයති නිබ්බත්තීයතීති වචීසඞ්ඛාරො. චිත්තපටිබද්ධත්තා චිත්තෙන සඞ්ඛරීයති නිබ්බත්තීයතීති චිත්තසඞ්ඛාරො. **කස්මා පන** භන්තෙති ඉධ කිං පුච්ඡති ඉමෙ සඞ්ඛාරා අඤ්ඤමඤ්ඤම්මිස්සා ආලුළිතා අවිභූතා දුද්දීපනා. තථා හි කායද්වාරෙ ආදානගහණමුඤ්චනචොපනානි පාපෙත්වා උප්පන්නා අට්ඨ කාමාවචරකුසලචෙතනා ද්වාදස අකුසලචෙතනාති එවං කුසලාකුසලා වීසතිචෙතනාපි අස්සාසපස්සාසාපි කායසඞ්ඛාරොති වුච්චන්ති කායවචීද්වාරෙසු චොපනං අප්පත්වා රහො නිසින්නස්ස චින්තයතො උප්පන්නා කුසලාකුසලා එකූනතිංස චෙතනාපි සඤ්ඤා ච වෙදනා චාති ඉමෙ ද්වෙ ධම්මාපි චිත්තසඞ්ඛාරොත්වෙව වුච්චන්ති. එවං ඉමෙ සඞ්ඛාරා අඤ්ඤමඤ්ඤම්මිස්සා ආලුළිතා අවිභූතා දුද්දීපනා තෙ පාකටෙ විභූතෙ කත්වා කථාපෙස්සාමීති පුච්ඡි. **කස්මා** පන භන්තෙති ඉධ කායසඞ්ඛාරාදිනාමස්ස පදත්ථං පුච්ඡති. තස්ස විස්සජ්ජනෙ **කායපටිබද්ධාති** කායනිස්සිතා කායෙ සති හොන්ති අසති න හොන්ති. ඉදානි කිං නු ඛො එස සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං වළඤ්ජෙති නො වළඤ්ජෙති චිණ්ණවසී තත්ථ නො චිණ්ණවසීති ජානනත්ථං පුච්ඡන්තො **කථං පන භන්තෙ සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධසමාපත්ති හොතීති** ආහ. තස්ස විස්සජ්ජනෙ **සමාපජ්ජිස්සන්ති වා සමාපජ්ජාමීති** වා පදද්වයෙන නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිකාලො කථිතො. **සමාපන්නොති** පදෙන අන්තොනිරොධො. තථා පුරිමෙහි ද්වීහි පදෙහි

සවිතක්කකාලො කථිතො. පච්ඡිමෙන අවිතක්කකාලො. **පුබ්බෙව තථා චිත්තං භාවිතං හොතීති** නිරොධසමාපත්තිතො පුබ්බෙ අද්ධානපරිච්ඡෙදකාලෙයෙව එත්තකං කාලං අචිත්තකො භවිස්සාමීති අද්ධානපරිච්ඡෙදෙ චිත්තං භාවිතං හොති. **යන්තං තථත්තාය උපනෙතීති** යං පන එවං භාවිතං චිත්තං තං පුග්ගලං තථත්තාය අචිත්තකභාවාය උපනෙති. **වචීසඞ්ඛාරො පඨමං නිරුජ්ඣතීති** සෙසසඞ්ඛාරෙහි පඨමං දුතියජ්ඣානෙයෙව නිරුජ්ඣති. **තතො පරං කායසඞ්ඛාරොති** තතො පරං කායසඞ්ඛාරො චතුත්ථජ්ඣානෙ නිරුජ්ඣති. **තතො පරං චිත්තසඞ්ඛාරොති** තතො පරං චිත්තසඞ්ඛාරො අන්තොනිරොධෙ නිරුජ්ඣති. **ආයූති** රූපජීවිතින්ද්‍රියං. **විපරිභින්නානීති** උපහතානි විනට්ඨානි.

තත්ථ කෙචි නිරොධසමාපන්නස්ස චිත්තසඞ්ඛාරොව නිරුද්ධොති වචනතො චිත්තං න නිරුද්ධං හොති තස්මා සචිත්තකාපි අයං සමාපත්තීති වදන්ති. තෙ වත්තබ්බා වචීසඞ්ඛාරොපිස්ස නිරුද්ධොති වචනතො වාචාපි අනිරුද්ධා හොති තස්මා නිරොධසමාපන්නෙන ධම්මම්පි කථෙන්තෙන සජ්ඣායම්පි කරොන්තෙන නිසීදිතබ්බං සියා. යො චායං මතො කාලකතො තස්සාපි චිත්තසඞ්ඛාරො නිරුද්ධොති වචනතො චිත්තං අනිරුද්ධං භවෙය්‍ය තස්මා කාලකතෙ මාතාපිතරො වා අරහන්තෙ වා ඣාපෙන්තෙන අනන්තරියකම්මං කතං භවෙය්‍ය ඉති බ්‍යඤ්ජනෙ අභිනිවෙසං අකත්වා ආචරියානං නයෙ ඨත්වා අත්ථො උපපරික්ඛිතබ්බො. අත්ථො හි පටිසරණං න බ්‍යඤ්ජනන්ති.

ඉන්ද්‍රියානි විප්පසන්නානීති කිරියමයපවත්තස්මිං හි වත්තමානෙ බහිද්ධා ආරම්මණෙසු පසාදෙ ඝට්ටෙන්තස්ස ඉන්ද්‍රියානි කිලමන්ති උපහතානි මක්ඛිතානි විය හොන්ති වාතාදීහි උට්ඨිතරජෙන චතුමහාපථෙ ඨපිත ආදාසො විය. යථා පන ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා මඤ්ජූසාදීසු ඨපිතො ආදාසොපි අන්තොයෙව විරොචති එවං නිරොධසමාපන්නස්ස භික්ඛුනො අන්තොනිරොධෙ පඤ්චපසාදා අතිවිය විරොචන්ති. තෙන වුත්තං ඉන්ද්‍රියානි විප්පසන්නානීති. **වුට්ඨහිස්සන්ති** වා **වුට්ඨහාමීති** පදද්වයෙන අන්තොනිරොධකාලො කථිතො. **වුට්ඨිතොති** පදෙන ඵලසමාපත්තිකාලො. තථා පුරිමෙහි ද්වීහි පදෙහි අචිත්තකකාලො කථිතො. පච්ඡිමෙන සචිත්තකකාලො.

පුබ්බෙ ච තථා චිත්තං භාවිතං හොතීති නිරොධසමාපත්තිතො පුබ්බෙ අද්ධානපරිච්ඡෙදකාලෙයෙව එත්තකං කාලං අචිත්තකො හුත්වා තතො පරං සචිත්තකො භවිස්සාමීති අද්ධානපරිච්ඡෙදචිත්තං භාවිතං හොතීති. **යන්තං තථත්තාය උපනෙතීති** යං එවං භාවිත චිත්තං තං පුග්ගලං තථත්තාය සචිත්තකභාවාය උපනෙති. ඉති හෙට්ඨා නිරොධසමාපජ්ජනකාලො කථිතො. ඉධ නිරොධතො වුට්ඨානකාලො. ඉදානි නිරොධකථං කථෙතුං කාලොති නිරොධකථා කථෙතබ්බා සියා. සා ච පනෙසා ද්වීහි ඵලෙහි සමන්නාගතත්තා තිණ්ණං සඞ්ඛාරානං

පටිප්පස්සද්ධියා සොළසහි ඤාණචරියාහි නවහි සමාධිචරියාහි වසීභූතා භාවිතා පඤ්ඤා නිරොධසමාපත්තියං ඤාණන්ති මාතිකං ඨපෙත්වා සබ්බාකාරෙන විසුද්ධිමග්ගෙ කථිතා. තස්මා තත්ථ කථිතනයෙනෙව ගහෙතබ්බා. කොපනායං නිරොධො නාම චතුන්නං ඛන්ධානං පටිසඞ්ඛා අප්පවත්ති. අථ කිමත්ථමෙතං සමාපජ්ජන්තීති සඞ්ඛාරානං පවත්තෙ උක්කණ්ඨිතා සත්තාහං අචිත්තකා හුත්වා සුඛං විහරිස්සාම දිට්ඨධම්මනිබ්බාණං නාමෙතං යදිදං නිරොධොති එතදත්ථං සමාපජ්ජන්ති.

චිත්තසඞ්ඛාරො පඨමං උප්පජ්ජතීති නිරොධා වුට්ඨහන්තස්ස ඵලසමාපත්තිචිත්තං පඨමං උප්පජ්ජති තං සම්පයුත්තං සඤ්ඤඤ්ච වෙදනඤ්ච සන්ධාය චිත්තසඞ්ඛාරො පඨමං උප්පජ්ජතීති ආහ. **තතො කායසඞ්ඛාරොති** තතො පරං භවඞ්ගසමයෙ කායසඞ්ඛාරො උප්පජ්ජති. කිං පන ඵලසමාපත්ති අස්සාසපස්සාසෙ න සමුට්ඨාපෙතීති. සමුට්ඨාපෙති. ඉමස්ස පන චතුත්ථජ්ඣානිකා ඵලසමාපත්ති න සමුට්ඨාපෙති කිං වා එතෙන. ඵලසමාපත්ති පඨමජ්ඣානිකා හොතු දුතියතතියචතුත්ථජ්ඣානිකා වා සමාපත්තිතො වුට්ඨිතස්ස භික්ඛුනො අස්සාසපස්සාසා අබ්බොහාරිකා හොන්ති. තෙසං අබ්බොහාරිකභාවො සඤ්ජීවත්ථෙර වත්ථුනා වෙදිතබ්බො. සඤ්ජීවත්ථෙරස්ස හි පඨමසමාපත්තිතො වුට්ඨාය කිංසුකපුප්ඵසදිසෙ වීතච්චිකඞ්ගාරෙ මද්දමානස්ස ගච්ඡතො චීවරෙ අංසුමත්තම්පි න ඣායි. උස්මාකාරමත්තම්පි නාහොසි. සමාපත්තිඵලං නාමෙතන්ති වදන්ති. එතමෙව සන්ධාය ඵලසමාපත්තියා වුට්ඨිතස්ස භික්ඛුනො අස්සාසපස්සාසා අබ්බොහාරිකා හොන්ති භවඞ්ගසමයෙනෙවෙතං කථිතන්ති වෙදිතබ්බං. **තතො වචීසඞ්ඛාරොති** තතො පරං කිරියමයපවත්තජවනකාලෙ වචීසඞ්ඛාරො උප්පජ්ජති. කිං භවඞ්ගං විතක්කවිචාරෙ න සමුට්ඨාපෙතීති සමුට්ඨාපෙති. තං සමුට්ඨානා පන විතක්කවිචාරා වාචං අභිසඞ්ඛාතුං න සක්කොන්තීති කිරියමයපවත්තවළඤ්ජනකාලෙනෙව චෙතං කථිතං.

සුඤ්ඤතො ඵස්සොති ආදයො සගුණෙනාපි කථෙතබ්බා ආරම්මණෙනාපි. සගුණෙන තාව සුඤ්ඤතා නාම ඵලසමාපත්ති. තාය සහජාතඵස්සං සන්ධාය සුඤ්ඤතො ඵස්සොති වුත්තං. අනිමිත්තඅප්පණිහිතෙසුපි එසෙව නයො. ආරම්මණෙන පන නිබ්බාණං රාගාදීහි සුඤ්ඤත්තා සුඤ්ඤතා නාම. රාගනිමිත්තාදීනං අභාවා අනිමිත්තං. රාගදොසමොහපණිධීනං අභාවා අප්පණිහිතං. සුඤ්ඤතං නිබ්බාණං ආරම්මණං කත්වා උප්පන්නො ඵලසමාපත්තිඵස්සො සුඤ්ඤතො නාම. අනිමිත්තඅප්පණිහිතෙසුපි එසෙව නයො. අපරා ආගමනියකථා නාම හොති. සුඤ්ඤතඅනිමිත්තඅප්පණිහිතාති හි විපස්සනාපි වුච්චති. තත්ථ යො භික්ඛු සඞ්ඛාරෙ අනිච්චතො පරිග්ගහෙත්වා අනිච්චතො වුට්ඨාති, තස්ස වුට්ඨානගාමිනී විපස්සනා අනිමිත්තා නාම හොති යො දුක්ඛතො පරිග්ගහෙත්වා දුක්ඛතො වුට්ඨාති තස්ස අප්පණිහිතා නාම. යො අනත්තතො පරිග්ගහෙත්වා අනත්තතො දිස්වා අනත්තතො වුට්ඨාති, තස්ස

සුඤ්ඤතා නාම. තථා අනිමිත්තවිපස්සනාය මග්ගො අනිමිත්තො නාම අනිමිත්තමග්ගස්ස ඵලං අනිමිත්තං නාම අනිමිත්තඵලසමාපත්ති සහජාතෙ ඵස්සෙ ඵුසන්තෙ අනිමිත්තො ඵස්සො ඵුසතීති වුච්චති අප්පණිහිතසුඤ්ඤතෙසුපි එසෙව නයො. ආගමනීයෙන පන සුඤ්ඤතො වා ඵස්සො අනිමිත්තො වා ඵස්සො අප්පණිහිතො වා ඵස්සොති විකප්පො ආපජ්ජෙය්‍ය. තස්මා සගුණෙන චෙව ආරම්මණෙන ච කථෙතබ්බං. එවං හි තයො ඵස්සා ඵුසන්තීති සමෙති. **විවෙකනින්නන්ති** ආදීසු නිබ්බානං විවෙකොනාම තස්මිං විවෙකෙ නින්නං ඔනතන්ති **විවෙකනින්නං**. විවෙකෙ පොණං අඤ්ඤතො අගන්ත්වා යෙන විවෙකො තෙන වඞ්කං විය හුත්වා ඨිතන්ති **විවෙකපොණං**. යෙන විවෙකො තෙන පතමානං විය ඨිතන්ති **විවෙකපබ්භාරං**.

39. 1. 7.

සත්තමෙ-නානත්ථා චෙව නානාබ්‍යඤ්ජනා චාති බ්‍යඤ්ජනම්පි නෙසං නානං අත්ථොපි. තත්ථ බ්‍යඤ්ජනස්ස නානතා පාකටාව. අත්ථො පන අප්පමාණා චෙතොවිමුත්ති භූමන්තරතො මහග්ගතා හොති රූපාවචරා.' ආරම්මණතො සත්තපණ්ණත්ති ආරම්මණා. ආකිඤ්චඤ්ඤා භූමන්තරතො මහග්ගතා අරූපාවචරා ආරම්මණතො න වත්තබ්බාරම්මණා. සුඤ්ඤතා භූමන්තරතො කාමාවචරා ආරම්මණතො සඞ්ඛාරාරම්මණා. විපස්සනා හි එත්ථ සුඤ්ඤතාති අධිප්පෙතා. අනිමිත්තා භූමන්තරතො ලොකුත්තරා ආරම්මණතො නිබ්බානාරම්මණා. **රාගො ඛො භන්තෙ පමාණකරණොති** ආදීසු යථා පබ්බතපාදෙ පූතිපණ්ණකසටඋදකං නාම හොති කාළවණ්ණං ඔලොකෙන්තානං බ්‍යාමසතගම්භීරං විය ඛායති යට්ඨිං වා රජ්ජුං වා ගහෙත්වා මිනන්තස්ස පිට්ඨිපාදොත්තරණමත්තං පන හොති. එවමෙවං යාවරාගාදයො නුප්පජ්ජන්ති තාව පුග්ගලං සඤ්ජානිතුං න සක්කා හොති සොතාපන්නො විය සකදාගාමී විය අනාගාමී විය ඛායති යදා පනස්ස රාගාදයො උප්පජ්ජන්ති තදා රත්තො දුට්ඨො මූළ්හොති පඤ්ඤායති. ඉති එතෙ එත්තකො අයන්ති පුග්ගලස්ස පමාණං දස්සෙන්තාව උප්පජ්ජන්තීති පමාණකරණා නාම වුත්තා. **යාවතා ඛො භන්තෙ අප්පමාණා චෙතොවිමුත්තියොති** යත්තකා අප්පමාණා චෙතොවිමුත්තියො. කිත්තකා පන තා චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරා චත්තාරො මග්ගා චත්තාරි ඵලානීති ද්වාදස. තත්‍ර බ්‍රහ්මවිහාරා ඵරණඅප්පමාණතාය අප්පමාණා සෙසා පමාණකාරකානං කිලෙසානං අභාවෙන නිබ්බානම්පි අප්පමාණමෙව චෙතොවිමුත්ති පන හොති තස්මා න ගහිතං. **අකුප්පාති** අරහත්තඵලචෙතොවිමුත්ති සා හි තාසං සබ්බජෙට්ඨිකා තස්මා අග්ගමක්ඛායතීති වුත්තං. **රාගො ඛො භන්තෙ කිඤ්චනන්ති** රාගො උප්පජ්ජිත්වා පුග්ගලං කිඤ්චති මද්දති පලිබුන්ධති තස්මා කිඤ්චනන්ති වුත්තො. මනුස්සා කිර ගොණෙහි ඛලං මද්දාපෙන්තා කිඤ්චෙහි කාපිල කිඤ්චෙහි කාපිලාති වදන්ති එවං මද්දනට්ඨො කිඤ්චනට්ඨොති

වෙදිතබ්බා. දොසමොහෙසුපි එසෙව නයො. ආකිඤ්චඤ්ඤා චෙතොවිමුත්තියො නාම නව ධම්මා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං මග්ගඵලානි ච. තත්ථ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං කිඤ්චනං ආරම්මණං අස්ස නත්ථීති ආකිඤ්චඤ්ඤං. මග්ගඵලානි කිඤ්චනානං මද්දනපළිබුජ්ඣනකිලෙසානං නත්ථිතාය ආකිඤ්චඤ්ඤානි. නිබ්බානං ආකිඤ්චඤ්ඤං චෙතොවිමුත්ති න හොති තස්මා න ගහිතං. **රාගො ඛො භන්තෙ නිමිත්තකරණොති** ආදි යථානාම චිත්තානං කුලානං සදිසා ච වච්ඡකා හොන්ති. යාව තෙසං ලක්ඛණං න කතං හොති තාව අයං අසුකකුලස්ස වච්ඡකො අයං අසුකකුලස්සාති න සක්කා හොන්ති ජානිතුං යදා පන තෙසං තිසුලාදීසු අඤ්ඤතරලක්ඛණං කතං හොති තදා සක්කා හොන්ති ජානිතුං. එවමෙව යාව පුග්ගලස්ස රාගො නුප්පජ්ජති තාව න සක්කා හොති ජානිතුං අරියො වා පුථුජ්ජනො වාති. රාගො පනස්ස උප්පජ්ජමානොව සරාගො නාම අයං පුග්ගලොති සඤ්ජානිතුං නිමිත්තං කරොන්තො විය උප්පජ්ජති. තස්මා නිමිත්තකරණොති වුත්තො. දොසමොහෙසුපි එසෙව නයො. අනිමිත්තා චෙතොවිමුත්තියො නාම තෙරසධම්මා විපස්සනා චත්තාරො ආරුප්පා චත්තාරො මග්ගා චත්තාරි ඵලානීති. තත්ථ විපස්සනා නිච්චනිමිත්තං සුඛනිමිත්තං අත්තනිමිත්තං උග්ඝාටෙතීති අනිමිත්තා නාම. චත්තාරො ආරුප්පා රූපනිමිත්තස්ස අභාවා අනිමිත්තා නාම. මග්ගඵලානි නිමිත්තකාරකානං කිලෙසානං අභාවෙන අනිමිත්තානි. නිබ්බානම්පි අනිමිත්තමෙව. තං පන චෙතොවිමුත්ති න හොති තස්මා න ගහිතං. අථ කස්මා සුඤ්ඤතා චෙතොවිමුත්ති න ගහිතාති. සා සුඤ්ඤා රාගෙනාති ආදිවචනතො සබ්බත්ථ අනුපවිට්ඨාව තස්මා විසුං න ගහිතාති. **එකත්ථාති** ආරම්මණවසෙන එකත්ථා අප්පමාණං ආකිඤ්චඤ්ඤං සුඤ්ඤතං අනිමිත්තන්ති හි සබ්බානෙතානි නිබ්බානස්සෙව නාමානීති. ඉති ඉමිනා පරියායෙන එකත්ථා අඤ්ඤස්මිං පන ඨානෙ අප්පමාණාපි හොන්ති අඤ්ඤස්මිං ආකිඤ්චඤ්ඤා අඤ්ඤස්මිං සුඤ්ඤතා අඤ්ඤස්මිං අනිමිත්තාති ඉමිනා පරියායෙන නානාබ්‍යඤ්ජනාති.

89. 1. 8.

අට්ඨමෙ—**තෙනුපසඞ්කමීති** සයං ආගතාගමො විඤ්ඤාතසාසනො අනාගාමී අරියසාවකො සමානො කස්මා නග්ගභොග්ගං නිස්සිරිකං නිගණ්ඨං උපසඞ්කමීති. උපවාදමොචනත්ථඤ්චෙව වාදාරොපණත්ථඤ්ච. නිගණ්ඨා කිර සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකා ථද්ධඛදිරඛාණුසදිසා කෙනචි සද්ධිං පටිසන්ථාරම්පි න කරොන්තීති උපවදන්ති. තස්ස උපවාදස්ස මොචනත්ථඤ්ච වාදඤ්චස්ස ආරොපෙස්සාමීති උපසඞ්කමි. **න ඛ්වාහං එත්ථ භන්තෙ භගවතො සද්ධාය ගච්ඡාමීති** යස්ස ඤාණෙන අසච්ඡිකතං හොති සො එවං කිරෙතන්ති අඤ්ඤස්ස සද්ධාය ගච්ඡෙය්‍ය මයා පන ඤාණෙනෙතං සච්ඡිකතං තස්මා නාහං එත්ථ භගවතො සද්ධාය ගච්ඡාමීති දීපෙන්තො එවමාහ. **ඔලොකෙත්වාති** කායං උන්නාමෙත්වා කුච්ඡිං නීහරිත්වා ගීවං පග්ගය්හ සබ්බදිසාසු පෙක්ඛමානො

ජාලෙනවාතං බාධෙතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍යාති යථා වීතිවිජ්ඣිත්වා න තිට්ඨති එවං පටිබාහිතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍ය බන්ධිතබ්බං වා. සහධම්මිකාති සකාරණා. අථමං පටිහරෙය්‍යාසි සද්ධිං නිගණ්ඨපරිසායාති එතෙසං අත්ථෙ ඤාතෙ අථ මං නිගණ්ඨපරිසාය සද්ධිං අභිගච්ඡෙය්‍යාසි පරිහාරස්ස මෙ සන්තිකං ආගන්ත්වා අත්තනො ආගතභාවං ජානාපෙය්‍යාසීති අත්ථො. එකො පඤ්හොති එකං පඤ්හමග්ගං එකං පඤ්හගවෙසනන්ති අත්ථො. එකො උද්දෙසොති එකං නාම කින්ති අයං එකො උද්දෙසො. එකං බ්‍යාකරණන්ති සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකාති ඉදං එකං වෙය්‍යාකරණං. එවං සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

39. 1. 9.

නවමෙ—කීවචිරං පබ්බජිතොති කීවචිරෙ කාලෙ පබ්බජිතස්සාති අත්ථො. උත්තරිමනුස්සධම්මාති මනුස්සධම්මො නාම දසකුසලධම්මපථා තතො මනුස්සධම්මතො උත්තරිං. අලමරියඤාණදස්සනවිසෙසොති අරියභාවං කාතුං සමත්ථතාය අලමරියොති සංඛාතො ඤාණදස්සනවිසෙසො. නග්ගෙය්‍යාති නග්ගභාවතො. මුණ්ඩෙය්‍යාති මුණ්ඩභාවතො. වාලිනිප්පොථනායාති වාලිනිප්පොථනතො. ගුම්බියං නිසීදන්තස්ස ආසනට්ඨානෙ ලග්ගානං පංසුරජවාලිකානං පොථනත්ථං ගහිතමොරපිඤ්ඡමත්තතොති අත්ථො.

39. 1. 10.

දසමෙ—ආරාමදෙවතාති පුප්ඵාරාමඵලාරාමෙසු අධිවත්ථා දෙවතා. වනදෙවතාති වනසණ්ඩෙසු අධිවත්ථා දෙවතා. රුක්ඛදෙවතාති මත්ත රජකාලෙ වෙස්සවණදෙවතාති එවං තෙසු රුක්ඛෙසු අධිවත්ථා දෙවතා. ඔසධිතිණවනප්පතීසූති හරීතකාමලකීආදිසු මුඤ්ජබබ්බජාදීසු වනජෙට්ඨකරුක්ඛෙසු ච අධිවත්ථා දෙවතා. සංගම්මාති සන්නිපතිත්වා. සමාගම්මාති තතො තතො සමාගන්ත්වා. පණිධෙහීති පත්ථනාවසෙන ඨපෙහි. ඉජ්ඣිස්සතීති සීලවතො චෙතොපණිධීති සමිජ්ඣිස්සති සීලවන්තස්ස චිත්තට්ඨපනා. ධම්මිකොති දසකුසලධම්මසමන්නාගතො අගතිගමනරහිතො. ධම්මරාජාති තස්සෙව වෙවචනං. ධම්මෙන වා ලද්ධරජ්ජත්තා ධම්මරාජා. තස්මාති යස්මා අය්‍යපුත්ත අම්හෙ ඔවාද දීහි ඔවදථ තස්මා. අප්පටිවිභත්තන්ති ඉදං ගිහීනං දස්සාම ඉදං අත්තනා භුඤ්ජිස්සාමාති එවං අවිභත්තං ගිහිහි සද්ධිං සාධාරණමෙව භවිස්සතීති.

චිත්තසංයුත්තං සමත්තං.

---

40. 1. 1.

ගාමණිසංයුත්තස්ස පඨමෙ—චණ්ඩො ගාමණීති ධම්මසඞ්ගාහකත්ථෙරෙහි චණ්ඩොති ගහිතනාමො එකො ගාමණී. පාතුකරොතීති භණ්ඩනත්ථං පටිභණ්ඩෙන්තො අක්කොසන්තං පච්චක්කොසන්තො පහරන්තං පටිප්පහරන්තො පාකටං කරොතීති දස්සෙති. න පාතුකරොතීති අක්කුට්ඨොපි කිඤ්චි පච්චනීකං අකරොන්තොති දස්සෙති.

40. 1. 2.

දුතියෙ—**තාලපුත්තොති** එවං නාමකො. තස්ස කිර බන්‍ධනා පමුත්තස්ස තාලපක්කස්ස විය වණ්ණො විප්පසන්නො අහොසි. තෙනස්ස තාලපුත්තොති නාමං අකංසු. ස්වායං අභිනීහාරසම්පන්නො පච්ඡිමභවිකපුග්ගලො යස්මා පන පටිසන්‍ධි නාම අනියතා ආකාසෙ ඛිත්තදණ්ඩසදිසා තස්මා එස නටකුලෙ නිබ්බත්තො වුඩ්ඪිප්පත්තො පන නටසිප්පෙ අග්ගො හුත්වා සකලජම්බුදීපෙ පාකටො ජාතො. තස්ස පඤ්ච සකටසතානි පඤ්චමාතුගාමසතානි පරිවාරො භරියාය පිස්ස තාවතකොවාති මාතුගාමසඞ්ඝෙන චෙව සකටසඞ්ඝෙන ච සද්ධිං යං යං නගරං වා නිගමං වා පවිසති තත්‍ථස්ස පුරෙතරමෙව සතසහස්සං දදන්ති සමජ්ජවෙසං ගණ්හිත්වා පන මාතුගාමසඞ්ඝෙන සද්ධිං කීළං කරොන්තස්ස යං හත්‍ථූපගපාදූපගාදි ආභරණජාතං ඛිපන්ති තස්ස පරියන්තො නත්‍ථි. සො තං දිවසං මාතුගාමසඞ්ඝස්ස පරිවාරො රාජගහෙ කීළං කත්වා පරිපක්කඤාණත්තා සපරිවාරොව යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි. **සච්චාලිකෙනාති** සච්චෙන ච අලිකෙන ච. **තිට්ඨතෙතන්ති** තිට්ඨතු එතං. **රජනීයාති** රාගපච්චයා මුඛතො පඤ්චවණ්ණසුත්තනීහරණවාතවුට්ඨිදස්සනාදයො අඤ්ඤෙ ච කාමස්සාද සංයුත්තා ආකාරදස්සනකා අභිනයා. **භීයොසොමත්තායාති** අධිකප්පමාණත්තාය. **දොසනීයාති** දොසස්ස පච්චයා හත්‍ථපාදච්ඡෙදාදි දස්සනාකාරා. **මොහනීයාති** මොහපච්චයා උදකං ගහෙත්වා තෙල කරණං තෙලං ගහෙත්වා උදකකරණන්ති එවමාදයො පභෙදා. **පහාසොනාම නිරයොති** විසුං පහාසනාමකො නිරයො නාම නත්‍ථි. අවීචිස්සෙව පන එකස්මිං කොට්ඨාසෙ නච්චන්තා විය ගායන්තා විය ච නටවෙසං ගහෙත්වාව පච්චන්ති තං සන්‍ධායෙතං වුත්තං. **නාහං භන්තෙ එතං රොදාමීති** අහං භන්තෙ එතං භගවතො බ්‍යාකරණං න රොදාමීති එවං සකම්මකවසෙනෙත්‍ථ අත්‍ථො වෙදිතබ්බො. අස්සුවිමොචනමත්තෙන මතං වා අම්ම රොදන්තීති ආදයො චෙත්‍ථ අඤ්ඤෙපි වොහාරා වෙදිතබ්බා.

40. 1. 3-5

තතියෙ—**යොධාජීවොති** යුද්ධෙන ජීවිකං කප්පනකො. ධම්මසඞ්ගාහකත්‍ථෙරෙහි එවං ගහිතනාමො. **උස්සහති වායමතීති** උස්සාහං වායාමං කරොති. **පරියාපාදෙන්තීති** මරණං පටිපජ්ජාපෙන්ති. **දුක්කටන්ති** දුට්ඨුකතං. **දුප්පණිහිතන්ති** දුට්ඨුඨපිතං. **සරජිතො නාම නිරයොති** අයම්පි න විසුං එකො නිරයො අවීචිස්සෙව පන එකස්මිං කොට්ඨාසෙ පඤ්චාවුධසන්නද්ධා ඵලකහත්‍ථා හත්‍ථිඅස්සරථෙ ආරුය්හ සඞ්ගාමෙ යුජ්ඣන්තා විය පච්චන්ති තං සන්‍ධායෙතං වුත්තං. චතුත්‍ථපඤ්චමෙසු එසෙව නයො.

40. 1. 6.

ඡට්ඨෙ—**පච්ඡාභූමකාති** පච්ඡාභූමිවාසිනො. **කාමණ්ඩලුකාති** සක මණ්ඩලුනො. **සෙවාලමාලිකාති** පාතොව උදකතො සෙවාලඤ්චෙව උප්පලාදීනි ච ගහෙත්වා උදකසුද්ධිකභාවං ජානනත්‍ථාය මාලං කත්වා

පිලන්ධන්තා. **උදකොරොහකාති** සායං පාතං උදකං ඔරොහන්තා. **උය්‍යාපෙන්තීති** උපරියාපෙන්ති. **සඤ්ඤාපෙන්තීති** සම්මා ඤාපෙන්ති. **සග්ගං නාම ගමයන්තීති** පරිවාරෙත්වා ඨිතා ගච්ඡ භො බ්‍රහ්මලොකන්ති වදන්තා සග්ගං පවෙසෙන්ති. **අනුපරිසක්කෙය්‍යාති** අනුපරිගච්ඡෙය්‍ය. **උම්මුජ්ජාති** උම්මුජ්ජ උට්ඨහ. **ථලමුප්ලවාති** ථලං අභිරුහ. **තත්‍ර යස්සාති** තත්‍ර යං භවෙය්‍ය. **සක්ඛරා වා කඨලා වාති** සක්ඛරා ච කඨලා ච. **සා අධොගාමී අස්සාති** සා අධො ගච්ඡෙය්‍ය හෙට්ඨාගාමී භවෙය්‍ය. **අධොගච්ඡාති** හෙට්ඨා ගච්ඡ.

40. 1. 7.

සත්තමෙ-**ජඞ්ගලන්ති** ථද්ධං න මුදු. **ඌසරන්ති** සඤ්ජාතලොණං. **පාපභූමින්ති** ලාමකභූමිභාගං. **මංදීපාති** ආදිසු අහං දීපො පතිට්ඨා එතෙසන්ති මංදීපා. අහං ලෙණො අල්ලීයනට්ඨානං එතෙසන්ති මංලෙණා. අහං තාණං රක්ඛා එතෙසන්ති මංතාණා. අහං සරණං භයනාසනං එතෙසන්ති මංසරණා. **විහරන්තීති** මං එවං කත්වා විහරන්ති. **ගොභත්තම්පීති** ධඤ්ඤඵලස්ස අභාවෙන ලායිත්වා කලාපකලාපං බන්ධිත්වා ඨපිතං ගිම්හකාලෙ ගුන්නම්පි ඛාදනං භවිස්සතීති අත්ථො. **උදකමණිකොති** කුච්ඡියං මණිකමෙඛලාය එවං ලද්ධනාමො භාජනවිසෙසො. **අහාරීඅපරිහාරීති** උදකං න හරති න පරිහරති න පරියාදියතීති අත්ථො. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ සක්කච්ච ධම්මදෙසනාව කථිතා. බුද්ධානං හි අසක්කච්චධම්මදෙසනා නාම නත්ථි. සීහසමානවුත්තිනො හි බුද්ධා යථා සීහො පභින්නවරවාරණස්සපි සසබිළාරාදීනම්පි ගහණත්ථාය එකසදිසමෙව වෙගං කරොති. එවං බුද්ධාපි එකස්ස දෙසෙන්තාපි ද්වින්නං බහුන්නං භික්ඛුපරිසාය භික්ඛුනීඋපාසකඋපාසිකපරිසාය පි තිත්ථියානම්පි දෙසෙන්තා සක්කච්චමෙව දෙසෙන්ති. චතස්සො පන පරිසා සද්දහිත්වා ඔකප්පෙත්වා සුණන්තීති තාසං දෙසනා සක්කච්චදෙසනා නාම ජාතා.

40. 1. 8.

අට්ඨමෙ-**යං බහුලං යං බහුලන්ති** ඉමිනා නිගණ්ඨො අත්තනාව අත්තනො වාදං භින්දති. තස්මා භගවා **එවං සන්තෙ න කොචි ආපායිකොති** ආදිමාහ. පුරිමානි පන චත්තාරි පදානි දිට්ඨියා පච්චයා හොන්ති තස්මා තෙසුපි ආදීනවං දස්සෙන්තො **ඉධ ගාමණි එකච්චො සත්ථා එවංවාදී හොතීති** ආදිමාහ. කත්ථ **අහම්පමහීති** අහම්පි අම්හි. **මෙත්තාසහගතෙනාති** ආදිසු යං වත්තබ්බං තං සබ්බං සද්ධිං භාවනානයෙන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තමෙව. **සෙය්‍යථාපි ගාමණි බලවා සඞ්ඛධමොති** ආදි පන ඉධ අපුබ්බං. තත්ථ බලසම්පන්නො සඞ්ඛධමකො. **අප්පකසිරෙනාති** අකිච්ඡෙන අදුක්ඛෙන. දුබ්බලො හි සඞ්ඛධමො සඞ්ඛං ධමෙන්තොපි න සක්කොති චතස්සො දිසා සරෙන විඤ්ඤාපෙතුං නාස්ස සඞ්ඛසද්දො සබ්බතො ඵරති බලවතො පන විප්ඵරණො හොති තස්මා බලවාති ආහ. **මෙත්තාය චෙතොවිමුත්තියාති** එත්ථ මෙත්තාති වුත්තෙ උපචාරොපි අප්පනාපි වට්ටති චෙතොවිමුත්තීති වුත්තෙ පන අප්පනාව වට්ටති. **යං පමාණකතං**

කම්මන්ති පමාණකතං කම්මං නාම කාමාවචරං වුච්චති. අප්පමාණ කතං කම්මං නාම රූපාවචරං තං හි පමාණං අතික්කමිත්වා ඔදිස්සක අනොදිස්සකදිසාඵරණවසෙන වඩ්ඪෙත්වා කතත්තා අප්පමාණ කතන්ති වුච්චති. **න තං තත්‍රාවසිස්සති න තං තත්‍රාවතිට්ඨතී**ති කාමාවචරකම්මං තස්මිං රූපාරූපාවචරකම්මෙ න ඔහීයති න තිට්ඨති. කිං වුත්තං හොති; තං කාමාවචරකම්මං තස්ස රූපාරූපාවචර කම්මස්ස අන්තරා ලග්ගිතුං වා ඨාතුං වා රූපාරූපාවචරකම්මං ඵරිත්වා පරියාදියිත්වා අත්තනො ඔකාසං ගහෙත්වා පතිට්ඨාතුං න සක්කොති. අථ ඛො රූපාරූපාවචරකම්මමෙව කාමාවචරං මහොඝො විය පරිත්තං උදකං ඵරිත්වා පරියාදියිත්වා අත්තනො ඔකාසං කත්වා තිට්ඨති. තස්ස විපාකං පටිබාහිත්වා සයමෙව බ්‍රහ්මසහබ්‍යතං උප නෙති. ඉති ඉදං සුත්තං ආදිම්හි කිලෙසවසෙන වුට්ඨාය අවසානෙ බ්‍රහ්මවිහාරවසෙන ගහිතත්තා යථානුසන්ධිනාව ගතං.

40. 1. 9.

නවමෙ—**දුබ්භික්ඛා**ති දුල්ලභභික්ඛා. **ද්වීහිතිකා**ති ජීවිස්සාම නු ඛො න නු ඛො ජීවිස්සාමාති එවං පවත්තඊහිතිකා. **දුහිතිකා**පි පාඨො. අය මෙවත්ථො. දුක්ඛං ඊහතීති එත්ථ න සක්කා කොචි පයොගො සුඛෙන කාතුන්ති දුහිතිකා. තත්ථ තත්ථ මතමනුස්සානං විප්පකිණ්ණානි සෙතානි අට්ඨිකානි එත්ථාති **සෙතට්ඨිකා**. **සලාකවුත්තා**ති සලාක මත්තං වුත්තං යං තත්ථ වුත්තං වාපිතං තං සලාකමත්තමෙව අහොසි ඵලං න ජනයතීති අත්ථො. **උග්ගිලිතු**න්ති ද්වෙ අන්තෙ මොචෙත්වා කථෙතුං අසක්කොන්තා උග්ගිලිතුං බහි නීහරිතුං න සක්ඛිනති. **ඔගිලිතු**න්ති පුච්ඡාය දොසං දිස්වා හාරෙතුං අසක්කොන්තා ඔගිලිතුං අන්තො පවෙසෙතුං න සක්ඛිනති. **ඉතො සො ගාමණි එක නවුතො කප්පො**ති කථයමානොව යාව තික්ඛනෙතා නාසිකවාතො න පුන පවිසති තාවත්තකෙන කාලෙන එකනවුති කප්පෙ අනුස්සරි. අපි නු ඛො කිඤ්චි කුලෙ පක්කභික්ඛාදානෙන උපහතපුබ්බන්ති පරිජානන්තො එකම්පි අපස්සන්තො **ඉතො සො ගාමණී**ති ආදි මාහ. ඉදානි දානාදීනං ආනිසංසං කථෙන්තො අථ ඛො යානිතානි කුලානි අඩ්ඪානීති ධම්මදෙසනං ආරභි. තත්ථ—**දානසම්භූතානි** දානෙන සම්භූතානි නිබ්බත්තානි. සෙසපදද්වයෙපි එසෙව නයො. එත්ථ පන සච්චං නාම සච්චවාදිතා සඤ්ඤමං නාම සෙසසීලං. **විකිරතී**ති අයො ගෙන වලඤ්ජෙන්තො විප්පකිරති. **විධමතී**ති ධමෙන්තො විය නාසෙති. **විද්ධංසෙතී**ති නාසෙති. **අනිච්චතා**ති හුත්වා අභාවො වා බහූනම්පි කාලෙන සම්භතානං ඛණෙනෙව අන්තරධානං.

40. 1. 10.

දසමෙ—**තං පරිසං එකද්වොවා**ති තස්ස කිර එවං අහොසි. කුල පුත්තා පබ්බජන්තා පුත්තදාරඤ්චෙව ජාතරූපරජතඤ්ච පහායෙව පබ්බජන්ති නව සක්කා යං පහාය පබ්බජිතා තං එතෙහි ගහෙතුන්ති නයගාහෙ ඨත්වා මා අයොනාති ආදිවචනං අවොච. **එකංසමෙත**න්ති

එතං පඤ්චකාමගුණසංඛාතං අස්සමණධම්මං අසක්‍යපුත්තිය ධම්මන්ති එකංසෙන ධාරෙය්‍යාසි. **තිණන්ති** සෙනාසනච්ඡදනතිණං. **පරියෙසිතබ්බන්ති** තිණච්ඡදනෙ වා ඉට්ඨකච්ඡදනෙ වා ගෙහෙ පලුජ්ජන්තෙ යෙහි තං කාරිතං තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා තුම්හෙහි කාරිතසෙනාසනං ඔවස්සති. න සක්කා තත්ථ වසිතුන්ති ආචික්ඛිතබ්බං මනුස්සා සක්කොන්තා කරිස්සන්ති අසක්කොන්තා තුම්හෙ වඩ්ඪකිං ගහෙත්වා කාරාපෙථ මයං තෙ සඤ්ඤාපෙස්සාමාති වක්ඛන්ති. එවං වුත්තෙ කාරෙත්වා තෙසං ආචික්ඛිතබ්බං මනුස්සා වඩ්ඪකීනං දාතබ්බං දස්සන්ති. සචෙ ආවාසසාමිකා නත්ථි අඤ්ඤෙසම්පි භික්ඛාචාරවසෙන ආරොචෙත්වා කාරෙතුං වට්ටති ඉදං සන්ධාය පරියෙසිතබ්බන්ති වුත්තං. **දාරූති** සෙනාසනෙ ගොපානසිආදිසු පලුජ්ජමානෙසු තදත්ථාය දාරුං. **සකටන්ති** ගිහිවිකටං කත්වා තාවකාලිකසකටං. න කෙවලඤ්ච සකටමෙව. අඤ්ඤම්පි වාසිඵරසුකුදාලාදිඋපකරණං එවංපරියෙසිතුං වට්ටති. **පුරිසොති** හත්ථකම්මවසෙන පුරිසො පරියෙසිතබ්බො. යංකිඤ්චි හි පුරිසං හත්ථකම්මං ආවුසො කත්වා දස්සසීති වත්වා දස්සාමි භන්තෙති වුත්තෙ ඉදඤ්චිදඤ්ච කරොහීති යං ඉච්ඡති තං කාරෙතුං වට්ටති. **නත්වෙවාහං ගාමණි කෙනචි පරියායෙනාති** ජාතරූප රජතං පනාහං කෙනචිපි කාරණෙන පරියෙසිතබ්බන්ති න වදාමි.

40. 1. 11.

එකාදසමෙ-**මල්ලෙසූති** එවංනාමකෙ ජනපදෙ. **වධෙනාති** මරණෙන. **ජානියාති** ධනජානියා. **අකාලිකෙනාති** න කාලන්තරෙ පත්තෙන කාලං අනතික්කමිත්වා පත්තෙනාති අත්ථො. **චිරවාසී නාම කුමාරොති** එවං නාමකො තස්ස පුත්තො. **බහි ආවාසෙ පටිවසතීති** බහිනගරෙ කිඤ්චිදෙව සිප්පං උග්ගණ්හන්තො වසති. ඉමස්මිං සුත්තෙ වට්ටදුක්ඛං කථිතං.

40. 1. 12.

ද්වාදසමෙ-**රාසියොති** රාසිං කත්වා පඤ්හස්ස පුච්ඡිතත්තා රාසියොති එවං ධම්මසඞ්ගාහකත්ථෙරෙහි ගහිතනාමො. **තපස්සින්ති** තපනිස්සිතං. **ලූඛජීවින්ති** ලූඛජීවිකං. **අන්තාති** කොට්ඨාසා. **ගාමොති** ගම්මො. **ගම්මො**තිපි පාඨො. ගාමවාසීනං ධම්මොති අත්ථො. **අත්තකිලමථානුයොගොති** අත්තනො කිලමථානුයොගො සරීරදුක්ඛකරණන්ති අත්ථො. කස්මා පනෙත්ථ කාමසුඛල්ලිකානුයොගො ගහිතො කස්මා අත්තකිලමථානුයොගො කස්මා මජ්ඣිමා පටිපදාති. කාමසුඛල්ලිකානුයොගො තාව ජනානං කාමභොගීනං දස්සනත්ථං ගහිතො. අත්තකිලමථානුයොගො තපනිස්සිතකානං මජ්ඣිමා පටිපදා තිණ්ණං නිජ්ජරවත්ථූනං දස්සනත්ථං ගහිතා. කිං එතෙසං දස්සනෙ පයොජනන්ති. **ඉමෙ ද්වෙ අන්තෙ** පහාය තථාගතො මජ්ඣිමාය පටිපදාය සම්මාසම්බොධිං පත්තො. සො කාමභොගිනොපි න සබ්බෙ ගරහති න පසංසති තපනිස්සිතකෙපි න සබ්බෙ ගරහති න පසංසති ගරහිතබ්බ

යුත්තකෙයෙව ගරහති පසංසිතබ්බයුත්තකෙ පසංසතීති ඉමස්ස අත්ථස්ස පකාසනං එතෙසං දස්සනෙ පයොජනන්ති වෙදිතබ්බං. ඉදානි තමත්ථං පකාසෙන්තො **තයො ඛො මෙ ගාමණි කාමභොගිනො**ති ආදිමාහ.

තත්ථ–**සාහසෙනා**ති සාහසිකකම්මෙන. **න සංවිභජතී**ති මිත්තසහායසන්දිට්ඨසම්භත්තානං සංවිභාගං න කරොති. **න පුඤ්ඤානි කරොතී**ති අනාගතභවස්ස පච්චයභූතානි පුඤ්ඤානි න කරොති. **ධම්මාධම්මෙනා**ති ධම්මෙන ච අධම්මෙන ච. **ඨානෙහී**ති කාරණෙහි. **සච්ඡිකරොතී**ති කථං අත්තානං ආතාපෙන්තො පරිතාපෙන්තො සච්ඡිකරොති චතුරඞ්ගවීරියවසෙන ධුතඞ්ගවසෙන ච. **තිස්සො සන්දිට්ඨිකා නිජ්ජරා**ති එත්ථ එකොපි මග්ගො තිණ්ණං කිලෙසානං නිජ්ජරණතාය තිස්සො නිජ්ජරාති වුත්තො.

40. 1. 13.

තෙරසමෙ–**දූතෙය්‍යානී**ති දූතකම්මානි පණ්ණානි චෙව මුඛසාසනානි ච. **පාණාතිපාතඤ්චාහ**න්ති ඉදං කස්මා ආරද්ධං. න කෙවලං අහං මායං ජානාමි අඤ්ඤම්පි ඉදඤ්ච ඉදඤ්ච ජානාමීති සබ්බඤ්ඤුභාවදස්සනත්ථං ආරද්ධං. **සන්ති හි ගාමණි එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා**ති ඉදං සෙසසමණබ්‍රාහ්මණානං ලද්ධිං දස්සෙත්වා තස්සා පජහාපනත්ථං ආරද්ධං. **මාලීකුණ්ඩලී**ති මාලාය මාලී කුණ්ඩලෙහි කුණ්ඩලී. **ඉත්ථිකාමෙහී**ති ඉත්ථීහි සද්ධිං කාමා ඉත්ථිකාමා තෙහි ඉත්ථිකාමෙහි. **ආවසථාගාර**න්ති කුලඝරස්ස එකස්මිං ඨානෙ එකසෙසව සුඛනිවාසත්ථාය කතං වාසාගාරං. **තෙනාහං යථාසන්ති යථාබලං සංවිභජාමී**ති තස්සාහං අත්තනො සන්ති අනුරූපෙන චෙව බලං ච සානුරූපෙන විභාගං කරොමි. අලන්ති යුත්තං. **කඞ්ඛනීයෙ ඨානෙ**ති කඞ්ඛිතබ්බෙ කාරණෙ. **චිත්තසමාධි**න්ති තස්මිං ධම්මසමාධිස්මිං ඨිතො ත්වං සහ විපස්සනාය චතුන්නං මග්ගානං වසෙන චිත්තසමාධිං සචෙ පටිලභෙය්‍යාසීති දස්සෙති. **අපණ්ණකතාය මය්හ**න්ති අයං පටිපදා මය්හං අපණ්ණකතාය අනපරාධකතාය එවං සංවත්තතීති අත්ථො. **කටග්ගාහො**ති ජයග්ගාහො. අයං ඛො **ගාමණි ධම්මසමාධි තත්‍ර චෙ ත්වං චිත්තසමාධිං පටිලභෙය්‍යාසී**ති එත්ථ ධම්මසමාධීති දසකුසලධම්මපථධම්මා. චිත්තසමාධීති සහ විපස්සනාය චත්තාරො මග්ගා. අථවා පාමුජ්ජං ජායති පමුදිතස්ස පීති ජායතීති එවං වුත්තා පාමුජ්ජපීතිපස්සද්ධිසුඛසමාධිසඞ්ඛාතා පඤ්චධම්මා ධම්මසමාධි නාම. චිත්තසමාධිනා සහ විපස්සනාය චත්තාරො මග්ගාව අථවා දසකුසලධම්මපථා චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරාති අයං ධම්මසමාධි නාම තං පූරෙන්තස්ස උප්පන්නා චිත්තෙකග්ගතා චිත්තසමාධි නාම. **එවං ත්වං ඉමං කඞ්ඛාධම්මං පජහෙය්‍යාසී**ති එවං ත්වං ඉමස්මිං වුත්තප්පභෙදෙ ධම්මසමාධිස්මිං ඨිතො සචෙ එවං චිත්තසමාධිං පටිලභෙය්‍යාසි එකංසෙනෙතං කඞ්ඛං පජහෙය්‍යාසීති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ වුත්තනයමෙවාති.

ගාමණිසංයුත්තං සමත්තං.

41. 1. 1.

අසඞ්ඛතසංයුත්තස්ස පඨමෙ—**අසඞ්ඛතන්ති** අකතං. **හිතෙසිනාති** හිතං එසන්තෙන. **අනුකම්පකෙනාති** අනුකම්පමානෙන. **අනුකම්පං උපාදායාති** අනුකම්පං චිත්තෙන පරිග්ගහෙත්වා පටිච්චාතිපි වුත්තං හොති. **කතං වො තං මයාති** ඉමං අසඞ්ඛතඤ්ච අසඞ්ඛතමග්ගඤ්ච දෙසෙන්තෙන තුම්හාකං කතං. එත්තකමෙව හි අනුකම්පකස්ස සත්ථු කිච්චං යදිදං අවිපරීතධම්මදෙසනා. ඉතො පරං පන පටිපත්ති නාම සාවකානං කිච්චං. තෙනාහ—**එතානි භික්ඛවෙ රුක්ඛමූලානි**—පෙ—**අම්හාකං අනුසාසනීති** ඉමිනා රුක්ඛමූලසෙනාසනං දස්සෙති. **සුඤ්ඤාගාරානීති** ඉමිනා ජනවිවිත්තං ඨානං. උභයෙනපි ච යොගානුරූපං සෙනාසනං ආචික්ඛති දායජ්ජං නිය්‍යාදෙති. **ඣායථාති** ආරම්මණූපනිජ්ඣානෙන අට්ඨතිංස ආරම්මණානි ලක්ඛණූපනිජ්ඣානෙන ච අනිච්චාදිතො ඛන්ධායතනාදීනි උපනිජ්ඣායථ සමථඤ්ච විපස්සනඤ්ච වඩ්ඪෙථාති වුත්තං හොති. **මා පමාදත්ථාති** මා පමජ්ජිත්ථ. **මා පච්ඡා විප්පටිසාරිනො අහුවත්ථාති** යෙ හි පුබ්බෙ දහරකාලෙ අරොගකාලෙ සත්තසප්පායාදිසම්පත්තිකාලෙ සත්ථු සම්මුඛීභාවකාලෙ ච යොනිසො මනසිකාරරහිතා රත්තින්දිවං මඞ්කුණභත්තං හුත්වා සෙය්‍යසුඛං මිද්ධසුඛං අනුභොන්තා පමජ්ජන්ති තෙ පච්ඡා ජරාකාලෙ රොගකාලෙ මරණකාලෙ විපත්තිකාලෙ සත්ථු පරිනිබ්බුතකාලෙ ච තං පුබ්බෙ පමාදවිහාරං අනුස්සරන්තා සප්පටිසන්ධිකාලකිරියඤ්ච භාරියං සම්පස්සමානා විප්පටිසාරිනො හොන්ති. තුම්හෙ පන තාදිසා මා අහුවත්ථාති දස්සෙන්තො ආහ-මාපච්ඡා විප්පටිසාරිනො අහුවත්ථාති. **අයං වො අම්හාකං අනුසාසනීති** අයං අම්හාකං සන්තිකා ඣායථ මා පමාදත්ථාති තුම්හාකං අනුසාසනී ඔවාදොති වුත්තං හොති. **කායෙ කායානුපස්සීති** ආදීසු යං වත්තබ්බං තං පරතො වක්ඛාම. **අනතන්ති** ආදීසු තණ්හානතියා අභාවෙන අනතං. චතුන්නං ආසවානං අභාවෙන **අනාසවං**. පරමත්ථසච්චතාය **සච්චං**. වට්ටස්ස පරභාගට්ඨෙන **පාරං**. සණ්හට්ඨෙන **නිපුණං**. සුට්ඨු දුද්දසතාය **සුදුද්දසං**. ජරාය අජජ්ජරිතත්තා **අජජ්ජරං**. ථිරට්ඨෙන **ධුවං**. අපලුජ්ජනතාය **අපලොකිතං**. චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන අපස්සිතබ්බත්තා **අනිදස්සනං**. තණ්හාමානදිට්ඨිපපඤ්චානං අභාවෙන **නිප්පපඤ්චං**. සන්තභාවට්ඨෙන **සන්තං**. මරණාභාවෙන **අමතං**. උත්තමට්ඨෙන **පණීතං**. සස්සිරිකට්ඨෙන **සිවං**. නිරුපද්දවතාය **ඛෙමං**. තණ්හාක්ඛයපච්චයත්තා **තණ්හක්ඛයං**. විම්හාපනීයට්ඨෙන අච්ඡරං පහරිතබ්බයුත්තකන්ති **අච්ඡරියං**. අභූතමෙව **අබ්භුතං**. අජාතං හුත්වා අජීතිවා **අබ්භුතං**. නිද්දුක්ඛත්තා **අනීතිකං**. නිද්දුක්ඛසභාවත්තා **අනීතිකධම්මං**. වානාභාවෙන **නිබ්බානං** ව්‍යාපජ්ඣාභාවෙනෙව **අබ්‍යාපජ්ඣං**. විරාගාධිගමස්ස පච්චයතො **විරාගං**. පරමත්ථසුද්ධිතාය **සුද්ධි**. තීහි භවෙහි මුත්තතාය **මුත්ති**. කාමාලයානං අභාවෙන **අනාලයං**. පතිට්ඨට්ඨෙන **දීපං**. අල්ලීයිතබ්බයුත්තට්ඨෙන **ලෙණං**. තායනට්ඨෙන **තාණං**. භයසරණට්ඨෙන **සරණං**. භයනාසනන්ති අත්ථො. පරං අයනං ගති පතිට්ඨාති **පරායණං**. සෙසමෙත්ථ වුත්තනයමෙවාති.

අසඞ්ඛතසංයුත්තං සමත්තං.

---

42. 1. 1-2.

අබ්‍යාකතසංයුත්තස්ස පඨමෙ-**ඛෙමාති** ගිහිකාලෙ බිම්බිසාරස්ස **මහෙසී** උපාසිකා සද්ධාපබ්බජිතා මහාථෙරී "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවිකානං භික්ඛුනීනං මහාපඤ්ඤානං යදිදං ඛෙමා භික්ඛුනී"ති[1] එවං භගවතා මහාපඤ්ඤතාය එතදග්ගෙ ඨපිතා. **පණ්ඩිතාති** පණ්ඩිච්චෙන සමන්නාගතා. **බ්‍යත්තාති** වෙය්‍යත්තියෙන සමන්නාගතා. **මෙධාවිනීති** මෙධාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතා. **බහුස්සුතාති** පරියත්තිබාහුසච්චෙනපි පටිවෙධබාහුසච්චෙනපි සමන්නාගතා. **ගණකොති** අච්ඡිද්දකගණනාය කුසලො. **මුද්දිකොති** අඞ්ගුලිමුද්දාය ගණනාය කුසලො. **සඞ්ඛායකොති** පිණ්ඩගණනාය කුසලො. **ගම්භීරොති** චතුරාසීතියොජනසහස්සගම්භීරො. **අප්පමෙය්‍යොති** ආළ්හකගණනාය අප්පමෙය්‍යො. **දුප්පරියොගාහොති** ආළ්හකගණනාය පමාණග්ගහණත්ථං දුරොගාහො. **යෙන රූපෙන තථාගතන්ති** යෙන රූපෙන දීඝො රස්සො සාමො ඔදාතොති සත්තසඞ්ඛාතං තථාගතං පඤ්ඤපෙය්‍ය. **තං රූපං තථාගතස්ස පහීනන්ති** වුත්තප්පකාරං රූපං සමුදයප්පහානෙන සබ්බඤ්ඤුතථාගතස්ස පහීනං. **රූපසඞ්ඛාය විමුත්තොති** ආයතිං රූපස්ස අනුප්පත්තියා රූපාරූපකොට්ඨාසෙනපි එවරූපො නාම භවිස්සතීති වොහාරස්සපි පටිප්පස්සද්ධත්තා රූපපණ්ණත්තියාපි විමුත්තො. **ගම්භීරොති** අජ්ඣාසයගම්භීරතාය ච ගුණගම්භීරතාය ච ගම්භීරො. තස්ස එවං ගුණගම්භීරස්ස සතො සබ්බඤ්ඤුතථාගතස්ස යං උපාදාය සත්තසඞ්ඛාතො තථාගතොති පඤ්ඤත්ති හොති තදභාවෙන තස්සා පඤ්ඤත්තියා අභාවං පස්සන්තස්ස අයං සත්තසඞ්ඛාතො **හොති තථාගතො පරම්මරණාති** ඉදං වචනං න උපෙති න යුජ්ජති. **න හොති තථාගතො පරම්මරණාති** ආදිවචනම්පි න උපෙති න යුජ්ජතීති අත්ථො. **සංසන්දිස්සතීති** එකං භවිස්සති. **සමෙස්සතීති** නිරන්තරං භවිස්සති. **න විහායිස්සතීති** න විරුද්ධපදං භවිස්සති. **අග්ගපදස්මින්ති** දෙසනාහි ඉධ අග්ගපදන්ති අධිප්පෙතා. දුතියං ඛන්ධියවග්ගෙ විත්ථාරිතමෙව අබ්‍යාකතාධිකාරතො පන ඉධ වුත්තං.

42. 1. 3-8.

තතියෙ-**රූපගතමෙතන්ති** රූපමත්තමෙවෙත්ථ රූපතො අඤ්ඤො කොචි සත්තො නාම න උපලබ්භති රූපෙ පන සති නාමමත්තං එතං හොතීති දස්සෙති. **වෙදනාගතමෙතන්ති** ආදීසුපි එසෙව නයො. **අයං ඛො ආවුසො හෙතූති** අයං රූපාදීනි මුඤ්චිත්වා අනුපලබ්භනියසභාවො හෙතු යෙනෙතං අබ්‍යාකතං භගවතාති. චතුත්ථාදීනි උත්තානත්ථානෙව.

42. 1. 9.

නවමෙ-**කුතුහලසාලායන්ති** කුතුහලසාලා නාම පච්චෙකසාලා නත්ථි. යත්ථ පන නානාතිත්ථියා සමණබ්‍රාහ්මණා නානාවිධං කථං පවත්තෙන්ති සා බහූනං අයං කිං වදති අයං කිං වදතීති කුතුහලුප්පත්තිට්ඨානතො කුතුහලසාලාති වුච්චති. **දූරම්පි ගච්ඡතීති** යාව

---

1. අඞ්ගුත්තරනිකාය-එතදග්ගපාළි.

ආභස්සරබ්‍රහ්මලොකාපි ගච්ඡති. ඉධෙව නාමං නික්ඛිපතීති චුති එත්තෙන නික්ඛිපති. අනුපාදියමානොති චුතික්ඛණෙයෙව පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණස්ස අනුප්පන්නත්තා අනුප්පාදෙන්තො හොති.

42. 1. 10.

දසමෙ–නෙසමෙතං ලද්ධි අභවිස්සාති තෙසං ලද්ධියා සද්ධිං එතං එකං අභවිස්ස–පෙ–අනුලොමං අභවිස්ස–පෙ–ඤාණස්ස උප්පාදාය ධම්මා අනත්තාති යං එතං සබ්බෙ ධම්මා අනත්තාති විපස්සනා ඤාණං උප්පජ්ජති අපි නු මෙතස්ස අනුලොමං භවිස්සතීති අත්ථො.

42. 1. 11.

එකාදසමෙ–එත්තාවතෙන එත්තකමෙවාති ආවුසො යස්සපි එතං එත්තකෙන කාලෙන හෙතුම්හි සති රූපීති ආදි පඤ්ඤත්ති හොති අසති න හොතීති බ්‍යාකරණං භවෙය්‍ය තස්ස එත්තකමෙව බහු. කොපනවාදෙ අභික්කන්තෙනාති අභික්කන්තෙන පන අතිමනාපෙ ධම්මදෙසනානයෙ වාදෙයෙව කො නෙසි වාදෙ ජිතා කථාති.

අබ්‍යාකතසංයුත්තං සමත්තං.

ඉති සාරත්ථප්පකාසිනියා සංයුත්තනිකායට්ඨකථාය

සළායතනවග්ගවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

43. 1. 1–2.

මහාවග්ගස්ස පඨමෙ–පුබ්බඞ්ගමාති සහජාතවසෙන ච උපනිස්සයවසෙනචාති විහාකාරෙහි පුබ්බඞ්ගමා. සමාපත්තියාති සමාපජ්ජනාය සභාවපටිලාභාය උප්පත්තියාති අත්ථො. අන්වදෙව අහිරිකං අනොත්තප්පන්ති යා පනෙසා යදෙතං අලජ්ජනාකාරසණ්ඨිතං අහිරිකං අභායනාකාරසණ්ඨිතඤ්ච අනොත්තප්පං එතං අනුදෙව සහෙව එකතොව න විනා තෙන උප්පජ්ජතීති අත්ථො. අවිජ්ජාගතස්සාති අවිජ්ජාය උපගතස්ස සමන්නාගතස්ස. මිච්ඡාදිට්ඨීති අයාථාවදිට්ඨි අනිය්‍යානිකදිට්ඨි. පහොතීති හොති උප්පජ්ජති. මිච්ඡාසඞ්කප්පාදීසුපි අයාථාවඅනිය්‍යානිකවසෙනෙව මිච්ඡාභාවො වෙදිතබ්බො. ඉති ඉමානි අට්ඨ අකුසලධම්මසමාපත්තියා මිච්ඡත්තඅඞ්ගානි නාම හොන්ති තානි පන න එකක්ඛණෙ සබ්බානි ලබ්භන්ති නානාක්ඛණෙ ලබ්භන්ති. කථං යදා හි දිට්ඨිසම්පයුත්තං චිත්තං කායවිඤ්ඤත්තිං සමුට්ඨාපෙන්තං උප්පජ්ජති තදා මිච්ඡාදිට්ඨි මිච්ඡාසඞ්කප්පො මිච්ඡාවායාමො මිච්ඡාසති මිච්ඡාසමාධි මිච්ඡාකම්මන්තොති ඡ අඞ්ගානි හොන්ති. යදා දිට්ඨිවිප්පයුත්තං තදා මිච්ඡාදිට්ඨිවජ්ජානි පඤ්ච. යදා නානෙව වචීවිඤ්ඤත්තිං සමුට්ඨාපෙන්ති තදා මිච්ඡාකම්මන්තට්ඨානෙ මිච්ඡාවාචාසණ්ඨිතානෙව ඡ වා පඤ්ච වා. අයං ආජීවො නාම කුප්පමානො කායවචීවාරෙසුයෙව

අඤ්ඤතරස්මිං කුප්පති. න මනොද්වාරෙ තස්මා යදා ආජීවසීසෙන නානෙව චිත්තානි කායවචීවිඤ්ඤත්තියො සමුට්ඨාපෙන්ති තදා කායකම්මං මිච්ඡාජීවො නාම හොති. තදා වචීකම්මන්ති මිච්ඡාජීවස්ස වසෙන නානෙව ඡ වා පඤ්ච වා යදා පන විඤ්ඤත්තිං අසමුට්ඨාපෙන්තානි චිත්තානි උප්පජ්ජන්ති තදා මිච්ඡාදිට්ඨිමිච්ඡාසඞ්කප්පමිච්ඡාවායාමමිච්ඡාසතිමිච්ඡාසමාධිවසෙන පඤ්ච වා මිච්ඡාදිසඞ්කප්පාදිවසෙන චත්තාරි වා හොන්තීති. එවං න එකක්ඛණෙ සබ්බානි ලබ්භන්ති, නානාක්ඛණෙ ලබ්භන්තීති.

සුක්කපක්ඛෙ–විජ්ජාති කම්මස්සකතාඤාණං. ඉධාපි සහජාතවසෙන ච උපනිස්සයවසෙන චාති ද්වීහෙව ආකාරෙහි පුබ්බඞ්ගමතා වෙදිතබ්බා. හිරොත්තප්පන්ති හිරී ච ඔත්තප්පඤ්ච. තත්ථ ලජ්ජනාකාරසණ්ඨිතා හිරී භායනාකාරසණ්ඨිතං ඔත්තප්පං. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො විත්ථාරො පන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තොව.

විජ්ජාගතස්සාති විජ්ජාය උපගතස්ස සමන්නාගතස්ස. විද්දසුනොති විදුනො පණ්ඩිතස්ස. සම්මාදිට්ඨීති යථාවදිට්ඨි නිය්‍යානිකදිට්ඨි සම්මාකම්මන්තාදිසුපි එසෙව නයො. ඉති කුසලධම්මසමාපත්තියා ඉමානි අට්ඨඞ්ගානි හොන්ති. තානි ලොකියමග්ගක්ඛණෙ න එකතො අට්ඨාපි ලබ්භන්ති ලොකුත්තරමග්ගක්ඛණෙ පන ලබ්භන්ති තානි ච ඛො පඨමජ්ඣානිකමග්ගෙ දුතියජ්ඣානිකාදීසු පන සම්මාසඞ්කප්පවජ්ජානි සත්තෙව හොන්ති. තත්ථ යො එවං වදෙය්‍ය යස්මා මජ්ඣිමනිකායම්හි මහාසළායතනසුත්තෙ "යා තථාභූතස්ස දිට්ඨි සාස්ස හොති සම්මාදිට්ඨි යො තථාභූතස්ස සඞ්කප්පො ස්වාස්ස හොති සම්මාසඞ්කප්පො යා තථාභූතස්ස සති සාස්ස හොති සම්මාසති යො තථාභූතස්ස සමාධි ස්වාස්ස හොති සම්මාසමාධි පුබ්බෙව ඛො පනස්ස කායකම්මං වචීකම්මං ආජීවො ච සුපරිසුද්ධො"ති වුත්තං තස්මා පඤ්චඞ්ගිකොපි ලොකුත්තරමග්ගො හොතීති.

සො වත්තබ්බො තස්මිංයෙව සුත්තෙ "එවමස්සායං අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡතී"ති ඉදං කස්මා න පස්සසි යං පනෙතං පුබ්බෙව ඛො පනස්සාති වුත්තං තං පබ්බජිතදිවසතො පට්ඨාය පරිසුද්ධභාවදස්සනත්ථං පබ්බජිතදිවසතො පට්ඨාය හි පරිසුද්ධානි කායකම්මාදීනි ලොකුත්තරමග්ගක්ඛණෙ අතිපරිසුද්ධානි හොන්තීති අයමෙත්ථ අත්ථො දීපිතො. යම්පි අභිධම්මෙ වුත්තං "තස්මිං ඛො පන සමයෙ පඤ්චඞ්ගිකො මග්ගො හොතී"ති තං එකං කිච්චන්තරං දස්සෙතුං වුත්තං යස්මිං හි කාලෙ මිච්ඡාකම්මන්තං පජහාය සම්මාකම්මන්තං පූරෙති තස්මිං කාලෙ මිච්ඡාවාචා වා මිච්ඡාජීවො වා න හොති. දිට්ඨිසඞ්කප්පො වායාමො සතිසමාධීති ඉමෙසුයෙව පඤ්චසු කාරකඞ්ගෙසු සම්මාකම්මන්තෙනාපූරති නාම සම්මාවාචාසම්මාආජීවෙසුපි එසෙව නයො. ඉති ඉමං කිච්චන්තරං දස්සෙතුං එවං වුත්තං. ලොකියමග්ගක්ඛණෙ ච පඤ්චෙව හොන්ති. විරති පන අනියතා තස්මා ඡ අඞ්ගිකොති අවත්වා පඤ්චඞ්ගිකොත්වෙව

වුත්තං. “යාච භික්ඛවෙ අරියචිත්තස්ස අනාසවචිත්තස්ස අරියමග්ග
සමඞ්ගිනො අරියමග්ගං භාවයතො තීහි කායදුච්චරිතෙහි ආරති
විරති පටිවිරති වෙරමණී අකිරියා අකරණං අයං භික්ඛවෙ සම්මා
කම්මන්තො අරියො අනාසවො ලොකුත්තරමඞ්ග”න්ති එවං පන මහා
චත්තාළීසකසුත්තාදීසු අනෙකෙසු සුත්තෙසු සම්මාකම්මන්තාදීනඤ්ච
ලොකුත්තරමග්ගස්ස අඞ්ගභාවසිද්ධිතො අවත්ථිකොව ලොකුත්තර
මග්ගො හොතීති වෙදිතබ්බො. ඉමස්මිං සුත්තෙ අයං අවත්ථිකමග්ගො
ලොකියලොකුත්තරමිස්සකොව කථිතො. දුතියං කොසලසංයුත්තෙ
වුත්තමෙව.

43. 1. 3.

තතියෙ– සකලමිදං භන්තෙති ආනන්දත්ථෙරෙ සාවකපාරමී
ඤාණස්ස මත්ථකං අප්පත්තතාය සකලම්පි මග්ගබ්‍රහ්මචරියං කල්‍යාණ
මිත්තසන්නිස්සයෙන ලබ්භතීති න අඤ්ඤාසි. ධම්මසෙනාපති පන සාවක
පාරමීඤාණස්ස මත්ථකෙ ඨිතත්තා අඤ්ඤාසි. තස්මා එවමාහ. තෙනෙව
චස්ස භගවා සාධු සාධූති සාධුකාරමදාසීති.

43. 1. 4.

චතුත්ථෙ– සබ්බසෙතෙන වළභීරථෙනාති සකලසෙතෙන චතූහි
වළවාහි යුත්තරථෙන. සො කිර සබ්බො සෙතකපඤ්ජරකුබ්බරෙ
රජතපරික්ඛිත්තො අහොසි. රථො ච නාමෙස දුවිධො හොති යොධ
රථො අලඞ්කාරරථොති. තත්ථ යොධරථො චතුරස්සසණ්ඨානො හොති
නාතිමහා ද්වින්නං තිණ්ණං වා ජනානං ගහණසමත්ථො. අලඞ්කාරරථො
මහා හොති දීඝතො දීඝො පුථුලතො පුථුලො තත්ථ ඡත්තගාහකො වාල
බීජනිගාහකො තාලපණ්ණගාහකොති එවං අට්ඨ වා දස වා සුඛෙනෙව
ඨාතුං වා නිසීදිතුං වා නිපජ්ජිතුං වා සක්කොන්ති. අයම්පි අලඞ්කාර රථො
යෙව. සෙතා සුදං අස්සාති සෙතා වළවා පකතියා සෙතවණ්ණාව. සෙතා
ලඞ්කාරාති පසාධනං නෙසං රජතමයං අහොසි. සෙතො රථොති
වුත්තනයෙනෙව රජතපරික්ඛිත්තත්තා තත්ථ තත්ථ දන්තකම්මඛ
චිතත්තා ච සෙතොව. සෙතපරිවාරොති යථා අඤ්ඤෙ රථා සීහචම්ම
පරිවාරණාපි හොන්ති ව්‍යග්ඝචම්මපරිවාරණාපි පණ්ඩුකම්බලපරිවාර
ණාපි න එවං එස පන සෙතදුකූලෙන පරිවාරිතො අහොසි. සෙතා
රස්මියොති රස්මියොපි රජතනාළිපරික්ඛිත්තා. සෙතා පතොදලට්ඨීති
පතොදලට්ඨිපි රජතපරික්ඛිත්තා. සෙතං ඡත්තන්ති රථමජ්ඣෙ උස්සා
පිතං ඡත්තම්පි සෙතං අහොසි. සෙතං උණ්හීසන්ති අට්ඨඞ්ගුලවිත්ථාරො
රජතමයො උණ්හීසපට්ටො. සෙතානිවත්ථානීති වත්ථානිපි සෙතානි
ඵෙණපුඤ්ජවණ්ණානි තෙසු නිවාසනං පඤ්චසතග්ඝනිකං උත්තරා
සඞ්ගං සහස්සග්ඝනිකං. සෙතා උපාහනාති උපාහනා නාම මග්ගා
රූළ්හස්ස වා හොන්ති අටවිං වා පවිසන්තස්ස අයං පන රථං අභිරූළ්හො
තෙනස්ස තදනුච්ඡවිකො රජතපටිසෙබ්බිතො පාදාලඞ්කාරො නාම
එස එවං වුත්තොති වෙදිතබ්බො. සෙතාය සුදං වාලබීජනියාති
ඵලිකමයදණ්ඩාය සෙතචමරවාලබීජනියා. න කෙවලඤ්ච එත්තක

මෙව තස්ස සෙතං අහොසි. සො පන බ්‍රාහ්මණො සෙතවිලෙපනං විලිම්පි සෙතමාලං පිළන්ධි. දසසු අඞ්ගුලීසු අඞ්ගුලිමුද්දිකා කණ්ණෙසු කුණ්ඩලානීති එවමාදි අලඞ්කාරොපිස්ස රජතමයො අහොසි. පරිවාරබ්‍රාහ්මණාපිස්ස දසසහස්සමත්තා තථෙව සෙතවත්ථවිලෙපනමාලාලඞ්කාරා අහෙසුං. යං පනෙතං **සාවත්ථියා නිය්‍යාසීති** වුත්තං තත්‍රායං නිය්‍යාතවිභාවනා. සො කිර ඡන්නං ඡන්නං මාසානං එකවාරං නගරං පදක්ඛිණං කරොති ඉතො එත්තකෙහි දිවසෙහි නගරං පදක්ඛිණං කරිස්සතීති පුරෙතරමෙව ඝොසනා කයිරති තං සුත්වා යෙ නගරතො න පක්කන්තා තෙ න පක්කමන්ති. යෙපි පක්කන්තා තෙපි පුඤ්ඤවතො සිරිසම්පත්තිං පස්සිස්සාමාති ආගච්ඡන්ති. යං දිවසං බ්‍රාහ්මණො නගරං විචරති තදා පාතොව නගරවීථියො සම්මජ්ජිත්වා වාලිකං ඔකිරිත්වා ලාජපඤ්චමෙහි පුප්ඵෙහි අභිප්පකිරිත්වා පුණ්ණඝටෙ ඨපෙත්වා කදලියො ච ධජෙ ච උස්සාපෙත්වා සකලනගරං ධූපිතවාසිතං කරොන්ති බ්‍රාහ්මණො පාතොව සීසං නහායිත්වා පුරෙභත්තං භුඤ්ජිත්වා වුත්තනයෙනෙව සෙතවත්ථාදීනි අත්තනො අලඞ්කරිත්වා පාසාදා ඔරුය්හ රථං අභිරුහති. අථ නං තෙ බ්‍රාහ්මණා සබ්බෙ සෙතවත්ථවිලෙපනමාලාලඞ්කාරා සෙතච්ඡත්තානි ගහෙත්වා පරිවාරෙන්ති. තතො මහාජනස්ස සන්නිපාතත්ථං පඨමං තරුණදාරකානං ඵලාඵලානි විකිරන්ති. තදනන්තරං මාසකරූපියානි, තදනන්තරං කහාපණෙ විකිරන්ති. මහාජනො සන්නිපතති උක්කුට්ඨියො චෙව චෙලුක්ඛෙපා ච වත්තන්ති. අථ බ්‍රාහ්මණො මඞ්ගලික සොවත්ථිකාදීසු මඞ්ගලානි චෙව සුවත්ථියො ච කරොන්තෙසු මහාසම්පත්තියා නගරං අනුවිචරති. පුඤ්ඤවන්තා මනුස්සා එකභූමිකාදී පාසාදෙ ආරුය්හ සුකපත්තසදිසානි වාතපානකවාටානි විවරිත්වා ඔලොකෙන්ති බ්‍රාහ්මණොපි අත්තනො යසසිරිසම්පත්තියා නගරං අජ්ඣොත්ථරන්තො විය දක්ඛිණද්වාරාභිමුඛො හොති. තං සන්ධායෙතං වුත්තං.

තමෙතං ජනො දිස්වාති මහාජනො තං රථං දිස්වා. **බ්‍රහ්මන්ති** සෙට්ඨාධිවචනං. **බ්‍රහ්මං වත භො යානන්ති** සෙට්ඨයානසදිසං වත භො යානන්ති අයමෙත්ථ අත්ථො. **ඉමස්සෙව ඛො එතන්ති** ආනන්ද මනුස්සා නාම වණ්ණභණනට්ඨානං පත්වා අත්තනො දයකානං වණ්ණගීතං ගායාපෙන්ති අභිරූපො දස්සනීයො මහද්ධනො මහාභොගොති නවෙත්ථ වණ්ණභණනමත්තෙන අභිරූපො හොති මහද්ධනො වා එවමෙවං මහාජනො බ්‍රාහ්මණස්ස රථං දිස්වා බ්‍රහ්මං වත භො යානන්ති කිඤ්චාපි එවං වණ්ණං භණති. න පනෙතං යානං වණ්ණභණනමත්තෙනෙව බ්‍රහ්මයානං නාම හොති. ලාමකං හි එතං ඡවං පරමත්ථෙන පන **ඉමස්සෙව ඛො එතං ආනන්ද අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස අධිවචනං** අයං හි සබ්බදොසවිගමෙන **සෙට්ඨො.** ඉමිනා ච අරියා **නිබ්බානං** යන්තීති **බ්‍රහ්මයානං ඉතිපි** ධම්මභූතත්තා යානත්තා ච **ධම්මයානං ඉතිපි** අනුත්තරත්තා කිලෙසසඞ්ගාමස්ස ච විජිතත්තා **අනුත්තරො සඞ්ගාමවිජයො ඉතිපි** වත්තුං වට්ටති. ඉදානිස්ස තිණ්ණස

භාවං චෙව සඞ්ගාමවිජයභාවඤ්ච දස්සෙන්තො රාගවිනයපරියොසානොති ආදිමාහ. තත්‍ථ රාගං විනයමානං පරියොසානං ගච්ඡති නිප්ඵජ්ජතීති රාගවිනයපරියොසානො. එසනයො සබ්බත්‍ථ.

යස්ස සද්ධා ච පඤ්ඤා චාති යස්ස අරියමග්ගයානස්ස සද්ධානුසාරිවසෙන සද්ධා ධම්මානුසාරිවසෙන පඤ්ඤාති ඉමෙ ච ධම්මා සදා ධුරයුත්තා තත්‍රමජ්ඣත්තතායුගෙ යුත්තාති අත්‍ථො. **හිරී ඊසාති** අත්තනා සද්ධිං අනුප්පන්නෙන බහිද්ධා සමුට්ඨානෙන ඔත්තප්පෙන සද්ධිං අජ්ඣත්තසමුට්ඨානා හිරි. යස්ස මග්ගරථස්ස ඊසා. **මනො යොත්තන්ති** විපස්සනාචිත්තං මග්ගචිත්තඤ්ච යොත්තං. යථා හි රථස්ස වාකාදිමයං යොත්තං ගොණෙ එකාබද්ධෙ කරොති එකසඞ්ගහිතෙ එවං මග්ගරථස්ස ලොකියවිපස්සනාචිත්තං අතිරෙකපණ්ණාස ලොකුත්තරවිපස්සනාචිත්තං අතිරෙකසට්ඨි කුසලධම්මෙ එකාබද්ධෙ එකසඞ්ගහෙ කරොති. තෙන වුත්තං මනොයොත්තන්ති. **සති ආරක්ඛසාරථීති** මග්ගසම්පයුත්තා සති ආරක්ඛසාරථි. යථා හි රථස්ස ආරක්ඛො සාරථිනාම හොති යො ධුරභාගෙ යොජෙති අක්ඛං අබ්භඤ්ජති රථං පෙසෙති රථයුත්තකෙ නිබ්බිසෙවනෙ කරොති එවං මග්ගරථස්ස සති. අයං හි ආරක්ඛපච්චුපට්ඨානා චෙව කුසලාකුසලානඤ්ච ධම්මානං ගතියො සමන්වෙසතීති වුත්තා. **රථොති** අරියඅට්ඨඞ්ගිකමග්ගරථො. **සීලපරික්ඛාරොති** චතුපාරිසුද්ධිසීලාලඞ්කාරො. **ඣානක්ඛොති** විපස්සනාසම්පයුත්තානං පඤ්චන්නං ඣානඞ්ගානං වසෙන ඣානමයඅක්ඛො. **චක්කවීරියොති** වීරියචක්කො. කායිකචෙතසිකසඞ්ඛාතානි ද්වෙ වීරියානි අස්ස චක්කානීති අත්‍ථො. **උපෙක්ඛා ධුරසමාධීති** ධුරස්ස සමාධි ධුරසමාධි උන්නතුන්නතාකාරස්ස අභාවෙන චිත්තම්පි යුගපදෙසානං සමතාති අත්‍ථො. අයං හි තත්‍රමජ්ඣත්තුපෙක්ඛා චිත්තුප්පාදස්ස ලීනුද්ධච්චභාවං හරිත්වා පයොගමජ්ඣෙ තං චිත්තං ඨපෙති තස්මා ඉමස්ස මග්ගරථස්ස ධුරසමාධීති වුත්තා. **අනිච්ඡාපරිවාරණන්ති** බාහිරකරථස්ස සීහචම්මාදීනි විය ඉමස්සාපි අරියමග්ගරථස්ස අලොභසඞ්ඛාතා අනිච්ඡා පරිවාරණං නාම. **අබ්‍යාපාදොති** මෙත්තා ච මෙත්තා පුබ්බභාගො ච. **අවිහිංසාති** කරුණා ච කරුණා පුබ්බභාගො ච. **විවෙකොති** කායවිවෙකාදි තිවිධො. **යස්ස ආවුධන්ති** යස්ස අරියමග්ගරථෙ ඨිතස්ස කුලපුත්තස්ස එවං පඤ්චවිධං ආවුධං යථා හි රථෙ ඨිතො පඤ්චහි ආවුධෙහි සපත්තෙ විජ්ඣති එවං යොගාවචරොපි ඉමස්මිං ලොකියලොකුත්තරමග්ගරථෙ ඨිතො මෙත්තාය දොසං විජ්ඣති කරුණාය විහිංසං කායවිවෙකෙන ගණසඞ්ගණිකං චිත්තවිවෙකෙන කිලෙසසඞ්ගණිකං උපධිවිවෙකෙන සබ්බාකුසලං විජ්ඣති. තෙනෙස්සෙතං පඤ්චවිධං ආවුධන්ති වුත්තං. **තිතික්ඛාති** දුරුත්තානං දුරාගතානං වචනපථානං අධිවාසනක්ඛන්ති. **චම්මසන්නාහොති** සන්නද්ධචම්මං. යථා හි රථෙ ඨිතො රථිකො පටිමුක්කචම්මො ආගතාගතෙ සරෙ ඛමති න තං සරා විජ්ඣන්ති එවං අධිවාසනක්ඛන්තිසමන්නාගතො භික්ඛු ආගතාගතෙ වචනපථෙ ඛමති. න තං තෙ විජ්ඣන්ති. තස්මා තිතික්ඛාචම්මසන්නාහොති වුත්තො. **යොගක්ඛෙමාය වත්තතීති** චතූහි

යොගෙහි ඛෙමාය නිබ්බාණාය වත්තතීති නිබ්බාණාභිමුඛො ගච්ඡතෙව න නිවත්ති න භිජ්ජතීති අත්ථො. **එතදත්තනි සම්භූතන්ති** එතං මග්ගයානං අත්තනො පුරිසකාරං නිස්සාය ලද්ධත්තා අත්තනි සම්භූතං නාම හොති. **බ්‍රහ්මයානං අනුත්තරන්ති** අසදිසං සෙට්ඨයානං. **නිය්‍යන්ති ධීරා ලොකම්හාති** යෙසං එතං යානං අත්ථි තෙ ධීරා පණ්ඩිත පුරිසා ලොකම්හා නිය්‍යන්ති ගච්ඡන්ති. **අඤ්ඤදත්ථූති** එකංසෙන. **ජයං ජයන්ති** රාගාදයො සපත්තෙ ජිනන්තා ජිනන්තා.

43. 1. 5–6.

පඤ්චමෙ–**අයමෙවාති** එවසද්දො නියමත්ථො. තෙන අඤ්ඤං මග්ගං පටික්ඛිපති. ඉමස්මිං සුත්තෙ වට්ටදුක්ඛමෙව මිස්සකමග්ගොව කථිතො. ඡට්ඨං උත්තානමෙව.

43. 1. 7.

සත්තමෙ–**නිබ්බාණධාතුයා ඛො එතං භික්ඛු අධිවචනන්ති** අසඞ්ඛතාය අමතාය නිබ්බාණධාතුයා එතං අධිවචනන්ති. **ආසවානං ඛයො තෙන වුච්චතීති** අපිච තෙන රාගාදිවිනයෙන ආසවානං ඛයොති වුච්චති ආසවක්ඛයො නාම අරහත්තං අරහත්තස්සාපි එතං රාග විනයොතිආදි නාමමෙවාති දීපෙති. **එතදවොචාති** සත්ථාරා ධාතුන්ති වදන්තෙන මග්ගං නිබ්බාණං කථිතං මග්ගො පනස්ස න කථිතො තං කථාපෙස්සාමීති අනුසන්ධිකුසලතාය පුච්ඡන්තො එතං අවොච.

43. 1. 8.

අට්ඨමෙ- **කතමා ච භික්ඛවෙ සම්මාදිට්ඨීති** එකෙන පරියායෙන අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං විභජිත්වා පුන අපරෙන පරියායෙන විභජිතුකාමො විය ඉදං දෙසනං ආරභි. තත්ථ–**දුක්ඛෙ ඤාණන්ති** සවණ සම්මසන පටිවෙධ පච්චවෙක්ඛණවසෙන චතූහාකාරෙහි උප්පන්නං ඤාණං. සමුදයෙපි එසෙව නයො. සෙසෙසු පන ද්වීසු සම්මසනස්ස අභාවා තිවිධමෙව වට්ටති. එවමෙතං දුක්ඛෙ ඤාණන්ති ආදිනා චතුසච්චකම්මට්ඨානං දස්සිතං. තත්ථ පුරිමානි ද්වෙ සච්චානි වට්ටං පච්ඡිමානි විවට්ටං. තෙසු භික්ඛුනො වට්ටෙ කම්මට්ඨානාභිනිවෙසො හොති. විවට්ටෙ නත්ථි අභිනිවෙසො පුරිමානි හි ද්වෙ සච්චානි පඤ්චක්ඛන්ධා දුක්ඛං තණ්හා සමුදයොති එවං සඞ්ඛෙපෙන ච කතමෙ පඤ්චක්ඛන්ධා රූපක්ඛන්ධොති ආදිනානයෙන විත්ථාරෙන ච ආචරියසන්තිකෙ උග්ගණ්හිත්වා වාචාය පුනප්පුනං පරිවත්තෙන්තො යොගාවචරො කම්මං කරොති ඉතරෙසු පන ද්වීසු සච්චෙසු නිරොධසච්චං ඉට්ඨං කන්තං මනාපං මග්ගසච්චං ඉට්ඨං කන්තං මනාපන්ති එවං සවණෙනෙව කම්මං කරොති සො එවං කරොන්තො චත්තාරි සච්චානි එකපටිවෙධෙන පටිවිජ්ඣති. එකාභිසමයෙන අභිසමෙති දුක්ඛං පරිඤ්ඤාපටිවෙධෙන පටිවිජ්ඣති. සමුදයං පහාණපටිවෙධෙන නිරොධං සච්ඡිකිරියපටිවෙධෙන මග්ගං භාවනාපටිවෙධෙන පටිවිජ්ඣති. දුක්ඛං පරිඤ්ඤාභිසමයෙන –පෙ– මග්ගං භාවනාභිසමයෙන අභිසමෙති. එවමස්ස පුබ්බභාගෙ ද්වීසු සච්චෙසු උග්ගහපරිපුච්ඡාසවණධාරණසම්මසනපටිවෙධො හොති. ද්වීසු

සවණපටිවෙධොයෙව. අපරභාගෙ තීසු කිච්චතො පටිවෙධො හොති. නිරොධෙ ආරම්මණපටිවෙධො. පච්චවෙක්ඛණෙන පන චතුසච්චස්ස පටිවෙධො හොති. නො පුබ්බෙ පරිග්ගහො. ඉමස්ස භික්ඛුනො පුබ්බෙ පරිග්ගහතො දුක්ඛං පරිජානාමි සමුදයං පජහාමි නිරොධං සච්ඡිකරොමි මග්ගං භාවෙමීති ආභොගසමන්නාහාරමනසිකාරපච්චවෙක්ඛණා නත්ථි. පරිග්ගහතො පට්ඨාය හොති. අපරභාගෙ පන දුක්ඛං පරිඤ්ඤාතමෙව -පෙ- මග්ගො භාවිතොව හොති. තත්ථ ද්වෙ සච්චානි දුද්දසත්තා ගම්භීරානි. ද්වෙ ගම්භීරත්තා දුද්දසානි. දුක්ඛසච්චං හි උප්පත්තිතො පාකටං ඛාණුකණ්ටකප්පහාරාදීසු අහො දුක්ඛන්ති වත්තබ්බතම්පි ආපජ්ජති සමුදයම්පි ඛාදිතුකාමතාභුඤ්ජිතුකාමතාදිවසෙන උප්පත්තිතො පාකටං ලක්ඛණපටිවෙධතො පන උභයම්පි ගම්භීරං. ඉති තානි දුද්දසත්තා ගම්භීරානි. ඉතරෙසං ද්වින්නං දස්සනත්ථාය පයොගො භවග්ගගහණත්ථං හත්ථප්පසාරණං විය අවීචිඵුසනත්ථං පාදප්පසාරණං විය සතධා භින්නස්ස වාලස්ස කොටියා කොටිපාතනං විය ච හොති. ඉති තානි දුද්දසත්තා ගම්භීරානි. එවං දුද්දසත්තා ගම්භීරෙසු ගම්භීරත්තා ච දුද්දසෙසු චතූසු සච්චෙසු උග්ගහාදිවසෙන ඉදං දුක්ඛෙ ඤාණන්ති ආදිවුත්තං. පටිවෙධක්ඛණෙ පන එකමෙව තං ඤාණං හොති. නෙක්ඛම්මසඞ්කප්පාදීසු කාමපච්චනිකට්ඨෙන කාමතො නිස්සට භාවෙන වා කාමං සම්මසන්තස්ස උප්පන්නොති වා කාමවිවෙකන්තෙ උප්පන්නොති වා නෙක්ඛම්මසඞ්කප්පො. සෙසපදද්වයෙපි එසෙව නයො. සබ්බෙපි ච තෙ නෙක්ඛම්මසඞ්කප්පාදයො කාමබ්‍යාපාදවිහිංසා විරමණසඤ්ඤානං නානත්තා පුබ්බභාගෙ නානා. මග්ගක්ඛණෙ පන ඉමෙසු තීසු ඨානෙසු උප්පන්නස්ස අකුසලසඞ්කප්පස්ස පදපච්ඡෙදතො අනුප්පත්තිසාධනවසෙන මග්ගඞ්ගං පූරයමානො එකොව කුසලසඞ්කප්පො උප්පජ්ජති අයං සම්මාසඞ්කප්පො නාම. මුසාවාදා වෙරමණීආදයොපි මුසාවාදාදීහි විරමණසඤ්ඤානං නානත්තා පුබ්බභාගෙ නානා මග්ගක්ඛණෙ පන ඉමෙසු චතූසු ඨානෙසු උප්පන්නාය අකුසලදුස්සීල්‍යචෙතනාය පදපච්ඡෙදතො අනුප්පත්තිසාධනවසෙන මග්ගඞ්ගං පූරයමානා එකාව අකුසලවෙරමණී උප්පජ්ජති අයං සම්මාවාචා නාම. පාණාතිපාතා වෙරමණීආදයොපි පාණාතිපාතාදීහි විරමණසඤ්ඤානං නානත්තා පුබ්බභාගෙ නානා. මග්ගක්ඛණෙ පන ඉමෙසු තීසු ඨානෙසු උප්පන්නාය අකුසලදුස්සීල්‍යචෙතනාය අකිරියතො පදපච්ඡෙදතො අනුප්පත්තිසාධනවසෙන මග්ගඞ්ගං පූරයමානා එකාව කුසලවෙරමණී උප්පජ්ජති. අයං සම්මාකම්මන්තො නාම. **මිච්ඡාආජීවන්ති** ඛාදනීයභොජනීයාදීනං අත්ථාය පවත්තිතං කායවචීදුච්චරිතං. **පහායාති** වජ්ජෙත්වා. **සම්මාආජීවෙනාති** බුද්ධපසත්ථෙන ආජීවෙන. **ජීවිකං කප්පෙතීති** ජීවිතවුත්තිං පවත්තෙති. සම්මාආජීවොපි කුහනාදීහි විරමණසඤ්ඤානං නානත්තා පුබ්බභාගෙ නානා මග්ගක්ඛණෙ පන ඉමෙසුයෙව සත්තසු ඨානෙසු උප්පන්නාය මිච්ඡාජීවදුස්සීල්‍යචෙතනාය පදපච්ඡෙදතො අනුප්පත්තිසාධනවසෙන මග්ගඞ්ගං පූරයමානො

එකාව කුසලවෙරමණී උපපජජති. අයං සමමාආජීවො නාම. **අනුපපනනානනති** එකසමිං භවෙ තථාරූපෙ වා ආරමමණෙ අතතනො න උපපනනානං පරසස පන උපපජජමානෙ දිසවා අහො වත මෙ එවරූපා පාපකා ධමමා න උපපජෙජයයුනති එවං අනුපපනනානං පාපකානං අකුසලානං ධමමානං අනුපපාදාය. **ඡනදනති** තෙසං අනුපපාදකපටිපතතිසාධකං විරියචඡනදං ජනෙති. **වායමතීති** වායාමං කරොති. **විරියං ආරභතීති** විරියං පවතෙතති. **චිතතං පගගණහාතීති** විරියෙන චිතතං පගගහිතං කරොති. **පදහතීති** කාමං තචො ච නහාරු ච අටඨි ච අවසිසසතූති පධානං පවතෙතති. **උපපනනානනති** සමුදාචාරවසෙන අතතනො උපපනනපුබබානං. ඉදානි තාදිසෙ න උපපාදෙසසාමීති තෙසං පහානාය ඡනදං ජනෙති. **අනුපපනනානං කුසලානනති** අපපටිලදධානං පඨමජඣානාදීනං. **උපපනනානනති** තෙසංයෙව පටිලදධානං. **ඨිතියාති** පුනපපුනං උපපතතිපබනධවසෙන ඨිතතථං. **අසමමොසායාති** අවිනාසතථං. **භියෙයාභාවායාති** උපරිභාවාය. **වෙපුලලායාති** විපුලභාවාය. **පාරිපූරියාති** භාවනාය පරිපූරණතථං. අයමපි සමමාවායාමො අනුපපනනානං අකුසලානං අනුපපනනාදිචිතතනානතතතා පුබබභාගෙ නානා මගගකඛණෙ පන ඉමෙසුයෙව චතූසු ඨානෙසු කිචචසාධනවසෙන මගගඞගං පූරයමානං එකමෙව කුසලවිරියං උපපජජති අයං සමමාවායාමො නාම. සමමාසතිපි කායාදිපරිගගාහකචිතතානං නානතතතා පුබබභාගෙ නානා මගගකඛණෙ පන ඉමෙසු චතූසු ඨානෙසු කිචචසාධනවසෙන මගගඞගං පූරයමානා එකා සති උපපජජති අයං සමමාසති නාම. ඣානාදීසු පුබබභාගෙසමාපතතිවසෙන නානා මගගකඛණෙ නානා මගගවසෙන එකසස හි පඨමමගෙගා පඨමජඣානිකො හොති දුතියමගෙගා දුතියොපි පඨමජඣානිකා වා දුතියාදීසු අඤඤතරජඣානිකා වා එකසස පඨමමගෙගා දුතියාදීනං අඤඤතරජඣානිකො හොති දුතියාදයොපි දුතියාදීනංඅඤඤතරජඣානිකා වා පඨමජඣානිකා වා එවං චතතාරොපි මගගා ඣානවසෙන සදිසා වා අසදිසා වා එකචචසදිසා වා හොනති. අයං පනසස විසෙසො පාදකජඣානනියමෙන හොති. පාදකජඣානනියමෙන හි පඨමජඣානලාභිනො පඨමජඣානා වුටඨාය විපසසනතසස උපපජජනමගෙගා පඨමජඣානිකො හොති. මගගබොජඣඞගඣානඞගානි පනෙතථ පරිපුණණානෙව හොනති. දුතියජඣානතො වුටඨාය විපසසනතසස උපපනෙනා දුතියජඣානිකො හොති මගගඞගානි පනෙතථ සතත හොනති. තතියජඣානතො වුටඨාය විපසසනතසස උපපනෙනා තතියජඣානිකො හොති මගගඞගානි පනෙතථ සතත. බොජඣඞගානි ඡ හොනති. එසනයො චතුතථජඣානතො වුටඨාය යාව නෙවසඤඤානාසඤඤායතනා ආරූපචතුකකපඤචකජඣානං උපපජජති තඤච ලොකුතතරං නො ලොකියනති වුතතං.

තතථ කථනති එතථාපි පඨමජඣානාදීසු තතො වුටඨාය සොතාපතතිමගගං පටිලභිතවා අරූපසමාපතතිං භාවෙතවා යො ආරුපෙප උපපනෙනා තංඣානිකාපසස තතථ තයො මගගා උපපජජනති එවං

පාදකජ්ඣානමෙව නියමෙති. කෙචි පන ථෙරා විපස්සනාය ආරම්මණ භූතා ඛන්ධා නියමෙන්තීති වදන්ති. කෙචි පුග්ගලජ්ඣාසයො නියමෙතීති වදන්ති. කෙචි වුට්ඨානගාමිනී විපස්සනා නියමෙතීති වදන්ති තෙසං වාදවිනිච්ඡයො විසුද්ධිමග්ගෙ වුට්ඨානගාමිනීවිපස්සනාධිකාරෙ වුත්ත නයෙනෙව වෙදිතබ්බො. අයං **වුච්චති භික්ඛවෙ සම්මාසමාධීති** අයං පුබ්බභාගෙ ලොකියො අපරභාගෙ ලොකුත්තරො සමාධීති වුච්චති.

43. 1. 9.

නවමෙ—**මිච්ඡාපණිහිතන්ති** සූකං නාම උද්ධග්ගං කත්වා ඨපිතං හත්ථං වා පාදං වා භින්දති තථා අඨපිතං පන මිච්ඡා පණිහිතං නාම. **මිච්ඡා පණිහිතාය දිට්ඨියාති** මිච්ඡාඨපිතාය කම්මස්සකත පඤ්ඤාය. **අවිජ්ජං භෙච්ඡතීති** චතුසච්චපටිච්ඡාදකං අවිජ්ජං භින්දිස්සති. **විජ්ජං උප්පාදෙස්සතීති** අරහත්තමග්ගවිජ්ජං උප්පාදෙස්සති. **මිච්ඡාපණිහිතත්තා භික්ඛවෙ දිට්ඨියාති** කම්මස්සකතපඤ්ඤාය චෙව මග්ගභාවනාය ච මිච්ඡාඨපිතත්තා අප්පවත්තිතත්තාති අත්ථො. ඉමස්මිං සුත්තෙ කම්මස්සකතඤාණං මග්ගනිස්සිතං කත්වා මිස්සකමග්ගො කථිතො.

43. 1. 10.

දසමෙ—**පරිබ්බාජකොති** ඡන්නපරිබ්බාජකො. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

පඨමො වග්ගො.

---

43. 2. 1.

දුතියවග්ගස්ස පඨමෙ—**ඉච්ඡාමහං භික්ඛවෙ අඩ්ඪමාසං පටිසල්ලීයිතුන්ති** අහං භික්ඛවෙ එකං අඩ්ඪමාසං පටිසල්ලීයිතුං නිසීදිතුං එකොව හුත්වා විහරිතුං ඉච්ඡාමීති අත්ථො. **නම්හි කෙනචි උපසඞ්කමිතබ්බො අඤ්ඤත්‍ර එකෙන පිණ්ඩපාතනීහාරකෙනාති** යොප සුත්තං වාචං අකත්වා මමත්ථාය සද්ධෙසු කුලෙසු පටියත්තං පිණ්ඩපාතං නීහරිත්වා මය්හං උපනාමෙය්‍ය තං පිණ්ඩපාතනීහාරකං එකං භික්ඛුං ඨපෙත්වා නම්හි අඤ්ඤෙන කෙනචි භික්ඛුනා වා ගහට්ඨෙන වා උපසඞ්කමිතබ්බො. කස්මා පන එවමාහාති. තස්මිං කිර අඩ්ඪමාසෙ විනෙතබ්බො සත්තො නාහොසි. අථ සත්ථා ඉමං අඩ්ඪමාසං ඵලසමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙස්සාමි ඉති මය්හඤ්චෙව සුඛවිහාරො භවිස්සති අනාගතෙ ච පච්ඡිමා ජනතා සත්ථාපි ගණං විහාය එකො විහාසි කිමඞ්ග මයන්ති දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජිස්සති තදස්සා භවිස්සති දීඝ රත්තං හිතාය සුඛායාති ඉමිනා කාරණෙන එවමාහ. භික්ඛුසඞ්ඝොපි සත්ථුවචනං සම්පටිච්ඡිත්වා එකං භික්ඛුං අදාසි. සො පාතොව ගන්ධකුටිපරිවෙණසම්මජ්ජනමුඛොදකදන්තකට්ඨදානාදීනි සබ්බකිච්චානි තස්මිංඛණෙ කත්වා අපගච්ඡති. **යෙන සුදන්ති** යෙනස්සු අහං. **පඨමාභිසම්බුද්ධොති** අභිසම්බුද්ධො හුත්වා පඨමං යෙව එකූනපඤ්ඤාස

දිවසබ්භන්තරෙ. **විහරම්හීති** ඉදං අතීතත්ථෙ වත්තමානවචනං. **තස්ස පදෙසෙනාති** තස්ස පඨමාභිසම්බුද්ධවිහාරස්ස පදෙසෙන. තත්ථ පදෙසොනාම ඛන්ධප්පදෙසො ආයතනධාතුසච්චින්ද්‍රියපච්චයාකාරසති පට්ඨානඣානනාමරූපප්පදෙසොති නානාවිධො. තං සබ්බම්පි සඞ්ගය තස්ස පදෙසෙන විහාසිනති ආහ. භගවා හි පඨමබොධියං එකූනපඤ්ඤාසදිවසබ්භන්තරෙ යථා නාම පත්තරජ්ජා රාජා අත්තනො විභවසාරදස්සනත්ථං තං තං ගබ්භං විවරාපෙත්වා සුවණ්ණරජතමුත්තාමණි ආදීනි රතනානි පච්චවෙක්ඛන්තො විහරෙය්‍ය එවමෙව පඤ්චක්ඛන්ධෙ නිප්පදෙසෙ කත්වා සම්මසන්තො පච්චවෙක්ඛන්තො විහාසි. ඉමස්මිං පන අඩ්ඪමාසෙ තෙසං ඛන්ධානං පදෙසං වෙදනාක්ඛන්ධමෙව පච්චවෙක්ඛන්තො විහාසි තස්ස ඉමෙ සත්තා එවරූපං නාම සුඛං පටිසංවෙදෙන්ති එවරූපං දුක්ඛන්ති ඔලොකයතො යාව භවග්ගා පවත්තා සුඛවෙදනා යාව අවීචිතො පවත්තා දුක්ඛවෙදනා සබ්බා සබ්බාකාරෙන උපට්ඨාසි. අථ තං මිච්ඡාදිට්ඨිපච්චයාපි වෙදයිතන්ති ආදිනා නයෙන පරිග්ගණ්හන්තො විහාසි. තථා පඨමබොධියං ද්වාදසායතනානි නිප්පදෙසානෙව කත්වා විහාසි. ඉමස්මිං පන අඩ්ඪමාසෙ තෙසං ආයතනානං පදෙසං වෙදනාවසෙන ධම්මායතනෙකදෙසං ධාතූනං පදෙසං වෙදනාවසෙන ධම්මධාතුඑකදෙසං සච්චානං පදෙසං වෙදනාක්ඛන්ධවසෙනෙව දුක්ඛසච්චෙකදෙසං පච්චයානං පදෙසං ඵස්සපච්චයා වෙදනාවසෙනෙව පච්චයෙකදෙසං ඣානානං පදෙසං වෙදනාවසෙනෙව ඣානඞ්ගෙකදෙසං නාමරූපප්පදෙසං වෙදනාවසෙනෙව පච්චවෙක්ඛන්තො විහාසි. පඨමසම්බොධියං පන එකූනපඤ්ඤාස දිවසබ්භන්තරෙ කුසලාදිධම්මෙ නිප්පදෙසෙ කත්වා අනන්තනයානි සත්තප්පකරණානි පච්චවෙක්ඛන්තො විහාසි. ඉමස්මිං පන අඩ්ඪමාසෙ සබ්බධම්මානං පදෙසං වෙදනත්තිකමෙව පච්චවෙක්ඛන්තො විහාසි තස්මිං හිස්ස ඨානෙ සා සාව විහාරසමාපත්ති වෙදනානුභාවෙන ජාතා. ඉදානි යෙනාකාරෙන විහාසි තං දස්සෙන්තො මිච්ඡාදිට්ඨිපච්චයාපීති ආදිමාහ. තත්ථ **මිච්ඡාදිට්ඨිපච්චයාපීති** දිට්ඨිසම්පයුත්තා වෙදනාපි වට්ටති දිට්ඨිං උපනිස්සයං කත්වා උප්පන්නා කුසලාකුසලවෙදනාපි වට්ටති විපාකවෙදනාපි. තත්ථ මිච්ඡාදිට්ඨිසම්පයුත්තා අකුසලාව හොති දිට්ඨිං පන උපනිස්සාය කුසලාපි උප්පජ්ජන්ති අකුසලාපි. මිච්ඡාදිට්ඨිකා හි දිට්ඨිං උපනිස්සාය පක්ඛදිවසෙසු යාගුභත්තාදීනි දෙන්ති අද්ධගූ ආදීනං වට්ටං පට්ඨපෙන්ති. චාතුම්මහාපථෙ සාලං කාරෙන්ති. පොක්ඛරණිං ඛණාපෙන්ති දෙවකුලාදීසු මාලාගච්ඡං රොපෙන්ති නදීවිදුග්ගාදීසු සෙතුං අත්ථරන්ති විසමං සමං කාරෙන්ති ඉති තෙසං කුසලවෙදනා උප්පජ්ජති මිච්ඡාදිට්ඨිං පන නිස්සාය සයං සම්මාදිට්ඨිකෙ අක්කොසන්ති පරිභාසන්ති වධබන්ධනාදීනි කරෙන්ති පාණං මාරෙත්වා දෙවතානං උපහාරං උපහරන්ති. ඉති තෙසං අකුසලා වෙදනා උප්පජ්ජති විපාකවෙදනා පන භවන්තරගතානං හොති. **සම්මාදිට්ඨිපච්චයාති** එත්ථාපි සම්මාදිට්ඨිසම්පයුත්තා වෙදනාපි වට්ටති සම්මාදිට්ඨිං

උපනිස්සයං කත්වා උප්පන්නා කුසලාකුසලවෙදනාපි විපාකවෙදනාපි තත්ථ සම්මාදිට්ඨිසම්පයුත්තා කුසලාව හොති. සම්මාදිට්ඨිං පන උපනිස්සාය බුද්ධපූජං දීපමාලං මහාධම්මසවණං අප්පතිට්ඨිතෙ දිසාභාගෙ චෙතියපතිට්ඨාපනන්ති එවමාදීනි පුඤ්ඤානි කරොන්ති ඉති තෙසං කුසලා වෙදනා උප්පජ්ජති සම්මාදිට්ඨිමෙව නිස්සාය මිච්ඡාදිට්ඨිකෙ අක්කොසන්ති පරිභාසන්ති අත්තානං උක්කංසෙන්ති පරං වම්භෙන්ති ඉති තෙසං අකුසලවෙදනා උප්පජ්ජති විපාකවෙදනා පන භවන්තරගතානමෙව හොති. **මිච්ඡාසඞ්කප්පපච්චයාති** ආදීසුපි එසෙව නයො. **ඡන්දපච්චයාපීති** ආදීසු පන ඡන්දපච්චයා අට්ඨලොභසහගතචිත්තසම්පයුත්තා වෙදනා වෙදිතබ්බා. විතක්කපච්චයා පඨමජ්ඣානවෙදනා සඤ්ඤාපච්චයා ඨපෙත්වා පඨමජ්ඣානං සෙසා ඡසඤ්ඤාසමාපත්තිවෙදනා. **ඡන්දො ච අවූපසන්තොති** ආදීසු තිණ්ණං අවූපසමෙ අට්ඨලොභසහගතචිත්තසම්පයුත්තා වෙදනා හොති ඡන්දමත්තස්ස වූපසමෙ පඨමජ්ඣානවෙදනාව ඡන්දවිතක්කානං වූපසමෙ දුතියජ්ඣානාදිවෙදනා අධිප්පෙතා තිණ්ණම්පි වූපසමෙ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනවෙදනා. **අප්පත්තස්ස පත්තියාති** අරහත්තඵලස්ස පත්තත්ථාය. **අත්ථි ආයාමන්ති** අත්ථි විරියං. **තස්මිම්පි ඨානෙ අනුප්පත්තෙති** තස්ස විරියාරම්භස්ස වසෙන අරහත්තඵලස්ස කාරණෙ අනුප්පත්තෙ. **තප්පච්චයාපි වෙදයිතන්ති** අරහත්තස්ස ඨානපච්චයා වෙදයිතං එතෙන චතුමග්ගසහජාතා නිබ්බත්තිතලොකුත්තරවෙදනා ගහිතා.

43. 2. 2.

දුතියෙ—පටිසල්ලානකාරණං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. **මිච්ඡාදිට්ඨිවූපසමපච්චයාති** මිච්ඡාදිට්ඨිවූපසමො නාම සම්මාදිට්ඨි තස්මා යං සම්මාදිට්ඨිපච්චයා වෙදයිතං වුත්තං තදෙව මිච්ඡාදිට්ඨිවූපසමපච්චයා වෙදිතබ්බං. ඉමස්මිං පන සුත්තෙ විපාකවෙදනං අතිදූරෙ මඤ්ඤමානා ගණ්හන්තීති වුත්තං. ඉමිනා නයෙන සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. යස්ස යස්ස හි වූපසමපච්චයාති වුච්චති තස්ස තස්ස පටිපක්ඛධම්මපච්චයාව නානත්තං වෙදයිතං අධිප්පෙතං. **ඡන්දවූපසමපච්චයාති** ආදීසු පන ඡන්දවූපසමපච්චයා නාම පඨමජ්ඣානවෙදනා වෙදිතබ්බා. විතක්කවූපසමපච්චයා දුතියජ්ඣානවෙදනා. **සඤ්ඤාපච්චයා** ඡසඤ්ඤාසමාපත්තිවෙදනා. සඤ්ඤාවූපසමපච්චයාව නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනවෙදනා. **ඡන්දො ච වූපසන්තොති** ආදීනි වුත්තත්ථානෙව.

43. 2. 3-7.

තතියෙ—**සෙක්ඛොති** සික්ඛනසීලො. කිං සික්ඛතීති. තිස්සො සික්ඛා. **සෙඛාසාති** තීහි ඵලෙහි චතූහි මග්ගෙහි සද්ධිං උප්පන්නාය නාපි හි අතිට්ඨිතකිච්චත්තා අනන්තො කිච්චං සික්ඛතෙ වාති සෙඛා. චතුත්ථපඤ්චමඡට්ඨසත්තමානි උත්තානත්ථානෙව.

43. 2. 8-10.

අට්ඨමෙ-**උම්මග්ගොති** පඤ්ඤාවීමංසනං පඤ්ඤාගවෙසනන්ති අත්ථො. **එවං හි ත්වං ආවුසොති** ඉදං තස්ස පුච්ඡාපතිට්ඨාපනත්ථාය ආහ. නවමදසමානි උත්තානත්ථානෙවාති.

දුතියො වග්ගො.

---

43. 3. 1-10.

තතියවග්ගස්ස පඨමෙ-**මිච්ඡත්තන්ති** මිච්ඡාසභාවං. **සම්මත්තන්ති** සම්මාසභාවං. **මිච්ඡාපටිපත්තාධිකරණහෙතූති** මිච්ඡාපටිපත්තිකරණහෙතු. යස්මා මිච්ඡාපටිපත්තිං කරොති තස්මාති අත්ථො. **නාරාධකොති** න සම්පාදකො. **ඤායං ධම්මන්ති** අරියමග්ගධම්මං. **මිච්ඡාඤාණීති** මිච්ඡාඤාණො මිච්ඡාපච්චවෙක්ඛනෙනා. **මිච්ඡාවිමුත්තීති** අයාථාවවිමුත්ති තිත්ථියාදීසු අනිය්‍යාණිකවිමුත්ති. ඉමෙසු චතූසු සුත්තෙසු වට්ටවිවට්ටං කථිතං. පච්ඡිමෙසු පන ඡසු පුග්ගලො පුච්ඡිතො ධම්මො විභත්තො. එවං ධම්මෙන පුග්ගලො දස්සිතො. **සුපවත්තිතොති** සුප්පවත්තනීයො. යථා ඉච්ඡිතිච්ඡිතං දිසං පවත්තෙන්තෙනා ධාවති එවං පවත්තෙතුං සක්කා හොතීති අත්ථො. **සඋපනිසං සපරික්ඛාරන්ති** සප්පච්චයං සපරිවාරං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

තතියො වග්ගො.

---

43. 4. 1-10.

චතුත්ථෙ- **මිච්ඡාපටිපත්තින්ති** අයාථාවපටිපත්තිං. **මිච්ඡාපටිපන්නන්ති** අයාථාවපටිපන්නං. ඉති එකං සුත්තං ධම්මවසෙන භාසිතං එකං පුග්ගලවසෙන. **අපාරාපාරන්ති** වට්ටතො නිබ්බානං. **පාරගාමිනොති** එත්ථ යෙපි පාරං ගතා යෙපි ගච්ඡන්ති යෙපි ගමිස්සන්ති සබ්බෙ පාරගාමිනො තෙව වෙදිතබ්බා. **තීරමෙවානුධාවතීති** වට්ටමෙව අනුධාවති වට්ටෙ විචරති. **කණ්හන්ති** අකුසලධම්මං. **ඔකා අනොකන්ති** වට්ටතො නිබ්බානං. **ආගම්මාති** ආරබ්භ සන්ධාය පටිච්ච. **පරියොදපෙය්‍යාති** පරිසුද්ධං කරෙය්‍ය. **චිත්තක්ලෙසෙහීති** චිත්තං කිලිස්සාපෙන්තෙහි නීවරණෙහි. **සම්බොධියඞ්ගෙසූති** සත්තසු බොජ්ඣඞ්ගෙසු. **සාමඤ්ඤත්ථන්ති** නිබ්බානං තං හි සාමඤ්ඤෙන උපගන්තබ්බතො සාමඤ්ඤත්ථොති වුච්චති. **බ්‍රහ්මඤ්ඤන්ති** සෙට්ඨභාවං. **බ්‍රහ්මඤ්ඤත්ථන්ති** නිබ්බානං බ්‍රහ්මඤ්ඤෙන උපගන්තබ්බතො. යත්ථ යත්ථ පන හෙට්ඨා ච ඉමෙසු ච තීසු සුත්තෙසු රාගක්ඛයොති ආගතං තත්ථ තත්ථ අරහත්තම්පි වට්ටතියෙවාති වදන්ති.

චතුත්ථො වග්ගො.

---

43. 5. 1-10.

අඤ්ඤතිත්ථියපෙය්‍යාලෙ-අද්ධානපරිඤ්ඤත්ථන්ති සංසාරද්ධානං නිබ්බාණං පත්වා පරිඤ්ඤාතං නාම හොති තස්මා නිබ්බාණං අද්ධානපරිඤ්ඤාති වුච්චති තදත්ථන්ති අත්ථො. අනුපාදාපරිනිබ්බාණත්ථන්ති අපච්චයපරිනිබ්බාණත්ථං. ඉතිච ඉමස්මිං පෙය්‍යාලෙ විජ්ජාවිමුත්ති ඵලෙන අරහත්තං කථිතං ඤාණදස්සනෙන පච්චවෙක්ඛණං සෙසෙහි නිබ්බාණන්ති.

අඤ්ඤතිත්ථියපෙය්‍යාලො.

43. 6. 1-10.

සූරියපෙය්‍යාලෙ- අරුණග්ගං විය කල්‍යාණමිත්තතා කල්‍යාණමිත්තතාය ඨත්වා නිබ්බත්තිතො සවිපස්සනකඅරියමග්ගො සූරියපාතුභාවො වියාති එවං සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. සීලසම්පදාති චතුපාරිසුද්ධිසීලං. ඡන්දසම්පදාති කත්තුකම්‍යතා කුසලච්ඡන්දො. අත්තසම්පදාති සම්පන්නචිත්තතා. දිට්ඨිසම්පදාති ඤාණසම්පත්ති. අප්පමාදසම්පදාති කාරාපකඅප්පමාදසම්පත්ති. යොනිසොමනසිකාරසම්පදාති උපායමනසිකාරසම්පත්ති. පුන කල්‍යාණමිත්තතාති ආදීනි සම්මාදිට්ඨිආදීනං අඤ්ඤෙනපි ආකාරෙන භාවදස්සනත්ථං වුත්තානි. සබ්බානෙව චෙතානි සුත්තානි පාටියෙක්කපුග්ගලජ්ඣාසයවසෙන වුත්තානීති.

සූරියපෙය්‍යාලො.

43. 7. 1-10. 8. 1-10.

එකධම්මපෙය්‍යාලොපි ගඞ්ගපෙය්‍යාලොපි පාටිඑක්කපුග්ගලජ්ඣාසයවසෙනෙව තථා වුත්තෙසු බුජ්ඣනකානං අජ්ඣාසයවසෙන කථිතො.

43. 9. 1-10.

අප්පමාදපෙය්‍යාලෙ- එවමෙවඛොති එත්ථ යථා සබ්බසත්තානං සම්මාසම්බුද්ධො අග්ගො එවං සබ්බෙසං කුසලධම්මානං කාරාපක අප්පමාදො අග්ගොති දට්ඨබ්බො. නනු චෙස ලොකියොව කුසලධම්මා පන ලොකුත්තරාපි අයඤ්ච කාමාවචරොව කුසලධම්මා පන චතුභූමිකා කථමෙස තෙසං අග්ගොති. පටිලාභකට්ඨෙන අප්පමාදෙන හි තෙ පටිලබ්භන්ති තස්මා සො තෙසං අග්ගො. තෙනෙතං වුත්තං සබ්බෙ තෙ අප්පමාදමූලකාති ආදි. ජඞ්ගමානන්ති පථවිතලෙ විචරන්තානං. පාණානන්ති සපාදකපාණානං. පදජාතානීති පදානි. සමොධානං ගච්ඡන්තීති ඔධානං උපක්ඛෙපං ගච්ඡන්ති. අග්ගමක්ඛායතීති සෙට්ඨං අක්ඛායති. යදිදං මහන්තත්තෙනාති මහන්තභාවෙන අග්ගමක්ඛායති න ගුණවසෙනාති අත්ථො. වස්සිකන්ති සුමනපුප්ඵං. ඉමං කිර සුත්වා භාතියමහාරාජා වීමංසිතුකාමතාය එකස්මිං ගබ්භෙ චතුජාතිගන්ධෙහි පරිභණ්ඩං කාරෙත්වා සුගන්ධානි පුප්ඵානි ආහරාපෙත්වා

එකස්ස සමුග්ගස්ස මජ්ඣෙ සුමනපුප්ඵමුට්ඨිං ඨපෙත්වා සෙසානි තස්ස සමන්තතො මුට්ඨිමුට්ඨිං කත්වා ඨපෙත්වා ද්වාරං පිධාය බහි නික්ඛන්තෙන අථස්ස මුහුත්තං වීතිනාමෙත්වා ද්වාරං විවරිත්වා පවිසන්තස්ස සබ්බපඨමං සුමනපුප්ඵගන්ධො ඝාණං පහරි. සො මහාතලස්මිංයෙව මහාචෙතියාභිමුඛො නිපජ්ජිත්වා වස්සිකං තෙසං අග්ගන්ති කථෙන්තෙන පූජිතං සම්මාසම්බුද්ධෙනාති චෙතියං වන්දි. **ඛුද්දරජ්ජෙනාති** ඛුද්දකරජ්ජෙන. **කුට්ටරජ්ජෙනාතිපි** පාඨො. **තන්තාවුතානීති** තන්තෙ ආවුතානං තන්තං ආරොපෙත්වා වාසිතානන්ති අත්ථො. ඉදඤ්ච පච්චත්තෙ සාමිවචනං යානි කානිචි තන්තාවුතානීති අයං හෙත්ථ අත්ථො. අථවා තන්තාවුතානං ආවුතානි කානිචි වත්ථානීති එවං සාවසෙසපාඨනයෙනපෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

අප්පමාද වග්ගො.

43. 10. 1.

බලකරණීයවග්ගෙ- **බලකරණීයාති** ඌරුබලබාහුබලෙන කත්තබ්බා ධාවනලඞ්ඝනතාපනවහනාදයො කම්මන්තා. **සීලෙ පතිට්ඨායාති** චතුපාරිසුද්ධිසීලෙ ඨත්වා. **අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගන්ති** සහ විපස්සනං අරියමග්ගං. **බීජගාමභූතගාමාති** එත්ථ පඤ්චවිධං බීජං බීජගාමො නාම තදෙව පණ්ණසම්පන්නං නීලභාවතො පට්ඨාය භූතගාමොති වෙදිතබ්බං. බලං **ගාහෙන්තීති** බලං ගණ්හන්ති ගහිතබලා ථිරසරීරා හොන්ති. **කුසුම්භා ඔතරන්තීති** ආදීසු අයමානුපුබ්බිකථා. නාගිනියො හි උතුසමයෙ පතිට්ඨිතගබ්භා චින්තෙන්ති සචෙ මයං ඉධ විජායිස්සාම එවං නො දාරකා උම්මිවෙගස්ස ච සුපණ්ණස්ස ච පක්ඛන්දිත්වා ආගතස්ස වෙගං සහිතුං න සක්ඛිස්සන්තීති. තා සමුද්දෙ නිමුජ්ජිත්වා සමහිජ්ජමුඛද්වාරං පත්වා පඤ්චමහානදියො පවිසිත්වා හිමවන්තං ගච්ඡන්ති. තත්ථ සුපණ්ණෙහි අපක්ඛන්දනීයාසු සුවණ්ණරජතමණිගුහාසු වසමානා විජායිත්වා නාගපොතකෙ ගොපප්ඵකාදිප්පමාණෙසු උදකෙසු ඔතාරෙත්වා උදකතරණං සික්ඛාපෙන්ති අථ යදා අනුක්කමෙන තෙ නාගා ගඞ්ගාදීනං නදීනං ඔරිමතීරතො පරතීරං පරතීරතො ඔරිමතීරන්ති තරණපටිතරණං කාතුං සක්කොන්ති තදා ඉදානි නො දාරකා උම්මිවෙගඤ්ච ගරුළවෙගඤ්ච සහිතුං සක්ඛිස්සන්තීති ඤත්වා අත්තනො ආනුභාවෙන මහාමෙඝං සමුට්ඨාපෙත්වා සකලහිමවන්තං එකොදකං විය කුරුමානා දෙවං වස්සාපෙත්වා සුවණ්ණරජතාදිමයා නාවා මාපෙත්වා උපරි සුවණ්ණතාරකවිචිත්තං සමොසරිතගන්ධපුප්ඵදාමං චෙලවිතානං බන්ධිත්වා සුරභිගන්ධපුප්ඵාදීහි ආදාය තාහි නාවාහි පඤ්චමහානදියො උග්ගාහිත්වා අනුක්කමෙන මහාසමුද්දං පාපුණන්ති තත්ථ ච වසන්තා බ්‍යාමසතබ්‍යාමසහස්සබ්‍යාමසතසහස්සප්පමාණතං ආපජ්ජන්තා මහන්තත්තං වෙපුල්ලත්තං ආපජ්ජන්ති නාම. **එවමෙවඛොති** එත්ථ හිමවන්ත

පබ්බතොව චතුපාරිසුද්ධිසීලං දට්ඨබ්බං. නාගපොතකා විය යොගාවචරා කුසුබ්භාදයො විය අරියමග්ගා මහාසමුද්දො විය නිබ්බානං. යථා නාගපොතකා හිමවන්තං පතිට්ඨාය කුසුබ්භාදීහි මහාසමුද්දං පත්වා කායමහන්තතං ආපජ්ජන්ති එවං යොගිනො සීලං නිස්සාය සීලෙ පතිට්ඨාය අරියමග්ගෙහි නිබ්බානං පත්වා අරහත්තමග්ගෙනෙව ආගතෙසු අභිඤ්ඤාධම්මෙසු ගුණසරීරමහන්තතං පාපුණන්තීති. **කුම්භොති** උදකස්ස ඝටො. **නො පච්චාවමතීති** න පටිආවමති න අන්තො පවෙසෙතීති අත්ථො. **පුරත්ථිමාති** පුරත්ථිමාදිසතො ආගතවාතා. පච්ඡිමාදීසුපි එසෙව නයො. **චත්තාරොපි සතිපට්ඨානානි** යථෙව හි එතෙසං පුරත්ථිමාදිභෙදානං වාතානං සන්නිපාතො ආකාසෙ ඉජ්ඣති එවං ඉධාපි චත්තාරො සතිපට්ඨානාති ආදිනා නයෙන වුත්තා බොධිපක්ඛියධම්මා සහවිපස්සනස්ස අරියමග්ගස්ස භාවනාය ඉජ්ඣන්ති තෙනෙතං වුත්තං. **ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙති** ආසාළ්හමාසෙ. **ඌහතන්ති** විපද චතුප්පදානං පාදප්පහාරෙන පථවීතලෙ උට්ඨහිත්වා උද්ධං ගතං වට්ටි වට්ටි හුත්වා ආකාසෙ පක්ඛන්තං. **රජොජල්ලන්ති** පංසුරජජල්ලං. **සාමුද්දිකාය නාවායාති** ආදි පන හෙට්ඨා වාණිජකොපමෙ විත්ථාරිතමෙව. **ආගන්තුකාගාරන්ති** පුඤ්ඤත්ථිකෙහි නගරමජ්ඣෙ කතං ආගන්තුකඝරං. යත්ථ රජරජමහාමත්තෙහිපි සක්කා හොති නිවාසං උපගන්තුං. **අභිඤ්ඤාපරිඤ්ඤෙය්‍යාති** යථෙව හි තෙසං පුරත්ථිමදිසාදිහි ආගතානං ඛත්තියාදීනං වාසො ආගන්තුකාගාරෙ ඉජ්ඣති එවං ඉමෙසම්පි අභිඤ්ඤාපරිඤ්ඤෙය්‍යාති ආදීනං ධම්මානං අභිඤ්ඤා පරිජානනාදීනි සහවිපස්සනස්ස අරියමග්ගස්ස භාවනාය ඉජ්ඣන්ති තෙනෙතං වුත්තං. නදීසුත්තං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙවාති.

බලකරණීයවග්ගො.

43. 11. 1-10.

එසනාවග්ගෙ-**කාමෙසනාති** කාමානං එසනා ගවෙසනා මග්ගනා පත්ථනා. **භවෙසනාති** භවානං එසනා. **බ්‍රහ්මචරියෙසනාති** මිච්ඡාදිට්ඨිසඞ්ඛාතස්ස බ්‍රහ්මචරියස්ස එසනා. **විධාති** මානකොට්ඨාසා මානට්ඨපනාවා. **සෙය්‍යොහමස්මීති විධාති** අහමස්මි සෙය්‍යොති එවං මානකොට්ඨාසො මානට්ඨපනාවා. **නීඝාති** දුක්ඛා. වචනත්ථො පනෙත්ථ යස්ස උප්පජ්ජන්ති තං පුරිසං නිඝනන්තීති නීඝා. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

එසනාවග්ගො.

43. 12. 1-10.

ඔඝවග්ගෙ-**කාමොඝොති** පඤ්චසු කාමගුණෙසු ඡන්දරාගො. **භවොඝොති** රූපාරූපභවෙසු ඡන්දරාගො. **දිට්ඨොඝොති** ද්වාසට්ඨිදිට්ඨියො. **අවිජ්ජොඝොති** චතූසු සච්චෙසු අඤ්ඤාණං. කාමයොගාදීසුපි එසෙව නයො. **කාමුපාදානන්ති** කාමග්ගහණං. දිට්ඨුපාදානාදීසුපි එසෙව නයො.

ගන්ථොති ගන්ථනා ඝටනා. **කායගන්ථොති** කායස්ස නාමගන්ථො ගන්ථන ඝටනකිලෙසො. **ඉදංසච්චාභිනිවෙසොති** අන්තග්ගාහිකදිට්ඨිවසෙන උප්පන්නො ඉදමෙව සච්චන්ති එවං අභිනිවෙසො. **කාමරාගානුසයොති** ථාමගතට්ඨෙන කාමරාගානුසයො. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. **ඔරම්භාගියානීති** හෙට්ඨා කොට්ඨාසියානි. **සංයොජනානීති** බන්ධනානි. **උද්ධම්භාගියානීති** උපරිකොට්ඨාසියානි. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

මග්ගසංයුත්තං නිට්ඨිතං.

---

44. 1. 1.

බොජ්ඣඞ්ගසංයුත්තස්ස පඨමෙ—**නාගාති** ඉමෙපි මහාසමුද්දපිට්ඨෙ ඌම්මිඅන්තරවාසිනො න විමානට්ඨකනාගා. තෙසං හිමවන්තං නිස්සාය කායවඩ්ඪනාදි සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. **බොජ්ඣඞ්ගාති** එත්ථ බොධියා බොධිස්ස වා අඞ්ගාති බොජ්ඣඞ්ගා. කිං වුත්තං හොති. යාහි අයන්තාව ධම්මසාමග්ගි යාය ලොකියලොකුත්තරමග්ගක්ඛණෙ උප්පජ්ජමානාය ලීනුද්ධච්චපතිට්ඨානායූහනකාමසුඛත්තකිලමථානුයොගඋච්ඡෙදසස්සතාභිනිවෙසාදීනං අනෙකෙසං උපද්දවානං පටිපක්ඛභූතාය සතිධම්මවිචයවිරියපීතිපස්සද්ධිසමාධිඋපෙක්ඛාසඞ්ඛාතාය ධම්මසාමග්ගියා අරියසාවකො බුජ්ඣතීති කත්වා බොධීති වුච්චති. බුජ්ඣතීති කිලෙසසන්තානනිද්දාය වුට්ඨහති චත්තාරි අරියසච්චානි පටිවිජ්ඣති නිබ්බානමෙව වා සච්ඡිකරොතීති වුත්තං හොති. යථාහ සත්තබොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති. තස්සා ධම්මසාමග්ගිසඞ්ඛාතාය බොධියා අඞ්ගාති බොජ්ඣඞ්ගා ඣානඞ්ගමග්ගඞ්ගාදයො විය. යොපෙස යථාවුත්තප්පකාරාය එතාය ධම්මසාමග්ගියා බුජ්ඣතීති කත්වා අරියසාවකො බොධීති වුච්චති තස්ස බොධිස්ස අඞ්ගාතිපි බොජ්ඣඞ්ගා සෙනඞ්ගරථඞ්ගාදයො විය. තෙනාහු අට්ඨකථාචරියා— බුජ්ඣනකස්ස පුග්ගලස්ස අඞ්ගාති වා බොජ්ඣඞ්ගාති. අපිච බොජ්ඣඞ්ගාති කෙනට්ඨෙන බොජ්ඣඞ්ගාති බොධාය සංවත්තන්තීති බොජ්ඣඞ්ගා බුජ්ඣන්තීති බොජ්ඣඞ්ගා අනුබුජ්ඣන්තීති බොජ්ඣඞ්ගා පටිබුජ්ඣන්තීති බොජ්ඣඞ්ගා. සම්බුජ්ඣන්තීති බොජ්ඣඞ්ගා ඉච්චාදිනා පටිසම්භිදානයෙනාපි බොජ්ඣඞ්ගත්ථො වෙදිතබ්බො. **සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගන්ති** ආදිසු පන පසත්ථො සුන්දරො ච බොජ්ඣඞ්ගොති සම්බොජ්ඣඞ්ගො සතියෙව සම්බොජ්ඣඞ්ගො සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගන්ති. එවං සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. **භාවෙතීති** වඩ්ඪෙති. අත්තනො චිත්තසන්තානෙ පුනප්පුනං ජනෙති. අභිනිබ්බත්තෙතීති අත්ථො. **විවෙකනිස්සිතන්ති** ආදීනි කොසලසංයුත්ත-සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතන්ති එත්ථ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බානි. අයං පන විසෙසො තත්ථ තදඞ්ගවිවෙකනිස්සිතං සමුච්ඡෙදවිවෙකනිස්සිතං නිස්සරණවිවෙකනිස්සිතන්ති විවෙකත්තයමෙව වුත්තං. බොජ්ඣඞ්ගභාවනං පත්වා පන පඤ්චවිධවිවෙකනිස්සිතම්පි

එකෙ වණ්ණයන්ති. තෙහි න කෙවලං බලවවිපස්සනාමග්ගඵලක්ඛණෙසු එව බොජ්ඣඞ්ගෙ උද්ධරන්ති. විපස්සනාපාදකකසිණජ්ඣානආනාපාණාසුභබ්‍රහ්මවිහාරජ්ඣානෙසුපි උද්ධරන්ති. න ච පටිසිද්ධා අට්ඨකථාචරියෙහි. තස්මා තෙසං මතෙන එතෙසං ඣානානං පවත්තික්ඛණෙ කිච්චතො එවං වික්ඛම්භනවිවෙකනිස්සිතං තථා ච විපස්සනාක්ඛණෙ අජ්ඣාසයතො නිස්සරණවිවෙකනිස්සිතන්ති වුත්තං එවං පටිප්පස්සද්ධිවිවෙකනිස්සිතං භාවෙතීති වත්තුං වට්ටති. සෙසමෙත්ථ හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

44. 1. 2.

දුතියෙ—**ආහාරට්ඨිතිකො**ති පච්චයට්ඨිතිකො. **ආහාරං පටිච්චා**ති පච්චයං පටිච්ච. **සුභනිමිත්ත**න්ති සුභම්පි සුභනිමිත්තං සුභස්ස ආරම්මණම්පි සුභනිමිත්තං. **අයොනිසොමනසිකාරො**ති අනුපායමනසිකාරො උප්පථමනසිකාරො. අනිච්චෙ නිච්චන්ති වා දුක්ඛෙ සුඛන්ති වා අනත්තනි අත්තාති වා අසුභෙ සුභන්ති වා මනසිකාරො. තං තස්මිං සුභාරම්මණෙ බහුලං පවත්තයතො කාමච්ඡන්දො උප්පජ්ජති. තෙන වුත්තං—අත්ථි භික්ඛවෙ සුභනිමිත්තන්ති ආදි. එවං සබ්බත්ථ නීවරණෙසු යොජනා වෙදිතබ්බා. **පටිඝනිමිත්ත**න්ති ආදීසු පන පටිඝොපි පටිඝනිමිත්තං පටිඝාරම්මණම්පි. **අරතී**ති උක්කණ්ඨිතා. යං සන්ධාය වුත්තං—තත්ථ කතමා අරති පන්තෙසු වා සෙනාසනෙසු අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙසු වා අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු අරති අරතිතා අනභිරති අනභිරමනා උක්කණ්ඨිතා පරිතස්සිතා අයං වුච්චති අරතීති. **තන්දී**ති අතිසීතාදිපච්චයා උප්පන්නං ආගන්තුකකායාලසියං තස්මිං උප්පන්නෙ අතිසීතං අතිඋණ්හං අතිච්ඡාතොස්මි අතිධාතොස්මි අතිදූරමග්ගං ගතොස්මීති වදති. යං සන්ධාය වුත්තං. තත්ථ කතමා තන්දී යා තන්දී තන්දියනා තන්දිමනතා ආලසියං ආලසියායනා ආලසියායිතත්තං අයං වුච්චති තන්දීති. **විජම්භිතා**ති කිලෙසවසෙන කායවිනමනා. යං සන්ධාය වුත්තං— තත්ථ කතමා විජම්භිතා යා කායස්ස ජම්භනා විජම්භනා ආනමනා විනමනා සන්නමනා පණාමනා බ්‍යාධියකං අයං වුච්චති විජම්භිතාති. **භත්තසම්මදො**ති භත්තපරිළාහො. යං සන්ධාය වුත්තං—තත්ථ කතමො භත්තසම්මදො යා භුත්තාවිස්ස භත්තමුච්ඡා භත්තකිලමථො භත්තපරිළාහො කායදුට්ඨුල්ලං අයං වුච්චති භත්තසම්මදොති. **චෙතසො ලීනත්ත**න්ති චිත්තස්ස ලීනාකාරො. යං සන්ධාය වුත්තං— තත්ථ කතමං චෙතසො ලීනත්තං යා චිත්තස්ස අකල්‍යතා අකම්මඤ්ඤතා ඔලීයනා සල්ලීයනා ලීනං ලීයනා ලීයිතත්තං ථිනං ථියනා ථියිතත්තං චිත්තස්ස ඉදං වුච්චති චෙතසො ලීනත්තන්ති. **චෙතසො අවූපසමො**ති යථා නාම වීතච්චිතොපි අඞ්ගාරො නෙව තාව සන්නිසීදති පතාපං කරොතියෙව එවං චිත්තස්ස අවූපසන්තාකාරො අත්ථතො පනෙතං උද්ධච්චකුක්කුච්චමෙව හොති. **විචිකිච්ඡාට්ඨානියා ධම්මා**ති විචිකිච්ඡාය ආරම්මණධම්මා. අයොනිසොමනසිකාරො සබ්බත්ථ වුත්තනයොව. එවමෙත්ථ කාමච්ඡන්දො විචිකිච්ඡාති ඉමෙ ද්වෙ ධම්මා ආරම්මණෙන කථිතා. බ්‍යාපාදො ආරම්මණෙන ච උපනිස්සයෙන ච සෙසා සහජාතෙන ච උපනිස්සයෙන චාති. **සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානියා ධම්මා**ති සතියා ආරම්මණධම්මා සත්තතිංස

බොධිපක්ඛියා ච නවලොකුත්තරධම්මා ච. **තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො**ති තත්ථ උපායමනසිකාරස්ස පුනප්පුනං කරණං. කුසලාකුසලධම්මාති ආදීසු **කුසලා**ති කොසල්ලසම්භූතා අනවජ්ජා සුඛවිපාකා. **අකුසලා**ති අකොසල්ලසම්භූතා සාවජ්ජා දුක්ඛවිපාකා. **සාවජ්ජා**ති අකුසලා. **අනවජ්ජා**ති කුසලා. හීනපණීතකණ්හසුක්කෙසුපි එසෙව නයො. **සප්පටිභාගා**ති කණ්හසුක්කායෙව කණ්හා හි කණ්හවිපාකදානතො සුක්කා ච සුක්කවිපාකදානතො සප්පටිභාගා නාම සදිසවිපාකකොට්ඨාසාති අත්ථො. පටිපක්ඛභූතස්ස වා භාගස්ස අත්ථිතාය සප්පටිභාගා කණ්හානඤ්හි සුක්කා පටිපක්ඛභාගා සුක්කානඤ්ච කණ්හාති එවම්පි සප්පටිභාගා සප්පටිබාහිතට්ඨෙන වා සප්පටිභාගා අකුසලඤ්හි කුසලං පටිබාහිත්වා අත්තනො විපාකං දෙති. කුසලඤ්ච අකුසලං පටිබාහිත්වාති එවං කණ්හසුක්කා සප්පටිභාගා. **ආරම්භධාතූ**ති පඨමවීරියං. **නික්කමධාතූ**ති කොසජ්ජතො නික්ඛන්තත්තා තතො බලවතරං. **පරක්කමධාතූ**ති පරං පරං ඨානං අක්කමනතාය තතොපි බලවතරත්තා තීහි පදෙහි වීරියමෙව කථිතං. **පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානීයා**ති පීතියා ආරම්මණධම්මා. **කායපස්සද්ධී**ති තිණ්ණං ඛන්ධානං පටිප්පස්සද්ධි. **චිත්තපස්සද්ධී**ති විඤ්ඤාණක්ඛන්ධස්ස පටිප්පස්සද්ධි. **සමාධිනිමිත්ත**න්ති සමථොපි සමථාරම්මණම්පි. **අබ්‍යග්ගනිමිත්ත**න්ති තස්සෙව වෙවචනං. **උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානීයා**ති උපෙක්ඛාය ආරම්මණධම්මා අත්ථතො පන මජ්ඣත්තාකාරෙ උපෙක්ඛාට්ඨානීයා ධම්මාති වෙදිතබ්බා. එවමෙත්ථ සතිධම්මවිචයඋපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගා ආරම්මණෙන කථිතා. සෙසා ආරම්මණෙනපි උපනිස්සයෙනපීති.

44. 1. 3.

තතියෙ-**සීලසම්පන්නා**ති එත්ථ ඛීණාසවස්ස ලොකියලොකුත්තර සීලං ගහිතං. තෙන සම්පන්නාති අත්ථො. සමාධිපඤ්ඤාසුපි එසෙව නයො. විමුත්ති පන ඵලවිමුත්තියෙව විමුත්තිඤාණදස්සනං පච්චවෙක්ඛණඤාණං එවමෙත්ථ සීලාදයො ලොකියලොකුත්තරා විමුත්ති ලොකුත්තරා විමුත්තිඤාණදස්සනං ලොකියමෙව. **දස්සනම්පහ**න්ති දස්සනම්පි අහං තං පනෙතං දස්සනං චක්ඛුදස්සනං ඤාණදස්සනන්ති දුවිධං. තත්ථ පසන්නෙහි චක්ඛූහි අරියානං දස්සනං ඔලොකනං චක්ඛුදස්සනං නාම. අරියෙහි පන දිට්ඨස්ස ලක්ඛණස්ස දස්සනං පටිවිද්ධස්ස ච පටිවිජ්ඣනං ඣානෙන වා විපස්සනාය වා මග්ගඵලෙහි වා ඤාණදස්සනං නාම. ඉමස්මිං පනත්ථෙ චක්ඛුදස්සනං අධිප්පෙතං. අරියානං හි පසන්නෙහි චක්ඛූහි ඔලොකනම්පි බහුකාරමෙව. **සවණ**න්ති අසුකො නාම ඛීණාසවො අසුකස්මිං නාම රට්ඨෙ වා ජනපදෙ වා ගාමෙ වා නිගමෙ වා විහාරෙ වා ලෙණෙ වා වසතීති කථෙන්තානං සොතෙන සවණං එතං බහුකාරමෙව. **උපසඞ්කමන**න්ති දානං වා දස්සාමි පඤ්හං වා පුච්ඡිස්සාමි ධම්මං වා සොස්සාමි සක්කාරං වා කරිස්සාමීති එවරූපෙන චිත්තෙන අරියානං උපසඞ්කමනං. **පයිරූපාසන**න්ති පඤ්හාපයිරුපාසනං අරියානං ගුණෙ සුත්වා තෙ උපසඞ්කමිත්වා නිමන්තෙත්වා දානං දත්වා කිං භන්තෙ කුසලන්ති ආදිනා නයෙන

පඤ්හපුච්ඡනන්ති අත්ථො. **අනුස්සතින්ති** රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානෙසු නිසින්නස්ස ඉදානි අරියා ලෙණගුහාමණ්ඩපාදීසු ඣානවිපස්සනාමග්ගඵලසුඛෙන වීතිනාමෙන්තීති අනුස්සරණං යො වා තෙසං සන්තිකෙ ඔවාදො ලද්ධො හොති තං විභජිත්වා ඉමස්මිං ඨානෙ සීලං කථිතං ඉමස්මිං සමාධි ඉමස්මිං විපස්සනා ඉමස්මිං මග්ගො ඉමස්මිං ඵලන්ති එවං අනුස්සරණං. **අනුපබ්බජ්ජන්ති** අරියෙසු චිත්තං පසාදෙත්වා ඝරා නික්ඛම්ම තෙසං සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා තෙසංයෙව ඔවාදානුසාසනිං පච්චාසිංසමානස්ස චරතොපි පබ්බජ්ජා අනුපබ්බජ්ජා නාම. අඤ්ඤෙසං සන්තිකෙ ඔවාදානුසාසනිං පච්චාසිංසමානස්ස චරතොපි පබ්බජ්ජා අනුපබ්බජ්ජා නාම. අඤ්ඤෙසු පන පසාදෙන අඤ්ඤෙසංයෙව සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා අඤ්ඤෙසංයෙව ඔවාදානුසාසනිං පච්චාසිංසමානස්ස චරතො පබ්බජ්ජා අනුපබ්බජ්ජා නාම න හොති. එවං පබ්බජිතෙසු පන මහාකස්සපත්ථෙරස්ස තාව අනුපබ්බජ්ජං පබ්බජිතා සතසහස්සමත්තා අහෙසුං තථා ථෙරස්සෙව සද්ධිවිහාරිකස්ස චන්දගුත්තත්ථෙරස්ස තස්සාපි සද්ධිවිහාරිකස්ස සුරියගුත්තත්ථෙරස්ස තස්සාපි සද්ධිවිහාරිකස්ස අස්සගුත්තත්ථෙරස්ස තස්සාපි සද්ධිවිහාරිකස්ස යොනකධම්මරක්ඛිතත්ථෙරස්ස තස්ස පන සද්ධිවිහාරිකො අසොකස්ස රඤ්ඤො කණිට්ඨභාතා තිස්සත්ථෙරො නාම අහොසි. තස්ස අනුපබ්බජ්ජං පබ්බජිතා අඩ්ඪතෙය්‍යකොටිසඞ්ඛා අහෙසුං. මහින්දත්ථෙරස්ස අනුපබ්බජිතානං ගණනපරිච්ඡෙදො නත්ථි යාවජ්ජදිවසා ලඞ්කාදීපෙ සත්ථරි පසාදෙන පබ්බජන්තා මහින්දත්ථෙරස්සෙව පබ්බජ්ජං අනුපබ්බජන්ති නාම. **තං ධම්මන්ති** තං තෙසං ඔවාදානුසාසනිධම්මං. **අනුස්සරතීති** සරති. **අනුවිතක්කෙතීති** විතක්කාහතං කරෙති. **ආරද්ධො හොතීති** පරිපුණ්ණො හොති. **පවිචිනාතීති** ආදි සබ්බං තත්ථ ඤාණචාරවසෙනෙව වුත්තං. අථවා **පවිචිනාතීති** තෙසං තෙසං ධම්මානං ලක්ඛණං විචිනාති. **පවිචරතීති** තත්ථ ඤාණං චාරෙති. **පරිවීමංසමාපජ්ජතීති** වීමංසනං ඔලොකනං ගවෙසනං ආපජ්ජති. සත්තඵලානි සත්තානිසංසානි උභයමෙතං අත්ථතො එකං. **දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිගච්ච අඤ්ඤං ආරාධෙතීති** අරහත්තං ආරාධෙන්තො ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ ආරාධෙති. සචෙ ඛො පටිගච්ච අසම්පත්තොයෙව මරණකාලෙති අත්ථො. **අථ මරණකාලෙති** අථ මරණස්ස ආසන්නකාලෙ. **අන්තරාපරිනිබ්බායීති** සො ආයුවෙමජ්ඣං අනතික්කමිත්වා පරිනිබ්බායති. සො තිවිධො හොති. කප්පසහස්සායුකෙසු තාව අවිහෙසු නිබ්බත්තිත්වා එකො නිබ්බත්තදිවසෙයෙව අරහත්තං පාපුණාති. නො චෙ නිබ්බත්තදිවසෙ පාපුණාති පඨමස්ස පන කප්පසතස්ස මත්ථකෙ පාපුණාති. අයමෙකො අන්තරාපරිනිබ්බායී. අපරො එවං අසක්කොන්තො ද්වින්නං කප්පසතානං මත්ථකෙ පාපුණාති. අයං දුතියො. අපරො එවං අසක්කොන්තො චතුන්නං කප්පසතානං මත්ථකෙ පාපුණාති. අයං තතියො අන්තරාපරිනිබ්බායී. පඤ්චමං පන කප්පසතං අතික්කමිත්වා අරහත්තං පත්තො උපහච්චපරිනිබ්බායී නාම හොති. අතප්පාදීසුපි එසෙව නයො. යත්ථ

කත්ථචි උප්පන්නො පන සසඞ්ඛාරෙන සප්පයොගෙන අරහත්තං පත්තො සසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී නාම. අවිහාදීසුපි නිබ්බත්තො තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා උපරූපරි නිබ්බත්තිත්වා අකණිට්ඨං පත්තො උද්ධංසොතො අකණිට්ඨගාමී නාම. ඉමස්මිං පන ඨානෙ අට්ඨචත්තාළීස අනාගාමිනො කථෙතබ්බා. අවිහෙසු හි තයො අන්තරා පරිනිබ්බායී එකො උපහච්ච පරිනිබ්බායී එකො උද්ධංසොතො අකණිට්ඨගාමීති පඤ්ච හොන්ති. තෙ අසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායිනො පඤ්ච සසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායිනො පඤ්චාති දස හොන්ති. තථා අතප්පාදීසු අකණිට්ඨෙසු. පන උද්ධංසොතො නත්ථි. තස්මා තත්ථ චත්තාරො සසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායී චත්තාරො අසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායීති අට්ඨචත්තාළීස හොන්ති. තෙසං උද්ධංසොතො අකණිට්ඨගාමී සබ්බජෙට්ඨො චෙව හොති සබ්බකණිට්ඨො ච. කථං සො හි සොළසකප්පසහස්සායුකත්තා ආයුනා සබ්බෙසං ජෙට්ඨො. සබ්බපච්ඡා අරහත්තං පාපුණාතීති සබ්බෙසං කණිට්ඨො. ඉමස්මිං සුත්තෙ අපුබ්බං අචරිමං එකචිත්තක්ඛණිකා නානාලක්ඛණා අරහත්තමග්ගස්ස පුබ්බභාගවිපස්සනා බොජ්ඣඞ්ගා කථිතා.

44. 1. 4.

චතුත්ථෙ—**සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො ඉති චෙ මෙ** හොතීති සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගොති එවං චෙ මය්හං හොති. **අප්පමාණොති මෙ හොතීති** අප්පමාණොති එවං මෙ හොති. **සුසමාරද්ධොති** සුපරිපුණ්ණො. **තිට්ඨන්තන්ති** එත්ථ අට්ඨහාකාරෙහි සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තිට්ඨති. උප්පාදං අනාවජ්ජිතත්තා අනුප්පාදං ආවජ්ජිතත්තා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තිට්ඨති. පවත්තං අප්පවත්තං නිමිත්තං අනිමිත්තං සඞ්ඛාරෙ අනාවජ්ජිතත්තාපි අසඞ්ඛාරෙ ආවජ්ජිතත්තාපි සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තිට්ඨතීති ඉමෙහි අට්ඨහාකාරෙහි තිට්ඨතීති ථෙරො ජානාති. වුත්තාකාරවිපරීතෙහෙව අට්ඨහාකාරෙහි චරන්තං චරතීති පජානාති. සෙසබොජ්ඣඞ්ගෙසුපි එසෙව නයො. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ ථෙරස්ස බලබොජ්ඣඞ්ගා කථිතා. යදා හි ථෙරො සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං සීසං කත්වා ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජති තදා ඉතරෙ ඡ තදන්වයා හොන්ති යදා ධම්මවිචයාදීසු අඤ්ඤතරං තදාපි සෙසා තදන්වයා හොන්තීති එවං ඵලසමාපත්තියං අත්තනො චිණ්ණවසිතං දස්සෙන්තො ථෙරො ඉමං සුත්තං කථෙසීති.

44. 1. 5.

පඤ්චමෙ—**බොධාය සංවත්තන්තීති** බුජ්ඣනත්ථාය සංවත්තන්ති. කිං බුජ්ඣනත්ථාය. මග්ගෙන අසඞ්ඛතං නිබ්බානං. පච්චවෙක්ඛණාය කතකිච්චං මග්ගෙන වා කිලෙසච්ඡින්දනතො ච බුජ්ඣනත්ථාය ඵලෙන බුද්ධභාවත්ථායාතිපි වුත්තං හොති. තෙනෙව චෙත්ථ නිබ්බානසච්ඡිකිරියා කිලෙසප්පහානං පච්චවෙක්ඛණාති සබ්බං දස්සිතං.

44. 1. 6–7.

ඡට්ඨෙ—**ආරාමනිසාදීති** ආරාමං නිස්සාය වසනභාවෙන ආරාමනිසාදී. **පරිසාවචරොති** පරිසාය අවචරො. පරිසාසු නාම බාලාපි පණ්ඩිතාපි ඔසරන්ති. යො පන පරවාදං මද්දිත්වා අත්තනොවාදං දීපෙතුං

සක්කොති අයං පරිසාවචරො නාම. **ආරාමෙන ආරාමන්ති** ආරාමෙනෙව ආරාමං. **අනුචඞ්කමාමි** න බාහිරෙනාති අත්ථො. උය්‍යානෙපි එසෙව නයො. අඤ්ඤෙන වා ආරාමෙන පවිසිත්වා අඤ්ඤං ආරාමං අඤ්ඤෙනුය්‍යානෙන අඤ්ඤං උය්‍යානන්ති අයමෙත්ථ අත්ථො. **ඉතිවාදප්පමොක්ඛානිසංසන්ති** එවං පුච්ඡා හොති එවං විස්සජ්ජනං එවං ගහණං එවං නිබ්බෙඨනන්ති ඉමිනානයෙන ඉතිවාදො හොති ඉතිවාදප්පමොක්ඛොති එතං ආනිසංසං. **උපාරම්භානිසංසන්ති** අයං පුච්ඡාය දොසො අයං විස්සජ්ජනෙති එවං වාදදොසානිසංසං. **කථං භාවිතො කුණ්ඩලිය ඉන්ද්‍රියසංවරොති** සත්ථා එත්තකඤ්ච තං පරිබ්බාජකෙන පුච්ඡිතං ඉදානි පුච්ඡිතුං න සක්කොතීති ඤත්වා න තාව අයං දෙසනා යථානුසන්ධිං ගතා ඉදානි නං යථානුසන්ධිං පාපෙස්සාමීති සයමෙව පුච්ඡන්තො ඉමං දෙසනං ආරභි. තත්ථ **මනාපං නාභිජ්ඣායතීති** ඉට්ඨාරම්මණං න අභිජ්ඣායති. **නාභිහංසතීති** න සාමිසාය තුට්ඨියා අභිහංසති. **තස්ස ඨිතො ච කායො හොති ඨිතං චිත්තං අජ්ඣත්තන්ති** තස්ස නාම කායො ච චිත්තඤ්ච ගොචරජ්ඣත්තෙ ඨිතං හොති. **සුසණ්ඨිතන්ති** කම්මට්ඨානවසෙන සුට්ඨු සණ්ඨිතං. **සුවිමුත්තන්ති** කම්මට්ඨානවිමුත්තියා සුවිමුත්තං. **අමනාපන්ති** අනිට්ඨාරම්මණං. **න මඞ්කු හොතීති** තස්මිං මඞ්කු න හොති. **අප්පතිට්ඨීනචිත්තොති** කිලෙසවසෙන අථීනචිත්තො. **අදීනමානසොති** දොමනස්සවසෙන අදීනචිත්තො. **අබ්‍යාපන්නචෙතසොති** දොසවසෙන අපදුට්ඨචිත්තො. **එවං භාවිතො ඛො කුණ්ඩලිය ඉන්ද්‍රියසංවරො එවං බහුලීකතො තීණි සුචරිතානි පරිපූරෙතීති** එත්ථ එවං සුචරිතපූරණං වෙදිතබ්බං. ඉමෙසු තාව ඡසු ද්වාරෙසු අට්ඨාරස දුච්චරිතානි හොන්ති. කථං. චක්ඛුද්වාරෙ තාව ඉට්ඨාරම්මණෙ ආපාථගතෙ කායඞ්ගවාචඞ්ගානි අචොපෙත්වා තස්මිං ආරම්මණෙ ලොභං උප්පාදෙන්තස්ස මනොදුච්චරිතං හොති, ලොභසහගතෙන චිත්තෙන අහො වතිදං ඉට්ඨං කන්තං මනාපන්ති භණන්තස්ස වචීදුච්චරිතං තදෙව හත්ථෙන පරාමසන්තස්ස කායදුච්චරිතං. සෙසද්වාරෙසුපි එසෙව නයො. අයං පන විසෙසො. සොතද්වාරස්මිං හි සද්දාරම්මණස්ස වත්ථුභූතං සඞ්ඛපණවාදිතූරියභණ්ඩං අනාමාසං ආමසන්තස්ස ඝාණද්වාරෙ ගන්ධාරම්මණස්ස වත්ථුභූතං ගන්ධමාලාදිං ජිව්හාද්වාරෙ රසාරම්මණස්ස වත්ථුභූතං මච්ඡමංසාදිං කායද්වාරෙ ඵොට්ඨබ්බාරම්මණස්ස වත්ථුභූතං චීවරාදිං මනොද්වාරෙ පඤ්ඤත්තිවසෙන ධම්මාරම්මණභූතං සප්පිතෙලමධුඵාණිතාදිං ආමසන්තස්ස කායදුච්චරිතං වෙදිතබ්බං. සඞ්ඛෙපතො පනෙත්ථ ඡසු ද්වාරෙසු කායවීතික්කමො කායදුච්චරිතං වචීවීතික්කමො වචීදුච්චරිතං මනොවීතික්කමො මනොදුච්චරිතන්ති තීණෙව දුච්චරිතානි හොන්ති අයං පන භික්ඛු අත්තනො භාවනාපටිසඞ්ඛානෙ ඨිතො ඉමානි සුචරිතානි සුචරිතං කත්වා චරති. කථං, චක්ඛුද්වාරෙ තාව ඉට්ඨාරම්මණෙ ආපාථං ගතෙ කායවාචඞ්ගානි අචාලෙත්වා රූපාරම්මණං විපස්සනං පට්ඨපයතො මනොසුචරිතං හොති විපස්සනාසහගතෙන චිත්තෙන ඛයධම්මං වයධම්මන්ති භණන්තස්ස වචීසුචරිතං. අනාමාස

ගණ්හං එතන්ති අනාමසන්තස්ස කායසුචරිතං. සෙසද්වාරෙසුපි එසෙව නයො. එවං ඉමිනා විත්ථාරතො අට්ඨාරස සුචරිතානි හොන්ති. සඞ්ඛෙපතො පනෙත්ථාපි ඡසු ද්වාරෙසු කායසංවරො කායසුචරිතං වචීසංවරො වචීසුචරිතං මනොසංවරො මනොසුචරිතන්ති තීණෙව සුචරිතානි හොන්ති එවං ඉන්ද්‍රියසංවරො තීණි සුචරිතානි පරිපූරෙතීති වෙදිතබ්බො. එත්තාවතා සීලානුරක්ඛිතං ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං කථිතං. **කායදුච්චරිතං පහායාති** ආදීසු තිවිධං කායදුච්චරිතං චතුබ්බිධං වචීදුච්චරිතං තිවිධං මනොදුච්චරිතං, තස්ස පටිපක්ඛවසෙන කායසුචරිතාදීනි වෙදිතබ්බානි. එත්තාවතා කායසංවරවචීසංවරෙහි පාතිමොක්ඛසීලං. මනොසංවරෙන තීණි සීලානීති චතුපාරිසුද්ධිසීලං කථිතං හොති. සකලෙ පන ඉමස්මිං සුත්තෙ සුචරිතමූලකා සතිපට්ඨානා ලොකුත්තරමිස්සකා. සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං මූලභූතා සතිපට්ඨානා පුබ්බභාගා. තෙපි සතිපට්ඨානමූලකා බොජ්ඣඞ්ගා පුබ්බභාගා ච විජ්ජාවිමුත්තිමූලකා පන ලොකුත්තරාව කථිතාති වෙදිතබ්බා. සත්තමං උත්තානත්ථමෙව.

44. 1. 8.

අට්ඨමෙ-**පච්චත්තන්ති** අත්තනාව. **යොනිසොමනසිකාරාති** යොනිසොමනසිකාරෙන. **ආරබ්භමානො වාති** කුරුමානොයෙව. **සුවිමුත්තන්ති** කම්මට්ඨානවිමුත්තියා සුට්ඨු විමුත්තං. **අට්ඨිකත්වාති** අත්ථං කරිත්වා. අත්ථිකො හුත්වාති වුත්තං හොති

44. 1. 9.

නවමෙ-**නාඤ්ඤත්‍ර තථාගතස්ස පාතුභාවාති** තථාගතස්ස පාතුභාවං විනා න අඤ්ඤස්මිං කාලෙ උප්පජ්ජන්තීති අත්ථො.

44. 1. 10.

දසමෙ- **නාඤ්ඤත්‍ර සුගතවිනයාති** සුගතොවාදං විනා න උප්පජ්ජන්තීති.

පබ්බතවග්ගො පඨමො.

---

44. 2. 1-3.

දුතියවග්ගස්ස පඨමෙ-**චත්තාරො ඉරියාපථෙ කප්පෙන්තීති** යෙසං චත්තාරො ඉරියාපථා අත්ථි තෙසංයෙව වසෙනෙතං වුත්තං. **සීලං නිස්සායාති** චතුපාරිසුද්ධිසීලං නිස්සයං කත්වා. **සත්තබොජ්ඣඞ්ගෙති** සහවිපස්සනකමග්ගබොජ්ඣඞ්ගෙ. දුතියතතියානි උත්තානත්ථානෙව.

44. 2. 4-10.

චතුත්ථෙ-**තථා පහීනො ච ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස සො ආබාධො අහොසීති** ථෙරස්ස කිර ඉමං බොජ්ඣඞ්ගභාවනං සාධුකං සුණන්තස්ස එතදහොසි මය්හං පබ්බජිතදිවසතො සත්තමෙ දිවසෙ සච්චානි පටිවිජ්ඣන්තස්ස ඉමෙ බොජ්ඣඞ්ගා පාතුභූතාති. අථස්ස නිය්‍යානිකං වත සත්ථු සාසනන්ති චින්තයතො ලොහිතං පසීදි. උපාදාරූපං විසුද්ධං අහොසි. පොක්ඛරපත්තෙ පතිතඋදකබින්දු විය සරීරතො

රෙණ විනිවට්ටිත්වා ගතො. තෙන වුත්තං- **තථා පහීනො ච ආයස්මතො** මහාකස්සපස්ස සො ආබාධො අහොසීති. පඤ්චම ඡට්ඨෙසුපි එසෙව නයො. ඉමෙසං පන තිණ්ණම්පි ජනානං පබ්බත පාදෙසු පුප්ඵිතවිසරුක්ඛවාතසම්ඵස්සෙන උප්පන්නො මන්දසීතජරො ආබාධොති වෙදිතබ්බො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

ගිලානවග්ගො දුතියො.

44. 3. 1-2.

තතියවග්ගස්ස පඨමෙ-**කිත්තාවතා නු ඛො භන්තෙ බොජ්ඣඞ්ගාති වුච්චන්තීති** භන්තෙ කිත්තකෙන නු ඛො බුජ්ඣනකා අඞ්ගා නාම **වුච්චන්තීති** පුච්ඡති. **බොධාය සංවත්තන්තීති** බුජ්ඣනත්ථාය සංවත්තන්ති. ඉමස්මිං සුත්තෙ මිස්සකබොජ්ඣඞ්ගා කථිතා. දුතියෙ ධම්මපරිච්ඡෙදො කථිතො.

44. 3. 3-4. 5.

තතියෙ-**කාමරාගට්ඨානියානන්ති** කාමරාගස්ස කාරණභූතානං ආරම්මණධම්මානං. බ්‍යාපාදට්ඨානියාදීසුපි එසෙව නයො. සකලං හි ඉදං සුත්තං ආරම්මණෙනෙව කථිතං. පඨමවග්ගස්ස දුතියසුත්තෙ වුත්ත පරිච්ඡෙදෙපෙත්ථ ලබ්භතෙව. චතුත්ථෙ මිස්සකබොජ්ඣඞ්ගා කථිතා. පඤ්චමෙ-**අපරිහානියෙ ධම්මෙති** අපරිහානිකරෙ සභාවධම්මෙ.

44. 3. 6.-7.

ඡට්ඨෙ-**එතදවොචාති** ඉමිස්සං පරිසති නිසින්නො උදායිත්ථෙරො නාම අනුසන්ධිකුසලො භික්ඛු අත්ථි. සො මං පුච්ඡිස්සතීති භගවතා ඔකාසිතදෙසනං ඤත්වා දෙසනානුසන්ධිං ඝටෙස්සාමීති පුච්ඡන්තො එතං අවොච. **විපුලන්ති** ආදි සබ්බං සුභාවිතත්තං සන්ධාය වුත්තං. සුභාවිතො හි සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො විපුලො ච මහග්ගතො ච අප්පමාණො ච අබ්‍යාපජ්ඣො ච නාම හොති. සො හි මහන්තත්තා **විපුලො** මහන්තභාවං ගතත්තා **මහග්ගතො**. වඩ්ඪිතප්පමාණත්තා **අප්පමාණො** නීවරණානං දූරීභාවෙන බ්‍යාපාදරහිතත්තා **අබ්‍යාපජ්ඣො** නාම හොති. **තණ්හාය පහාණා කම්මං පහීයතීති** යං තණ්හාමූලකං කම්මං උප්පජ්ජෙය්‍ය තං තණ්හාපහාණෙන පහීයති. **කම්මස්ස පහාණා දුක්ඛන්ති** යම්පි කම්මමූලකං වට්ටදුක්ඛං උප්පජ්ජෙය්‍ය තං කම්මපහාණෙන පහීයති තණ්හක්ඛයාදයො තණ්හාදීනංයෙව ඛයා. අත්ථතො පනෙතෙහි නිබ්බානං කථිතන්ති වෙදිතබ්බං. සත්තමං උත්තානමෙව.

44. 3. 8.

අට්ඨමෙ-**නිබ්බෙධභාගියන්ති** නිබ්බිජ්ඣනකොට්ඨාසිකං. **සති සම්බොජ්ඣඞ්ගභාවිතෙනාති** සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගෙන භාවිතෙන සති සම්බොජ්ඣඞ්ගං වා භාවෙත්වා ඨිතෙන. එවමෙත්ථ මග්ගබොජ්ඣඞ්ගා මිස්සකා තෙහි භාවෙත්වා ඨිතචිත්තං නිබ්බත්තිතං ලොකුත්තරමෙව තඤ්ච පන මග්ගනිස්සිතං කත්වා මිස්සකමෙව කථෙතුං වට්ටති.

44. 3. 9.

නවමෙ-**සෙක්ඛපුථුජ්ජනවිනිබද්ධාති** සෙක්ඛපුථුජ්ජනසඞ්ඛාතා විනිබද්ධා **අසෙක්ඛාසානාති** පරිනිට්ඨපෙත්වා ගහණා.

44. 3. 10.

දසමෙ-**අබහුකතොති** අකතබහුමානො. **උක්කුජ්ජාවකුජ්ජන්ති** එත්ථ උක්කුජ්ජං වුච්චති උදයො. අවකුජ්ජං වයොති උදයබ්බයවසෙන පරිවත්තෙන්තො සම්මසන්තොති දීපෙති. **ධම්මා ච මෙ අභිසමෙතොති** විපස්සනාධම්මා අභිසමාගතා. **මග්ගොති** විපස්සනාමග්ගොව. සචෙ හි ථෙරො තස්මිං සමයෙ සොතාපන්නො උපරි තිණ්ණං මග්ගානං අත්ථාය සචෙ අනාගාමී අරහත්තමග්ගස්ස අත්ථාය අයං විපස්සනා වෙදිතබ්බා. **තථා තථා විහරන්තොති** තෙන තෙනාකාරෙන විහරන්තො. **තථත්තායාති** තථා භාවාය. **ඛීණා ජාතීති** ආදීහි තථත්තායාති අධිප්පෙතං තථාභාවං දස්සෙති පච්චවෙක්ඛණත්ථාය උපනීයතීති එත්ථ අධිප්පායො තං දස්සෙන්තො එවමාහ. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

උදායිවග්ගො තතියො.

---

44. 4. 3.

චතුත්ථවග්ගස්ස තතියෙ-න ච **පභස්සරන්ති** න ච පභාවන්තං. **පභඞ්ගු චාති** පභිජ්ජනසභාවං. **අයොති** කාළලොහං ඨපෙත්වා ඉධ වුත්තානි චත්තාරි අවසෙසලොහං. **සජ්ඣුන්ති** රජතං. **චිත්තස්සාති** චතුභූමිකකුසලචිත්තස්ස. තෙභූමිකස්ස තාව උපක්කිලෙසා හොන්ති ලොකුත්තරස්ස කථං හොන්තීති උප්පජ්ජිතුං අප්පදානෙන. යදග්ගෙන හි උප්පජ්ජිතුං න දෙන්ති තදග්ගෙනෙතෙ ලොකියස්සාපි ලොකුත්තරස්සාපි උපක්කිලෙසා නාම හොන්ති. **පභඞ්ගු චාති** ආරම්මණෙ චුණ්ණවිචුණ්ණභාවූපගමනෙන භිජ්ජනසභාවං. **අනාවරණාති** කුසලධම්මෙ න ආවරන්තීති අනාවරණා. **අනීවරණාති** න පටිච්ඡාදෙන්තීති අනීවරණා. **චෙතසො අනුපක්කිලෙසාති** චතුභූමිකචිත්තස්ස න උපක්කිලෙසා.

44. 4. 7.

සත්තමෙ-**පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණාති** පඤ්ඤාය මන්දභාවකරා නීවරණානඤ්හි අභිණ්හුප්පාදෙ සති අන්තරන්තරා උප්පජ්ජමානා පඤ්ඤා දුබ්බලා හොති මන්දා අවිසදා.

44. 4. 8.

අට්ඨමෙ-**පඤ්චස්ස නීවරණා තස්මිං සමයෙ න හොන්ති සත්තබොජ්ඣඞ්ගා තස්මිං සමයෙ භාවනා පාරිපූරිං ගච්ඡන්තීති** අරියසාවකස්ස හි සප්පායධම්මස්සවනං සුණන්තස්ස පඤ්ච නීවරණා දූරෙ හොන්ති. සො සචෙ තස්මිංයෙව ඨානෙ විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං සක්කොති. එවමස්ස සත්තබොජ්ඣඞ්ගා භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති නො චෙ සක්කොති තතොපට්ඨාය රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානගතො

තමෙව පීතිං අවිජහන්තා පඤ්චනීවරණෙ වික්ඛම්භෙත්වා විසෙසං නිබ්බත්තෙස්සන්ති. තත්ථ අසක්කොන්තාපි යාව සත්තදිවසබ්භන්තරා තමෙව පීතිං අවිජහන්තා නීවරණෙ වික්ඛම්භෙත්වා විසෙසං නිබ්බත්තෙස්සන්තීති ඉදං සන්ධායෙතං වුත්තං. ධම්මස්සවණවසෙන සකිං පීතිපාමොජ්ජපක්ඛියා පටිලද්ධබොජ්ඣඞ්ගා හි කම්මාරාමතාදීනි ආගම්ම නස්සන්ති. තථාරූපං පන උතුසප්පායාදිං ලභිත්වා පුන උප්පජ්ජන්තාපි තස්මිං සමයෙ භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්ති ඉච්චෙව වුච්චති.

44. 4. 9.

නවමෙ-**අජ්ඣාරූහාති** අභිරුහනකා. **කච්ඡකොති** අභිකච්ඡකො. **කපිත්ථනොති** මක්කටත්ථනසදිසඵලොතිණ්ඩුතපිලක්ඛො.

44. 4. 10.

දසමෙ-**අන්ධකරණාති** අන්ධභාවකරා. **අචක්ඛුකරණාති** පඤ්ඤාචක්ඛුස්ස අකරණා. **පඤ්ඤානිරොධිකාති** පඤ්ඤාය නිරොධනා. **විඝාතපක්ඛිකාති** දුක්ඛපක්ඛිකා. **අනිබ්බාණසංවත්තනිකාති** නිබ්බාණත්ථාය න සංවත්තන්තිකා. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙව. සකලෙපි ඉමස්මිං වග්ගෙ මිස්සකබොජ්ඣඞ්ගාව කථිතාති.

නීවරණවග්ගො චතුත්ථො.

---

44. 5. 1.

පඤ්චමවග්ගස්ස පඨමෙ-**තිස්සො විධාති** තයො මානකොට්ඨාසා මානොයෙව වා. තථා තථා විදහනතො හි මානොව විධාති වුච්චති.

44. 5. 2.

දුතියෙ-**රඤ්ඤො භික්ඛවෙ චක්කවත්තිස්සාති** එත්ථ අත්තනො සිරිසම්පත්තියා රඤ්ජති චතූහි වා සඞ්ගහවත්ථූහි ලොකං රඤ්ජෙතීති රාජා. තස්ස රඤ්ඤො පවත්තතු භවං චක්කරතනන්ති පුඤ්ඤානුභාවෙන අබ්භුග්ගතාය වාචාය චොදෙන්තො චක්කං වත්තෙතීති චක්කවත්ති තස්ස චක්කවත්තිස්ස. **පාතුභාවාති** පාතුභාවෙන. **සත්තන්නන්ති** ගණනපරිච්ඡෙදො. **රතනානන්ති** පරිච්ඡින්නඅත්ථදස්සනං. වචනත්ථො පනෙත්ථ රතිජනනට්ඨෙන රතනං. අපිච:-

චිත්තීකතං මහග්ඝඤ්ච අතුලං දුල්ලභදස්සනං,
අනොමසත්තපරිභොගං රතනං තෙන වුච්චතීති.

චක්කරතනස්ස ච නිබ්බත්තකාලතො පට්ඨාය අඤ්ඤං දෙවට්ඨානං නාම න හොති. සබ්බෙව ගන්ධපුප්ඵාදීහි තස්සෙව පූජඤ්ච අභිවාදනාදීනි ච කරොන්තීති චිත්තීකතට්ඨෙන රතනං. චක්කරතනස්ස ච එත්තකං නාම ධනං අග්ඝතීති අග්ඝො නත්ථි ඉති මහග්ඝට්ඨෙනාපි රතනං. චක්කරතනඤ්ච අඤ්ඤෙහි ලොකෙ විජ්ජමානරතනෙහි අසදිසන්ති අතුලට්ඨෙන රතනං. යස්මා පන යස්මිං කප්පෙ බුද්ධා න උප්පජ්ජන්ති තස්මිංයෙව චක්කවත්තිනො පච්චෙකබුද්ධා ච කදාචි කරහචි

උප්පජ්ජන්ති තස්මා දුල්ලභදස්සනට්ඨෙන රතනං. තදෙතං ජාති රූපකුලඉස්සරියාදීහි අනොමස්ස උළාරසත්තස්සෙව උප්පජ්ජති න අඤ්ඤස්සාති අනොමසත්තපරිභොගට්ඨෙනාපි රතනං. යථා ච චක්ක රතනං එවං සෙසානිපීති. තෙන වුත්තං.

චිත්තීකතං මහග්ඝඤ්ච අතුලං දුල්ලභදස්සනං,
අනොමසත්තපරිභොගං රතනං තෙන වුච්චතීති.

පාතුභාවො හොතීති නිබ්බත්ති හොති. තත්‍රායං යොජනා. චක්කවත්තිස්ස පාතුභාවා සත්තන්නං රතනානං පාතුභාවොති අයුත්තං උප්පන්නං හි චක්කං වත්තෙත්වා සො චක්කවත්තී නාම හොතීති යුත්තං කස්මා චක්කවත්තීතියමාපෙක්ඛිතාය යො හි නියමෙන චක්කං වත්තෙස්සති සො පටිසන්ධිතො පභුති චක්කවත්ති පාතුභූතොති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති. ලද්ධනාමස්ස ච පුරිසස්ස මූලුප්පත්තිවචනතොපි යුත්තමෙවෙතං යො හි එස චක්කවත්තීති ලද්ධනාමො සත්තවිසෙසො තස්ස පටිසන්ධිසඞ්ඛාතො පාතුභාවොති අයමෙත්ථ අත්ථො. තස්ස හි පාතුභාවා රතනානි පාතුභවන්ති පාතුභූතෙහි පන තෙහි සද්ධිං පරිපක්ක පුඤ්ඤසම්භාරෙ සො සංයුජ්ජති. තදා ලොකස්ස තෙසු පාතුභාවා චිත්තං උප්පජ්ජති බහුලවචනතො වාපි යුත්තමෙවෙතං යදා හි ලොකස්ස තෙසු පාතුභාවසඤ්ඤා උප්පජ්ජති තදා එවමෙව පඨමං. පච්ඡා ඉතරානි ච පාතුභවන්තීති බහුලවචනතො වාපි එවං තං වුත්තං පාතුභාවස්ස අත්ථභෙදතොපි යුත්තමෙවෙතං න කෙවලං පාතුභාව මෙව පාතුභාවො පාතුභාවයතීති පාතුභාවො. අයං පාතුභාවස්ස අත්ථ භෙදො. යස්මා යො සො පුඤ්ඤසම්භාරො රාජානං චක්කවත්තිං පටිසන්ධි වසෙන පාතුභාවයති තස්මා රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස පාතුභාවා න කෙවලං හි චක්කවත්තී යෙව ඉමානි පන සත්තරතනානිපි පාතුභවන්තීති අයමෙත්ථ අත්ථො. යථෙව හි සො පුඤ්ඤසම්භාරො රඤ්ඤො ජනකහෙතු එවං රතනානම්පි පරියායෙන උපනිස්සයහෙතූති යුත්තමෙවෙතං. **රඤ්ඤො භික්ඛවෙ චක්කවත්තිස්ස පාතුභාවා සත්තන්නං රතනානං පාතුභාවො හොතීති.** ඉදානි තෙසං රතනානං සරූපවසෙන දස්සෙතුං **කතමෙසං සත්තන්නං චක්කරතනස්සාති** ආදිමාහ. තත්ථ **චක්කරතනස්සාති** ආදීසු අයං සඞ්ඛෙපාධිප්පායො ද්විසහස්සදීපපරි වාරානං චතුන්නං මහාදීපානං සිරිවිභවං ගහෙත්වා දාතුං සමත්ථස්ස චක්කරතනස්ස පාතුභාවො හොති. තථා පුරෙභත්තමෙව සාගරපරි යන්තං පථවිං අනුයායනසමත්ථස්ස වෙහාසඞ්ගමස්ස හත්ථිරතනස්ස තාදිසස්සෙව අස්සරතනස්ස චතුරඞ්ගසමන්නාගතෙපි අන්ධකාරෙ යොජ නප්පමාණං අන්ධකාරං විධමෙත්වා ආලොකදස්සනසමත්ථස්ස මණි රතනස්ස ඡබ්බිධං දොසං වජ්ජෙත්වා මනාපචාරිනො ඉත්ථිරතනස්ස යොජනප්පමාණෙ පදෙසෙ අන්තො පථවිගතානං නිධීනං දස්සන සමත්ථස්ස ගහපතිරතනස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තිත්වා සකලරජ්ජානුසාසනසමත්ථස්ස ජෙට්ඨපුත්තසඞ්ඛාතස්ස පරිණායක

රතනස්ස ච පාතුභාවො හොතීති. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරතො පන තෙසං චක්කරතනාදීනං පාතුභාවවිධානං මහාසුදස්සනාදීසු සුත්තෙසු ආගතමෙව. අත්ථොපිස්ස තෙසං වණ්ණනාය සංවණ්ණිතොයෙව. **සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගරතනස්සාති** ආදීසු පන සරික්ඛකතා එවං වෙදිතබ්බා. යථෙව හි චක්කවත්තිනො චක්කරතනං සබ්බරතනානං පුරෙචරං එවං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගරතනං සබ්බෙසං චතුභූමිකධම්මානං පුරෙචරන්ති පුරෙචරණට්ඨෙන චක්කවත්තිරඤ්ඤො චක්කරතනසදිසං හොති. චක්කවත්තිනො ච රතනෙසු මහාකායුපපන්නං අච්චුග්ගතං විපුලං මහන්තං හත්ථිරතනං ඉදම්පි ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගරතනං මහන්තං ධම්මකායුපපන්නං අච්චුග්ගතං විපුලං මහන්තන්ති හත්ථිරතනසදිසං හොති. චක්කවත්තිනො අස්සරතනං සීඝං ලහුං ජවං ඉදම්පි විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගරතනං සීඝං ලහුං ජවනන්ති ඉමාය සීඝලහුජවිතාය අස්සරතනසදිසං හොති චක්කවත්තිනො මණිරතනං අන්ධකාරං විධමති ආලොකං දස්සෙති ඉදම්පි පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගරතනං මහන්තං ධම්මකායුපපන්නං එකන්තකුසලත්තා කිලෙසන්ධකාරං විධමති සහජාතපච්චයාදිවසෙන ඤාණාලොකං දස්සෙතීති ඉමිනා අන්ධකාරවිධමන ආලොකදස්සනභාවෙන මණිරතනසදිසං හොති චක්කවත්තිනො ඉත්ථිරතනං කායචිත්තදරථං පටිප්පස්සම්භෙති පරිළාහං වූපසමෙති ඉදම්පි පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගරතනං කායචිත්තදරථං පටිප්පස්සම්භෙති පරිළාහං වූපසමෙතීති ඉත්ථිරතනසදිසං හොති. චක්කවත්තිනො ගහපතිරතනං ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ ධනදානෙන වික්ඛෙපං පච්ඡින්දිත්වා චිත්තං එකග්ගං කරොති ඉදම්පි සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගරතනං යථිච්ඡිතාදිවසෙන අප්පනං සම්පාදෙති වික්ඛෙපං පච්ඡින්දිත්වා චිත්තං එකග්ගං කරොති ගහපතිරතනසදිසං හොති. චක්කවත්තිනො ච පරිණායකරතනං සබ්බත්ථ කිච්චසම්පාදනෙන අප්පොස්සුක්කතං කරොති. ඉදම්පි උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගරතනං චිත්තුප්පාදං ලීනුද්ධච්චතො මොචෙත්වා පයොගමජ්ඣත්තෙ ඨපයමානං අප්පොස්සුක්කතං කරොතීති පරිණායකරතනසදිසං හොති. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ චතුභූමිකො සබ්බසඞ්ගාහිකධම්මපරිච්ඡෙදො කථිතොති වෙදිතබ්බො.

44. 5. 4.-19.

චතුත්ථෙ-එළමූගොති මුඛෙන වාචං නිච්ඡාරෙතුං සක්කොන්තොපි දෙසෙහි මූගො අසම්පන්නවචනො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

චක්කවත්තිවග්ගො පඤ්චමො.

---

44. 6. 1.

ඡට්ඨස්ස වග්ගස්ස පඨමෙ-**අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදායාති** ආදීසු අයං පුරිමනයතො විසෙසො. න කෙවලඤ්හි සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගාදීනං එතෙ වුත්තප්පකාරාව උප්පාදාය උප්පන්නානං වා භාවනාය පාරිපූරියා පච්චයා හොන්ති අඤ්ඤෙපි පන එවං වෙදිතබ්බා.

අපරෙපි හි චත්තාරො ධම්මා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය සංවත්තන්ති සතිසම්පජඤ්ඤං මුට්ඨස්සතිපුග්ගලපරිවජ්ජනතා උපට්ඨිතස්සතිපුග්ගලසෙවනතා තදධිමුත්තතාති. අභික්කන්තාදීසු හි සත්තසු ඨානෙසු සතිසම්පජඤ්ඤෙන භත්තනික්ඛිත්තකාකසදිසෙ මුට්ඨස්සතිපුග්ගලෙ පරිවජ්ජනෙන තිස්සදත්තත්ථෙර අභයත්ථෙරාදිසදිසෙ උපට්ඨිතස්සතිපුග්ගලෙ සෙවනෙන ඨානනිසජ්ජාදීසු සතිසමුට්ඨාපනත්ථං නින්නපොණපබ්භාරචිත්තතාය ච සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො උප්පජ්ජති එවං චතූහි කාරණෙහි උප්පන්නස්ස පනස්ස අරහත්තමග්ගෙන භාවනා පාරිපූරී හොති.

සත්තධම්මා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය සංවත්තන්ති පරිපුච්ඡකතා වත්ථුවිසදකිරියා ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනා දුප්පඤ්ඤපුග්ගලපරිවජ්ජනා පඤ්ඤවන්තපුග්ගලසෙවනා ගම්භීරඤාණචරියපච්චවෙක්ඛණා තදධිමුත්තතාති.

තත්ථ පරිපුච්ඡකතාති ඛන්ධධාතුආයතනඉන්ද්‍රියබලබොජ්ඣඞ්ගමග්ගඞ්ගඣානසමථවිපස්සනානං අත්ථසන්නිස්සිතපරිපුච්ඡාබහුලතා. වත්ථුවිසදකිරියාති අජ්ඣත්තිකබාහිරානං වත්ථූනං විසදභාවකරණං. යදා හිස්ස කෙසනඛලොමානි දීඝානි හොන්ති සරීරං වා උස්සන්නදොසඤ්චෙව සෙදමලමක්ඛිතඤ්ච තදා අජ්ඣත්තිකවත්ථු අවිසදං හොති අපරිසුද්ධං. යදා පන චීවරං ජිණ්ණං කිලිට්ඨං දුග්ගන්ධං හොති සෙනාසනං වා උක්කලාපං තදා බාහිරවත්ථු අවිසදං හොති අපරිසුද්ධං. තස්මා කෙසාදිඡෙදනෙන උද්ධවිරෙචනඅධොවිරෙචනාදීහි සරීරසල්ලහුකභාවකරණෙන උච්ඡාදනන්හාපනෙන ච අජ්ඣත්තිකං වත්ථු විසදං කාතබ්බං සූචිකම්මධොවනරජනපරිභණ්ඩකරණාදීහි බාහිරං වත්ථු විසදං කාතබ්බං. එතස්මිං හි අජ්ඣත්තිකබාහිරෙ වත්ථුම්හි අවිසදෙ උප්පන්නෙසු චිත්තචෙතසිකෙසු ඤාණම්පි අපරිසුද්ධං හොති. අපරිසුද්ධානි දීපකපල්ලිකවට්ටිතෙලානි නිස්සාය උප්පන්නාය දීපසිඛාය ඔභාසො විය විසදෙ පන අජ්ඣත්තිකබාහිරෙ වත්ථුම්හි උප්පන්නෙසු චිත්තචෙතසිකෙසු ඤාණම්පි විසදං හොති පරිසුද්ධානි දීපකපල්ලකවට්ටිතෙලානි නිස්සාය උප්පන්නදීපසිඛාය ඔභාසො විය. තෙන වුත්තං වත්ථුවිසදකිරියා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය සංවත්තතීති. ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනා නාම සද්ධාදීනං ඉන්ද්‍රියානං සමභාවකරණං සචෙ හිස්ස සද්ධින්ද්‍රියං බලවං හොති. ඉතරානි මන්දානි තතො විරියින්ද්‍රියං පග්ගහකිච්චං සතින්ද්‍රියං උපට්ඨානකිච්චං සමාධින්ද්‍රියං අවික්ඛෙපකිච්චං පඤ්ඤින්ද්‍රියං දස්සනකිච්චං කාතුං න සක්කොති. තස්මා තං ධම්මසභාවපච්චවෙක්ඛණෙන වා යථා තං මනසිකරොතො බලවං ජාතං තථා අමනසිකාරෙන හාපෙතබ්බං. වක්කලිත්ථෙරවත්ථු චෙත්ථ නිදස්සනං. සචෙ පන විරියින්ද්‍රියං බලවං හොති අථ නෙව සද්ධින්ද්‍රියං අධිමොක්ඛකිච්චං කාතුං සක්කොති. න ඉතරානි ඉතරකිච්චභෙදං. තස්මා තං පස්සද්ධාදිභාවනාය හාපෙතබ්බං. තත්‍රාපි සොණත්ථෙරස්ස වත්ථු දස්සෙතබ්බං. එවං සෙසෙසු එකස්ස බලවභාවෙ සති ඉතරෙසං අත්තනො කිච්චෙසු

අසම්මොහතො වෙදිතබ්බො. විසෙසතො පනෙත්ථ සද්ධාපඤ්ඤානං සමාධි විරියානඤ්ච සමතං පසංසන්ති. බලවසද්ධො හි මන්දපඤ්ඤො මුද්ධප්ප සන්නො හොති. අවත්ථුස්මිං පසීදති. බලවපඤ්ඤො පන මන්දසද්ධො කෙරාටිකපක්ඛං භජති භෙසජ්ජසමුට්ඨිතො විය රොගො අතෙකිච්ඡො හොති. චිත්තුප්පාදමත්තෙනෙව කුසලං හොතීති අතිධාවිත්වා දානාදීනි අකරොන්තො නිරයෙ උප්පජ්ජති. උභින්නං සමතාය වත්ථුස්මිංයෙව පසීදති බලවසමාධිං පන මන්දවිරියං සමාධිස්ස කොසජ්ජපක්ඛත්තා කොසජ්ජං අභිභවති. බලවවිරියං මන්දසමාධිං විරියස්ස උද්ධච්චපක්ඛත්තා උද්ධච්චං අභිභවති සමාධි පන විරියෙන සංයොජිතො කොසජ්ජෙ පතිතුං න ලභති. විරියං සමාධිනා සංයොජිතං උද්ධච්චෙ පතිතුං න ලභති. තස්මා තදුභයං සමං කාතබ්බං උභයසමතාය හි අප්පනා හොති. අපි ච සමාධිකම්මිකස්ස බලවතී සද්ධා වට්ටති එවං සද්දහන්තො ඔකප්පෙන්තො අප්පනං පාපුණිස්සති. සමාධිපඤ්ඤාසු පන සමාධිකම්මිකස්ස එකග්ගතා බලවතී වට්ටති. එවං හි සො අප්පනං පප්පුණාති. විපස්සනා කම්මිකස්ස පඤ්ඤා බලවතී වට්ටති. එවං හි සො ලක්ඛණපටිවෙධං පාපුණාති. උභින්නං පන සමතාය අප්පනා හොතියෙව. සති පන සබ්බත්ථ බලවතී වට්ටති. සති හි චිත්තං උද්ධච්චපක්ඛිකානං සද්ධාවිරියපඤ්ඤානං වසෙන උද්ධච්චපාතතො කොසජ්ජපක්ඛිකෙන ච සමාධිනා කොසජ්ජ පාතතො රක්ඛති. තස්මා සා ලොණධූපනං විය සබ්බබ්‍යඤ්ජනෙසු සබ්බකම්මිකඅමච්චො විය ච සබ්බරජ්ජකිච්චෙසු සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බා. තෙනාහ සති ච පන සබ්බත්ථිකා වුත්තා භගවතා කිං කාරණා චිත්තං හි සතිපටිසරණං ආරක්ඛපච්චුපට්ඨානා ච සති න විනා සතියා චිත්තස්ස පග්ගහනිග්ගහො හොතීති. දුප්පඤ්ඤපුග්ගලපරිවජ්ජනා නාම ඛන්ධාදි භෙදෙ අනොගාළ්හපඤ්ඤානං දුම්මෙධපුග්ගලානං ආරකා පරිවජ්ජනං පඤ්ඤවන්තපුග්ගලසෙවනා නාම පඤ්ඤාසලක්ඛණපරිග්ගාහිකාය උද යබ්බයපඤ්ඤාය සමන්නාගතපුග්ගලසෙවනා. ගම්භීරඤාණචරියපච්ච වෙක්ඛණා නාම ගම්භීරෙසු ඛන්ධාදීසු පවත්තාය ගම්භීරපඤ්ඤාය පභෙදපච්චවෙක්ඛණා. තදධිමුත්තතා නාම ඨානනිසජ්ජාදීසු ධම්ම විචයසම්බොජ්ඣඞ්ගසමුට්ඨාපනත්ථං නින්නපොණපබ්භාරචිත්තතා එව උප්පන්නස්ස පනස්ස අරහත්තමග්ගෙන භාවනාපාරිපූරි හොති.

එකාදසධම්මා විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය සංවත්තන්ති. අපාය භයපච්චවෙක්ඛණා ආනිසංසදස්සාවිතා ගමනවීථිපච්චවෙක්ඛණතා පිණ්ඩපාතාපචායනතා දායජ්ජමහත්තපච්චවෙක්ඛණතා සත්ථුමහත්ත පච්චවෙක්ඛණතා ජාතිමහත්තපච්චවෙක්ඛණතා බ්‍රහ්මචාරිමහත්තපච්ච වෙක්ඛණතා කුසීතපුග්ගලපරිවජ්ජනතා ආරද්ධවිරියපුග්ගලසෙවනතා තදධිමුත්තතාති.

තත්ථ නිරයෙසු පඤ්චවිධබන්ධනකම්මකරණතො පට්ඨාය මහාදුක්ඛං අනුභවනකාලෙපි තිරච්ඡානයොනියං ජාලඛිපකුමීනාදීහි ගහිත කාලෙපි පාචනකණ්ටකාදිප්පහාරතුන්නස්ස සකටවහනාදිකාලෙපි පෙත්තිවිසයෙ අනෙකානිපි වස්සසහස්සානි එකං බුද්ධන්තරම්පි

ඛුප්පිපාසාහි ආතුරීභූතකාලෙපි කාලකඤ්ජිකඅසුරෙසු සට්ඨිහත්ථඅසීති හත්ථප්පමාණෙන අට්ඨිචම්මමත්තෙනෙව වාතාතපාදිදුක්ඛානුභවන කාලෙපි න සක්කා විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගං උප්පාදෙතුං අයමෙව තෙ භික්ඛු කාලොති එවං අපායභයං පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි විරිය සම්බොජ්ඣඞ්ගො උප්පජ්ජති. න සක්කා කුසීතෙන නවලොකුත්තර ධම්මං ලද්ධුං ආරද්ධවිරියෙනෙව සක්කා අයමානිසංසො විරියස්සාති එවං ආනිසංසදස්සාවිනොපි උප්පජ්ජති. සබ්බබුද්ධපච්චෙකබුද්ධමහා සාවකෙහෙව ගතමග්ගො තෙ ගන්තබ්බො. සො ච න සක්කා කුසීතෙන ගන්තුන්ති එවං ගමනවීථිං පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි උප්පජ්ජති. යෙ තං පිණ්ඩපාතාදීහි උපට්ඨහන්ති ඉමෙ තෙ මනුස්සා නෙව ඤාතකා න දාසකම්මකරා නාපි තං නිස්සාය ජීවිස්සාමාති තෙ පණීතානි පිණ්ඩ පාතාදීනි දෙන්ති. අථ ඛො අත්තනො කාරානං මහප්ඵලතං පච්චා සිංසමානා දෙන්ති. සත්ථාරාපි අයම්මෙ පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිත්වා කාය දළ්හිබහුලො සුඛං විහරිස්සතීති න එවං සම්පස්සතා තුය්හං පච්චයා අනුඤ්ඤාතා අථඛො අයං ඉමෙ පරිභුඤ්ජමානොව සමණධම්මං කත්වා වට්ටදුක්ඛතො මුච්චිස්සතීති තෙන පච්චයා අනුඤ්ඤාතා සො දානි ත්වං කුසීතො විහරන්තො න තං පිණ්ඩං අපචායිස්සසි. ආරද්ධ විරියස්සෙව හි පිණ්ඩපාතාපචායනන්නාම හොතීති එවං පිණ්ඩපාතා පචායනං පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි උප්පජ්ජති මහාමිත්තත්ථෙරස්සවිය. ථෙරො කිර කස්සකලෙණෙ නාම පටිවසති. තස්සෙව ගොචරගාමෙ එකා මහාඋපාසිකා ථෙරං පුත්තං කත්වා පටිජග්ගති. සා එකදිවසං අරඤ්ඤං ගච්ඡන්තී ධීතරං ආහ. අම්ම අසුකස්මිං ඨානෙ පුරාණතණ්ඩුලා අසුකස්මිං ඛීරං අසුකස්මිං සප්පි අසුකස්මිං ඵාණිතං තව භාතිකස්ස අය්‍ය මිත්තස්ස ආගතකාලෙ භත්තං පචිත්වා ඛීරසප්පි ඵාණිතෙහි සද්ධිං දෙහි ත්වඤ්ච භුඤ්ජෙය්‍යාසි. අහං පන හීයො පක්කං පාරිවාසිකභත්තං කඤ්ජි යෙන භුත්තම්හීති. දිවා කිං භුඤ්ජිස්සසි අම්මාති. සාකපණ්ණං පක්ඛිපිත්වා කණතණ්ඩුලෙහි අම්බිලයාගුං පචිත්වා ඨපෙහි අම්මාති. ථෙරො චීවරං පාරුපිත්වා පත්තං නීහරන්තොව තං සද්දං සුත්වා අත්තානං ඔවදි මහා උපාසිකා කිර කඤ්ජියෙන පාරිවාසිකභත්තං භුඤ්ජිත්වා දිවාපි සාක පණ්ණම්බිලයාගුං භුඤ්ජිස්සති. තුය්හං අත්ථාය පන පුරාණතණ්ඩුලාදීනි ආචික්ඛති තං නිස්සාය ඛො පනෙසා නෙව ඛෙත්තං න වත්ථුං න භත්තං පච්චාසිංසති තිස්සො පන සම්පත්තියො පත්ථයමානා දෙති ත්වං එතිස්සා තා සම්පත්තියො දාතුං සක්ඛිස්සසි. අයං ඛො පන පිණ්ඩපාතො තයා සරාගෙන සදොසෙන සමොහෙන න සක්කා ගණ්හිතුන්ති පත්තං ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා ගණ්ඨිකං මුඤ්චිත්වා නිවත්තිත්වා කස්සකලෙණමෙව ගන්ත්වා පත්තං හෙට්ඨාමඤ්චෙ චීවරං චීවරවංසෙ ඨපෙත්වා අරහත්තං අපාපුණිත්වා න නික්ඛමිස්සාමීති විරියං අධිට්ඨහිත්වා නිසීදි. දීඝරත්තං අප්පමත්තො හුත්වා නිවුත්ථභික්ඛු විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා පුරෙභත්තමෙව අරහත්තං පත්වා විකසමානම්ව පදුමං මහාඛීණාසවො සිතං කරොන්තොව නික්ඛමි. ලෙණද්වාරෙ රුක්ඛම්හි අධිවත්ථා දෙවතා:–

නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ නමො තෙ පුරිසුත්තම
යස්ස තෙ ආසවා ඛීණා දක්ඛිණෙය්‍යොසි මාරිසාති.

උදුතං උදෙන්ත්වා ගෙහෙත්ත පිණ්ඩාය පවිට්ඨානං තුම්හාදිසානං අරහන්තානං භික්ඛං දත්වා මහල්ලකිත්ථියො දුක්ඛා මුච්චිස්සන්තීති ආහ. ථෙරෙ උට්ඨහිත්වා වාරං විවරිත්වා කාලං ඔලොකෙන්තා පාතොයෙවාති ඤත්වා පත්තචීවරං ආදාය ගාමං පාවිසි. දාරිකාපි භත්තං සම්පාදෙත්වා ඉදානි මෙ භාතා ආගමිස්සති ඉදානි ආගමිස්සතීති ද්වාරං ඔලොකයමානා නිසීදි. සා ථෙරෙ ඝරද්වාරං සම්පත්තෙ පත්තං ගහෙත්වා සප්පිඵාණිත යොජිතස්ස ඛීරපිණ්ඩපාතස්ස පූරෙත්වා හත්ථෙ ඨපෙසි. ථෙරෙ සුඛං හොතූති අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සාපි තං ඔලොකයමානාව අට්ඨාසි. ථෙරස්ස හි තදා අතිවිය පරිසුද්ධො ඡවිවණ්ණො අහොසි. විප්පසන්නානි ඉන්ද්‍රියානි මුඛං බන්ධනා මුත්තතාලපක්කං විය අතිවිය විරොචිත්ථ. මහාඋපාසිකා අරඤ්ඤතො ආගන්ත්වා කිං අම්ම භාතිකො තෙ ආගතොති පුච්ඡි. සා සබ්බං තං පවත්තිං ආරොචෙසි. උපාසිකා අජ්ජ මෙ පුත්තස්ස පබ්බජිතකිච්චං මත්ථකං පත්තන්ති ඤත්වා අභිරමති තෙ අම්ම භාතා බුද්ධසාසනෙ න උක්කණ්ඨතීති ආහ. මහන්තං ඛො පනෙතං සත්ථු දායජ්ජං යදිදං සත්ත අරියධනානි නාම තං න සක්කා කුසීතෙන ගහෙතුං යථා හි විප්පටිපන්නං පුත්තං මාතාපිතරො අයං අම්හාකං අපුත්තොති පරිබාහිරං කරොන්ති. සො තෙසං අච්චයෙන දායජ්ජං න ලභති එවං කුසීතොපි ඉදං අරියධන දායජ්ජං න ලභති. ආරද්ධවීරියොව ලභතීති දායජ්ජමහන්තතං පච්චවෙක්ඛතොපි උප්පජ්ජති. මහා ඛො පන තෙ සත්ථා සත්ථුනො හි තෙ මාතුකුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිග්ගහණකාලෙපි අභිනික්ඛමනෙපි අභිසම්බොධියම්පි ධම්මචක්කප්පවත්තනයමකපාටිහාරියදෙවොරොහණආයුසඞ්ඛාර වොස්සජ්ජනෙසුපි පරිනිබ්බානකාලෙපි දසසහස්සිලොකධාතු අකම්පිත්ථ, යුත්තං නුඛො එවරූපස්ස සත්ථු සාසනෙ පබ්බජිත්වා කුසීතෙන භවිතුන්ති එවං සත්ථු මහන්තතං පච්චවෙක්ඛතොපි උප්පජ්ජති. ජාතියාපි ත්වං ඉදානි න ලාමකජාතිකො අසම්භින්නාය මහාසම්මතප්පවෙණියා ආගතෙ ඔක්කාකරාජවංසෙ ජාතොසි. සුද්ධොදනමහාරාජස්ස ච මහාමායාය දෙවියා ච නත්තා රාහුලභද්දස්ස කණිට්ඨො. තයා නාම එවරූපෙන හීනපුග්ගලෙන හුත්වා න යුත්තං කුසීතෙන විහරිතුන්ති එවං ජාතිමහත්තං පච්චවෙක්ඛතොපි උප්පජ්ජති. සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා චෙව අසීති මහාසාවකා ච වීරියෙනෙව ලොකුත්තරධම්මං පටිවිජ්ඣිංසු ත්වං පන එතෙසං සබ්‍රහ්මචාරීනං මග්ගං පටිපජ්ජසි න පටිපජ්ජසීති එවං සබ්‍රහ්මචාරිමහත්තං පච්චවෙක්ඛතොපි උප්පජ්ජති. කුච්ඡිං පූරෙත්වා ඨිතඅජගරසදිසෙ විස්සට්ඨකායිකචෙතසිකවීරියෙ කුසීතපුග්ගලෙ පරිවජ්ජෙන්තස්සාපි ආරද්ධවීරියෙ පහිතත්තෙ පුග්ගලෙ සෙවන්තස්සාපි ඨානනිසජ්ජාදීසු වීරියුප්පාදනත්ථං නින්නපොණපබ්භාර චිත්තස්සාපි උප්පජ්ජති. එවං උප්පන්නස්ස පනස්ස අරහත්තමග්ගෙන භාවනාපාරිපූරි හොති.

එකාදස ධම්මා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය සංවත්තන්ති බුද්ධානුස්සති ධම්මසඞ්ඝසීලචාගදෙවතානුස්සති උපසමානුස්සති ලූඛපුග්ගලපරිවජ්ජනතා සිනිද්ධපුග්ගලසෙවනතා පසාදනීයසුත්තන්තපච්චවෙක්ඛණතා තදධිමුත්තතාති.

බුද්ධගුණෙ අනුස්සරන්තස්සාපි යාව උපචාරා සකලසරීරං ඵරමානො පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො උප්පජ්ජති. ධම්මසඞ්ඝගුණෙ අනුස්සරන්තස්සාපි දීඝරත්තං අඛණ්ඩං කත්වා රක්ඛිතං චතුපාරිසුද්ධිසීලං පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි ගිහිනො දසසීලපඤ්චසීලානි පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි දුබ්භික්ඛභයාදීසු පණීතභොජනං සබ්‍රහ්මචාරීනං දත්වා එවං නාම අදම්හාති චාගං පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි ගිහිනොපි එවරූපෙ කාලෙ සීලවන්තානං දින්නදානං පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි යෙහි ගුණෙහි සමන්නාගතා දෙවත්තං පත්තා තථාරූපානං අත්තනි අත්ථිතං පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි සමාපත්තියා වික්ඛම්භිතා කිලෙසා සට්ඨිපි සත්තතිපි වස්සානි න සමුදාචරන්තීති පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි චෙතියදස්සනබොධිදස්සනථෙරදස්සනෙසු අසක්කච්චකිරියාය සංසූචිතලූඛභාවෙ බුද්ධාදීසු පසාදසිනෙහාභාවෙන ගද්‍රභපිට්ඨෙ රජසදිසෙ ලූඛපුග්ගලෙ පරිවජ්ජෙන්තස්සාපි බුද්ධාදීසු පසාදබහුලෙ මුදුචිත්තෙ සිනිද්ධපුග්ගලෙ සෙවන්තස්සාපි රතනත්තයගුණපරිදීපකෙ පසාදනීයෙ සුත්තන්තෙ පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි ඨානනිසජ්ජාදීසු පීතිඋප්පාදනත්ථං නින්නපොණපබ්භාරචිත්තස්සාපි උප්පජ්ජති එවං උප්පන්නස්ස පනස්ස අරහත්තමග්ගෙන භාවනාපාරිපූරී හොති.

සත්ත ධම්මා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය සංවත්තන්ති පණීතභොජනසෙවනතා උතුසුඛසෙවනතා ඉරියාපථසුඛසෙවනතා මජ්ඣත්තපයොගතා සාරද්ධපුග්ගලපරිවජ්ජනතා පස්සද්ධකායපුග්ගලසෙවනතා තදධිමුත්තතාති.

පණීතං හි සිනිද්ධං සප්පායභොජනං භුඤ්ජන්තස්සාපි සීතුණ්හෙසු උතූසු ඨානාදීසු ච ඉරියාපථෙසු සප්පායඋතුඤ්ච සප්පායඉරියාපථඤ්ච සෙවන්තස්සාපි පස්සද්ධි උප්පජ්ජති. යො පන මහාපුරිසජාතිකො සබ්බඋතුඉරියාපථක්ඛමොව හොති. න තං සන්ධායෙතං වුත්තං. යස්ස සභාගවිසභාගතා අත්ථි තස්සෙව විසභාගෙ උතුඉරියාපථෙ වජ්ජෙත්වා සභාගෙ සෙවන්තස්ස උප්පජ්ජති. මජ්ඣත්තපයොගො වුච්චති අත්තනො ච පරස්ස ච කම්මස්සකතපච්චවෙක්ඛණා ඉමිනා මජ්ඣත්තපයොගෙන උප්පජ්ජති. යො ලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදීහි පරං විහෙඨයමානොව විචරති එවරූපං සාරද්ධකායපුග්ගලං පරිවජ්ජෙන්තස්සාපි සංයතපාණිං පස්සද්ධකායපුග්ගලං සෙවන්තස්සාපි ඨානනිසජ්ජාදීසු පස්සද්ධිඋප්පාදනත්ථාය නින්නපොණපබ්භාරචිත්තස්සාපි උප්පජ්ජති. එවං උප්පන්නස්ස පනස්ස අරහත්තමග්ගෙන භාවනා පාරිපූරී හොති.

එකාදස ධම්මා සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය සංවත්තන්ති. වත්ථුවිසදකිරියතා ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනතා නිමිත්තකුසලතා සමයෙ චිත්තස්ස පග්ගණ්හනතා සමයෙ චිත්තස්ස නිග්ගණ්හනතා සමයෙ සම්පහංසනතා සමයෙ අජ්ඣුපෙක්ඛණතා අසමාහිතපුග්ගලපරිවජ්ජනතා සමාහිතපුග්ගලසෙවනතා තදධිමුත්තතාති.

තත්ථ වත්ථුවිසදකිරියා ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනා ච වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. නිමිත්තකුසලතා නාම කසිණනිමිත්තස්ස උග්ගහණකුසලතා. සමයෙ චිත්තස්ස පග්ගණ්හනතාති යස්මිං සමයෙ අතිසිථිලවිරියාදීහි ලීනං චිත්තං හොති තස්මිං සමයෙ ධම්මවිචයවිරියපීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගසමුට්ඨාපනෙන තස්ස පග්ගණ්හනං. සමයෙ චිත්තස්ස නිග්ගණ්හනතාති යස්මිං සමයෙ අච්චාරද්ධවිරියතාදීහි උද්ධතං චිත්තං හොති තස්මිං සමයෙ පස්සද්ධිසමාධිඋපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගසමුට්ඨාපනෙන තස්ස නිග්ගණ්හනං. සමයෙ සම්පහංසනතාති යස්මිං සමයෙ චිත්තං පඤ්ඤාපයොගමන්දතාය වා උපසමසුඛානධිගමෙන වා නිරස්සාදං හොති තස්මිං සමයෙ අට්ඨසංවෙගවත්ථුපච්චවෙක්ඛණෙන සංවෙජෙති. අට්ඨසංවෙගවත්ථූනි නාම ජාතිජරාබ්‍යාධිමරණානි චත්තාරි අපායදුක්ඛං පඤ්චමං අතීතෙ වට්ටමූලකං දුක්ඛං අනාගතෙ වට්ටමූලකං දුක්ඛං පච්චුප්පන්නෙ ආහාරපරියෙට්ඨිමූලකං දුක්ඛන්ති. රතනත්තයගුණානුස්සරණෙන ච පසාදං ජනෙති අයං වුච්චති සමයෙ සම්පහංසනතාති. සමයෙ අජ්ඣුපෙක්ඛණතා නාම යස්මිං සමයෙ සම්මාපටිපත්තිං ආගම්ම අලීනං අනුද්ධතං නිරස්සාදං ආරම්මණෙ සමප්පවත්තං සමථවීථිපටිපන්නං චිත්තං හොති තදාස්ස පග්ගහනිග්ගහසම්පහංසනෙසු න බ්‍යාපාරං ආපජ්ජති සාරථි විය සමප්පවත්තෙසු අස්සෙසු අයං වුච්චති සමයෙ අජ්ඣුපෙක්ඛණතාති. අසමාහිතපුග්ගලපරිවජ්ජනතා නාම උපචාරං වා අප්පනං වා අප්පත්තානං වික්ඛිත්තචිත්තානං පුග්ගලානං ආරකා පරිවජ්ජනං. සමාහිතපුග්ගලසෙවනතා නාම උපචාරෙන වා අප්පනාය වා සමාහිතචිත්තානං සෙවනා භජනා පයිරුපාසනා. තදධිමුත්තතා නාම ඨානනිසජ්ජාදීසු සමාධිඋප්පාදනත්ථංයෙව නින්නපොණපබ්භාරචිත්තතා. එවං හි පටිපජ්ජතො එස උප්පජ්ජති එවං උප්පන්නස්ස පනස්ස අරහත්තමග්ගෙන භාවනා පාරිපූරි හොති.

පඤ්ච ධම්මා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය සංවත්තන්ති. සත්තමජ්ඣත්තතා සඞ්ඛාරමජ්ඣත්තතා සත්තසඞ්ඛාරකෙලායනපුග්ගලපරිවජ්ජනතා සත්තසඞ්ඛාරමජ්ඣත්තපුග්ගලසෙවනතා තදධිමුත්තතාති.

තත්ථ ද්වීහාකාරෙහි සත්තමජ්ඣත්තතං සමුට්ඨාපෙති ත්වං අත්තනොව කම්මෙන ආගන්ත්වා අත්තනොව කම්මෙන ගමිස්සසි එසොපි අත්තනො කම්මෙන ආගන්ත්වා අත්තනොව කම්මෙන ගමිස්සති, ත්වං කං කෙලායසීති එවං කම්මස්සකතාපච්චවෙක්ඛණෙන ච පරමත්ථතො සත්තොයෙව නත්ථි. සො ත්වං කං කෙලායසීති එවං නිස්සත්තපච්චවෙක්ඛණෙන ච. ද්වීහාකාරෙහි සංඛාරමජ්ඣත්තතං සමුට්ඨාපෙති ඉදං චීවරං අනුපුබ්බෙන වණ්ණවිකාරතඤ්චෙව ජිණ්ණභාවඤ්ච උපගන්ත්වා පාදපුඤ්ඡනචොළකං හුත්වා යට්ඨිකොටියා ඡඩ්ඩනීයං භවිස්සති. සචෙ පනස්ස සාමිකො භවෙය්‍ය නාස්ස එවං විනස්සිතුං දදෙය්‍යාති එවං අස්සාමිකභාවපච්චවෙක්ඛණෙන ච අනද්ධනීයං ඉදං තාවකාලිකන්ති එවං තාවකාලිකභාවපච්චවෙක්ඛණෙන ච යථා ච චීවරෙ එවං පත්තාදීසුපි

යොජනා කාතබ්බා. සත්තසඞ්ඛාරකෙලායනපුග්ගලපරිවජ්ජනතාති එත්ථ යො පුග්ගලො ගිහී වා අත්තනො පුත්තධීතාදිකෙ පබ්බජිතො වා අත්තනො අන්තෙවාසිකසමානුපජ්ඣායකාදිකෙ මමායති සහත්ථාව තෙසං කෙසච්ඡෙදනසූචිකම්මචීවරධොවනරජනපත්තපචනාදීනි කරොති. මුහුත්තම්පි අපස්සන්තො අසුකො සාමණෙරො කුහිං අසුකො දහරො කුහින්ති භන්තමිගො විය ඉතො චිතො ච ආලොකෙති. අඤ්ඤෙන තං කෙසච්ඡෙදනාදීනං අත්ථාය මුහුත්තං තාව අසුකං දෙථාති යාචියමානොපි අම්හෙපි තං අත්තනො කම්මං න කාරෙම තුම්හෙ නං ගහෙත්වා කිලමෙස්සථාති න දෙති අයං සත්තකෙලායනො නාම යො පන චීවරපත්තථාලකකත්තරයට්ඨිආදීනි මමායති අඤ්ඤස්ස හත්ථෙන පරාමසිතුම්පි න දෙති තාවකාලිකං යාචිතොපි මයම්පි ඉමං ධනායන්තා න පරිභුඤ්ජාම තුම්හාකං කිං දස්සාමාති වදති අයං සඞ්ඛාරකෙලායනො නාම යො පන තෙසු ද්වීසුපි වත්ථූසු මජ්ඣත්තො උදසීනො අයං සත්තසඞ්ඛාරමජ්ඣත්තො නාම. ඉති අයං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො එවරූපං සත්තසඞ්ඛාරකෙලායනපුග්ගලං ආරකා පරිවජ්ජන්තස්සාපි සත්තසඞ්ඛාරමජ්ඣත්තං පුග්ගලං සෙවන්තස්සාපි ඨානනිසජ්ජාදීසු තදුප්පාදනත්ථං නින්නපොණපබ්භාරචිත්තස්සාපි උප්පජ්ජති එවං උප්පන්නස්ස පනස්ස අරහත්තමග්ගෙන භාවනා පාරිපූරි හොති.

අසුභනිමිත්තන්ති උද්ධුමාතකාදිභෙද අසුභාරම්මණා ධම්මා. යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරොති එත්ථ ච යොනිසොමනසිකාරො නාම උපායමනසිකාරො පථමනසිකාරො උප්පාදකමනසිකාරො. අපිච ඡ ධම්මා කාමච්ඡන්දස්ස පහානාය සංවත්තන්ති. අසුභනිමිත්තස්ස උග්ගහො අසුභභාවනානුයොගො ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතා කල්‍යාණමිත්තතා සප්පායකථාති. දසවිධම්හි අසුභනිමිත්තං උග්ගණ්හන්තස්සාපි කාමච්ඡන්දො පහීයති. භාවෙන්තස්සාපි ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරස්සාපි චතුන්නං පඤ්චන්නං ආලොපානං ඔකාසෙ සති උදකං පිවිත්වා යාපනසීලතාය භොජනෙ මත්තඤ්ඤුනොපි. තෙනෙව වුත්තං :—

චත්තාරො පඤ්ච ආලොපෙ අභුත්වා උදකං පිවෙ,
අලං ඵාසුවිහාරාය පහිතත්තස්ස භික්ඛුනොති.

අසුභකම්මිකතිස්සත්ථෙරසදිසෙ අසුභභාවනාරතෙ කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවන්තස්සාපි කාමච්ඡන්දො පහීයති. ඨානනිසජ්ජාදීසු දසඅසුභනිමිත්තසප්පායකථායපි පහීයති. තෙන වුත්තං ඡ ධම්මා කාමච්ඡන්දස්ස පහානාය සංවත්තන්තීති. ඉමෙහි පන ඡහි ධම්මෙහි පහීනස්ස කාමච්ඡන්දස්ස අරහත්තමග්ගෙන ආයතිං අනුප්පාදො හොති.

මෙත්තා චෙතොවිමුත්තීති එත්ථ මෙත්තාති වුත්තෙ අප්පනාපි උපචාරොපි වට්ටති. චෙතොවිමුත්තීති අප්පනාව. යොනිසොමනසිකාරො වුත්තලක්ඛණොව. අපිච ඡ ධම්මා බ්‍යාපාදස්ස පහානාය සංවත්තන්ති මෙත්තානිමිත්තස්ස උග්ගහො මෙත්තාභාවනානුයොගො කම්මස්ස

කතා පච්චවෙක්ඛණං පටිසඞ්ඛානබහුලතා කල්‍යාණමිත්තතා සප්පායකථාති. ඔදිස්සකඅනොදිස්සකදිසාඵරණානඤ්හි අඤ්ඤතරවසෙන මෙත්තං උග්ගණ්හන්තස්සාපි බ්‍යාපාදො පහීයති. තථා ඔධිසො අනොධිසො දිසාඵරණවසෙන මෙත්තං භාවෙන්තස්සාපි. ත්වං එතස්ස කුද්ධො කිං කරිස්සසි කිමස්ස සීලාදීනි නාසෙතුං සක්ඛිස්සසි නනු ත්වං අත්තනො කම්මෙන ආගන්ත්වා අත්තනො කම්මෙනෙව ගමිස්සසි පරස්ස කුජ්ඣනන්නාම වීතච්චිකඞ්ගාරතත්තඅයසලාකාදීනි ගහෙත්වා පරං පහරිතුකාමතාසදිසං හොති. එසොපි තව කුද්ධො කිං කරිස්සති කිං තෙ සීලාදීනි විනාසෙතුං සක්ඛිස්සති. එස අත්තනො කම්මෙන ආගන්ත්වා අත්තනො කම්මෙනෙව ගමිස්සති. අප්පටිච්ඡිතපහෙණකං විය පටිවාතං ඛිත්තරජොමුට්ඨි විය ච එතස්සෙවස්ස කොධො මත්ථකෙ පතිස්සතීති එවං අත්තනො ච පරස්ස ච කම්මස්සකතං පච්චවෙක්ඛතොපි උභයකම්මස්සකතං පච්චවෙක්ඛිත්වා පටිසඞ්ඛානෙ ඨිතස්සාපි අස්සගුත්තත්ථෙරසදිසෙ මෙත්තාභාවනාරතෙ කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවන්තස්සාපි බ්‍යාපාදො පහීයති. තෙන වුත්තං ඡ ධම්මා බ්‍යාපාදස්ස පහානාය සංවත්තන්තීති ඉමෙහි පන ඡහි ධම්මෙහි පහීනස්ස බ්‍යාපාදස්ස අනාගාමිමග්ගෙන ආයතිං අනුප්පාදො හොති.

අත්ථි භික්ඛවෙ අරතීති ආදි වුත්තත්ථමෙව. අපි ච ඡ ධම්මා ථිනමිද්ධස්ස පහානාය සංවත්තන්ති අතිභොජනෙ නිමිත්තග්ගාහො ඉරියාපථසම්පරිවත්තනතා ආලොකසඤ්ඤාමනසිකාරො අබ්භොකාසවාසො කල්‍යාණමිත්තතා සප්පායකථාති. ආහාරහත්ථකභුත්තවම්මිකතත්‍රවට්ටකඅලංසාටකකාකමාසකභොජනං භුඤ්ජිත්වා රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානෙ නිසින්නස්ස හි සමණධම්මං කරොතො ථිනමිද්ධං මහාහත්ථී විය ඔත්ථරන්තං ආගච්ඡති චතුපඤ්චආලොපඔකාසං පන ඨපෙත්වා පානීයං පිවිත්වා යාපනසීලස්ස භික්ඛුනො තං න හොතීති එවං අතිභොජනෙ නිමිත්තං ගණ්හන්තස්සාපි ථිනමිද්ධං පහීයති යස්මිං ඉරියාපථෙ ථිනමිද්ධං ඔක්කමති තතො අඤ්ඤං පරිවත්තෙන්තස්සාපි රත්තිං චන්දාලොකදීපාලොකඋක්කාලොකෙ දිවා සූරියාලොකං මනසිකරොන්තස්සාපි අබ්භොකාසෙ වසන්තස්සාපි මහාකස්සපත්ථෙරසදිසෙ පහීනථිනමිද්ධෙ කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවන්තස්සාපි ථිනමිද්ධං පහීයති ඨානනිසජ්ජාදීසු ධුතඞ්ගනිස්සිතසප්පායකථායපි පහීයති තෙන වුත්තං ඡ ධම්මා ථිනමිද්ධස්ස පහානාය සංවත්තන්තීති. ඉමෙහි පන ඡහි ධම්මෙහි පහීනස්ස ථිනමිද්ධස්ස අරහත්තමග්ගෙන ආයතිං අනුප්පාදො හොති.

අත්ථි භික්ඛවෙ චෙතසො වූපසමොති ආදීනි වුත්තත්ථානි එව. අපි ච ඡ ධම්මා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස පහානාය සංවත්තන්ති බහුස්සුතතා පරිපුච්ඡකතා විනයෙ පකතඤ්ඤුතා වුඩ්ඪසෙවිතා කල්‍යාණමිත්තතා සප්පායකථාති. බාහුසච්චෙනපි හි එකං වා තයො වා චත්තාරො වා පඤ්ච වා නිකායෙ පාළිවසෙන ච අත්ථවසෙන ච උග්ගණ්හන්තස්සාපි

උද්ධච්චකුක්කුච්චං පජහති කප්පියාකප්පියපරිපුච්ඡාබහුලස්සාපි විනයපඤ්ඤත්තියං චිණ්ණවසීභාවතාය පකතඤ්ඤුනොපි වුඩ්ඪමහල්ලකථෙරෙ උපසඞ්කමන්තස්සාපි උපාලිථෙරසදිසෙ විනයධරෙ කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවන්තස්සාපි උද්ධච්චකුක්කුච්චං පජහති ඨානනිසජ්ජාදීසු කප්පියාකප්පියනිස්සිතසප්පායකථායපි පජහති. තෙන වුත්තං ඡ ධම්මා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස පහානාය සංවත්තන්තීති. ඉමෙහි පන ඡහි ධම්මෙහි පහීනෙ උද්ධච්චකුක්කුච්චෙ උද්ධච්චස්ස අරහත්තමග්ගෙන කුක්කුච්චස්ස අනාගාමිමග්ගෙන ආයතිං අනුප්පාදො හොතීති.

කුසලාකුසලා ධම්මාති ආදීනිපි වුත්තත්ථානෙව. අපිච ඡ ධම්මා විචිකිච්ඡාය පහානාය සංවත්තන්ති බහුස්සුතතා පරිපුච්ඡකතා විනයෙ පකතඤ්ඤුතා අධිමොක්ඛබහුලතා කල්‍යාණමිත්තතා සප්පායකථාති. බාහුසච්චෙනපිහි එකං වා-පෙ-පඤ්ච වා නිකායෙ පාළිවසෙන අත්ථවසෙන ච උග්ගණ්හන්තස්සාපි විචිකිච්ඡං පජහති. තීණි රතනානි ආරබ්භ පරිපුච්ඡාබහුලස්සාපි විනයෙ චිණ්ණවසීභාවස්සාපි තීසු රතනෙසු ඔකප්පනියසද්ධාසඞ්ඛාතඅධිමොක්ඛබහුලස්සාපි සද්ධාධිමුත්තෙ වක්කලිථෙරසදිසෙ කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවන්තස්සාපි විචිකිච්ඡා පජහති ඨානනිසජ්ජාදීසු තිණ්ණං රතනානං ගුණනිස්සිතසප්පායකථායපි පජහති. තෙන වුත්තං ඡ ධම්මා විචිකිච්ඡාය පහානාය සංවත්තන්තීති. ඉමෙහි පන ඡහි ධම්මෙහි පහීනාය විචිකිච්ඡාය සොතාපත්තිමග්ගෙන ආයතිං අනුප්පාදො හොති. ඉති භගවා ඉමස්මිං සුත්තෙ දෙසනං තීහි ඨානෙහි විනිවට්ටෙත්වා අරහත්තෙන කූටං ගණ්හි. දෙසනාපරියොසානෙ පඤ්චසතා භික්ඛූ අරහත්තං පාපුණිංසු.

44. 6. 2.

දුතියෙ-**සම්බහුලා**ති විනයපරියායෙන තයො ජනා සම්බහුලාති වුච්චන්ති. තතො පරං සඞ්ඝො, සුත්තන්තපරියායෙන තයො තයො එව තතො උද්ධං සම්බහුලා. ඉධ සුත්තන්තපරියායෙන සම්බහුලාති වෙදිතබ්බා. **පිණ්ඩාය පවිසිංසූ**ති පිණ්ඩාය පවිට්ඨා තෙ පන න තාව පවිට්ඨා පවිසිස්සාමාති නික්ඛන්තත්තා පන පවිසිංසූති වුත්තා. යථා කිං යථා ගාමං ගමිස්සාමීති නික්ඛන්තපුරිසො තං ගාමං අප්පත්තොපි කහං ඉත්ථන්නාමොති වුත්තෙ ගාමං ගතොති වුච්චති එවං. **පරිබ්බාජකානං ආරාමො**ති ජෙතවනස්ස අවිදූරෙ අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං ආරාමො අත්ථි. තං සන්ධායෙතං වුත්තං. **සමණො ආවුසො**ති ආවුසො තුම්හාකං සත්ථා සමණො ගොතමො. **මයම්පි ඛො ආවුසො සාවකානං එවං ධම්මං දෙසෙමා**ති තිත්ථියානං සමයෙ පඤ්චනීවරණා පහාතබ්බා සත්තබොජ්ඣඞ්ගා භාවෙතබ්බාති එතං නත්ථි. තෙ පන ආරාමං ගන්ත්වා පරියපරියතෙන ඨත්වා අඤ්ඤං ඔලොකෙන්තා විය අඤ්ඤවිහිතකා විය හුත්වා භගවතො ධම්මදෙසනං සුණන්ති තතො සමණො ගොතමො ඉදං පජහථ ඉදං භාවෙථාති වදතීති සල්ලක්ඛෙත්වා අත්තනො ආරාමං ගන්ත්වා ආරාමමජ්ඣෙ ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා

උපට්ඨාගකාලුපට්ඨායිකා හි පරිවුතා සීසං උක්ඛිපිත්වා කායං පණාමෙත්වා අත්තනො සයම්භුඤාණෙන පටිවිද්ධාකාරං දස්සෙන්තා පඤ්චනීවරණා නාම පහාතබ්බා සත්තබොජ්ඣඞ්ගා නාම භාවෙතබ්බාති කථෙන්ති. **ඉධ නො ආවුසො කො විසෙසොති** එත්ථ ඉධාති ඉමස්මිං පඤ්හෙ. **කො විසෙසොති** කිං අධිකං. **කො අධිප්පායොති** කො අධික පයොගො. **කිං නානාකාරණන්ති** කිං නානත්තං. **ධම්මදෙසනාය වා ධම්මදෙසනන්ති** යදිදං සමණස්ස වා ගොතමස්ස ධම්මදෙසනාය සද්ධිං අම්හාකං ධම්මදෙසනං අම්හාකං වා ධම්මදෙසනාය සද්ධිං සමණස්ස ගොතමස්ස ධම්මදෙසනං අරබ්භ නානාකාරණං වුච්චෙය්‍ය තං කිං නාමාති වදන්ති. දුතියපදෙපි එසෙව නයො. **නෙව අභිනන්දිංසූති** එව මෙතන්ති න සම්පටිච්ඡිංසු. **න පටික්කොසිංසූති** නයිදං එවන්ති න පටිසෙධෙසුං. කිං පන තෙ පහොන්තා එවං අකංසු උදාහු අප්පහොන්තාති පහොන්තා. න හි තෙ එත්තකං කථෙතුං න සක්කොන්ති ආවුසො තුම්හාකං සමයෙ නීවරණා පහාතබ්බා නාම නත්ථි සත්තබොජ්ඣඞ්ගා භාවෙතබ්බා නාම නත්ථීති. එවං පන තෙසං අහොසි අජ්ජිතො එතං කථාපාභතං මයං එතං සත්ථු ආරොචෙස්සාම අථ නො සත්ථා මධුර ධම්මදෙසනං දෙසිස්සතීති. **පරියායොති** කාරණං. **න චෙව සම්පායිස්සන්තීති** සම්පාදෙත්වා කථෙතුං න සක්ඛිස්සන්ති. **උත්තරිඤ්ච විඝාතන්ති** අසම්පායන්තො උත්තරිම්පි දුක්ඛං ආපජ්ජිස්සන්ති සම්පාදෙත්වා කථෙතුං අසක්කොන්තානං හි දුක්ඛං උප්පජ්ජති. **යථා තං භික්ඛවෙ අවිසයස්මින්ති** එත්ථ තන්ති නිපාතමත්තං. **යථාති** කාරණවචනං යස්මා අවිසයෙ පඤ්හො පුච්ඡිතොති අත්ථො. **සදෙවකෙති** සහ දෙවෙහි සදෙවකෙ සමාරකාදීසුපි එසෙව නයො. එවං තීණි ඨානානි ලොකෙ පක්ඛිපිත්වා ද්වෙ පජායාති පඤ්චහිපි සත්තලොකමෙව පරියාදියිත්වා එතස්මිං සදෙවකාදිභෙදෙ ලොකෙ තං දෙවං වා මනුස්සං වා න සමනුපස්සාමීති දීපෙති. **ඉතො වා පන සුත්වාති** ඉතො වා පන මම සාසනතො සුත්වා. ඉතො සුත්වා හි තථාගතොපි තථාගතසාවකොපි ආරාධෙය්‍ය පරිතොසෙය්‍ය. අඤ්ඤථා ආරාධනා නාම නත්ථීති දස්සෙති. ඉදානි අත්තනො තෙසං පඤ්හානං වෙය්‍යාකරණෙන චිත්තාරාධනං දස්සෙන්තො **කතමො ච භික්ඛවෙ පරියායොති** ආදිමාහ. තත්ථ **අජ්ඣත්තං කාමච්ඡන්දොති** අත්තනො පඤ්චක්ඛන්ධෙ ආරබ්භ උප්පන්නඡන්දරාගො. **උද්දෙසං ගච්ඡතීති** ගණනං ගච්ඡති. **අජ්ඣත්තං බ්‍යාපාදොති** අත්තනො හත්ථපාදාදීසු උප්පන්නපටිඝො. **බහිද්ධා බ්‍යාපාදොති** පරෙසං තෙසු උප්පන්නපටිඝො. **අජ්ඣත්තං ධම්මෙසු විචිකිච්ඡාති** අත්තනො ඛන්ධෙසු විමති. **බහිද්ධා ධම්මෙසු විචිකිච්ඡාති** බහිද්ධා අට්ඨසු ඨානෙසු මහාවිචිකිච්ඡා. **අජ්ඣත්තිකධම්මෙසු සතීති** අජ්ඣත්තිකෙ සඞ්ඛාරෙ පරිග්ගණ්හන්තස්ස උප්පන්නා සති. **බහිද්ධා ධම්මෙසු සතීති** බහිද්ධා සඞ්ඛාරෙ පරිග්ගණ්හන්තස්ස උප්පන්නා සති ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගෙපි එසෙව නයො. **කායිකන්ති** චඞ්කමං අධිට්ඨහන්තස්ස උප්පන්නවීරියං. **චෙතසිකන්ති** න තාවාහං ඉමං පල්ලඞ්කං

භින්දිස්සාමි යාව මෙ අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චිස්සතීති එවං කායප්පයොගං විනා උප්පන්නං විරියං. **කායපස්සද්ධීති** තිණ්ණං ඛන්ධානං දරථපස්සද්ධි. **චිත්තපස්සද්ධීති** විඤ්ඤාණක්ඛන්ධස්ස දරථපස්සද්ධි. උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගෙ සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගසදිසොව විනිච්ඡයො. ඉමස්මිං සුත්තෙ මිස්සකබොජ්ඣඞ්ගා කථිතා. එතෙසු හි අජ්ඣත්තධම්මෙසු සති විචයො උපෙක්ඛාති ඉමෙ අත්තනො ඛන්ධාරම්මණත්තා ලොකියාව හොන්ති යථාමග්ගං පවත්තං කායිකවිරියං. අවිතක්කාවිචාරා පන පීති සමාධි කිඤ්චාපි රූපාවචරා හොන්ති. අරූපාවචරෙ පන බොජ්ඣඞ්ගා න ලබ්භන්තීති ලොකුත්තරාව හොන්ති. යෙ ථෙරා බ්‍රහ්මවිහාරවිපස්සනාපාදකජ්ඣානාදීසු බොජ්ඣඞ්ගෙ උද්ධරන්ති තෙසං මතෙන රූපාවචරාපි අරූපාවචරාපි හොන්ති. බොජ්ඣඞ්ගෙසු හි අරූපාවචරෙ පීතියෙව එකන්තෙන න ලබ්භති සෙසා ඡ මිස්සකාව හොන්තීති. දෙසනාපරියොසානෙ කෙචි භික්ඛූ සොතාපන්නා ජාතා කෙචි සකදාගාමී කෙචි අනාගාමී කෙචි අරහන්තොති.

44. 6. 3.

තතියෙ-**සතිඤ්ච ඛ්වාහං භික්ඛවෙ සබ්බත්ථිකං වදාමීති** ලොණධූපනං විය සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බං වදාමීති අත්ථො. යථාහි ලොණධූපනං සබ්බබ්‍යඤ්ජනෙසුපි නිවිසති යථා ච සබ්බකම්මිකො අමච්චො යොධකම්මම්පි කරොති මන්තිකම්මම්පි පටිහාරකම්මම්පීති සබ්බකිච්චානි සාධෙති. එවං උද්ධතස්ස චිත්තස්ස නිග්ගණ්හනං ලීනස්ස පග්ගණ්හනන්ති සබ්බමෙතං සතියා ඉජ්ඣති න සක්කා විනා සතියා එතං සම්පාදෙතුං තස්මා එවමාහ. ඉමස්මිං සුත්තෙ පුබ්බභාගවිපස්සනා බොජ්ඣඞ්ගාව කථිතා.

44. 6. 4.

චතුත්ථෙ-**මෙත්තාසහගතෙන චෙතසාති** ආදි සබ්බං සබ්බාකාරෙන විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතමෙව. **මයම්පි ඛො ආවුසො සාවකානං එවං ධම්මං දෙසෙමාති** ඉදම්පි තෙ පුරිමනයෙනෙව සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා වදන්ති. තිත්ථියානඤ්හි සමයෙ පඤ්චනීවරණප්පහානං වා මෙත්තාදිබ්‍රහ්මවිහාරභාවනා වා නත්ථි. **කිංගතිකා හොතීති** කිං නිප්ඵත්ති හොති. **කිම්පරමාති** කිං උත්තමා. **කිම්ඵලාති** කිමානිසංසා. **කිම්පරියොසානාති** කිංනිට්ඨා. **මෙත්තාසහගතන්ති** මෙත්තාය සහගතං සංසට්ඨං සම්පයුත්තං එසනයො සබ්බත්ථ. විවෙකනිස්සිතාදීති වුත්තත්ථානෙව. **අප්පටිකූල**න්ති දුවිධං අප්පටිකූලං සත්තඅප්පටිකූලඤ්ච සඞ්ඛාරඅප්පටිකූලඤ්ච තස්මිං අප්පටිකූලෙ ඉට්ඨෙ වත්ථුස්මින්ති අත්ථො. **පටිකූලසඤ්ඤීති** අනිට්ඨසඤ්ඤී කථං පනෙස එවං විහරති අසුභඵරණං වා අනිච්චන්ති මනසිකාරං වා කරොන්තො. වුත්තඤ්හෙතං පටිසම්භිදායං– "කථං අප්පටිකූලෙ පටිකූලසඤ්ඤී විහරති. ඉට්ඨස්මිං අසුභාය වා ඵරති අනිච්චතො වා උපසංහරතී"ති. පටිකූලෙ පන අනිට්ඨෙ වත්ථුස්මිං මෙත්තාඵරණං වා ධාතුමනසිකාරං වා කරොන්තො අප්පටිකූලසඤ්ඤී විහරති නාම. යථාහ–"කථම්පටිකූලෙ අප්පටිකූලසඤ්ඤී විහරති අනිට්ඨස්මිං වත්ථුස්මිං මෙත්තාය වා ඵරති ධාතුතො වා උපසංහරතී"ති.

උභයස්මිං ඛණ්ඩපදෙසුපි එසෙව නයො. අප්පටිකූලපටිකූලෙසු හි තදෙව අසුභඵරණං වා අනිච්චන්ති මනසිකාරං වා කරොන්තො පටිකූලසඤ්ඤී **විහරති.** පටිකූලාපටිකූලෙසු ච තදෙව මෙත්තාඵරණං වා ධාතුමනසි**කාරං වා කරොන්තො අප්පටිකූලසඤ්ඤී** විහරති නාම. චක්ඛුනා රූපං දිස්වා නෙව සුමනො හොතීති ආදිනා නයෙන වුත්තං පන ඡළඞ්ගුපෙක්ඛං පවත්තයමානො අප්පටිකූලෙ පටිකූලෙ වා තදුභයං අභිනිවජ්ජෙත්වා **උපෙක්ඛකො** තත්ථ විහරති සතො සම්පජානොති වෙදිතබ්බො.

එත්තාවතා ච ඉමස්ස භික්ඛුනො මෙත්තාය තිකචතුක්කජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා තදෙව පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්තස්ස සහවිපස්සනාය මග්ගබොජ්ඣඞ්ගානං අරියිද්ධියා ච දස්සිතත්තා දෙසනා විනිවට්ටෙතබ්බා සියා. ඉදං පන මෙත්තජ්ඣානං පාදකං කත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තොපි යො අරහත්තං පාපුණිතුං න සක්කොති, යස්මා තස්ස පරමා මෙත්තා න හොති. යං පරමා පන හොති තං දස්සෙතබ්බං, තස්මා තස්ස දස්සනත්ථං අයං දෙසනා ආරද්ධා. පරතො **සබ්බසො වා** පන **රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමාති** ආදීසුපි ඉමිනාව නයෙන පුන දෙසනාරම්භප්පයොජනං වෙදිතබ්බං.

සුභපරමන්ති සුභනිට්ඨං සුභකොටිකං සුභනිප්ඵත්තිං. ඉධ **පඤ්ඤස්සාති** ඉධෙව පඤ්ඤා අස්ස නයිමං ලොකං අතික්කමතී ඉධ පඤ්ඤ තස්ස ලොකියපඤ්ඤස්සාති අත්ථො.* **උත්තරිවිමුත්තිං අප්පටි විජ්ඣතොති** ලොකුත්තරධම්මං අප්පටිවිජ්ඣන්තස්ස යො පන පටි විජ්ඣිතුං සක්කොති තස්ස අරහත්තපරමාව මෙත්තා හොතීති අත්ථො. කරුණාදීසුපි එසෙව නයො.

කස්මා පනෙතාසං මෙත්තාදීනං සුභපරමාදිතා වුත්තා භගවතාති, සභාගවසෙන තස්ස තස්ස උපනිස්සයත්තා. මෙත්තාවිහාරිස්ස හි සත්තා අප්පටිකූලා හොන්ති. අථස්ස අප්පටිකූලෙසු පරිසුද්ධවණ්ණෙසු නීලාදීසු චිත්තං උපසංහරතො අප්පකසිරෙනෙව තත්ථ චිත්තං පක්ඛන්දති ඉති මෙත්තා සුභවිමොක්ඛස්ස උපනිස්සයො හොති, න තතො පරං. තස්මා **සුභපරමාති** වුත්තා.

කරුණාවිහාරිස්ස දණ්ඩාභිඝාතාදිරූපනිමිත්තං සත්තදුක්ඛං සමනු පස්සන්තස්ස කරුණාය පවත්තිසම්භවතො රූපෙ ආදීනවො පරි විදිතො හොති අථස්ස පරිවිදිතරූපාදීනවස්ස පථවීකසිණාදීසු අඤ්ඤතරං උග්ඝාටෙත්වා රූපනිස්සරණෙ ආකාසෙ චිත්තං උපසං හරතො අප්පකසිරෙනෙව තත්ථ චිත්තං පක්ඛන්දති. ඉති කරුණා ආකාසානඤ්චායතනස්ස උපනිස්සයො හොති. න තතො පරං තස්මා **ආකාසානඤ්චායතනපරමාති** වුත්තා.

මුදිතාවිහාරිස්ස පන තෙන තෙන පාමුජ්ජකාරණෙන උප්පන්නපාමුජ්ජස සත්තානං විඤ්ඤාණං සමනුපස්සන්තස්ස මුදිතාය පවත්තිසම්භවතො විඤ්ඤාණග්ගහණපරිචිතං චිත්තං හොති, අථස්ස අනුක්කමාධිගතං

* අයං පාඨො සබ්බපොත්ථකෙසු එවමෙවාකුලො දිස්සති.

ආකාසානඤ්චායතනං අතික්කම්ම ආකාසනිමිත්තගොචරෙ විඤ්ඤාණෙ චිත්තං උපසංහරන්තො අප්පකසිරෙනෙව තත්ථ චිත්තං පක්ඛන්දති. ඉති මුදිතා විඤ්ඤාණඤ්චායතනස්ස උපනිස්සයො හොති. න තතො පරං තස්මා **විඤ්ඤාණඤ්චායතන** පරමාති වුත්තා.

උපෙක්ඛාවිහාරිස්ස පන සත්තා සුඛිතා වා හොන්තු, දුක්ඛතො වා මුච්චන්තු සම්පත්තසුඛතො වා මා වියුජ්ජිංසූති ආභොගාභාවතො සුඛ දුක්ඛාදීහි පරමත්ථගාහවිමුඛසම්භවතො අවිජ්ජමානග්ගහණෙන මූත්තං චිත්තං හොති. අථස්ස පරමත්ථගාහවිමුඛභාවතො පවිවිත්තචිත්තස්ස පර මත්ථතො අවිජ්ජමානග්ගහණමූත්තචිත්තස්ස අනුක්කමාධිගතං විඤ්ඤ ණඤ්චායතනං සමතික්කම්ම සභාවතො අවිජ්ජමානපරමත්ථභූතස්ස විඤ්ඤාණස්ස අභාවෙ චිත්තං උපසංහරතො අප්පකසිරෙනෙව තත්ථ චිත්තං පක්ඛන්දති. ඉති උපෙක්ඛා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනස්ස උපනිස්සයො හොති. න තතො පරං. තස්මා **ආකිඤ්චඤ්ඤායතනපරමාති** වුත්තා. දෙසනාපරියොසානෙ පඤ්චසතා භික්ඛූ අරහත්තං පත්තාති.

44. 6. 5.

පඤ්චමෙ–**පරෙතාති** පඨමපදෙ ච. **කාමරාගපරියුට්ඨිතෙනාති** කාමරාගගහිතෙන. **කාමරාගපරෙතෙනාති** කාමරාගානුගතෙන. **නිස්සරණන්ති** තිවිධං කාමරාගස්ස නිස්සරණං වික්ඛම්භනනිස්සරණං තදඞ්ගනිස්සරණං සමුච්ඡෙදනිස්සරණන්ති. තත්ථ අසුභෙ පඨමජ්ඣානං වික්ඛම්භනනිස්සරණං නාම. විපස්සනා තදඞ්ගනිස්සරණං නාම. අරහත්තමග්ගො සමුච්ඡෙදනිස්සරණං නාම. තං තිවිධම්පි නප්පජානාති. අත්තත්ථම්පීති ආදීසු අරහත්තසඞ්ඛාතො අත්තනො අත්ථො අත්තත්ථො නාම. පච්චයදායකානං අත්ථො පරත්ථො නාම. ස්වෙව දුවිධොපි උභයත්ථො නාම. ඉමිනා නයෙන සබ්බවාරෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො. අයං පන විසෙසො. **බ්‍යාපාදස්ස නිස්සරණන්ති** ආදීසු හි චෙව නිස්සර ණන්ති වික්ඛම්භනනිස්සරණඤ්ච සමුච්ඡෙදනිස්සරණඤ්ච. තත්ථ බ්‍යාපා දස්ස තාව මෙත්තාය පඨමජ්ඣානං වික්ඛම්භනනිස්සරණං අනාගාමි මග්ගො සමුච්ඡෙදනිස්සරණං ථිනමිද්ධස්ස ආලොකසඤ්ඤා වික්ඛම්භන නිස්සරණං අරහත්තමග්ගො සමුච්ඡෙදනිස්සරණං උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස යො කොචි සමථො වික්ඛම්භනනිස්සරණං උද්ධච්චස්ස පනෙත්ථ අර හත්තමග්ගො. කුක්කුච්චස්ස අනාගාමිමග්ගො සමුච්ඡෙදනිස්සරණං, විචි කිච්ඡාය ධම්මවවත්ථානං වික්ඛම්භනනිස්සරණං පඨමමග්ගො සමුච්ඡෙද නිස්සරණං. යා පනෙත්ථ **සෙය්‍යථාපි බ්‍රාහ්මණ උදපත්තො සංසට්ඨො ලාඛාය** වාති ආදිකා උපමා වුත්තා. තාසු **උදපත්තොති** උදකභරිතා පාති. **සංසට්ඨොති** වණ්ණභෙදකරණවසෙන සංසට්ඨො. **උක්කට්ඨිතොති** කුථිතො. **උස්සදකජාතොති** උසුමජාතො. **සෙවාලපණක පරියොනද්ධොති** තිලබීජකාදිභෙදෙන සෙවාලෙන නීලවණ්ණෙන පීතවණ්ණෙන වා උදකපිට්ඨං ඡාදෙත්වා නිබ්බත්තපණකෙන පරියො නද්ධො. **වාතෙරිතොති** වාතෙන එරිතො කම්පිතො. **ආවිලොති**

අප්පසන්නො. **ලුළිතොති** අසන්නිසින්නො. **කලලීභූතොති** කද්දමභූතො. **අන්ධකාරෙ නික්ඛිත්තොති** කොට්ඨන්තරාදිභෙදෙ අන්ධාලොකට්ඨානෙ ඨපිතො. ඉමස්මිං සුත්තෙ භගවා තීහි භවෙහි දෙසනං විනිවට්ටෙත්වා අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. බ්‍රාහ්මණො පන සරණමත්තෙ පතිට්ඨිතො.

44. 6. 6.

ඡට්ඨෙ-**අඤ්ඤාණාය අදස්සනායාති** අඤ්ඤාණත්ථාය අදස්සනත්ථාය. **තග්ඝ භගව නීවරණාති** එකංසෙන භගවා නීවරණා. **කායකිලමථොති** කායදරථො. **චිත්තකිලමථොති** චිත්තදරථො. **සොපි මෙ පටිප්පස්සද්ධොති** තස්ස කිර සත්ථු සන්තිකෙ සීතලං උතුසප්පායට්ඨානං පවිසිත්වා නිසින්නස්ස කායදරථො පටිප්පස්සම්භි, තස්මිං පටිප්පස්සද්ධෙ තදන්වයෙනෙව චිත්තදරථොපි අපිච මග්ගෙනෙවස්ස තං එතං උභයම්පි පටිප්පස්සද්ධන්ති වෙදිතබ්බං.

44. 6. 7.-10.

සත්තමාදීසු-**අට්ඨිකසඤ්ඤාති** අට්ඨිකං අට්ඨිකන්ති භාවෙන්තස්ස උප්පන්නසඤ්ඤා තං පනෙතං භාවයතො යාව නිමිත්තං න උප්පජ්ජති තාව ඡවිපි චම්මම්පි උපට්ඨාති නිමිත්තෙ පන උප්පන්නෙ ඡවිචම්මානෙව උපට්ඨහන්ති. සඞ්ඛවණ්ණා සුද්ධඅට්ඨිකසඞ්ඛාතො ව උපට්ඨාති. හත්ථික්ඛන්ධගතං ධම්මිකං තිස්සරාජානං ඔලොකෙන්තස්ස සාමණෙරස්ස විය පරිමග්ගෙ ගච්ඡමානං ඉත්ථිං ඔලොකෙන්තස්ස චෙතියපබ්බත වාසිනො තිස්සත්ථෙරස්ස විය චාති වත්ථූනි විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතානි. **සති වා උපාදිසෙසෙති** ගහණසෙසෙ විජ්ජමානම්හි. **පුළවකසඤ්ඤාති** පුළවං පුළවන්ති භාවෙන්තස්ස උප්පන්නසඤ්ඤා. විනීලකසඤ්ඤාදීසුපි එසෙව නයො. විනිච්ඡයකථා පනෙත්ථ සද්ධිං භාවනානයෙන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තා. මෙත්තාදයො තිකචතුක්කජ්ඣානවසෙන වෙදිතබ්බා. උපෙක්ඛා චතුත්ථජ්ඣානවසෙනෙව. **අසුභසඤ්ඤාති** අසුභෙ පඨමජ්ඣාන සඤ්ඤා. **මරණසඤ්ඤාති** අවස්සං මරිතබ්බං මරණපටිබද්ධං මෙ ජීවිතන්ති අභිණ්හං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස උප්පන්නසඤ්ඤා. **ආහාරෙ පටිකූලසඤ්ඤාති** ඔදනකුම්මාසාදිං අජ්ඣොහරන්තස්සෙව පටිකූල සඤ්ඤා. **සබ්බලොකෙ අනභිරතසඤ්ඤාති** සකලලොකස්මිං අනභිරතිං උප්පාදෙන්තස්ස උප්පන්නසඤ්ඤා. **පහානසඤ්ඤා විරාගසඤ්ඤාති** ද්වෙ පුබ්බභාගා. **නිරොධසඤ්ඤා** මිස්සකා. එවමෙතානි අට්ඨිකසඤ්ඤාදීනි වීසති කම්මට්ඨානානි නිද්දිට්ඨානි. තෙසං නවසු අප්පනා හොන්ති එකාදස උපචාරජ්ඣානිකානි. සෙසා පනෙත්ථ විනිච්ඡයකථා විසුද්ධිමග්ගෙ ආගතාව. ගඞ්ගාපෙය්‍යාලාදයො මග්ගසංයුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා.

බොජ්ඣඞ්ගසංයුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

45. 1. 1.

සතිපට්ඨානසංයුත්තස්ස පඨමෙ—**අම්බපාලිවනෙ**ති අම්බපාලියා නාම රූපූපජීවිනියා රොපිතෙ අම්බවනෙ. තං කිර තස්සා උය්‍යානං අහොසි. සා සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නචිත්තා තත්ථ විහාරං කාරෙත්වා තථාගතස්ස නිය්‍යාදෙසි. තං සන්ධායෙතං වුත්තං. **එකායනො**ති එකායනො අයං. තත්ථ එකායනොති එකමග්ගො. මග්ගස්ස හි:—

මග්ගො පන්ථො පථො පජ්ජො අඤ්ජසං වටුමායනං,
නාවා උත්තරසෙතු ච කුල්ලො ච භිසි සඞ්කමොති.

බහූනි නාමානි. ස්වායං ඉධ අයනනාමෙන වුත්තො. තස්මා **එකායනො අයං භික්ඛවෙ මග්ගො**ති එකමග්ගො අයං භික්ඛවෙ මග්ගො න ද්වෙධාපථභූතොති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. මග්ගොති කෙනට්ඨෙන මග්ගො. නිබ්බානගමනට්ඨෙන නිබ්බානත්ථිකෙහි මග්ගනීයට්ඨෙන ච. **සත්තානං විසුද්ධියා**ති රාගාදීහි මලෙහි අභිජ්ඣාවිසමලොභාදීහි ච උපක්කිලෙසෙහි සංකිලිට්ඨචිත්තානං සත්තානං විසුද්ධත්ථාය. **සොකපරිදෙවානං සමතික්කමායා**ති සොකස්ස ච පරිදෙවස්ස ච සමතික්කමාය පහානායාති අත්ථො. **දුක්ඛදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමායා**ති කායිකදුක්ඛස්ස ච චෙතසිකදොමනස්සස්ස චාති ඉමෙසං ද්වින්නං අත්ථඞ්ගමාය නිරොධායාති අත්ථො. **ඤායස්ස අධිගමායා**ති ඤායො වුච්චති, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො. තස්ස අධිගමාය පත්තියාති වුත්තං හොති. අයං පුබ්බභාගො ලොකියො සතිපට්ඨානමග්ගො භාවිතො ලොකුත්තරමග්ගස්ස අධිගමාය සංවත්තතීති තෙනාහ—ඤායස්ස අධිගමායාති. **නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියායා**ති තණ්හාවානවිරහිතත්තා නිබ්බානන්ති ලද්ධනාමස්ස අමතස්ස සච්ඡිකිරියාය අත්තපච්චක්ඛායාති වුත්තං හොති. අයං හි මග්ගො සච්ඡිකිරියං සාධෙතීති තෙනාහ—නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියායාති. එවං භගවතා සත්තහි පදෙහි එකායනමග්ගස්ස වණ්ණො භාසිතො, සො කස්මා ඉති චෙ භික්ඛූනං උස්සාහජනනත්ථං. වණ්ණභාසනඤ්හි සුත්වා තෙ භික්ඛූ අයං කිර මග්ගො හදයසන්තාපභූතං සොකං වාචාවිප්පලාපභූතං පරිදෙවං කායිකඅසාතභූතං දුක්ඛං චෙතසිකඅසාතභූතං දොමනස්සන්ති චත්තාරො උපද්දවෙ හරති විසුද්ධිං ඤායං නිබ්බානන්ති තයො විසෙසෙ ආවහතීති උස්සාහජාතා ඉමං දෙසනං උග්ගහෙතබ්බං පරියාපුණිතබ්බං ධාරෙතබ්බං ඉමඤ්ච මග්ගං භාවෙතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්තීති ඉති තෙසං භික්ඛූනං උස්සාහජනනත්ථං වණ්ණං අභාසි කම්බලවාණිජාදයො කම්බලාදීනං විය. **යදිද**න්ති නිපාතො. යෙ ඉමෙති අයමස්ස අත්ථො. **චත්තාරො**ති ගණනපරිච්ඡෙදො. තෙන න ඉතො හෙට්ඨා න උද්ධන්ති සතිපට්ඨානපරිච්ඡෙදං දීපෙති. **සතිපට්ඨානා**ති තයො සතිපට්ඨානා සතිගොචරොපි තිධා පටිපන්නෙසු සාවකෙසු සත්ථුනො පටිඝානුනයවීතිවත්තතාපි සතිපි. චතුන්නං භික්ඛවෙ සතිපට්ඨානානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච දෙසෙස්සාමි—පෙ—කො ච භික්ඛවෙ කායස්ස සමුදයො

ආහාරසමුදයා කායසමුදයොති ආදීසු හි සතිගොචරො සතිපට්ඨානන්ති
වුච්චති. තථා කායො උපට්ඨානං නො සති සති උපට්ඨානඤ්චෙව සති
චාති ආදීසුපි. තස්සත්ථො–පතිට්ඨාති තස්මින්ති=පට්ඨානං. කා පතිට්ඨාති
සති, සතියා පට්ඨානං=සතිපට්ඨානං, හත්ථිට්ඨානඅස්සට්ඨානාදීනි විය.
තයො සතිපට්ඨානා යදරියො සෙවති යදරියො සෙවමානො සත්ථා
ගණමනුසාසිතුමරහතීති එත්ථ තිධා පටිපන්නෙසු සාවකෙසු සත්ථුනො
පටිඝානුනයවීතිවත්තතා සතිපට්ඨානන්ති වුත්තා. තස්සත්ථො–පට්ඨපෙ
තබ්බතො පට්ඨානං පවත්තයිතබ්බතොති අත්ථො. කෙන පට්ඨපෙ
තබ්බතොති. සතියා. සතියා පට්ඨානං සතිපට්ඨානං. චත්තාරො සති
පට්ඨානා භාවිතා බහුලීකතා සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ පරිපූරෙන්තීති ආදීසු
පන සතියෙව සතිපට්ඨානන්ති වුච්චති. තස්සත්ථො–පතිට්ඨාතීති පට්ඨානං
උපට්ඨාති ඔක්කන්දිත්වා පක්ඛන්දිත්වා පවත්තතීති අත්ථො. සතියෙව
සතිපට්ඨානං. අථවා සරණට්ඨෙන සති උපට්ඨානට්ඨෙන පට්ඨානං.
ඉති සති ච සා පට්ඨානඤ්චාති සතිපට්ඨානං. ඉදමිධ අධිප්පෙතං. යදි
එවං කස්මා සතිපට්ඨානාති බහුවචනං කතන්ති සතීනං බහුත්තා
ආරම්මණභෙදෙන හි බහුකා සතියො. අථ මග්ගොති කස්මා එකවච
නන්ති මග්ගට්ඨෙන එකත්තා. චතස්සොපි එතා සතියො මග්ගට්ඨෙන
එකත්තං ගච්ඡන්ති. වුත්තං හෙතං–මග්ගොති කෙනට්ඨෙන මග්ගො
නිබ්බාණගමනට්ඨෙන නිබ්බාණත්ථිකෙහි මග්ගනීයට්ඨෙන චාති.
චතස්සොපි චෙතා අපරභාගෙ කායාදීසු ආරම්මණෙසු කිච්චං සාධය
මානා නිබ්බාණං ගච්ඡන්තීති ආදිතො පට්ඨාය ච නිබ්බාණත්ථිකෙහි
මග්ගීයන්තීති තස්මා චතස්සොපි එකො මග්ගොති වුත්තා. එවඤ්ච සති
වචනානුසන්ධිනා සානුසන්ධිකාව දෙසනා හොති. **කතමෙ චත්තාරොති**
කථෙතුකම්‍යතාපුච්ඡා. **කායෙ කායානුපස්සීති** කායං අනුපස්සන
සීලො කායං වා අනුපස්සමානො අයං හි භික්ඛු ඉමං කායං අනිච්චානු
පස්සනාදීනං සත්තන්නං අනුපස්සනානං වසෙන අනිච්චතො අනුපස්සති
නො නිච්චතො දුක්ඛතො අනුපස්සති නො සුඛතො අනත්තතො
අනුපස්සති නො අත්තතො නිබ්බින්දති නො නන්දති විරජ්ජති නො
රජ්ජති නිරොධෙති නො සමුදෙති පටිනිස්සජ්ජති නො ආදියති සො
තං අනිච්චතො අනුපස්සන්තො නිච්චසඤ්ඤං පජහති දුක්ඛතො
අනුපස්සන්තො සුඛසඤ්ඤං පජහති අනත්තතො අනුපස්සන්තො
අත්තසඤ්ඤං පජහති නිබ්බින්දන්තො නන්දිං පජහති විරජ්ජන්තො
රාගං පජහති නිරොධෙන්තො සමුදයං පජහති පටිනිස්සජ්ජන්තො
ආදානං පජහතීති වෙදිතබ්බො. **විහරතීති** ඉරියති. **ආතාපීති** තීසු
භවෙසු කිලෙසෙ ආතාපෙතීති=ආතාපො, වීරියස්සෙතං නාමං. ආතාපො
තස්ස අත්ථීති=ආතාපී. **සම්පජානොති** සම්පජඤ්ඤසඞ්ඛාතෙන ඤාණෙන
සමන්නාගතො. **සතිමාති** කායපරිග්ගාහිකාය සතියා සමන්නාගතො.
අයං පන යස්මා සතියා ආරම්මණං පරිග්ගහෙත්වා පඤ්ඤාය අනුපස්සති
න හි සතිවිරහිතස්ස අනුපස්සනා නාම අත්ථි. තෙනෙවාහ–සතිඤ්ච
ඛ්වාහං භික්ඛවෙ සබ්බත්ථිකං වදාමීති. තස්මා එත්ථ කායෙ කායානුපස්සී

විහරතීති එත්තාවතා කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං වුත්තං හොති. අථවා යස්මා අනාතාපිනො අන්තො සඞ්ඛෙපො අන්තරායකරො හොති. අසම්පජානො උපායපරිග්ගහෙ අනුපායපරිවජ්ජනෙ ච සම්මුය්හති. මුට්ඨස්සති අනුපායපරිච්චාගෙ උපායපරිග්ගහෙ ච අසමත්ථො හොති තෙනස්ස තං කම්මට්ඨානං න සම්පජ්ජති තෙසං දස්සනත්ථං ආතාපි සම්පජානො සතිමාති ඉදං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ඉති කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානං සම්පයොගඞ්ගඤ්චස්ස දස්සෙත්වා ඉදානි පහානඞ්ගං දස්සෙතුං **විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සන්ති** වුත්තං. තත්ථ-**විනෙය්‍යාති** තදඞ්ගවිනයෙන වා වික්ඛම්භනවිනයෙන වා විනයිත්වා. **ලොකෙති** තස්මිං යෙව කායෙ. කායො හි ඉධ ලුජ්ජනට්ඨෙන ලොකොති අධිප්පෙතො. යස්මා පනස්ස න කායමත්තෙයෙව අභිජ්ඣාදොමනස්සං පහීයති වෙදනාදීසුපි පහීයතියෙව, තස්මා පඤ්චපි උපාදානක්ඛන්ධා ලොකොති විභඞ්ගෙ වුත්තං. ලොකසඞ්ඛාතත්තා වා තෙසං ධම්මානං අත්ථුද්ධාරනයෙනෙතං වුත්තං. යං පනාහ-තත්ථ කතමො ලොකො ස්වෙව කායො ලොකොති අයමෙවෙත්ථ අත්ථො. තස්මිං ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං විනෙය්‍යාති එවං සම්බන්ධො දට්ඨබ්බො. **වෙදනාසූති** එත්ථ වෙදනා තාව ලොකියා එව චිත්තම්පි ලොකියං තථා ධම්මා. යථා පන වෙදනා අනුපස්සිතබ්බා තථා අනුපස්සන්තො එස වෙදනානුපස්සීති වෙදිතබ්බො. එස නයො චිත්තධම්මෙසුපි. කථඤ්ච වෙදනා අනුපස්සිතබ්බාති සුඛා තාව වෙදනා දුක්ඛතො දුක්ඛා සල්ලතො අදුක්ඛමසුඛා අනිච්චතො. යථාහ :-

“යො සුඛං දුක්ඛතො අද්ද දුක්ඛමද්දක්ඛි සල්ලතො,
අදුක්ඛමසුඛං සන්තං අද්දක්ඛි නං අනිච්චතො;
සවෙ සම්මද්දසො භික්ඛු උපසන්තො චරිස්සතී”ති.

සබ්බා එව වෙතා දුක්ඛාතිපි අනුපස්සිතබ්බා. වුත්තං හෙතං-යං කිඤ්චි වෙදයිතං තං සබ්බං දුක්ඛස්මින්ති වදාමීති. සුඛදුක්ඛතොපි ච අනුපස්සිතබ්බා. යථාහ-සුඛා ඛො ආවුසො විසාඛ වෙදනා ඨිති සුඛා විපරිණාමදුක්ඛාති සබ්බං විත්ථාරෙතබ්බං. අපිච අනිච්චාදි සත්ත අනුපස්සනාවසෙනපි අනුපස්සිතබ්බා. චිත්තධම්මෙසුපි චිත්තං තාව ආරම්මණාධිපතිසහජාතභූමිකම්මවිපාකකිරියාදිනානත්තභෙදානං අනිච්චාදිඅනුපස්සනානං සරාගාදිනඤ්ච භෙදානං වසෙන අනුපස්සිතබ්බං. ධම්මා සලක්ඛණසාමඤ්ඤලක්ඛණානං සුඤ්ඤතධම්මස්ස අනිච්චතාදිසත්තඅනුපස්සනානං සන්තං වා අජ්ඣත්තං කාමච්ඡන්දන්ති ආදීනඤ්ච පභෙදානං වසෙන අනුපස්සිතබ්බා. සෙසං වුත්තනයමෙව. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරෙ පන දීඝමජ්ඣිමට්ඨකථාසු සතිපට්ඨානවණ්ණනායං වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො.

45. 1. 2.

දුතියෙ- **සතොති** කායාදිඅනුපස්සනාසතියා සමන්නාගතො. **සම්පජානොති** චතුසම්පජඤ්ඤපඤ්ඤාය සමන්නාගතො. **අභික්කන්තෙ පටික්කන්තෙති** එත්ථ අභික්කන්තං වුච්චති ගමනං පටික්කන්තං පටි

නිවත්තනං, තදුභයම්පි චතූසු ඉරියාපථෙසු ලබ්භති. ගමනෙ තාව පුරතො කායං අභිහරන්තො අභික්කමති නාම පටිනිවත්තන්තො පටික්කමති නාම. ඨානෙපි ඨිතකොව කායං පුරතො ඔනමෙන්තො අභික්කමති නාම පච්ඡතො අපනාමෙන්තො පටික්කමති නාම නිසජ්ජායපි නිසින්නකොව ආසනස්ස පුරිමඅඞ්ගාභිමුඛො සංසරන්තො අභික්කමති නාම නිපජ්ජනෙපි එසෙව නයො. **සම්පජානකාරී හොතීති** සම්පජඤ්ඤෙන සබ්බකිච්චකාරී සම්පජඤ්ඤස්සෙව වා කාරී සො හි අභික්කන්තාදීසු සම්පජඤ්ඤං කරොතෙව න කත්ථචි සම්පජඤ්ඤවිරහිතො හොති.

තත්ථ සාත්ථකසම්පජඤ්ඤං සප්පායසම්පජඤ්ඤං ගොචරසම්පජඤ්ඤං අසම්මොහසම්පජඤ්ඤන්ති චතුබ්බිධං සම්පජඤ්ඤං. තත්ථ අභික්කමනචිත්තෙ උප්පන්නෙ චිත්තවසෙනෙව අගන්ත්වා කිං නු මෙ එත්ථ ගතෙන අත්ථො අත්ථි නත්ථීති අත්ථානත්ථං පරිග්ගණ්හිත්වා අත්ථපරිග්ගණ්හනං සාත්ථකසම්පජඤ්ඤං. තත්ථ ච අත්ථොති චෙතියදස්සනබොධිදස්සනසඞ්ඝදස්සනථෙරදස්සනඅසුභදස්සනාදිවසෙන ධම්මතො වුඩ්ඪි. චෙතියං දිස්වාපි හි බුද්ධාරම්මණං සඞ්ඝදස්සනෙන සඞ්ඝාරම්මණං පීතිං උප්පාදෙත්වා තදෙව ඛයතො සම්මසන්තො අරහත්තං පාපුණාති මහාවිහාරස්මිං හි දක්ඛිණද්වාරෙ ඨත්වා මහාචෙතියං ඔලොකෙන්තා තිංස සහස්සා භික්ඛූ අරහත්තං පාපුණිංසු. තථා පච්ඡිමද්වාරෙ උත්තරද්වාරෙ පාචීනද්වාරෙ ච තථා පඤ්චමණ්ඩපට්ඨානෙ අභයවාපිපාළියං. ථූපාරාමද්වාරෙ නගරස්ස දක්ඛිණද්වාරෙ අනුරාධවාපිපාළියං. මහාඅරියවංසභාණකත්ථෙරො පනාහ කිං තුම්හෙ වදථ මහාචෙතියස්ස සමන්තා කුච්ඡිවෙදිකාය හෙට්ඨිමභාගතො පට්ඨාය පඤ්ඤාසහත්ථට්ඨානෙ යත්ථ යත්ථ ද්වෙ පාදෙ සක්කා හොන්ති සමං පතිට්ඨාපෙතුං තත්ථ තත්ථ එකපදුද්ධාරෙ තිංස තිංස භික්ඛුසහස්සානි අරහත්තං පාපුණිංසූති සක්කා වත්තුන්ති. අපරෙ පන මහාථෙරො ආහ මහාචෙතියඞ්ගණෙ ආකිණ්ණවාලිකාය බහුතරා භික්ඛූ අරහත්තං පත්තාති. ථෙරෙ දිස්වා තෙසං ඔවාදෙ පතිට්ඨාය අසුභං දිස්වා තත්ථ පඨමජ්ඣානං උප්පාදෙත්වා තදෙව ඛයතො සම්මසන්තො අරහත්තං පාපුණාති. තස්මා එතෙසං දස්සනං සාත්ථං. කෙචි පන ආමිසතොපි වුඩ්ඪි අත්ථොයෙව තං නිස්සාය බ්‍රහ්මචරියානුග්ගහාය පටිපන්නත්තාති වදන්ති.

තස්මිං තස්මිං පන ගමනෙ සප්පායාසප්පායං පරිග්ගහෙත්වා සප්පාය පරිග්ගණ්හනං සප්පායසම්පජඤ්ඤං. සෙය්‍යථිදං: චෙතියදස්සනං තාව සාත්ථං. සචෙ පන චෙතියස්ස මහාපූජාය දසද්වාදසයොජනන්තරෙ පරිසා සන්නිපතන්ති අත්තනො විභවානුරූපං ඉත්ථියොපි පුරිසාපි අලඞ්කතපටියත්තා චිත්තකම්මරූපකානි විය සඤ්චරන්ති. තත්‍ර චස්ස ඉට්ඨෙ ආරම්මණෙ ලොභො අනිට්ඨෙ පටිඝො අසමපෙක්ඛනෙන මොහො උප්පජ්ජති කායසංසග්ගාපත්තිං ආපජ්ජති. ජීවිතබ්‍රහ්මචරියානං අන්තරායො ච හොති, එවන්තං ඨානං අසප්පායං හොති. වුත්තප්පකාර

අනන්තරායභාවෙ සප්පායං. සඞ්ඝදස්සනම්පි සාත්ථං සචෙ පන අන්තො ගාමෙ මහාමණ්ඩපං කාරෙත්වා සබ්බරත්තිං ධම්මස්සවණං කාරෙන්තෙසු මනුස්සෙසු වුත්තප්පකාරෙනෙව ජනසන්නිපාතො චෙව අන්තරායො ච හොති, එවං තං ඨානං අසප්පායං අනන්තරායභාවෙ සප්පායං. මහාපරිස පරිවාරානං ථෙරානං දස්සනෙපි එසෙව නයො. අසුභදස්සනම්පි සාත්ථං තදත්ථදීපනත්ථඤ්ච ඉදං වත්ථු:-

එකො කිර දහරභික්ඛු සාමණෙරං ගහෙත්වා දන්තකට්ඨත්ථාය ගතො. සාමණෙරො මග්ගා ඔක්කමිත්වා පුරතො ගච්ඡන්තො අසුභං දිස්වා පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා තදෙව පාදකං කත්වා සංඛාරෙ සම්මසන්තො තීණි ඵලානි සච්ඡිකත්වා උපරිමග්ගත්ථාය කම්මට්ඨානං පරිග්ගහෙත්වා අට්ඨාසි. දහරො තං අපස්සන්තො සාමණෙරාති පක්කොසි සො මයා පබ්බජිතදිවසතො පට්ඨාය භික්ඛුනා සද්ධිං ද්වෙ කථා නාම න කථිතපුබ්බා. අඤ්ඤස්මිම්පි දිවසෙ උපරිවිසෙසං නිබ්බත්තෙස්සාමීති චින්තෙත්වා කිං භන්තෙති පටිවචනං අදාසි. එහීති ච වුත්තො එක වචනෙනෙව ආගන්ත්වා භන්තෙ ඉමිනා තාව මග්ගෙන ගන්ත්වා මයා ඨිතොකාසෙ මුහුත්තං පුරත්ථාභිමුඛො හුත්වා ඔලොකෙථාති ආහ. සො තථා කත්වා තෙන පත්තවිසෙසමෙව පාපුණි. එවං එකං අසුභං ද්වින්නං ජනානං අත්ථාය ජාතං. එවං සාත්ථම්පි පනෙතං පුරිසස්ස මාතුගාමාසුභං අසප්පායං මාතුගාමස්ස ච පුරිසාසුභං සභාගමෙව සප්පායන්ති එවං සප්පායපරිග්ගණ්හණං සප්පායසම්පජඤ්ඤං.

එවං පරිග්ගහිතසාත්ථසප්පායස්ස පන අට්ඨතිංසකම්මට්ඨානෙසු අත්තනො චිත්තරුචියං කම්මට්ඨානසඞ්ඛාතං ගොචරං උග්ගහෙත්වා භික්ඛාචාරගොචරෙ තං ගහෙත්වා ගමණං ගොචරසම්පජඤ්ඤං නාම. තස්සාවිභාවත්ථං ඉදං චතුක්කං වෙදිතබ්බං. ඉධෙකච්චො භික්ඛු හරති න පච්චාහරති එකච්චො ආහරති න හරති එකච්චො පන නෙව හරති නාහරති එකච්චො හරති ච පච්චාහරති ච. තත්ථ යො භික්ඛු දිවසං චඞ්කමෙන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙත්වා තථා රත්තියා පඨමයාමං මජ්ඣිමයාමෙ සෙය්‍යං කප්පෙත්වා පච්ඡිමයාමෙපි නිසජ්ජා චඞ්කමෙහි වීතිනාමෙත්වා පගෙව චෙතියඞ්ගණ බොධියඞ්ගණවත්තං කත්වා බොධිරුක්ඛෙ උදකං ආසිඤ්චිත්වා පානීයං පරිභොජනීයං පච්චුපට්ඨපෙත්වා ආචරියුපජ්ඣායවත්තාදීනි සමාදාය වත්තති. සොහි සරීරපරිකම්මං කත්වා සෙනාසනං පවිසිත්වා ද්වෙ තයො පල්ලඞ්කෙ උසුමං ගාහාපෙන්තො කම්මට්ඨානමනුයුඤ්ජිත්වා භික්ඛාචාර වෙලාය උට්ඨහිත්වා කම්මට්ඨානසීසෙනෙව පත්තචීවරමාදාය සෙනාසනතො නික්ඛමිත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තොව චෙතියඞ්ගණං ගන්ත්වා සචෙ බුද්ධානුස්සතිකම්මට්ඨානං හොති තං අවිස්සජ්ජෙත්වාව චෙතියඞ්ගණං පවිසති, අඤ්ඤං චෙ කම්මට්ඨානං හොති සොපාණපාදමූලෙ ඨත්වා හත්ථෙන ගහිතභණ්ඩං විය තං ඨපෙත්වා බුද්ධාරම්මණං පීතිං ගහෙත්වා චෙතියඞ්ගණං ආරුය්හ මහන්තං චෙතියං චෙ තික්ඛත්තුං

පදක්ඛිණං කත්වා චතූසු ඨානෙසු වන්දිතබ්බං. ඛුද්දකං චෙ තත්ථෙව පදක්ඛිණං කත්වා අට්ඨසු ඨානෙසු වන්දිතබ්බං. චෙතියං වන්දිත්වා බොධියඞ්ගණං පත්තෙනාපි බුද්ධස්ස භගවතො සම්මුඛා විය නිපච්චාකාරං දස්සෙත්වා බොධි වන්දිතබ්බා. සො එවං චෙතියඤ්ච බොධිඤ්ච වන්දිත්වා පටිසාමිතට්ඨානං ගන්ත්වා පටිසාමිතභණ්ඩකං ගහෙත්වා ගණ්හන්තො විය නික්ඛිත්තකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ගාමසමීපෙ කම්මට්ඨානසීසෙනෙව චීවරං පාරුපිත්වා ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති.

අථ නං මනුස්සා දිස්වා අය්යො නො ආගතොති පච්චුග්ගන්ත්වා පත්තං ගහෙත්වා ආසනසාලාය වා ගෙහෙ වා නිසීදාපෙත්වා යාගුං දත්වා යාව භත්තං නිට්ඨාති තාව පාදෙ ධොවිත්වා මක්ඛෙත්වා පුරතො නිසීදිත්වා පඤ්හං වා පුච්ඡන්ති ධම්මං වා සොතුකාමා හොන්ති. සචෙපි න කථාපෙන්ති ජනසඞ්ගහණත්ථං ධම්මකථා නාම කාතබ්බා යෙවාති අට්ඨකථාචරියා වදන්ති. ධම්මකථා හි කම්මට්ඨානවිනිමුත්තා නාම නත්ථි. තස්මා කම්මට්ඨානසීසෙනෙව ආහාරං පරිභුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං කත්වා නිවත්තියමානෙහිපි මනුස්සෙහි අනුගතොව ගාමතො නික්ඛමිත්වා තත්ථ තෙ නිවත්තෙත්වා මග්ගං පටිපජ්ජති. අථ නං පුරෙතරං නික්ඛමිත්වා බහිගාමෙ කතභත්තකිච්චා සාමණෙරදහරභික්ඛූ දිස්වා පච්චුග්ගන්ත්වා පත්තචීවරමස්ස ගණ්හන්ති.

පොරාණකා භික්ඛූ කිර න අම්හාකං උපජ්ඣායො ආචරියොති මුඛං ඔලොකෙත්වා වත්තං කරොන්ති. සම්පත්තපරිච්ඡෙදෙනෙව කරොන්ති. තෙ නං පුච්ඡන්ති භන්තෙ එතෙ මනුස්සා තුම්හාකං කිං හොන්ති. මාතිපක්ඛතො සම්බන්ධා පිතිපක්ඛතොති. කිං දිස්වා පුච්ඡථාති. තුම්හෙසු එතෙ සපෙමා බහුමානෙනාති. ආවුසො යං මාතාපිතූහිපි දුක්කරං තං එතෙ අම්හාකං කරොන්ති. පත්තචීවරම්පි නො එතෙසං සන්තකමෙව එතෙසං ආනුභාවෙන නෙව භයෙ භයං න ඡාතකෙ ඡාතකං ජානාම එදිසා නාම අම්හාකං උපකාරිනො නත්ථීති තෙසං ගුණෙ කථෙන්තො ගච්ඡන්ති. අයං වුච්චති හරති න පච්චාහරතීති.

යස්ස පන පගෙව වුත්තප්පකාරං කරොන්තස්ස කම්මජතෙජො පජ්ජලති අනුපාදින්නකං මුඤ්චිත්වා උපාදින්නකං ගණ්හාති සරීරතො සෙදා මුච්චන්ති කම්මට්ඨානං වීථිං නාරොහති. සො පගෙව පත්තචීවරමාදාය වෙගසාව චෙතියං වන්දිත්වා ගොරූපානං නික්ඛමනවෙලායමෙව ගාමං යාගුභික්ඛාය පවිසිත්වා යාගුං ලභිත්වා ආසනසාලං ගන්ත්වා පිවති. අථස්ස ද්වත්තික්ඛත්තුං අජ්ඣොහරණමත්තෙනෙව කම්මජතෙජො උපාදින්නකං මුඤ්චිත්වා අනුපාදින්නකං ගණ්හාති. ඝටසතෙන න්හාතො විය තෙජොධාතුපරිළාහනිබ්බානං පත්වා කම්මට්ඨානසීසෙන යාගුං පරිභුඤ්ජිත්වා පත්තඤ්ච මුඛඤ්ච ධොවිත්වා අන්තරාභත්තෙ කම්මට්ඨානං මනසිකත්වා අවසෙසට්ඨානෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා කම්මට්ඨානසීසෙන ආහාරං පරිභුඤ්ජිත්වා තතො පට්ඨාය පොඛානුපොඛං උපට්ඨගමානං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වාව ආගච්ඡති අයං වුච්චති ආහරති න හරතීති. එදිසා ච භික්ඛූ යාගුං පිවිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා බුද්ධසාසනෙ

අරහත්තං පත්තා නාම ගණනපථං වීතිවත්තා. සීහළදීපෙයෙව තෙසු තෙසු ගාමෙසු ආසනසාලායං න තං ආසනං අත්ථි යස්මිං යාගුං පිවිත්වා අරහත්තං පත්තා භික්ඛූ නත්ථීති.

යො පන පමාදවිහාරී හොති නික්ඛිත්තධුරො සබ්බවත්තානි භින්දිත්වා පඤ්චවිධචෙතොවිනිබන්ධබද්ධචිත්තො විහරන්තො කම්මට්ඨානං නාම අත්ථීතිපි සඤ්ඤං අකත්වා ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා අනනුලොමිකෙන ගිහිසංසග්ගෙන සංසට්ඨො චරිත්වා ච භුඤ්ජිත්වා ච තුච්ඡො නික්ඛමති අයං වුච්චති නෙව හරති නාහරතීති.

යො පනායං හරති ච පච්චාහරති චාති වුත්තො සො ගතපච්චාගතිකවත්තවසෙන වෙදිතබ්බො. අත්තකාමා හි කුලපුත්තා සාසනෙ පබ්බජිත්වා දසපි වීසම්පි තිංසම්පි චත්තාලීසම්පි පඤ්ඤාසම්පි සතම්පි එකතො වසන්තා කතිකවත්තං කත්වා විහරන්ති ආවුසො තුම්හෙ න ඉණට්ටා න භයට්ටා න ආජීවිකාපකතා පබ්බජිතා දුක්ඛා මුච්චිතුකාමා පනෙත්ථ පබ්බජිතා තස්මා ගමනෙ උප්පන්නකිලෙසං ගමනෙයෙව නිග්ගණ්හථ ඨානෙ නිසජ්ජාය සයනෙ උප්පන්නකිලෙසං සයනෙයෙව නිග්ගණ්හථාති.

තෙ එවං කතිකවත්තං කත්වා භික්ඛාචාරං ගච්ඡන්තා අඩ්ඪඋසභඋසභඅඩ්ඪගාවුතගාවුතන්තරෙසු පාසාණා හොන්ති තාය සඤ්ඤාය කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තාව ගච්ඡන්ති. සචෙ කස්සචි ගමනෙ කිලෙසො උප්පජ්ජති තත්ථෙව නං නිග්ගණ්හාති තථා අසක්කොන්තො තිට්ඨති. අථස්ස පච්ඡතො ආගච්ඡන්තොපි තිට්ඨති. සො අයං භික්ඛු තුය්හං උප්පන්නවිතක්කං ජානාති අනනුච්ඡවිකං තෙ එතන්ති අත්තානං පටිචොදෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා තත්ථෙව අරියභූමිං ඔක්කමති. තථා අසක්කොන්තො නිසීදතීති සො එව නයො. අරියභූමිං ඔක්කමිතුං අසක්කොන්තොපි තං කිලෙසං වික්ඛම්භෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසි කරොන්තොව ගච්ඡති. කම්මට්ඨානවිප්පයුත්තෙන චිත්තෙන පාදං න උද්ධරති. උද්ධරති චෙ පටිනිවත්තිත්වා පුරිමපදෙසංයෙව එති ආලින්දකවාසී මහාඵුස්සදෙවත්ථෙරො විය.

සො කිර එකූනවීසති වස්සානි ගතපච්චාගතිකවත්තං පූරෙන්තොයෙව විහාසි. මනුස්සාපි සුදං අන්තරමග්ගෙ වපන්තා චෙව මද්දන්තා ච කම්මානි ච කරොන්තා ථෙරං තථා ගච්ඡන්තං දිස්වා අයං ථෙරො පුනප්පුනං නිවත්තිත්වා ගච්ඡති. කිං නු ඛො මග්ගමූළ්හො උදාහු කිඤ්චි පම්මුට්ඨොති සමුල්ලපන්ති. සො තං අනාදියිත්වා කම්මට්ඨානයුත්තචිත්තෙනෙව සමණධම්මං කරොන්තො වීසතිවස්සබ්භන්තරෙ අරහත්තං පාපුණි.

අරහත්තප්පත්තදිවසෙ චස්ස චඞ්කමනකොටියං අධිවත්ථා දෙවතා අඞ්ගුලීහි දීපං උජ්ජාලෙත්වා අට්ඨාසි. චත්තාරොපි මහාරාජානො සක්කො ච දෙවානමින්දො බ්‍රහ්මා ච සහම්පති උපට්ඨානං ආගමිංසු. තඤ්ච ඔභාසං දිස්වා වනවාසී මහාතිස්සත්ථෙරො තං දුතියදිවසෙ පුච්ඡි රත්ති

හාමෙහ ආගමෙන්තො සන්තිකෙ ඔභාසො අහොසි කිං හොති. ථෙරො
වික්ඛෙපං කරොන්තො ඔභාසො නාම දීපොභාසොපි මණිඔභාසො-
පිති එවමාදිමාහ. තතො පටිච්ඡාදෙථ තුම්හෙති නිබන්ධිතො ආමාති
පටිජානිත්වා ආරොචෙසි.

කාළවල්ලිමණ්ඩපවාසී මහානාගත්ථෙරො විය ච. සොපි කිර ගතපච්චා-
ගතිකවත්තං පූරෙන්තො පඨමං තාව භගවතො මහාපධානං පූජෙස්සා-
මීති සත්තවස්සානි ඨානචඞ්කමමෙව අධිට්ඨාසි. පුන සොළසවස්සානි
ගතපච්චාගතිකවත්තං පූරෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

සො කම්මට්ඨානසංයුත්තෙනෙව චිත්තෙන පාදං උද්ධරන්තො
විප්පයුත්තෙන උද්ධටෙ පුන පටිනිවත්තන්තො ගාමසමීපං ගන්ත්වා ගාවීනු
පබ්බජිතොනු ති ආසඞ්කනීයප්පදෙසෙ ඨත්වා චීවරං පාරුපිත්වා
කච්ඡකරකතො උදකෙන පත්තං ධොවිත්වා උදකගණ්ඩූසං කරොති.
කිං කාරණා. මා මෙ භික්ඛං දාතුං වන්දිතුං වා ආගතෙ මනුස්සෙ
දීඝායුකා හොථාති වචනමත්තෙනාපි කම්මට්ඨානවික්ඛෙපො අහොසීති.
අජ්ජ භන්තෙ කතමීති දිවසං වා භික්ඛුගණනං වා පඤ්හං වා පුච්ඡිතො ච
උදකං ගිලිත්වා ආරොචෙති. සචෙ දිවසාදිපුච්ඡකා න හොන්ති නික්ඛ-
මනවෙලායං ගාමද්වාරෙ නිට්ඨුභිත්වා යාති.

කලම්බතිත්ථවිහාරෙ වස්සූපගතා පඤ්ඤාස භික්ඛූ විය ච. තෙ කිර
ආසාළ්හපුණ්ණමායං කතිකවත්තං අකංසු. අරහත්තං අප්පත්වා අඤ්ඤ-
මඤ්ඤං නාලපිස්සාමාති. ගාමඤ්ච පිණ්ඩාය පවිසිත්වා උදකගණ්ඩූසං
කත්වා පවිසිංසු. දිවසාදීසු පුච්ඡිතෙසු වුත්තනයෙනෙව පටිපජ්ජිංසු. තත්ථ
මනුස්සා නිට්ඨුභනං දිස්වා ජානිංසු අජ්ජ එකො ආගතො අජ්ජ ද්වෙති.
එවඤ්ච චින්තෙසුං කිං නු ඛො එතෙ අම්හෙහෙව සද්ධිං න සල්ලපන්ති
උදාහු අඤ්ඤමඤ්ඤම්පි යදි අඤ්ඤමඤ්ඤං න සල්ලපන්ති අද්ධා විවාද-
ජාතා භවිස්සන්ති. එථ නෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං ඛමාපෙස්සාමාති. සබ්බෙ
විහාරං ගන්ත්වා පඤ්ඤාසාය භික්ඛූසු ද්වෙපි භික්ඛූ එකොකාසෙ නාද්දසංසු.
තතො යො තෙසු චක්ඛුමා පුරිසො සො ආහ. න භො කලහකාරකානං
ඔකාසො ඊදිසො හොති සුසම්මට්ඨං චෙතියඞ්ගණං බොධියඞ්ගණං
සුනික්ඛිත්තා සම්මජ්ජනියො සූපට්ඨිතං පානීයපරිභොජනීයන්ති තෙ
තතොව නිවත්තා. තෙපි භික්ඛූ අන්තොතෙමාසෙ යෙව අරහත්තං
පත්වා මහාපවාරණාය විසුද්ධිපවාරණං පවාරෙසුං.

එවං කාළවල්ලිමණ්ඩපවාසී මහානාගත්ථෙරො විය කලම්බතිත්ථ-
විහාරෙ වස්සූපගතා භික්ඛූ විය ච කම්මට්ඨානයුත්තෙනෙව චිත්තෙන
පාදං උද්ධරන්තො ගාමසමීපං පත්වා උදකගණ්ඩූසං කත්වා වීථියො
සල්ලක්ඛෙත්වා යත්ථ සුරාසොණ්ඩධුත්තාදයො කලහකාරකා චණ්ඩ-
හත්ථිඅස්සාදයො වා නත්ථි තං වීථිං පටිපජ්ජති. තත්ථ ච පිණ්ඩාය චර-
මානො න තුරිතතුරිතො විය ජවෙන ගච්ඡති. න හි ජවනපිණ්ඩපාතිය-
ධුතඞ්ගං නාම කිඤ්චි අත්ථි. විසමභූමිභාගප්පත්තං පන උදකසකටං
විය නිච්චලො හුත්වා ගච්ඡති. අනුඝරං පවිට්ඨො ච දාතුකාමං වා

අද්ධුකාමං වා සල්ලෙක්ඛිතුං තදනුරූපං කාලං ආගමෙන්තො භික්ඛං ගහෙත්වා අන්තො ගාමෙ වා බහිගාමෙ වා විහාරෙ එව වා ආගන්ත්වා යථා ඵාසුකෙ පටිරූපෙ ඔකාසෙ නිසීදිත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තො ආහාරෙ පටික්කූලසඤ්ඤං උපට්ඨපෙත්වා අක්ඛබ්භඤ්ජන වණලෙපන පුත්තමංසූපමාවසෙන පච්චවෙක්ඛන්තො අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං ආහාරං ආහාරෙති නෙව දවාය න මදාය න මණ්ඩනාය න විභූසනාය-පෙ-භුත්තාවී ච උදකකිච්චං කත්වා මුහුත්තං භත්තකිලමථං පටිප්පස්සම්භෙත්වා යථා පුරෙභත්තං එවං පච්ඡාභත්තං පුරිමයාමං පච්ඡිමයාමඤ්ච කම්මට්ඨානමෙව මනසිකරොති. අයං වුච්චති හරති ච පච්චාහරති චාති.

ඉමං පන හරණපච්චාහරණසඞ්ඛාතං ගතපච්චාගතිකවත්තං පූරෙන්තො යදි උපනිස්සයසම්පන්නො හොති පඨමවයෙ එව අරහත්තං පාපුණාති. නො චෙ පඨමවයෙ පාපුණාති අථ මජ්ඣිමවයෙ පාපුණාති. නො චෙ මජ්ඣිමවයෙ පාපුණාති. අථ මරණසමයෙ පාපුණාති. නො චෙ මරණසමයෙ පාපුණාති අථ දෙවපුත්තො හුත්වා පාපුණාති. නො චෙ දෙවපුත්තො හුත්වා පාපුණාති. අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ නිබ්බත්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකරොති. නො චෙ පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකරොති අථ බුද්ධානං සම්මුඛීභාවෙ ඛිප්පාභිඤ්ඤො වා හොති සෙය්‍යථාපි ථෙරො බාහියො දාරුචීරියො. මහාපඤ්ඤො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරො සාරිපුත්තො. මහිද්ධිකො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරො මහාමොග්ගල්ලානො. ධුතවාදො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරො මහාකස්සපො. දිබ්බචක්ඛුකො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරො අනුරුද්ධො. විනයධරො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරො උපාලි. ධම්මකථිකො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරො පුණ්ණො මන්තාණිපුත්තො. ආරඤ්ඤිකො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරො රෙවතො. බහුස්සුතො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරො ආනන්දො. සික්ඛාකාමො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරො රාහුලො බුද්ධපුත්තොති. ඉති ඉමස්මිං චතුක්කෙ ය්වායං හරති ච පච්චාහරති ච තස්ස ගොචරසම්පජඤ්ඤං සිඛාප්පත්තං හොති.

අභික්කමාදීසු පන අසම්මුය්හනං අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං. තං එවං වෙදිතබ්බං. ඉධ භික්ඛු අභික්කමන්තො වා පටික්කමන්තො වා යථා අන්ධපුථුජ්ජනා අභික්කමාදීසු අත්තා අභික්කමති අත්තනා අභික්කමො නිබ්බත්තිතොති වා අහං අභික්කමාමි මයා අභික්කමො නිබ්බත්තිතොති වා සම්මුය්හන්ති. තථා අසම්මුය්හන්තො අභික්කමාමීති චිත්තෙ උප්පජ්ජමානෙ තෙනෙව චිත්තෙන සද්ධිං චිත්තසමුට්ඨානා වායොධාතු විඤ්ඤත්තිං ජනයමානා උප්පජ්ජති. ඉති චිත්තකිරියාවායොධාතුවිප්ඵාරවසෙන අයං කායසම්මතො අට්ඨිසඞ්ඝාතො අභික්කමති. තස්සෙවං අභික්කමතො එකෙකපාදුද්ධරණෙ පථවීධාතු ආපොධාතූති ද්වෙ ධාතුයො ඔමත්තා හොන්ති මන්දා, ඉතරා ද්වෙ අධිමත්තා හොන්ති බලවතියො. තථා අතිහරණවීතිහරණෙසු වොස්සජ්ජනෙ තෙජොධාතු වායොධාතුයො ඔමත්තා හොන්ති මන්දා. ඉතරා ද්වෙ අධිමත්තා හොන්ති බලවතියො. තථා සන්නික්ඛෙපන සන්නිරුම්භනෙසු තස්ස උද්ධරණෙ

පවත්තා රූපාරූපධම්මා අභිහරණං න පාපුණන්ති. තථා අභිහරණෙ පවත්තා වීතිහරණං වීතිහරණෙ පවත්තා වොස්සජ්ජනං වොස්සජ්ජනෙ පවත්තා සන්නික්ඛෙපනං සන්නික්ඛෙපනෙ පවත්තා සන්නිරුම්භනං න පාපුණන්ති. තත්ථ තත්ථෙව පබ්බපබ්බං සන්ධිසන්ධි ඔධිඔධි හුත්වා තත්තකපාලෙ පක්ඛිත්තතිලානි විය තටතටායන්තා භිජ්ජන්ති. තත්ථ කො එකො අභික්කමති. කස්ස වා එකස්ස අභික්කමනං. පරමත්ථතො හි ධාතූනංයෙව ගමනං ධාතූනං ඨානං ධාතූනං නිසජ්ජා ධාතූනං සයනං තස්මිං තස්මිං හි කොට්ඨාසෙ සද්ධිං රූපෙන-

> අඤ්ඤං උප්පජ්ජතෙ චිත්තං අඤ්ඤං චිත්තං නිරුජ්ඣති,
> අවීචිමනුසම්බන්ධො නදීසොතොව වත්තතීති.

එවං අභික්කමාදීසු අසම්මුය්හනං අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං නාමාති. නිට්ඨිතො අභික්කන්තෙ පටික්කන්තෙ සම්පජානකාරී හොතීති පදස්ස අත්ථො.

ආලොකිතෙ විලොකිතෙති එත්ථ පන ආලොකිතං නාම පුරතො පෙක්ඛණං. විලොකිතං නාම අනුදිසා පෙක්ඛණං. අඤ්ඤානිපි හෙට්ඨා උපරි පච්ඡතො අනුපෙක්ඛණවසෙන ඔලොකිතඋල්ලොකිතඅවලොකිතානි නාම හොන්ති. තානි ඉධ න ගහිතානි සාරුප්පවසෙන පන ඉමානෙව ද්වෙ ගහිතානි ඉමිනා වා මුඛෙන සබ්බානිපි තානි ගහිතානෙවාති. තත්ථ ආලොකෙස්සාමීති චිත්තෙ උප්පන්නෙ චිත්තවසෙනෙව අනොලොකෙත්වා අත්ථපරිග්ගණ්හනං සාත්ථකසම්පජඤ්ඤං. තං ආයස්මන්තං නන්දං කායසක්ඛිං කත්වා වෙදිතබ්බං.

වුත්තං හෙතං භගවතා-"සචෙ භික්ඛවෙ නන්දස්ස පුරත්ථිමා දිසා ආලොකෙතබ්බා හොති සබ්බං චෙතසො සමන්නාහරිත්වා නන්දො පුරත්ථිමදිසං ආලොකෙති. එවං මෙ පුරත්ථිමදිසං ආලොකයතො න අභිජ්ඣාදොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවිස්සන්තීති. ඉති හි තත්ථ සම්පජානො හොති. සචෙ භික්ඛවෙ නන්දස්ස පච්ඡිමා දිසා උත්තරාදිසා දක්ඛිණා දිසා උද්ධං අධො අනුදිසා ආලොකෙතබ්බා හොති සබ්බං චෙතසො සමන්නාහරිත්වා නන්දො අනුදිසං ආලොකෙති. එවං මෙ අනුදිසං ආලොකයතො-පෙ-සම්පජානො හොතී"ති.

අපිච ඉධාපි පුබ්බෙ වුත්තචෙතියදස්සනාදිවසෙනෙව සාත්ථකතා ච සප්පායතා ච වෙදිතබ්බා. කම්මට්ඨානස්ස පන අවිජහනමෙව ගොචරසම්පජඤ්ඤං තස්මා ඛන්ධධාතුආයතනකම්මට්ඨානිකෙහි අත්තනො කම්මට්ඨානවසෙනෙව කසිණාදිකම්මට්ඨානිකෙහි වා පන කම්මට්ඨානසීසෙනෙව ආලොකනවිලොකනං කාතබ්බං.

අබ්භන්තරෙ අත්තා නාම කොචි ආලොකෙතා වා විලොකෙතා වා නත්ථි. ආලොකෙස්සාමීති පන චිත්තෙ උප්පජ්ජමානෙ තෙනෙව චිත්තෙන සද්ධිං චිත්තසමුට්ඨානා වායොධාතු විඤ්ඤත්තිං ජනයමානා උප්පජ්ජති. ඉති චිත්තකිරියවායොධාතුවිප්ඵාරවසෙන හෙට්ඨිමං

අක්ඛිදලං අධො සීදති. උපරිමං උද්ධං පලෙති කොචි යන්තකෙන විව
රචෙන්තා නාම නත්ථි. තතො චක්ඛුවිඤ්ඤාණං දස්සනකිච්චං සාධෙන්තං
උප්පජ්ජතීති. එවං පජානනං පනෙත්ථ අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං නාම.

අපි ච මූලපරිඤ්ඤාආගන්තුකතාවකාලිකභාවවසෙන වෙත්ථ
අසම්මොහ සම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං. මූලපරිඤ්ඤාවසෙන තාව–

භවඞ්ගාවජ්ජනඤ්චෙව දස්සනං සම්පටිච්ඡනං,
සන්තීරණං වොට්ඨපනං ජවනං භවති සත්තමං.

තත්ථ භවඞ්ගං උපපත්තිභවස්ස අඞ්ගකිච්චං සාධයමානං පවත්තති
තං ආවජ්ජෙත්වා කිරියාමනොධාතු ආවජ්ජනකිච්චං සාධයමානා
තන්නිරොධා චක්ඛුවිඤ්ඤාණං දස්සනකිච්චං සාධයමානං පවත්තති
තන්නිරොධා විපාකමනොධාතු සම්පටිච්ඡනකිච්චං සාධයමානා තන්නි
රොධා විපාකමනොවිඤ්ඤාණධාතු සන්තීරණකිච්චං සාධයමානා තන්නි
රොධා කිරියාමනොවිඤ්ඤාණධාතු වොට්ඨපනකිච්චං සාධයමානා
තන්නිරොධා සත්තක්ඛත්තුං ජවනං ජවති. තත්ථ පඨමජවනෙපි
අයං ඉත්ථී අයං පුරිසොති රජ්ජනදුස්සනමුය්හනවසෙන ආලොකිත
විලොකිතං න හොති දුතියජවනෙපි සත්තමජවනෙපි එතෙසු පන
යුද්ධමණ්ඩලෙ යොධෙසු විය හෙට්ඨුපරියවසෙන භිජ්ජිත්වා පතිතෙසු
අයං ඉත්ථී අයං පුරිසොති රජ්ජනාදිවසෙන ආලොකිතවිලොකිතං
හොති. එවං තාවෙත්ථ මූලපරිඤ්ඤාවසෙන අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං
වෙදිතබ්බං.

චක්ඛුද්වාරෙ පන රූපෙ ආපාථගතෙ භවඞ්ගචලනතො උද්ධං
සකිච්චනිප්ඵාදනවසෙන ආවජ්ජනාදීසු උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධෙසු
අවසානෙ ජවනං උප්පජ්ජති තං පුබ්බෙ උප්පන්නානං ආවජ්ජනාදීනං
ගෙහභූතෙ චක්ඛුද්වාරෙ ආගන්තුකපුරිසො විය හොති. තස්ස යථා
පරගෙහෙ කිඤ්චි යාචිතුං පවිට්ඨස්ස ආගන්තුකපුරිසස්ස ගෙහසාමි
කෙසුපි තුණ්හීමාසීනෙසු ආණාකරණං න යුත්තං එවං ආවජ්ජනාදීනං
ගෙහභූතෙ චක්ඛුද්වාරෙ ආවජ්ජනාදීසුපි අරජ්ජන්තෙසු අදුස්සන්තෙසු
අමුය්හන්තෙසු ච රජ්ජනදුස්සනමුය්හනං අයුත්තන්ති එවං ආගන්තුක
භාවවසෙන අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

යානි පනෙතානි චක්ඛුද්වාරෙ වොට්ඨපනපරියොසානානි චිත්තානි
උප්පජ්ජන්ති තානි සද්ධිං සම්පයුත්තධම්මෙහි තත්ථ තත්ථෙව භිජ්ජන්ති
අඤ්ඤමඤ්ඤං න පස්සන්ති ඉතරානි තාවකාලිකානි හොන්ති. තත්ථ
යථා එකස්මිං ඝරෙ සබ්බෙසු මානුසකෙසු මතෙසු අවසෙසස්ස එකස්ස
තං ඛණංයෙව මරණධම්මස්ස න යුත්තා නච්චගීතාදීසු අභිරති නාම.
එවමෙව එකද්වාරෙ සම්පයුත්තෙසු ආවජ්ජනාදීසු තත්ථ තත්ථෙව මතෙසු
අවසෙසස්ස තං ඛණංයෙව මරණධම්මස්ස ජවනස්සාපි රජ්ජනදුස්සන
මුය්හනවසෙන අභිරති නාම න යුත්තාති එවං තාවකාලිකභාවවසෙන
අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

අපිච ඛන්ධායතනධාතුපච්චයපච්චවෙක්ඛණවසෙනපෙත්ථං වෙදිතබ්බං. එත්ථ හි චක්ඛු චෙව රූපඤ්ච රූපක්ඛන්ධො දස්සනං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තං සම්පයුත්තා වෙදනා වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො ඵස්සාදිකා සඞ්ඛාරා සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො. එවමෙතෙසං පඤ්චන්නං ඛන්ධානං සමවායෙ ආලොකනවිලොකනං පඤ්ඤායති. තත්ථ කො එකො ආලොකෙති කො විලොකෙති. තථා චක්ඛුං චක්ඛායතනං රූපං රූපායතනං දස්සනං මනායතනං වෙදනාදයො සම්පයුත්තධම්මා ධම්මායතනං එවමෙතෙසං චතුන්නං ආයතනානං සමවායෙ ආලොකනවිලොකනං පඤ්ඤායති. තත්ථ කො එකො ආලොකෙති කො විලොකෙති. තථා චක්ඛු චක්ඛුධාතු රූපං රූපධාතු දස්සනං චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු තං සම්පයුත්තා වෙදනාදයො ධම්මා ධම්මධාතු. එවමෙතෙසං චතස්සන්නං ධාතූනං සමවායෙ ආලොකනවිලොකනං පඤ්ඤායති. තත්ථ කො එකො ආලොකෙති කො විලොකෙති. තථා චක්ඛු නිස්සය පච්චයො රූපං ආරම්මණපච්චයො ආවජ්ජනං අනන්තරසමනන්තර අනන්තරූප නිස්සයනත්ථිවිගතපච්චයො ආලොකො උපනිස්සය පච්චයො වෙදනාදයො සහජාතාදිපච්චයා එවමෙතෙසං පච්චයානං සමවායෙ ආලොකනවිලොකනං පඤ්ඤායති. තත්ථ කො එකො ආලොකෙති කො විලොකෙති. එවමෙත්ථ ඛන්ධායතනධාතුපච්චයපච්චවෙක්ඛණවසෙනපි අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

සමිඤ්ජිතෙ පසාරිතෙති පබ්බානං සමිඤ්ජනපසාරණෙ. තත්ථ චිත්තවසෙනෙව සමිඤ්ජනපසාරණං අකත්වා හත්ථපාදානං සමිඤ්ජනපසාරණපච්චයා අත්ථානත්ථං පරිග්ගහෙත්වා අත්ථපරිග්ගණ්හනං සාත්ථකසම්පජඤ්ඤං. තත්ථ හත්ථපාදෙ අතිචිරං සමිඤ්ජෙත්වා වා පසාරෙත්වා වා ඨිතස්ස ඛණෙ ඛණෙ වෙදනා උප්පජ්ජන්ති. චිත්තං එකග්ගං න ලභති කම්මට්ඨානං පරිපතති විසෙසං නාධිගච්ඡති. කාලෙ සමිඤ්ජන්තස්ස කාලෙ පසාරෙන්තස්ස පන තා වෙදනා නුප්පජ්ජන්ති චිත්තං එකග්ගං හොති කම්මට්ඨානං ඵාතිං ගච්ඡති විසෙසමධිගච්ඡතීති එවං අත්ථානත්ථපරිග්ගණ්හනං වෙදිතබ්බං.

අත්ථෙ පන සතිපි සප්පායාසප්පායං පරිග්ගණ්හිත්වා සප්පාය පරිග්ගණ්හනං සප්පායසම්පජඤ්ඤං. තත්‍රායං නයො. මහාචෙතියඞ්ගණෙ කිර දහරභික්ඛූ සජ්ඣායං ගණ්හන්ති. තෙසං පිට්ඨිපස්සෙ දහර භික්ඛුනියො ධම්මං සුණන්ති. තත්‍රෙකො දහරො හත්ථං පසාරෙන්තො කාය සංසග්ගං පත්වා තෙනෙව කාරණෙන ගිහී ජාතො. අපරො භික්ඛු පාදං පසාරෙන්තො අග්ගිම්හි පසාරෙසි අට්ඨිං ආහච්ච පාදො ඣායි. අපරො වම්මිකෙ පසාරෙසි. සො ආසීවිසෙන දට්ඨො. අපරො චීවරකුටිදණ්ඩකෙ පසාරෙසි තං මණිසප්පො ඩංසි. තස්මා එවරූපෙ අසප්පායෙ අපසාරෙත්වා සප්පායෙ පසාරෙතබ්බං. ඉදමෙත්ථ සප්පාය සම්පජඤ්ඤං.

ගොචරසම්පජඤ්ඤං පන මහාථෙරවත්ථුනා දීපෙතබ්බං. මහාථෙරො කිර දිවාට්ඨානෙ නිසින්නො අන්තෙවාසිකෙහි සද්ධිං කථයමානො සහසා හත්ථං සමිඤ්ජිත්වා පුන යථාඨානෙ ඨපෙත්වා සණිකං

සම්මිඤ්ජෙසි. තං අන්තෙවාසිකා පුච්ඡිංසු කස්මා භන්තෙ සහසා හත්ථං සම්මිඤ්ජිත්වා පුන යථාඨානෙ ඨපෙත්වා සණිකං සම්මිඤ්ජිත්ථාති. යතො පට්ඨායාහං ආවුසො කම්මට්ඨානං මනසිකාතුං ආරද්ධො න මෙ කම්මට්ඨානං මුඤ්චිත්වා හත්ථො සම්මිඤ්ජිතපුබ්බො. ඉදානි පන තුම්හෙහි සද්ධිං කථයමානෙන කම්මට්ඨානං මුඤ්චිත්වා සම්මිඤ්ජිතො තස්මා පුන යථාඨානෙ ඨපෙත්වා සම්මිඤ්ජෙසින්ති. සාධු භන්තෙ භික්ඛුනා නාම එවරූපෙන භවිතබ්බන්ති. එවමෙත්ථාපි කම්මට්ඨානාවිජහනමෙව ගොචරසම්පජඤ්ඤන්ති වෙදිතබ්බං.

අබ්භන්තරෙ අත්තා නාම කොචි සම්මිඤ්ජන්තො වා පසාරෙන්තො වා නත්ථි වුත්තප්පකාරචිත්තකිරියාවායොධාතුවිප්ඵාරෙන පන සුත්තාකඩ්ඪනවසෙන දාරුයන්තස්ස හත්ථපාදලළනං විය සම්මිඤ්ජනපසාරණං හොතීති පජානනං පනෙත්ථ අසම්මොහසම්පජඤ්ඤන්ති වෙදිතබ්බං.

සඞ්ඝාටිපත්තචීවරධාරණෙති එත්ථ සඞ්ඝාටිචීවරානං නිවාසනපාරුපනවසෙන පත්තස්ස භික්ඛාපටිග්ගහණාදිවසෙන පරිභොගො ධාරණං නාම. තත්ථ සඞ්ඝාටිචීවරධාරණෙ තාව නිවාසෙත්වා පාරුපිත්වා ච පිණ්ඩාය චරතො ආමිසලාභො සීතස්ස පටිඝාතායාති ආදිනා නයෙන භගවතා වුත්තප්පකාරොයෙව ච අත්ථො අත්ථො නාම. තස්ස වසෙන සාත්ථකසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

උණ්හපකතිකස්ස පන දුබ්බලස්ස ච චීවරං සුඛුමං සප්පායං සීතාලුකස්ස ඝනං දුපට්ටං විපරීතං අසප්පායං යස්ස කස්සචි ජිණ්ණං අසප්පායමෙව. අග්ගළාදිදානෙන හිස්ස තං පලිබොධකරං හොති තථා පට්ටුණ්ණදුකූලාදිභෙදං ලොභනීයචීවරං. තාදිසඤ්හි අරඤ්ඤෙ එකකස්ස නිවාසන්තරායකරං ජීවිතන්තරායකරඤ්චාපි හොති. නිප්පරියායෙන පන යං නිමිත්තකම්මාදිමිච්ඡාජීවවසෙන උප්පන්නං යඤ්චස්ස සෙවමානස්ස අකුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති කුසලා ධම්මා පරිහායන්ති තං අසප්පායං විපරීතං සප්පායං තස්ස වසෙනෙත්ථ සප්පායසම්පජඤ්ඤං කම්මට්ඨානාවිජහනවසෙනෙව ච ගොචරසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

අබ්භන්තරෙ අත්තා නාම කොචි චීවරං පාරුපන්තො නත්ථි. වුත්තප්පකාරචිත්තකිරියාවායොධාතුවිප්ඵාරෙනෙව පන චීවරපාරුපනං හොති. තත්ථ චීවරම්පි අචෙතනං කායොපි අචෙතනො චීවරං න ජානාති මයා කායො පාරුතොති කායොපි න ජානාති අහං චීවරෙන පාරුතොති ධාතුයොව ධාතුසමූහං පටිච්ඡාදෙන්ති පටපිලොතිකාය පොත්ථකරූපපටිච්ඡාදනෙ විය තස්මා නෙව සුන්දරං චීවරං ලභිත්වා සොමනස්සං කාතබ්බං න අසුන්දරං ලභිත්වා දොමනස්සං නාගවම්මිකචෙතියරුක්ඛාදීසු හි කෙචි මාලාගන්ධධූපවත්ථාදීහි සක්කාරං කරොන්ති කෙචි ගූථමුත්තකද්දමදණ්ඩසත්ථප්පහාරාදීහි අසක්කාරං න තෙන වම්මිකරුක්ඛාදයො සොමනස්සං වා දොමනස්සං වා කරොන්ති එවමෙව නෙව සුන්දරං චීවරං ලභිත්වා සොමනස්සං කාතබ්බං න අසුන්දරං ලභිත්වා දොමනස්සන්ති එවං පවත්තපටිසඞ්ඛානවසෙනෙත්ථ අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

පත්තධාරණෙපි පත්තං සහසාව අග්ගහෙත්වා ඉමං ගහෙත්වා පිණ්ඩාය චරමානො භික්ඛං ලභිස්සාමීති එවං පත්තග්ගහණපච්චයා පටිලභිතබ්බඅත්ථවසෙන සාත්ථකසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං. කිසදුබ්බලසරීරස්ස ගරුපත්තො අසප්පායො යස්ස කස්සචි චතුපඤ්චගණ්ඨිකාහතො දුබ්බිසොධනීයො අසප්පායොව. දුද්ධොතපත්තො හි න වට්ටති. තං ධොවන්තස්සෙව චස්ස පලිබොධො හොති. මණිවණ්ණපත්තො පන ලොභනීයො. චීවරෙ වුත්තනයෙනෙව අසප්පායො. නිමිත්තකම්මාදිවසෙන ලද්ධො පන යඤ්චස්ස සෙවමානස්ස අකුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති කුසලා ධම්මා පරිහායන්ති අයං එකන්තං අසප්පායොව. විපරීතො සප්පායො. තස්ස වසෙනෙත්ථ සප්පායසම්පජඤ්ඤං කම්මට්ඨානාවිජහනවසෙනෙව ච ගොචරසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

අබ්භන්තරෙ අත්තා නාම කොචි පත්තං ගණ්හන්තො නත්ථි. වුත්තප්පකාරවිප්ඵාරිකවායොධාතුවිප්ඵාරෙනෙව පත්තග්ගහණං නාම හොති. තත්ථ පත්තොපි අචෙතනො හත්ථාපි අචෙතනා. පත්තො න ජානාති අහං හත්ථෙහි ගහිතොති. හත්ථාපි න ජානන්ති පත්තො අම්හෙහි ගහිතොති ධාතුයොව ධාතුසමූහං ගණ්හන්ති සණ්ඩාසෙන අග්ගිවණ්ණපත්තග්ගහණෙ වියාති. එවං පච්චවෙක්ඛණවසෙනෙත්ථ අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

අපිච යථා ඡින්නහත්ථපාදෙ වණමුඛෙහි පග්ඝරිතපුබ්බලොහිතකිමිකුලෙ නීලමක්ඛිකාසම්පරිකිණ්ණෙ අනාථසාලාය අනාථමනුස්සෙ දිස්වා දයාලුකා පුරිසා තෙසං වණපටිච්ඡාදනකචොළකානි චෙව කපාලාදීහි ච භෙසජ්ජානි උපනාමෙන්ති. තත්ථ චොළකානිපි කෙසඤ්චි සණ්හානි කෙසඤ්චි ථූලානි පාපුණන්ති. භෙසජ්ජකපාලකානි ච කෙසඤ්චි සුසණ්ඨානානි කෙසඤ්චි දුස්සණ්ඨානානි පාපුණන්ති. න තෙ තත්ථ සුමනා වා දුම්මනා වා හොන්ති. වණපටිච්ඡාදනමත්තෙනෙව හි චොළකෙන භෙසජ්ජපටිග්ගහණමත්තෙනෙව ච කපාලකෙන තෙසං අත්ථො. එවමෙව යො භික්ඛු වණචොළකං විය චීවරං භෙසජ්ජකපාලකං විය ච පත්තං කපාලෙ භෙසජ්ජමිව ච පත්තෙ ලද්ධභික්ඛං සල්ලක්ඛෙති, අයං සඞ්ඝාටිපත්තචීවරධාරණෙ අසම්මොහසම්පජඤ්ඤෙන උත්තමසම්පජානකාරීති වෙදිතබ්බො.

අසිතාදීසු-අසිතෙති පිණ්ඩපාතභොජනෙ. පීතෙති යාගුආදිපානෙ. ඛායිතෙති පිට්ඨඛජ්ජකාදිඛාදනෙ. සායිතෙති මධුඵාණිතාදිසායනෙ. තත්ථ නෙව දවායාති ආදිනා නයෙන වුත්තො අට්ඨවිධොපි අත්ථො අත්ථො නාම. තස්ස වසෙන සාත්ථකසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං. ලූඛපණීතතිත්තමධුරාදීසු පන යෙන භොජනෙන යස්ස අඵාසු හොති තං තස්ස අසප්පායං. යං පන නිමිත්තකම්මාදිවසෙන පටිලද්ධං යඤ්චස්ස භුඤ්ජතො අකුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති කුසලා ධම්මා පරිහායන්ති තං එකන්ත අසප්පායමෙව. විපරීතං සප්පායං. තස්ස වසෙනෙත්ථ සප්පායසම්පජඤ්ඤං කම්මට්ඨානාවිජහනවසෙනෙව ච ගොචරසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

අබ්භන්තරෙ අත්තා නාම කොචි භුඤ්ජන්තො නත්ථි. වුත්තප්පකාර චිත්තකිරියාවායොධාතුවිප්ඵාරෙනෙව හත්ථස්ස පත්තෙ ඔතාරණං නාම හොති චිත්තකිරියාවායොධාතුවිප්ඵාරෙනෙව ආලොපකරණං ආලොප උද්ධරණං මුඛවිවරණඤ්ච හොති න කොචි කුඤ්චිකාය න යන්ත කෙන හනුකට්ඨීනි විවරති. චිත්තකිරියාවායොධාතුවිප්ඵාරෙනෙව ආලොපස්ස මුඛෙ ඨපනං උපරි දන්තානං මුසලකිච්චසාධනං හෙට්ඨා දන්තානං උදුක්ඛලකිච්චසාධනං ජිව්හාය හත්ථකිච්චසාධනඤ්ච හොති ඉති නං තත්ථ අග්ගජිව්හාය තනුකඛෙළො මූලජිව්හාය බහලඛෙළො මක්ඛෙති. තං හෙට්ඨාදන්තඋදුක්ඛලෙ ජිව්හාහත්ථපරිවත්තිතං ඛෙළ උදකතෙමිතං උපරිදන්තමුසලසඤ්චුණ්ණිතං කොචි කටච්ඡුනා වා දබ්බියා වා අන්තො පවෙසෙන්තො නාම නත්ථි වායොධාතුයාව පවිසති පවිට්ඨං කොචි පලාලසන්ථරං කත්වා ධාරෙන්තො නාම නත්ථි. වායොධාතුවසෙනෙව තිට්ඨති. ඨිතං ඨිතං කොචි උද්ධනං කත්වා පචන්තො නාම නත්ථි තෙජොධාතුයාව පච්චති. පක්කං පක්කං කොචි දණ්ඩකෙන වා යට්ඨියා වා බහි නීහරන්තො නාම නත්ථි. වායොධාතුයෙව නීහරති. ඉති වායොධාතු අතිහරති ච වීතිහරති ච ධාරෙති ච පරිවත්තෙති ච සඤ්චුණ්ණෙති ච විසොසෙති ච නීහරති ච පඨවිධාතු ධාරෙති ච පරිවත්තෙති ච සඤ්චුණ්ණෙති ච විසොසෙති ච ආපොධාතු සිනෙහෙති ච අල්ලත්තඤ්ච අනුපාලෙති තෙජොධාතු අන්තො පවිට්ඨං පරිපාචෙති. ආකාසධාතු අඤ්ජසො හොති විඤ්ඤාණධාතු තත්ථ තත්ථ සම්මාපයොගමන්වාය ආභුජතීති එවං පච්චත්තපටිසඞ්ඛානවසෙනෙව අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

අපිච ගමනතො පරියෙසනතො පරිභොගතො ආසයතො නිධානතො අපරිපක්කතො පරිපක්කතො ඵලතො නිස්සන්දතො සම්මක්ඛණතොති එවං දසවිධං පටික්කූලභාවං පච්චවෙක්ඛණතො චෙත්ථ අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං. විත්ථාරකථා පනෙත්ථ විසුද්ධිමග්ගෙ ආහාරෙපටික්කූලසඤ්ඤානිද්දෙසතො ගහෙතබ්බා.

උච්චාරපස්සාවකම්මෙති උච්චාරස්ස ච පස්සාවස්ස ච කරණෙ. තත්ථ පත්තකාලෙ උච්චාරපස්සාවං අකරොන්තස්ස සකලසරීරතො සෙදා මුච්චන්ති අක්ඛීනි භමන්ති චිත්තං න එකග්ගං හොති අඤ්ඤෙ ච රොගා උප්පජ්ජන්ති කරොන්තස්ස පන සබ්බං තං න හොතීති අයමෙත්ථ අත්ථො. තස්ස වසෙන සාත්ථකසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

අට්ඨානෙ උච්චාරපස්සාවං කරොන්තස්ස පන ආපත්ති හොති අයසො වඩ්ඪති ජීවිතන්තරායොපි හොති පතිරූපෙ ඨානෙ කරොන්තස්ස සබ්බං තං න හොතීති ඉදමෙත්ථ සප්පායං. තස්ස වසෙන සප්පායසම්පජඤ්ඤං කම්මට්ඨානාවිජහනවසෙනෙව ච ගොචරසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

අබ්භන්තරෙ අත්තා නාම කොචි උච්චාරපස්සාවකම්මං කරොන්තො නත්ථි. චිත්තකිරියාවායොධාතුවිප්ඵාරෙනෙව පන උච්චාරපස්සාවකම්මං හොති. යථා පන පක්කෙ ගණ්ඩෙ ගණ්ඩභෙදෙන පුබ්බලොහිතං

අකාමිතාය නික්ඛමති. එවං පක්කාසයමුත්තවත්ථිසු සන්නිචිතා උච්චාරපස්සාවා වායුවෙගසමුප්පීළිතා අකාමිතායපි නික්ඛමන්ති. සො පනායං එවං නික්ඛමන්තො උච්චාරපස්සාවො නෙව තස්ස භික්ඛුනො අත්තනො හොති න පරස්ස කෙවලං සරීරනිස්සන්දොව හොති. යථා කිං යථා උදකතුම්බතො පුරාණං උදකං ඡඩ්ඩෙන්තස්ස නෙව තං අත්තනො හොති න පරෙසං. කෙවලං පටිජග්ගනමත්තමෙව හොති. එවං පවත්ත පටිසඞ්ඛානවසෙනෙත්ථ අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

ගතාදීසු-**ගතෙති** ගමනෙ. **ඨිතෙති** ඨානෙ. **නිසින්නෙති** නිසජ්ජාය. **සුත්තෙති** සයනෙ. **ජාගරිතෙති** ජාගරණෙ. **භාසිතෙති** කථනෙ. **තුණ්හීභාවෙති** අකථනෙ. එත්ථ යො චිරං ගන්ත්වා චඞ්කමිත්වා වා අපරභාගෙ ඨිතො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති චඞ්කමනකාලෙ පවත්තා රූපාරූපධම්මා එත්ථෙව නිරුද්ධාති අයං ගතෙ සම්පජානකාරී නාම. යො සජ්ඣායං කරොන්තො පඤ්හං වා විස්සජ්ජෙන්තො කම්මට්ඨානං වා මනසි කරොන්තො චිරං ඨත්වා අපරභාගෙ නිසින්නො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති ඨිතකාලෙ පවත්තා රූපාරූපධම්මා එත්ථෙව නිරුද්ධාති අයං ඨිතෙ සම්පජානකාරී නාම. යො සජ්ඣායාදිකරණවසෙන චිරං නිසීදිත්වා අපරභාගෙ ඨිතො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති නිසින්නකාලෙ පවත්තා රූපාරූපධම්මා එත්ථෙව නිරුද්ධාති. අයං නිසින්නෙ සම්පජානකාරී නාම. යො පන නිපන්නකොව සජ්ඣායං වා කරොන්තො කම්මට්ඨානං වා මනසිකරොන්තො නිද්දං ඔක්කමිත්වා අපරභාගෙ උට්ඨාය ඉති පටිසඤ්චික්ඛති සයනකාලෙ පවත්තා රූපාරූපධම්මා එත්ථෙව නිරුද්ධාති අයං සුත්තෙ ච ජාගරිතෙ ච සම්පජානකාරී නාම. කිරියාමයචිත්තානඤ්හි අප්පවත්තං සුත්තං නාම පවත්තං ජාගරිතං නාමාති. යො පන භාසමානො අයං සද්දො නාම ඔට්ඨෙ ච පටිච්ච දන්තෙ ච ජිව්හඤ්ච තාලුඤ්ච පටිච්ච චිත්තස්ස ච තදනුරූපං පයොගං පටිච්ච ජායතීති සතො සම්පජානො භාසති චිරං වා පන කාලං සජ්ඣායං වා කත්වා ධම්මං වා කථෙත්වා කම්මට්ඨානං වා පරිවත්තෙත්වා පඤ්හං වා විස්සජ්ජෙත්වා අපරභාගෙ තුණ්හීභූතො ඉතිපටිසඤ්චික්ඛති භාසිතකාලෙ උප්පන්නා රූපාරූපධම්මා එත්ථෙව නිරුද්ධාති අයං භාසිතෙ සම්පජානකාරී නාම. යො තුණ්හීභූතො චිරං ධම්මං වා කථෙත්වා කම්මට්ඨානං වා මනසිකත්වා අපරභාගෙ ඉති පටිසඤ්චික්ඛති තුණ්හීභූතකාලෙ පවත්තා රූපාරූපධම්මා එත්ථෙව නිරුද්ධාති උපාදාරූපප්පවත්තියා සති භාසති නාම අසති තුණ්හී භවති නාමාති අයං තුණ්හීභාවෙ සම්පජානකාරී නාමාති. එවමෙත්ථ අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං තස්ස වසෙනෙව සම්පජානකාරිතා වෙදිතබ්බා ඉමස්මිං සුත්තෙ සතිපට්ඨානමිස්සකසම්පජඤ්ඤං පුබ්බභාගං කථිතං.

45. 1. 3.

තතියෙ-**එවමෙව පනිධෙකච්චෙති** සො කිර භික්ඛු කම්මට්ඨානං කථාපෙත්වා ඉතො චිතො ච ආහිණ්ඩති කායවිවෙකං නානුයුඤ්ජති තෙන තං භගවා නිග්ගණ්හන්තො එවමාහ. **තස්මාති** යස්මා සඞ්ඛිත්තෙන දෙසනං යාචසි තස්මා. **දිට්ඨීති** කම්මස්සකතාදිට්ඨි.

45. 1. 4.

චතුත්ථෙ-**ධම්මවිනයොති** ධම්මොති වා විනයොති වා උභයමෙතං සත්ථුසාසනස්සෙව නාමං. **සමාදපෙතබ්බාති** ගණ්හාපෙතබ්බා. **එකොදිභූතාති** ඛණිකසමාධිනා එකග්ගභූතා. **සමාහිතා එකග්ගචිත්තාති** උපචාරප්පණාවසෙන සම්මා ඨපිතචිත්තා ච එකග්ගචිත්තා ච. ඉමස්මිං සුත්තෙ නවකභික්ඛූහි චෙව ඛීණාසවෙහි ච භාවිතසතිපට්ඨානා පුබ්බභාගා සත්තහි සෙක්ඛෙහි භාවිතා මිස්සකා.

45. 1. 6.

ඡට්ඨෙ-**සකුණග්ඝීති** සකුණං හන්තීති සකුණග්ඝි. සෙනස්සෙතං අධිවචනං. **සහසා අජ්ඣප්පත්තාති** ලොභසාහසෙන පත්තා. **අලක්ඛිකාති** නිස්සිරිකා. **අප්පපුඤ්ඤාති** පරිත්තපුඤ්ඤා. **සචජ්ජ මයන්ති** සචෙ අජ්ජ මයං. **නඞ්ගලකට්ඨකරණන්ති** නඞ්ගලෙන කසිකරණං අධුනා කට්ඨං ඛෙත්තට්ඨානන්ති අත්ථො. **ලෙඩ්ඩුට්ඨානන්ති** භෙජ්ජට්ඨානං. **අවචමානාති** වදමානා අත්තනො බලස්ස සුට්ඨු වණ්ණං වදමානාති අත්ථො. **මහන්තං ලෙඩ්ඩුං අභිරූහිත්වාති** උද්ධනසණ්ඨානෙන ඨිතෙසු තීසු ලෙඩ්ඩූසු ඉතො සෙනො ආගච්ඡෙතො ඉතො නික්ඛමිස්සාමි ඉතො ආගච්ඡතො ඉතොති සල්ලක්ඛෙත්වා තෙසු එකං ලෙඩ්ඩුං අභිරූහිත්වා අට්ඨාසි. **සන්නාහාති** ඛුරප්පං සන්නය්හමානො විය සන්නය්හිත්වා සුට්ඨු ඨපෙත්වා. **බහුආගතො ඛො මෙ ත්‍යායන්ති** මය්හං අත්ථාය අයං දූරතරට්ඨානං ආගතො අප්පං අවසිට්ඨං ඉදානි මං ගණ්හිස්සතීති ඤත්වා දරුගුළො විය විනිවත්තිත්වා තස්සෙව ලෙඩ්ඩුස්ස අන්තරෙ **පච්චුපාදි** පටිපන්නො පවිට්ඨොති අත්ථො. **උරං පච්චතාළෙසීති** එකප්පහාරෙනෙව ලාපස්ස සීසං ඡින්දිත්වා ගහෙස්සාමීති පක්ඛපත්තාතා වෙගං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තො තස්මිං ලෙඩ්ඩුස්මිං උරං පතාළෙසි. තාවදෙවස්ස හදයමංසං ඵාලියිත්ථ. අථ ලාපො දිට්ඨා වත සත්තුනො පිට්ඨීති හට්ඨතුට්ඨො තස්ස හදයෙ අපරාපරං චඞ්කමි.

45. 1. 7.

සත්තමෙ-**දුග්ගාති** දුග්ගමා. **චාරීති** සඤ්චාරො. **ලෙපං ඔඩ්ඩෙන්තීති** චවරුක්ඛනිරුදීහි යොජෙත්වා ලෙපං කරොන්ති තං මක්කටානං ධුවගමණට්ඨානන්ති සල්ලක්ඛෙත්වා රුක්ඛසාඛාදීසු ඨපෙන්ති. **පඤ්චොඩ්ඩිතොති** පඤ්චසු ඨානෙසු කාජදණ්ඩකං පවෙසෙත්වා ගහෙතබ්බා කාජසික්කා විය ඔඩ්ඩිතො. **ථුනං සෙතීති** ථුනන්තො සයති.

45. 1. 8.

අට්ඨමෙ-**සූදොති** භත්තකාරකො. **නානච්චයෙහීති** නානාවයෙහි නානාවිධෙහීති අත්ථො. අයමෙව වා පාඨො. **අම්බිලග්ගෙහීති** අම්බිලකොට්ඨාසෙහි. එසෙව නයො සබ්බත්ථ. **අභිහරතීති** ගහණත්ථාය හත්ථං පසාරෙති. **බහුං ගණ්හාතීති** එකග්ගහණෙන බහුං ගණ්හන්තොපි පුනප්පුනං ගණ්හන්තොපි බහුං ගණ්හතෙව. **අභිහාරානන්ති** සතං වා සහස්සං වා උක්ඛිපිත්වා අභිහටානං දායානං. **උපක්කිලෙසාති** පඤ්ච

නීවරණා. **නිමිත්තං න උග්ගණ්හාතීති** ඉදං මෙ කම්මට්ඨානං අනුලො
මං වා ගොත්‍රභුං වා ආගම්ම ඨිතන්ති න ජානාති අත්තනො චිත්තස්ස
නිමිත්තං ගණ්හිතුං න සක්කොති. ඉමස්මිං සුත්තෙ පුබ්බභාගවිපස්සනා
සතිපට්ඨානාව කථිතා.

45. 1. 9.

නවමෙ-**බෙලුවගාමකෙති** වෙසාලියා සමීපෙ එවංනාමකො එකො
වාරගාමො අත්ථි තස්මිං. **යථාමිත්තන්ති** ආදීසු **මිත්තාති** මිත්තාව
සන්දිට්ඨාති තත්ථ තත්ථ සංගම්ම දිට්ඨමත්තා නාතිදළ්හමිත්තා.
සම්භත්තාති සුට්ඨු භත්තා සිනෙහවන්තො දළ්හමිත්තා. යෙසං යත්ථ එව
රූපා භික්ඛූ අත්ථි තෙ තත්ථ තත්ථ වස්සං උපෙථාති අත්ථො. කස්මා
එවමාහ. තෙසං ඵාසුවිහාරත්ථාය. තෙසං කිර බෙලුවගාමකෙ සෙනා
සනං නප්පහොති භික්ඛාපි මන්දා සමන්තා වෙසාලියා පන බහූනි
සෙනාසනානි භික්ඛාපි සුලභා තස්මා එවමාහ. අථ කස්මා යථාසුඛං
ගච්ඡථාති න විස්සජ්ජෙසි. තෙසං අනුකම්පාය. එවං කිරස්ස අහොසි.
දසමාසමත්තං ඨත්වා පරිනිබ්බායිස්සාමි සචෙ මෙ දූරං ගමිස්සන්ති
මං පරිනිබ්බානකාලෙ දට්ඨුං න සක්ඛිස්සන්ති අථ තෙසං සත්ථා
පරිනිබ්බායන්තො අම්හාකං සතිමත්තම්පි න අදාසි සචෙ ජානෙය්‍යාම න
එවං දූරෙ වසෙය්‍යාමාති විප්පටිසාරො භවෙය්‍ය වෙසාලියා සාමන්තා
පන වසන්තා මාසස්ස අට්ඨවාරෙ ආගන්ත්වා ධම්මං සුණිස්සන්ති
සුගතොවාදං ලභිස්සන්තීති න විස්සජ්ජෙසි. ඛරොති ඵරුසො.
ආබාධොති විසභාගරොගො. **බාළ්හාති** බලවතියො. **මාරණන්තිකාති**
මරණන්තං මරණසන්තිකං පාපනසමත්ථා. **සතො සම්පජානො අධිවා
සෙතීති** සතිං සූපට්ඨිතං කත්වා ඤාණෙන පරිච්ඡින්දිත්වා අධිවාසෙසි.
අවිහඤ්ඤමානොති වෙදනානුවත්තනවසෙන අපරාපරං පරිවත්තනං
අකරොන්තො අපීළියමානො අදුක්ඛීයමානො ච අධිවාසෙසි. **අනා
මන්තෙත්වාති** අජානාපෙත්වා. **අනපලොකෙත්වාති** අනොවදිත්වා ඕවා
දානුසාසනිං අදත්වාති වුත්තං හොති. **වීරියෙනාති** පුබ්බභාගවීරියෙන
චෙව ඵලසමාපත්තිවීරියෙන ච. **පටිපණාමෙත්වාති** වික්ඛම්භෙත්වා. **ජීවිත
සඞ්ඛාරන්ති** එත්ථ ජීවිතම්පි ජීවිතසඞ්ඛාරො යෙන ජීවිතං සඞ්ඛරීයති
ඡිජ්ජමානං ඝටෙත්වා ඨපීයති සො ඵලසමාපත්තිධම්මොපි ජීවිත
සඞ්ඛාරො නාම ඉධ අධිප්පෙතො. **අධිට්ඨායාති** අධිට්ඨහිත්වා පවත්තෙත
ජීවිතට්ඨපනසමත්ථං ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජීති අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙ
පත්ථො. කිං පන භගවා ඉතො පුබ්බෙ ඵලසමාපත්තිං න සමාපජ්ජතීති
සමාපජ්ජති. සා පන ඛණිකසමාපත්ති. ඛණිකසමාපත්ති ච අන්තොසමා
පත්තියංයෙව වෙදනං වික්ඛම්භෙති. සමාපත්තිතො වුට්ඨිතමත්තස්ස කට්ඨ
පාතෙන වා කඨලපාතෙන වා ඡින්නසෙවාලො විය උදකං පුන සරීරං
වෙදනා අජ්ඣොත්ථරති. යා පන රූපසත්තකඤ්ච අරූපසත්තකඤ්ච
නිග්ගුම්බං නිජ්ජටං කත්වා මහාවිපස්සනාවසෙන සමාපන්නා සමා
පත්ති සා සුට්ඨු වික්ඛම්භෙති යථා නාම පුරිසෙන පොක්ඛරණිං ඔගා
හෙත්වා හත්ථෙහි ච පාදෙහි ච සුට්ඨු අපබ්‍යූළ්හසෙවාලො චිරෙන උදකං
ඔත්ථරති එවමෙව තතො උට්ඨිතස්ස චිරෙන වෙදනා උප්පජ්ජති ඉති

භගවා තං දිවසං මහාබොධිපල්ලඞ්කෙ අධිගතං විපස්සනං පට්ඨපෙන්තො විය රූපසත්තකං අරූපසත්තකඤ්ච නිග්ගුම්බං නිජ්ජටං කත්වා චුද්දසහාකාරෙහි සන්නෙත්වා මහාවිපස්සනාය වෙදනං වික්ඛම්භෙත්වා දසමාසෙ මා උප්පජ්ජිත්ථාති සමාපත්තිං සමාපජ්ජි. සමාපත්තිවික්ඛම්භිතා වෙදනා දසමාසෙ න උප්පජ්ජියෙව. **ගිලානා වුට්ඨිතොති** ගිලානො හුත්වා පුන වුට්ඨිතො.

මධුරකජාතො වියාති සඤ්ජාතගරුභාවො සඤ්ජාතථද්ධභාවො සූලෙ උත්තාසිතසදිසො විය. **න පක්ඛායන්තීති** න පකාසන්ති නානාකාරණතො න උපට්ඨහන්ති. **ධම්මාපි මං නප්පටිභන්තීති** සතිපට්ඨානධම්මා මය්හං පාකටා න හොන්තීති දීපෙති. තන්තිධම්මා පන ථෙරස්ස සුප්පගුණා. **න උදාහරතීති** පච්ඡිමඔවාදං න දෙතීති සන්ධාය වදති. **අනන්තරං අබාහිරන්ති** ධම්මවසෙන වා පුග්ගලවසෙන වා උභයං අකත්වා එත්තකං ධම්මං පරස්ස න දෙසෙස්සාමීති හි චින්තෙන්තො ධම්මං අබ්භන්තරං කරොති නාම එත්තකං පරස්ස දෙසෙස්සාමීති චින්තෙන්තො ධම්මං බාහිරං කරොති නාම පරස්ස පුග්ගලස්ස දෙසෙස්සාමීති චින්තෙන්තො පන පුග්ගලං අබ්භන්තරං කරොති නාම ඉමස්ස න දෙසෙස්සාමීති චින්තෙන්තො පුග්ගලං බාහිරං කරොති නාම. එවං අකත්වා දෙසිතොති අත්ථො. **ආචරියමුට්ඨීති** යථා බාහිරකානං ආචරියමුට්ඨි නාම හොති දහරකාලෙ කස්සචි අකථෙත්වා පච්ඡිමකාලෙ මරණමඤ්චෙ නිපන්නා පියමනාපස්ස අන්තෙවාසිකස්ස කථෙන්ති එවං තථාගතස්ස ඉදං මහල්ලකකාලෙ පච්ඡිමට්ඨානෙ කථෙස්සාමීති මුට්ඨිං කත්වා පරිහරිත්වා ඨපිතං කිඤ්චි නත්ථීති දස්සෙති. **අහං භික්ඛුසඞ්ඝන්ති** අහමෙව භික්ඛුසඞ්ඝං පරිහරිස්සාමීති වා. **මමුද්දෙසිකොති** අහං උද්දිසිතබ්බට්ඨෙන උද්දෙසො අස්සාති මමුද්දෙසිකො. මමෙව උද්දිසිත්වා මං පච්චාසිංසමානො භික්ඛුසඞ්ඝො හොතු මම අච්චයෙන මා වා අහොසි යං වා තං වා හොතූති ඉති වා පන යස්ස අස්සාති අත්ථො. **න එවං හොතීති** බොධිපල්ලඞ්කෙයෙව ඉස්සාමච්ඡෙරානං විගතත්තා එවං න හොති. **සකින්ති** සො කිං. **ආසීතිකොති** අසීතිසංවච්ඡරිකො. ඉදං පච්ඡිමවයං අනුප්පත්තභාවදීපනත්ථං වුත්තං. **වෙඨමිස්සකෙනාති** බාහබන්ධචක්කබන්ධාදිනා පටිසඞ්ඛරණෙන වෙඨමිස්සකෙන. **මඤ්ඤෙ යාපෙතීති** ජරසකටං විය වෙඨමිස්සකෙන මඤ්ඤෙ අරහත්තඵලවෙඨනෙන චතුඉරියාපථකප්පනං තථාගතස්ස හොතීති දස්සෙති. ඉදානි තමත්ථං පකාසෙන්තො **යස්මිං ආනන්ද සමයෙති** ආදිමාහ.

තත්ථ **සබ්බනිමිත්තානන්ති** රූපනිමිත්තාදීනං. **එකච්චානං වෙදනානන්ති** ලොකියානං වෙදනානං. **තස්මාතිහානන්දාති** යස්මා ඉමිනා ඵලසමාපත්තිවිහාරෙන ඵාසු හොති තස්මා තුම්හෙපි තදත්ථාය එවං විහරථාති දස්සෙති. **අත්තදීපාති** මහාසමුද්දගතා දීපං විය අත්තානං දීපං පතිට්ඨං කත්වා විහරථ. **අත්තසරණාති** අත්තගතිකාව හොථ මා අඤ්ඤගතිකා. ධම්මදීපධම්මසරණපදෙසුපි එසෙව නයො. එත්ථ ච ධම්මොති නවවිධො ලොකුත්තරධම්මො වෙදිතබ්බො. **තමතග්ගෙමෙතෙති** තම

අගෙගා. මජෙඣ තකාරො පදසනිධිවසෙන වුතෙතා. ඉදං වුතතං හොති ඉමෙ අගගතමා එවං සබබං තමසොතං ඡිනදිතවා අතිවිය අගෙග උතතමභාවෙ තෙ ආනනද මම භිකඛූ භවිසසනති **යෙ කෙචි සිකඛා කාමා** සබෙබ තෙ චතුසතිපටඨානගොචරාව භිකඛූ අගෙග භවිසසනතීති අරහතතනිකූටෙන දෙසනං ගණහාති.

45. 1. 10.

දසමෙ—**භිකඛුනුපසසයනති** තසමිං උපසසයෙ කමමටඨානකමමිකා භිකඛුණියො අතථි. තාසං උසසුකකාපෙතවා කමමටඨානං කථෙසසාමීති උපසඞකමි. **උළාරං පුබෙබනාපරං විසෙසනති** පුබබවිසෙසතො අපරං උළාරවිසෙසං. තතථ මහාභූතපරිගගහො පුබබවිසෙසො උපාදාරූපපරිගගහො අපරවිසෙසො නාම. තථා සකලරූපපරිගගහො පුබබවිසෙසො. අරූපපරිගගහො අපරවිසෙසො. රූපාරූපපරිගගහො පුබබවිසෙසො පචචයපරිගගහො අපරවිසෙසො තිලකඛණාරොපනං* අපරවිසෙසො නාම එවං පුබෙබනාපරං උළාරං විසෙසං ජානාතීති අතෙථා. **කායාරමමණොති** යං කායං අනුපසසති තමෙව ආරමමණං කතවා උපපජජති. කිලෙසපරිළාහො ව. **බහිදධා වා චිතතං විකඛිපතීති** බහිදධා වා පුථුතතාරමමණෙ චිතතුපපාදො විකඛිපති. **කිසමිඤචිදෙව පසාදනීයෙ නිමිතෙත චිතතං පණිදහිතබබනති** එවං කිලෙසපරිළාහෙන ච ලීනතෙත ච බහිදධා විකෙඛපෙ ච උපපනෙන න කිලෙසානුරඤජිතෙන චරිතබබං. කිසමිඤචිදෙව පසාදනීයෙ පසාදාවහෙ බුදධාදීසු අඤඤතරසමිං ඨානෙ කමමටඨානචිතතං ඨපෙතබබං. **චිතතං සමාධියතීති** ආරමමණං සමමා ආධීයති සුටඨපිතං ඨපියති. **පටිසංහරාමීති** පසාදනීයටඨානතො පටිසංහරාමි. මූලකමමටඨානාභිමුඛංයෙව තං කරොමීති අතෙථා. **සො පටිසංහරති චෙවාති** මූලකමමටඨානාභිමුඛඤච පෙසෙති. **නච විතකෙකති නච විචාරෙතීති** කිලෙසවිතකකං න විතකෙකති කිලෙසවිචාරං න විචාරෙති. **අවිතකෙකාමහි අවිචාරොති** කිලෙසවිතකකවිචාරෙහි අවිතකකාවිචාරො. **අජඣතතං සතිමා සුඛමසමීති** ගොචරජඣතෙත පවතතාය සතියා සතිමා අහං සුඛිතොවාති පජානාති. **එවං ඛො ආනනද පණිධාය භාවනා හොතීති** එවං ආනනද ඨපෙතවා භාවනා හොති.

ඉමසස හි භිකඛුනො යථා නාම පුරිසසස මහනතං උචඡුභාරං උකඛිපිතවා යනතසාලං නෙනතසස කිලනතකිලනතකාලෙ භූමියං ඨපෙතවා උචඡුඛණඩං ඛාදිතවා පුන උකඛිපිතවා ගමනං හොති එවමෙව අරහතතං පාපුණිතුං උගගහිතකමමටඨානසස කායපරිළාහාදීසු උපපනෙනසු තං කමමටඨානං ඨපෙතවා බුදධගුණාදිඅනුසසරණෙන චිතතං පසාදෙතවා කමමනියං කතවා භාවනා පවතතා තසමා පණිධාය භාවනාති වුතතං. යසස පන පුරිසසස තං උචඡුභාරං යනතසාලං නෙතවා පීළෙතවා රසපානං විය ඉමසස භිකඛුනො කමමටඨානං මතථකං පාපෙතවා අරහතතං පතතසස ඵලසමාපතතිසුඛානුභවනං වෙදිතබබං.

* එවං සබබතථ. තිලකඛණාරොපණං පුබබවිසෙසො අරහතතං අපරවිසෙසො නාමාති භවිතබබනති අමහාකං ඛනති.

බහිද්ධාති මූලකම්මට්ඨානං පහාය බහි අඤ්ඤස්මිං ආරම්මණෙ. **අප්පණිධායාති** අට්ඨපෙත්වා. **අථ පච්ඡා පුරෙ අසංඛිත්තං විමුත්තං අප්පණිහිතන්ති පජානාතීති** එත්ථ කම්මට්ඨානවසෙන වා සරීරවසෙන වා දෙසනාවසෙන වා අත්ථො වෙදිතබ්බො.

තත්ථ කම්මට්ඨානෙ තාව කම්මට්ඨානස්ස අභිනිවෙසො පුරෙ නාම. අරහත්තං පච්ඡා නාම තත්ථ යො භික්ඛු මූලකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා කිලෙසපරිළාහස්ස වා ලීනත්තස්ස වා බහිද්ධා වික්ඛෙපස්ස වා උප්පජ්ජිතුං ඔකාසං අදෙන්තො සුදන්තගොණෙ යොජෙත්වා සාරෙන්තො වියචතුරස්සච්ඡෙද සුත්තවජ්ජිතං චතුරස්සඝටිකං පක්ඛිපන්තො විය විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අතිට්ඨන්තො අලග්ගන්තො අරහත්තං පාපුණාති සො පුරෙසඞ්ඛාතස්ස කම්මට්ඨානාභිනිවෙසස්ස පච්ඡාසඞ්ඛාතස්ස අරහත්තස්ස ච වසෙන පච්ඡා පුරෙ අසඞ්ඛිත්තං විමුත්තං අප්පණිහිතන්ති පජානාති නාම.

සරීරෙ පන පාදඞ්ගුලීනං අග්ගපබ්බානි පුරෙ නාම සීසකටාහං පච්ඡා නාම. තත්ථ යො භික්ඛු පාදඞ්ගුලීනං අග්ගපබ්බඅට්ඨිකෙසු අභිනිවිසිත්වා වෙභඞ්ගියා යවකලාපිං පොථෙන්තො විය වණ්ණසණ්ඨානදිසොකාසපරිච්ඡෙදවසෙන අට්ඨීනි පරිග්ගණ්හන්තො අන්තරා කිලෙසපරිළාහාදීනං උප්පත්තිං වාරෙත්වා යාවසීසකටාහා භාවනං පාපෙති සො පුරෙසඞ්ඛාතානං අග්ගපාදඞ්ගුලිපබ්බානං පච්ඡාසඞ්ඛාතස්ස සීසකටාහස්ස ච වසෙන පච්ඡා පුරෙ අසඞ්ඛිත්තං විමුත්තං අප්පණිහිතන්ති පජානාති නාම.

දෙසනායපි ද්වත්තිංසාකාරදෙසනාය කෙසා පුරෙ නාම. මත්ථලුඞ්ගං පච්ඡා නාම. තත්ථ යො භික්ඛු කෙසෙසු අභිනිවිසිත්වා වණ්ණසණ්ඨානදිසොකාසවසෙන කෙසාදයො පරිග්ගණ්හන්තො අන්තරාකිලෙසපරිළාහාදීනං උප්පත්තිං වාරෙත්වා යාව මත්ථලුඞ්ගා භාවනංපාපෙති. සො පුරෙසඞ්ඛාතානං කෙසානං පච්ඡාසඞ්ඛාතස්ස මත්ථලුඞ්ගස්ස ච වසෙන පච්ඡා පුරෙ අසඞ්ඛිත්තං විමුත්තං අප්පණිහිතන්ති පජානාති නාම.

එවං ඛො ආනන්ද අප්පණිධාය භාවනා හොතීති එවං ආනන්ද අට්ඨපෙත්වා භාවනා හොතීති. ඉමස්ස හි භික්ඛුනො යථා නාම පුරිසස්ස ගුළභාරං ලභිත්වා අත්තනො ගාමං අභිහරන්තස්ස අන්තරා අට්ඨපෙත්වාව උච්ඡඞ්ගෙ පක්ඛිත්තානි ගුළඛණ්ඩාදීනි ඛාදනීයානි ඛාදන්තස්ස අත්තනො ගාමෙ යෙව ඔතරණං හොති. එවමෙව අරහත්තං පාපුණිතුං ආරද්ධභාවනස්ස කායපරිළාහාදීනං උප්පත්තිං වාරෙත්වා කම්මට්ඨානභාවනා පවත්තති තස්මා අප්පණිධාය භාවනාති වුත්තා. තස්ස පන පුරිසස්ස ගුළභාරං අත්තනො ගාමං නෙත්වා ඤාතීහි සද්ධිං පරිභොගො විය ඉමස්ස භික්ඛුනො කම්මට්ඨානං මත්ථකං පාපෙත්වා අරහත්තං පත්තස්ස ඵලසමාපත්තිසුඛානුභවනං වෙදිතබ්බං. ඉමස්මිං සුත්තෙ පුබ්බභාගවිපස්සනා කථිතා. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

අම්බපාලිවග්ගො පඨමො.

45. 2. 2.

දුතිය වග්ගස්ස දුතියෙ—**නාලන්දායන්ති** එවංනාමකෙ නගරෙ තං නගරං ගොචරගාමං කත්වා. **පාවාරිකම්බවනෙති** දුස්සපාවාරිකසෙට්ඨිනො අම්බවනෙ. තං කිර තස්ස උය්‍යානං අහොසි. සො භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා භගවති පසන්නො තස්මිං උය්‍යානෙ කුටිලෙණමණ්ඩපාදිපටිමණ්ඩිතං භගවතො විහාරං කත්වා නිය්‍යාදෙසි. සො විහාරො ජීවකම්බවනං විය පාවාරිකම්බවනං ත්වෙව සඞ්ඛං ගතො. තස්මිං පාවාරිකම්බවනෙ විහරතීති අත්ථො. **එවං පසන්නොති** එවං සම්පන්නසද්ධො එවං සද්දහාමීති අත්ථො. **භිය්‍යොභිඤ්ඤතරොති** භිය්‍යො අභිඤ්ඤාතො භිය්‍යතරාභිඤ්ඤො වා උත්තරිතරඤාණොති අත්ථො. **සම්බොධියන්ති** සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙ අරහත්තමග්ගඤාණෙ වා. අරහත්තමග්ගෙනෙව හි බුද්ධගුණා නිප්පදෙසා ගහිතා හොන්ති තෙපි අග්ගසාවකා අරහත්තමග්ගෙනෙව සාවකපාරමීඤාණං පටිලභන්ති පච්චෙකබුද්ධා පච්චෙකබොධිඤාණං බුද්ධා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණඤ්චෙව සකලෙ ච බුද්ධගුණෙ. සබ්බම්පි නෙසං අරහත්තමග්ගෙනෙව ඉජ්ඣති. තස්මා අරහත්තමග්ගඤාණං සම්බොධිනාම හොති තෙන උත්තරිතරො භගවතා නත්ථි තෙනාහ භගවා-භිය්‍යොභිඤ්ඤතරො යදිදං සම්බොධියන්ති. **උළාරාති** සෙට්ඨා. අයඤ්හි උළාරසද්දො උළාරානි ඛාදනීයානි ඛාදන්තීති ආදීසු මධුරෙ ආගච්ඡති. උළාරාය ඛලු භවං වච්ඡායනො සමණං ගොතමං පසංසාය පසංසතීති ආදීසු සෙට්ඨෙ. අප්පමාණො ච උළාරො ඔභාසොති ආදීසු විපුලෙ. ස්වායමිධ සෙට්ඨෙ ආගතො. තෙන වුත්තං උළාරාති සෙට්ඨාති. **ආසභීති** උසභස්ස වාචාසදිසී අචලා අසම්පවෙධී. **එකංසො ගහිතොති** අනුස්සවෙන ආචරියපරම්පරාය වා ඉතිකිරාය වා පිටකසම්පදානෙන වා ආකාරපරිවිතක්කෙන වා දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා වා තක්කහෙතු වා නයහෙතු වා අකථෙත්වා පච්චක්ඛතො ඤාණෙන පටිවිජ්ඣිත්වා විය එකංසො ගහිතො සන්නිට්ඨානකථාව කථිතාති අත්ථො. **සීහනාදොති** සෙට්ඨනාදො නෙව දවායතෙන න තත්‍රායතෙන සීහෙන විය උත්තමනාදො නදිතොති අත්ථො. **කින්නු තෙ සාරිපුත්තාති** ඉමං දෙසනං කස්මා ආරභි. අනුයොගදාපනත්ථං. එකච්චො හි සීහනාදං නදිත්වා අත්තනො සීහනාදෙ අනුයොගං දාතුං න සක්කොති නිඝංසනං න ඛමති සිලෙසෙ පතිතමක්කටො විය හොති. යථා ධමමානං අපරිසුද්ධං ලොහං ඣායිත්වා අඞ්ගාරො හොති එවං ඣාමඞ්ගාරො විය හොති. එකො සීහනාදෙ අනුයොගං දපියමානො දාතුං සක්කොති නිඝංසනං ඛමති ධමමානං නිද්දොසජාතරූපං විය අධිකතරං සොභති. තාදිසො ථෙරො තෙන තං භගවා අනුයොගක්ඛමො අයන්ති ඤත්වා සීහනාදෙ අනුයොගදාපනත්ථං ඉමං දෙසනං ආරභි. තත්ථ **සබ්බෙ තෙති** සබ්බෙ තෙ තයා. **එවං සීලාති** මග්ගසීලෙන ඵලසීලෙන ලොකියලොකුත්තරසීලෙන එවං සීලා. **එවං ධම්මාති** එත්ථ සමාධිපක්ඛා ධම්මා අධිප්පෙතා මග්ගසමාධිනා ඵලසමාධිනා ලොකියලොකුත්තරෙන සමාධිනා එවං

සමාධිනොති අත්ථො. **එවංපඤ්ඤාති** මග්ගපඤ්ඤාදිවසෙන එවංපඤ්ඤා. **එවංවිහාරිනොති** එත්ථ පන හෙට්ඨා සමාධිපක්ඛානං ධම්මානං ගහිතත්තා විහාරො ගහිතොපි පුන කස්මා ගහිතමෙව ගණ්හාතීති චෙ. ථෙරෙන ඉදං ගහිතමෙව. ඉදඤ්හි නිරොධසමාපත්තිදීපනත්ථං වුත්තං. තස්මා එවං නිරොධසමාපත්තිවිහාරිනො තෙ භගවන්තො අහෙසුන්ති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. **එවංවිමුත්තාති** එත්ථ වික්ඛම්භනවිමුත්ති තදඞ්ගවිමුත්ති සමුච්ඡෙදවිමුත්ති පටිප්පස්සද්ධිවිමුත්ති නිස්සරණවිමුත්තීති පඤ්චවිධා විමුත්ති. තත්ථ අට්ඨ සමාපත්තියො සයං වික්ඛම්භිතෙහි නීවරණාදීහි විමුත්තත්තා වික්ඛම්භනවිමුත්තීති සඞ්ඛං ගච්ඡන්ති. අනිච්චානුපස්සනාදිකා සත්ත අනුපස්සනා සයං තස්ස තස්ස පච්චණීකවසෙන විමුත්තත්තා තදඞ්ගවිමුත්තීති සඞ්ඛං ගච්ඡන්ති. චත්තාරො අරියමග්ගා සයං පච්චණීකකිලෙසෙහි විමුත්තත්තා සමුච්ඡෙදවිමුත්තීති සංඛං ගච්ඡන්ති. චත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි මග්ගානුභාවෙන කිලෙසානං පටිප්පස්සද්ධන්තෙ උප්පන්නත්තා පටිප්පස්සද්ධිවිමුත්තීති සංඛං ගච්ඡන්ති. නිබ්බානං කිලෙසෙහි නිස්සටත්තා අපගතත්තා දූරෙ ඨිතත්තා නිස්සරණවිමුත්තීති සංඛං ගතං ඉති ඉමාසං පඤ්චන්නං විමුත්තීනං වසෙන එවං විමුත්තාති එත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

කිම්පන තෙ සාරිපුත්ත යෙ තෙ භවිස්සන්තීති අතීතා නිරුද්ධා අප්පණ්ණත්තිකභාවං ගතා දීපසිඛා විය නිබ්බුතා අනාගතාපි බුද්ධා අජාතා අනිබ්බත්තා අනුප්පන්නා තෙ කථං ත්වං ජානිස්සසි තෙසං හි ජානනං අපදෙ ආකාසෙ පදදස්සනං විය හොති, ඉදානි මයා සද්ධිං එකවිහාරෙ වසසි එකතො භික්ඛාය චරසි ධම්මදෙසනාකාලෙ දක්ඛිණපස්සෙ නිසීදසි කිං පන මය්හං ගුණා අත්තනො චෙතසා පරිච්ඡින්දිත්වා විදිතා තයාති අනුයුඤ්ජන්තො එවමාහ. ථෙරො පන පුච්ඡිතෙ නොහෙතං භන්තෙති පටික්ඛිපති. ථෙරස්ස ච විදිතම්පි අත්ථි අවිදිතම්පි. කිං සො අත්තනො විදිතට්ඨානෙ පටික්ඛෙපං කරොති අවිදිතට්ඨානෙති. විදිතට්ඨානෙ න කරොති අවිදිතට්ඨානෙයෙව කරොති. ථෙරො කිර අනුයොගෙ ආරද්ධෙ එව අඤ්ඤාසි නායං අනුයොගො සාවකපාරමීඤාණෙති. සො නායං අනුයොගො අත්තනො සාවකපාරමීඤාණෙති පටික්ඛෙපං අකත්වා අවිදිතට්ඨානෙ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙ පටික්ඛෙපං කරොති නොහෙතං භන්තෙති. තෙන ඉදම්පි දීපෙති– භගවා මය්හං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නානං බුද්ධානං සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිකාරණජානනසමත්ථං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං නත්ථීති. **එත්ථාති** එතෙසු අතීතාදිභෙදෙසු බුද්ධෙසු. **අථ කිඤ්චරහීති** අථ කස්මා එවං ඤාණෙ අසති තයා එවං කථිතන්ති වදති. **ධම්මන්වයොති** ධම්මස්ස පච්චක්ඛතො ඤාතස්ස අනුයොගං අනුගන්ත්වා උප්පන්නං අනුමානඤාණං. නයග්ගාහොති විදිතෙ සාවකඤාණෙ ඨත්වාව ඉමිනා ආකාරෙන ජානාමි භගවාති වදති. ථෙරස්ස හි නයග්ගාහො අප්පමාණො අපරියන්තො. යථා ච සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස ඨානං පරියන්තො වා නත්ථි එවං ධම්මසෙනාපතිනො නයග්ගාහස්ස. තෙන සො ඉමිනා එවංවිධා අනුත්තරො සත්ථාති ජානාති. ථෙරස්ස හි නයග්ගාහො සබ්බඤ්ඤුත

ඤාණගතිකො එව ඉදානි තං නයග්ගාහං පාකටං කාතුං උපමං දස්සෙන්තො **සෙය්‍යථාපි භන්තෙ**ති ආදිමාහ. තත්ථ යස්මා මජ්ඣිමදෙසෙ නගරස්ස උද්ධාපපාකාරානි ථිරානි වා හොන්තු දුබ්බලානි වා සබ්බසො පන සමාතිවා රක්ඛකා න හොති තස්මා තං අග්ගහෙත්වා **පච්චන්තිමං නගර**න්ති ආහ. **දළ්හුද්දාපං දළ්හපාකාරතොරණ**න්ති ථිරපාකාරමෙව ථිරපිට්ඨසඞ්ඝාටඤ්ච. **එකද්වාර**න්ති කස්මා ආහ. බහුද්වාරෙ හි නගරෙ බහූහි පණ්ඩිතදොවාරිකෙහි භවිතබ්බං. එකද්වාරෙ එකොව වට්ටති. ථෙරස්ස පඤ්ඤාය සදිසො අඤ්ඤො නත්ථි. තස්මා අත්තනො පණ්ඩිතභාවස්ස ඔපම්මත්ථං එකංයෙව දොවාරිකං දස්සෙතුං එකද්වාරන්ති ආහ. **පණ්ඩිතො**ති පණ්ඩිච්චෙන සමන්නාගතො. **ව්‍යත්තො**ති වෙය්‍යත්තියෙන සමන්නාගතො විසදඤාණො. **මෙධාවී**ති ඨානුප්පත්තිකපඤ්ඤාසඞ්ඛාතාය මෙධාය සමන්නාගතො. **අනුපරියායපථ**න්ති අනුපරියායනාමකං පාකාරමග්ගං. **පාකාරසන්ධි**න්ති ද්වින්නං ඉට්ඨකානං අපගතට්ඨානං. **පාකාරවිවර**න්ති පාකාරස්ස ඡින්නට්ඨානං. **චෙතසො උපක්කිලෙසෙ**ති පඤ්ච නීවරණා චිත්තං උපක්කිලිස්සන්ති කිලිට්ඨං කරොන්ති උපතාපෙන්ති විහෙඨෙන්ති තස්මා චෙතසො උපක්කිලෙසාති වුච්චන්ති. **පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ**ති නීවරණා උප්පජ්ජමානා අනුප්පන්නාය පඤ්ඤාය උප්පජ්ජිතුං න දෙන්ති. තස්මා පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණාති වුච්චන්ති. **සුපතිට්ඨිතචිත්තා**ති චතූසු සතිපට්ඨානෙසු ඨපිතචිත්තා හුත්වා. **සත්තබොජ්ඣඞ්ගෙ යථාභූත**න්ති යථාසභාවෙන භාවෙත්වා. **අනුත්තරං සම්මාසම්බොධි**න්ති අරහත්තසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං පටිවිජ්ඣිංසූති දස්සෙති. අපි චෙත්ථ සතිපට්ඨානාති විපස්සනා බොජ්ඣඞ්ගා මග්ගො අනුත්තරසම්මාසම්බොධිඅරහත්තං සතිපට්ඨානාතිවා විපස්සනා බොජ්ඣඞ්ගමිස්සකා සම්මාසම්බොධි අරහත්තමෙව. දීඝභාණකමහාසිවත්ථෙරො පනාහ සතිපට්ඨානෙ විපස්සනං ගහෙත්වා බොජ්ඣඞ්ගෙ මග්ගොව සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණඤ්චාති ගහිතෙ සුන්දරො පඤ්හො භවෙය්‍ය. න පනෙවං ගහිතන්ති. ඉති ථෙරො සබ්බඤ්ඤුබුද්ධානං නීවරණප්පහානෙ සතිපට්ඨානභාවනාය සම්බොධියඤ්ච මජ්ඣෙ භින්නසුවණ්ණරජතානි විය නානත්තාභාවං දස්සෙති. ඉධ ඨත්වා උපමා සංසන්දෙතබ්බා. ආයස්මා හි සාරිපුත්තො පච්චන්තනගරං දස්සෙසි පාකාරං දස්සෙසි පරියායපථං දස්සෙසි පණ්ඩිතදොවාරිකං දස්සෙසි. නගරං පවිසනකනික්ඛමනකෙ ඔළාරිකෙ පාණෙ දස්සෙසි. දොවාරිකස්ස තෙසං පාණානං පාකටභාවං දස්සෙසි. තත්ථ කිං කෙන සදිසන්ති චෙ නගරං විය හි නිබ්බාණං පාකාරො විය සීලං පරියාය පථොවිය හිරි ද්වාරං විය අරියමග්ගො පණ්ඩිතදොවාරිකො විය ධම්මසෙනාපති නගරං පවිසනකනික්ඛමනකා ඔළාරිකපාණාවිය අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා බුද්ධා දොවාරිකස්ස තෙසං පාණානං පාකටභාවොවියආයස්මතොසාරිපුත්තස්සඅතීතානාගතපච්චුප්පන්නානං බුද්ධානං සීලසමාධීහි පාකටභාවො. එත්තාවතා ථෙරෙන භගවතො එවමහං සාවකපාරමීඤාණෙ ඨත්වා ධම්මන්වයෙන නයග්ගාහෙන ජානාමීති අත්තනො සීහනාදස්ස අනුයොගො දින්නො හොති.

තස්මාති යස්මා නත්ථි මේ භන්තෙ අතීතානාගතපච්චුප්පන්නෙසු අරහන්තෙසු සම්මාසම්බුද්ධෙසු චෙතොපරියඤාණං අත්ථි. අපි ච ධම්මන්වයො විදිතොති වදසි තස්මා. **අභික්ඛණං භාසෙය්‍යාසීති** පුනප්පුනං භාසෙය්‍යාසි. පුබ්බණ්හෙ මෙ කථිතානි සායමජ්ඣන්තිකාදීසු මා න කථසිත්ථ. අජ්ජ වා මෙ කථිතානි පරදිවසාදීසු මා න කථසිත්ථාති අත්ථො. **සා පහීයිස්සතීති** සාරිපුත්තසදිසොපි නාම ඤාණජවසම්පන්නො සාවකො බුද්ධානං චිත්තාචාරං ජානිතුං න සක්කොති එවං අප්පමෙය්‍යා තථාගතාති චින්තෙන්තානං යා තථාගතෙ කඞ්ඛා වා විමති වා සා පහීයිස්සතීති.

46. 2. 3.

තතියෙ—**මගධෙසූති** එවං නාමකෙ ජනපදෙ. **නාලකගාමකෙති** රාජගහස්ස අවිදූරෙ අත්තනො කුලසන්තකෙ එවං නාමකෙ ගාමෙ. **චුන්දො සමණුද්දෙසොති** අයං ථෙරො ධම්මසෙනාපතිස්ස කණිට්ඨභාතිකො තං භික්ඛූ අනුපසම්පන්නකාලෙ චුන්දො සමණුද්දෙසොති සමුදාචරිත්වා ථෙරකාලෙපි තථෙව සමුදාචරිංසු. තෙන වුත්තං චුන්දොසමණුද්දෙසොති. **උපට්ඨාකො හොතීති** මුඛොදකදන්තකට්ඨදානෙනචෙව පරිවෙණසම්මජ්ජනපිට්ඨිපරිකම්මකරණපත්තචීවරග්ගහණෙන ච උපට්ඨානකරො හොති. **පරිනිබ්බායීති** අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතො. කතරස්මිං කාලෙති. භගවතො පරිනිබ්බාණසංවච්ඡරෙ.

තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා. භගවා කිර වුත්ථවස්සො බෙළුවගාමතො නික්ඛමිත්වා සාවත්ථිං ගමිස්සාමීති ආගතමග්ගෙනෙව පටිනිවත්තන්තො අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං පත්වා ජෙතවනං පාවිසි. ධම්මසෙනාපති භගවතො වත්තං දස්සෙත්වා දිවාට්ඨානං ගතො. සො තත්ථ අන්තෙවාසිකෙසු වත්තං දස්සෙත්වා පටික්කන්තෙසු දිවාට්ඨානං සම්මජ්ජිත්වා චම්මඛණ්ඩං පඤ්ඤපෙත්වා පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා ඵලසමාපත්තිං පාවිසි.

අථස්ස යථාපරිච්ඡෙදෙන තතො වුට්ඨිතස්ස අයං පරිවිතක්කො උදපාදි බුද්ධා නු ඛො පඨමං පරිනිබ්බායිස්සන්ති අග්ගසාවකා නු ඛොති. තතො අග්ගසාවකා පඨමන්ති ඤත්වා අත්තනො ආයුසඞ්ඛාරං ඔලොකෙසි. සො සත්තාහමෙව මෙ ආයුසඞ්ඛාරා පවත්තිස්සන්තීති ඤත්වා කත්ථ පරිනිබ්බායාමීති චින්තෙසි. තතො රාහුලො තාවතිංසෙසු පරිනිබ්බුතො අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරො ඡද්දන්තදහෙ අහං කත්ථ පරිනිබ්බායාමීති පුනප්පුනං චින්තෙන්තො මාතරං ආරබ්භ සංවෙගං උප්පාදෙසි.

මය්හං මාතා සත්තන්නං අරහන්තානං මාතා හුත්වාපි බුද්ධධම්මසඞ්ඝෙසු අප්පසන්නා අත්ථි නු ඛො තස්සා උපනිස්සයො නත්ථි නු ඛොති සොතාපත්තිමග්ගස්ස උපනිස්සයං දිස්වා කස්ස දෙසනාය අභිසමයො භවිස්සතීති ඔලොකෙන්තො මමෙව ධම්මදෙසනාය භවිස්සති න

අනුඤ්ඤස්ස සචෙ ඛො පනාහං අප්පොස්සුක්කො භවෙය්‍යං භවිස්සන්ති මෙ වත්තාරො සාරිපුත්තත්ථෙරො අවසෙසජනානම්පි අවස්සයො හොති. තථා හිස්ස සමචිත්තසුත්තන්තදෙසනාදිවසෙ කොටිසතසහස්සදෙවතා අරහත්තප්පත්තා තයො මග්ගෙ පටිවිද්ධදෙවතානං ගණනා නත්ථි අඤ්ඤෙසු ච ඨානෙසු අනෙකෙ අභිසමයා දිස්සන්ති ථෙරෙ ච චිත්තං පසාදෙත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තානෙව අසීතිකුලසහස්සානි සොදානි සකමාතු මිච්ඡාදස්සනමත්තම්පි හරිතුං නාසක්ඛීති.

තස්මා මාතරං මිච්ඡාදස්සනා මොචෙත්වා ජාතොවරකෙයෙව පරිනිබ්බායිස්සාමීති සන්නිට්ඨානං කත්වා අජ්ජෙව භගවන්තං අනුජානාපෙත්වා නික්ඛමිස්සාමීති චුන්දත්ථෙරං ආමන්තෙසි ආවුසො චුන්ද අම්හාකං පඤ්චසතාය භික්ඛුපරිසාය සඤ්ඤං දෙහි ගණ්හථාවුසො පත්තචීවරානි ධම්මසෙනාපති නාලකගාමං ගන්තුකාමොති. ථෙරො තථා අකාසි. භික්ඛූ සෙනාසනං සංසාමෙත්වා පත්තචීවරමාදාය ථෙරස්ස සන්තිකං අගමංසු.

ථෙරො සෙනාසනං සංසාමෙත්වා දිවාට්ඨානං සම්මජ්ජිත්වා දිවාට්ඨානද්වාරෙ ඨත්වා දිවාට්ඨානං ඔලොකෙත්වා ඉදංදානි පච්ඡිමදස්සනං පුන ආගමනං නත්ථීති පඤ්චසතභික්ඛුපරිවුතො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා භගවන්තං එතදවොච අනුජානාතු මෙ භන්තෙ භගවා අනුජානාතු සුගතො පරිනිබ්බානකාලො මෙ ඔස්සට්ඨො මෙ ආයුසඞ්ඛාරොති.

බුද්ධා පන යස්මා පරිනිබ්බාහීති වුත්තෙ මරණවණ්ණං සංවණ්ණෙන්තීති මා පරිනිබ්බාහීති වුත්තෙ වට්ටස්ස ගුණං කථෙන්තීති මිච්ඡාදිට්ඨිකා දොසං ආරොපෙන්ති තස්මා තදුභයම්පි න වදන්ති. තෙන භගවා කත්ථ පරිනිබ්බායිස්සසි සාරිපුත්තාති වත්වා අත්ථි භන්තෙ මගධෙසු නාලකගාමෙ ජාතොවරකො තත්ථාහං පරිනිබ්බායිස්සාමීති වුත්තෙ යස්සදානි ත්වං සාරිපුත්ත කාලං මඤ්ඤසි. ඉදානි පන තෙ කනිට්ඨභාතිකානං තාදිසස්ස භික්ඛුනො දස්සනං දුල්ලභං භවිස්සති දෙසෙහි නෙසං ධම්මන්ති ආහ.

ථෙරො සත්ථා මය්හං ඉද්ධිවිකුබ්බනපුබ්බඞ්ගමං ධම්මදෙසනං පච්චාසිංසතීති ඤත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා තාලප්පමාණං අබ්භුග්ගන්ත්වා ඔරුය්හ දසබලස්ස පාදෙ වන්දිත්වා එතෙනුපායෙන සත්තතාලප්පමාණං අබ්භුග්ගන්ත්වා අනෙකානි පාටිහාරියසතානි දස්සෙන්තො ධම්මකථං ආරභි. දිස්සමානෙනපි කායෙන කථෙති අදිස්සමානෙනපි කායෙන උපරිමෙන වා හෙට්ඨිමෙන වා උපඩ්ඪකායෙන කථෙති අදිස්සමානෙනපි කාලෙන චන්දවණ්ණං දස්සෙති කාලෙන සූරියවණ්ණං කාලෙන පබ්බතවණ්ණං කාලෙන සමුද්දවණ්ණං කාලෙන චක්කවත්තිරාජා හොති කාලෙන වෙස්සවණමහාරාජා කාලෙන සක්කො දෙවරාජා කාලෙන මහාබ්‍රහ්මාති. එවං අනෙකානි පාටිහාරියසතානි දස්සෙන්තො ධම්මකථං කථෙසි. සකලනගරං සන්නිපති. ථෙරො ඔරුය්හ දසබලස්ස පාදෙ වන්දිත්වා අට්ඨාසි.

අථ නං සත්ථා ආහ කොහායං සාරිපුත්ත ධම්මපරියායොති. සීහවික්කීළිතො නාම භන්තෙති. තග්ඝ සාරිපුත්ත සීහවික්කීළිතො තග්ඝ සාරිපුත්ත සීහවික්කීළිතොති. ථෙරො අලත්තකවණ්ණෙ හත්ථෙ පසාරෙත්වා සත්ථු සුවණ්ණකච්ඡපසදිසෙ පාදෙ ගොප්ඵකෙසු ගහෙත්වා භන්තෙ ඉමෙසං මෙ පාදානං වන්දනත්ථාය කප්පසතසහස්සාධිකං අසඞ්ඛෙය්‍යං පාරමියො පූරිතා. සො මෙ මනොරථො මත්ථකං පත්තො ඉතො දානි පට්ඨාය පටිසන්ධිවසෙන න පුන එකට්ඨානෙ සන්නිපාතො සමාගමො අත්ථි. ඡින්නො එස විස්සාසො. අනෙකෙහි බුද්ධසතසහස්සෙහි පවිට්ඨං අජරං අමරං ඛෙමං සුඛං සීතලං අභයං නිබ්බාණපුරං ගමිස්සාමි සචෙ මෙ කිඤ්චි කායිකංවා වාචසිකංවා න රොචෙථ ඛමථ තං භගවා ගමණකාලො මය්හන්ති. ඛමාමි තෙ සාරිපුත්ත, න ඛො පන තෙ කිඤ්චි කායිකං වා වාචසිකංවා මය්හං අරුච්චනකං යස්සදානි ත්වං සාරිපුත්තකාලං මඤ්ඤසීති.

ඉති භගවතා අනුඤ්ඤාතසමනන්තරං සත්ථු පාදෙ වන්දිත්වා වුට්ඨිත මත්තෙ ආයස්මන්තෙ සාරිපුත්තෙ සිනෙරුචක්කවාළහිමවන්තපරිභණ්ඩ පබ්බතෙධාරයමානාපි අජ්ජ ඉමං ගුණරාසිං ධාරෙතුං න සක්කොමීති වදන්තී විය එකප්පහාරෙන විරවමානා මහාපඨවී යාව උදකපරියන්තා අකම්පි. ආකාසෙ දෙවදුන්දුභියො ඵලිංසු. මහාමෙඝො උට්ඨහිත්වා පොක්ඛරවස්සං වස්සි. සත්ථා ධම්මසෙනාපතිං පටිපාදෙස්සාමීති ධම්මාසනා උට්ඨාය ගන්ධකුටිඅභිමුඛො ගන්ත්වා මණිඵලකෙ අට්ඨාසි.

ථෙරො තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා චතූසු ඨානෙසු වන්දිත්වා භගවා ඉතො කප්පසතසහස්සාධිකස්ස අසඞ්ඛෙය්‍යස්ස උපරි අනොමදස්සිස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස පාදමූලෙ නිපජ්ජිත්වා තුම්හාකං දස්සනං පත්ථෙසිං සා මෙ පත්ථනා සමිද්ධා දිට්ඨා තුම්හෙ තං තුම්හාකං පඨමදස්සනං ඉදං පච්ඡිම දස්සනං පුන තුම්හාකං දස්සනං නත්ථීති වත්වා දසනඛසමොධාන සමුජ්ජලං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ යාව දස්සනවිසයා අභිමුඛොව පටික්කමිත්වා වන්දිත්වා පක්කාමි. පුන මහාපඨවී ධාරෙතුං අසක්කොන්තී උදකපරියන්තං කත්වා අකම්පි. භගවා පරිවාරෙත්වා ඨිතෙ භික්ඛූ ආහ අනුගච්ඡථ භික්ඛවෙ තුම්හාකං ජෙට්ඨභාතිකන්ති. තස්මිං ඛණෙ චතස්සොපි පරිසා සම්මාසම්බුද්ධං ඒකකං ජෙතවනෙ ඔහාය නිරවසෙසා නික්ඛමිංසු.

සාවත්ථිනගරවාසිනොපි සාරිපුත්තත්ථෙරො කිර සම්මාසම්බුද්ධං ආපුච්ඡිත්වා පරිනිබ්බාතුකාමො නික්ඛන්තො පස්සිස්සාම නන්ති නගරද්වාරානි නිරොකාසානි කරොන්තා නික්ඛමිත්වා ගන්ධමාලාදිහත්ථා කෙසෙ පකිරිත්වා ඉදානි මයං කහං මහාපඤ්ඤො නිසින්නො කහං ධම්මසෙනාපති නිසින්නොති පුච්ඡන්තා කස්ස සන්තිකං ගමිස්සාම කස්ස හත්ථෙ සත්ථාරං ඨපෙත්වා ථෙරො පක්කන්තොති ආදිනා නයෙන පරිදෙවන්තා රොදන්තා ථෙරං අනුබන්ධිංසු.

ථෙරො මහාපඤ්ඤස්ස සීතත්තා සබ්බෙසං අනතික්කමනීයො එස මග්ගොති මහාජනං ඔවදිත්වා තුම්හෙපි ආවුසො තිට්ඨථ මා දසබලෙ පමාදං ආපජ්ජිත්ථාති භික්ඛුසඞ්ඝම්පි නිවත්තෙත්වා අත්තනො පරිසාය සද්ධිං පක්කාමි. යෙපි මනුස්සා පුබ්බෙ අය්‍යො පච්චාගමණචාරිකං චරති ඉදානි ගමණං න පුන පච්චාගමණායාති පරිදෙවන්තා අනුබන්ධිංසු යෙව තෙපි අප්පමත්තා ආවුසො හොථ එවං භාවිනො නාම සඞ්ඛාරාති නිවත්තෙසි.

අථඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො සබ්බත්ථ එකරත්තිවාසෙන අන්තරාමග්ගෙ සත්තාහං මනුස්සානං සඞ්ගහං කරොන්තො සායං නාලකගාමකං පත්වා ගාමද්වාරෙ නිග්‍රොධරුක්ඛමූලෙ අට්ඨාසි. අථ උපරෙවතො නාම ථෙරස්ස භාගිනෙය්‍යො බහිගාමං ගච්ඡන්තො ථෙරං දිස්වා උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි. ථෙරො තං ආහ. අත්ථි ගෙහෙ තෙ අය්‍යකාති. ආම භන්තෙති. ගච්ඡ අම්හාකං ඉධාගතභාවං ආරොචෙහි. කස්මා ආගතොති වුත්තෙ අජ්ජ කිර එකදිවසං අන්තොගාමෙ වසිස්සති. ජාතොවරකං පටිජග්ගථ පඤ්චන්නඤ්ච කිර භික්ඛුසතානං වසනට්ඨානං ජානාථාති.

සො ගන්ත්වා අය්‍යකෙ මය්හං මාතුලො ආගතොති ආහ. ඉදානි කුහින්ති. ගාමද්වාරෙති. එකකො උදාහු අඤ්ඤොපි කොචි අත්ථීති. අත්ථි පඤ්චසතා භික්ඛූති. කිං කාරණා ආගතොති. සො තං පවත්තිං ආරොචෙසි. බ්‍රාහ්මණී කිං නු ඛො එත්තකානං වසනට්ඨානං පටිජග්ගාපෙති දහරකාලෙ පබ්බජිත්වා මහල්ලකකාලෙ ගිහී හොතුකාමොති චින්තෙන්තී ජාතොවරකං පටිජග්ගාපෙත්වා පඤ්චසතානං වසනට්ඨානං කාරෙත්වා දණ්ඩදීපිකා ජලෙත්වා ථෙරස්ස පාහෙසි.

ථෙරො භික්ඛූහි සද්ධිං පාසාදං ආරුය්හ ජාතොවරකං පවිසිත්වා නිසීදි. නිසජ්ජෙව තුම්හාකං වසනට්ඨානං ගච්ඡථාති භික්ඛූ උය්‍යොජෙසි. තෙසු ගතමත්තෙසුයෙව ථෙරස්ස ඛරො ආබාධො උප්පජ්ජි. ලොහිතපක්ඛන්දිකා මාරණන්තිකා වෙදනාවත්තන්ති එකං භාජනං පවිසති. එකං නික්ඛමති. බ්‍රාහ්මණී මම පුත්තස්ස පවත්ති මය්හං න රුච්චතීති අත්තනො වසනගබ්භද්වාරං නිස්සාය අට්ඨාසි.

චත්තාරො මහාරාජානො ධම්මසෙනාපති කුහිං විහරතීති ඔලොකෙන්තා නාලකගාමෙ ජාතොවරකෙ පරිනිබ්බාණමඤ්චෙව නිපන්නො පච්ඡිමදස්සනං ගමිස්සාමාති ආගම්ම වන්දිත්වා අට්ඨංසු. කෙ තුම්හෙති. මහාරාජානො භන්තෙති. කස්මා ආගතත්ථාති. ගිලානුපට්ඨාකා භවිස්සාමාති. හොතු අත්ථි ගිලානුපට්ඨාකො. ගච්ඡථ තුම්හෙති උය්‍යොජෙසි. තෙසං ගතාවසානෙ තෙනෙව නයෙන සක්කො දෙවානමින්දො. තස්මිං ගතෙ මහාබ්‍රහ්මාච ආගමිංසු. තෙපි තථෙව ථෙරො උය්‍යොජෙසි.

බ්‍රාහ්මණී දෙවතානං ආගමණඤ්ච ගමණඤ්ච දිස්වා කෙ නු ඛො එතෙ මම පුත්තං වන්දිත්වා වන්දිත්වා ගච්ඡන්තීති ථෙරස්ස ගබ්භද්වාරං ගන්ත්වා තාත චුන්ද කා පවත්තීති පුච්ඡි. සො තං පවත්තිං ආචික්ඛිත්වා

මහාඋපාසිකා භන්තෙ ආගතාති ආහ. ථෙරො කස්මා අවේලාය ආගතත්ථාති පුච්ඡි. සා තුය්හං තාත දස්සනත්ථායාති වත්වා තාත පඨමං කො ආගතොති පුච්ඡි. චත්තාරො මහාරාජානො උපාසිකෙති. තාත ත්වං චතූහිපි මහාරාජෙහි මහන්තතරොති. ආරාමිකසදිසා එතෙ උපාසිකෙ අම්හාකං සත්ථු පටිසන්ධිග්ගහණතො පට්ඨාය ඛග්ගහත්ථා හුත්වා ආරක්ඛං අකංසූති. තෙසං තාත ගතාවසානෙ කො ආගතොති. සක්කො දෙවානමින්දොති. දෙවරාජතොපි ත්වං තාත මහන්තතරොති. භණ්ඩග්ගාහකසාමණෙරසදිසො එස උපාසිකෙ අම්හාකං සත්ථු තාවතිංසතො ඔතරණකාලෙ පත්තචීවරං ගහෙත්වා ඔතිණ්ණොති. තස්ස තාත ගතාවසානෙ ජොතමානො විය කො ආගතොති. උපාසිකෙ තුය්හං භගවා ච සත්ථා ච මහාබ්‍රහ්මා නාම එසොති. මය්හං භගවතො මහාබ්‍රහ්මතොපි ත්වං තාත මහන්තතරොති. ආම උපාසිකෙ එතෙ නාම කිර අම්හාකං සත්ථු ජාතදිවසෙ චත්තාරො මහාබ්‍රහ්මානො මහාපුරිසං සුවණ්ණජාලෙන පටිග්ගණ්හිංසූති.

අථ බ්‍රාහ්මණියා පුත්තස්ස තාව මෙ අයං ආනුභාවො කීදිසො වත මය්හං පුත්තස්ස භගවතො සත්ථු ආනුභාවො භවිස්සතීති චින්තයන්තියා සහසා පඤ්චවණ්ණා පීති උප්පජ්ජිත්වා සකලසරීරං ඵරි. ථෙරො උප්පන්නං මෙ මාතු පීතිසොමනස්සං අයං දානි කාලො ධම්මදෙසනායාති චින්තෙත්වා කිං චින්තෙසි මහාඋපාසිකෙති ආහ. සා පුත්තස්ස තාව මෙ අයං ගුණො සත්ථු පනස්ස කීදිසො භවිස්සතීති තාත ඉදං චින්තෙමීති ආහ.

මහාඋපාසිකෙ මය්හං සත්ථු ජාතක්ඛණෙ මහාභිනික්ඛමනෙ සම්බොධියං ධම්මචක්කප්පවත්තනෙ ච දසසහස්සී ලොකධාතු කම්පිත්ථ සීලෙන සමාධිනා පඤ්ඤාය විමුත්තියා විමුත්තිඤාණදස්සනෙන සමො නාම නත්ථි. ඉතිපි සො භගවාති විත්ථාරෙත්වා බුද්ධගුණපටිසංයුත්තං ධම්මදෙසනං කථෙසි. බ්‍රාහ්මණී පියපුත්තස්ස ධම්මදෙසනාපරියොසානෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය පුත්තං ආහ. තාත උපතිස්ස කස්මා එවං අකාසි. එවරූපං නාම අමතං මය්හං එත්තකං කාලං න අදාසීති.

ථෙරො දින්නං දානි මෙ මාතු රූපසාරියා බ්‍රාහ්මණියා පොසාවනිකමූලං එත්තකෙන වට්ටිස්සතීති චින්තෙත්වා ගච්ඡ මහාඋපාසිකෙති බ්‍රාහ්මණිං උය්යොජෙත්වා චුන්ද කා වෙලාති ආහ. බලවපච්චූසකාලො භන්තෙති. භික්ඛුසඞ්ඝං සන්නිපාතෙහීති. සන්නිපතිතො භන්තෙ භික්ඛුසඞ්ඝොති. මං උක්ඛිපිත්වා නිසීදාපෙහි චුන්දාති. උක්ඛිපිත්වා නිසීදාපෙසි.

ථෙරො භික්ඛූ ආමන්තෙසි ආවුසො චතුචත්තාළීසං මෙ වස්සානි මයා සද්ධිං චරන්තානං යං මෙ කායිකං වා වාචසිකං වා න රොචෙථ ඛමථ තං ආවුසොති. එත්තකං භන්තෙ කාලං තුම්හාකං ඡායාවිය තුම්හෙ අමුඤ්චිත්වා විචරන්තානං නො අරුච්චනකං නාම නත්ථි. තුම්හෙ පන අම්හාකං ඛමථාති. අථ ථෙරො මහාචීවරං සඞ්කඩ්ඪිත්වා මුඛං පිධාය

දක්ඛිණෙන පස්සෙන නිපන්නො සත්ථා විය නව අනුපුබ්බසමාපත්තියො අනුලොමපටිලොමතො සමාපජ්ජිත්වා පුන පඨමං ඣානං ආදිං කත්වා යාව චතුත්ථජ්ඣානා සමාපජ්ජි. තතො වුට්ඨාය සමනන්තරංයෙව මහාපඨවිං උන්නාදෙන්තො අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි.

උපාසිකා කිං නු ඛො මෙ පුත්තො න කිඤ්චි කථෙතීති උට්ඨාය පිට්ඨිපාදෙ පරිමජ්ජන්තී පරිනිබ්බුතභාවං ඤත්වා මහාසද්දං කුරුමානා පාදෙසු නිපතිත්වා තාත මයං ඉතො පුබ්බෙ තව ගුණං න ජානිම්හා ඉදානි පන තං ආදිං කත්වා අනෙකසතෙ අනෙකසහස්සෙ අනෙකසතසහස්සෙ භික්ඛූ ඉමස්මිං නිවෙසනෙ නිසීදාපෙත්වා භොජෙතුං න ලභිම්හා චීවරෙහි අච්ඡාදෙතුං න ලභිම්හා විහාරසතං විහාරසහස්සං කාරෙතුං න ලභිම්හාති යාව අරුණුග්ගමනා පරිදෙවි.

අරුණෙ උග්ගතමත්තෙයෙව සුවණ්ණකාරෙ පක්කොසාපෙත්වා සුවණ්ණගබ්භං විවරාපෙත්වා සුවණ්ණඝටියො මහාතුලාය තුලාපෙත්වා පඤ්චකූටාගාරසතානි පඤ්චඅග්ඝියසතානි කාරෙථාති පෙසෙසි. සක්කොපි දෙවරාජා විස්සකම්මං දෙවපුත්තං ආමන්තෙත්වා තාත ධම්මසෙනාපතිපරිනිබ්බුතො පඤ්චකූටාගාරසතානි පඤ්චඅග්ඝියසතානි ච මාපෙහීති ආහ.

ඉති මහාඋපාසිකාය කාරිතානි විස්සකම්මෙන නිම්මිතානි ච ද්වෙ සහස්සානි අහෙසුං. තතො සාරමයං මහාමණ්ඩපං කාරෙත්වා මණ්ඩපමජ්ඣෙ මහාකූටාගාරං ඨපෙත්වා සෙසානි පරිවාරසඞ්ඛෙපෙන ඨපෙත්වා සාධුකීළිකං ආරභිංසු. දෙවානං අන්තරෙ මනුස්සා මනුස්සානං අන්තරෙ දෙවා අහෙසුං.

රෙවතී නාම එකා ථෙරස්ස උපට්ඨායිකා අහං ථෙරස්ස පූජං කරිස්සාමීති සුවණ්ණපුප්ඵානං තයො කුම්භෙ කාරෙසි. ථෙරස්ස පූජං කරිස්සාමීති සක්කො දෙවරාජා අඩ්ඪතෙය්‍යකොටිනාටිකාහි පරිවාරිතො ඔතරි. සක්කො ඔතරතීති මහාජනො පච්චාමුඛො පටික්කමි. තත්ථ සාපි උපාසිකා පටික්කමමානා ගරුභාරත්තා එකමන්තං අපසක්කිතුං අසක්කොන්තී මනුස්සානං අන්තරෙ පති. මනුස්සා අපස්සන්තා තං මද්දිත්වාව අගමංසු. සා තත්ථෙව කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති. නිබ්බත්තක්ඛණෙයෙවස්සා රතනක්ඛන්ධො විය තිගාවුතප්පමාණො අත්තභාවො අහොසි සට්ඨිසකටපූරප්පමාණඅලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතා අච්ඡරාසහස්සපරිවාරිතා. අථස්සා දිබ්බං සබ්බකායිකාදාසං පුරතො ඨපයිංසු.

සා අත්තනො සිරිසම්පත්තිං දිස්වා උළාරායං සම්පත්ති කිං නු ඛො මෙ කම්මං කතන්ති විජානමානා අද්දස මයා සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස පරිනිබ්බුතට්ඨානෙ තීහි සුවණ්ණපුප්ඵකුම්භෙහි පූජා කතා මහාජනො මං මද්දිත්වා ගතො සාහං තත්ථ කාලං කත්වා ඉධූපපන්නා ථෙරං නිස්සාය ලද්ධංදානි පුඤ්ඤවිපාකං මනුස්සානං කථෙස්සාමීති සහ විමානෙනෙව ඔතරි.

මහාජනො දූරතොව දිස්වා කිං නු ඛො ද්වෙ සූරියා උදිතාති ඔලොකෙන්තො විමානෙ ආගච්ඡන්තෙ කූටාගාරසණ්ඨානං පඤ්ඤායති. නායං සූරියො විමානමෙතං එකන්ති ආහංසු. තම්පි විමානං නාව දෙව ආගන්ත්වා ථෙරස්ස දාරුචිතකමත්ථකෙ වෙහාසං අට්ඨාසි. දෙවධීතා විමානං ආකාසෙයෙව ඨපෙත්වා පඨවිං ඔතරි. මහාජනො කා ත්වං අය්‍යෙති පුච්ඡි. න මං තුම්හෙ ජානාථ රෙවතීනාමාහං තීහි සුවණ්ණපුප්ඵකුම්භෙහි ථෙරස්ස පූජං කත්වා මනුස්සෙහි මද්දිතා කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තා පස්සථ මෙ සිරිසම්පත්තිං තුම්හෙපිදානි දානානි දෙථ පුඤ්ඤානි කරොථාති කුසලකිරියාය වණ්ණං කථෙත්වා ථෙරස්ස චිතකං පදක්ඛිණං කත්වා වන්දිත්වා අත්තනො දෙවට්ඨානංයෙව ගතා.

මහාජනොපි සත්තාහං සාධුකීළිකං කීළිත්වා සබ්බගන්ධෙහි චිතකමකාසි. චිතකා එකූනරතනසතිකා අහොසි. ථෙරස්ස සරීරං චිතකං ආරොපෙත්වා උසීරකලාපකෙහි[1] ආලිම්පෙසුං. ආළාහනෙ[2] සබ්බරත්තිං ධම්මස්සවණං පවත්ති. අනුරුද්ධත්ථෙරො සබ්බගන්ධොදකෙන ථෙරස්ස චිතකං නිබ්බාපෙසි. චුන්දත්ථෙරො ධාතුයො පරිස්සාවනෙ පක්ඛිපිත්වා න දානි මයා ඉධෙව සක්කා ඨාතුං මය්හං ජෙට්ඨභාතිකස්ස ධම්මසෙනාපතිසාරිපුත්තත්ථෙරස්ස පරිනිබ්බුතභාවං සම්මාසම්බුද්ධස්ස ආරොචෙස්සාමීති ධාතුපරිස්සාවණං ථෙරස්ස ච පත්තචීවරං ගහෙත්වා සාවත්ථිං අගමාසි. එකට්ඨානෙපි ද්වෙ රත්තියො අවසිත්වා සබ්බත්ථ එකරත්තිවාසෙනෙව සාවත්ථිං පාපුණි. එතමත්ථං දස්සෙතුං අථ ඛො චුන්දො සමණුද්දෙසොති ආදිවුත්තං.

තත්ථ-යෙනායස්මා ආනන්දොති යෙන අත්තනො උපජ්ඣායො ධම්මභණ්ඩාගාරිකො ආයස්මා ආනන්දො තෙනුපසඞ්කමි. කස්මා පනෙස උජුකං සත්ථු සන්තිකං අගන්ත්වා ථෙරස්ස සන්තිකං ආගමාසීති. සත්ථරිච ථෙරෙ ච ගාරවෙන. ජෙතවනමහාවිහාරෙ පොක්ඛරණියං කිරස්ස නහාත්වා පච්චුත්තරිත්වා සුනිවත්ථපාරුතස්ස එතදහොසි. බුද්ධානාම මහාපාසාණච්ඡත්තං විය ගරුනො පාචකපබ්බතසීහබ්‍යග්ඝමත්තවරවාරණාදයො වියච දුරාසදා න සක්කා මයා උජුකමෙව සත්ථුසන්තිකං ගන්ත්වා කථෙතුං කස්ස නු ඛො සන්තිකං ගන්තබ්බන්ති. තතො චින්තෙසි උපජ්ඣායො මෙ ධම්මභණ්ඩාගාරිකො ජෙට්ඨභාතිකත්ථෙරස්ස උත්තමසහායො තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං ආදාය සත්ථුසන්තිකං උපසඞ්කමිස්සාමීති සත්ථරිචෙව ථෙරෙ ච ගාරවෙන උපසඞ්කමි. ඉදමස්ස පත්තචීවරන්ති අයමස්ස පරිභොගපත්තො ඉදං ධාතු පරිස්සාවනන්ති එවං එකෙකං ආචික්ඛි. පාළියං පන ඉදමස්ස පත්තචීවරන්ති එත්තකමෙව වුත්තං. කථාපාභතන්ති කථාමූලං. මූලඤ්හි පාභතන්ති වුච්චති යථාහ:-

“අප්පකෙනපි මෙධාවී පාභතෙන විචක්ඛණො
සමුට්ඨාපෙති අත්තානං අණුං අග්ගිව සන්ධම”න්ති.

---

1. ම. දුස්සකෙළෙසි. 2. සී. ඨයන විමානෙ. 3. චූලසෙට්ඨි ජාතකං.

භගවන්තං දස්සනායාති භගවන්තං දස්සනත්ථාය කිං පනිමිනා භගවා න දිට්ඨපුබ්බොති. නො න දිට්ඨපුබ්බො. අයං ආයස්මා දිවා නවවාරෙ රත්තිං නව වාරෙති එකාහං අට්ඨාරස වාරෙ උපට්ඨානමෙව ගච්ඡති දිවසස්ස පන සතවාරං සහස්සවාරං වා ගන්තුකාමො සමානොපි න අකාරණා ගච්ඡති. එකං පඤ්හවාරං ගහෙත්වාව ගච්ඡති. සො තංදිවසං තෙන කථාපාභතෙන ගන්තුකාමො එවමාහ ඉදමස්ස පත්තචීවරන්ති ථෙරෙරපි ඉදං තස්ස පත්තචීවරං ඉදඤ්ච ධාතුපරිස්සාවණන්ති පාටියෙක්කංයෙව දස්සෙත්වා ආචික්ඛි. සත්ථා හත්ථං පසාරෙත්වා ධාතුපරිස්සාවණං ගහෙත්වා හත්ථතලෙ ඨපෙත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි යොසො භික්ඛවෙ භික්ඛු පුරිමදිවසෙ අනෙකානි පාටිහාරියසතානි කත්වා පරිනිබ්බාණං අනුජානාපෙසි තස්සෙදානි ඉමා සඞ්ඛවණ්ණපටිභාගා ධාතුයොව පඤ්ඤායන්ති කප්පසතසහස්සාධිකංඅසඞ්ඛෙය්‍යං පූරිතපාරමී එස භික්ඛවෙ භික්ඛු මයා පවත්තිතං ධම්මචක්කං අනුපවත්තකො එස භික්ඛු පටිලද්ධදුතියකසාසනො එස භික්ඛු පූරිතසාවකසන්නිපාතො එස භික්ඛු ඨපෙත්වා මං දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු පඤ්ඤාය අසදිසො එස භික්ඛු මහාපඤ්ඤො එසභික්ඛු පුථුපඤ්ඤො හාසුපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො තික්ඛපඤ්ඤො නිබ්බෙධිකපඤ්ඤො එස භික්ඛු අප්පිච්ඡො එස භික්ඛු සන්තුට්ඨො පවිවිත්තො අසංසට්ඨො ආරද්ධවීරියො චොදකො පාපගරහී එස භික්ඛු පඤ්චජාතිසතානි පටිලද්ධමහාසම්පත්තියො පහාය පබ්බජිතො එස භික්ඛු මම සාසනෙ පථවිසමඛන්තිකො එස භික්ඛු ඡින්නවිසාණඋසභසදිසො එස භික්ඛු චණ්ඩාලපුත්තසදිසනීචචිත්තො එස භික්ඛු පස්සථ භික්ඛවෙ මහාපඤ්ඤස්ස ධාතුයො පස්සථ භික්ඛවෙ පුථුපඤ්ඤස්ස හාසුපඤ්ඤස්ස ජවනපඤ්ඤස්ස තික්ඛපඤ්ඤස්ස නිබ්බෙධිකපඤ්ඤස්ස අප්පිච්ඡස්ස සන්තුට්ඨස්ස පවිවිත්තස්ස අසංසට්ඨස්ස ආරද්ධවීරියස්ස චොදකස්ස පස්සථ භික්ඛවෙ පාපගරහිස්ස ධාතුයොති.

යො පබ්බජී ජාතිසතානි පඤ්ච
පහාය කාමානි මනොරමානි,
තං වීතරාගං සුසමාහිතින්ද්‍රියං
පරිනිබ්බුතං වන්දථ සාරිපුත්තං.

ඛන්තිබලො පථවිසමො න කුප්පති
නචාපි චිත්තස්ස වසෙන වත්තති,[1]
අනුකම්පකො කාරුණිකො ච නිබ්බුතො
පරිනිබ්බුතං වන්දථ සාරිපුත්තං.

චණ්ඩාලපුත්තො යථා නගරං පවිට්ඨො
නීචමනො චරති කපාලහත්ථො,[2]
තථා අයං විචරති සාරිපුත්තො
පරිනිබ්බුතං වන්දථ සාරිපුත්තං.

1. සී. ඛන්තිබලො පථවිසමො න කුප්පති චිත්තවසෙ න වත්තති,
2. සී. ඛලොපිහත්ථො.

උසභො යථා ඡින්නවිසාණකො[1]
අභග්ගනෙත්තො චරති පුරන්තරෙ,
තථා අයං විචරති සාරිපුත්තො
පරිනිබ්බුතං වන්දථ සාරිපුත්තන්ති.

ඉති භගවා පඤ්චහි ගාථාසතෙහි ථෙරස්ස වණ්ණං කථෙසි. යථා යථා භගවා ථෙරස්ස වණ්ණං කථෙසි තථා තථා ආනන්දත්ථෙරො සන්ධාරෙතුං න සක්කොති බිලාරමුඛෙ පක්ඛන්තකුක්කුටො විය පවෙධති. තෙනාහ–අපි මෙ භන්තෙ මධුරකජාතො විය කායොති සබ්බං විත්ථාරෙතබ්බං.

තත්ථ– මධුරකජාතොති ආදීනමත්ථො වුත්තොයෙව. ඉධ පන ධම්මාති උද්දෙසපරිපුච්ඡාධම්මා අධිප්පෙතා. තස්සහි උද්දෙසපරිපුච්ඡා ධම්මෙ අගහිතෙ වා ගණ්හෙතුං ගහිතෙ වා සජ්ඣායං කාතුං චිත්තං නප්පවත්තති. අථ සත්ථා පඤ්චප්පසාදවිචිත්තානි අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා ථෙරං ඔලොකෙන්තො අස්සාසෙස්සාමි නන්ති අස්සාසෙන්තො කිංනු තෙ ආනන්ද සාරිපුත්තොති ආදිමාහ.

තත්ථ–සීලක්ඛන්ධන්ති ලොකියලොකුත්තරසීලං. සමාධිපඤ්ඤාසුපි එසෙව නයො. විමුත්ති පන ලොකුත්තරාව. විමුත්තිඤාණදස්සනං පච්චවෙක්ඛණඤාණං තං ලොකියමෙව. ඔවාදකොති ඔවාදදායකො. ඔතිණ්ණොතිණ්ණෙසු වත්ථූසු නානප්පකාරෙන ඔවදනසීලො. විඤ්ඤාපකොති ධම්මකථාකාලෙ අත්ථඤ්ච කාරණඤ්ච විඤ්ඤාපෙතා. සන්දස්සකොති ඛන්ධධාතුආයතනවසෙන තෙසං තෙසං ධම්මානං දස්සෙතා. සමාදපකොති ඉදඤ්චිදඤ්ච ගණ්හථාති එවං ගණ්හාපකො. සමුත්තෙජකොති අබ්භුස්සාහකො. සම්පහංසකොති පටිලද්ධගුණෙහි මොදාපකො ජොතාපකො. අකිලාසු ධම්මදෙසනායාති ධම්මදෙසනං ආරභිත්වා සීසං වා මෙ රුජ්ජති හදයං වා කුච්ඡි වා පිට්ඨි වාති එවං ඔසක්කනකාරණවිරහිතො නික්කිලාසු විසාරදො එකස්සාපි විත්තම්පි සීහවෙගෙනෙව පක්ඛන්දති. අනුග්ගාහකො සබ්‍රහ්මචාරීනන්ති පදස්ස අත්ථො ඛන්ධකවග්ගෙ විත්ථාරිතොව. ධම්මොජං ධම්මභොගන්ති උභයෙනපි භොගොව කථිතො. ධම්මානුග්ගහන්ති ධම්මෙන අනුග්ගහණං. සත්ථා අතිවිය අයං භික්ඛු කිලමතීති පුනප්පුනං අස්සාසෙන්තො නනු තං ආනන්ද මයාති ආදිමාහ.

තත්ථ–පියෙහි මනාපෙහීති මාතාපිතුභාතුභගිනිආදිකෙහි ජාතියා නානාභාවො මරණෙන විනාභාවො භවෙන අඤ්ඤථාභාවො. තං කුතෙත්ථ ආනන්ද ලබ්භා යන්තන්ති තස්මා යස්මා සබ්බෙහි පියෙහි මනාපෙහි නානාභාවො විනාභාවො අඤ්ඤථාභාවො තස්මා දස පාරමියො පූරෙත්වාපි සම්බොධිං පත්වාපි ධම්මචක්කං පවත්තෙත්වාපි යමකපාටිහාරියං දස්සෙත්වාපි දෙවොරොහණං කත්වාපි යං තං

1. සයා, ඡින්නවිසාණසෙසො.

ජාතං භූතං සඞ්ඛතං පලොකධම්මං තං තථාගතස්සාපි සරීරං මා පලුජ්ජීති නෙතං ඨානං විජ්ජති රොදන්තෙනාපි කන්දන්තෙනාපි න සක්කා තං කාරණං ලද්ධුන්ති. සො පලුජ්ජෙය්‍යාති සො භිජ්ජෙය්‍ය. එවමෙව ඛොති එත්ථ යොජනසතුබ්බෙධො මහාජම්බුරුක්ඛො විය භික්ඛුසඞ්ඝො. තස්ස දක්ඛිණදිසංගතො පඤ්ඤාසයොජනිකො මහාඛන්ධො විය ධම්මසෙනාපති. තස්මිං මහාඛන්ධෙ භින්නෙ තතො පට්ඨාය අනුපුබ්බෙන වඩ්ඪිත්වා පුප්ඵඵලාදීහි තං ඨානං පූරෙතුං සමත්ථස්ස අඤ්ඤස්ස ඛන්ධස්ස අභාවො විය ථෙරෙ පරිනිබ්බුතෙ සොළසන්නං පඤ්ඤානං මත්ථකං පත්තස්ස අඤ්ඤස්ස දක්ඛිණසෙන නිසීදනසමත්ථස්ස සාරිපුත්තසදිසස්ස භික්ඛුනො අභාවො තාය පන දිසාය සො රුක්ඛො විය භික්ඛුසඞ්ඝො තාවට්ඨායෙව ජාතොති වෙදිතබ්බො. තස්මාති යස්මා සබ්බං සඞ්ඛතං පලොකධම්මං තං මා පලුජ්ජීති න සක්කා ලද්ධුං තස්මා.

45. 2. 4.-5-6.

චතුත්ථෙ-අචිරපරිනිබ්බුතෙසු සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙසූති න චිරපරිනිබ්බුතෙසු ද්වීසු අග්ගසාවකෙසු. තෙසංහි ධම්මසෙනාපති කත්තිකමාසපුණ්ණමායං පරිනිබ්බුතො මහාමොග්ගල්ලානො තතො අඩ්ඪමාසාතික්කමෙන කාළපක්ඛඋපොසථෙ. සත්ථා ද්වීසු අග්ගසාවකෙසු පරිනිබ්බුතෙසු මහාභික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො මහාමණ්ඩලෙ චාරිකං චරමානො අනුපුබ්බෙන උක්කචෙලනගරං පත්වා තත්ථ පිණ්ඩාය චරිත්වා ගඞ්ගාතීරෙ රජතපට්ටවණ්ණවාලිකාපුලිනෙ විහාසි. තෙනවුත්තං අචිරපරිනිබ්බුතෙසු සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙසූති. යෙ මහන්තතරා ඛන්ධා තෙ පලුජ්ජෙය්‍යුන්ති ඉධාපි යොජනසතුබ්බෙධො මහාජම්බුරුක්ඛො විය භික්ඛුසඞ්ඝො තස්ස දක්ඛිණතො ච උත්තරතො ච ගතා පඤ්ඤාසයොජනිකා ද්වෙ මහාඛන්ධා විය ද්වෙ අග්ගසාවකාති. සෙසං පුරිමනයෙනෙව යොජෙතබ්බං. පඤ්චමෙ-දිට්ඨීති කම්මස්සකතාදිට්ඨි. ඡට්ඨෙ-මච්චුධෙය්‍යස්ස පාරන්ති තෙභූමිකවට්ටස්ස පාරභූතං නිබ්බානං.

45. 2. 8.

අට්ඨමෙ-කායෙ වා ගෙහෙත භික්ඛූති තස්මිං කාලෙ භික්ඛු යෙව නාම එවං සන්තෙපි යො සතිපට්ඨානෙ භාවෙති සො කිලෙසභින්දනෙන භික්ඛු යෙවාති දස්සෙන්තො එවමාහ. එකායනන්ති එකමග්ගං. ජාතික්ඛයන්තදස්සීති ජාතියා ඛයොති ච අන්තොති ච නිබ්බානං තං පස්සතීති අත්ථො. මග්ගං පජානාතීති එකායනසඞ්ඛාතං එකමග්ගභූතං මග්ගං පජානාති. එකායනමග්ගො වුච්චති පුබ්බභාගසතිපට්ඨානමග්ගො තං පජානාතීති අත්ථො.

45. 2. 9.

නවමෙ-සුම්භෙසූති එවං නාමකෙ ජනපදෙ. මෙදකථාලිකාති එවං ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන ලද්ධනාමං. මමං රක්ඛ අහං තං රක්ඛිස්සාමීති එත්ථ අයං තස්ස ලද්ධි ආචරියො උක්ඛිත්තවංසං සුග්ගහිතං අගණ්හන්තො අන්තෙවාසිකෙන පක්ඛිත්තපක්ඛිත්තදිසං අගච්ඡන්තො සබ්බකාලඤ්ච වංසග්ගං අනවලොකෙන්තො අන්තෙවාසිකං න රක්ඛති නාම එවං

අරක්ඛිතො අන්තෙවාසිකො පතිත්වා චුණ්ණං හොති. වංසං පන සුග්ගහිතං ගණ්හන්තො යෙන පක්ඛන්තපක්ඛන්තදිසං ගච්ඡන්තො සබ්බකාලඤ්ච වංසග්ගං ඔලොකෙන්තො තං රක්ඛති නාම. අන්තෙවාසිකොපි ඉතො චිතො ච පක්ඛන්දිත්වා මිගො විය කිලන්තො ආචරියං න රක්ඛති නාම. එවං හි සති තිට්ඨා වංසකොටි ආචරියස්ස ගලවාටක නලාටෙ වා ඨපිතා සීසට්ඨානං භින්දිත්වා ගච්ඡෙය්‍ය. ආකාර සම්පන්නතාය වංසො නමති තතො අනාමෙන්තො තං ආකඩ්ඪන්තො විය එකතොභාගියං කත්වා ධාතුපත්ථම්භං ගාහාපෙත්වා සතිං සුපතිට්ඨිතං කත්වා නිච්චලොව නිසීදන්තො ආචරියං රක්ඛති. **ත්වං ආචරිය අත්තානං රක්ඛ අහං අත්තානං රක්ඛිස්සාමීති** එත්ථ අයං අධිප්පායො ආචරියො වංසං සුග්ගහිතං ගණ්හන්තො අන්තෙවාසිකෙන පක්ඛන්දපක්ඛන්දදිසං ගච්ඡන්තො සබ්බකාලඤ්ච වංසග්ගං ඔලොකෙන්තො අත්තානමෙව රක්ඛති නාම න අන්තෙවාසිකං අන්තෙවාසිකොපි කායම්පි එකතොභාගියං කත්වා ධාතුපත්ථම්භං ගාහාපෙත්වා සතිං සුපතිට්ඨිතං කත්වා නිච්චලො නිසීදමානො අත්තානංයෙව රක්ඛති නාම න ආචරියං.

සො තත්ථ ඤායොති යං මෙදකථාලිකං ආහ සො තත්ථ ඤායො සො උපායො තං කාරණන්ති අත්ථො. **සතිපට්ඨානං සෙවිතබ්බන්ති** චතුබ්බිධං සතිපට්ඨානං සෙවිතබ්බං. **සෙවනායාති** කම්මට්ඨානසෙවනාය. **එවං ඛො භික්ඛවෙ අත්තානං රක්ඛන්තො පරං රක්ඛතීති** යො භික්ඛු කාමරාගාදීනි පහාය රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානෙසු මූලකම්මට්ඨානං ආසෙවන්තො අරහත්තං පාපුණාති අථ නං පරො දිස්වා භද්දකො වතායං භික්ඛු සම්මාපටිපන්නොති තස්මිං චිත්තං පසාදෙත්වා සග්ගපරායණො හොති අයං අත්තානං රක්ඛන්තො පරං රක්ඛති නාම. **ඛන්තියාති** අධිවාසනක්ඛන්තියා. **අවිහිංසායාති** සපුබ්බභාගාය කරුණාය. **මෙත්තචිත්තතායාති** සපුබ්බභාගාය මෙත්තාය. **අනුද්දයතායාති** අනුද්දයාය සපුබ්බභාගාය මුදිතායාති අත්ථො. **පරං රක්ඛන්තො අත්තානං රක්ඛතීති** එත්ථ යො භික්ඛු රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානං ගන්ත්වා තීසු බ්‍රහ්මවිහාරෙසු තිකචතුක්කජ්ඣානානි නිබ්බත්තෙත්වා ඣානපාදකං කත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණාති අයං පරං රක්ඛන්තො අත්තානං රක්ඛති නාමාති වෙදිතබ්බො.

45. 2. 10.

දසමෙ—ජනපදකල්‍යාණීති ජනපදම්හි කල්‍යාණී උත්තමා ඡසරීරදොසවිරහිතා පඤ්චකල්‍යාණසමන්නාගතා. සා හි යස්මා නාතිදීඝා නාතිරස්සා නාතිකිසා නාතිථූලා නාතිකාළා නාච්චොදාතා අතික්කන්තා මානුසවණ්ණං අප්පත්තා දිබ්බවණ්ණං තස්මා ඡසරීරදොසවිරහිතා. ඡවිකල්‍යාණං මංසකල්‍යාණං නහාරුකල්‍යාණං අට්ඨිකල්‍යාණං වයකල්‍යාණන්ති ඉමෙහි පන කල්‍යාණෙහි සමන්නාගතත්තා පඤ්චකල්‍යාණෙහි සමන්නාගතා නාම. තස්සා හි ආගන්තුකොභාසකිච්චං නත්ථි අත්තනො සරීරොභාසෙනෙව ද්වාදසහත්ථට්ඨානෙ ආලොකං කරොති

පියඞ්ගුසාමා වා හොති සුවණ්ණසාමා වා අයම්පස්ස ඡවිකල්‍යාණතා. චත්තාරෙ පනස්ස හත්ථපාද මුඛපරියොසානඤ්ච ලාඛාරසපරිකම්ම කතා විය රත්තපවාළරත්තකම්බලසදිසා හොන්ති අයම්පස්ස මංස කල්‍යාණතා. වීසති පන නඛපත්තානි මංසතො අමුත්තට්ඨානෙ ලාඛා රසපූරිතානි විය මුත්තට්ඨානෙ ඛීරධාරාසදිසානි හොන්ති අයම්පස්ස නහාරුකල්‍යාණතා. ද්වත්තිංස දන්තා සුඵුසිතා සුධොතවජිරපන්ති විය ඛායන්ති අයම්පස්ස අට්ඨිකල්‍යාණතා. වීසංවස්සසතිකාපි පන සමානා සොළසවස්සුද්දෙසිකා විය හොති නිප්පලිතා අයම්පස්ස වයකල්‍යාණතා. **පරමපාසාවිනීති** එත්ථ පසවනං පාසාවො පවත්තීති අත්ථො. පරමො පාසාවො පරමපාසාවො සො අස්සා අත්ථීති පරමපාසාවිනී නච්චෙ ච ගීතෙ ච උත්තමප්පවත්ති සෙට්ඨකිරියා උත්තමමෙව නච්චං නච්චති ගීතංවා ගායතීති වුත්තං හොති. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙව. ඉමෙසු පන ඡසු පුබ්බභාගවිපස්සනාව කථිතාති.

නාළන්දවග්ගො දුතියො.

---

45. 3. 1.

තතියවග්ගස්ස පඨමෙ-**සීලානීති** චතුපාරිසුද්ධිසීලානි. **උම්මඞ්ගොති** පඤ්ඤුත්තං මග්ගො පඤ්ඤාගවෙසනං.

45. 3. 3-5.

තතියෙ-**පරිහානං හොතීති** පුග්ගලවසෙන පරිහානං හොති. යො හි බුද්ධෙසු ධරන්තෙසුපි චත්තාරෙ සතිපට්ඨානෙ න භාවෙති තස්ස සද්ධම්මො අන්තරහිතො නාම හොති දෙවදත්තාදීනං විය. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ තස්ස පුග්ගලස්සෙව ධම්මන්තරධානං කථිතං. චතුත්ථපඤ්චමෙසු සබ්බං උත්තානමෙව.

45. 3. 6.

ඡට්ඨෙ-**පදෙසං භාවිතත්තාති** පදෙසං භාවිතා. චත්තාරෙ හි මග්ගෙ තීණි ච ඵලානි නිබ්බත්තෙන්තෙන සතිපට්ඨානා පදෙසං භාවිතා නාම හොන්ති.

45. 3. 7.

සත්තමෙ-**සමත්තං භාවිතත්තාති** සමත්තං භාවිතා. අරහත්තඵලං උප්පාදෙන්තෙන හි සතිපට්ඨානා සමත්තං භාවිතා නාම හොන්ති.

45. 3. 8. 10

අට්ඨමෙ-**මහාභිඤ්ඤතන්ති** ඡන්නං අභිඤ්ඤානං වසෙන වුත්තං. **සහස්සලොකං අභිජානාමීති** සතතවිහාරවසෙනෙව වුත්තං. ථෙරො කිර පාතොව උට්ඨාය මුඛං ධොවිත්වා සෙනාසනෙ නිසින්නො අතීතෙ කප්පසහස්සං අනාගතෙ කප්පසහස්සං අනුස්සරති පච්චුප්පන්නෙපි සහස්සං චක්කවාළානං තස්සාවජ්ජනස්ස ගති අනුබන්ධති. ඉති සො දිබ්බෙන චක්ඛුනා සහස්සලොකං අභිජානාති. අයමස්ස සතතවිහාරො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

සීලට්ඨිතිවග්ගො තතියො.

---

45. 4. 5.

චතුත්ථවග්ගස්ස පඤ්චමෙ-විදිතා වෙදනාති යා වෙදනා සම්මසිත්වා අරහත්තං පත්තො තාවස්ස විදිතා උප්පජ්ජන්ති විදිතා උපට්ඨහන්ති විදිතා අබ්භත්ථං ගච්ඡන්ති නාම යාව පන පරිග්ගහිතෙසු වත්ථාරම්මණෙසු පවත්තා වෙදනානාපි විදිතා උප්පජ්ජන්ති විදිතා උපට්ඨහන්ති විදිතා අබ්භත්ථං ගච්ඡන්ති නාම. විතක්කාදීසුපි එසෙව නයො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

අනනුස්සුතවග්ගො[1] චතුත්ථො.

45. 5. 2.

පඤ්චමවග්ගස්ස දුතියෙ-**ආහාරසමුදයා කායසමුදයොති** ආහාරසමුදයෙන කායසමුදයො. එසෙව නයො සෙසෙසු. **මනසිකාරසමුදයාති** එත්ථ පන යොනිසොමනසිකාරසමුදයා බොජ්ඣඞ්ගධම්මානං සමුදයො අයොනිසොමනසිකාරසමුදයා නීවරණානං ධම්මානං. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ ආරම්මණසතිපට්ඨානා කථිතා.

45. 5. 4.

චතුත්ථෙ-සුද්ධිකං කත්වා සමුදයෙ කථිතෙ බුජ්ඣනකානං අජ්ඣාසයෙන කථිතා.

49. 5. 6.

ඡට්ඨෙ- **පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතොති** චතුන්නං සීලානං ජෙට්ඨකසීලං දස්සෙන්තො එවමාහ තිපිටකචූළනාගත්ථෙරො පනාහ. පාතිමොක්ඛසංවරොව සීලං ඉතරානි තීණි සීලන්ති වුත්තට්ඨානං නාම නත්ථීති. වත්වා අනනුජානන්තො ආහ- ඉන්ද්‍රියසංවරො නාම ඡ ද්වාර රක්ඛණමත්තමෙව ආජීවපාරිසුද්ධි ධම්මෙනෙව සමෙන පච්චයුප්පත්ති මත්තකං පච්චයසන්නිස්සිතං පටිලද්ධපච්චයෙ ඉදමත්ථන්ති පච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජනමත්තකං නිප්පරියායෙන පාතිමොක්ඛසංවරොව සීලං යස්ස සො භින්නො අයං ඡින්නසීසො විය පුරිසො හත්ථපාදෙ සෙසානි රක්ඛිස්සතීති න වත්තබ්බො. යස්ස පන සො අරොගො අයං අච්ඡින්නසීසොවිය පුරිසො ජීවිතං සෙසානි පුන පාකතිකානි කත්වා රක්ඛිතුම්පි සක්කොති. තස්මා පාතිමොක්ඛසංවරොව සීලං තෙන පාතිමොක්ඛසංවරෙන සංවුතොති පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො. උපගතො සමන්නාගතොති අත්ථො. **ආචාරගොචරසම්පන්නොති** ආචාරෙනචෙව ගොචරෙනච සම්පන්නො. **අණුමත්තෙසූති** අප්පමත්තකෙසු. **වජ්ජෙසූති** අකුසලධම්මෙසු. **භයදස්සාවීති** භයදස්සී. **සමාදායාති** සම්මා ආදියිත්වා. **සික්ඛස්සු සික්ඛාපදෙසූති** සික්ඛාපදෙසු තං තං සික්ඛාපදං සමාදියිත්වා සික්ඛ යං යං පන කිඤ්චි සික්ඛාපදෙසු සික්ඛාකොට්ඨාසෙසු සික්ඛිතබ්බං කායිකංවා වාචසිකංවා තං සබ්බං සමාදාය සික්ඛස්සූති අයමෙත්ථ සංඛෙපො විත්ථාරො පන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තො. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ පාතිමොක්ඛසංවරසීලමෙව කථිතං.

---

1. සී. අනුස්සුතවග්ගො.

45. 5. 7.–10.

සත්තමෙ - කායදුච්චරිතවචීදුච්චරිතානි පාතිමොක්ඛසංවරසීලං, මනොදුච්චරිතං ඉතරානි තීණි සීලානීති චතුපාරිසුද්ධිසීලං කථිතං හොති. ඉමිනා නයෙන පපඤ්චසුත්තෙන නවසු කුසලකම්මපථෙසු පච්ඡිමාපි තයො සීලං හොතීති වෙදිතබ්බා. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

අමතවග්ගො පඤ්චමො.

ජලවග්ගෙසු හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බොති.

සතිපට්ඨාන සංයුත්තං සමත්තං.

46. 1. 1.

ඉන්ද්‍රියසංයුත්තස්ස පඨමෙ - සද්ධින්ද්‍රියං සතින්ද්‍රියං පඤ්ඤින්ද්‍රියන්ති ඉමානි තීණි චතුභූමිකකුසලවිපාකෙසුචෙව කිරියාසු ච ලබ්භන්ති විරියින්ද්‍රියසමාධින්ද්‍රියානි චතුභූමිකකුසලෙසු අකුසලවිපාකෙ කිරියායාති සබ්බත්ථ ලබ්භන්ති. ඉති ඉදං සුත්තං චතුභූමිකසබ්බසඞ්ගාහික ධම්මපරිච්ඡෙදවසෙන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

46. 1. 7.

සත්තමෙ - සද්ධින්ද්‍රියං නප්පජානාතීති සමුදයසච්චවසෙන නප්පජානාති එවං නිරොධං නිරොධසච්චවසෙන පටිපදං මග්ගසච්චවසෙනාති සෙසෙසුපි එසෙව නයො. සුත්තපදෙසු පන අධිමොක්ඛවසෙන ආවජ්ජනසමුදයා සද්ධින්ද්‍රියසමුදයො හොති. පග්ගහණවසෙන ආවජ්ජනසමුදයා විරියින්ද්‍රියසමුදයො උපට්ඨානවසෙන ආවජ්ජනසමුදයා සතින්ද්‍රියසමුදයො අවික්ඛෙපවසෙන ආවජ්ජනසමුදයා සමාධින්ද්‍රියසමුදයො දස්සනවසෙන ආවජ්ජනසමුදයා පඤ්ඤින්ද්‍රියසමුදයො හොති තථා ඡන්දවසෙන ආවජ්ජනසමුදයා සද්ධින්ද්‍රියසමුදයො හොති. ඡන්දවසෙන ආවජ්ජනසමුදයා විරියසතිසමාධිපඤ්ඤින්ද්‍රියසමුදයො හොති මනසිකාරවසෙන ආවජ්ජනසමුදයා සද්ධින්ද්‍රියසමුදයො හොති. මනසිකාරවසෙන ආවජ්ජනසමුදයා විරියසතිසමාධිපඤ්ඤින්ද්‍රිය සමුදයො හොතීති එවම්පි අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉමෙසු පටිපාටියා ඡසු සුත්තෙසු චතුසච්චමෙව කථිතං.

46. 1. 8.

අට්ඨමෙ - කත්ථ ච භික්ඛවෙ සද්ධින්ද්‍රියං දට්ඨබ්බං චතූසු සොතාපත්තියඞ්ගෙසූති ආදි ඉමෙසං ඉන්ද්‍රියානං සවිසයෙ ජෙට්ඨකභාවදස්සනත්ථං වුත්තං. යථා හි චත්තාරො සෙට්ඨිපුත්තා රාජාති රාජපඤ්චමෙසු සහායෙසු නක්ඛත්තං කීළිස්සාමාති වීථිං ඔතිණ්ණෙසු එකස්ස සෙට්ඨිපුත්තස්ස ගෙහං ගතකාලෙ ඉතරෙ චත්තාරො තුණ්හී නිසීදන්ති. ගෙහසාමිකොව ඉමෙසං ඛාදනීයං භොජනීයං දෙථ ගන්ධමාලාලඞ්කාරාදීනි දෙථාති ගෙහෙ විචාරෙති. දුතියස්ස ච තතියස්ස ච චතුත්ථස්ස ච ගෙහං ගතකාලෙ ඉතරෙ චත්තාරො තුණ්හී නිසීදන්ති

ගෙහසාමිකොව ඉමෙසං ඛාදනීයං භොජනීයං දෙථ ගන්ධමාලාලඞ්කාරා
දීනි දෙථාති ගෙහෙ විචාරෙති. අථ සබ්බ පච්ඡා රඤ්ඤො ගෙහං ගත
කාලෙ කිඤ්චාපි රාජා සබ්බත්ථ ඉස්සරො ඉමස්මිං පන කාලෙ අත්තනො
ගෙහෙයෙව ඉමෙසං ඛාදනීයං භොජනීයං දෙථ ගන්ධමාලාලඞ්කාරාදීනි
දෙථාති ගෙහෙ විචාරෙති එවමෙව සද්ධාපඤ්චමෙසු ඉන්ද්‍රියෙසු තෙසු
සභාගෙසු එකතො විලං ඔතරන්තෙසු විය එකාරම්මණෙ උප්පජ්ජමා
නෙසුපි යථා පඨමස්ස ගෙහෙ ඉතරෙ චත්තාරො තුණ්හී නිසීදන්ති ගෙහ
සාමිකොව විචාරෙති එවං සොතාපත්තියඞ්ගානි පත්වා අධිමොක්ඛ
ලක්ඛණං සද්ධින්ද්‍රියමෙව ජෙට්ඨකං හොති පුබ්බඞ්ගමං සෙසානි
තදන්වයානි හොන්ති. යථා දුතියස්ස ගෙහෙ ඉතරෙ චත්තාරො තුණ්හී
නිසීදන්ති ගෙහසාමිකොව විචාරෙති එවං සම්මප්පධානානි පත්වා
පග්ගණ්හනලක්ඛණං විරියින්ද්‍රියමෙව ජෙට්ඨකං හොති පුබ්බඞ්ගමං
සෙසානි තදන්වයානි හොන්ති. යථා තතියස්ස ගෙහෙ ඉතරෙ තුණ්හී
නිසීදන්ති ගෙහසාමිකොව විචාරෙති එවං සතිපට්ඨානානි පත්වා
උපට්ඨානලක්ඛණං සතින්ද්‍රියමෙව ජෙට්ඨකං හොති පුබ්බඞ්ගමං සෙසානි
තදන්වයානි හොන්ති. යථා චතුත්ථස්ස ගෙහෙ ඉතරෙ චත්තාරො තුණ්හී
නිසීදන්ති ගෙහසාමිකොව විචාරෙති එවං ඣානවිමොක්ඛෙ පත්වා
අවික්ඛෙපලක්ඛණං සමාධින්ද්‍රියමෙව ජෙට්ඨකං හොති පුබ්බඞ්ගමං
සෙසානි තදන්වයානි හොන්ති. සබ්බපච්ඡා රඤ්ඤො ගෙහං ගතකාලෙ
පන යථා ඉතරෙ චත්තාරො තුණ්හී නිසීදන්ති රාජාව ගෙහෙ විචාරෙති
එවමෙව අරියසච්චානි පත්වා පජානනලක්ඛණං පඤ්ඤින්ද්‍රියමෙව
ජෙට්ඨකං හොති පුබ්බඞ්ගමං. සෙසානි තදන්වයානි හොන්ති.

46. 1. 9.

නවමෙ-සතිනෙපක්කෙනාති එත්ථ නිපකභාවො නෙපක්කන්ති
පඤ්ඤායෙතං නාමං. කස්මා පන සතිභාජනෙ පඤ්ඤා වුත්තාති. සතියා
බලවභාවදස්සනත්ථං. බලවසති හි ඉධ අධිප්පෙතා සා ච පඤ්ඤාසම්ප
යුත්තා බලවතී හොති න විප්පයුත්තාති පඤ්ඤාසම්පයුත්තසතිං
දස්සෙන්තො එවමාහ. චිරකතන්ති චිරං කාලං කතං දානං වා
සීලං වා උපොසථකම්මං වා. චිරභාසිතන්ති අමුකස්මිං ඨානෙ අමුකං
නාම මෙ භාසිතන්ති එවං චිරකාලෙ භාසිතං. වොස්සග්ගාරම්මණං
කරිත්වාති නිබ්බානාරම්මණං කත්වා. උදයත්ථගාමිනියාති උදයඤ්ච
අත්ථඤ්ච ගච්ඡන්තියා උදයබ්බයපරිග්ගාහිකායාති අත්ථො. ඉමස්මිං
සුත්තෙ සද්ධාසතිපඤ්ඤින්ද්‍රියානි පුබ්බභාගානි විරියින්ද්‍රියං මිස්සකං
සමාධින්ද්‍රියං නිබ්බත්තිතං ලොකුත්තරමෙව කථිතං. දසමෙපි අයමෙව
ධම්මපරිච්ඡෙදොති.

සද්ධින්ද්‍රියවග්ගො පඨමො.

---

46. 2. 1.

දුතියවග්ගස්ස පඨමෙ-සම්මප්පධානෙ ආරබ්භාති සම්මප්පධානෙ
පටිච්ච සම්මප්පධානෙ භාවෙන්තොති අත්ථො. සතින්ද්‍රියෙපි එසෙව නයො.

46. 2. 2.

දුතියෙ-**තතො**ති විපස්සනාමග්ගඵලවසෙන මිස්සකං වෙදිතබ්බං සමත්තානීති හි පරිපුණ්ණානීති පඤ්චින්ද්‍රියානි අරහත්තමග්ගස්ස විපස්සනින්ද්‍රියානි නාම හොන්ති. **තතො** මුදුතරෙහීති තෙහි අරහත්තමග්ගස්ස විපස්සනින්ද්‍රියෙහි මුදුතරානි අනාගාමිමග්ගස්ස විපස්සනින්ද්‍රියානි නාම හොන්ති. තතො මුදුතරානි සකදාගාමිමග්ගස්ස තතො මුදුතරානි සොතාපත්තිමග්ගස්ස විපස්සනින්ද්‍රියානි නාම හොන්ති තතො මුදුතරානි ධම්මානුසාරිමග්ගස්ස තතො මුදුතරානි සද්ධානුසාරිමග්ගස්ස විපස්සනින්ද්‍රියානි නාම හොන්ති. තථා සමත්තානීති පරිපුණ්ණානීති පඤ්චින්ද්‍රියානි අරහත්තමග්ගඵලින්ද්‍රියානි නාම හොන්ති තතො මුදුතරානි අනාගාමිසකදාගාමිසොතාපත්තිමග්ගින්ද්‍රියානි නාම හොන්ති තතො මුදුතරානි ධම්මානුසාරිමග්ගින්ද්‍රියානි තතො මුදුතරානි සද්ධානුසාරිමග්ගින්ද්‍රියානි නාම හොන්ති සමත්තානීති පරිපුණ්ණානීති පඤ්චින්ද්‍රියානි අරහත්තඵලින්ද්‍රියානි නාම හොන්ති. තතො මුදුතරානි අනාගාමිඵලින්ද්‍රියානි තතො මුදුතරානි සකදාගාමිඵලින්ද්‍රියානි තතො මුදුතරානි සොතාපත්තිඵලින්ද්‍රියානි නාම හොන්ති. ධම්මානුසාරි සද්ධානුසාරිනො, පන ද්වෙපි සොතාපත්තිමග්ගට්ඨපුග්ගලා මග්ගට්ඨපුග්ගලවසෙන තෙසං නානත්තං ජානන්ති ආගමනෙනපි මග්ගෙනපි සද්ධානුසාරිපුග්ගලො හි උද්දිසාපෙන්තො පරිපුච්ඡන්තො අනුපුබ්බෙන මග්ගං පාපුණාති. ධම්මානුසාරී එකෙනවා වීසිවා සවණෙහි එවං තාව තෙසං ආගමනෙ නානත්තං වෙදිතබ්බං. ධම්මානුසාරිස්ස පන මග්ගො තික්ඛො හොති සූරං ඤාණං වහති අසඞ්ඛාරෙන අප්පයොගෙන කිලෙසෙ ඡින්දති කදලික්ඛන්ධං විය තිඛිණා අසිධාරා සද්ධානුසාරිස්ස න තස්ස විය මග්ගො තික්ඛො හොති සූරං ඤාණං වහති සසඞ්ඛාරෙන සප්පයොගෙන කිලෙසෙ ඡින්දති කදලික්ඛන්ධං විය අතිඛිණා අසිධාරා කිලෙසක්ඛයෙ පන තෙසං නානත්තං නත්ථි අවසෙසාව කිලෙසා ඛීයන්ති.

46. 2. 3.

තතියෙ-**තතො**ති ඵලවසෙන මිස්සකං වෙදිතබ්බං සමත්තානීති පරිපුණ්ණානීති පඤ්චින්ද්‍රියානි අරහත්තඵලින්ද්‍රියානි නාම හොන්ති. අරහත්තඵලෙන සමන්නාගතො පුග්ගලො අරහා නාම හොති තතො මුදුතරානි අනාගාමිඵලින්ද්‍රියානි නාම හොන්ති-පෙ-තතො මුදුතරානි සොතාපත්තිඵලින්ද්‍රියානි සොතාපත්තිඵලෙන සමන්නාගතො පුග්ගලො සොතාපන්නො නාම හොති. ඉන්ද්‍රියවෙමත්තතා ඵලවෙමත්තතා හොති ඉන්ද්‍රියනානත්තෙන ඵලනානත්තෙන පුග්ගලනානත්තන්ති.

46. 2. 4.

චතුත්ථෙ-**පරිපූරං පරිපූරකාරී** ආරාධෙතීති පරිපූරං අරහත්තමග්ගං කරොන්තො අරහත්තඵලං ආරාධෙති. **පදෙසං පදෙසකාරී**ති අවසෙසෙ තයො පදෙසමග්ගෙ කරොන්තො පදෙසං ඵලත්තයමත්තමෙව ආරාධෙති. ඉති ඉමෙසු චතූසු සුත්තෙසු මිස්සකවසෙන ඉන්ද්‍රියානි කථිතානි.

46. 2. 5. 6–7.

පඤ්චමෙ–තතො මුදුතරෙහීති විපස්සනාවසෙන මිස්සකං වෙදිතබ්බං. පරිපුණ්ණත්තාති පඤ්චින්ද්‍රියානි අරහත්තමග්ගස්ස විපස්සනින්ද්‍රියානි හොන්ති. තතො මුදුතරානීති අන්තරාපරිනිබ්බායිස්ස විපස්සනින්ද්‍රියානි තතො මුදුතරානීති උපහච්චපරිනිබ්බායිස්ස තතො මුදුතරානීති අසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායිස්ස තතො මුදුතරානීති සසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායිස්ස තතො මුදුතරානීති උද්ධංසොතඅකනිට්ඨගාමිස්ස විපස්සනින්ද්‍රියානි නාම හොන්ති. ඉමස්මිං ඨානෙ අරහත්තමග්ගෙයෙව ඨත්වා පඤ්ච මිස්සකානි නීහරිතබ්බානි අරහත්තමග්ගස්සහි විපස්සනින්ද්‍රියෙහි මුදුතරානීති පඨමඅන්තරාපරිනිබ්බායිස්ස විපස්සනින්ද්‍රියානි තතො මුදුතරානීති දුතියඅන්තරාපරිනිබ්බායිස්ස තතො මුදුතරානීති තතියඅන්තරාපරිනිබ්බායිස්ස තතො මුදුතරානීති උපහච්චපරිනිබ්බායිස්ස තතො මුදුතරානීති උද්ධංසොතඅකනිට්ඨගාමිස්ස විපස්සනින්ද්‍රියානි අසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායිසසඞ්ඛාරපරිනිබ්බායිනොපි එත්ථෙව පඤ්ච යොජනා. ඉතරානි තීණි මිස්සකානි සකදාගාමිමග්ගස්ස හි ඉන්ද්‍රියෙහි මුදුතරානීති සොතාපත්තිමග්ගින්ද්‍රියානි සොතාපත්තිමග්ගෙයෙව ඉන්ද්‍රියෙහි මුදුතරානීති ධම්මානුසාරිමග්ගින්ද්‍රියානි තෙහිපි මුදුතරානීති සද්ධානුසාරිමග්ගින්ද්‍රියානි ජට්ඨසත්තමාති වුත්තනයානෙව. ඉමෙසු පන තීසුපි සුත්තෙසු පුබ්බභාගවිපස්සනින්ද්‍රියානෙව කථිතානි.

46. 2. 8.

අට්ඨමෙ–තතො මුදුතරෙහීති මග්ගඵලවසෙනෙව නිස්සක්කං වෙදිතබ්බං. තං පාළියං වුත්තමෙව. බාහිරොති ඉමෙහි අට්ඨහි පුග්ගලෙහි බහිභූතො. පුථුජ්ජනපක්ඛෙ ඨිතොති පුථුජ්ජනකොට්ඨාසෙ ඨිතො. ඉමස්මිං සුත්තෙ ලොකුත්තරානෙව ඉන්ද්‍රියානි කථිතානි.

46. 2. 9. 10.

නවමෙ–ඉන්ද්‍රියසම්පන්නොති පරිපුණ්ණින්ද්‍රියො. දසමං උත්තානමෙව ඉමස්මිං සුත්තද්වයෙ මිස්සකානි ඉන්ද්‍රියානි කථිතානීති.

මුදුතරවග්ගො දුතියො.

---

46. 3. 2.

තතියවග්ගස්ස දුතියෙ–ඉත්ථින්ද්‍රියන්ති ආදීසු ඉත්ථිභාවෙ ඉන්දට්ඨං කරොතීති ඉත්ථින්ද්‍රියං. පුරිසභාවෙ ඉන්දට්ඨං කරොතීති පුරිසින්ද්‍රියං. ජීවිතෙ ඉන්දට්ඨං කරොතීති ජීවිතින්ද්‍රියං. අට්ඨුප්පත්තිකං කිරෙතං සුත්තං සඞ්ඝමජ්ඣස්මිං හි කතිනුඛො වට්ටින්ද්‍රියානීති කථා උදපාදි අථ භගවා වට්ටින්ද්‍රියානි දස්සෙන්තො තීණිමානි භික්ඛවෙති ආදිමාහ.

46. 3. 3.

තතියෙ–අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රියන්ති අනමතග්ගෙ සංසාරෙ අජානිතපුබ්බං ධම්මං ජානිස්සාමීති පටිපන්නස්ස සොතාපත්තිමග්ගක්ඛණෙ උප්පන්නඉන්ද්‍රියං. අඤ්ඤින්ද්‍රියන්ති තෙසඤ්ඤෙව අඤ්ඤාත

ධම්මානං ජානනාකාරෙන සොතාපත්තිඵලාදීසු ඡසු ඨානෙසු උප්පන්නං ඉන්ද්‍රියං. **අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියන්ති** අඤ්ඤාතාවීසු අරහත්තඵලධම්මෙසු උප්පන්නං ඉන්ද්‍රියං. තත්ථ තත්ථ තෙන තෙනාකාරෙන උප්පන්නස්ස ඤාණස්සෙවෙතං අධිවචනං. ඉදම්පි සුත්තං අට්ඨුප්පත්තිකමෙව. සභාමජ්ඣස්මිං හි කතිනු ඛො ලොකුත්තරින්ද්‍රියානීති කථා උදපාදි. අථ භගවා තානි දස්සෙන්තො තීණිමානි භික්ඛවෙ ඉන්ද්‍රියානීති ආදිමාහ.

46. 3. 4.

චතුත්ථෙ-**තතො මුදුතරෙහීති** විපස්සනාතො නිස්සක්කං වෙදිතබ්බං. සමත්තානීති හි පරිපුණ්ණානි ඉන්ද්‍රියානි අරහත්තමග්ගස්ස විපස්සනින්ද්‍රියානි නාම හොන්ති. තතො මුදුතරානීති අන්තරාපරිනිබ්බායිස්ස විපස්සනින්ද්‍රියානි-පෙ-උද්ධංසොතාකනිට්ඨගාමිස්ස විපස්සනින්ද්‍රියානි නාම ඉධාපි පුරිමනයෙනෙව අරහත්තමග්ගෙ ඨත්වා පඤ්ච නිස්සක්කානි නීහරිතබ්බානි. යථා පන පුරිමනයෙනෙව සකදාගාමිමග්ගෙ ඨත්වා තීණි නිස්සක්කානි එවමිධ පඤ්ච නීහරිතබ්බානි. සකදාගාමිමග්ගස්ස හි විපස්සනින්ද්‍රියෙහි මුදුතරානි සොතාපත්තිමග්ගස්ස විපස්සනින්ද්‍රියානි සොතාපත්තිමග්ගස්ස ච තෙහි විපස්සනින්ද්‍රියෙහි මුදුතරානි එකබීජිආදීනං මග්ගස්ස විපස්සනින්ද්‍රියානි.

තත්ථ එකබීජීති ආදීසු යො සොතාපන්නො හුත්වා එකමෙව අත්තභාවං ජනෙත්වා අරහත්තං පාපුණාති. අයං එකබීජී නාම යථාහ- "කතමො ච පුග්ගලො එකබීජී. ඉධෙකච්චො පුග්ගලො තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො සො එකඤ්ඤෙව මානුසකං භවං සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති. අයං වුච්චති පුග්ගලො එකබීජී"ති.

යො පන ද්වෙ තයො භවෙ සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති අයං කොලංකොලො නාම. යථාහ-"කතමො ච පුග්ගලො කොලංකොලො ඉධෙකච්චො පුග්ගලො තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො සො ද්වෙ වා තීණි වා කුලානි සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති අයං වුච්චති පුග්ගලො කොලංකොලො"ති.

තත්ථ කුලානීති භවා වෙදිතබ්බා. ද්වෙ වා තීණි වාති ඉදං දෙසනාමත්තමෙව යාව ඡට්ඨභවා සංසරන්තො පන කොලංකොලොව හොති. යස්ස සත්තක්ඛත්තුං පරමා උප්පත්ති අට්ඨමභවං නාදියති අයං සත්තක්ඛත්තුං පරමො නාම. යථාහ- "කතමො ච පුග්ගලො සත්තක්ඛත්තුං පරමො ඉධෙකච්චො පුග්ගලො තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්නො හොති අවිනිපාතධම්මො නියතො සම්බොධිපරායණො සො සත්තක්ඛත්තුං දෙවෙ ච මනුස්සෙ ච සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති අයං වුච්චති පුග්ගලො සත්තක්ඛත්තුං පරමො"ති.

භගවතා ගහිතනාමවසෙනෙව චෙතානි තෙසං ඨානානි එත්තකානං හි ඨානං ගතො එකබීජී නාම හොති. එත්තකං කොලඞ්කොලො එත්තකං සත්තක්ඛත්තුං පරමොති භගවතා එතෙසං නාමං ගහිතං. නියමතො පන අයං එකබීජී අයං කොලඞ්කොලො අයං සත්තක්ඛත්තුං පරමොති නත්ථි.

කො පන තෙසං එත්තකං පභෙදං නියමෙතීති. කෙචි පන ථෙරා පුබ්බහෙතු නියමෙතීති වදන්ති. කෙචි පඨමමග්ගො කෙචි උපරිතයො මග්ගා කෙචි තිණ්ණං මග්ගානං විපස්සනාති. තත්ථ පුබ්බහෙතු නියමෙතීති වාදෙ පඨමමග්ගස්ස උපනිස්සයො කතො නාම හොති උපරිතයො මග්ගා උපනිස්සයා උප්පන්නාති වචනං ආපජ්ජති පඨමමග්ගො නියමෙතීති වාදෙ උපරි තිණ්ණං මග්ගානං නිරත්ථකතා ආපජ්ජති. උපරිතයො මග්ගා නියමෙන්තීති වාදෙ පඨමමග්ගෙ අනුප්පන්නෙව උපරිතයො මග්ගා උප්පන්නාති ආපජ්ජති. තිණ්ණං මග්ගානං විපස්සනා නියමෙතීති වාදෙ, පන යුජ්ජති. සචෙ හි උපරි තිණ්ණං මග්ගානං විපස්සනා බලවතී හොති එකබීජී නාම හොති. තතො මන්දතරාය කොලඞ්කොලො තතො මන්දතරාය සත්තක්ඛත්තුං පරමොති.

එකච්චො හි සොතාපන්නො වට්ටජ්ඣාසයො හොති වට්ටාභිරතො පුනප්පුනං වට්ටස්මිංයෙව විචරති සන්දිස්සති. අනාථපිණ්ඩිකො සෙට්ඨී විසාඛා උපාසිකා චූලරථමහාරථා දෙවපුත්තා අනෙකවණ්ණො දෙවපුත්තො සක්කො දෙවරාජා නාගදත්තො දෙවපුත්තොති ඉමෙ හි එත්තකා ජනා වට්ටජ්ඣාසයා වට්ටාභිරතා ආදිතො පට්ඨාය ඡ දෙවලොකෙ සොධෙත්වා අකනිට්ඨෙ ඨත්වා පරිනිබ්බායිස්සන්ති. ඉමෙ ඉධ න ගහිතා. න කෙවලම්පිමෙ යොපි මනුස්සෙසුයෙව සත්තක්ඛත්තුං සංසරිත්වා අරහත්තං පාපුණාති. යොපි දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො දෙවෙසුයෙව සත්තක්ඛත්තුං අපරාපරං සංසරිත්වා අරහත්තං පාපුණාති ඉමෙපි ඉධ න ගහිතා. කාලෙන මනුස්සෙ කාලෙන දෙවෙ සංසරිත්වා පන අරහත්තං පාපුණන්තොව ඉධ ගහිතො. තස්මා සත්තක්ඛත්තුං පරමොති ඉදං ඉධට්ඨකවොකිණ්ණසුක්ඛවිපස්සකස්ස නාමං කථිතන්ති වෙදිතබ්බං.

ධම්මානුසාරී සද්ධානුසාරීති එත්ථ පන ඉමස්මිං සාසනෙ ලොකුත්තරධම්මං නිබ්බත්තෙන්තස්ස ද්වෙ ධුරානි ද්වෙ අභිනිවෙසා සද්ධාධුරං පඤ්ඤාධුරං සද්ධාභිනිවෙසො පඤ්ඤාභිනිවෙසොති. තත්ථ යො භික්ඛු සචෙ සද්ධාය සක්කා නිබ්බත්තෙතුං නිබ්බත්තෙස්සාමි ලොකුත්තරමග්ගන්ති සද්ධං ධුරං කත්වා සොතාපත්තිමග්ගං නිබ්බත්තෙති සො මග්ගක්ඛණෙ සද්ධානුසාරී නාම හොති ඵලක්ඛණෙ පන සද්ධාවිමුත්තො නාම හුත්වා එකබීජී කොලඞ්කොලො සත්තක්ඛත්තුං පරමොති තිවිධො හොති. එත්ථ එකෙකො දුක්ඛාපටිපදාදිවසෙන චතුබ්බිධභාවං ආපජ්ජතීති සද්ධාධුරෙන ද්වාදස ජනා හොන්ති.

යො පන සචෙ පඤ්ඤාය සක්කා නිබ්බත්තෙතුං නිබ්බත්තෙස්සාමි ලොකුත්තරමග්ගන්ති පඤ්ඤං ධුරං කත්වා සොතාපත්තිමග්ගං නිබ්බත්තෙති සො මග්ගක්ඛණෙ ධම්මානුසාරී නාම හොති ඵලක්ඛණෙ පන පඤ්ඤාවිමුත්තො නාම හුත්වා එකබීජ් ආදිභෙදෙන ද්වාදසභෙදොව හොති එවං මෙ මග්ගට්ඨා ඵලක්ඛණෙ චතුවීසති සොතාපන්නා හොන්ති.

තිපිටකතිස්සත්ථෙරො කිර තීණි පිටකානි සොධෙස්සාමීති පරතීරං ගතො තං එකො කුටුම්බිකො චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨාසි ථෙරො ආගමනකාලෙ ගච්ඡාමි උපාසකාති ආහ. කහං භන්තෙති. අම්හාකං ආචරියුපජ්ඣායානං සන්තිකන්ති. න සක්කා භන්තෙ මයා ගන්තුං භදන්තං පන නිස්සාය මයා සාසනස්ස ගුණො ඤාතො තුම්හාකං පරම්මුඛා කීදිසං භික්ඛුං උපසඞ්කමාමීති. අථ නං ථෙරො ආහ යො භික්ඛු චතුවීසති සොතාපන්නෙ ද්වාදස සකදාගාමී අට්ඨචත්තාලීස අනාගාමී ද්වාදස අරහන්තෙ දස්සෙත්වා ධම්මකථං කථෙතුං සක්කොති එවරූපං භික්ඛුං උපට්ඨාතුං වට්ටතීති. ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ විපස්සනා කථිතාති.

46. 3. 5–10.

පඤ්චමෙ-චක්ඛු ච තං චක්ඛුද්වාරෙ නිබ්බත්තානං ධම්මානං ආධිපතෙය්‍යසඞ්ඛාතෙන ඉන්දට්ඨෙන ඉන්ද්‍රියඤ්චාති චක්ඛුන්ද්‍රියං. සොතින්ද්‍රියාදීසුපි එසෙව නයො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙව. ඉමස්මිං වග්ගෙ පඨම සුත්තඤ්චෙව ඡට්ඨාදීනි ච පඤ්ච සුත්තානි චතුසච්චවසෙන කථිතානීති.

ඡළින්ද්‍රියවග්ගො තතියො.

---

46. 4. 1–5.

චතුත්ථවග්ගස්ස පඨමෙ-සුඛඤ්ච තං සහජාතානං ආධිපතෙය්‍යසඞ්ඛාතෙන ඉන්දට්ඨෙන ඉන්ද්‍රියඤ්චාති සුඛින්ද්‍රියං. දුක්ඛින්ද්‍රියාදීසුපි එසෙව නයො. එත්ථ ච සුඛින්ද්‍රියදුක්ඛින්ද්‍රියදොමනස්සින්ද්‍රියානි කාමාවචරානෙව සොමනස්සින්ද්‍රියං ඨපෙත්වා රූපාවචරං සෙසං තෙභූමිකං උපෙක්ඛින්ද්‍රියං චතුභූමිකං. දුතියාදීනි චත්තාරි චතුසච්චවසෙනෙව කථිතානි.

46. 4. 6–8.

ඡට්ඨෙ-**කායිකන්ති** කායපසාදවත්ථුකං. **සුඛන්ති** අයමස්ස සරූපනිද්දෙසො. **සාතන්ති** තස්සෙව වෙවචනං. මධුරන්ති වුත්තං හොති. **කායසම්ඵස්සජන්ති** කායසම්ඵස්සතො ජාතං සුඛං සාතන්ති වුත්තනයමෙව. **වෙදයිතන්ති** අයමස්ස සබ්බවෙදනාසාධාරණො අඤ්ඤධම්මවිසිට්ඨො සභාවනිද්දෙසො. ඉමිනා නයෙන සෙසෙසුපි අත්ථො වෙදිතබ්බො. **කායිකං වා චෙතසිකං වාති** එත්ථ පන චක්ඛාදයො චත්තාරො පසාදකායෙ වත්ථුං කත්වා උප්පන්නවසෙන කායිකන්ති වුත්තං. කායපසාදවත්ථුකං පන අදුක්ඛමසුඛං නාම නත්ථි.

46. 4. 9.

නවමෙ-**ඡින්නං කට්ඨානන්ති** ඡින්නං අරණීනං. **සඞ්ඝට්ටන සමොධානාති** සඞ්ඝට්ටනෙන චෙව සමොධානෙන ච. **උස්මාති** උසුමාකාරො. **තෙජොති** අග්ගිධූමො. එත්ථ ච අධරාරණීවිය වත්ථාරම්මණං. උත්තරාරණී විය ඵස්සො සඞ්ඝට්ටො විය ඵස්සසඞ්ඝට්ටනං අග්ගිවිය වෙදනා දට්ඨබ්බා. වත්ථාරම්මණං වා උත්තරාරණීවිය ඵස්සො අධරාරණී විය දට්ඨබ්බො.

46. 4. 10.

දසමෙ-යථා ධම්මාරම්මණවසෙන පටිපාටියා වුත්තං ඉමස්මිම්පි ඉන්ද්‍රියවිභඞ්ගෙ ඡ සුත්තානි විය අදෙසිතත්තා උප්පටිපාටිකසුත්තන්තං නාමාති වෙදිතබ්බං. තත්ථ-**නිමිත්තන්ති** ආදීනි සබ්බානි පච්චයවෙවචනානෙව. **දුක්ඛින්ද්‍රියඤ්ච පජානාතීති** දුක්ඛසච්චවසෙනෙව ජානාති. **දුක්ඛින්ද්‍රිය සමුදයන්ති** කණ්ටකෙන වා විද්ධස්ස මඞ්කුණෙන වා දට්ඨස්ස පච්චත්ථරණෙ වා වලියා ඵුට්ඨස්ස දුක්ඛසහගතං විඤ්ඤාණං උප්පජ්ජති තං එතස්ස සමුදයොති පජානාති. පරතො **දොමනස්සින්ද්‍රිය සමුදයන්ති** ආදීසුපි තෙසං කාරණවසෙනෙව සමුදයො වෙදිතබ්බො. පත්තචීවරාදීනං බාහිරසඞ්ඛාරානං සද්ධිවිහාරිකාදීනං වා සත්තානං විනාසෙන දොමනස්සින්ද්‍රියං උප්පජ්ජතීති තෙසං විනාසං තස්ස සමුදයොති පජානාති. සුභොජනං භුඤ්ජිත්වා වරසයනෙ නිපන්නස්ස හත්ථපාදසම්බාහනතාලවණ්ටවාතාදිසම්ඵස්සෙන සුඛින්ද්‍රියං උප්පජ්ජති. තං ඵස්සං තස්ස සමුදයොති පජානාති. වුත්තප්පකාරානං පන සත්තසඞ්ඛාරානං මනාපානං පටිලාභවසෙන සොමනස්සින්ද්‍රියං උප්පජ්ජති. තං පටිලාභං තස්ස සමුදයොති පජානාති මජ්ඣත්තාකාරෙන පන උපෙක්ඛින්ද්‍රියං උප්පජ්ජති. තං සත්තසඞ්ඛාරෙසු මජ්ඣත්තාකාරං තස්ස සමුදයොති පජානාති **කත්ථ චුප්පන්නං දුක්ඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහීති** ආදීසු පන අයං එකන්තොව විනිච්ඡයකථා-දුක්ඛින්ද්‍රියංහි පඨමජ්ඣානස්ස උපචාරක්ඛණෙයෙව නිරුජ්ඣති පහීනං හොති දොමනස්සාදීනි දුතියජ්ඣානාදීනං එවං සන්තෙපි තෙසං අතිසයනිරොධත්තා අයඤ්ච ඣානෙසුයෙව නිරොධො වුත්තො. අතිසයනිරොධො හි තෙසං පඨමජ්ඣානාදීසු නිරොධොයෙව න උපචාරක්ඛණෙ නාතිසයනිරොධො. යථාහි නානාවජ්ජනෙ පඨමජ්ඣානූපචාරෙ නිරුද්ධස්සපි දුක්ඛින්ද්‍රියස්ස ඩංසමකසවාතාදි සම්ඵස්සෙන විසමානුපතාපෙන වා සියා උප්පත්ති. නත්වෙව අන්තොඅප්පනායං උපචාරෙ වා නිරුද්ධං හොති පටිපක්ඛෙන අවිහතත්තා. අන්තොඅප්පනාය පන පීතිඵරණෙන සබ්බො කායො සුඛොක්කන්තො හොති සුඛොක්කන්තත්තායපි සුට්ඨු නිරුද්ධං හොති දුක්ඛින්ද්‍රියං පටිපක්ඛෙන විහතත්තා. නානාවජ්ජනෙයෙව ච දුතියජ්ඣානූපචාරෙ පහීනස්ස දොමනස්සින්ද්‍රියස්ස තස්මා තං විතක්කවිචාර පච්චයෙහි කායකිලමථෙ චිත්තූපඝාතෙ ච සති උප්පජ්ජති. විතක්කවිචාරාභාවෙ නෙව උප්පජ්ජති. යත්ථ පන උප්පජ්ජති යත්ථ විතක්ක

විචාරභාවෙ අප්පණා එවඤ්ච දුතියජ්ඣානූපචාරෙ විතක්කවිචාරාති. තස්ස සියා උප්පත්ති. න ත්වෙව දුතියජ්ඣානෙ පහීනපච්චයත්තා තථා තතියජ්ඣානූපචාරෙ පහීනස්සාපි සුඛින්ද්‍රියස්ස පීතිසමුට්ඨානපණීතරූපඵුට්ඨකායස්ස සියා උප්පත්ති න ත්වෙව තතියජ්ඣානෙ තතියජ්ඣානෙහි සුඛස්ස පච්චයභූතා පීති සබ්බසො නිරුද්ධාති. තථා චතුත්ථජ්ඣානූපචාරෙ පහීනස්සාපි සොමනස්සින්ද්‍රියස්ස ආසන්නත්තා අප්පණාප්පත්තාය උපෙක්ඛාය අභාවෙන සම්මා අනතික්කන්තත්තාපි සියා උප්පත්ති. න ත්වෙව චතුත්ථජ්ඣානෙ. තස්මා **එත්ථුප්පන්නං දුක්ඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣතීති** තත්ථ තත්ථ අපරිසෙසග්ගහණං කතං. යං පනෙත්ථ **තථත්තාය චිත්තං උපසංහරතීති** වුත්තං තත්ථ අලාභී සමානො උප්පාදනත්ථාය චිත්තං උපසංහරති ලාභීසමානො සමාපජ්ජනත්ථායාති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉති ඉමෙසු විසුපි සුත්තෙසු සම්මසනවාරොව කථිතොති.

සුඛින්ද්‍රියවග්ගො චතුත්ථො.

---

46. 5. 1.

පඤ්චමස්ස පඨමෙ-**පච්ඡාතපකෙති** පාසාදච්ඡායාය පුරත්ථිමදිසං පටිච්ඡන්නත්තා පාසාදස්ස පච්ඡිමදිසාභාගෙ ආතපො හොති. තස්මිං ඨානෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නොති අත්ථො. **පිට්ඨිං ඔතාපයමානොති** යස්මා සම්මාසම්බුද්ධස්සාපි උපාදින්නකසරීරෙ උණ්හකාලෙ උණ්හං හොති සීතකාලෙ සීතං අයඤ්ච හිමපාතසීතසමයො තස්මා මහාචීවරං ඔතාරෙත්වා සූරියරස්මීහි පිට්ඨිං ඔතාපයමානො නිසීදි. කිං පන බුද්ධරස්මියො මද්දිත්වා සූරියරස්මි අන්තො පවිසිතුං සක්කොතීති. න සක්කොති. එවං සන්තෙ කිං තප්පතීති. රස්මිතෙජං. යථෙව හි සීතමජ්ඣන්තිකෙ පරිමණ්ඩලාය ඡායාය රුක්ඛමූලෙ නිසින්නස්ස කිඤ්චාපි සූරියරස්මියො සරීරං න ඵුසන්ති සබ්බදිසාසු පන තෙජො ඵරති අග්ගිජාලාහි පරික්ඛිත්තො විය හොති. එවං සූරියරස්මීසු බුද්ධරස්මියො මද්දිත්වා අන්තො පවිසිතුං අසක්කුණන්තීසුපි සත්ථා තෙජං තප්පෙන්තො නිසින්නොති වෙදිතබ්බො. **අනොමජ්ජන්තොති** පිට්ඨිපරිවත්තනවසෙන අනුමජ්ජන්තො. **අච්ඡරියං භන්තෙති** ථෙරො භගවතො පිට්ඨිතො මහාචීවරං ඔතාරෙත්වා නිසින්නස්ස චිත්තං අංසකූටානං අන්තරෙ සුවණ්ණවට්ටං විය තෙසට්ඨිපමාණං වලියාවට්ටං දිස්වා එවරූපෙපි නාම සරීරෙ ජරා පක්ඛන්දතීති සංජාතසංවෙගො ජරං ගරහන්තො එවමාහ. ගරහණඅච්ඡරියං නාම කිරෙතං. **න චෙවදානි භන්තෙ භගවතො තාව පරිසුද්ධොති** යථා පකතියා ඡවිවණ්ණො පරිසුද්ධො න එවමෙතරහීති දීපෙන්තො එවමාහ. තථාගතස්ස හි දහරකාලෙ සඞ්කුසතසමබ්භාහතඋසභචම්මං විය ගත වලිකො කායො හොති. තස්මිඤ්ච පතිතො හත්ථො භස්සති නෙව සන්තිට්ඨති තෙලපුඤ්ජනාතාරප්පත්තො විය හොති. මහල්ලකකාලෙ පන සිරජාලාපි ජායන්ති සන්ධිපබ්බානිපි සිථිලානි හොන්ති. මංසං

අවසීදන්තො මුඤ්චිත්වා සිථිලභාවං ආපජ්ජිත්වා තත්ථ තත්ථ ඔලම්බති. බුද්ධානං පන එවරූපං න හොති. අඤ්ඤෙසං අපාකටං සන්තිකාවචරත්තා ආනන්දත්ථෙරස්සෙව පාකටං හොති තස්මා එවමාහ. **සිථිලානි ගත්තානීති** අඤ්ඤෙසං මුඛෙ අංසකූටන්තරෙති තෙසු තෙසු ඨානෙසු වලියො සන්තිට්ඨන්ති සත්ථුපනෙතං නත්ථි. ථෙරො ච පිට්ඨිතො අංසකූටානං අන්තරෙ වලියාවට්ටකං දිස්වා එවමාහ. **ගත්තානි වලිජාතානීති** ඉදම්පි අත්තනො පාකටවසෙනෙවාහ. සත්ථු පන අඤ්ඤෙසං විය වලියො නාම නත්ථි. **පුරතො පබ්භාරො ච කායොති** සත්ථා බ්‍රහ්මුජ්ජු ගත්තො දෙවනගරෙ සමුස්සිතසුවණ්ණතොරණං විය සකායො උජුකමෙව උග්ගතො මහල්ලකකාලෙ පන කායො පුරතො වඞ්කො හොති. ස්වායං අඤ්ඤෙසං අපාකටො සන්තිකාවචරත්තා පන ථෙරස්සෙව පාකටො තස්මා එවමාහ. **දිස්සති ච ඉන්ද්‍රියානං අඤ්ඤථත්තන්ති** ඉන්ද්‍රියානි නාම න චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යානි යතො පන පකතියා පරිසුද්ධො ඡවිවණ්ණො ඉදානි න තථා පරිසුද්ධො අංසකූටන්තරෙ වලිපඤ්ඤායති බ්‍රහ්මුජ්ජුකායො පුරතො වඞ්කො ඉමිනාව කාරණෙන චක්ඛු, දීනඤ්ච ඉන්ද්‍රියානං අඤ්ඤථත්තෙන භවිතබ්බන්ති නයග්ගාහතො එවමාහ. **ධී තං ජම්මි ජරෙ** අත්ථූති ලාමකෙ ජරෙ ධි තං තුය්හං හොතු ධිකකාරො තං ඵුසතු. **බිම්බන්ති** අත්තභාවො.

46. 5. 2.

දුතියෙ—**ගොචරවිසයන්ති** ගොචරභූතං විසයං. **අඤ්ඤමඤ්ඤස්සාති** චක්ඛු සොතස්ස සොතං වා චක්ඛුස්සාති එවං එකං එකස්ස ගොචර විසයං න පච්චනුභොති. සචෙහි නීලාදිභෙදං රූපාරම්මණං සමොධානෙත්වා සොතින්ද්‍රියස්ස උපනෙය්‍ය ඉඞ්ඝ තාව නං වවත්ථාපෙහි විභාවෙහි කින්නාමෙතං ආරම්මණන්ති චක්ඛුවිඤ්ඤාණං විනාපි මුඛෙන අත්තනො ධම්මතාය එවං වදෙය්‍ය. අරෙ අන්ධබාල වස්සසතම්පි වස්ස සහස්සම්පි පරිධාවමානො අඤ්ඤත්‍ර මයා කුහිං එතස්ස ජානනකං ලභිස්සසි ආහර නං චක්ඛුප්පසාදෙ උපනෙහි අහමෙතං ආරම්මණං ජානිස්සාමි යදි වා නීලං යදි වා පීතකං නහි එසො අඤ්ඤස්ස විසයො මය්හමෙවෙසො විසයොති. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. එවමෙතානි අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ගොචරවිසයං න පච්චනුභොන්ති නාම. **කිං පටිසරණන්ති** එතෙසං කිං පටිසරණන්ති පුච්ඡති. **මනො පටිසරණන්ති** ජවනමනො පටිසරණං. **මනො ච නෙසන්ති** මනොද්වාරිකජවන මනොව එතෙසං ගොචරවිසයං රජ්ජනාදිවසෙන අනුභොති. චක්ඛු විඤ්ඤාණං හි රූපදස්සනමත්තමෙව එත්ථ රජ්ජනං වා දුස්සනං වා මුය්හනං වා නත්ථි එකස්මිං පන වාරෙ ජවනං රජ්ජති වා දුස්සති වා මුය්හති වා සොතවිඤ්ඤාණාදීසුපි එසෙව නයො.

තත්‍රායං උපමා. පඤ්ච කිර දුබ්බලභොජකා රාජානං සෙවිත්වා කිච්ඡෙන කසිරෙන එකස්මිං පඤ්චකුලිකෙ ගාමෙ පරිත්තකං ආයං ලභිංසු. තෙසං තත්ථ මච්ඡභාගො මංසභාගො යොත්තකහාපණො අඩ්ඩ

කහාපණො මාසකහාපණො අට්ඨකහාපණො වා සොළසකහාපණො වා චතුසට්ඨිකහාපණො වා දණ්ඩොති එත්තකම්පනෙව පාපුණාති. සතවත්ථුකං පඤ්චසතවත්ථුකං සහස්සවත්ථුකං මහාබලිංරාජාව ගණ්හාති. තත්ථ පඤ්චකුලිකගාමා විය පඤ්ච පසාද, දණ්ඩිකා පඤ්ච දුබ්බලභොජකා විය පඤ්ච විඤ්ඤාණානි රාජා විය ජවනං දුබ්බලභොජකානං පරිත්තකං ආයපාපුණනං විය චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදීනං රූපදස්සනාදිමත්තකං රජ්ජනාදීනි පන එතෙසු නත්ථි. රඤ්ඤො මහාබලිග්ගහණං විය තෙසු චාරෙසු ජවනස්ස රජ්ජනාදීනි වෙදිතබ්බානි.

එවමෙත්ථ මනොති කුසලාකුසලජවනං වුත්තං. **සතිපටිසරණන්ති** මග්ගසතිපටිසරණං. ජවනම්පනො හි මග්ගසතිපටිසරණං. **විමුත්තීති** ඵලවිමුත්ති. **නිබ්බාණන්ති** ඵලවිමුත්තියා නිබ්බාණං පටිසරණං **නාසක්ඛි පඤ්හස්ස පරියන්තං ගහෙතුන්ති** පඤ්හස්ස පරිච්ඡෙදං පමාණං ගහෙතුං නාසක්ඛි. අප්පටිසරණධම්මස්ස පටිසරණං පුච්ඡි. නිබ්බාණං නාමෙතං අප්පටිසරණං න කිඤ්චිපටිසරණන්ති. **නිබ්බාණොගධන්ති** නිබ්බාණබ්භන්තරං නිබ්බාණං අනුපවිට්ඨං. **බ්‍රහ්මචරියන්ති** මග්ගබ්‍රහ්මචරියං. **නිබ්බාණපරායණන්ති** නිබ්බාණං පරං අයනං අස්ස පරාගති න තතො පරං ගච්ඡතීති අත්ථො. නිබ්බාණං පරියොසානං අවසානං අස්සාති **නිබ්බාණපරියොසානං.** **මූලජාතා පතිට්ඨිතාති** මග්ගෙන ආගතසද්ධා වුච්චති. **ඉමම්පි චෙ භික්ඛවෙ සමයෙති** කිං සන්ධායාහ. ඣානඅනාගාමිතං. තස්මිං හි සමයෙ බ්‍රාහ්මණස්ස පඨමම්මග්ගෙන පඤ්ච අකුසලචිත්තානි පහීනානි පඨමජ්ඣානෙන පඤ්ච නීවරණානීති ඣාන අනාගාමිට්ඨානෙ ඨිතො සො අපරිහීනජ්ඣානො කාලං කත්වා තත්ථෙව පරිනිබ්බායෙය්‍ය. සචෙ පන පුත්තදාරං අනුසාසන්තස්ස කම්මන්තෙ විචාරෙන්තස්ස ඣානං නස්සති නට්ඨෙ ඣානෙ ගති අනිබද්ධා හොති, අනට්ඨෙ පන නිබද්ධාති ඉමං ඣානඅනාගාමිතං සන්ධායෙවමාහ.

46. 5. 3.

තතියෙ- **අඤ්ජනවනෙති** අඤ්ජනවණ්ණපුප්ඵානං රුක්ඛානං රොපිතවනෙ. **යං භික්ඛවෙ සද්ධින්ද්‍රියං තං සද්ධාබලන්ති** තං හි අධිමොක්ඛලක්ඛණෙ ඉන්දට්ඨෙන සද්ධින්ද්‍රියං අස්සද්ධියෙ අකම්පනෙන සද්ධාබලං ඉතරෙසං පග්ගහණඋපට්ඨාන අවික්ඛෙපපජානන ලක්ඛණෙසු ඉන්දට්ඨෙන ඉන්ද්‍රියභාවො කොසජ්ජමුට්ඨස්සච්චවික්ඛෙපාවිජ්ජාසු අකම්පනෙන බලභාවො වෙදිතබ්බො. **අයමෙව බොති** තස්සා නදියා එකතොසොතං විය සද්ධාවිරියසතිසමාධිපඤ්ඤාවසෙන එතෙසං නිනානාකාරණං වෙදිතබ්බං. ද්වෙ සොතානි විය ඉන්දට්ඨඅකම්පනට්ඨෙහි ඉන්ද්‍රියබලවසෙන නානාකාරණං වෙදිතබ්බං.

46. 5. 4.

චතුත්ථෙ- **අමතොගධන්ති** අමතබ්භන්තරං. **අමතපරායණන්ති** අමතනිප්ඵත්තිකං. **අමතපරියොසානන්ති** අමතනිට්ඨං. **සාධු සාධූති** ථෙරස්ස බ්‍යාකරණං පසංසන්තො සාධුකාරං දෙති.

46. 5. 5–9.

පඤ්චමෙ–තදන්වයාති තං අනුගච්ඡමානා අනුවත්තමානාති අත්ථො. පුබ්බකොට්ඨකං ආදිං කත්වා පටිපාටියා ඡසු සුත්තෙසු ඡළින්ද්‍රියානෙව කථිතානි.

46. 5. 10.

දසමෙ–ඉමෙ ඛො තෙ ධම්මාති උපරි සහවිපස්සනා තයො මග්ගා. යෙ මෙ පුබ්බෙ සුතාව අහෙසුන්ති යෙ මයා පුබ්බෙ අරහත්තඵලින්ද්‍රියං නාම අත්ථීති කථෙන්තානං යෙව සුතා. කායෙන ච ඵුසිත්වාති නාම කායෙනෙව ඵුසිත්වා පටිලභිත්වා. පඤ්ඤාය ච අතිවිජ්ඣ පස්සාමීති පච්චවෙක්ඛණපඤ්ඤාය ච අතිවිජ්ඣිත්වා පස්සාමීති. යා හිස්ස භන්ත සද්ධාති අයං කතරසද්ධා. චතූහි ඉන්ද්‍රියෙහි සම්පයුත්තා සද්ධා හෙට්ඨා කථිතාව. අයං පන පච්චවෙක්ඛණසද්ධා. සම්පයුත්තසද්ධා හි මිස්සකා. පච්චවෙක්ඛණසද්ධා ලොකිකාව. සෙසං සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.

ජරාවග්ගො පඤ්චමො.

---

46. 6. 1.

ඡට්ඨස්ස පඨමෙ–සූරියෙනාති සූරභාවෙන. බොධායාති බුජ්ඣනත්ථාය.

46. 6. 2.

දුතියෙ–මල්ලකෙසූති එවං නාමකෙ ජනපදෙ. ඉමස්මිං සුත්තෙ චත්තාරින්ද්‍රියානි මිස්සකානි. අරියඤාණං ලොකුත්තරං තම්පි පන චතුඉන්ද්‍රියනිස්සිතං කත්වා මිස්සකත්තං භාජෙතුං වට්ටති.

46. 6. 3.

තතියෙ–න හෙව ඛො කායෙන ඵුසිත්වා විහරතීති න නාම කායෙන ඵුසිත්වා පටිලභිත්වා විහරති ඵුසිතුං පටිලභිතුං න සක්කොති. පඤ්ඤාය ච අතිවිජ්ඣ පස්සතීති පච්චවෙක්ඛණ පඤ්ඤාය පන උපරි අරහත්තඵලින්ද්‍රියං නාම අත්ථීති ජානාති. අසෙක්ඛභූමියං ඵුසිත්වා විහරතීති පටිලභිත්වා විහරති. පඤ්ඤායාති පච්චවෙක්ඛණපඤ්ඤාය හි අරහත්තඵලින්ද්‍රියං නාම අත්ථීති පජානාති. න කුහිඤ්චි කිස්මිඤ්චීති වෙපි අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනානෙව. කිස්මිඤ්චි භවෙ න උප්පජ්ජන්තීති අත්ථො. ඉමස්මිං සුත්තෙ පඤ්චින්ද්‍රියානි ලොකුත්තරානි ඡලොකිකානි වට්ටනිස්සිතානෙව කථිතානීති.

46. 6. 4–5.

චතුත්ථෙ–යානි කානිචි පදානි බොධාය සංවත්තන්තීති යානි කානිචි ධම්මපදානි යෙකෙචි ධම්මකොට්ඨාසා බුජ්ඣනත්ථාය සංවත්තන්ති. පඤ්චමං උත්තානත්ථමෙව.

46. 6. 6–7.

ඡට්ඨෙ–චිත්තං රක්ඛති ආසවෙසු ච සාසවෙසු ච ධම්මෙසූති තෙභූමිකධම්මෙ ආරබ්භ ආසවුප්පත්තිං වාරෙන්තො ආසවෙසු ච සාසවෙසු ච ධම්මෙසු චිත්තං රක්ඛති නාම. සත්තමං උත්තානත්ථමෙව.

46. 6. 8.-10.

අට්ඨමෙ-**සූකරඛතායන්ති** සූකරඛතලෙණෙ. කස්සපබුද්ධකාලෙ කිර තං ලෙණං එකස්මිං බුද්ධන්තරෙ පඨවියා වඩ්ඪමානාය අන්තො භූමිගතං ජාතං. අථෙකදිවසං එකො සූකරො තස්ස ඡදනපරියන්ත සමීපෙ පංසුං ඛණි. දෙවෙ වුට්ඨෙ පංසු ධොතා ඡදනපරියන්තො පාකටො අහොසි. එකො වනචරකො දිස්වා පුබ්බෙ සීලවන්තෙහි පරිභුත්තට්ඨානෙන භවිතබ්බං පටිජග්ගිස්සාමි නන්ති සමන්තතො පංසුං අපනෙත්වා ලෙණං සොධෙත්වා කුටිපරික්ඛෙපං කත්වා ද්වාරවාත පානං යොජෙත්වා සුපරිනිට්ඨිතසුධාකම්මචිත්තකම්මං රජතපට්ටසදිසාය වාලිකාය සිඤ්චිතං පරිවෙණං කත්වා මඤ්චපීඨං පඤ්ඤපෙත්වා භගවතො වසනත්ථාය අදාසි. ලෙණං ගම්භීරං අහොසි ඔතරිත්වා ආරුහිතබ්බං. තං සන්ධායෙතං වුත්තං. **පරමනිපච්චකාරන්ති** භාවනපුංසකං. යථා පරමනිපච්චකාරකාරී හුත්වා වත්තමානො පවත්තතීති වුත්තං හොති. **අනුත්තරං යොගක්ඛෙමන්ති** අරහත්තං. **සප්පතිස්සාති** සජෙට්ඨකො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

සූකරඛතවග්ගො ඡට්ඨො.

---

46. 7. 1-10.

සත්තමෙ වග්ගෙ-සත්තඵලාති පුබ්බභාගානි තෙසං හෙට්ඨා ච ඵලානි ආදිං කත්වා මිස්සකානි. සෙසමෙත්ථ ඉතො පරඤ්ච සබ්බං උත්තානත්ථමෙවාති.*

ඉන්ද්‍රියසංයුත්තං සමත්තං.

47.

සම්මප්පධානසංයුත්තෙ සකලම්පි පුබ්බභාගවිපස්සනා කථිතාති.

සම්මප්පධානසංයුත්තං සමත්තං.

48.

බලසංයුත්තෙ-බලානි මිස්සකානෙව කථිතානි. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

බලසංයුත්තං සමත්තං.

---

49. 1. 1.

ඉද්ධිපාදසංයුත්තස්ස පඨමෙ-ඡන්දං නිස්සාය පවත්තො සමාධි **ඡන්දසමාධි**. පධානභූතා සඞ්ඛාරා **පධානසඞ්ඛාරා**. **සමන්නාගතන්ති** තෙහි ධම්මෙහි උපෙතං ඉද්ධියා පාදං ඉද්ධිභූතං වා පාදන්ති **ඉද්ධිපාදං**. **සෙසෙසුපි එසෙව නයො**. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරො පන ඉද්ධිපාද විභඞ්ගෙ ආගතොව විසුද්ධිමග්ගෙ පනස්ස අත්ථො දීපිතො. තථා මග්ග බොජ්ඣඞ්ගසතිපට්ඨානසංයුත්තෙසු චෙව ඉධ ච එකපරිච්ඡෙදො එව.

---

*. සත්තමෙ වග්ගෙ ඉච්චාදිපාඨො සීහළපොත්ථකෙ න දිස්සති.

49. 1. 5.

පඤ්චමෙ-ඉද්ධිපාදදෙසනාති තයො මග්ගෙ තීණි ච ඵලානි.

49. 1. 6-9.

ඡට්ඨෙ-සමත්තං ඉද්ධින්ති අරහත්තඵලඤ්ච. ආදිතො පට්ඨාය පන නවසු සුත්තෙසු විවට්ටපාදකා එව ඉද්ධිපාදා කථිතා.

49. 1. 10.

දසමෙ-නිසීදනන්ති චම්මඛණ්ඩං අධිප්පෙතං. **උදෙනචෙතියන්ති** උදෙනයක්ඛස්ස චෙතියට්ඨානෙ කතවිහාරො වුච්චති. **ගොතමකාදීසුපි** එසෙව නයො. **භාවිතාති** වඩ්ඪිතා. **බහුලීකතාති** පුනප්පුනං කතා. **යානීකතාති** යුත්තයානං විය කතා. **වත්ථුකතාති** ඨානවත්ථු විය කතා. **අනුට්ඨිතාති** අධිට්ඨිතා. **පරිචිතාති** සමන්තතො චිතා සුවඩ්ඪිතා. **සුසමාරද්ධාති** සුට්ඨු සමාරද්ධා. ඉති අනියමෙන කථෙත්වා පුන නියමෙත්වා දස්සෙන්තො **තථාගතස්ස ඛොති** ආදිමාහ. එත්ථ **කප්පන්ති** ආයුකප්පං. තස්මිං කාලෙ යං මනුස්සානං ආයුප්පමාණං තං පරිපුණ්ණං කරොන්තො තිට්ඨෙය්‍ය. **කප්පාවසෙසං වාති** අප්පං වා භිය්‍යොති වුත්තවස්සසතතො අතිරෙකං වා.

මහාසීවත්ථෙරො පනාහ බුද්ධානං අට්ඨානෙ ගජ්ජිතං නාම නත්ථි. යථෙව බෙළුවගාමකෙ උප්පන්නං මාරණන්තිකවෙදනං දසමාසෙ වික්ඛම්භෙසි එවං පුනප්පුනං තං සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා දසමාසෙ වික්ඛම්භෙන්තො ඉමං භද්දකප්පමෙව තිට්ඨෙය්‍යාති. කස්මා පන න ඨිතොති උපාදින්නකසරීරං නාම ඛණ්ඩිච්චාදීහි අභිභුය්‍යති බුද්ධා නාම ඛණ්ඩිච්චාදිභාවං අප්පත්වා පඤ්චමෙ ආයුකොට්ඨාසෙ බහුජනස්ස පියමනාපකාලෙයෙව පරිනිබ්බායන්ති බුද්ධානුබුද්ධෙසු ච මහාසාවකෙසු පරිනිබ්බුතෙසු එකකෙන ඛාණුකෙනෙව ඨාතබ්බං හොති දහරසාමණෙර පරිවාරෙන තතො අහො බුද්ධානං පරිසාති හීළෙතබ්බතං ආපජ්ජෙය්‍ය තස්මා න ඨිතොති. එවං වුත්තෙපි සො න රුච්චති ආයුකප්පොති ඉදමෙව අට්ඨකථායං නියමිතං.

යථා තං මාරෙන පරියුට්ඨිතචිත්තොති එත්ථ **තන්ති** නිපාතමත්තං යථා මාරෙන පරියුට්ඨිතචිත්තො අජ්ඣොත්ථටචිත්තො අඤ්ඤොපි කොචි පුථුජ්ජනො පටිවිජ්ඣිතුං න සක්කුණෙය්‍ය. එවමෙව නාසක්ඛි පටිවිජ්ඣිතුන්ති අත්ථො. මාරො හි යස්ස සබ්බෙන සබ්බං ද්වාදස විපල්ලාසා අප්පහීනා තස්ස චිත්තං පරියුට්ඨාති ථෙරස්ස ච චත්තාරො විපල්ලාසා අප්පහීනා තෙනස්ස මාරො චිත්තං පරියුට්ඨාසි. සො පන චිත්තපරියුට්ඨානං කරොන්තො කිං කරොතීති. භෙරවං රූපාරම්මණං වා දස්සෙති සද්දාරම්මණං වා සාවෙති. තතො සත්තා තං දිස්වා වා සුත්වා වා සතිං විස්සජ්ජෙත්වා විවටමුඛා හොන්ති තෙසං මුඛෙන හත්ථං පවෙසෙත්වා හදයං මද්දති. තෙ විසඤ්ඤී හුත්වා තිට්ඨන්ති. ථෙරස්ස පනෙස මුඛෙන හත්ථං පවෙසෙතුං කිං සක්ඛිස්සති භෙරවාරම්මණං පන දස්සෙසි තං දිස්වා ථෙරො නිමිත්තොභාසං න පටිවිජ්ඣි.

ජානන්තොයෙව භගවා කිමත්ථං යාවතතියකං ආමන්තෙසි. පුරතො තිට්ඨතු භන්තෙ භගවාති යාචිතෙ තුය්හෙවෙතං දුක්කටං තුය්හෙවෙතං අපරද්ධන්ති දොසාරොපනෙන සොකතනුකරණත්ථං.

මාරො පාපිමාති එත්ථ සත්තෙ අනත්ථෙ නියොජෙන්තො මාරෙතීති **මාරො. පාපිමාති** තස්සෙව වෙවචනං. සොහි පාපධම්මසමන්නාගතත්තා පාපිමාති වුච්චති. කණ්හො අන්තකො නමුචි පමත්තබන්ධූතිපි තස්සෙව නාමානි. **භාසිතා ඛො පනෙසාති** අයඤ්හි භගවතො සම්බොධිපත්තියා අට්ඨමෙ සත්තාහෙ බොධිමණ්ඩංයෙව ආගන්ත්වා භගවා යදත්ථං තුම්හෙහි පාරමියො පූරිතා සො වො අත්ථො අනුප්පත්තො පටිවිද්ධං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං කිං වො ලොකවිචරණෙනාති වත්වා යථා අජ්ජ එවමෙව පරිනිබ්බාතුදානි භන්තෙ භගවා පරිනිබ්බාතු සුගතොති යාචි භගවා පිස්ස **න තාවාහන්ති** ආදීනි වත්වා පටික්ඛිපි. තං සන්ධාය **භාසිතා ඛො පනෙසා භන්තෙති** ආදිමාහ. තත්ථ **වියත්තාති** මග්ගවසෙන බ්‍යත්තා තථෙව **විනීතා** තථා **විසාරදා. බහුස්සුතාති** තෙපිටකවසෙන බහුං සුතමෙතෙසන්ති බහුස්සුතා තමෙව ධම්මං ධාරෙන්තීති **ධම්මධරා.** අථවා-පරියත්තිබහුස්සුතා පටිවෙධබහුස්සුතා ච පරියත්ති පටිවෙධ ධම්මානංයෙව ධාරණතො ධම්මධරාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. **ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නාති** අරියධම්මස්ස අනුධම්මභූතං විපස්සනාධම්මං පටිපන්නා. **සාමීචිප්පටිපන්නාති** අනුච්ඡවිකපටිපදං පටිපන්නා. **අනුධම්මචාරිනොති** අනුධම්මචරණසීලා. **සකං ආචරියකන්ති** අත්තනො ආචරියවාදං. **ආචික්ඛිස්සන්තීති** ආදීනි සබ්බානි අඤ්ඤමඤ්ඤස්සෙව වෙවචනානි. **සහධම්මෙනාති** සහෙතුකෙන සකාරණෙන වචනෙන. **සප්පාටිහාරියන්ති** යාව නිය්‍යානිකං කත්වා ධම්මං දෙසිස්සන්ති. **බ්‍රහ්මචරියන්ති** සික්ඛාත්තයසඞ්ගහිතං සකලසාසනබ්‍රහ්මචරියං. **ඉද්ධන්ති** සමිද්ධං ඣානාදිවසෙන. **ඵීතන්ති** වුද්ධිප්පත්තං සබ්බපාලිඵුල්ලං විය අභිඤ්ඤාසම්පත්තිවසෙන. **විත්ථාරිකන්ති** විත්ථතං තස්මිං තස්මිං දිසාභාගෙ පතිට්ඨිතවසෙන. **බාහුජඤ්ඤන්ති** බහූහි ඤාතං පටිවිද්ධං මහාජනාභිසමයවසෙන. **පුථුභූතන්ති** සබ්බාකාරෙන පුථුලභාවප්පත්තං. කථං. **යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිතං** යත්තකා විඤ්ඤුජාතිකා දෙවා චෙව මනුස්සා ච අත්ථි සබ්බෙහි සුප්පකාසිතන්ති අත්ථො.

අප්පොස්සුක්කොති නිරාලයො. ත්වං හි පාපිම අට්ඨමසත්තාහතො පට්ඨාය පරිනිබ්බාතු දානි භන්තෙ භගවා පරිනිබ්බාතු සුගතොති විරවන්තො ආහිණ්ඩිත්ථ. අජ්ජදානි පට්ඨාය විගතුස්සාහො හොහි මා මය්හං පරිනිබ්බානත්ථං වායාමං කරොහීති වදති. **සතො සම්පජානො ආයුසඞ්ඛාරං ඔස්සජීති** සතිං සූපට්ඨිතං කත්වා ඤාණෙන පරිච්ඡින්දිත්වා ආයුසඞ්ඛාරං **විස්සජි** පජහි. තත්ථ න භගවා හත්ථෙන ලෙඩ්ඩුං විය ආයුසඞ්ඛාරං **ඔස්සජි.** තෙමාසමත්තමෙව පන ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා තතො පරං න සමාපජ්ජිස්සාමීති චිත්තං උප්පාදෙසි. තං සන්ධාය වුත්තං ඔස්සජීති. **උස්සජීතිපි** පාඨො.

මහාභූමිචාලොති මහන්තො පඨවිකම්පො. තදා කිර දසසහස්සී ලොකධාතු අකම්පිත්ථ. **භිංසනකොති** භයජනකො. **දෙවදුන්දුභියො ච ඵලිංසූති** දෙවභෙරියො ඵලිංසු දෙවො සුගජ්ජිතං ගජ්ජි. අකාලවිජ්ජුලතා නිච්ඡරිංසු ඛණිකවස්සං වස්සීති වුත්තං හොති. **උදානං උදානෙසීති** කස්මා උදානෙසි කොචි නාම වදෙය්‍ය භගවා පච්ඡතො පච්ඡතො අනුබන්ධිත්වා පරිනිබ්බායථ භන්තෙ පරිනිබ්බායථ භන්තෙති උපද්දුතො භයෙන ආයුසඞ්ඛාරං විස්සජ්ජෙසීති තස්සොකාසො මාහොතූති භීතස්ස උදානං නාම නත්ථීති පීතිවෙගවිස්සට්ඨං උදානං උදානෙසි.

තත්ථ සබ්බෙසං සොනසිගාලාදීනම්පි පච්චක්ඛභාවතො තුලිතං පරිච්ඡින්නන්ති **තුලං**. කිං තං. කාමාවචරකම්මං. න තුලං න වා අස්ස තුලං සදිසමඤ්ඤං ලොකියකම්මං අත්ථීති **අතුලං**. කිං තං. මහග්ගතකම්මං. අථවා කාමාවචරං රූපාවචරඤ්ච තුලං අරූපාවචරං අතුලං අප්පවිපාකං තුලං. බහුවිපාකං අතුලං. **සම්භවන්ති** තෙසං භවහෙතුභූතං පිණ්ඩකාරකං රාසිකාරකන්ති අත්ථො. **භවසඞ්ඛාරන්ති** පුනබ්භවස්ස සඞ්ඛාරං. **අවස්සජීති** විස්සජ්ජෙසි. **මුනීති** බුද්ධමුනි. **අජ්ඣත්තරතොති** නියකජ්ඣත්තරතො. **සමාහිතොති** උපචාරප්පනාසමාධිවසෙන සමාහිතො. **අභින්දි කවචමිවාති** කවචං විය භින්දි. **අත්තසම්භවන්ති** අත්තනි ජාතං කිලෙසං. ඉදං වුත්තං හොති–සවිපාකට්ඨෙන භවාභිසඞ්ඛරණට්ඨෙන භවසඞ්ඛාරන්ති ච ලද්ධනාමං තුලාතුලසඞ්ඛාතං ලොකියකම්මඤ්ච උස්සජි. සඞ්ගාමසීසෙ මහායොධො කවචං විය අත්තසම්භවං කිලෙසඤ්ච අජ්ඣත්තරතො සමාහිතො හුත්වා අභින්දීති.

අථවා. **තුලන්ති** තුලෙන්තො තීරෙන්තො. **අතුලඤ්ච සම්භවන්ති.** නිබ්බානඤ්චෙව භවඤ්ච. **භවසඞ්ඛාරන්ති** භවගාමිකම්මං. **අවස්සජී මුනීති** පඤ්චක්ඛන්ධා අනිච්චා පඤ්චන්නං ඛන්ධානං නිරොධො නිබ්බානං නිච්චන්ති ආදිනා නයෙන තුලයන්තො බුද්ධමුනි. භවෙ ආදිනවං නිබ්බාණෙ ආනිසංසං දිස්වා තං ඛන්ධානං මූලභූතං භවසඞ්ඛාරං කම්මක්ඛයාය සංවත්තතීති එවං වුත්තෙන කම්මක්ඛයකරෙන අරියමග්ගෙන අවස්සජි. කථං. **අජ්ඣත්තරතො සමාහිතො අභින්දි කවචමිවත්තසම්භවං** සො හි විපස්සනාවසෙන අජ්ඣත්තරතො සමථවසෙන සමාහිතොති එවං පුබ්බභාගතො පට්ඨාය සමථවිපස්සනාබලෙන කවචමිව අත්තභාවං පරියොනන්ධිත්වා ඨිතං අත්තනි සම්භවත්තා අත්තසම්භවන්ති ලද්ධනාමං සබ්බකිලෙසජාතං අභින්දි කිලෙසාභාවෙන ච කම්මං අප්පටිසන්ධිකත්තා අවසිට්ඨං නාම හොතීති එවං කිලෙසප්පහානෙන කම්මං ජහි පහීනකිලෙසස්ස ච භයං නාම නත්ථි තස්මා අභීතොව ආයුසඞ්ඛාරං උස්සජි. අභීතභාවං ඤාපනත්ථඤ්ච උදානං උදානෙසීති වෙදිතබ්බං.

චාපාලවග්ගො පඨමො.

49. 2. 1. 2.

දුතියස්ස පඨමෙ-තව අකිලිට්ඨොති ආදීනි පරතො ආවිභවිස්සන්ති. ඉමස්මිං සුත්තෙ ච අභිඤ්ඤාපාදකා ඉද්ධිපාදා කථිතා. තථා දුතියෙ ච.

49. 2. 3.

තතියෙ-ඡන්දන්ති කත්තුකම්‍යතා ඡන්දං. නිස්සායාති නිස්සයං කත්වා අධිපතිං කත්වාති අත්ථො. පධානසඞ්ඛාරාති පධානභූතා සඞ්ඛාරා චතුකිච්චසාධකසම්මප්පධානවිරියස්සෙතං අධිවචනං. ඉති අයඤ්ච ඡන්දොති ආදීසු ඡන්දො ඡන්දසමාධි ඡන්දෙන චෙව පධානසඞ්ඛාරෙහි ච පධානසඞ්ඛාරාපි ඡන්දෙන චෙව සමාධිනා ච සමන්නාගතා තස්මා සබ්බෙ වෙතෙ ධම්මෙ එකතො කත්වා අයං වුච්චති භික්ඛවෙ ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාරසමන්නාගතො ඉද්ධිපාදොති වුත්තං. ඉද්ධිපාදවිභඞ්ගෙ පන යො තථාභූතස්ස වෙදනාක්ඛන්ධොති ආදිනා නයෙන ඉමෙහි ධම්මෙහි සමන්නාගතා සෙසඅරූපිනො ධම්මා ඉද්ධිපාදාති වුත්තා. අපිච ඉමෙ හි තයො ධම්මා ඉද්ධීපි හොන්ති ඉද්ධිපාදාපි. කථං. ඡන්දං හි භාවයතො ඡන්දො ඉද්ධිනාම හොති සමාධිපධානසඞ්ඛාරා ඡන්දිද්ධිපාදො නාම. සමාධිං භාවෙන්තස්ස සමාධි ඉද්ධිනාම හොති. ඡන්දපධානසඞ්ඛාරා සමාධිද්ධිපාදො නාම. පධානසඞ්ඛාරෙ භාවෙන්තස්ස පධානසඞ්ඛාරා ඉද්ධි නාම හොති ඡන්දසමාධිපධානසඞ්ඛාරිද්ධිපාදො නාම සම්පයුත්තධම්මෙසු හි එකස්මිං ඉජ්ඣමානෙ සෙසාපි ඉජ්ඣන්තියෙව. අපිච තෙසං තෙසං ධම්මානං පුබ්බභාගවසෙනාපි එතෙසං ඉද්ධිපාදතා වෙදිතබ්බා. පඨමජ්ඣානං හි ඉද්ධි නාම පඨමජ්ඣානස්ස පුබ්බභාගපරිකම්මසම්පයුත්තා ඡන්දදයො ඉද්ධිපාදො නාම. එතෙනුපායෙන යාව නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනා ඉද්ධිවිධං ආදිං කත්වා යාවදිබ්බචක්ඛුඤාණා සොතාපත්තිමග්ගං ආදිං කත්වා යාව අරහත්තමග්ගා නයො නෙතබ්බො. සෙසිද්ධිපාදෙසුපි එසෙව නයො. කෙචි පන අනිප්ඵන්නා ඉද්ධිපාදොති වදන්ති. ඉධ තෙසං වාදමද්දනත්ථාය අභිධම්මෙ උත්තරචූළවාරො නාම ආගතො චත්තාරො ඉද්ධිපාදා ඡන්දිද්ධිපාදො චිත්තිද්ධිපාදො විරියිද්ධිපාදො වීමංසිද්ධිපාදො. තත්‍ථ කතමො ඡන්දිද්ධිපාදො. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඣානං භාවෙති නීය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙව කාමෙහි-පෙ-පඨමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං තස්මිං සමයෙ ඡන්දො ඡන්දිකතා කත්තුකම්‍යතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො අයංවුච්චති ඡන්දිද්ධිපාදො අවසෙසා ධම්මා ඡන්දිද්ධිපාදසම්පයුත්තාති ඉමෙ පන ලොකුත්තරවසෙනෙව ආගතා.

තත්ථ රට්ඨපාලත්ථෙරො ඡන්දං ධුරං කත්වා ලොකුත්තරං ධම්මං නිබ්බත්තෙසි. සොණත්ථෙරො විරියං ධුරං කත්වා සම්භූතත්ථෙරො චිත්තං ධුරං කත්වා ආයස්මා මොඝරාජා වීමංසං ධුරං කත්වාති. තත්ථ යථා චතූසු අමච්චපුත්තෙසු ඨානන්තරං පත්ථෙත්වා රාජානං උපනිස්සාය විහරන්තෙසු එකො උපට්ඨානෙ ඡන්දජාතො රඤ්ඤො අජ්ඣාසයඤ්ච

රුචිඤ්ච ඤත්වා දිවා ච රත්තො ච උපට්ඨහන්තො රාජානං ආරාධෙත්වා ඨානන්තරං පාපුණි එවං ඡන්දධුරෙන ලොකුත්තරධම්මං නිබ්බත්තකො වෙදිතබ්බො. එකො පන දිවසෙ දිවසෙ උපට්ඨාතුං න සක්කොති උප්පන්නෙ කිච්චෙ පරක්කමෙන ආරාධෙස්සාමීති කුපිතෙ පච්චන්තෙ රඤ්ඤා පහිතො පරක්කමෙන සත්තුමද්දනං කත්වා පාපුණි. යථා සො එවං විරියධුරෙන ලොකුත්තරධම්මං නිබ්බත්තකො වෙදිතබ්බො. එකො දිවසෙ දිවසෙ උපට්ඨානම්පි උරෙන සත්තිසරසම්පටිච්ඡනම්පි භාරොයෙව මන්තබලෙන ආරාධෙස්සාමීති ඛත්තවිජ්ජාය කතපරියත්තො මන්තසංවිධානෙන රාජානං ආරාධෙත්වා පාපුණි. යථා සො එවං චිත්තධුරෙන ලොකුත්තරධම්මං නිබ්බත්තකො වෙදිතබ්බො. අපරො කිං ඉමෙහි උපට්ඨානාදීහි රාජානො නාම ජාතිසම්පන්නස්ස ඨානන්තරං දෙන්ති තාදිසස්ස දෙන්තො මය්හං දස්සතීති ජාතිසම්පත්තිමෙව නිස්සාය ඨානන්තරං පාපුණි. යථා සො එවං සුපරිසුද්ධවීමංසං නිස්සාය වීමංසධුරෙන ලොකුත්තරධම්මං නිබ්බත්තකො වෙදිතබ්බොති. ඉමස්මිං සුත්තෙ විවට්ටපාදකඉද්ධි කථිතා.

49. 2. 4.

චතුත්ථෙ–උද්ධතාති උද්ධච්චපකතිකා විප්ඵන්දමානචිත්තා උද්ධච්චෙන හි එකාරම්මණෙ චිත්තං විප්ඵන්දති ධජයට්ඨියං වාතෙන පහතධජො විය. උන්නළාති උග්ගතනළා උට්ඨිතතුච්ඡමානාති වුත්තං හොති. චපලාති පත්තචීවරමණ්ඩනාදිනා චාපල්ලෙන යුත්තා. මුඛරාති මුඛඛරා ඛරවචනාති වුත්තං හොති. විකිණ්ණවාචාති අසඤ්ඤතවචනා දිවසම්පි නිරත්ථකවචනපලාපිනො. මුට්ඨස්සතිනොති නට්ඨස්සතිනො. අසම්පජානාති පඤ්ඤාරහිතා. විබ්භන්තචිත්තාති උබ්භන්තචිත්තා. සමාධිවිරහෙන ලද්ධොකාසෙන උද්ධච්චෙන. පාකතින්ද්‍රියාති අසංවුතින්ද්‍රියා. ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරන්ති ආපොකසිණං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය පාසාදෙන පතිට්ඨිතං පථවීභාගං උදකන්ති අධිට්ඨාය උදකපිට්ඨෙ ඨිතං පාසාදං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා අඞ්ගුට්ඨකෙන පහරි. ගම්භීරනෙමොති ගම්භීර ආවාටො ගම්භීරභූමිභාගං අනුපවිට්ඨොති අත්ථො. සුනිඛාතොති සුට්ඨු නිඛාතො කොට්ටෙත්වා සුට්ඨු ඨපිතො. ඉධ අභිඤ්ඤාපාදකිද්ධි කථිතා

49. 2. 5.

පඤ්චමෙ–ඡන්දප්පහාණත්ථන්ති තණ්හාඡන්දස්ස පහාණත්ථං. එත්ථ විවට්ටපාදකිද්ධි කථිතා.

49. 2. 9.

නවමෙ–සො භික්ඛවෙ ඡන්දොති අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානං අධිප්පෙතං.

49. 2. 10.

දසමෙ–කොසජ්ජසහගතොති ඉධ භික්ඛු ඡන්දං උප්පාදෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසි කරොන්තො නිසීදති. අථස්ස චිත්තං ලීනාකාරං ඔක්කමති. සො ලීනාකාරො මෙ ඔක්කන්තොති ඤත්වා අපායනෙන චිත්තං තජ්ජෙත්වා පුන ඡන්දං උප්පාදෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොති.

අථස්ස පුන ලීනාකාරෙ ඔක්කමන්ති සො පුන අපායභයෙන චිත්තං තජ්ජෙත්වා ඡන්දං උප්පාදෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොතීති එවමස්ස කොසජ්ජෙන වොකිණ්ණත්තා ඡන්දො කොසජ්ජසහගතො නාම හොති **කොසජ්ජසම්පයුත්තොති** තස්සෙව වෙවචනං. **උද්ධච්චසහගතොති** ඉධ භික්ඛු ඡන්දං උප්පාදෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තො නිසීදති අථස්ස චිත්තං උද්ධච්චෙ පතති සො බුද්ධධම්මසඞ්ඝගුණෙ ආවජ්ජෙත්වා චිත්තං හාසෙත්වා තොසෙත්වා කම්මනියං කත්වා පුන ඡන්දං උප්පාදෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොති අථස්ස පුන චිත්තං උද්ධච්චෙ පතති සො පුන බුද්ධධම්මසඞ්ඝගුණෙ ආවජ්ජෙත්වා චිත්තං හාසෙත්වා තොසෙත්වා ඡන්දං උප්පාදෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොතීති එවමස්ස උද්ධච්චෙන වොකිණ්ණත්තා ඡන්දො උද්ධච්චසහගතො නාම හොති. **ථිනමිද්ධසහගතොති** ඉධ භික්ඛු ඡන්දං උප්පාදෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තො නිසීදති. අථස්ස ථිනං උප්පජ්ජති සො උප්පන්නං මෙ ථිනමිද්ධන්ති ඤත්වා උදකෙන මුඛං පුඤ්ඡිත්වා කණ්ණෙ ආකඩ්ඪිත්වා පගුණං ධම්මං සජ්ඣායිත්වා දිවා ගහිතං වා ආලොකසඤ්ඤං මනසිකරිත්වා ථිනමිද්ධං විනොදෙත්වා පුන ඡන්දං උප්පාදෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොති අථස්ස පුන ථිනමිද්ධං උප්පජ්ජති. සො වුත්තනයෙන පුන ථිනමිද්ධං විනොදෙත්වා ඡන්දං උප්පාදෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොතීති එවමස්ස ථිනමිද්ධෙන වොකිණ්ණත්තා ඡන්දො ථිනමිද්ධසහගතො නාම හොති. **අනුවික්ඛිත්තොති** ඉධ භික්ඛු ඡන්දං උප්පාදෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තො නිසීදති. අථස්ස කාමගුණාරම්මණෙ චිත්තං වික්ඛිපති සො බහිද්ධා වික්ඛිත්තං මෙ චිත්තන්ති ඤත්වා අනමතග්ගදෙවදූතවෙලාමඅනාගතභයසුත්තාදීනි සුත්තානි ආවජ්ජෙන්තො පුන දණ්ඩෙන චිත්තං තජ්ජෙත්වා කම්මනියං කත්වා ඡන්දං උප්පාදෙත්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොතීති එවමස්ස කාමවිතක්කවොකිණ්ණත්තා ඡන්දො බහිද්ධා පඤ්චකාමගුණෙ ආරබ්භ අනුවික්ඛිත්තො අනුවිසටො හොති. **යථා පුරෙ තථා පච්ඡාති** කම්මට්ඨානවසෙනපි දෙසනාවසෙනපි පුරිමපච්ඡිමතා වෙදිතබ්බා. කථං කම්මට්ඨානෙ තාව කම්මට්ඨානස්ස අභිනිවෙසො පුරෙනාම අරහත්තං පච්ඡා නාම. තත්ථ යො භික්ඛු මූලකම්මට්ඨානෙ අභිනිවිසිත්වා අතිලීනාදීසු චතූසු ඨානෙසු චිත්තස්ස ඔක්කමනං පටිසෙධෙත්වා දුට්ඨගොණෙ යොජෙත්වා සාරෙන්තො විය චතුරස්සසටිකං ඔතාරෙන්තො විය චතූසු ඨානෙසු එකට්ඨානෙපි අසජ්ජන්තො සඞ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා අරහත්තං පාපුණාති අයම්පි යථා පුරෙ තථා පච්ඡා විහරති නාම. අයං කම්මට්ඨානවසෙන පුරිමපච්ඡිමතා දෙසනාවසෙන පන කෙසා පුරෙනාම මත්ථලුඞ්ගං පච්ඡානාම. තත්ථ යො භික්ඛු කෙසෙසු අභිනිවිසිත්වා වණ්ණසණ්ඨානාදිවසෙන කෙසාදයො පරිග්ගණ්හන්තො චතූසු ඨානෙසු අසජ්ජන්තො යාව මත්ථලුඞ්ගා භාවනං පාපෙති අයම්පි යථා පුරෙ තථා පච්ඡා විහරති නාම. එවං දෙසනාවසෙන පුරිමපච්ඡිමතා වෙදිතබ්බා. **යථා පච්ඡා තථා පුරෙති** ඉදං පුරිමනයස්ස වෙවචනං. **යථා අධො තථා උද්ධන්ති**

ඉදං සරීරවසෙන වෙදිතබ්බං. තෙනෙවාහ උද්ධං පාදතලා අධො
කෙසමත්ථකා ද්වත්තිංසාකාරවසෙන වා පාදඞ්ගුලීනං අග්ගපබ්බට්ඨිතො
යාව සීසකටාහං සීසකටාහතො යාව පාදඞ්ගුලීනං අග්ගපබ්බට්ඨීති
තාව අට්ඨිවසෙනවා භාවනං පාපෙති චතූසු ඨානෙසු එකට්ඨානෙපි
අසජ්ජන්තො යථා උද්ධං තථා අධො යථා අධො තථා උද්ධං
විහරති නාම. **යෙහි ආකාරෙහීති** යෙහි කොට්ඨාසෙහි **යෙහි
ලිඞ්ගෙහීති** යෙහි සණ්ඨානෙහි. **යෙහි නිමිත්තෙහීති** යෙහි උපට්ඨානෙහි.
ආලොකසඤ්ඤා සුග්ගහිතා හොතීති යො භික්ඛු අඞ්ගණෙ නිසීදිත්වා
ආලොකසඤ්ඤං මනසිකරොති කාලෙන නිම්මීලෙති කාලෙන උම්මීලෙති
අථස්ස යදා නිම්මීලෙන්තස්සාපි උම්මීලෙත්වා ඔලොකෙන්තස්ස විය
එකසදිසමෙව උපට්ඨාති තදා ආලොකසඤ්ඤා ජාතා නාම හොති.
දිවාසඤ්ඤාති තස්සෙව නාමං සා ච පන රත්තිං උප්පජ්ජමානා
සුග්ගහිතා නාම හොති. **ස්වාධිට්ඨිතා** තිපි තස්සෙව වෙවචනං. සුට්ඨු
අධිට්ඨිතා සුට්ඨු ඨපිතා ස්වාධිට්ඨිතා නාම වුච්චති සා අත්ථතො සුග්ගහි
තෙන යෙන ආලොකෙන ථිනමිද්ධං විනොදෙත්වා ඡන්දං උප්පාදෙත්වා
කම්මට්ඨානං මනසිකරොති තස්ස දිවාපි ආලොකසඤ්ඤා සුග්ගහිතායෙව
නාම. රත්තිවා හොතු දිවාවා යෙන ආලොකෙන ථිනමිද්ධං විනොදෙත්වා
කම්මට්ඨානං මනසිකරොති තස්මිං ථිනමිද්ධවිනොදනෙ ආලොකෙ
උප්පන්නා සඤ්ඤා ආලොකසඤ්ඤා සුග්ගහිතා නාම: විරියාදීසුපි එසෙව
නයො. ඉමස්මිං සුත්තෙ ඡන්නං අභිඤ්ඤානං පාදකිද්ධි කථිතාති.

පාසාදකම්පනවග්ගො දුතියො.

---

49. 8. 2.

තතියස්ස දුතියෙ–චාතුම්මහාභූතිකෙන එවං භාරිකෙන ගරුකෙන
සමානෙනාපි අභිජානාතීති උස්සහති. **පහොතීති** සක්කොතී ඉදං
තෙපිටකෙ බුද්ධවචනෙ අසම්භින්නපදං. **කායම්පි චිත්තෙ සමො
දහතීති** කායං ගහෙත්වා චිත්තෙ ආරොපෙති චිත්තසන්නිස්සිතං **කරොති**
චිත්තගතියා පෙසෙති චිත්තං නාම මහග්ගතචිත්තං චිත්තගතිගමනං
ලහුකං හොති. **චිත්තම්පි කායෙ සමොදහතීති** චිත්තං ගහෙත්වා
කායෙ ආරොපෙති. කායසන්නිස්සිතං කරොති කායගතියා **පෙසෙති.**
කායො නාම කරජකායො කායගතිගමනං දන්ධං හොති. **සුඛසඤ්ඤඤ්ච
ලහුසඤ්ඤඤ්චාති** අභිඤ්ඤාචිත්තසහජාතසඤ්ඤා සා හි සන්තසුඛ
සමන්නාගතත්තා සුඛසඤ්ඤා නාම හොති. කිලෙසදන්ධායිතත්තස්ස ච
අභාවා ලහුසඤ්ඤා නාම. **අයොගුළො දිවසසන්තත්තො ලහුතරො
චෙව හොතීති** සො හි එහි තීහි ජනෙහි උක්ඛිපිත්වා කම්මාරුද්ධනෙ
ඨිතොපි **දිවසං** පච්චමානො විරන්ධුප්පවිට්ඨෙන තෙජෙනචෙව
වායෙනච වායොසහගතො ච උස්මාසහගතො ච තෙජොසහගතොච
හුත්වා එවං ලහුකො හොති යථා නං කම්මාරො මහාසණ්ඩාසෙන
ගහෙත්වා එකතොච සම්පරිවත්තෙති උක්ඛිපති බහිනීහරති එවං

පන මුදුව හොති. කම්මනියොව යථා තං හෙමං ඛණ්ඩාඛණ්ඩම්පි ඡින්දති සුත්තෙන ගහෙත්වා දීඝචතුරස්සාදිභෙදම්පි කරෙති. ඉමස්මිං සුත්තෙ විකුබ්බනිද්ධි කථිතා.

49. 3. 3.

තතියෙ–විවට්ටපාදකිද්ධි කථිතා. තථා චතුත්ථෙ. අපි ච ඛො ඵලානි ආදිං කත්වා හෙට්ඨා මිස්සකිද්ධිපාදා කථිතා. සත්තසු ඵලෙසු පුබ්බභාගා. සත්තමාදීනි චත්තාරි ඨපෙත්වා කථිතනයෙනෙව එකාදසම ද්වාදසමෙසු ච අභිඤ්ඤා කථිතා. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

ඉද්ධිපාදසංයුත්තං සමත්තං.

---

50. 1. 1-2.

අනුරුද්ධසංයුත්තස්ස පඨමෙ–**ආරද්ධා**ති පරිපුණ්ණා. සංඛෙපතො පනෙත්ථ ඡත්තිංසාය ඨානෙසු අරහත්තං පාපෙත්වා විපස්සනා කථිතා. දුතියෙ–ද්වාදසසු ඨානෙසු අරහත්තං පාපෙත්වා විපස්සනා කථිතා.

50. 1. 3-4.

තතියෙ–**මහාභිඤ්ඤතා**ති අභිඤ්ඤාභාවං. **හීනං ධම්ම**න්ති ආදීසු ඉමාය පාළියා අත්ථො වෙදිතබ්බො. කතමෙ ධම්මා හීනා නාම ද්වාදස අකුසලචිත්තුප්පාදා ඉමෙ ධම්මා හීනා කතමෙ ධම්මා මජ්ඣිමා තීසු භූමීසු විපාකො තීසු භූමීසු කිරියාබ්‍යාකතං සබ්බඤ්ච රූපං ඉමෙ ධම්මා මජ්ඣිමා. කතමෙ ධම්මා පණීතා. චත්තාරො මග්ගා අපරියාපන්නා චත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි නිබ්බානඤ්ච ඉමෙ ධම්මා පණීතාති. චතුත්ථෙ–**කණ්ඩකීවනෙ**ති මහාකරමණ්ඩවනෙ.

50. 1. 6-7.

ඡට්ඨෙ–**සහස්සලොක**න්ති ඉමිනා ථෙරස්ස සතතවිහාරො දස්සිතො. ථෙරො හි පාතොව මුඛං ධොවිත්වා අතීතානාගතෙ කප්පසහස්සං අනුස්සරති පච්චුප්පන්නෙ පන දසචක්කවාළසහස්සං එකාවජ්ජනස්ස ආපාථං ආගච්ඡති. සත්තමං උත්තානමෙව

50. 1. 8.

අට්ඨමෙ–**සලළාගාරෙ**ති සලළරුක්ඛමයාය පණ්ණසාලාය සලළරුක්ඛස්ස වා ද්වාරෙ ඨිතත්තා එවං නාමකෙ අගාරෙ. ඉමස්මිං සුත්තෙ විපස්සනාය සද්ධිං විපස්සකපුග්ගලො කථිතොති

50. 1. 9.

නවමෙ–**ආසභිංවාච**න්ති අත්තනො අරහත්තදීපකං උත්තමවාචං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

රහොගතවග්ගො පඨමො.

---

0. 2. 1-10.

දුතියවග්ගො. **ඨානඤ්ච ඨානතොති** ආදීහි ථෙරො දසබලඤාණං පරිජානාති. කිං පනෙතං සාවකානං හොතීති. එකදෙසෙන හොති. සබ්බඤ්ඤුබුද්ධානං පනෙතං නිප්පදෙසං සබ්බාකාරපරිපූරන්ති.

අනුරුද්ධසංයුත්තං සමත්තං.

51.

ඣානසංයුත්තං උත්තානත්ථමෙව.

ඣානසංයුත්තං සමත්තං.

---

52. 1. 1.

ආනාපාණසංයුත්තස්ස පඨමෙ—**එකධම්මොති** එකො ධම්මො සෙසමෙත්ථ යං වත්තබ්බං සියා තං සබ්බං සබ්බාකාරෙන විසුද්ධිමග්ගෙ ආනාපාණසතිකම්මට්ඨානනිද්දෙසෙ වුත්තමෙව.

52. 1. 6.

ජට්ඨෙ—**භාවෙථනොති** භාවෙථනු. **කාමච්ඡන්දොති** පඤ්චකාමගුණිකරාගො. **අජ්ඣත්තිකබහිද්ධා ච මෙ ධම්මෙසූති** අජ්ඣත්තිකබාහිරෙසු ද්වාදසසු ආයතනධම්මෙසු. **පටිඝසඤ්ඤා සුප්පටිවිනීතාති** පටිඝසම්පයුත්තා සඤ්ඤා සුට්ඨු පටිවිනීතා සමුච්ඡින්නාති අත්ථො. ඉමිනා අනාගාමිමග්ගං කථෙති. ඉදානි අරහත්තමග්ගස්ස විපස්සනං දස්සෙන්තො **සො සතොව අස්සසිස්සාමීති** ආදිමාහ.

52. 1. 7.

සත්තමෙ—**ඉඤ්ජිතත්තං වා ඵන්දිතත්තං වාති** උභයෙනපි චලනමෙව කථිතං.

52. 1. 8.

අට්ඨමෙ—**නෙව මෙ කායොපි කිලමති න අක්ඛීනිපි විහඤ්ඤන්තීති** ධාතුකම්මට්ඨානස්මිං හි කම්මං කරොන්තස්ස කායො කිලමති යන්තෙන පක්ඛිපිත්වා පීළනාකාරප්පත්තො විය හොති. කසිණකම්මට්ඨානෙ කම්මං කරොන්තස්ස චක්ඛූනි ඵන්දන්ති කිලමන්ති නික්ඛමිත්වා පතනාකාරප්පත්තානි විය හොන්ති. ඉමස්මිං පන කම්මට්ඨානෙ කම්මං කරොන්තස්ස නෙව කායො කිලමති න අක්ඛීනි විහඤ්ඤන්ති තස්මා එවමාහ. **සබ්බසො රූපසඤ්ඤානන්ති** ආදි කස්මා වුත්තං. කිං ආනාපාණෙ කසිණජ්ඣානං ලබ්භතීති. ලබ්භති. තිපිටකචූළාභයත්ථෙරො පනාහ යස්මා ආනාපාණනිමිත්තං තාරකරූපමුත්තාගුලිකාදිසදිසං හුත්වා පඤ්ඤායති තස්මා තත්ථ කසිණජ්ඣානං ලබ්භතීති. තිපිටකචූළනාගත්ථෙරො න ලබ්භතෙවාති ආහ. අලං භන්තෙ අයං අපිසිද්ධිආදිකො පභෙදො කස්මා ගහිතොති. ආනිසංසදස්සනත්ථං. අපියං වා හි ඉද්ධිං වත්තෙතුං වා රූපාවචරජ්ඣානානි වත්තෙතුං වා අරූපසමාපත්තියො නිරොධසමාපත්තිං වා පත්ථයමානෙන භික්ඛුනා

අයං ආනාපානසතිසමාධි සාධුකං මනසිකාතබ්බො. යථා හි නගරෙ රුද්ධෙ යං චතූසු දිසාසු උට්ඨානකභණ්ඩං තං චතූහි ද්වාරෙහි නගරමෙව පවිසති. ජනපදෙ රුද්ධොව හොති නගරස්සෙව ගෙසො ආනිසංසො එවං ආනාපානසතිසමාධිභාවනා ආනිසංසො එස අපරිසිද්ධිආදිකො පභෙදො සබ්බාකාරෙන භාවිතෙ ආනාපානසති සමාධිම්හි සබ්බමෙතං යොගිනො නිප්ඵජ්ජතීති ආනිසංසදස්සනත්ථං වුත්තං. සුබොධමෙවාති එත්ථ හොති තස්මා න වුත්තං. යස්මා භික්ඛූති ඉමස්මිං වාරෙ නාගතං.

54. 1. 9.

නවමෙ-වෙසාලියන්ති එවං නාමකෙ ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන පවත්ත වොහාරෙ නගරෙ. තං හි තික්ඛත්තුං පාකාරපරික්ඛෙපවඩ්ඪනෙන විසාලීභූතත්තා වෙසාලීති වුච්චති. ඉදම්පි නගරං සබ්බඤ්ඤුතං පත්තෙයෙව සම්මාසම්බුද්ධෙ සබ්බාකාරවෙපුල්ලතං පත්තන්ති වෙදිතබ්බං. එවං ගොචරගාමං දස්සෙත්වා නිවාසට්ඨානමාහ- **මහාවනෙ කූටාගාරසාලායන්ති.** තත්ථ වනං නාම සයං ජාතං අරොපිතං සපරිච්ඡෙදං මහන්තං වනං. කපිලවත්ථුසාමන්තා පන මහාවනං හිමවන්තෙන සහ එකාබද්ධපරිච්ඡෙදං හුත්වා මහාසමුද්දං ආහච්ච ඨිතං. ඉදං තාදිසං න හොති සපරිච්ඡෙදං මහන්තං වනන්ති මහාවනං. කූටාගාරසාලා පන මහාවනං නිස්සාය කතෙ ආරාමෙ කූටාගාරං අන්තො කත්වා හංසවට්ටකච්ඡන්නෙන කතා සබ්බාකාරසම්පන්නා බුද්ධස්ස භගවතො ගන්ධකුටීති වෙදිතබ්බා. **අනෙකපරියායෙන අසුභකථං කථෙතීති** බහූහි කාරණෙහි අසුභාකාරසන්දස්සනප්පවත්තං කායවිච්ඡන්දනීයං කථං කථෙති. සෙය්‍යථිදං, අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා නඛා දන්තා-පෙ-මුත්තන්ති. කිං වුත්තං හොති. භික්ඛවෙ ඉමස්මිං බ්‍යාමමත්තෙ කළෙවරෙ සබ්බාදරෙනපි විචිනන්තා න කොචි කිඤ්චි මුත්තං වා මණිං වා වෙළුරියං වා අගරුං වා චන්දනං වා කුඞ්කුමං වා කප්පූරං වා වාසචුණ්ණාදිං වා අණුමත්තම්පි සුචිභාවං පස්සති. අථ ඛො පරමදුග්ගන්ධජෙගුච්ඡං අස්සිරිකදස්සනං කෙසනාදි ලොමාදිනානප්පකාරං අසුචිමෙව පස්සති තස්මා න එත්ථ ඡන්දො වා රාගො වා කරණීයො. යෙපි උත්තමඞ්ගෙ සිරස්මිං ජාතා කෙසා නාම තෙපි අසුභා චෙව අසුචිනො ච පටික්කූලා ච. සො ච නෙසං අසුභාසුචිපටික්කූලභාවො වණ්ණතොපි සණ්ඨානතොපි ගන්ධතොපි ආලයතොපි ඔකාසතොපීති පඤ්චහාකාරෙහි වෙදිතබ්බො. එවං ලොමාදීනන්ති අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරො පන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉති භගවා එකමෙකස්මිං කොට්ඨාසෙ පඤ්චපඤ්චප්පභෙදෙන අනෙකපරියායෙන අසුභකථං කථෙති.

අසුභාය වණ්ණං භාසතීති උද්ධුමාතකාදිවසෙන අසුභමාතිකං නික්ඛිපිත්වා පදභාජනියෙ තං තං විභජන්තො වණ්ණෙන්තො අසුභාය වණ්ණං භාසති. **අසුභභාවනාය වණ්ණං භාසතීති** යා අජ්ඣත්තං කෙසාදිසු වා උද්ධුමාතකාදිසු වා අජ්ඣත්තබහිද්ධාවත්ථූසු අසුභාකාරං

ගෙහෙතං පවත්තස්ස චිත්තස්ස භාවනා වඩ්ඪනා හොති තමමං තස්ස අසුභභාවනාය ආනිසංසං දස්සෙන්තො වණ්ණං භාසති ගුණං පරිකිත්තෙති. සෙය්‍යථීදං. අසුභභාවනාභියුත්තො භික්ඛවෙ භික්ඛු කෙසාදිසු වා වත්ථුසු උද්ධුමාතකාදිසු වා පඤ්චඞ්ගවිප්පහීනං පඤ්චඞ්ගසමන්නාගතං තිවිධකල්‍යාණං දසලක්ඛණසම්පන්නං පඨමං ඣානං පටිලභති සො තං පඨමජ්ඣානසඞ්ඛාතං චිත්තමඤ්ජූසං නිස්සාය විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා උත්තමත්ථං අරහත්තං පාපුණාතීති. **ඉච්ඡාමහං භික්ඛවෙ අඩ්ඪමාසං පටිසල්ලීයිතුන්ති** අහං භික්ඛවෙ එකං අඩ්ඪමාසං පටිසල්ලීයිතුං නිලීයිතුං එකකොව හුත්වා විහරිතුං ඉච්ඡාමීති අත්ථො. **නම්හි කොචි උපසඞ්කමිතබ්බො අඤ්ඤත්‍ර එකෙන පිණ්ඩපාතනීහාරකෙනාති** යො අත්තනො පයුත්තවාචං අකත්වා මමත්ථාය සද්ධෙසු කුලෙසු පටියත්තං පිණ්ඩපාතං නීහරිත්වා මය්හං උපනාමෙති තං පිණ්ඩපාතනීහාරකං එකං භික්ඛුං ඨපෙත්වා නම්හි අඤ්ඤෙන කෙනචි භික්ඛුනා වා ගහට්ඨෙන වා උපසඞ්කමිතබ්බොති. කස්මා පන එවමාහාති අතීතෙ කිර පඤ්චසතා මිගලුද්දකා මහතීහි දණ්ඩවාගුරාදීහි අරඤ්ඤං පරික්ඛිපිත්වා හට්ඨතුට්ඨා එකතොයෙව යාවජීවං මිගපක්ඛිඝාතකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙත්වා නිරයෙ උප්පන්නා. තෙ තත්ථ පච්චිත්වා පුබ්බෙ කතෙන කෙනචිදෙව කුසලකම්මෙන මනුස්සෙසු උප්පන්නා කල්‍යාණූපනිස්සයවසෙන සබ්බෙපි භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච ලභිංසු. තෙසං තතො මූලාකුසලකම්මතො අවිපක්කවිපාකා අපරාපරවෙතනා තස්මිං අඩ්ඪමාසබ්භන්තරෙ අත්තූපක්කමෙන ච පරූපක්කමෙන ච ජීවිතුපච්ඡෙදාය ඔකාසමකාසි තං භගවා අද්දස කම්මවිපාකොච නාම න සක්කා කෙනචි පටිබාහිතුං තෙසුච භික්ඛූසු පුථුජ්ජනාපි අත්ථි සොතාපන්නසකදාගාමිඅනාගාමිඛීණාසවාපි තත්ථ ඛීණාසවා අප්පටිසන්ධිකා ඉතරෙ අරියසාවකා නියතගතිපරායණා පුථුජ්ජනානං ගති අනියතා. අථ භගවා චින්තෙසි ඉමෙ අත්තභාවෙ ඡන්දරාගෙන මරණභයභීතා න සක්ඛිස්සන්ති ගතිං විසොධෙතුං හන්ද තෙසං ඡන්දරාගප්පහාණාය අසුභකථං කථෙමි. තං සුත්වා අත්තභාවෙ විගතච්ඡන්දරාගතාය ගතිවිසොධනං කත්වා සග්ගෙ පටිසන්ධිං ගණ්හිස්සන්ති එවං තෙසං මම සන්තිකෙ පබ්බජ්ජා සාත්ථිකා භවිස්සතීති තතො තෙසං අනුග්ගහාය අසුභකථං කථෙසි. කම්මට්ඨානසීසෙන නො මරණවණ්ණසංවණ්ණනාධිප්පායෙන කථෙත්වා ච පනස්ස එතදහොසි සචෙමං අඩ්ඪමාසං භික්ඛු පස්සිස්සන්ති අජ්ජ එකො භික්ඛු මතො. අජ්ජ ද්වෙ-පෙ- අජ්ජ දසාති ආගන්ත්වා ආරොචෙස්සන්ති අයඤ්ච කම්මවිපාකො න සක්කා මයා වා අඤ්ඤෙන වා පටිබාහිතුං ස්වාහං තං සුත්වා ච කිං කරිස්සාමි කිං මෙ අනත්ථකෙන බ්‍යසනෙන සුතෙන හන්දාහං භික්ඛූනං අදස්සනං උපගච්ඡාමීති. තස්මා එවමාහ-ඉච්ඡාමහං භික්ඛවෙ අඩ්ඪමාසං පටිසල්ලීයිතුං නම්හි කොචි උපසඞ්කමිතබ්බො අඤ්ඤත්‍ර එකෙන පිණ්ඩපාතනීහාරකෙනාති. අපරෙ පනාහු පරූපවාදවිවජ්ජනත්ථං එවං වත්වා පටිසල්ලීනොති. පරෙකිර භගවන්තං උපවදිස්සන්ති අයං අහං සබ්බඤ්ඤූ අහං

ගබ්භමිවරච්ඡාගවන්තීති පරිජානමානො අත්තනොපි සංවෙගෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං ඝාතෙන්තෙ නිවාරෙතුං න සක්කාති කිමඤ්ඤං සක්ඛිස්සතීති. තත්‍ර පණ්ඩිතා වදන්ති භගවා පටිසල්ලානමනුයුත්තො න ඉමං පවත්තිං ජානාති කොචිස්ස ආරොචයිතාපි නත්ථි. සචෙ ජානෙය්‍ය අද්ධා නිවාරෙය්‍යාති. ඉදං පන ඉච්ඡාමත්තං පඨමමෙවෙත්ථ කාරණං. **නාස්සුධාති** එත්ථ අස්සුධාති පදපූරණමත්තෙ අවධාරණමත්තෙ වා නිපාතො. නෙව කොචි භගවන්තං උපසඞ්කමති. අනෙකෙහි වණ්ණසණ්ඨානාදීහි කාරණෙහි වොකාරො අස්සාති–අනෙකාකාරවොකාරෙ අනෙකාකාරවොකිණ්ණෙ අනෙකකාරණසම්මිස්සොති වුත්තං හොති කො සො. අසුභභාවනානුයොගො. තං අනෙකාකාරවොකාරං. **අසුභභාවනානුයොගමනුයුත්තා විහරන්තීති** යුත්තපයුත්තා විහරන්ති. **අට්ටීයමානාති** තෙන කායෙන දුක්ඛිතා හොන්ති. **හරායමානාති** ලජ්ජමානා. **ජිගුච්ඡමානාති** ජිගුච්ඡං උප්පාදයමානා. **සත්ථහාරකං පරියෙසන්තීති** ජීවිතහරණකසත්ථං පරියෙසන්ති න කෙවලඤ්චෙත සත්ථං පරියෙසිත්වා අත්තනාව අත්තානං ජීවිතා වොරොපෙන්ති මිගලණ්ඩිකම්පි සමණකුත්තකං උපසඞ්කමිත්වා සාධු නො ආවුසො ජීවිතා වොරොපෙහීති වදන්ති එත්ථ ච අරියා නෙව පාණාතිපාතං කරිංසු න සමාදපෙසුං න සමනුඤ්ඤා අහෙසුං. පුථුජ්ජනා පන සබ්බමකංසු.

පටිසල්ලානා වුට්ඨිතොති තෙසං පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං ජීවිතක්ඛයපත්තිභාවං ඤත්වා තතො එකීභාවතො වුට්ඨිතො ජානන්තොපි අජානන්තො විය කථාසමුට්ඨාපනත්ථං ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි. **කිං නු ඛො ආනන්ද තනුභූතො විය භික්ඛුසඞ්ඝොති** ආනන්ද ඉතො පුබ්බෙ බහූ භික්ඛූ එකතො උපට්ඨානං ආගච්ඡන්ති උද්දෙසං පරිපුච්ඡං ගණ්හන්ති එකපජ්ජොතො විය ආරාමො දිස්සති ඉදානි අඩ්ඪමාසමත්තස්ස අච්චයෙන තනුභූතො විය තනුකො මන්දො අප්පකො විරළො විය ජාතො භික්ඛුසඞ්ඝො කිං නු ඛො කාරණං කිං දිසාසු පක්කන්තා භික්ඛූති. අථායස්මා ආනන්දො කම්මවිපාකෙන තෙසං ජීවිතක්ඛයප්පත්තිං අසල්ලක්ඛෙන්තො අසුභකම්මට්ඨානානුයොගපච්චයා පන සල්ලක්ඛෙන්තො **තථා හි පන භන්තෙ භගවාති** ආදිං වත්වා භික්ඛූනං අරහත්තප්පත්තියා අඤ්ඤං කම්මට්ඨානං යාචන්තො **සාධු භන්තෙ භගවාති** ආදිමාහ. තස්සත්ථො– සාධු භන්තෙ භගවා අඤ්ඤං කාරණං ආචික්ඛතු යෙන භික්ඛුසඞ්ඝො අරහත්තෙ පතිට්ඨහෙය්‍ය මහාසමුද්දං ඔරොහන්තිත්ථානි විය අඤ්ඤානිපි දසානුස්සති දසකසිණ චතුධාතුවවත්ථාන බ්‍රහ්මවිහාරානාපාණස්සතිප්පභෙදානි බහූනි නිබ්බානොරොහණානි කම්මට්ඨානානි සන්ති තෙසු භගවා භික්ඛූ සමස්සාසෙත්වා අඤ්ඤතරං කම්මට්ඨානං ආචික්ඛතූති අධිප්පායො. අථ භගවා කථාකාමො ථෙරං උය්‍යොජෙන්තො **තෙනහානන්දාති** ආදිමාහ. තත්ථ– **වෙසාලිං උපනිස්සායාති** වෙසාලිං නිස්සාය සමන්තා ගාවුතෙපි අඩ්ඪයොජනෙපි යාවතිකා විහරන්ති තෙ සබ්බෙ සන්නිපාතෙහීති

අත්‍ථො. **සබ්බෙ උපට්ඨානසාලායං සන්නිපාතෙථාති** අත්තනා ගන්තුං යුත්තට්ඨානං සයං ගන්ත්‍වා අඤ්ඤත්‍ථ දහරභික්ඛූ පහිණිත්‍වා මුහුත්තෙනෙව අනවසෙසෙ භික්ඛූ උපට්ඨානසාලාය සමූහං කත්‍වා. **යස්සදානි භන්තෙ භගවා කාලං මඤ්ඤතීති** එත්‍ථ අයමධිප්පායො භගවා භික්ඛුසඞ්ඝො සන්නිපතිතො දෙසනාකාලො භික්ඛූනං ධම්මකථං කාතුං ඉදානි යස්සතුම්හෙ කාලං ජානාථ තං කාතබ්බන්ති. **අථ ඛො භගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි අයම්පි ඛො භික්ඛවෙති** ආමන්තෙත්‍වා ච පන භික්ඛූනං අරහත්තප්පත්තියා පුබ්බෙ ආචික්ඛිතඅසුභකම්මට්ඨානතො අඤ්ඤං පරියායං ආචික්ඛන්තො **ආනාපානසතිසමාධීති** ආදිමාහ. තත්‍ථ **ආනාපානසතිසමාධීති** ආනාපානපරිග්ගාහිකාය සතියා සද්ධිං සම්පයුත්තො සමාධි ආනාපානසතියං වා සමාධි ආනාපානසතිසමාධි. **භාවිතොති** උප්පාදිතො වඩ්ඪිතො වා. **බහුලීකතොති** පුනප්පුනං කතො. **සන්තො චෙව පණීතො චාති** සන්තො චෙව පණීතොචෙව උභයත්‍ථ එව සද්දෙන නියමො වෙදිතබ්බො. කිං වුත්තං හොති අයං හි යථා අසුභකම්මට්ඨානං කෙවලං පටිවෙධවසෙන සන්තඤ්ච පණීතඤ්ච ඔළාරිකාරම්මණත්තාච උප්පත්තිඛණාරම්මණත්තාච ආරම්මණවසෙන නෙව සන්තං න පණීතං න එවං කෙනචි පරියායෙන අසන්තො වා අප්පණීතො වා අපිච ඛො ආරම්මණසන්තතායපි සන්තො නිබ්බුතො පටිවෙධසඞ්ඛාතඅඞ්ගසන්තතායපි ආරම්මණප්පණීතතායපි පණීතො අතිත්තිකරො ච පණීතතායපීති තෙන වුත්තං සන්තො චෙව පණීතො චාති. **අසෙචනකො ච සුඛො ච විහාරොති** එත්‍ථ පන නාස්ස සෙචනන්ති අසෙචනකො අනාසිත්තකො අබ්බොකිණ්ණො පාටියෙක්කො ආවෙණිකො නත්‍ථි එත්‍ථ පරිකම්මං වා උපචාරෙනවා සන්තතා ආදිසමන්නාහාරතො පභුති අත්තනො සභාවෙන සන්තොච පණීතොචාති අත්‍ථො. කෙචි අසෙචනකොති අනාසිත්තකො ඔජවන්තො සභාවෙනෙව මධුරොති වදන්ති. එවමයං අසෙචනකො ච අප්පිතප්පිතක්ඛණෙ කායිකචෙතසිකසුඛපටිලාභාය වත්තනතො සුඛො ච විහාරොති වෙදිතබ්බො. **උප්පන්නුප්පන්නෙති** අවික්ඛම්භිතෙ. **පාපකෙති** ලාමකෙ. **අකුසලෙ ධම්මෙති** අකොසල්ලසම්භූතෙ ධම්මෙ. **ඨානසො අන්තරධාපෙතීති** ඛණෙනෙව අන්තරධාපෙති වික්ඛම්භෙති. **වූපසමෙතීති** සුට්ඨු උපසමෙති නිබ්බෙධභාගියත්තා අනුපුබ්බෙන අරියමග්ගවුඩ්ඪිප්පත්තො සමුච්ඡින්දති පටිප්පස්සම්භෙතීතිපි වුත්තං හොති. **ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙති** ආසාළ්හමාසෙ. **ඌහතං රජොජල්ලන්ති** අට්ඨමාසෙ වාතාතපසුක්ඛාය ගොමහිංසාදිපාදප්පහාරසම්භින්නාය පථවියා උද්ධංහතං ඌහතං ආකාසෙ සමුට්ඨිතරජඤ්ච රෙණුඤ්ච. **මහා අකාලමෙඝොති** සබ්බං නභං අජ්ඣොත්‍ථරිත්‍වා උට්ඨිතො ආසාළ්හජුණ්හපක්ඛෙ සකලං අඩ්ඪමාසං වස්සනකමෙඝො. සො හි අසම්පත්තෙ වස්සකාලෙ උප්පන්නත්තා අකාලමෙඝොති ඉධ අධිප්පෙතො. **ඨානසො අන්තරධාපෙති වූපසමෙතීති** ඛණෙනෙව අදස්සනං නෙති පථවියං සන්නිසීදාපෙති. **එවමෙව ඛොති** ඔපම්මනිදස්සනමෙතං තතොපරං වුත්තනයමෙව.

52. 1. 10.

දසමෙ–**කිම්බිලායන්ති** එවං නාමකෙ නගරෙ. **එතදවොචාති** ථෙරො කිර චින්තෙසි අයං දෙසනා න යථානුසන්ධිකා කතා, යථානුසන්ධිං ගමෙස්සාමීති දෙසනානුසන්ධිං ඝටෙන්තො එවං අවොච. **කායඤ්ඤතරන්ති** පඨවිකායාදීසු කායෙසු අඤ්ඤතරං වදාමි වායොකායං වදාමීති අත්ථො. අථවා චක්ඛායතනං -පෙ- කබළීකාරො ආහාරොති පඤ්චවීසති රූපකොට්ඨාසා රූපකායො නාම. තෙසු ආනාපානං ඵොට්ඨබ්බායතනෙ සඞ්ගහිතත්තා කායඤ්ඤතරං හොති. තස්මාපි එවමාහ. **තස්මාතිහාති** යස්මා චතූසු කායෙසු අඤ්ඤතරං වායොකායං පඤ්චවීසතිකොට්ඨාසෙ වා රූපකායෙ අඤ්ඤතරං ආනාපානං අනුපස්සති තස්මා කායෙ කායානුපස්සීති අත්ථො. එවං සබ්බත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. **වෙදනාඤ්ඤතරන්ති** තීසු වෙදනාසු අඤ්ඤතරං සුඛවෙදනං සන්ධායෙතං වුත්තං. **සාධුකං මනසිකාරන්ති** පීතිපටිසංවෙදිතාදිවසෙන උප්පන්නං සුන්දරං මනසිකාරං. කිං පන මනසිකාරො සුඛවෙදනා හොතීති න හොති. දෙසනා සීසං පනෙතං. යථෙව හි අනිච්චසඤ්ඤාභාවනානුයොගමනුයුත්තාති එත්ථ සඤ්ඤානාමෙන පඤ්ඤා වුත්තා එවමිධාපි මනසිකාරනාමෙන වෙදනා වුත්තාති වෙදිතබ්බා. එතස්මිං හි චතුක්කෙ පඨමපදෙ පීතිසීසෙන වෙදනා වුත්තා. දුතිය පදෙ සුඛන්ති සරූපෙනෙව වුත්තා. චිත්තසඞ්ඛාරපදද්වයෙ සඤ්ඤා ච වෙදනා ච චෙතසිකා එතෙ ධම්මා චිත්තපටිබද්ධා චිත්තසඞ්ඛාරාති වචනතො විතක්කවිචාරෙ ඨපෙත්වා සබ්බෙපි චිත්තසම්පයුත්තකා ධම්මා චිත්තසඞ්ඛාරෙ සඞ්ගහිතාති වචනතො චිත්තසඞ්ඛාරනාමෙන වෙදනා වුත්තා. තං සබ්බං මනසිකාරනාමෙන සඞ්ගණ්හිත්වා ඉධ සාධුකං මනසිකාරන්ති ආහ. එවං සන්තෙපි යස්මා එසා වෙදනා ආරම්මණං න හොති තස්මා වෙදනානුපස්සනා න යුජ්ජතීති මහාසතිපට්ඨානාදීසුපි තං තං සුඛාදිවත්ථුං ආරම්මණං කත්වා වෙදනා වෙදියති තං පන වෙදනා පවත්තිං උපාදාය අහං වෙදියාමීති වොහාරමත්තං හොති තං සන්ධාය **සුඛං වෙදනං වෙදියමානො සුඛං වෙදනං** වෙදියාමීති ආදි වුත්තං. අපි ච පීතිපටිසංවෙදීති ආදීනං අත්ථවණ්ණනායමෙතස්ස පරිහාරො වුත්තො යෙව. වුත්තං හෙතං විසුද්ධිමග්ගෙ ද්වීහාකාරෙහි පීතිපටිසංවෙදිතා හොති ආරම්මණතො ච අසම්මොහතො ච කථං ආරම්මණතො පීතිපටිසංවෙදිතා හොති සප්පීතිකෙ ද්වෙ ඣානෙ සමාපජ්ජති තස්ස සමාපත්තික්ඛණෙ ඣානපටිලාභෙන ආරම්මණතො පීතිපටිසංවෙදිතා හොති ආරම්මණස්ස පටිසංවෙදිතත්තා. කථං අසම්මොහතො පීතිපටිසංවෙදිතා හොති සප්පීතිකෙ ද්වෙ ඣානෙ සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ඣානසම්පයුත්තං පීතිං ඛයතො වයතො සම්මසති තස්ස විපස්සනාක්ඛණෙ ලක්ඛණපටිවෙධෙන අසම්මොහතො හොති. වුත්තම්පි චෙතං පටිසම්භිදායං දීඝං අස්සාසවසෙන චිත්තස්ස එකග්ගතං අවික්ඛෙපං ජානතො සති උපට්ඨිතා හොති තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සා පීති පටිසංවිදිතා

හොතීති එතෙනෙව නයෙන අවසෙසපදානිපි අත්ථතො වෙදිතබ්බානීති. ඉති යථෙව ඣානපටිලාභෙන ආරම්මණතො පීතිසුඛචිත්තසඞ්ඛාරා පටිසංවිදිතා හොන්ති එවං ඉමිනාපි ඣානසම්පයුත්තෙන වෙදනාසඞ්ඛාතමනසිකාරපටිලාභෙන ආරම්මණතො වෙදනා පටිසංවිදිතා හොති. තස්මා සුවුත්තමෙව **වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරතීති. නාහං ආනන්ද මුට්ඨස්සතිස්ස අසම්පජානස්සාති** එත්ථ අයං අධිප්පායො යස්මා චිත්තපටිසංවෙදී අස්සසිස්සාමීති ආදිනා නයෙන පවත්තො භික්ඛු කිඤ්චාපි අස්සාසපස්සාස නිමිත්තං ආරම්මණං කරොති. තස්ස පන චිත්තස්ස ආරම්මණෙ සතිඤ්ච සම්පජඤ්ඤඤ්ච උපට්ඨපෙත්වා පවත්තනතො චිත්තෙ චිත්තානුපස්සීයෙව නාමෙස හොති න හි මුට්ඨස්සතිස්ස අසම්පජානස්ස ආනාපානසතිභාවනා අත්ථි. තස්මා ආරම්මණතො චිත්තපටිසංවිදිතාවසෙන චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරතීති. **සො යං තං හොති අභිජ්ඣාදොමනස්සානං පහානං තං පඤ්ඤාය දිස්වා සාධුකං අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොතීති** එත්ථ අභිජ්ඣා කාමච්ඡන්දනීවරණමෙව දොමනස්සවසෙන බ්‍යාපාදනීවරණං දස්සිතං ඉදං චතුක්කං විපස්සනාවසෙන වුත්තං. ධම්මානුපස්සනාව නීවරණපබ්බාදිවසෙන පඤ්චවිධා හොති. තස්සා නීවරණපබ්බං ආදි තස්සාපි ඉදං නීවරණද්වයං ආදි ඉති ධම්මානුපස්සනාය ආදිං දස්සෙතුං **අභිජ්ඣාදොමනස්සානන්ති** ආහ. **පහානන්ති** අනිච්චානුපස්සනාය නිච්චසඤ්ඤං පජහතීති එවං පහාණකං ඤාණං අධිප්පෙතං. **තං පඤ්ඤාය දිස්වාති** තං අනිච්චවිරාගනිරොධපටිනිස්සග්ගඤාණසඞ්ඛාතං පහාණකං ඤාණං අපරාය විපස්සනාපඤ්ඤාය තම්පි අපරායාති එවං විපස්සනාපරම්පරං දස්සෙති. **අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොතීති** යඤ්ච සමථපටිපන්නං අජ්ඣුපෙක්ඛති යඤ්ච එකතො උපට්ඨානං අජ්ඣුපෙක්ඛතීති ද්විධා අජ්ඣුපෙක්ඛති නාම. තත්ථ සහජාතානි අජ්ඣුපෙක්ඛති ආරම්මණස්ස අජ්ඣුපෙක්ඛනා ඉධ ආරම්මණස්ස අජ්ඣුපෙක්ඛනා අධිප්පෙතා. **තස්මා තිහානන්දාති** යස්මා අනිච්චානුපස්සී අස්සසිස්සාමීති ආදිනා නයෙන පවත්තො න කෙවලං නීවරණාදිධම්මෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සසීසෙන වුත්තානං ධම්මානං පහාණකං ඤාණම්පි පඤ්ඤාය දිස්වා අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොති තස්මා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී භික්ඛු තස්මිං සමයෙ විහරතීති වෙදිතබ්බො. **එවමෙව ඛොති** එත්ථ චාතුම්මහාපථො විය ඡ ආයතනානි දට්ඨබ්බානි. තස්මිං පංසුපුඤ්ජො විය ඡසු ආයතනෙසු කිලෙසා චතූහි ආගච්ඡන්තා සකටරථා විය චතූසු ආරම්මණෙසු පවත්තා චත්තාරො සතිපට්ඨානා එකෙන සකටෙන රථෙන වා පංසුපුඤ්ජස්ස උපහතනං විය කායානුපස්සනාදීහි පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං උපඝාතො වෙදිතබ්බොති.

එකධම්මවග්ගො පඨමො.

52. 2. 1-2.

දුතියස්ස පඨමෙ- එවං බ්‍යාකරෙය්‍යාථාති කස්මා අත්තනො විහාරසමාපත්තිං ආචික්ඛති. උපාරම්භමොචනත්ථං. සචෙ හි තෙ න ජානාමාති වදෙය්‍යුං අථ නෙසං තිත්ථියා තුම්හෙ අප්පකසමාපත්තිකා නාම නො සත්ථා තෙමාසං විහාසීතිපි න ජානාථ අථ කස්මා තං උපට්ඨහන්තා විචරථාති උපාරම්භං ආරොපෙය්‍යුං තතො මොචනත්ථං එවමාහ. අථ කස්මා යථා අඤ්ඤත්ථ සතො අස්සසති දීඝං වා අස්සසන්තොති එවං වාකාරෙ වුත්තො එවං ඉධ න වුත්තොති. එකන්තසන්තතා. අඤ්ඤෙසං හි අස්සාසො වා පාකටො හොති පස්සාසො වා භගවතො උභයම්පි පාකටමෙව. නිච්චං උපට්ඨිතස්සතිතායපි එකන්තසන්තතාය න වුත්තො. අථ සික්ඛාමීති අවත්වා කස්මා අස්සසාමීති එත්තකමෙව වුත්තන්ති සික්ඛිතබ්බාභාවා. සත්ත හි සෙක්ඛා සික්ඛිතබ්බසෙක්ඛා නාම ඛීණාසවා අසික්ඛිතබ්බා සෙක්ඛා නාම. තථාගතා අසික්ඛිතබ්බා අසෙක්ඛා නාම. තස්මා තෙසං සික්ඛිතබ්බකිච්චන්ති සික්ඛිතබ්බාභාවා න වුත්තං. දුතියං උත්තානමෙව.

52. 2. 3-10.

තතියෙ-**පවිචිනතීති** අනිච්චාදිවසෙන පවිචිනති. ඉතරං පදද්වයං එතස්සෙව වෙවචනං. **නිරාමිසාති** නික්කිලෙසා කායිකචෙතසික දරථපටිප්පස්සද්ධියා කායොපි චිත්තං පස්සම්භති. **සමාධියතීති** සම්මා ඨපියති අප්පණාචිත්තං විය හොති. **අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොතීති** සහජාත අජ්ඣුපෙක්ඛනාය අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොති එවං චුද්දසවිධෙන කාය පරිග්ගාහකස්ස භික්ඛුනො තස්මිං කායෙ සති සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තාය සතියා සම්පයුත්තං ඤාණං ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො තං සම්පයුත්තමෙව කායිකචෙතසිකවීරියං වීරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො පීති පස්සද්ධි චිත්තෙකග්ගතා පීතිපස්සද්ධිසමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගා ඉමෙසං ඡන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං අනොසක්කනඅනතිවත්තනසඞ්ඛාතො මජ්ඣත්තාකාරො උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො. යථෙව හි සමප්පවත්තෙසු අස්සෙසු සාරථිනො අයං ඔලීයතීති තුදනං වා අයං අතිධාවතීති ආකඩ්ඪනං වා නත්ථි. කෙවලං ජවමානස්ස ඨිතාකාරොව හොති එවමෙව ඉමෙසං ඡන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං අනොසක්කනඅනතිවත්තන සඞ්ඛාතො මජ්ඣත්තාකාරො උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො නාම හොති. එත්තාවතා කිං කථිතං එකචිත්තක්ඛණිකා සල්ලක්ඛණවිපස්සනා බොජ්ඣඞ්ගා නාම කථිතා. **විවෙකනිස්සිතන්ති** ආදීනි වුත්තත්ථානෙව. එත්ථ පන සොළසක්ඛත්තුං **ආනාපානස්සති** මිස්සකා කථිතා. ආනාපානමූලකසතිපට්ඨානා පුබ්බභාගා **තෙ මූලභූතආනාපානස්සති** පුබ්බභාගා බොජ්ඣඞ්ගපූරකා සතිපට්ඨානා **තෙපි** බොජ්ඣඞ්ගා පුබ්බභාගා ව විජ්ජාවිමුත්ති පූරකා පන බොජ්ඣඞ්ගා **නිබ්බත්තිත**ලොකුත්තර විජ්ජාවිමුත්තියො අරියඵලසම්පයුත්තා විජ්ජාවා **චතුත්ථ මග්ගසම්පයුත්තා** විමුත්ති ඵලසම්පයුත්තාති. චතුත්ථපඤ්චම **ඡට්ඨානිපි ඉමිනාව** සමානපරිච්ඡෙදානි. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

ආනාපානසංයුත්තවණ්ණනා සමත්තා.

---

63. 1. 1.

සොතාපත්තිසංයුත්තස්ස පඨමෙ- **කිඤ්චාපීති** අනුග්ගහගරහණෙසු නිපාතො. චතුන්නං හි මහාදීපානං ඉස්සරියාධිපච්චං රජ්ජං අනුග්ගණ්හන්තො චතුන්නඤ්ච අපායානං අප්පහීනභාවං ගරහන්තො සත්ථා **කිඤ්චාපි භික්ඛවෙ රාජා චක්කවත්තීති** ආදිමාහ. **චතුන්නං දීපානන්ති** ද්විසහස්සදීපපරිවාරානං චතුන්නං මහාදීපානං. **ඉස්සරියාධිපච්චන්ති** ඉස්සරභාවො ඉස්සරියං අධිපතිභාවො අධිපච්චං ඉස්සරියං අධිපච්චං එතස්මිං රජ්ජෙ න ඡෙදනභෙදනන්ති ඉස්සරියාධිපච්චං. **කාරෙත්වාති** එවරූපං රජ්ජං පවත්තාපෙත්වා. **කිඤ්චාපි භික්ඛවෙ අරියසාවකොති** ආදිමාහ. තත්ථ **නන්තකානීති** න අන්තකානි තෙරස හත්ථොපි හි වත්ථසාටකො දසච්ඡෙදනතො පට්ඨාය නන්තකන්තෙව සංඛ්‍යං ගච්ඡති. **අවෙච්චප්පසාදෙනාති** අචලප්පසාදෙන. සොපනායං පසාදො එකො අනෙකොව සො මග්ගෙන ආගතප්පසාදො, යෙසු පන වත්ථුසු අපුබ්බං අචරිමං රූහති තෙසං වසෙන බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙනාති ආදිනා නයෙන තිධා වුත්තො. යස්මා ච එකො තස්මාව තින්නන්නා කාරණො හොති. අරියසාවකස්ස හි බුද්ධෙයෙව පසාදොව පෙමඤ්ච ගාරවඤ්ච මහන්තං න ධම්මෙ වා සඞ්ඝෙ වා ධම්මෙයෙව වා මහන්තං න බුද්ධෙ වා සඞ්ඝෙ වා සඞ්ඝෙයෙව වා මහන්තං න බුද්ධෙ වා ධම්මෙ වාති එතං නත්ථි. **ඉතිපි සො භගවාති** ආදීනි විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතානෙව. **අරියකන්තෙහීති** අරියානං කන්තෙහියෙව මනාපෙහි. පඤ්ච හි සීලානි භවන්තරගතාපි අරියා න කොපෙන්ති එවං තෙසං පියානි තානි සන්ධායෙව වුත්තං. **අඛණ්ඩෙහීති** ආදි සදිසමෙව වුත්තං. මුඛවට්ටියංහි ඡින්නකදෙසා පාති ඛණ්ඩාති වුච්චති මජ්ඣෙ ඡින්නා ඡිද්දාති. එකස්මිං පදෙසෙ විසභාගවණ්ණා ගාවී සබලාති නානාබින්දුවිත්තා කම්මාසාති එවමෙව පටිපාටියා ආදිම්හි අන්තෙ වා ඡින්නං සීලං ඛණ්ඩං නාම. මජ්ඣෙ ඡින්නං ඡිද්දං. යත්ථ කත්ථචි ද්වින්නං වා තිණ්ණං වා පටිපාටියා භින්නත්තා සබලං. එකන්තරං භින්නං කම්මාසං. තෙසං දොසානං අභාවෙන අඛණ්ඩාදිතා වෙදිතබ්බා. **භුජිස්සෙහීති** භුජිස්සභාවකාරකෙහි. **විඤ්ඤුප්පසත්ථෙහීති** බුද්ධාදීහි විඤ්ඤූහි පසංසිතෙහි. **අපරාමට්ඨෙහීති** ඉදං නාම තයා කතං ඉදං වීතික්කන්තන්ති එවං පරාමසිතුං අසක්කුණෙය්‍යෙහි. **සමාධිසංවත්තනිකෙහීති** අප්පණාසමාධිං උපචාර සමාධිං වා සංවත්තෙතුං සමත්ථෙහි.

63. 1. 2.

දුතියෙ-යෙසං **සද්ධාති** පදෙන බුද්ධෙ පසාදො ගහිතො. **සීලන්ති** පදෙන අරියකන්තානි සීලානි ගහිතානි. **පසාදොති** පදෙන සඞ්ඝෙ පසාදො ගහිතො. **ධම්මදස්සනන්ති** පදෙන ධම්මෙ පසාදො ගහිතො. එවං චත්තාරි සොතාපත්තියඞ්ගානි වුත්තානි. **කාලෙපෙච්චන්තීති** කාලෙන පාපුණන්ති. **බ්‍රහ්මචරියොගධං සුඛන්ති** බ්‍රහ්මචරියං ඔගාහිත්වා ඨිතං උපරිමග්ගත්තයසම්පයුත්තං සුඛං. යො පනෙස ගාථාය ආගතො පසාදො ලොකුත්තරපසාදො හොතීති. තිපිටක චූළාභයත්ථෙරො තාව

මග්ගපසාදෙති ආහ. තිපිටකචූළනාගත්ථෙරො ආගතමග්ගස්ස පච්චවෙක්ඛණපසාදෙති. උභොපි ථෙරා පණ්ඩිතාව බහුස්සුතාව. උභින්නම්පි සුභාසිතං මිස්සකපසාදො එසොති.

53. 1. 3–4.

තතියෙ-**කස්මාති** යස්මා චතූසු සොතාපත්තියඞ්ගෙසු සන්දිස්සති තස්මා. **විජ්ජාභාගියාති** විජ්ජාකොට්ඨාසිකා. **සබ්බසඞ්ඛාරෙසූති** සබ්බෙසු තෙභූමකසඞ්ඛාරෙසු. එවමස්ස උපරි තිණ්ණං මග්ගානං විපස්සනා කථිතා. **විරාගතාති** දුක්ඛං. චතුත්ථං උත්තානමෙව.

53. 1. 5.

පඤ්චමෙ-**සොතාපත්තියඞ්ගන්ති** සොතාපත්තියා පුබ්බභාගපටිලාභඞ්ගං. බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදාදයො පන පටිලද්ධගුණා සොතාපන්නස්ස අඞ්ගානාම. තෙව පන සොතාපත්තියඞ්ගන්ති ආගතා. තත්‍රායං විත්ථාරම්පි වචනතො සප්පුරිසෙ සෙවන්තො භජන්තො පයිරුපාසන්තො ධම්මං සුණන්තො යොනිසොමනසිකරොන්තො ධම්මානුධම්මං පුබ්බභාගපටිපදං පටිපජ්ජන්තො සොතාපත්තිං පටිලභතීති සප්පුරිසසංසෙවාදයො සොතාපත්ති අත්ථාය අඞ්ගන්ති සොතාපත්තියඞ්ගං. ඉතරෙ පඨමමග්ගසඞ්ඛාතාය සොතාපත්තියා අඞ්ගන්තිපි සොතාපත්තියඞ්ගං පටිවිද්ධසොතාපත්තිමග්ගස්ස සොතාපත්තිමග්ගො අඞ්ගන්තිපි සොතාපත්තියඞ්ගං.

53. 1. 6.

ඡට්ඨෙ-**සාධුකෙ පටිවසන්තීති** සාධුකොනාම අත්ථතො භොගගාමකො වසන්ති. තෙසු ඉසිදත්තො සකදාගාමී පුරාණො සොතාපන්නො සදාරසන්තුට්ඨො. **මග්ගෙ පුරිසං ඨපෙසුන්ති** තෙසං කිර ගාමද්වාරෙන භගවතො ගමනමග්ගො තස්මා භගවා කාලෙවා අකාලෙවා අම්හාකං සුත්තානං වා පමත්තානං වා ගච්ඡෙය්‍ය අථ පස්සිතුං නලභෙය්‍යාමාති මග්ගමජ්ඣෙ පුරිසං ඨපෙසුං. **අනුබන්ධිංසූති** න දූරතොව පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධිංසු භගවා සකටමග්ගස්ස මජ්ඣෙ ජඞ්ඝමග්ගෙන අගමාසි. ඉතරෙ උභොසු පස්සෙසු අනුගච්ඡන්තා අගමංසු. **මග්ගා ඔක්කම්මාති** බුද්ධානං හි කෙනචි සද්ධිං ගච්ඡන්තානං යෙව පටිසන්ථාරං කාතුං වට්ටති. කෙනචි සද්ධිං ඨිතකානං කෙනචි සද්ධිං දිවසභාගං නිසින්නානං තස්මා භගවා චින්තෙසි ඉමෙහි සද්ධිං ගච්ඡන්තස්ස පටිසන්ථාරං කාතුං අයුත්තං ඨිතකෙනාපි කාතුං න යුත්තං ඉමෙ හි මය්හං සාසනෙ සාමිනො ආගතඵලා ඉමෙහි සද්ධිං නිසීදිත්වාව දිවසභාගං පටිසන්ථාරං කරිස්සාමීති මග්ගා ඔක්කම්ම යෙන අඤ්ඤතරං රුක්ඛමූලං තෙනුපසඞ්කමි. **පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදීති** තෙ කිර ජන්තුපාහනං කත්තරදණ්ඩපාදබන්ධනතෙලානි චෙව අට්ඨවිධපානකං සරභපාදපල්ලඞ්කඤ්ච ගාහාපෙත්වා අගමංසු. ආගතං පල්ලඞ්කං පඤ්ඤපෙත්වා අදංසු. සත්ථා තස්මිං නිසීදි. **එකමන්තං නිසීදිංසූති** සෙසානි ජන්තුපාහනාදීනි භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දෙථාති වත්වා සයම්පි භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. **සාවත්ථියා කොසලෙසු චාරිකං පක්කමිස්සතීති** ආදි සබ්බං මජ්ඣිමපදෙසවසෙනෙව වුත්තං. තස්මා

නියතත්තා භගවතොහි චාරිකාචරණම්පි අරුණුට්ඨාපනම්පි නියතං. මජ්ඣිමදෙසෙයෙව චාරිකං චරති. මජ්ඣිමදෙසෙ අරුණං උට්ඨාපෙතීති නියතත්තා මජ්ඣිමදෙසවසෙනෙව වුත්තං. **ආසන්නෙන නො භගවා ගමිස්සතීති** එත්ථ න කෙවලං ආසන්නත්තායෙව තෙසං සොමනස්සං හොති අථඛො ඉදානි දානං දාතුං ගන්ධමාලාදීහි පූජං කාතුං පඤ්හං පුච්ඡිතුං ලභිස්සාමාති තෙසං සොමනස්සං හොති. **තස්මා තිහ ගහපතයො සම්බාධො ඝරාවාසොති** ගහපතයො යස්මා තුම්හාකං මයි දූරීභූතෙ අනප්පකං දොමනස්සං ආසන්නෙ අනප්පකං සොමනස්සං හොති තස්මාපි වෙදිතබ්බමෙතං සම්බාධො ඝරාවාසොති ඝරාවාසස්ස හි දොසෙන තුම්හාකං එවං හොති. සචෙ පන ඝරාවාසං පහාය පබ්බජිතා අථ එවං වො මයා සද්ධිංයෙව ගච්ඡන්තානඤ්ච ආගච්ඡන්තානඤ්ච තං න භවෙය්‍යාති ඉමමත්ථං දීපෙන්තො එවමාහ. තත්ථ සකිඤ්චනසපළිබොධට්ඨෙන සම්බාධතා වෙදිතබ්බා. මහාවාසෙ වසන්තස්සාපි හි සකිඤ්චනසපළිබොධට්ඨෙන ඝරාවාසො සම්බාධොව. **රජාපථොති** රාගදොසමොහරජානං ආපථො ආගමනට්ඨානන්ති අත්ථො. **අබ්භොකාසො පබ්බජ්ජාති** පබ්බජ්ජාපන අකිඤ්චනඅපළිබොධට්ඨෙන අබ්භොකාසො. චතුරතනිකෙපි හි ගබ්භෙ විනන්තං භික්ඛූනං පල්ලඞ්කෙන පල්ලඞ්කං ඝට්ටෙත්වා නිසින්නානම්පි අකිඤ්චන අපළිබොධට්ඨෙන පබ්බජ්ජා අබ්භොකාසො නාම හොති. **අලඤ්ච පන වො ගහපතයො අප්පමාදායාති** එවං සම්බාධෙ ඝරාවාසෙ වසන්තානං තුම්හාකං අප්පමාදමෙව කාතුං යුත්තන්ති අත්ථො. **එකං පුරතො එකං පච්ඡතො නිසීදාපෙමාති** තෙ කිර වෙපි ජනා සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතා තෙසු ද්වීසු නාගෙසු තා **ඉත්ථියො එවං නිසීදාපෙත්වා** රඤ්ඤො නාගං මජ්ඣෙ ඨපෙත්වා උභොසු පස්සෙසු ගච්ඡන්ති තස්මා එවමාහංසු. **නාගොපි රක්ඛිතබ්බොති** යථා කිඤ්චි විසෙවිතං න කරොති එවං රක්ඛිතබ්බො හොති. **තාපි භගිනියොති** යථා පමාදං නාපජ්ජන්ති එවං රක්ඛිතබ්බා හොන්ති. **අත්තාපීති** සිතහසිතකපිතවිපෙක්ඛිතාදීනි අකරොන්තෙන අත්තාපි රක්ඛිතබ්බො හොති. තථා කරොන්තානඤ්හි සාමිදුබ්භො එසොති නිග්ගහෙතබ්බො හොති **තස්මා තිහ ගහපතයොති** යස්මා තුම්හෙ රාජා නිච්චං රාජගබ්භං පටිච්ඡාපෙති තස්මාපි සම්බාධො **ඝරාවාසො රජාපථො** යස්මා පන පංසුකූලිකභික්ඛුං එවං **පටිච්ඡාපෙන්තො නත්ථි** තස්මා අබ්භොකාසො පබ්බජ්ජා. එවං සබ්බත්ථාපි. **අලඤ්ච පන වො ගහපතයො අප්පමාදාය** අප්පමාදමෙව කරොථාති දස්සෙති. **මුත්තචාගොති** විස්සට්ඨචාගො. **පයතපාණීති** ආගතාගතානං දානත්ථාය ධොතහත්ථො. **වොස්සග්ගරතොති** **වොස්සග්ග**සඞ්ඛාතෙ චාගෙ රතො. **යාචයොගොති** යාචිතබ්බකයුත්තො. **දානසංවිභාගරතොති** දානෙ චෙව අප්පමත්තකම්පි කිඤ්චිලද්ධං තතොපි සංවිභාගෙව රතො. **අප්පටිවිභත්තන්ති** ඉදං අම්හාකං භවිස්සති ඉදං භික්ඛූනන්ති එවං අකතවිභාගං සබ්බං දාතබ්බමෙව **හුත්වා ඨිතන්ති** අත්ථො.

53. 1. 7.

සත්තමෙ-**වෙළුද්වාරන්ති** ගාමද්වාරෙ පවෙණිආගතස්ස වෙළුගච්ඡස්ස අත්ථිතාය එවං ලද්ධනාමො ගාමො. **අත්තූපනායිකන්ති** අත්තනි උපනෙතබ්බං. **සම්ඵප්පලාපභාසනෙනාති** සම්ඵප්පලාපසම්භාසෙන නිරත්ථකෙන අඤ්ඤාණවචනෙනාති අත්ථො.

53. 1. 8-9.

අට්ඨමෙ-**ඤාතිකෙති** එකං තළාකං නිස්සාය ද්වින්නං චූළපිතිමහාපිතිපුත්තානං ද්වෙ ගාමා තෙසු එකස්මිං ගාමකෙ. **ගිඤ්ජකාවසථෙති** ඉට්ඨකාමයෙ ආවසථෙ. **ඔරම්භාගියානන්ති** හෙට්ඨාභාගියානං කාමභවෙයෙව පටිසන්ධිග්ගාහාපකානන්ති අත්ථො. ඔරන්ති ලද්ධනාමෙහි වා තීහි මග්ගෙහි පහාතබ්බානීතිපි ඔරම්භාගියානි. තත්ථ කාමච්ඡන්දො බ්‍යාපාදොති ඉමානි ද්වෙ සමාපත්තියා වා අවික්ඛම්භිතානි මග්ගෙන වා අසමුච්ඡින්නානි නිබ්බත්තිවසෙන උද්ධංභාගං රූපාරූපභවං වා ගන්තුං න දෙන්ති. සක්කායදිට්ඨිආදීනි තීණි තත්ථ නිබ්බත්තම්පි ආනෙත්වා පුන ඉධෙව නිබ්බත්තාපෙන්තීති සබ්බානිපි ඔරම්භාගියානෙව. **අනාවත්තිධම්මොති** පටිසන්ධිවසෙන අනාගමනසභාවො. **රාගදොසමොහානං තනුත්තාති** එත්ථ කදාචුප්පත්තියා ච පරියුට්ඨානමන්දතාය චාති ද්වෙධාපි තනුභාවො වෙදිතබ්බො. සකදාගාමිස්ස හි පුථුජ්ජනානං විය අභිණ්හං රාගාදයො න උප්පජ්ජන්ති කදාචි කරහචි උප්පජ්ජන්ති උප්පජ්ජමානා පුථුජ්ජනානං විය බලවබහලා න උප්පජ්ජන්ති මක්ඛිකාපත්තං විය තනුකා උප්පජ්ජන්ති. දීඝභාණකතිපිටකමහාසිවත්ථෙරො පනාහ යස්මා සකදාගාමිස්ස පුත්තධීතරො හොන්ති ඔරොධා හොන්ති තස්මා බහලා කිලෙසා ඉදං පන භවවසෙන කථිතන්ති. තං අට්ඨකථායං සොතාපන්නස්ස පන සත්ත භවෙ ඨපෙත්වා අට්ඨමෙ භවෙ භවතනුකං නත්ථි සකදාගාමිස්ස ද්වෙ භවෙ ඨපෙත්වා පඤ්චසු භවෙසු භවතනුකං අනාගාමිස්ස රූපාරූපභවං ඨපෙත්වා කාමභවෙ භවතනුකං නත්ථි ඛීණාසවස්ස කිස්මිඤ්චි භවෙ භවතනුකං නත්ථීති වුත්තත්තා පටික්ඛිත්තං හොති. **ඉමං ලොකන්ති** ඉමං කාමාවචරලොකං සන්ධාය වුත්තං. අයං හෙත්ථ අධිප්පායො-සචෙ හි මනුස්සො සකදාගාමිඵලං පත්තො දෙවෙසු නිබ්බත්තිත්වා අරහත්තං සච්ඡිකරෙති ඉච්චෙතං කුසලං අසක්කොන්තො පන අවස්සං මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා සච්ඡිකරෙති දෙවෙසු සකදාගාමිඵලං පත්තොපි සචෙ මනුස්සෙසු නිබ්බත්තිත්වා අරහත්තං සච්ඡිකරෙති ඉච්චෙතං කුසලං අසක්කොන්තො පන අවස්සං දෙවලොකං ගන්ත්වා සච්ඡිකරෙතීති. විනිපතනං විනිපාතො නාස්ස විනිපාතො ධම්මොති **අවිනිපාතධම්මො**, චතූසු අපායෙසු අවිනිපාතනසභාවොති අත්ථො. **නියතොති** ධම්මනියාමෙන නියතො. **සම්බොධිපරායණොති** උපරිමග්ගත්තයසඞ්ඛාතා සම්බොධි පරං අයනං අස්ස ගති පටිසරණං අවස්සං පත්තබ්බාති සම්බොධිපරායණො. **විහෙසා හෙසාති** තෙසං තෙසං ඤාණගතිං උප්පත්තිං ඤාණාභිසම්පරායං ඔලොකෙන්තස්ස කායකිලමථොව එස

ආනන්ද තථාගතස්සාති දීපෙති විත්ථාරවිසෙසා පන බුද්ධානං තත්ථි. **ධම්මාදාසන්ති** ධම්මමයං ආදාසං. **යෙනාති** යෙන ධම්මාදාසෙන සමන්නාගතො. **ඛීණාපායදුග්ගතිවිනිපාතොති** ඉදං නිරයාදීනංයෙව වෙවචනවසෙන වුත්තං. නිරයාදයො හි වඩ්ඪිසඞ්ඛාතඅයතො අපෙතත්තා අපායා දුක්ඛස්ස ගති පටිසරණන්ති දුග්ගති දුක්කටකාරිනො එත්ථ විවසා නිපතන්තීති විනිපාතො. නවමං උත්තානමෙව.

53. 1. 10.

දසමෙ- **සාතිරෙකපඤ්ඤාසාති** අතිරෙකපඤ්ඤාස. **සාධිකනවුතීති** අතිරෙකනවුති. **ඡාතිරෙකානීති** ඡහි අධිකානි. සො කිර ගාමො කිඤ්චාපි නාතිමහා අහොසි අරියසාවකා පනෙත්ථ බහු තත්ථ අහිවාතකරොගෙන එකප්පහාරෙනෙව චතුවීසතිපාණසතසහස්සානි කාල මකංසු. තෙසු අරියසාවකා එත්තකා අහෙසුං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

වෙළුද්වාරවග්ගො පඨමො.

---

53. 2. 1.

දුතියස්ස පඨමෙ-**රාජකාරාමෙති** රඤ්ඤා කාරිතත්තා එවං ලද්ධනාමෙ ආරාමෙ. කතරරඤ්ඤාති පසෙනදිකොසලෙන. පඨමබොධියං කිර යසලාභග්ගප්පත්තං සත්ථාරං දිස්වා තිත්ථියා චින්තයිංසු සමණො ගොතමො ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො න ඛො පනෙස අඤ්ඤං කිඤ්චි සීලංවා සමාධිංවා නිස්සාය එවං ලාභග්ගප්පත්තො භූමිසම්පන්න තෙන ගහිතං සචෙ මයම්පි ජෙතවනසමීපෙ ආරාමං කාරෙතුං සක්කුණෙය්‍යාම ලාභසග්ගප්පත්තා භවෙය්‍යාමාති.

තෙ අත්තනො අත්තනො උපට්ඨාකෙ සමාදපෙත්වා සතසහස්ස මත්තං කහාපණෙ ලභිත්වා තෙ ආදාය රඤ්ඤො සන්තිකං අගමංසු. රාජා කිං එතන්ති පුච්ඡි. මයං ජෙතවනසමීපෙ තිත්ථියාරාමං කාරෙම සචෙ සමණො ගොතමො සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකාවා ආගන්ත්වා වාරෙස්සන්ති වාරෙතුං මා අදත්ථාති ලඤ්ජං අදංසු.

රාජා ලඤ්ජං ගහෙත්වා ගච්ඡථ කාරෙථාති ආහ. තෙ ගන්ත්වා අත්තනො උපට්ඨාකෙහි දබ්බසම්භාරෙ ආහරාපෙත්වා ථම්භුස්සාපනාදීනි කරොන්තා උච්චාසද්දා මහාසද්දා එකකොලාහලං අකංසු.

සත්ථා ගන්ධකුටිතො නික්ඛමිත්වා පමුඛෙ ඨත්වා කො පන සො ආනන්ද උච්චාසද්දා මහාසද්දා කෙවට්ටා මඤ්ඤෙ මච්ඡවිලොපෙතීති පුච්ඡි. තිත්ථියා භන්තෙ ජෙතවනසමීපෙ තිත්ථියාරාමං කාරෙන්තීති. ආනන්ද ඉමෙ සාසනෙ පටිවිරුද්ධා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස අඵාසුවිහාරං කරිස්සන්ති රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා හරාපෙහීති. ථෙරො භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං ගන්ත්වා රාජද්වාරෙ අට්ඨාසි. රඤ්ඤො ථෙරා දෙව ආගතාති ආරොචයිංසු. රාජා ලඤ්ජස්ස ගහිතත්තා න නික්ඛමි. ථෙරා ගන්ත්වා සත්ථු ආරොචයිංසු.

සත්ථා සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙ පෙසෙසි. රාජා තෙසං දස්සනම්පි න අදාසි. තෙ ආගන්ත්වා සත්ථු ආරොචයිංසු. න ගණ්හාති රාජා නික්ඛමෙතූති. සත්ථා තංඛණංයෙව ජානාසි අත්තනො රජ්ජෙ ඨත්වා කාලංකාතුං න ලභිස්සතීති. දුතියදිවසෙ සාමංයෙව භික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො ගන්ත්වා රාජද්වාරෙ අට්ඨාසි.

රාජා සත්ථා ආගතොති සුත්වා නික්ඛමිත්වා නිවෙසනං පවෙසෙත්වා පල්ලඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා යාගුඛජ්ජකං අදාසි. සත්ථා පරිභුත්තයාගුඛාදනීයො යාවභත්තං නිට්ඨාති තාව සත්ථු සන්තිකෙ නිසීදිස්සාමීති ආගන්ත්වා නිසින්නං රාජානං තථා මහාරාජ ඉදංනාම කතන්ති අවත්වා කාරණෙනෙව නං සඤ්ඤාපෙස්සාමීති ඉදං අතීතකාරණං ආහරි :-

මහාරාජ පබ්බජිතෙ නාම අඤ්ඤමඤ්ඤං උජ්ඣාපෙතුං න වට්ටති අතීතෙපි ඉසයො අඤ්ඤමඤ්ඤං උජ්ඣාපෙත්වා සහරට්ඨෙන රාජා සමුද්දං පවිට්ඨොති. කදා භගවාති.

අතීතෙ මහාරාජ භරුරට්ඨෙ[1] භරුරාජා[2] නාම රජ්ජං කාරෙසි. පඤ්චසතපඤ්චසතා ද්වෙ ඉසිගණා පබ්බතපාදතො ලොණම්බිලසෙවනත්ථං භරුනගරං[3] ගන්ත්වා නගරස්ස අවිදූරෙ ද්වෙ රුක්ඛා අත්ථි. පඨමාගතො ඉසිගණො එකස්ස රුක්ඛස්ස මූලෙ නිසීදි. පච්ඡාගතොපි එකස්සාති. තෙ යථාභිරන්තං විහරිත්වා පබ්බතමෙව අගමංසු. තෙ පුන ආගච්ඡන්තාපි අත්තනො රුක්ඛමූලෙයෙව නිසීදන්ති අද්ධානෙ ගච්ඡන්තෙ එකො රුක්ඛො සුක්ඛි තස්මිං සුක්ඛෙ ආගතා තාපසා අයං රුක්ඛො මහා අම්හාකම්පි තෙසම්පි පහොස්සතීති ඉතරෙසං රුක්ඛමූලස්ස එකදෙසෙ නිසීදිංසු. තෙ පච්ඡා ආගන්ත්වා රුක්ඛමූලං අපවිසිත්වා බහි ඨිතාව කස්මා තුම්හෙ එත්ථ නිසීදථාති ආහංසු. ආචරිය අම්හාකං රුක්ඛො සුක්ඛො අයං රුක්ඛො මහා තුම්හෙහිපි පවිසථ තුම්හාකම්පි පහොස්සතීති. තෙ න මයං පවිසිස්සාම නික්ඛමථ තුම්හෙති. කථං වඩ්ඪෙත්වා න තුම්හෙ අත්තනො මනෙන නික්ඛමිස්සථාති හත්ථාදීසු ගහෙත්වා නික්කඩ්ඪිංසු.

තෙ හොතු සික්ඛාපෙස්සාම නෙති ඉද්ධියා සොවණ්ණමයානි ද්වෙ චක්කානි රජතමයඤ්ච අක්ඛං මාපෙත්වා පවට්ටෙන්තා රාජද්වාරං අගමංසු. රඤ්ඤො එවරූපං දෙව තාපසා පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා ඨිතාති නිවෙදයිංසු. රාජා තුට්ඨො පක්කොසථාති පක්කොසාපෙත්වා මහාකම්මං තුම්හෙහි කතං අත්ථි වො කිඤ්චි මයා කත්තබ්බන්ති. ආම මහාරාජ අම්හාකං නිසින්නට්ඨානං එකං රුක්ඛමූලං අත්ථි. තං අඤ්ඤෙහි ඉසීහි ගහිතං තං නො දාපෙහීති.

රාජා පුරිසෙ පෙසෙත්වා තාපසෙ නික්කඩ්ඪාපෙසි. තෙ බහි ඨිතා කිං නුඛො දත්වා ලභිංසූති ඔලොකයමානා ඉදං නාමාති දිස්වා මයම්පි ලඤ්ජං දත්වා පුන ගණ්හිස්සාමාති ඉද්ධියා සොවණ්ණමයං රථපඤ්ජරං

1. සී. කුරුරට්ඨෙ.   2. සී. කුරුරාජා.   3. සී. කුරුනගරං.

ඝාපෙත්වා ආදාය අගමංසු. රාජා දිස්වා තුම්හෙ කිං භණෙථ කාතබ්බන්ති ආහ. මහාරාජ අම්හාකං රුක්ඛමූලෙ අඤ්ඤෙ ඉසිගණා නිසින්නා තං නො රුක්ඛමූලං දාපෙහීති.

රාජා පුරිසෙ පෙසෙත්වා තෙ නික්කඩ්ඪාපෙසි. තාපසා අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කත්වා අනනුච්ඡවිකං අම්හෙහි කතන්ති විප්පටිසාරිනො හුත්වා පබ්බතපාදමෙව අගමංසු. තතො දෙවතා අයං රාජා චිත්තම්පි ගණ්හාතං භණන්තො ලඤ්ජං ගණ්හෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කාරෙසීති කුජ්ඣිත්වා මහාසමුද්දං උබ්බෙට්ටෙත්වා තස්ස රඤ්ඤො විජිතං යොජනසහස්සමත්තට්ඨානං සමුද්දමෙව අකංසු.

"ඉසීනමන්තරං කත්වා භරුරාජාති මෙ සුතං,
උච්ඡින්නො සහරට්ඨෙහි සරාජා විභවං ගතො"ති.*

එවං භගවතා ඉමස්මිං අතීතෙ දස්සිතෙ යස්මා බුද්ධානං නාම කථා ඔකප්පනීයා හොති තස්මා රාජා අත්තනො කිරියං සල්ලක්ඛෙත්වා අනුපධාරෙත්වා මයා අකත්තබ්බං කම්මං කතන්ති ගච්ඡථ භණෙ තිත්ථියෙ නික්කඩ්ඪථාති නික්කඩ්ඪාපෙත්වා චින්තෙසි මයා කාරිතො විහාරො නාම නත්ථි. තස්මිංයෙව ඨානෙ විහාරං කාරෙස්සාමීති තෙසං දබ්බසම්භාරෙපි අදත්වා විහාරං කාරෙසි. තං සන්ධායෙතං වුත්තං.

53. 2. 2. 3.

දුතියෙ-**උදයගාමිනින්ති** අත්තනො සමයෙ වඩ්ඪිගාමිනිං. **මරණං ආගමෙස්සාසීති** මරණං ඉච්ඡෙය්‍යාසීති. තතියං උත්තානමෙව.

53. 2. 4.

චතුත්ථෙ-**සබ්බදුග්ගතිභයං සමතික්කන්තොති** මනුස්සදෙහගතං පටික්ඛිත්තං.

53. 25.

පඤ්චමෙ-**සබ්බදුග්ගති විනිපාතභයං සමතික්කන්තොති** මනුස්සදෙහගෙන සද්ධිං චත්තාරො අපායා පටික්ඛිත්තා.

53. 2. 6.

ඡට්ඨෙ-**මිත්තාති** අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ගෙහෙ ආමිසපරිභොගවසෙන වොහාරමිත්තා. **අමච්චාති** ආමන්තණපටිමන්තණඉරියාපථාදීසු එකතො පවත්තකිච්චා. **ඤාතීති** සස්සුසසුරපක්ඛිකා. **සාලොහිතාති** සමානලොහිතා භාතිභගිනිමාතුලාදයො.

53. 2. 7.

සත්තමෙ-අඤ්ඤථත්තං නාම පසාදඤ්ඤථත්තං භාවඤ්ඤථත්තං ගතිඅඤ්ඤථත්තං ලක්ඛණඤ්ඤථත්තං විපරිණාමඤ්ඤථත්තන්ති අනෙකවිධං. තත්ථ මහාභූතෙසු භාවඤ්ඤථත්තං අධිප්පෙතං. සුවණ්ණාදිභාවෙන හි ඝනසණ්ඨිතාය පථවීධාතුයා විලීයිත්වා උදකභාවං ආපජ්ජමානාය පුරිමභාවො විගච්ඡති. භාවඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායති. ලක්ඛණං පන න විගච්ඡති කක්ඛළලක්ඛණාව හොති. උච්ඡුරසාදිභාවෙන ච

---

* භරුජාතක. දුකනිපාත

ඛුරාකාරසණ්ඨිතාය ආපොධාතුයා පූරයිත්වා නතපරිවීණාභාවං ආපජ්ජිත්වාන පුරිමභාවො විගච්ඡති භාවඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායති. ලක්ඛණං පන න විගච්ඡති ආබන්ධනලක්ඛණාවමෙව හොති. **තයිදං අඤ්ඤථත්තන්ති** එත්ථ පන ගතිඅඤ්ඤථත්තං අධිප්පෙතං තඤ්හි අරියසාවකස්ස නත්ථි. පසාදඤ්ඤථත්තම්පි නත්ථියෙව. ඉධ පන පසාදඵලං පකාසෙතුං ගතිඅඤ්ඤථත්තමෙව දස්සිතං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

රාජකාරාමවග්ගො දුතියො.

55. 1-2.

තතියස්ස පඨමෙ-**ඉද්ධන්ති** තෙලමධුඵාණිතාදීහි සමිද්ධං. **ඵීතන්ති** ගන්ධූපගසිඤ්ඤුපගාදිඅලඞ්කාරවසෙන පුප්ඵිතං. **ආකිණ්ණමනුස්සන්ති** නිරන්තරමනුස්සං. **සම්බාධබ්‍යූහන්ති** බ්‍යූහා වුච්චන්ති අවිනිබ්බිද්ධරච්ඡායො යත්ථ පවිට්ඨමග්ගෙනෙව නිග්ගච්ඡන්ති. තා සම්බාධබ්‍යූහා බහුකා එත්ථාති සම්බාධබ්‍යූහං. ඉමිනාපි නගරස්ස ඝනවාසමෙව දීපෙති. **විබ්භන්තකාති** ඉතොචිතොච පරිබ්භමන්තෙන උද්ධතචාරිනා. දුතියං උත්තානමෙව.

55. 2. 3.

තතියෙ-**භගවාව එතං ජානෙය්‍ය එතෙහි ධම්මෙහි සමන්නාගතං වා අසමන්නාගතං වාති** ඉදං සො සක්කො තීහි ධම්මෙහි සමන්නාගතස්ස පුග්ගලස්ස සොතාපන්නභාවං චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතස්ස සොතාපන්නභාවං භගවාව ජානාතීති අධිප්පායෙන ආහ. **කොචිදෙව ධම්මසමුප්පාදො උප්පජ්ජෙය්‍යාති** කිඤ්චිදෙව කාරණං උප්පජ්ජෙය්‍ය. **එකතො අස්ස භගවා එකතො භික්ඛුසඞ්ඝොති** යස්මිං කාරණෙ උප්පන්නෙ භගවා භික්ඛුසඞ්ඝෙන නානාලද්ධිකො හුත්වා එකවාදං වදන්තො එකතො අස්ස භික්ඛුසඞ්ඝොපි එකං වදන්තො එකතොති අත්ථො. **යෙනෙවාහන්ති** අහං හි යං වාදං තුම්හෙ වදෙථ තමෙවාහං ගණ්හෙය්‍යන්ති. තත්‍රච අරියසාවකස්ස රතනත්තයෙ පසාදඤ්ඤථත්තං නත්ථි. අථ කස්මා එවමාහාති. භගවතො සබ්බඤ්ඤුතාය එවං හිස්ස හොති භික්ඛුසඞ්ඝො අත්තනො අසබ්බඤ්ඤුතාය අජානිත්වාපි කථෙය්‍ය. සත්ථු පන අඤ්ඤාණතාම නත්ථි. තස්මා එවමාහ. **අඤ්ඤත්‍ර කල්‍යාණා අඤ්ඤත්‍ර කුසලාති** කල්‍යාණමෙව කුසලමෙවච වදෙමි. න කල්‍යාණකුසලවිමුත්තන්ති. අපිචස්ස අනවජ්ජනදෙසො එසොති.

55. 2. 4.

චතුත්ථෙ-**ඉධ මහානාම එකච්චො පුග්ගලොති** ඉදං න කෙවලං සරකානි එව අපායතො මුත්තො ඉමෙපි පුග්ගලා මුත්තාති දස්සෙතුං ආරද්ධං. **මත්තසො නිජ්ඣානං ඛමන්තීති** පමාණෙනෙව ඔලොකනං ඛමන්ති ඉමිනා ධම්මානුසාරිං මග්ගට්ඨපුග්ගලං දස්සෙති. **අගන්තා නිරයන්ති** මග්ගට්ඨපුග්ගලොහි අපායතො පරිමුත්තොති වා පරි

මුච්චිස්සතීති වා වත්තුං වට්ටතීති. න වට්ටති. යස්මා ච පරිමුච්චති තස්මා ගන්තා නාම න හොතීති අගන්තාති වුත්තො. න ගච්ඡතීති අත්ථො. **සද්ධාමත්තං පෙමමත්තන්ති** ඉමිනා සද්ධානුසාරිං මග්ගට්ඨපුග්ගලං දස්සෙති. **මහාසාලාති** සමීපෙ ඨිතෙව චත්තාරො මහාසාරරුක්ඛෙ දස්සෙන්තො ආහ. **මරණකාලෙ සික්ඛං සමාදියීති** මරණසමයෙ තීසු සික්ඛාසු පරිපූරකාරී අහොසීති දස්සෙති.

53. 3. 5.

පඤ්චමෙ–**දුක්ඛෙත්තන්ති** විසමඛෙත්තං. **දුබ්භූමින්ති** අසාරභූමිං ලොණූපහතං. **ඛණ්ඩානීති** පරිභින්නානි. **පූතීනීති** උදකෙන තෙමෙත්වා පූතිභාවං ආපන්නානි. **වාතාතපහතානීති** වාතාතපෙන හතත්තා නිරොජභාවං ගතානි. **අසාරාදානීති** අනාදින්නසාරානි, අගහිතසාරානි. **අසුඛසයිතානීති** න කොට්ඨාදීසු පක්ඛිපිත්වා සුට්ඨු ඨපිතානි. **සුඛසයිතානීති** ඨපිතට්ඨානතො චත්තාරො මාසෙ අවලිතානි.

53. 3. 6.

ඡට්ඨෙ–**ඨානසො වෙදනා පටිප්පස්සම්භෙය්‍යාති** ඛණෙන වෙදනා පටිප්පස්සම්භෙය්‍ය. **මිච්ඡාඤාණෙනාති** මිච්ඡාපච්චවෙක්ඛණෙන. **මිච්ඡාවිමුත්තියාති** අනිය්‍යානිකවිමුත්තියා. **තස්මා සද්ධා ච සීලඤ්චාති** ගාථාවුත්තත්ථාඑව. **යත්‍රහි නාමාති** යො නාම.

53. 3. 7.

සත්තමෙ–**සම්පරායිකං මරණභයන්ති** සම්පරායහෙතුකං මරණභයං. **ගිහිසාමීචිකානීති** ගිහීනං අනුච්ඡවිකානි. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

සරකානිවග්ගො තතියො.*

---

53. 4. 1.

චතුත්ථස්ස පඨමෙ–**පුඤ්ඤාභිසන්දා කුසලාභිසන්දාති** පුඤ්ඤනදියො කුසලනදියො. **සුඛස්සාහාරාති** සුඛස්ස පච්චයා.

53. 4. 4.

චතුත්ථෙ–**දෙවපදානීති** දෙවානං ඤාණෙන දෙවස්ස වා ඤාණෙන අක්කන්තපදානි. **විසුද්ධියාති** විසුජ්ඣනත්ථාය. **පරියොදපනායාති** පරියොදපනත්ථාය. ජොතනත්ථාය. ඉමස්මිං සුත්තෙ චත්තාරොපි ඵලට්ඨා පුග්ගලා විසුද්ධදෙවා නාම ජාතා.

53. 4. 8.

අට්ඨමෙ–**පාරං ගන්ත්වාති** පාරං වුච්චති නිබ්බානං තං පත්වාති අත්ථො. **ආසවානං ඛයාය සංවත්තන්තීති** න පඨමං නිබ්බානං ගන්ත්වා පච්ඡා සංවත්තන්ති ගච්ඡමානා එව සංවත්තන්තීති දෙසනා පන එවං කතා.

---

* සරණානිවග්ගො, සංයුත්තනිකාය.

53. 4. 10.

දසමෙ-**දිවා පවිවෙකාය රත්තියා පටිසල්ලානායාති** දිවා පවිවෙකාය රත්තිං පටිසල්ලානාය. **ධම්මා න පාතුභවන්තීති** සමථවිපස්සනාධම්මා න උප්පජ්ජන්ති. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

පුඤ්ඤාභිසන්දවග්ගො චතුත්ථො.

---

53. 5. 1.

පඤ්චමස්ස පඨමෙ-**අසඞ්ඛෙය්යොති** ආළ්හකගණනාය අසඞ්ඛෙය්යො යොජනවසෙන පනස්ස සඞ්ඛා අත්ථි. **බහුභෙරවන්ති** සවිඤ්ඤාණකඅවිඤ්ඤාණකානං භෙරවාරම්මණානං වසෙන බහුභෙරවං. **පුථූති** බහූ. **සවන්තීති** සන්දමානා. **උපයන්තීති** උපගච්ඡන්ති.

53. 5. 2.

දුතියෙ-**යත්ථිමා මහානදියො සංසන්දන්ති සමෙන්තීති** යස්මිං සංභෙජ්ජ එතා මහානදියො එකීභවන්ති නිරන්තරා හොන්තීති අත්ථො.

53. 5. 3.

තතියෙ-**පුඤ්ඤකාමොති** පුඤ්ඤත්ථිකො. **කුසලෙ පතිට්ඨිතොති** මග්ගකුසලෙ පතිට්ඨිතො. **භාවෙති මග්ගං අමතස්ස පත්තියාති** නිබ්බානස්ස පාපුණනත්ථං අරහත්තමග්ගං භාවෙති. **ධම්මසාරාධිගමොති** ධම්මසාරෙ වුච්චති අරියඵලධම්මසාරෙ සො අධිගමො අස්සාති ධම්මසාරාධිගමො. අධිගතඵලොති අත්ථො. **ඛයෙ රතොති**. කිලෙසක්ඛයෙ රතො.

53. 5. 4.

චතුත්ථෙ-**අඩ්ඪො මහද්ධනොති** සත්තවිධෙන අරියධනෙන අඩ්ඪො චෙව මහද්ධනො ච තෙනෙව භොගෙන **මහාභොගො**. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

සගාථකපුඤ්ඤාභිසන්දවග්ගො පඤ්චමො.

---

53. 6. 2.

ඡට්ඨස්ස දුතියෙ අයමධිප්පායො. සොතාපන්නො භික්ඛු එත්තකෙන වොසානං අනාපජ්ජිත්වා තානෙව ඉන්ද්‍රියබලබොජ්ඣඞ්ගානි සමොධානෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සකදාගාමිමග්ගං පාපුණිස්සති. සකදාගාමී අනාගාමිමග්ගං අනාගාමී අරහත්තමග්ගන්ති ඉමමත්ථං සන්ධාය භගවතා ඉමස්මිං සුත්තෙ සාසනෙ තන්ති පවෙණි ඨපිතාති.

53. 6. 3.

තතියෙ-**ධම්මදින්නොති** සත්තසු ජනෙසු එකො. බුද්ධකාලස්මිං හි ධම්මදින්නො උපාසකො විසාඛො උපාසකො උග්ගො ගහපති චිත්තො ගහපති හත්ථකො ආළවකො චූළඅනාථපිණ්ඩිකොති ඉමෙ සත්ත ජනා පඤ්චසතඋපාසකපරිවාරා අහෙසුං තෙසං එස අඤ්ඤතරො **ගම්භීරාති** ධම්මගම්භීරා සල්ලසුත්තාදයො. **ගම්භීරත්ථාති** අත්ථගම්භීරා චෙතනාසුත්තන්තාදයො **ලොකුත්තරාති** ලොකුත්තරත්ථදීපකා අසං

ඛන්ධසංයුත්තාදයො. **සුඤ්ඤතාපටිසංයුත්තාති** සත්තසුඤ්ඤතාදීපකා ඛජ්ජනිකසුත්තන්තාදයො. **උපසම්පජ්ජ විහරිස්සාමාති** පටිලභිත්වා විහරිස්සාම. එවං හි වො **ධම්මදින්න සික්ඛිතබ්බන්ති** එවං තුම්හෙහි චන්දූපමපටිපදං රථවිනීතපටිපදං මොනෙය්‍යපටිපදං මහාඅරියවංසපටිපදං පූරෙන්තෙහි සික්ඛිතබ්බං.

ඉති සත්ථා ඉමෙසං උපාසකානං අසය්හභාරං අරොපෙසි. කස්මා එතෙ කිර න අත්තනො භූමියං ඨත්වා ඔවාදං යාචිංසු. අවිසෙසෙන පන සබ්බං භාරං උක්ඛිපිතුං සමත්ථා විය ඔවදතු නො භන්තෙ භගවාති යාචිංසු. තෙන නෙසං සත්ථා අසය්හභාරං ආරොපෙන්තො එවමාහ. **න ඛො නෙතන්ති** න ඛො එතං. නකාරෙ පනෙත්ථ බ්‍යඤ්ජන සන්ධිමත්තමෙවාති වෙදිතබ්බං. **තස්මාති** යස්මා ඉදානි අත්තනො භූමියං ඨත්වා ඔවාදං යාචථ තස්මා.

53. 6. 4.

චතුත්ථෙ—**න ඛො නෙතන්ති** න ඛො අම්හෙහි එතං. **සප්පඤ්ඤ උපාසකොති** සොතාපන්නො අධිප්පෙතො. **අස්සාසනීයෙහි ධම්මෙහීති** අස්සාසකරෙහි ධම්මෙහි. **අස්සසතායස්මාති** අස්සසතු ආයස්මා. **මාරිසොති** මරණපටිබද්ධො. **මරණධම්මොති** මරණසභාවො. **අධිමොචෙහීති** ඨපෙහි. **අධිමොචිතන්ති** ඨපිතං. **එවං විමුත්තචිත්තස්සාති** එවං අරහත්තඵලවිමුත්තියා විමුත්තචිත්තස්ස. **යදිදං විමුත්තියා විමුත්තින්ති** යං ඉදං විමුත්තිං ආරබ්භ විමුත්තියා නානාකරණං වත්තබ්බං සියා තං න වදාමි. භික්ඛුසතස්ස හි චෙතියඞ්ගණබොධියඞ්ගණවත්තෙසු චෙව අසීතිඛන්ධකවත්තෙසු චාති ආගමනීයගුණෙසු පමාණං නාම නත්ථි. පටිවෙධෙ පන මග්ගෙ වා ඵලෙ වා උපාසකස්සච භික්ඛුස්සච නානාකරණං නත්ථි.

53. 6. 9.

නවමෙ—**පඤ්ඤාපටිලාභාය සංවත්තන්තීති** එත්ථ සත්ත සෙඛා පඤ්ඤං පටිලභන්ති නාම. ඛීණාසවො පටිලද්ධපඤ්ඤො නාමාති වෙදිතබ්බො. පරතො **පඤ්ඤාවුද්ධියාති** ආදීසුපි එසෙව නයො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

සප්පඤ්ඤවග්ගො ඡට්ඨො.

---

51. 7. 1-10.

සත්තමෙ—**මහාපඤ්ඤතාය සංවත්තන්තීති** ආදීසු මහන්තෙ අත්ථෙ පරිග්ගණ්හාතීති මහාපඤ්ඤාති ආදිනා පටිසම්භිදායං වුත්තනයෙනෙව සබ්බපදෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

මහාපඤ්ඤවග්ගො සත්තමො.

සොතාපත්තිසංයුත්තං සමත්තං.

54. 1. 1–2.

සච්චසංයුත්තස්ස පඨමෙ- **සමාධිං භික්ඛවෙති** තෙ කිර භික්ඛූ **චිත්තෙකග්ගතාය** පරිහායන්ති අථ තෙසං සත්ථා එවමෙතෙ චිත්තෙකග්ගතං ලභිත්වා කම්මට්ඨානං වඩ්ඪෙත්වා විසෙසං පාපුණිස්සන්තීති ඉමං දෙසනං ආරභි. **තස්මා තිහ භික්ඛවෙ ඉදං දුක්ඛන්ති යොගො කරණීයොති** එත්ථ යථාභූතාදිවසෙන කාරණච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. ඉදඤ්හි වුත්තං හොති-භික්ඛවෙ යස්මා සමාහිතො භික්ඛු චත්තාරි සච්චානි යථාභූතං පජානාති තස්මා තුම්හෙහි ච සමාහිතෙහි චතුන්නං සච්චානං යථාභූතං පජානනත්ථාය ඉදං දුක්ඛන්ති යොගො කරණීයො. යස්මා චත්තාරි සච්චානි තථාගතස්සෙව පාතුභාවා පාකටානි හොන්ති යස්මා ච තථාගතෙන සුවිභත්තානි යස්මා ච තෙසු අපරිමාණා වණ්ණා අපරිමාණානි පදබ්‍යඤ්ජනානි යස්මා ච තෙසං අප්පටිවිද්ධත්තා වට්ටං වඩ්ඪති තෙසං පටිවිද්ධකාලතො පට්ඨාය න වඩ්ඪති තස්මා එවං නො වට්ටං නවඩ්ඪිස්සතීති තුම්හෙහි ඉදං දුක්ඛන්ති යොගො කරණීයො. දුතියං කායවිවෙකවිකලානං කායවිවෙකපටිලාභත්ථාය වුත්තං.

54. 1. 3. 4–5.

තතියෙ-**අභිසමයායාති** අභිසමයත්ථාය. **සමණාවා බ්‍රාහ්මණාවාති** චෙත්ථ සාසනාවචරා අධිප්පෙතා. තථා චතුත්ථපඤ්චමෙසු. තෙන තෙන අභිලාපෙන බුජ්ඣනකානං පන අජ්ඣාසයෙනෙතානි වුත්තානි.

54. 1. 6.

ඡට්ඨෙ-**අභිසම්බුද්ධං පකාසෙසුන්ති** අභිසම්බුද්ධො අහන්ති එවං අත්තානං අභිසම්බුද්ධං පකාසයිංසු. ඉමස්මිං හි සුත්තෙ සබ්බඤ්ඤුබුද්ධා ච සමණගහණෙන ගහිතා.

54. 1. 10.

දසමෙ- **අනෙකවිහිතන්ති** අනෙකවිධං. **තිරච්ඡානකථන්ති** අනිය්‍යානිකකථං. සග්ගමොක්ඛමග්ගානං තිරච්ඡාමග්ගං කථං. **රාජකථන්ති** ආදීසු රාජානං ආරබ්භ මහාසම්මතො මන්ධාතා ධම්මාසොකො එවං මහානුභාවොති ආදිනා නයෙන පවත්තා කථා රාජකථා. එස නයො චොරකථාදීසු. තෙසු අමුකො රාජා අභිරූපො දස්සනීයොති ආදිනා නයෙන ගෙහසිතකථාව තිරච්ඡානකථා හොති. සොපි නාම එවං මහානුභාවො ඛයං ගතොති එවං පවත්තා පන කම්මට්ඨානභාවෙ තිට්ඨති. චොරෙසුපි මූලදෙවො එවං මහානුභාවොති තෙසං කම්මං පටිච්ච එවං අහෙසුන්ති ගෙහසිතකථාව තිරච්ඡානකථා. යුද්ධාදීසු අසුකෙන අසුකො එවං මාරිතො එවං විද්ධොති කාමස්සාදවසෙනෙව කථා තිරච්ඡානකථා. තෙපි නාම ඛයං ගතාති එවං පවත්තා පන සබ්බත්ථ කම්මට්ඨානමෙව හොති. අපි ච **අන්නාදීසු** එවංවණ්ණවන්තං ගන්ධවන්තං රසඵස්සසම්පන්නං ඛාදිම්හා භුඤ්ජිම්හා පිවිම්හාති කාමස්සාදවසෙන කථෙතුං න වට්ටති. සාත්ථකං පන කත්වා පුබ්බෙ එවං වණ්ණාදිසම්පන්නං අන්නං පානං වත්ථං යානං සයනං මාලං

ගන්ධං **විලෙපනං** සීලවන්තානං අදම්හා චෙතියෙ පූජං අකරිම්හාති කථෙතුං වට්ටති. **ඤාතිකථා**පි අම්හාකං ඤාතකා සූරා සමත්ථාති වා පුබ්බෙ මයං එවං විචිත්‍රෙහි යානෙහි විචරිම්හාති වා අස්සාදවසෙන වත්තුං න වට්ටති. සාත්ථකං පන තෙපි නො ඤාතකා ඛයං ගතාති වා පුබ්බෙ මයං එවරූපානි යානානි සඞ්ඝස්ස අදම්හාති වා කථෙතබ්බා. **ගාමකථා**දීසුපි සුනිවිට්ඨ දුන්නිවිට්ඨසුභික්ඛදුබ්භික්ඛාදි වසෙන වා අසුකගාමවාසිනො සූරා සමත්ථාති වා එවං අස්සාදවසෙන වත්තුං න වට්ටති. සාත්ථකං පන කත්වා සද්ධා පසන්නාති වා ඛයං ගතා වයං ගතාති වා වත්තුං වට්ටති. **නිගමනගරජනපදකථා**සුපි එසෙව නයො. **ඉත්ථිකථා**පි වණ්ණසණ්ඨානාදීනි පටිච්ච අස්සාදවසෙන වත්තුං න වට්ටති. සද්ධා පසන්නා ඛයං ගතාති එවමෙව වට්ටති. **සූරකථා**පි නන්දිමිත්තො නාම යොධො සූරො අහොසීති අස්සාදවසෙන වත්තුං න වට්ටති සද්ධො පසන්නො අහොසි ඛයං ගතොති එවමෙව වට්ටති. **සුරාකථා**තිපි පාඨො. සාපි චෙ සුරාකථා එවරූපා නාම සුරාපීතා රතිජනනී හොතීති අස්සාදවසෙනෙව න වට්ටති ආදීනවවසෙනෙව පන උම්මත්තකසංවත්තනිකාති ආදිනානයෙන වට්ටති. **විසිඛාකථා**ති අසුකවිසිඛා සුනිවිට්ඨාති වා අසුකවිසිඛාය වාසිනො සූරා සමත්ථාති වා අස්සාදවසෙනෙව වත්තුං න වට්ටති. සද්ධා පසන්නා ඛයං ගතාති ඉච්චෙවං වට්ටති. **කුම්භට්ඨානකථා**ති උදකතිත්ථකථා වුච්චති. කුම්භදාසිකථා වා. සාපි පාසාදිකා නච්චිතුං ගායිතුං ඡෙකාති අස්සාදවසෙන න වට්ටති සද්ධා පසන්නාති ආදිනා නයෙනෙව වට්ටති. **පුබ්බපෙතකථා**ති අතීතඤාතිකථා. තත්ථ වත්තමානඤාතිකථා සදිසොව විනිච්ඡයො. **නානත්තකථා**ති පුරිමපච්ඡිමකථාහි විමුත්තා අවසෙසා නානාසභාවා නිරත්ථකකථා. **ලොකක්ඛායිකා**ති අයං ලොකො කෙන නිම්මිතො අසුකෙන නාම නිම්මිතො කාකො සෙතො අට්ඨීනං සෙතත්තා බලාකා රත්තා ලොහිතස්ස රත්තත්තාති එවමාදිකා ලොකායතවිතණ්ඩසල්ලාපකථා. **සමුද්දක්ඛායිකා** නාම කස්මා සමුද්දො සමුද්දො, සාගරදෙවෙන ඛතත්තා සාගරො ඛතො මෙති හත්ථමුද්දාය නිවෙදිතත්තා සමුද්දොති එවමාදිකා නිරත්ථකකථා සමුද්දක්ඛායිකකථා. ඉති භවො ඉති අභවොති යං වා තං වා නිරත්ථකකාරණං වත්වා පවත්තිතකථා **ඉතිභවාභවකථා**. එත්ථ ච භවොති සස්සතං අභවොති උච්ඡෙදං භවොති වුඩ්ඪි අභවොති හානි භවොති කාමසුඛං අභවොති අත්තකිලමථො ඉති ඉමාය ඡබ්බිධාය ඉතිභවාභවකථාය සද්ධිං බත්තිංස තිරච්ඡානකථා නාම හොන්ති. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

සමාධිවග්ගො පඨමො.

---

64. 2. 1.

දුතියස්ස පඨමෙ-**බාරාණසිය**න්ති එවං නාමකෙ නගරෙ. **ඉසිපතනෙ මිගදායෙ**ති ඉසීනං පතනුප්පතනවසෙන එවං ලද්ධනාමෙ මිගානං අභයදානවසෙන දින්නත්තා මිගදායසඞ්ඛාතෙ ආරාමෙ. එත්ථ හි

උප්පතනුප්පතනා සබ්බඤ්ඤු ඉසයො පතන්ති ධම්මචක්කප්පවත්තනත්ථං නිසීදන්තීති අත්ථො. නන්දමූලකපබ්භාරතො සත්තාහච්චයෙන නිරොධසමාපත්තියො වුට්ඨිතා අනොතත්තදහෙ කතමුඛධොවනාදිකිච්චා ආකාසෙනාගන්ත්වා පච්චෙකබුද්ධඉසයොපෙත්ථ ඔතරණවසෙන පතන්ති උපොසථත්ථාය අනුපොසථත්ථාය සන්නිපතන්ති ගන්ධමාදනං පටිගච්ඡන්තාපි ඉතොව උප්පතන්තීති ඉමිනා ඉසීනං පතනුප්පතනවසෙන තං ඉසිපතනන්ති වුච්චති.

ආමන්තෙසීති දීපඞ්කරපාදමූලෙ කතාභිනීහාරතො පට්ඨාය පාරමියො පූරෙන්තො අනුපුබ්බෙන පච්ඡිමභවෙ කතාභිනික්ඛමණො අනුපුබ්බෙන බොධිමණ්ඩං පත්වා තත්ථ අපරාජිතපල්ලඞ්කෙ නිසින්නො මාරබලං භින්දිත්වා පඨමයාමෙ පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බචක්ඛුං විසොධෙත්වා පච්ඡිමයාමාවසානෙ දසසහස්සිලොකධාතුං උන්නාදෙන්තො සබ්බඤ්ඤුතං පත්වා සත්තසත්තාහානි බොධිමණ්ඩෙ වීතිනාමෙත්වා මහාබ්‍රහ්මුනා ආයාචිතධම්මදෙසනො බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙත්වා ලොකානුග්ගහෙන බාරාණසිං ගන්ත්වා පඤ්චවග්ගියෙ සඤ්ඤාපෙත්වා ධම්මචක්කං පවත්තෙතුකාමො ආමන්තෙසි.

ද්වෙමෙ භික්ඛවෙ අන්තාති ද්වෙ ඉමෙ භික්ඛවෙ ලාමකකොට්ඨාසා. ඉමස්ස පන පදස්ස සහ සමුදාහාරෙන සමුදාහාරනිග්ඝොසො හෙට්ඨා අවීචිතො උපරි භවග්ගං පත්වා දසසහස්සිලොකධාතුං පත්ථරිත්වා අට්ඨාසි. තස්මිංයෙව සමයෙ අට්ඨාරසකොටිසඞ්ඛා බ්‍රහ්මානො සමාගච්ඡිංසු. පච්ඡිමදිසාය සුරියො අත්ථමෙති පාචීනදිසාය ආසාළ්හනක්ඛත්තෙන යුත්තො පුණ්ණචන්දො උග්ගච්ඡති. තස්මිං සමයෙ භගවා ඉමං ධම්මචක්කප්පවත්තනසුත්තන්තං ආරභන්තො ද්වෙමෙ භික්ඛවෙ අන්තාති ආදිමාහ. තත්ථ-**පබ්බජිතෙනාති** ගිහිසංයොජනං ඡින්දිත්වා පබ්බජ්ජූපගතෙන. **න සෙවිතබ්බාති** න වළඤ්ජෙතබ්බා. **යො චායං කාමෙසු කාමසුඛල්ලිකානුයොගොති** යො ච අයං වත්ථුකාමෙසු කිලෙසකාමෙන කාමසුඛස්ස අනුයොගො. **හීනොති** ලාමකො. **ගම්මොති** ගාමවාසීනං සන්තකො. **පොථුජ්ජනිකොති** අන්ධබාලජනෙන ආචිණ්ණො. **අනරියොති** න විසුද්ධො න උත්තමො න වා අරියානං සන්තකො. **අනත්ථසංහිතොති** න අත්ථසංහිතො හිතසුඛාවහං කාරණං අනිස්සිතොති අත්ථො. **අත්තකිලමථානුයොගොති** අත්තනො කිලමථස්ස අනුයොගො අත්තදුක්ඛස්ස කරණන්ති අත්ථො. **දුක්ඛොති** කණ්ටකාපස්සයසෙය්‍යාදීහි අත්තමාරණෙහි දුක්ඛාවහො. පඤ්ඤාචක්ඛුං කරොතීති **චක්ඛුකරණී**. දුතියපදං තස්සෙව වෙවචනං. **උපසමායාති** කිලෙසූපසමත්ථාය. **අභිඤ්ඤායාති** චතුන්නං සච්චානං අභිජානනත්ථාය. **සම්බොධායාති** තෙසංයෙව සම්බුජ්ඣනත්ථාය. **නිබ්බානායාති** නිබ්බානසච්ඡිකිරියත්ථාය. සෙසමෙත්ථ යං වත්තබ්බං සියා තං හෙට්ඨා තත්ථ තත්ථ වුත්තමෙව. සච්චකථාපි සබ්බප්පකාරෙනෙව විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතා.

තිපරිවට්ටන්ති සච්චඤාණකිච්චඤාණකතඤාණසඞ්ඛාතානං තිණ්ණං පරිවට්ටානං වසෙන තිපරිවට්ටං. එත්ථ හි ඉදං දුක්ඛං අරියසච්චං ඉදං දුක්ඛසමුදයන්ති එවං චතූසු සච්චෙසු යථාභූතං ඤාණං සච්චඤාණං නාම. තෙසුයෙව පරිඤ්ඤෙය්‍යං පහාතබ්බන්ති එවං කත්තබ්බකිච්ච ජානනඤාණං කිච්චඤාණං නාම. පරිඤ්ඤාතං පහීනන්ති එවං තස්ස තස්ස කිච්චස්ස කතභාවජානනඤාණං කතඤාණං නාම.

ද්වාදසාකාරන්ති තෙසංයෙව එකෙකස්මිං සච්චෙ තිණ්ණං තිණ්ණං ආකාරානං වසෙන ද්වාදසාකාරං. **ඤාණදස්සනන්ති** එතෙසං තිපරිවට්ටානං ද්වාදසන්නං ආකාරානං වසෙන උප්පන්නඤාණසඞ්ඛාතං දස්සනං. **ධම්මචක්ඛුන්ති** අඤ්ඤත්ථ තයො මග්ගා තීණි ච ඵලානි ධම්මචක්ඛු නාම හොන්ති. ඉධ පඨමමග්ගොව.

ධම්මචක්කන්ති පටිවෙධඤාණඤ්චෙව දෙසනාඤාණඤ්ච. බොධිපල්ලඞ්කෙ නිසින්නස්ස හි චතූසු සච්චෙසු උප්පන්නං ද්වාදසාකාරං පටිවෙධඤාණම්පි ඉසිපතනෙ නිසින්නස්ස ද්වාදසාකාරාය සච්චදෙසනාය පවත්තිතං දෙසනාඤාණම්පි ධම්මචක්කං නාම. උභයම්පි හෙතං දසබලස්ස උරෙපවත්තඤාණමෙව. තං ඉමාය දෙසනාය පකාසෙන්තෙන භගවතා ධම්මචක්කං පවත්තිතං නාම. තං පනෙතං ධම්මචක්කං යාව අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරො අට්ඨාරසහි බ්‍රහ්මකොටීහි සද්ධිං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාති තාව භගවා පවත්තෙති නාම පතිට්ඨිතෙ පවත්තිතං නාම. තං සන්ධාය **පවත්තිතෙ ච පන භගවතා ධම්මචක්කෙ භුම්මා දෙවා සද්දමනුස්සාවෙසුන්ති** ආදි වුත්තං.

තත්ථ-**භුම්මාති** භුම්මට්ඨකදෙවතා. **සද්දමනුස්සාවෙසුන්ති** එකප්පහාරෙනෙව සාධුකාරං දත්වා **එතං භගවතාති** ආදීනි වදන්තා අනුසාවයිංසු. **ඔභාසොති** සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණොභාසො. සො හි තදා දෙවානං දෙවානුභාවං අතික්කමිත්වා විරොචිත්ථ. **අඤ්ඤාසි වත භො කොණ්ඩඤ්ඤොති** ඉමස්සපි උදානස්ස උදාහාරඝොසො දසසහස්සි ලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි.

54. 2. 9.

නවමෙ-**අපරිමාණාවණ්ණාති** අප්පමාණානි අක්ඛරානි. **බ්‍යඤ්ජනාති** තෙසංයෙව වෙවචනං වණ්ණානං වා එකදෙසො යදිදං බ්‍යඤ්ජනං නාම. **සඞ්කාසනාති** විභත්තියො එකමෙකස්මිං හි සච්චෙ සබ්බාකාරෙන විත්ථාරියමානෙ වණ්ණාදීනං අන්තො නාම නත්ථි. තස්මා එවමාහ.

54. 2. 10.

දසමෙ-සභාවාවිජහනට්ඨෙන **තථං**. දුක්ඛංහි දුක්ඛමෙව වුත්තං සභාවස්ස අමොඝතාය **අවිතථං**. නහි දුක්ඛං අදුක්ඛං නාම හොති. අඤ්ඤසභාවානුපගමෙන **අනඤ්ඤථං**. නහි දුක්ඛං සමුදයාදිභාවං උපගච්ඡති. සමුදයාදීසුපි එසෙව නයොති.

ධම්මචක්කප්පවත්තනවග්ගො දුතියො.

54. 3. 1.

තතියස්ස පඨමෙ-**අනනුබොධාති** අනනුබුජ්ඣනෙන. **අප්පටිවෙධාති** අප්පටිවිජ්ඣනෙන.

54. 3. 2.

දුතියෙ-**තස්මා අරියානං සච්චානීති** යස්මා තථානි අවිතථානි අඤ්ඤථානි ච තස්මා අරියානං සච්චානීති වුච්චන්ති නහි විතථානි අඤ්ඤථානිච අරියා අරියසච්චතො පටිවිජ්ඣන්ති.

54. 3. 8.

අට්ඨමෙ-**තථාගතො අරියො තස්මා අරියසච්චානීති** යස්මා අරියෙන තථාගතෙන පටිවිද්ධත්තා දෙසිතත්තා ච තානි අරියසන්තකානි හොන්ති තස්මා අරියස්ස සච්චත්තා අරියසච්චානීති අත්ථො.

54. 3. 10.

දසමෙ-**සහජනියෙති** සහජනියෙ නගරෙ. **යො භික්ඛවෙ දුක්ඛං පස්සති දුක්ඛසමුදයම්පි සො පස්සතීති** ආදි එකපටිවෙධවසෙන වුත්තං. ඉමස්මිං හි සුත්තෙ එකපටිවෙධොව කථිතොති.

කොටිගාමවග්ගො තතියො.

54. 4. 1.

චතුත්ථස්ස පඨමෙ-**යදිදං උපරීති** යානි ඉමානි උපරි. **සිංසපාවනෙති** සිංසපාරුක්ඛෙසු.

54. 4. 2.

දුතියෙ-**අනභිසමෙච්චාති** ඤාණෙන අනභිසමාගන්ත්වා අප්පටිවිජ්ඣිත්වාති අත්ථො.

54. 4. 3.

තතියෙ-**අස්මා ලොකා පරං ලොකන්ති** ඉමම්හා මනුස්සලොකා පරං නිරයම්පි තිරච්ඡානයොනිම්පි පෙත්තිවිසයම්පි මනුස්සලොකම්පි දෙවලොකම්පි ගච්ඡන්ති පුනප්පුනං වට්ටස්මිංයෙව නිබ්බත්තන්තීති අත්ථො.

54. 4. 5.

පඤ්චමෙ-**එවමෙතං භික්ඛවෙ අස්සාති** භික්ඛවෙ එවං චෙ එතං භවෙය්‍ය. නිරන්තරං සත්තිසතෙහි හඤ්ඤමානස්ස දුක්ඛදෙමනස්සෙහි සහෙවස්ස සච්චාභිසමයො භවෙය්‍යචෙති අත්ථො.

54. 4. 9.

නවමෙ- **මුඛං ඔලොකෙන්තීති** අජ්ඣාසයං ඔලොකෙන්ති අජ්ඣාසයො ඉධ මුඛන්ති අධිප්පෙතො.

54. 4. 10.

දසමෙ-**සිලායූපොති** සිලාථම්භො. **සොළසකුක්කුකොති** සොළසහත්ථො. සොළසකුක්කූතිපි පාඨො. **හෙට්ඨානෙම්ඞ්ගමාති** හෙට්ඨා ආවාටං පවිට්ඨා. **අට්ඨකුක්කු උපරිනෙමිස්සාති** අට්ඨ හත්ථා ආවාටස්ස උපරි උග්ගන්ත්වා ඨිතා භවෙය්‍යුං. **භුසාති** බලවතී. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

සිංසපාවනවග්ගො චතුත්ථො.

54. 5. 1.

පඤ්චමස්ස පඨමෙ-**සුමාගධාය පොක්ඛරණියාති** එවං නාමිකාය පොක්ඛරණියා. **ලොකචින්තං චින්තෙන්තොති** කෙන නු ඛො චන්දිම සූරියා කතා කෙන මහාපඨවී, කෙන මහාසමුද්දො, කෙන සත්තා උප්පාදිතා කෙන පබ්බතා කෙන අම්බතාලනාළිකෙරාදයොති එවරූපං ලොකචින්තං චින්තෙන්තො නිසීදි. **විචෙතොති** වීතචිත්තො වික්ඛිත්තචිත්තො වා. **භූතංයෙව අද්දසාති** තෙ කිර අසුරා සම්බරිමායං සමපරිවත්තෙත්වා යථා තෙ සො පුරිසො හත්ථිඅස්සාදීසු ආරූළ්හෙ උප්පතිත්වා භිසමුළාලච්ඡිද්දෙහි පවිසන්තෙ පස්සති එවං අධිට්ඨහිංසු. තං සන්ධාය සත්ථා භූතංයෙව අද්දසාති ආහ. **දෙවානංයෙව මොහයමානාති** දෙවානං චිත්තං මොහයන්තා. **තස්මාති** යස්මා ලොකචින්තං චින්තෙන්තො උම්මත්තකොපි හොති තස්මා.

54. 5. 2.

දුතියෙ-**පටිභාණකූටොති** එකො මහන්තො පබ්බතසදිසො මරියාදපාසාණො. තතියෙ **අනිට්ඨරූපන්ති** අනිට්ඨසභාවං.

54. 5. 4.

චතුත්ථෙ- **හෙට්ඨිමං ඝරං අකරිත්වාති** ථම්භභිත්තිපාදුස්සාපනාදිනා ඝරස්ස හෙට්ඨිමභාගං අකත්වා:

54. 5. 5.

පඤ්චමෙ- **සන්ථාගාරෙති** සිප්පුග්ගණ්හනසාලායං. **උපාසනං කරොන්තෙති** කණ්ඩඛිපනසික්ඛනං කරොන්තෙ. **අසනං අතිපාතෙන්තෙති** කණ්ඩං අතික්කමෙන්තෙ. **පොඞ්ඛානුපොඞ්ඛන්ති** එකං කණ්ඩං ඛිපිත්වා යථා අපරන්තස්ස විජ්ඣති අපරං පොඞ්ඛං නාම දුතියස්ස පොඞ්ඛං පුන අපරං අනුපොඞ්ඛං පුන අපරං තස්ස පොඞ්ඛන්ති එවං අතිපාතෙන්තෙ අද්දස. **යත්‍රහි නාමාති** යෙහි නාම. **දුරභිසම්භවතරන්ති** දුක්කරතරං. **සත්තධා භින්නස්ස වාලස්ස කොටියා කොටිං පටිවිජ්ඣෙය්‍යාති** එකං වාලං සත්තධා භින්දිත්වා තස්ස එකං භෙදං ගහෙත්වා වාතිඞ්ගණමජ්ඣෙ බන්ධිත්වා අපරං භෙදං කණ්ඩස්ස අග්ගකොටියං උසභමත්තෙ ඨිතො කණ්ඩබද්ධාය කොටියා තං වාතිඞ්ගණබද්ධං කොටිං පටිවිජ්ඣෙය්‍යාති අත්ථො. **තස්මාති** යස්මා එවං දුප්පටිවිජ්ඣානි චත්තාරි සච්චානි තස්මා.

54. 5. 7.

සත්තමෙ-අඤ්ඤමඤ්ඤඛාදිකාති අඤ්ඤමඤ්ඤං ඛාදනං. **දුබ්බලඛාදිකාති** බලවන්තෙහි මච්ඡාදීහි දුබ්බලානං මච්ඡාදීනං ඛාදනං.

54. 5. 8.

අට්ඨමෙ- **මහාපඨවීති** චක්කවාළන්තරා මහාපඨවී. **අධිච්චමිදං සංහොතීති** ඉදං අධිච්චුප්පත්තිකං සචෙ තං යුගං න පූතිභවෙය්‍ය සමුද්දෙ උදකං න සුස්සෙය්‍ය සොපි කච්ඡපො න මරෙය්‍ය. අපි නාම යදිච්ඡා **එසො සියාති** අත්ථො. එවං **අධිච්චමිදං භික්ඛවෙති** එත්ථ මහාසීලෙ **චත්තාරි යුගානි දස්සෙති.** පුරත්ථිමචක්කවාළමුඛවට්ටියං

සීඝෙන පුරිසෙන පක්ඛිත්තයුගස්ස හි ඡිග්ගළෙන තස්ස අන්ධකච්ඡපස්ස ගීවාය පවෙසනං විය මනුස්සපටිලාභො අධිච්චපටිලාභී දක්ඛිණචක්කවාළමුඛවට්ටියං සීඝෙන පක්ඛිත්තස්ස පන පරිබ්භමන්තස්ස පුරිමයුගං පත්වා ඡිග්ගළෙන ඡිග්ගළූපරිආරූළ්හස්ස ඡිග්ගළෙන ගීවප්පවෙසනං විය තථාගතුප්පාදො අධිච්චතරසම්භවො පච්ඡිමචක්කවාළමුඛවට්ටියං සීඝෙන පක්ඛිත්තස්ස පන පරිබ්භමන්තස්ස පුරිමයුගද්වයං පත්වා ඡිග්ගළෙන ඡිග්ගළූපරිආරූළ්හස්ස ඡිග්ගළෙන ගීවප්පවෙසනං විය තථාගතප්පවෙදිතස්ස ධම්මවිනයස්ස දීපනං අධිච්චතරසම්භවං උත්තරචක්කවාළමුඛවට්ටියං සීඝෙන පක්ඛිත්තස්ස පන පරිබ්භමන්තස්ස පුරිමයුගත්තයං පත්වා ඡිග්ගළෙන ඡිග්ගළූපරිආරූළ්හස්ස ඡිග්ගළෙන ගීවප්පවෙසනං විය චතුසච්චපටිවෙධො අතිවිය අධිච්චතරසම්භවො වෙදිතබ්බො. තචමාදීනි අභිසමයසංයුත්තෙ වුත්තනයානෙවාති.

පපාතවග්ගො පඤ්චමො.

---

54. 6. 1.

අභිසමයවග්ගො නිදානවග්ගෙ අභිසමයසංයුත්තෙ විත්ථාරිතොව. ආමකධඤ්ඤපෙය්‍යාලෙ - **අරියෙන ඤාණචක්ඛුනාති** විපස්සනං ආදිං කත්වා ලොකියලොකුත්තරෙන ඤාණචක්ඛුනා. **සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා පටිවිරතාති** එත්ථ සුරානාම පිට්ඨසුරා ඔදනසුරා පූවසුරා කිණ්ණපක්ඛිත්තා සම්භාරසංයුත්තාති පඤ්චවිධා. මෙරයං නාම පුප්ඵාසවො ඵලාසවොති එවං වුත්තො යො කොචි ආසවො. මජ්ජන්ති උභයං යංවා පනඤ්ඤම්පි සුරාසවවිනිමුත්තං මදනීයං යාය චෙතනාය තං පිවන්ති සා පමාදස්ස කාරණත්තා පමාදට්ඨානං නාම තතො පටිවිරතාති අත්ථො. **මත්තෙය්‍යාති** මාතුහිතා මාතරි සම්මා පටිපන්නාති අත්ථො. **පෙත්තෙය්‍යාදීසු** පිතුහිතා **පෙත්තෙය්‍යා.** සමණානං හිතා **සාමඤ්ඤා.** බ්‍රාහ්මණානං හිතා **බ්‍රහ්මඤ්ඤා.** තෙසු තෙසු සම්මාපටිපන්නානංයෙවෙතං අධිවචනං. **කුලෙජෙට්ඨාපචායිනොති** කුලෙජෙට්ඨානං අපචායිනො නීචවුත්තිනොති අත්ථො. **බීජගාමභූතගාමසමාරම්භාති** මූලබීජං ඛන්ධබීජං ඵළුබීජං අග්ගබීජං බීජබීජන්ති පඤ්චවිධස්ස බීජගාමස්සචෙව යස්ස කස්සචි නීලතිණරුක්ඛාදිකස්ස භූතගාමස්සච සමාරම්භා ඡෙදනපචනාදිභාවෙන විකොපනා පටිවිරතාති අත්ථො.

විකාලභොජනාති කාලාතික්කන්තභොජනා මජ්ඣන්හිකාතික්කමතො. පට්ඨාය යාවකාලිකපරිභොගාති අත්ථො. **මාලාදීසු මාලාති** යංකිඤ්චි පුප්ඵං. **ගන්ධන්ති** යංකිඤ්චි ගන්ධජාතිකං. **විලෙපනන්ති** ඡවිරාගකරණං. තත්ථ පිළන්ධන්තො **ධාරෙති** නාම ඌනට්ඨානං පූරෙන්තො **මණ්ඩෙති** නාම. ගන්ධවසෙන ඡවිරාගවසෙන ච සාදියන්තො **විභූසෙති** නාම. ඨානං වුච්චති කාරණං තස්මා යාය

දුස්සීල්‍යචෙතනාය තානි මාලාධාරණාදීනි මහාජනො කරොති තතො පටිවිරතොති අත්ථො. සාසනස්ස අනනුලොමත්තා විසූකං පටාණීභූතං දස්සනන්ති විසූකදස්සනං අත්තනා නච්චනනච්චාපනාදිවසෙන නච්චා ච ගීතා ච වාදිතා ච අන්තමසො මයූරනච්චාදිවසෙනාපි පවත්තානං නච්චාදීනං විසූකභූතා දස්සනා චාති **නච්චගීතවාදිතවිසූකදස්සනා** නච්චාදීනිහි අත්තනා පයොජෙතුං වා පරෙහි පයොජාපෙතුං වා පයුත්තානි පස්සිතුං වා නෙව භික්ඛූනං න භික්ඛුණීනං වට්ටන්ති.

උච්චාසයනං වුච්චති පමාණාතික්කන්තං මහාසයනං අකප්පියත්ථරණං තතො පටිවිරතොති අත්ථො.

ජාතරූපන්ති සුවණ්ණං. **රජතන්ති** කහාපණො ලොහමාසකො ජතුමාසකොති යෙ වොහාරං ගච්ඡන්ති තස්ස උභයස්සාපි පටිග්ගහණා පටිවිරතො නෙව නං උග්ගණ්හාති න උග්ගණ්හාපෙති න උපනික්ඛිත්තං සාදියතීති අත්ථො.

ආමකධඤ්ඤපටිග්ගහණාති සාලිවීහියවගොධූමකඞ්ගුවරකකුද්‍රූසකසඞ්ඛාතස්ස සත්තවිධස්සාපි ආමකධඤ්ඤස්ස පටිග්ගහණා න කෙවලඤ්ච එතෙසං පටිග්ගහණමෙව ආමසනම්පි භික්ඛූනං නවට්ටතියෙව.

ආමකමංසපටිග්ගහණාති එත්ථ අඤ්ඤත්‍ර උද්දිස්ස අනුඤ්ඤාතා ආමකමංසමච්ඡානං පටිග්ගහණමෙව භික්ඛූනං න වට්ටති නො ආමසනං.

ඉත්ථිකුමාරිකපටිග්ගහණාති එත්ථ ඉත්ථීති පුරිසන්තරගතා ඉතරා කුමාරිකා නාම තාසම්පටිග්ගහණම්පි ආමසනම්පි අකප්පියමෙව. **දාසිදාසපටිග්ගහණාති** එත්ථ දාසිදාසවසෙනෙව තෙසං පටිග්ගහණං න වට්ටති කප්පියකාරකං දම්මි ආරාමිකං දම්මීති වුත්තෙ පන වට්ටති. **අජෙළකාදීසු** ඛෙත්තවත්ථුපරියොසානෙසු කප්පියාකප්පියනයො විනයවසෙන උපපරික්ඛිතබ්බො. තත්ථ ඛෙත්තං නාම යස්මිං පුබ්බන්නං රුහති වත්ථු නාම යස්මිං අපරන්නං රුහති යත්ථ වා උභයං රුහති තං ඛෙත්තං. තදත්ථාය අකතභූමිභාගො වත්ථු. ඛෙත්තවත්ථුසීසෙන චෙත්ථ වාපිතළාකාදීනිපි සඞ්ගහිතානෙව. **කයවික්කයාති** කයා ච වික්කයා ච. **දූතෙය්‍යං** වුච්චති දූතකම්මං ගිහීනං පණ්ණං වා සාසනං වා ගහෙත්වා තත්ථ තත්ථ ගමනං. **පහිණගමනං** වුච්චති ඝරා ඝරං පෙසිතස්ස ඛුද්දකගමනං. **අනුයොගො** නාම තදුභයකරණං. තස්මා දූතෙය්‍යපහිණගමනානං අනුයොගොති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. **තුලාකූටාදීසු** කූටන්ති වඤ්චනං තත්ථ තුලාකූටං තාව රූපකූටං කංසකූටං ගහණකූටං පටිච්ඡන්නකූටන්ති චතුබ්බිධං හොති. තත්ථ රූපකූටං නාම ද්වෙ තුලා සරූපා කත්වා ගණ්හන්තො මහතියා ගණ්හාති දදන්තො ඛුද්දිකාය දෙති. කංසකූටං නාම ගණ්හන්තො පච්ඡාභාගෙ හත්ථෙන තුලං අක්කමති දදන්තො පුබ්බභාගෙ. ගහණකූටං නාම ගණ්හන්තො මූලෙ රජ්ජුං ගණ්හාති දදන්තො අග්ගෙ. පටිච්ඡන්නකූටං නාම තුලං සුසිරං කත්වා අන්තො අයචුණ්ණං පක්ඛිපිත්වා ගණ්හන්තො තං

පච්ඡාභාගෙ කරොන්ති දදන්තො පුබ්බභාගෙ. කංසොවුච්චති සුවණ්ණපාති. තාය වඤ්චනං කංසකූටං. කථං එකං තාවසුවණ්ණපාතිං කත්වා අඤ්ඤා ද්වෙ තිස්සො ලොහපාතියො සුවණ්ණවණ්ණා කරොන්ති තතො ජනපදං ගන්ත්වා කිඤ්චිදෙව අඩ්ඪකුලං පවිසිත්වා සුවණ්ණභාජනානි ගණ්හථාති වත්වා අග්ඝෙ පුච්ඡිතෙ සමග්ඝතරං දාතුකාමා හොන්ති. තතො තෙහි කථං ඉමෙසං සුවණ්ණභාවො ජානිතබ්බොති වුත්තෙ වීමංසිත්වා ගණ්හථාති සුවණ්ණපාතිං පාසාණෙ ඝංසිත්වා සබ්බ පාතියො දත්වා ගච්ඡන්ති.

මානකූටං හදයභෙදසිඛාභෙදරජ්ජුභෙදවසෙන තිවිධං හොති තත්ථ හදයභෙදො සප්පිතෙලාදිමිනනකාලෙ ලබ්භති තානිහි ගණ්හන්තො හෙට්ඨා ඡිද්දෙන මානෙන සණිකං ආසිඤ්චාති වත්වා අන්තොභාජනෙ බහුං පග්ඝරාපෙත්වා ගණ්හාති. දදන්තො ඡිද්දං පිධාය සීඝං පූරෙත්වා දෙති සිඛාභෙදො තිලතණ්ඩුලාදිමිනනකාලෙ ලබ්භති තානිහි ගණ්හන්තො සණිකං සිඛං උස්සාපෙත්වා ගණ්හාති දෙන්තො වෙගෙන සිඛං ඡින්දන්තො දෙති. රජ්ජුභෙදො ඛෙත්තවත්ථුමිනනකාලෙ ලබ්භති කිඤ්චි අලභන්තා හි ඛෙත්තං අමහන්තං මහන්තං කත්වා මිනන්ති.

උක්කොටනාදීසු උක්කොටනන්ති සාමිකෙ අස්සාමිකෙ කාතුං ලඤ්ජග්ගහණං. වඤ්චනන්ති තෙහි තෙහි උපායෙහි පරෙසං වඤ්චනං තත්‍රිදමෙකං වත්ථු :-

එකො කිර ලුද්දකො මිගඤ්ච මිගපොතකඤ්ච ගහෙත්වා ආගච්ඡති තමෙකො ධුත්තො කිං භො මිගො අග්ඝති කිං මිගපොතකොති ආහ. මිගො ද්වෙ කහාපණෙ මිගපොතකො එකන්ති ච වුත්තෙ කහාපණං දත්වා මිගපොතකං ගහෙත්වා නිවත්තො න මෙ භො මිගපොතකෙන අත්ථො මිගං මෙ දෙහීති ආහ. තෙනහි ද්වෙ කහාපණෙ දෙහීති. නනුභො මයා පඨමං එකො කහාපණො දින්නොති ආමදින්නොති ඉමම්පි මිගපොතකං ගණ්හ එවං සොච කහාපණො අයඤ්ච කහාපණග්ඝනකො මිගපොතකොති ද්වෙ කහාපණා භවිස්සන්තීති. සො කාරණං වදතීති සල්ලක්ඛෙත්වා මිගපොතකං ගහෙත්වා මිගං අදාසීති.

නිකතීති යොගවසෙන මායාවසෙනවා අපාමඞ්ගං පාමඞ්ගන්ති අමණිං මණීන්ති අසුවණ්ණං සුවණ්ණන්ති කත්වා පතිරූපෙන වඤ්චනං. සාචියොගොති කුටිලයොගො එතෙසංයෙව උක්කොටනාදීනමෙතං නාමං තස්මා උක්කොටනසාචියොගො වඤ්චනසාචියොගො නිකතිසාචියොගොති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. කෙචි අඤ්ඤං දස්සෙත්වා අඤ්ඤස්ස පරිවත්තනං සාචියොගොති වදන්ති. තං පන වඤ්චනෙනෙව සඞ්ගහිතං.

ඡෙදනාදීසු ඡෙදනාති හත්ථච්ඡෙදනාදි. **වධොති** මාරණං. **බන්ධොති** රජ්ජුබන්ධනාදීහි බන්ධනං. **විපරාමොසොති** හිමවිපරාමොසො ගුම්බවිපරාමොසොති දුවිධො. යං හිමපාතසමයෙ හිමෙන පටිච්ඡන්නා හුත්වා මග්ගපටිපන්නං ජනං මුසන්ති අයං හිමවිපරාමොසො. යං ගුම්බාදිපටිච්ඡන්නා මුසන්ති අයං ගුම්බවිපරාමොසො. **ආලොපො** වුච්චති ගාමනිගමාදීනං විලොපකරණං. **සහසාකාරොති** සාහසකිරියා, ගෙහෙ පවිසිත්වා මනුස්සානං උරෙ සත්ථං ඨපෙත්වා ඉච්ඡිතභණ්ඩගහණං. එවමෙතස්මා ඡෙදනවධබන්ධවිපරාමොසආලොපසහසාකාරා පටිවිරතා. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

සාරත්ථප්පකාසිනියා සංයුත්තනිකායට්ඨකථාය

ආමකධඤ්ඤපෙය්‍යාල වණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

සච්චසංයුත්තං සමත්තං.

නිට්ඨිතා ච මහාවග්ග වණ්ණනාති.

සංයුත්තනිකායට්ඨකථා

නිට්ඨිතා.

එත්තාවතා ච–

බහුකාරස්ස යතීනං විපස්සනාචාරනිපුණබුද්ධීනං,
සංයුත්තවරනිකායස්ස අත්ථසංවණ්ණනං කාතුං.

සද්ධම්මස්ස චිරට්ඨිති-මභිලසමානෙන යා මයා නිපුණා,
අට්ඨකථා ආරද්ධා **සාරත්ථප්පකාසිනී** නාම.

සා හි මහාට්ඨකථාය සාරමාදාය නිට්ඨිතා එසා,
අට්ඨසත්තතිමත්තාය පාළියා භාණවාරෙහි.

එකූනසට්ඨිමත්තො විසුද්ධිමග්ගොපි භාණවාරෙහි,
අත්ථප්පකාසනත්ථාය ආගමානං කතො යස්මා.

තස්මා තෙන සහායං අට්ඨකථා භාණවාරගණනාය,
ථොකෙනාපරිපූරං සත්තතිංසසතං හොති.

සත්තතිංසාධිකසත-පරිමාණං භාණවාරතො එවං,
සමයං පකාසයන්තිං මහාවිහාරාධිවාසීනං.

මූලට්ඨකථාසාරං ආදාය මයා ඉමං කරොන්තෙන,
යං පුඤ්ඤමුපචිතං තෙන හොතු සබ්බො සුඛී ලොකො.

එතිස්සා කරණත්ථං ථෙරෙන භදන්තජොතිපාලෙන,
සුචිසීලෙන සුභාසිත–වාරිසම්පාත පුතඤ්ඤාණෙන.

සාසනවිභූතිකාමෙන යාචමානෙන මං සුභගුණෙන,
යං සමධිගතං පුඤ්ඤං තෙනාපි ජනො සුඛී භවතූති.

පරමවිසුද්ධසද්ධාබුද්ධිවීරියපටිමණ්ඩිතෙන සීලාචාරජ්ජවමද්දවාදිගුණසමුදයසමුදිතෙන සකසමයසමයන්තරගහණජ්ඣොගාහණසමත්ථෙන පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියසමන්නාගතෙන තිපිටකපරියත්තිප්පභෙදෙ සාට්ඨකථෙ සත්ථුසාසනෙ අප්පටිහතඤාණප්පභාවෙන මහාවෙය්‍යාකරණෙන කරණසම්පත්තිජනිතසුඛවිනිග්ගතමධුරොදාරවචනලාවණ්ණයුත්තෙන යුත්තමුත්තවාදිනා වාදිවරෙන මහාකවිනා පභින්නපටිසම්භිදාපරිවාරෙ ඡළභිඤ්ඤාදිප්පභෙදගුණපටිමණ්ඩිතෙ උත්තරිමනුස්සධම්මෙ සුප්පතිට්ඨිතබුද්ධීනං ථෙරවංසප්පදීපානං ථෙරානං මහාවිහාරවාසීනං වංසාලඞ්කාරභූතෙන විපුලවිසුද්ධබුද්ධිනා බුද්ධඝොසොති ගරූහි ගහිතනාමධෙය්‍යෙන ථෙරෙන කතා අයං **සාරත්ථප්පකාසිනී** නාම අට්ඨකථා.

තාව තිට්ඨතු ලොකස්මිං ලොකනිත්ථරණෙසිනං,
දස්සෙන්තී කුලපුත්තානං නයං සීලවිසුද්ධියා.

යාව බුද්ධොති නාමම්පි සුද්ධචිත්තස්ස තාදිනො,
ලොකම්හි ලොකජෙට්ඨස්ස පවත්තති මහෙසිනොති.